

સર કટાતે હૈં તેરે નામ પે

મર્દાને અરબ

હિસ્સા દૌમ

મુસન્નિફ

મુનાઝિરે અહલે સુન્નત, હઝરત અલ્લામા

અબ્દુસ્સત્તાર હમદાની "મસરૂફ" (બરકાતી - નૂરી)

મરકઝે અહલે સુન્નત બરકાતે રઝા

ઈમામ અહમદ રઝા રોડ, પોરબંદર

ફોનઃ(૦૨૮૬) ૨૨૨૦૮૮૬ મોબાઈલઃ૦૯૮૭૯૩૭૭૭૮૬

A

અલ્લાહો રબ્બો મુહમ્મદિન સલ્લા અલૈહે વ-સલ્લમા

નહ્નો ઈબાદો મુહમ્મદિન સલ્લા અલૈહે વ-સલ્લમા

સર કટાતે હૈં તેરે નામ પે

મર્દાને અરબ

(હિસ્સા દૌમ)

-: મુસન્નિફ :-

મુનાઝિરે અહલે સુન્નત

અલ્લામા અબ્દુસ્સત્તાર હમદાની "મસ્રૂફ"

બરકાતી, નૂરી, પોરબંદર

મરકઝે અહલે સુન્નત બરકાતે રઝા

ઇમામ અહ્મદ રઝા રોડ, પોરબંદર (ગુજરાત)

"જુમ્લા હુકૂક બ હક્કે નાશિર મહ્ફૂઝ"

નામે કિતાબ : સર કટાતે હૈં તેરે નામ પે મર્દાને અરબ (હિસ્સા દૌમ)
તસ્નીફ : અલ્લામા અબ્દુસ્સત્તાર હમદાની બરકાતી નૂરી
કમ્પોઝિંગ : મોઈન એમ. લાલપુરીયા
સને ઈશાઅત : બાર અવ્વલ ----- હિજરી 1427 (સન ઈસ્વી 2006)
તા'દાદે ઈશાઅત : 1000 (એક હઝાર)
કીંમત :

મરકઝે અહલે સુન્નત બરકાતે રઝા
ઈમામ અહ્મદ રઝા રોડ, પોરબંદર (ગુજરાત)

(મિલને કે પતે)

1. કુતુબ ખાના અમજદિયા, 425, મટયા મહલ, જામા' મસ્જિદ દેહ્લી - 6
2. ફારૂકિયા બુક ડિપો, 423, મટયા મહલ, જામા' મસ્જિદ દેહ્લી - 6
3. મર્કઝે અહ્લે સુન્નત બરકાતે રઝા, ઈમામ અહમદ રઝા રોડ, પોરબન્દર
4. દારૂલ ઉલૂમ ગૌષે આઝમ, ઈમામ અહમદ રઝા રોડ, પોરબન્દર
5. બોમ્બે સ્ટેશનરી માર્ટ (નૂરી કિતાબ ઘર) લીબર્ટી રોડ, પોરબન્દર

મર્દાને અરબ.....હિસ્સા દૌમ

બિસ્મિલ્લાહિર્રહ્માનિર્રહીમ

ફેહરિસ્તે મઝામીન

મર્દાને અરબ.....હિસ્સા દૌમ

મર્દાને અરબ.....હિસ્સા દૌમ

મર્દાને અરબ.....હિસ્સા દૌમ

જંગે હુમુસ (બાર દૌમ)

નહર મા'લૂન સે રવાના હો કર ઈસ્લામી લશ્કર હુમુસ પહુંચા. ઈસ્લામી લશ્કર ફિર એક મરતબા હુમુસ આ રહા હૈ, યહ ખબર જબ હુમુસ મેં ફૈલી તો અતરાફ ઔર ગિર્દ વ નવાહ કે રૂમી ભાગ કર કિલ્લે મેં ઘુસ ગએ ઔર શહર પનાહ કે દરવાઝે બન્દ કર લિયે. ઈસ્લામી લશ્કર ને કિલ્લે કા મુહાસરા કિયા. જબ ઈસ્લામી લશ્કર ચંદ દિનોં પહલે આરઝી સુલહ કર કે હુમુસ સે કૂચ કર ગયા થા, તબ અહ્લે હુમુસ ને યહ ગુમાન કિયા થા કિ અબ મહીનોં તક ઈસ્લામી લશ્કર યહાં નહીં આએગા. લિહાઝા વહ બે ડર ઔર ગાફિલ થે કિ અચાનક ઈસ્લામી લશ્કર દો-બારા આ પહુંચા. તમામ અહ્લે હુમુસ કી ઝબાન પર એક હી બાત થી કિ અરબોં ને ગદ્ર ઔર બે વફાઈ કી હૈ, લિહાઝા અહ્લે હુમુસ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ખત ભેજા કિ ઐ ગિરોહે અરબ ! તુમ્હારી અહ્દ શિકની ઔર બે વફાઈ સે હમ આગાહ નહીં થે. હાલાં કિ તુમ ને હમ સે ગલ્લા લે કર ઈસ બાત પર સુલહ કી થી કિ તુમ યહાં સે ચલે જાઓગે. તુમ ગએ ઝરૂર, લૈકિન ફૌરન હમ્લા કરને ચલે આએ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને જવાબ લિખા કિ હમ મુસલ્માન બે વફાઈ હરગિઝ નહીં કરતે બલ્કિ હમ કિયા હુવા વા'દા ઝરૂર નિભાતે હૈં. મૈં ને તુમ સે યહ મઆમલા કિયા થા કિ મૈં તુમ્હારે યહાં સે ચલા જાઉંગા, યહાં તક કિ ફતહ કરૂં કિસી દૂસરે શહર કો, ફિર વહાં સે ચાહૂં તો કિસી ઔર મકામ કી તરફ ચલા જાઉં ઔર અગર ચાહૂં તો તુમ્હારી તરફ આઊં. હસ્બે મુઆહેદા મૈં તુમ્હારે શહર સે કૂચ કર ગયા થા ઔર અલ્લાહ ને રુસ્તન ઔર શીરઝ દોનોં શહર આસાની સે ફતહ ફરમા દિયે, લિહાઝા મૈં તુમ્હારી તરફ જલ્દી આ ગયા હૂં ઈસ મેં અહ્દ શિકની ઔર વા'દા ખિલાફી કી કૌન સી બાત હૈ ?

હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા જવાબ પઢ કર અહ્લે હુમુસ ને આપસ મેં એક દૂસરે સે કહા કિ વાકઈ યહ અરબ અપને કૌલ મેં સચ્ચે હૈં. ગલતી હમારી હૈ કિ હમ ને ઈન સે મુસ્તકિલ સુલહ કરને કે બજાએ આરઝી સુલહ કી. લિહાઝા ઉન પર કિસી કિસ્મ કી સરઝનિશ નહીં. ફિર અહ્લે હુમુસ ને કાસિદ કે ઝરીએ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો પૈગામ ભેજા કિ તુમ અપને કૌલ મેં સાદિક હો, લૈકિન અબ ક્યા ચાહતે હો ? હઝરત અબૂ ઉબૈદા

ને ફરમાયા કિ અઝ સરે નૌ સુલહ કે શરાઈત તય કરને હોંગે ઔર અદાએ જિઝ્યા પર સુલહ હોગી. અહ્લે હુમુસ ને ઈસ તરહ સુલહ કરને સે સાફ ઈન્કાર કર દિયા. લિહાઝા ઈસ્લામી લશ્કર ને મુહાસરા સખ્ત કરતે હુએ કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ દરવાઝે કે સામને ડેરા ડાલ દિયા.

જબ રાત હૂઈ તો અહ્લે હુમુસ હાકિમ મુરીસ કે પાસ જમા હુએ ઔર ઉસ સે પૂછા કિ અરબોં કે મુઆમલે મેં તુમ ને ક્યા સોચા હૈ ? મુરીસ ને જવાબ દિયા કિ મૈં ને અરબોં સે લડને કા મુસમ્મમ ઈરાદા કિયા હૈ. હમ અહ્લે હુમુસ દિલૈરી ઔર જવાંમર્દી સે ઈન કા મુકાબલા કર કે ઈન કો ભગા દેંગે. અહ્લે હુમુસ ને મુરીસ સે કહા કિ તુમ લડને કી બાત બા'દ મેં કરના, પહલે ઈસ અમ્ર કી તરફ તવજ્જોહ દો કિ હમારે પાસ ખાને કે લિયે ગલ્લા ઔર લડને કે લિયે હથિયાર કિતના હૈ ? મુરીસ ને કહા કિ ઈસ કી તુમ મુત્લક ફિક્ર મત કરો. મેરે દાદા "જર્જિસ" કા ખઝાના અનાજ ઔર અસ્લહા સે ભરા હૈ, વહ મૈં તુમ્હારે લિયે ઈસ શર્ત પર ખોલ દેતા હૂં કિ તુમ અહ્લે અરબ સે લડને મેં ઝો'ફ ઔર બુઝદિલી કા મુઝાહિરા ન કરોગે, બલ્કિ શુજાઅત વ દિલૈરી દિખાઓગે. અહ્લે હુમુસ ને કહા કિ કસમ હૈ હક્કે મસીહ કી ! હર આન હમ અરબોં સે કિતાલ કરેંગે ઔર દીને મસીહ કી ખાતિર અપની જાનેં કુરબાન કરેંગે. બતરીક મુરીસ અપની કૌમ કા જઝ્બએ ઈસાર વ કુરબાની દેખ કર ખુશ હુવા ઔર ઉસ ને અપને દાદા કા ખઝાના ખોલ દિયા ઔર કસીર તા'દાદ મેં હથિયાર ઔર ગલ્લા તક્સીમ કિયા. રાત ભર બતરીક મુરીસ રૂમિયોં કો જંગ કી તર્ગીબ દે દે કર લડને પર ઉક્સાતા રહા. ઈન્જીલ કી કસમેં ખાઈ ગઈ. કલ્માતે કુફ્ર સે ઈસ્તિઆનત વ આહ વ ઝારી કી ગઈ. બતરીક મુરીસ ને અપની કૌમ કો સલીબ કી તાઈદ ઔર મદદ કી ઉમ્મીદ દિલાઈ ઔર અરબોં કો માર ભગાને કા અહદો પૈમાન લિયા.

"જંગે હુમુસ કા પહલા દિન"

ઇબ્તિદા મેં ઇસ્લામી લશ્કર હઝીમત ઉઠા કર પીછે હટા :-

સુબ્હ હોતે હી હાકિમ મુરીસ ને કિલ્લે કે દરવાઝે ખોલ દેને કા હુક્મ દિયા. દરવાઝા ખુલતે હી અહ્લે હુમુસ ફૈલી હૂઈ ટિડ્ડિયોં કી તરહ નિકલ કર મૈદાન મેં આ પડે. પાંચ હઝાર ગબર લોહે કી ઝિરહ ઔર ખૌદ મેં ઈસ તરહ આરાસ્તા થે કિ ઈન કે જિસ્મ સે આંખ કી પુતલી કે સિવા ઔર કોઈ ઉઝ્વ નઝર નહીં આતા થા. દેખને સે ઐસા મહ્સૂસ હોતા થા કિ લોહે કી કોઈ મઝબૂત ચટ્ટાન હૈ. મુરીસ ને પુર જૌશ તક્રીર કર કે ઈન કો ગર્મા દિયા ઔર મૌત કી લડાઈ લડને પર ઉક્સાયા. રૂમી શૌરો ગુલ કરતે હુએ મુજાહિદોં પર ટૂટ પડે. એક તરફ સે સવારોં ને નૈઝોં ઔર તલવારોં કી ઝર્બેં મારની શુરૂ કીં તો દૂસરી તરફ સે પૈદલોં ને ઝહર આલૂદ તીર બરસાને શુરૂ કિયે. રૂમિયોં કા હમ્લા ઈત્ના શદીદ થા કિ મુજાહિદોં કે લિયે ઠહરના મુશ્કિલ હો ગયા. ઐસા સખ્ત હમ્લા કભી નહીં હુવા થા. મુજાહિદીન સખ્ત મુસીબત મેં ગિરફ્તાર થે. હમ્લા કરને કે બજાએ રૂમિયોં કે હમ્લે કા દેફાઅ કર રહે થે ઔર પીછે હટ રહે થે. બડી તા'દાદ મેં મુજાહિદ શહીદ ઔર ઝખ્મી હુએ, મુલ્કે શામ કી લડાઈ મેં યહ પહલા મૌકા' થા કિ ઈસ્લામી લશ્કર પીછે હટ રહા થા. હુમુસ કે બાશિન્દે ડીલ ડોલ ઔર જિસ્માની કુવ્વત મેં મુલ્કે શામ કે દીગર મકામ કે લોગોં કી તરહ નહીં થે બલ્કિ નિરાલે થે. પત્થર કી ચટ્ટાન કી તરહ એક જગહ જમે રહતે થે ઔર દિલૈરી સે મુકાબલા કરતે થે ઔર ઉમંડતે હુએ સૈલાબ કી તરહ આગે બઢ રહે થે.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મુજાહિદોં કો પીછે હટતે હુએ દેખા તો યહ મઆમલા ઈન પર બહુત શાક ગુઝરા, લિહાઝા ઉન્હોં ને મુજાહિદોં કો લલ્કારતે હુએ ફરમાયા કિ ઐ અપની બહાદુર માં કા દૂધ પીને વાલો ! આગે બઢો, આગે બઢો ! યહ ક્યા બુઝદિલી હૈ કિ મિસ્લે શૈર હમ્લા કરને વાલી કૌમ આજ પીછે હટ રહી હૈ. ઐ કુરઆન કે પઢને વાલો ! અલ્લાહ કી નુસ્રત ઔર મદદ પર એ'તમાદ રખો, અલ્લાહ કી રાહ મેં અપના સર કટાને મેં કોતાહી કરના મોમિન કી શાન નહીં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ઈસ પુકારને મુજાહિદોં મેં

એક નયા જૌશ પૈદા કર દિયા ઔર અબ ઉન્હોં ને સખ્ત હમ્લા કિયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ભી મુજાહિદોં કો તર્ગીબ દી ઔર ખુદ ને ભી શદીદ હમ્લા કિયા. હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ને અપની કૌમ બની અબસ કે સાથ નારએ તક્બીર બુલન્દ કરતે હુએ રૂમિયોં પર હમ્લા કર દિયા. ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદીન અબ દિલૈરી સે મુકાબલા કરને લગે ઔર રૂમિયોં પર જવાબી હમ્લે શુરૂ કર દિયે, લૈકિન રૂમી અપની જગહ પર ઈસ્તિકલાલ સે જમે રહે ઔર લડતે રહે. રૂમિયોં કા અબ આગે બઢના મૌકૂફ હો ગયા થા, લૈકિન ઈસ કે બા-વુજૂદ વહ બડી સખ્ત લડાઈ લડતે થે ઔર પીછે નહીં ટલતે થે. જંગ કી આગ પૂરી તરહ સે શૌ'લા ઝન થી. તલવારેં ઔર નૈઝે ઈતની કસરત ઔર શિદ્દત સે ટકરાતે થે કિ એક અજીબ શૌર કે સાથ આગ કી ચિન્ગારી ઉડતી થી.

હઝરત ખાલિદ ને એક ગબર કો ઉસ કી પસલિયાં પીસ કર માર ડાલા

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ મુજાહિદોં કો તર્ગીબે જેહાદ દેતે હુએ મસ્રૂફે કિતાલ થે કિ એક ભારી જસામત ઔર તવીલ કદ્દો કામત વાલા રૂમી રઈસ ગબર ઈન પર ટૂટ પડા. દફઅતન ઉસ ને તલ્વાર કા વાર કર દિયા, લૈકિન હઝરત ખાલિદ ને ઉસ કા વાર ખાલી ફેરતે હુએ ઢાલ પર લિયા. ફિર હઝરત ખાલિદ ને ઉસ પર વાર કિયા, લૈકિન વહ ગબર લડાઈ કે ફન કા માહિર ઔર કુહના મશ્ક થા. ઉસ ને સિપર પર વાર કો લે કર અપને કો બચાયા. હઝરત ખાલિદ ઔર ઉસ ગબર મેં શિદ્દત સે તૈગ ઝની હોતી રહી. દોનોં ને તલ્વાર ઝની કે જૌહર દિખાએ. ઈસ દૌરાન હઝરત ખાલિદ ને મૌકા' પા કર ગબર કે સર પર તલ્વાર દે મારી. તલ્વાર લોહે કે ખૌદ સે ટકરાઈ ઔર એક શદીદ બાઝગશ્ત ઝટકા લગા, નતીજતન હઝરત ખાલિદ કી તલ્વાર ઉછલ કર ઈસ તરહ ટૂટી કિ તલ્વાર કા કબ્ઝા હઝરત ખાલિદ કે હાથ મેં રહ ગયા ઔર ધાર દાર સલાખી હિસ્સા જોડ સે ટૂટ કર ઝમીન પર ગિરા. યહ દેખ કર ગબર કી જુર્અત બઢી ઔર ઉસ ને હઝરત ખાલિદ કે મુતઅલ્લિક યહ તમઆ કી કિ ઈન કો શહીદ કર કે પૂરે મુલ્કે શામ મેં અપની બહાદુરી કા ડંકા બજા દૂં. લિહાઝા વહ અપની તમામ તાકત કે સાથ હઝરત ખાલિદ પર તલ્વાર કા વાર કરને આગે બઢા, લૈકિન હઝરત ખાલિદ ને અપને ઘોડે કો એડી માર કર ઈસ તરહ કૂદાયા કિ હઝરત ખાલિદ કા ઘોડા ગબર કે ઘોડે સે મુલહિક હો

ગયા. ગબર કુછ સોચે ઔર સમઝે ઈસ કે પહલે તો હઝરત ખાલિદ ને અપને જિસ્મ કો ગબર કે જિસ્મ સે ચિમટા લિયા ઔર ગબર કો ઉસ કે ઘોડે સે ખીંચ લિયા ઔર અપને દોનોં હાથોં કી ગિરફ્ત મેં લે કર ઐસા દબોચા કિ ઉસ કી પસલિયાં ખટ... જ.. ખટ...જ.. ખટ...જ.. આવાઝ કે સાથ ટૂટને લગીં. ગબર ઝૌર ઝૌર સે ચીખને લગા. હઝરત ખાલિદ કી પકડ સખ્ત સે સખ્ત હોતી ગઈ ઔર હઝરત ખાલિદ ને ઉસ કી તમામ પસલિયાં પીસ કર રખ દીં ઔર ઉસ કો ઝમીન પર મુર્દા ડાલ દિયા. ગબર કી તલ્વાર સે હી ગબર કા સર કાટ કર રખ દિયા. તમામ રૂમી ઔર મુજાહિદીન હઝરત ખાલિદ કા યહ કારનામા હૈરત ઔર તઅજ્જુબ સે દેખતે હી રહ ગએ કિ ભારી જસામત વ તવીલ કદ્દો કામત વાલે મુસલ્લહ ગબર કો હઝરત ખાલિદ ને ઈસ તરહ પીસ કર રખ દિયા જિસ તરહ ચક્કી ગલ્લા પીસ ડાલતી હૈ. હઝરત ખાલિદ કે બાઝૂઓં મેં એક અજીબ તાકત પૈદા હો ગઈ થી. **અપને મહબૂબ આકા વ મૌલા રહમતે આલમ** કે ઈશ્કે સાદિક મેં સરશાર હો કર ઝબાને હાલ સે ગોયા કહતે થે :

સદ્કા અપને બાઝૂઓં કા અલ-મદદ

કૈસે તોડેં યેહ બુતે પિન્દાર હમ

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત ખાલિદ કે ઈસ હૈરત અંગેઝ કારનામે કો દેખ કર રૂમી સિપાહી લરઝ ઉઠે ઔર ઈન પર એક "**લા-યન્ફક**" ખૌફ તારી હો ગયા. જબ કિ મુજાહિદોં કે હૌસલે બુલન્દ હો ગએ. મુજાહિદીન દોહરે જૌશ સે રૂમિયોં પર ટૂટ પડે. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને સાથિયોં કો જેહાદ કી ફઝીલત ઔર જેહાદ કા અજ્રે અઝીમ બયાન કર કે મુસલ્સલ તર્ગીબ દેતે થે ઔર બઝાતે ખુદ હમ્લા કર કે અમલી મિસાલ પૈશ કરતે થે. હઝરત ખાલિદ ને અપને સાથિયોં કે સાથ રૂમિયોં પર શદીદ હમ્લા કર કે રૂમિયોં કો દાએં બાએં બિખૈર દિયા. રૂમિયોં કી સફોં કો ઉલટ કર રખ દિયા ઔર લાશોં કે ઢૈર લગા દિયે. હઝરત ખાલિદ ને ઈસ કસરત સે શમ્શીર ઝની કી કિ રૂમિયોં કે ખૂન કે ફવ્વારે ઉડને લગે ઔર હઝરત ખાલિદ ખૂન સે નહા બૈઠે. હઝરત ખાલિદ કા જિસ્મ ખૂન સે શરાબોર હો ગયા ઔર ઈન કી ઝિરહ સે ખૂન ટપક્ને લગા. **હઝરત ખાલિદ અર્ગવાન કે ફૂલ કી તરહ સુર્ખ નઝર આતે થે.** રૂમિયોં પર ઈન કી હૈબત ઐસી છા ગઈ થી કિ હઝરત ખાલિદ જિસ તરફ મુતવજ્જહે કિતાલ હોતે થે રૂમી અપની જાન બચાને કે લિયે જગહ છોડ દેતે થે.

હઝરત ખાલિદ કે જૌશો ખરૌશ કો દેખ કર ઈસ્લામી લશ્કર કે સિપેહ સાલારે આઝમ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને પુકાર કર કહા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! બૈ:શક તુમ ને રાહે ખુદા મેં જેહાદ કા હક્ક અદા કર દિયા.

હઝરત ઇક્રમા બિન અબૂ જહલ કી શહાદત

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી દિલૈરી ને જંગ કા રુખ પલટ દિયા થા. હઝરત ખાલિદ કી શુજાઅત સે મુતઅસ્સિર હો કર હઝરત મિરકાલ હાશિમ બિન ઉતબા ઔર હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ને અપની કૌમ બની ઝહરા કો ઉભારા ઔર રૂમી લશ્કર કે મૈમના પર હમ્લા કર કે ઈન કે દાંત ખટ્ટે કર દિયે. હઝરત ઈક્રમા બિન અબી જહલ ને કૌમે મખ્ઝૂમ કે સાથ રૂમિયોં પર ઐસા સખ્ત હમ્લા કિયા કિ અહ્લે હુમુસ ને ઐસા શદીદ હમ્લા ન કભી દેખા થા ન કભી સોચા થા. તલ્વાર સે ઈન કા મુકાબલા કરના અમ્રે મુહાલ થા. લિહાઝા રૂમિયોં ને તીરોં કી બૌછાર શુરૂ કી. હઝરત ઈક્રમા તીરોં સે બે ખૌફ ઔર બે ડર હો કર અપની રવિશે સખ્ત પર કિતાલ કરતે રહે. સાથિયોં ને અર્ઝ કિયા કિ ઐ ઈક્રમા ! દુશ્મનોં કે વાર સે એહતિયાત બર્તે ઔર દુશ્મનોં કે વાર સે ચૌકન્ના વ હોશિયાર રહેં.

હઝરત ઈક્રમા બિન અબી જહલ ને ફરમાયા કિ ઐ ગિરોહે મોમિનીન ! એક ઝમાના વહ થા કિ મૈં જહાલત કી તારીકી મેં થા ઔર બૂતોં કી હિમાયત મેં મુસલ્માનોં સે લડતા થા. આજ જબ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી બરકત સે મુઝે ઈમાન કી રૌશની નસીબ હૂઈ હૈ તો અલ્લાહ ઔર અલ્લાહ કે રસૂલ કી ઈતાઅત વ રઝા મેં લડને મેં ક્યૂં કોતાહી કરૂં. પ્યારે આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી મુહબ્બત મેં ઈન કે નામે અક્દસ પર ઔર તહફ્ફુઝે નામૂસે રિસાલત કી ખાતિર અપની જાન નિસાર કરના મેરી ઐન ખ્વાહિશ હૈ :

હક્ક ને બખ્શા હૈ કરમ, નઝ્રે ગદાયાં હો કબૂલ

પ્યારે ઈક દિલ હૈ વહ કરતે હૈં નિસારે આરિઝ

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત ઈક્રમા બિન અબી જહલ ને મઝીદ યહ ભી ફરમાયા કિ ઈસ વક્ત મેં જન્નત કી હૂરોં કો દેખ રહા હૂં અગર ઈન મેં સે એક હૂર અપને હાથ કી કલાઈ અહ્લે દુનિયા પર ઝાહિર કર દે તો અહ્લે દુનિયા ઈસ કે હુસૂલ કી ખ્વાહિશ વ તમન્ના મેં મર જાએં. મૈં દેખ રહા હૂં કિ ઈન મેં સે એક હૂર અપને હાથ મેં રૈશ્મી દસ્તાર ઔર જવાહિર કા કાસા લિયે હુએ મુઝ સે કહ રહી હૈ કિ હમારી તરફ જલ્દી ચલે આઓ હમ તુમ્હારે મુશ્તાક હૈં. ફિર હઝરત ઈક્રમા ને ફરમાયા બે શક ! પ્યારે આકા વ મૌલા રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને હમ સે જો વા'દા ફરમાયા હૈ વહ યકીનન સચ્ચા હૈ :

મૌત કહતી હૈ કિ જલ્વા હૈ કરીબ

ઈક ઝરા સો લેં બિલકને વાલે

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

ફિર હઝરત ઈક્રમા બિન અબી જહલ ને અપની તલ્વાર રાસ્ત કી ઔર મુશ્રિકોં કે ઝુન્ડ પર મિસ્લે શૈર હમ્લા આવર હુએ. ઈન કી તૈગ ઝની કી સુરઅત દેખ કર તમામ રૂમી મહવે હૈરત થે. જો ભી ઈન કે કરીબ જાતા આન કી આન મેં ખાક વ ખૂન મેં તડપતા હુવા નઝર આતા. હઝરત ઈક્રમા ને રૂમિયોં મેં તહલકા મચા દિયા. કિસી કો ભી ઈન કે કરીબ જાને કી હિમ્મત ન હોતી. ઈન કે કરીબ જાના ઔર મૌત કે મુંહ મેં પડના દોનોં બરાબર થા. હાકિમ મુરીસ થોડે ફાસ્લા સે હઝરત ઈક્રમા કી શુજાઅત વ દિલૈરી દેખ રહા થા. દૂર હી સે ઉસ ને અપને પાસ કે હર્બા કો ઝૌર સે હર્કત દે કર ઘૂમાયા. હઝરત હમ્ઝા બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ સય્યદુશ્શોહદા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો જંગે ઉહુદ મેં જિસ હર્બા સે વહશી ને શહીદ કિયા થા, બિલ્કુલ વૈસા હી હર્બા બતરીક મુરીસ કે પાસ થા. ઉસ ને હઝરત ઈક્રમા કે દિલ કા નિશાના બાંધા ઔર દૂર સે હર્બા ફૈંકા. હર્બા ઠીક નિશાને પર લગા. દફઅતન હર્બા હઝરત ઈક્રમા કે દિલ મેં પૈવસ્ત હો ગયા ઔર મુહલિક સાબિત હુવા. હઝરત ઈક્રમા ઝમીન પર આ ગએ ઔર ઈન કી રૂહ પરવાઝ કર ગઈ. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો પતા ચલા કિ હઝરત ઈક્રમા શહીદ હો ગએ તો મુઝ્તરિબ વ બે કરાર હો કર દૌડે હુએ આએ, અપને ચચા ઝાદ ભાઈ કો ખૂન મેં લત પત દેખ કર ઈન કા દિલ કાબૂ મેં ન રહા ઔર બે સાખ્તા રોને લગે :

જાને વાલોં પે યહ રોના કૈસા
બન્દા નાચાર હૈ ક્યા હોના હૈ

(અઝ ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત ઈક્રમા કી શહાદત સે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ તૈશ મેં આ ગએ. અપને સાથિયોં કો લલ્કારા ઔર રૂમિયોં પર સખ્ત હમ્લા કરને પર બર-અંગેખ્તા કિયા. મુજાહિદોં ને રૂમિયોં કો દિન મેં તારે દિખા દિયે ઔર રૂમી હમ્લા કી તાબ ન લા સકને કી વજહ સે પીઠ ફૈર કે કિલ્લે મેં ઘુસ ગએ ઔર દરવાઝા બન્દ કર લિયા. થોડી દૈર કે બા'દ આફતાબ દિન કી તવીલ મસાફત તય કરને કી થકન ઝાઈલ કરને ઉફુક કી ગોદ મેં બરાએ ઈસ્તિરાહત પોશીદહ હો ગયા, જંગ મૌકૂફ કર દી ગઈ ઈસ્લામી લશ્કર અપને કૈમ્પ મેં વાપસ લૌટા મુજાહિદોં ને શબ ઈબાદતો રિયાઝત વ આરામ કરને મેં ઔર ઝખ્મિયોં કી તીમારદારી કરને મેં બસર કી.

"જંગે હુમુસ કા દૂસરા દિન"

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને નમાઝે ફજ્ર કે બા'દ મુજાહિદોં સે ફરમાયા કિ મુલ્કે શામ મેં હર મકામ પર હમ ને આસાની કે સાથ ગલ્બા હાસિલ કિયા હૈ, લૈકિન ગુઝિશ્તા કલ હમ ને સખ્ત મુસીબત કા સામના કિયા હૈ. હમારે બહાદુર શેહસવાર મિસલ હઝરત ઈક્રમા કસીર તા'દાદ મેં શહીદ ઔર ઝખ્મી હુએ હૈં. હમારી કૌશિશે જેહાદ મેં કમી ઔર કોતાહી રૂનુમા હૂઈ હૈ, લિહાઝા આજ અલ્લાહ કી રાહ મેં અપની જાનેં દિલૈરી સે ખર્ચ કરના. અલ્લાહ તઆલા હમારે હર અમલ કો દેખ રહા હૈ. નીઝ મેરા ગુમાન યહ હૈ કિ આજ ભી રૂમી કિલ્લે સે બાહર નિકલ કર હમ સે લડને આએંગે, લિહાઝા આજ સાબિત કદમી ઔર સબ્રો ઈસ્તિક્લાલ સે ઈન કા મુકાબલા કરના હૈ.

રૂમિયોં કો ચક્મા દેને કી હઝરત ખાલિદ કી અનૌખી તજ્વીઝ :-

હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી મુન્દરજા બાલા નસીહત આમેઝ ગુફ્તગૂ કા મુઅદ્દબાના જવાબ અર્ઝ કરતે હુએ હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ એ સરદાર ! મુલ્કે શામ કે દીગર મકામાત કે મુકાબલે મેં અહ્લે હુમુસ નિરાલી કિસ્મ કે હૈં. તમામ અહ્લે હુમુસ જંગજૂ શેહસવાર ઔર મિસ્લે શૈર બહાદુર હૈં. ઈલાવા અઝીં ભારી જસામત ઔર તવીલ કદ્દો કામત વાલે હૈં. ઈન મેં કા કોઈ ભી શખ્સ બાઝારી યા કિરાયે પર લડને વાલા નહીં. અહ્લે હુમુસ બુઝદિલ હો કર ડરને વાલે નહીં બલ્કિ સખ્ત લડાઈ કે લોગ હૈં, લિહાઝા મૈં ને ઈન કો ચક્મા દેને કી તજ્વીઝ સોચી હૈ લૈકિન ઈસ તજ્વીઝ કો અમલ મેં લાને કે લિયે આપ કી ઈજાઝત કા ખ્વાસ્તગાર હૂં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ એ અબૂ સુલૈમાન ! અલ્લાહ તઆલા તુમ્હારી રાએ કો કામ્યાબી અતા ફરમાએ ઔર તુમ્હારે કામોં કો મઝબૂતી ઔર રાસ્તી બખ્શે તુમ્હારી તજ્વીઝ ક્યા હૈ ? હઝરત ખાલિદ ને જવાબ દિયા કિ અહ્લે હુમુસ કિલ્લે સે નિકલ કર હમ સે લડને આતે હૈં. ઈન મેં દો કિસ્મ કે લડને વાલે હોતે હૈં. જંગજૂ ઔર બહાદુર ઘોડોં પર સવાર હોતે હૈં, લૈકિન ઈન કી તા'દાદ એક ચૌથાઈ હોતી હૈ, બાકી તીન ચૌથાઈ લડને વાલે પૈદલ હોતે હૈં ઔર ઈન મેં આમ શહેરી લોગ હોતે હૈં. લિહાઝા ઈન કી તા'દાદ બહુત કસીર હોતી હૈ ઔર કિલ્લે કે સામને

જો મૈદાને જંગ હૈ, વહ કુશાદહ નહીં. લિહાઝા હમ કો ઘોડા દૌડાને કે લિયે જગહ કી જો ફરાખી દરકાર હૈ વહ મુયસ્સર નહીં. લિહાઝા આજ હમ ઈન કો ચક્મા દેને કે લિયે કિલ્લે કે સામને જા કર થોડી દૈર ઈન સે ઈસ તરહ લડેં કિ લડાઈ કી ઈબ્તિદા સે હી હમ પીછે હટતે જાએં ઔર થોડી હી દૈર મેં હમ ઈસ તરહ ભાગ નિકલેં ગોયા હમ હઝીમત વ શિકસ્ત ખા કર ભાગે હૈં. રૂમી સવાર હમારા તઆકુબ કરેંગે ઔર હમ દૂર તક ભાગતે જાએં ઔર જબ ભાગેં તો અપને ખૈમે, ઊંટ, માલ વ અસ્બાબ, અહ્લો અયાલ વગૈરા સબ છોડ કર ભાગેં. જબ હમ અપને તઆકુબ મેં આને વાલે રૂમી ઘોડે સવાર ફૌજ કો લે કર દૂર નિકલ જાએંગે, તો પૈદલ લડને વાલે હમારે કૈમ્પ કા માલો અસ્બાબ લૂટને મેં મશ્ગૂલ હો જાએંગે ઔર વહ ઈસ ગુમાન મેં હોંગે કિ હમ ભાગ ગએ હૈં ઔર અબ વાપસ લૌટને વાલે નહીં. લિહાઝા વહ ઈત્મિનાન સે હમારે કૈમ્પ મેં લૌટ જાએંગે, ખૈમે ઉખડેંગે, હમારે જાનવરોં કો હાંકેંગે, ગરઝ કિ હમારે કૈમ્પ મેં ડેરા જમાએંગે. હમ ભાગતે હુએ થોડી દૂર કે ફાસ્લે તક ખુલે મૈદાન તક જાએંગે. રૂમી સવાર હમારા પીછા કરતે હુએ શહર સે દૂર નિકલ કર હમારે કરીબ આએંગે, તબ દફઅતન હમ અપને ઘોડોં કી બાગેં ફૈર દેંગે ઔર હમારે તઆકુબ મેં આને વાલે રૂમી સવારોં કો ફાડ ડાલેંગે, ફિર ફૌરન અપને કૈમ્પ પર આ પહુંચેંગે ઔર પૈદલોં સે નિપટ લેંગે. ઈસ તરહ હમ રૂમી લશ્કર કો દો ટુકડોં મેં મુતફર્રિક કર કે યકે બા'દ દીગરે આસાની સે માત કર દેંગે.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી ઈસ તજ્વીઝ કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર તમામ મુજાહિદોં ને ખૂબ પસન્દ કિયા ઔર ઈસ પર અમલ દર આમદ કરના તય પાયા.

જૈસે હી આફતાબ થોડા બુલન્દ હુવા ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લે કે દરવાઝે પર આ કર ઠહરા, હાકિમ મુરીસ ને દરવાઝા ખોલને કા હુક્મ દિયા. દરવાઝા ખુલતે હી રૂમી સિપાહી "**મારો**" ઔર "**કાટો**" કા શૌર બુલન્દ કરતે હુએ ઈસ્લામી લશ્કર પર ટૂટ પડે. મુજાહિદોં ને ઈન કા મુકાબલા કિયા ઔર દેફાઅ કરતે હુએ આહિસ્તા આહિસ્તા પીછે હટના શુરૂ હુએ. મુજાહિદોં કો પીછે હટતે દેખ કર રૂમિયોં કી જુરૂઅતેં બઢીં ઔર ઉન્હોં ને હમ્લે મેં શિદ્દત કી. હઝરત ખાલિદ ને મુજાહિદોં કો અપની તજ્વીઝ કે મુતાબિક ઈશારા કિયા. ફૌરન મુજાહિદોં ને ઘોડે મોડે ઔર ભાગના શુરૂ કિયા. રૂમી ખુશી મેં મચલ ઉઠે કિ હમ ને મુસલ્માનોં કો ભગા દિયા. ઈસ્લામી લશ્કર કો ભાગતા દેખ કર હાકિમ મુરીસ ને રૂમી સવારોં કે સાથ તઆકુબ કિયા. હાકિમ મુરીસ ને યહ ગુમાન કિયા કિ ઈસ્લામી લશ્કર ભાગ કર અપને કૈમ્પ મેં જાએગા. લિહાઝા વહાં જા કર ઈન કો હાથ કર લૂંગા

લૈકિન થોડી દૂર જાને કે બા'દ હાકિમ મુરીસ મુતઅજ્જિબ થા ક્યૂં કિ ઈસ્લામી લશ્કર અપને કૈમ્પ કી તરફ જાને કે બજાએ "જોસિયા" કી તરફ જાને વાલે રાસ્તે કી તરફ ભાગ રહા થા. ઈસ્લામી લશ્કર કા કૈમ્પ દાએં તરફ રહ ગયા લિહાઝા બતરીક ને જોસિયા કી તરફ જાને વાલે રાસ્તે પર ઈસ્લામી લશ્કર કા પીછા કિયા. અબ હુમુસ કે દરવાઝે પર જો રૂમી લશ્કર થા વહ તમામ કા તમામ લશ્કર પૈદલ થા ક્યૂં કિ જિતને સવાર સિપાહી થે વહ હાકિમ મુરીસ કે સાથ ઈસ્લામી લશ્કર કે તઆકુબ મેં હો ગએ, હુમુસ કે દરવાઝે પર પૈદલ રૂમી લશ્કર ને જબ દેખા કિ મુસલ્માન અપની જાનેં બચાને કે લિયે કૈમ્પ કો ઈસી હાલત મેં છોડ કર ભાગ ગએ હૈં, તો તમામ કે તમામ ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ લૂટને કે લિયે દૌડે, હુમુસ શહર મેં યહ ખબર બિજલી કી તરહ ફૈલ ગઈ કિ મુસલ્માન અપના કૈમ્પ લા વારિસ છોડ કર ભાગ ગએ ઔર કૈમ્પ મેં બહુત કીમતી માલો અસ્બાબ ઔર મવેશી વગૈરા હૈં, તો અહ્લે શહર ભી લૂટ પર કમર બાંધ કર નિકલ પડે. પૈદલ રૂમી સિપાહી ઔર અહ્લે શહર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કી તરફ લપકે ઔર **લૂટ મેં ચર્ખા ભી ગનીમત હૈ** વાલી મસલ પર અમલ કરતે હુએ સબ લૂટ મેં પડે.

હુમુસ શહર મેં એક બુઢ્ઢા રાહિબ રહતા થા, જો તૌરેત, ઈન્જીલ, ઔર હઝરત શીસ વ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલૈહિમસ્સલાતો વસ્સલામ કે સહીફોં કા ઝબર દસ્ત આલિમ થા. વહ બુઢ્ઢા રાહિબ બહુત હી તજર્બા કાર ઔર મક્રો ફરૈબ કી તમામ રાહોં કા માહિર થા. ઉસ કો જબ ઈસ્લામી લશ્કર કે ઈસ તરહ ભાગ જાને કી ઈત્તિલા' હૂઈ તો વહ કિલ્લે કી દીવાર પર ચઢા. જબ ઉસ ને દેખા કિ મુસલ્માન ભાગ ગએ હૈં ઔર ઈન કી ફિરોદગાહ કો અહ્લે હુમુસ લૂટ રહે હૈં, તો ઉસ ને પુકાર કર કહા કિ ઐ અહ્લે હુમુસ ! સખ્તી હો તુમ પર, કસમ હૈ હક્કે મસીહ ઔર મુકદ્દસ ઈન્જીલ કી ! અરબોં ને તુમ્હારે સાથ મક્રો ફરૈબ કિયા હૈ. અહ્લે અરબ બડે ગુયૂર હૈં. વહ મર જાના પસન્દ કરેંગે લૈકિન અપને અહ્લો અયાલ ઔર માલો અસ્બાબ કો તુમ્હારે હવાલે ન કરેંગે. કબ્લ ઈસ કે કિ તુમ પર કોઈ બલા ઔર મુસીબત આએ અરબોં કા કૈમ્પ અપની જગહ ઈસી તરહ છોડ કર જલ્દી આ કર કિલ્લે મેં બન્દ હો જાઓ, લૈકિન અહ્લે હુમુસ ને બુઢ્ઢે રાહિબ કી નસીહત પર કાન ન ધરા ઔર લૂટ ઘસૂટ મેં મસ્રૂફ રહે.

ઈધર ઈસ્લામી લશ્કર "જોસિયા" કી રાહ પર ભાગા જા રહા થા ઔર હાકિમ મુરીસ અપને સવારોં કે સાથ ઈન કા તઆકુબ કરતા રહા. જબ હુમુસ શહર સે કુછ દૂરી કે ફાસ્લે પર ઈસ્લામી લશ્કર પહુંચા, તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને બુલન્દ આવાઝ સે

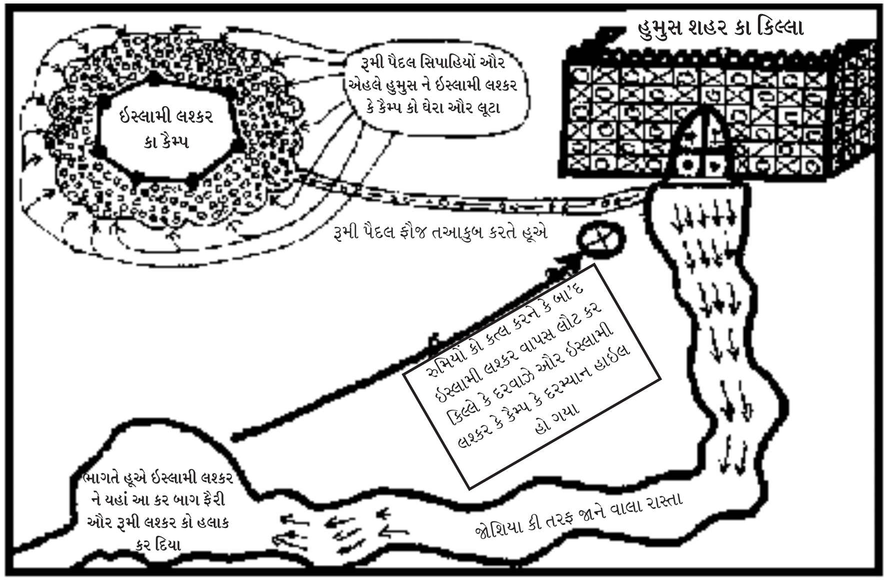
પુકારા કિ **"ફિરો, ફિરો, ઐ ગિરોહે મોમિનીન અલ્લાહ તુમ્હેં બરકત દે ઔર તુમ્હારે દુશ્મનોં કે મુકાબલે મેં તુમ્હારી મદદ કરે."** હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ઈસ પુકાર પર તમામ મુજાહિદોં ને અપને ઘોડોં કી બાગેં ફૈરી. થોડી દૈર પહલે મુજાહિદીન આગે આગે થે ઔર હાકિમ મુરીસ ઈન કા તઆકુબ કર રહા થા, લૈકિન અબ સૂરતે હાલ યહ થી કિ મુજાહિદીન રૂમી સવારોં કે સામને બિજલી કી રફ્તાર સે ઘોડે દૌડાતે હુએ આ રહે થે. ચંદ લમ્હોં મેં મુજાહિદોં ને રૂમિયોં કો પા લિયા ઔર જિસ તરહ આસ્માન સે સિતારા ટૂટ કર ઝમીન પર ગિરતા હૈ, ઈસ તરહ રૂમી સવારોં પર ટૂટ પડે. મુજાહિદોં ને રૂમી લશ્કર કો ચારોં તરફ સે ઘૈર લિયા ઔર જિસ તરહ શૈર બકરિયોં કે ઝુન્ડ પર હમ્લા આવર હોતા હૈ, ઈસી તરહ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને સાથિયોં કે સાથ હમ્લા આવર હુએ. રૂમિયોં ને ભી જવાબી હમ્લા કિયા, લૈકિન બિલ્કુલ ઠહર ન સકે. મુજાહિદોં કી તલવારોં સે આગ બરસતી થી ઔર રૂમિયોં કો દાએં બાએં બિખૈર કર રખ દિયા. હઝરત ખાલિદ ને રૂમિયોં કો ગાજર મૂલી કી તરહ કાટ કર રખ દિયા. બતરીક મુરીસ કો હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ ને તલ્વાર કી દો ઐસી શદીદ ઝર્બેં મારીં કિ ઉસ કે દોનોં બાઝૂ કટ કર ઝમીન પર ગિર ગએ ઔર ફિર ઈસ કે દિલ મેં નૈઝા પૈવસ્ત કર કે માર ડાલા. બતરીક મુરીસ કી ઝિલ્લત આમેઝ મૌત દેખ કર રૂમિયોં કે દિલ બૈઠને લગે. હવાસ બાખ્તા હો ગએ, બદ હવાસી કે આલમ મેં બે ઢંગી ઔર બે તુકી લડાઈ લડતે હુએ, બે તહાશા મક્તૂલ હુએ. સિર્ફ એક સૌ રૂમી સિપાહી ઝિન્દા ભાગ નિકલને મેં કામ્યાબ હુએ, બાકી તમામ ખાક વ ખૂન મેં મિલ ગએ.

જબ મઝકૂરા લડાઈ મેં રૂમી યૂં મગ્લૂબ વ મક્તૂલ હો રહે થે તબ હઝરત મઆઝ બિન જબલ ને સોચા કિ અબ યહાં પર તમામ મુજાહિદોં કી ઝરૂરત નહીં. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઈન સે નિપટ લેંગે લિહાઝા વહ પાંચ સૌ સવારોં કો લે કર બર્ક રફ્તારી સે હુમુસ કે કિલ્લે કી તરફ રવાના હો ગએ. ઉસ વક્ત તમામ પૈદલ રૂમી સિપાહી ઔર અહ્લે હુમુસ ઈસ્લામી કૈમ્પ કા માલો અસ્બાબ લૂટને મેં ઔર બચ્ચોં ઔર ઔરતોં કો કૈદ કરને મેં મસ્રૂફ થે ઔર ઈન કે પીછે ક્યા હો રહા હૈ ઈસ અમ્ર સે ગાફિલ થે. હઝરત મઆઝ બિન જબલ અપને પાંચ સૌ સવારોં કે સાથ કિલ્લે કે દરવાઝે પર આએ ઔર દરવાઝે પર કબ્ઝા કર લિયા તાકિ ન કિસી કો શહર સે નિકલને દેં ઔર ન કિસી કો અન્દર દાખિલ હોને દેં. તમામ રૂમી મર્દ ઈસ્લામી કૈમ્પ મેં મસ્રૂફે લૂટ થે. અબ ઈન કે ઔર કિલ્લે કે દરમિયાન હઝરત મઆઝ બિન જબલ કા લશ્કર હાઈલ થા. જબ રૂમિયોં

કો પતા ચલા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લે કે દરવાઝે પર આ પહુંચા હૈ ઔર બહુત હી કમ તા'દાદ મેં હૈ તો વહ તમામ હમ્લા કરને પર આમાદા હુએ, લૈકિન ઈતની દૈર મેં તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ લશ્કરે જર્રાર કે સાથ આ પહુંચે. અબ તમામ રૂમિયોં કી હાલત ખરાબ હો ગઈ. ઈન કે ઔર કિલ્લે કે દરમિયાન ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદીન બરેહના તલવારેં ઔર નૈઝે બુલન્દ કિયે હુએ હાઈલ થે. કિલ્લે કે અન્દર સિર્ફ બુઢ્ઢે, બચ્ચે, ઔર ઔરતેં થીં. ઉન્હોં ને કિલ્લે કી દીવાર સે રોના ઔર ચિલ્લાના શુરૂ કિયા ઔર બુલન્દ આવાઝ સે **"લફૂન લફૂન"** યા'ની **"અમાન અમાન"** પુકારના શુરૂ કિયા. ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ લૂટને ગએ રૂમિયોં ને જબ ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં કે તૈવર દેખે તો કૈમ્પ સે લૂટા હુવા તમામ માલો અસ્બાબ છોડ દિયા. જિન ઔરતોં ઔર બચ્ચોં કો કૈદ કિયા થા ઉન કો આઝાદ કર દિયા ઔર અપને હથિયાર ડાલ કર દોનોં હાથ ઊપર ઉઠા કર **"લફૂન લફૂન"** પુકાર કર અમાન માંગને લગે. ઈતને મેં કિલ્લે મેં મુકીમ તમામ રાહિબ, બતારેકા ઔર બુઢ્ઢે અશ્ખાસ ભી કિલ્લે સે બાહર નિકલ કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ તલબે અમાન કે લિયે હાઝિર હુએ.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અહ્લે હુમુસ કો અમાન દી. અહ્લે હુમુસ ને અપના કિલ્લે સુપુર્દ કર દેને કી પૈશકશ કર કે સુલહ કી દરખ્વાસ્ત કી. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને સુલહ કી દરખ્વાસ્ત મન્ઝૂર ફરમાઈ, લૈકિન કિલ્લે મેં દાખિલ હોને સે ઈન્કાર ફરમાયા. અહ્લે હુમુસ સે કહા કિ આજ સે તુમ હમારી ઝિમ્મેદારી ઔર અમાન મેં હો ઔર હમ પર યહ વાજિબ હૈ કિ હમ તુમ્હારે સાથ નૈક સુલૂક કરેં, લૈકિન જબ તક તુમ્હારે બાદશાહ હિરક્લ ઔર હમારે દરમિયાન ક્યા મઆમલા પૈશ આતા હૈ, વહ દેખ ન લેં તબ તક હમ તુમ્હારે શહર મેં દાખિલ ન હોંગે. યહીં કિલ્લે કે બાહર સે સુલહ કે શરાઈત તય કર કે ચલે જાએંગે. અહ્લે હુમુસ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે ગુઝારિશ કી કિ આપ અપને લશ્કર કે સાથ એક દો દિન કે લિયે બ-હૈસિયતે મેહમાન કિલ્લે મેં તશરીફ લે આએં, તાકિ હમ મેહમાન નવાઝી કી ખિદમત અન્જામ દે કર આપ કી તા'ઝીમ વ તકરીમ બજા લાએં, લૈકિન હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ અમ્ર કા ભી ઈન્કાર ફરમાયા. હુમુસ કી જંગ મેં ઈસ્લામી લશ્કર કે દો સૌ પૈંતીસ (235) મુજાહિદ શહીદ હુએ થે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કિલ્લે કે બાહર સે ઈસ્લામી લશ્કર લે કર રવાના હો ગએ. હુમુસ સે કૂચ કર કે ઈસ્લામી લશ્કર "જાબિયા" નામી મકામ પર પહુંચા ઔર વહાં તવક્કુફ કિયા.

કારેઈને કિરામ કી ઝિયાફત તબા’ કી ખાતિર મૈદાને કારઝાર કા પૂરા નક્શા ઝૈલ મેં મુલાહિઝા હો :

અબ તક ઇસ્લામી લશ્કર કે હાથોં ફતહ હોને વાલે મકામાત :-

(1) ઈરકા (2) સહ્ના (3) તદમ્મુર (4) હૂરાન (5) બસરા (6) બૈતુલ લહિયા (7) અજનાદીન (8) દમિશ્ક (9) હિસ્ન અબીલ કિદ્સ (10) જોસિયા (11) હુમુસ (12) શીરઝ (13) રુસ્તન (14) હમાત (15) કન્સરીન (16) બા’લ્બક

એક નઝર ઈધર ભી ...

અબ હમ અપને મુઅઝ્ઝઝ કારેઈને કિરામ કો “યર્મૂક” કે મૈદાન મેં લે ચલતે હૈં, જહાં એક ઐસી જંગે અઝીમ હૂઈ હૈ કિ જિસ કી નઝીર તારીખે આલમ મેં નહીં. આધે લાખ ઈસ્લામી લશ્કર કે મુકાબલે મેં સાઢે દસ લાખ રૂમી જમા હુએ થે. ઈસ જંગ કા તઝકિરા પઢતે વક્ત દિલ કી ધડકનેં બઢ જાએંગીં ઔર જિસ્મ કે રોંગ્ટે ખડે હો જાએંગે. મસલન જંગ કે પહલે દિન જબલા બિન ઐહમ કે સાઠ હઝાર (60,000) કે લશ્કર કે સામને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ સિર્ફ સાઠ (60) આદમી લે કર લડને ગએ યા’ની એક હઝાર કાફિર સે સિર્ફ એક મુજાહિદ ને મુકાબલા કિયા. પહલે દિન કી જંગ કે ઈખ્તિતામ પર સિર્ફ દસ સહાબા શહીદ હુએ થે જબ કિ રૂમી લશ્કર કે પાંચ હઝાર સિપાહી કત્લ હુએ. ઈસ જંગ મેં ઈસ્લામી લશ્કર કો ફતહે અઝીમ હાસિલ હૂઈ. ફતહ કી બશારત હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને ખ્વાબ મેં અમીરુલ મોમિનીન હઝરત ફારૂકે આ’ઝમ કો દી ઔર રૂમિયોં કે મક્તૂલીન કી તા’દાદ ભી બતા દી. જંગ કા તફસીલી બયાન અગલે સફહાત મેં મુલાહિઝા ફરમાએં.

જંગે યર્મૂક કા પસ મન્ઝર

જબ હિરક્લ બાદશાહ કો ઈત્તેલઅ હૂઈ કિ મુસલ્માનોં ને રુસ્તન, શીરઝ ઔર હુમુસ કો ભી ફતહ કર લિયા હૈ, તો વહ સખ્ત રંજીદા ઔર બર-અંગેખ્તા હુવા. હિરક્લ ને મુલ્કે શામ કે ઉન તમામ શહરોં કે હાકિમોં કો ખુતૂત ઈર્સાલ કિયે, જિન શહરોં મેં કસીર યા કલીલ કુછ ભી લશ્કર હો, ઉન તમામ હુકામ કો હુક્મ દિયા કિ તુમ્હારે યહાં જો કુછ લશ્કર ઔર સામાને હર્બ હૈ, ઉન કો ફૌરન ઈન્તાકિયા રવાના કરો. હિરક્લ બાદશાહ ને તર્કશ કા આખરી તીર ઈસ્તે'માલ કરતે હુએ યહ તય કિયા થા કિ પૂરે મુલ્કે શામ સે લશ્કર જમા કર કે અરબોં સે એક જંગે અઝીમ કરૂં. ઈસ પાર યા ઉસ પાર કા જુવા ખેલ લૂં. હિરક્લ બાદશાહ કા હુક્મ મિલતે હી પૂરે મુલ્કે શામ સે ઈન્તાકિયા મેં રૂમી લશ્કર કી આમદ શુરૂ હો ગઈ ઔર દેખતે દેખતે મુલ્કે શામ કા તમામ લશ્કર ઈન્તાકિયા મેં જમા હો ગયા.

અર્બાબે સેયર વ તવારીખ કે બયાન કે મુતાબિક હિરક્લ બાદશાહ ને ઈન્તાકિયા મેં જો લશ્કરે અઝીમ જમા કિયા થા વહ લશ્કર ઈક્કિસ ફર્સખ લમ્બા થા. (એક ફર્સખ = 3 મીલ, હવાલા : ફીરોઝુલ-લુગાત,સફહા : 928) યા'ની **ઈન્તાકિયા શહર કી હદ સે લશ્કર શુરૂ હો કર ઉસ કા આખરી સિરા તિર્સઠ (63) મીલ પર થા.** હિરક્લ ને ઉસ અઝીમ લશ્કર સે એક બડી ફૌજ કો મુલ્કે શામ કે સાહિલી ઈલાકે **સૂર, ઈ'કા, તરાબુલુસ, બૈરુત** ઔર **તિબ્રિયા** કી હિફાઝત વ નિગરાની કે લિયે **''કૈસારિયા''** ભેજ દિયા ઔર એક બડી ફૌજ કો **''બૈતુલ મુકદ્દસ''** કે કુર્બો જવાર કી નિગેહબાની કે લિયે ભેજ દિયા. બાકી લશ્કર કો ઈન્તાકિયા મેં કયામ કરને કા હુક્મ દિયા. ઈસ કા સબબ યહ થા કિ હિરક્લ કો મુલ્કે શામ કે સિપેહ સાલારે આઝમ **''બાહાન અરમની''** કા ઈન્તિઝાર થા. ચંદ દિનોં બા'દ બાહાન અપની કૌમે અર્મન કે સાથ ઈન્તાકિયા આ પહુંચા. બાહાન કે ઈન્તાકિયા આને પર હિરક્લ બાદશાહ ને બડે બડે સરદારોં, મુલૂક, રોઉસા, રાહિબોં, બતારેકા, ગબરોં ઔર કસોં કો એક કનીસા મેં જમા કિયા ઔર કનીસા કે મિમ્બરે કુફ્ર પર બૈઠ કર તક્રીર કરતે હુએ હિરક્લ ને કહા કિ ઐ સલીબ કે પરસ્તારો ! ઐ દીને મસીહ કે હામિયો ! મૈં ને કઈ મરતબા તુમ કો અરબોં કી બઢતી હૂઈ

તાકત ઔર કૂચ સે આગાહ વ ખબરદાર કિયા. મૈં ને અરબોં કી જસારત સે તુમ કો ડરાતે હુએ યહાં તક કહા થા કિ અગર હમ ને અરબોં કે મુકાબલે મેં બુઝદિલી ઔર કાહિલી કી, તો અન્કરીબ વહ મેરે તખ્ત વ તાજ કે ભી માલિક હો જાએંગે. લૈકિન તુમ ને મેરી કિસી બાત પર ઈલ્તિફાત ન કિયા. તુમ આપસી ઈખ્તિલાફાત ઔર ખાના જંગી મેં ઉલઝે રહે ઔર એક નિશાન કે તહત જમા હો કર અરબોં સે લડને કે બજાએ મુતફર્રિક હો કર અપને અપને તૌર પર લડે. જિસ કા નતીજા યહ હુવા કિ હમારે અહ્મ બડે શહર ઔર મઝબૂત કિલ્લોં કો અરબોં ને અપને કબ્ઝા વ તસલ્લુત મેં લે કર ઉન પર અપની ફતહ વ નુસ્રત કા પર્ચમ લહરા દિયા ઔર સલ્તનતે રૂમ કી આબરૂ મટ્ટી મેં મિલા દી. હમારી કસરત ઔર ફૌજી તાકત કા પૂરી દુનિયા મેં ડંકા બજતા થા, યહાં તક કિ અહ્લે ફારસ ઔર તુર્ક હમ સે ખૌફ-ઝદા થે. જબ ઉન્હોં ને હમારે મુલ્ક પર ચઢાઈ કી તો હમ ને ઉન કા દિલૈરી ઔર શુજાઅત સે મુકાબલા કિયા ઔર ઉન્હોં ને મુંહ કી ખાઈ ઔર ઝલીલ વ ખ્વાર હો કર વાપસ પલટે. હમ ને બડી બડી સલ્તનતોં કો હઝીમત દી, લૈકિન મુઠ્ઠી ભર, ઝઈફ, નન્ગે, ભૂકે, બે સરો સામાન ઔર નિહત્તે અરબોં ને હમ કો શિકસ્ત દી હૈ. હમારે બેહતરીન શેહસવારોં કો બસરા, અજનાદીન, દમિશ્ક, બા'લ્બક ઔર હુમુસ મેં માર ડાલા ઔર હમ પર ગાલિબ આ ગએ.

હિરક્લ બાદશાહ કી મુન્દરજા બાલા વલ્વલા ખૈઝ ઔર રિક્કત આમેઝ તક્રીર સે પૂરી મજલિસ પર સન્નાટા છા ગયા ઔર તમામ હાઝિરીન રંજ ઔર નદામત સે સર ઝુકાએ ખામૌશ થે. મજલિસ સે એક કસ ખડા હુવા ઔર શાહી આદાબ બજા લાને કે બા'દ કહા કિ ઐ બાદશાહ સલામત ! ક્યા આપ કો અરબોં કે ગાલિબ ઔર હમારે મગ્લૂબ હોને કા સબબ મા'લૂમ હૈ ? હિરક્લ ને કહા નહીં. લૈકિન અગર તુમ કો મા'લૂમ હો તો બિલા કિસી ખૌફ વ ડર કે બયાન કરો. કસ ને કહા કિ હમારી શિકસ્ત ઔર મગ્લૂબી કી વજહ યહ હૈ કિ હમ ને અપને દીને મસીહ કે અહકામ કી પાબન્દી તર્ક કર દી હૈ. ઈબાદત ઔર ઈતાઅત સે ઈન્હેરાફ કર કે મન્હિયાત વ મુન્કિરાત કી તરફ ઈલ્તિફાત કિયા હૈ. ઝુલ્મ વ સિતમ, શરાબ વ ઝિના, હક્ક તલ્ફી ઔર સૂદખોરી, બદકારી, હરામ ખોરી ઔર દીગર નાજાઈઝ ઔર કબીહ અફઆલ કા ઈર્તિકાબ આમ હો ગયા હૈ. ખૌફે ખુદા, રહમ દિલી, દીન કી પાબન્દી ઔર દીગર ઉમૂરે ખૈર કા ફુકદાન હૈ, લિહાઝા બુઝદિલી, ના-મર્દી, કાહિલી, સુસ્તી ઔર ના-હિમ્મતી હમ મેં ઘર કર ગઈ હૈ. નતીજતન હમ હર મહાઝ પર હઝીમત ઉઠા કર રાહે ફરાર ઈખ્તિયાર કરતે હૈં. હમારે લશ્કર કે સિપાહી સબાત કદમી કે બજાએ પીઠ દિખા કર ભાગતે હૈં ઔર ઈન કે દિલોં મેં અરબોં

કા રોઅબ, ડર, ઔર ખૌફ ભર ગયા હૈ. ઈસ કે બર-અક્સ અરબોં કા હાલ યહ હૈ કિ વહ અપને પરવર્દગાર ઔર અપને નબી કી કામિલ ફરમા-બરદારી ઔર ઈતાઅત કરતે હૈં. રાત મેં ઈબાદત કરતે હૈં ઔર દિન મેં રોઝા રખતે હૈં. અપને પરવર્દગાર કા ઝિક્ર ઔર અપને નબી પર દુરૂદ ભેજને મેં સુસ્તી નહીં કરતે. એક દૂસરે પર ઝુલ્મ વ ઝિયાદતી નહીં કરતે, બલ્કિ મુહબ્બત વ હમદર્દી જતાતે હૈં. અપને દીને ઈસ્લામ કે અહકામ કી સખ્તી સે પાબન્દી કરતે હૈં. નૈકી ઔર ભલાઈ કા હુક્મ દેતે હૈં ઔર બદી ઔર બુરાઈ સે રોકતે હૈં. ઈબાદત વ રાસ્તી ઈન કી આદત વ ખસ્લત હૈ. ઔર...

જબ મૈદાને જંગ મેં ઉતરતે હૈં તો હરગિઝ પીઠ નહીં ફેરતે. શુજાઅત ઔર દિલૈરી હી ઈન કા હથિયાર હૈ. જેહાદ કરતે હુએ મર જાના ઈન કી આરઝૂ ઔર આખરી ખ્વાહિશ હોતી હૈ, ક્યૂં કિ ઉન્હોં ને અપને નબી કી ઝબાન સે જો કુછ ભી સુના હૈ, ઉસ પર વહ ઈત્ના યકીન વ એ'તમાદ કરતે હૈં કિ દુનિયા ઈધર સે ઉધર હો જાએ મગર ઈન કે એ'તેકાદ મેં ઝર્રા બરાબર ભી તઝલ્ઝુલ વાકેઅ નહીં હો સક્તા. ઈન કે નબી ને ફરમાયા હૈ કિ **જો ખુદા કી રાહ મેં જેહાદ કરતે હુએ શહીદ હો જાતા હૈ, વહ મરતા નહીં બલ્કિ હયાતે જાવેદાની પાતા હૈ ઔર યહ દુનિયા દારુલ ફના ઔર નેસ્તો નાબૂદ હોને વાલી હૈ ઔર આલમે આખેરત હી દારુલ-બકા ઔર પાએદાર વ બાકી હૈ.** લિહાઝા વહ મૈદાને જંગ મેં અપના સર કટાને કી તમન્ના લે કર આતે હૈં. મૌત સે વહ મુત્લક નહીં ડરતે, બલ્કિ મૌત કો ઝિન્દગી પર તર્જીહ દેતે હૈં. બુઝદિલી ઔર ઝિલ્લત કી ઝિન્દગી સે શુજાઅત ઔર ઈઝ્ઝત કી મૌત બેહતર જાનતે હૈં, લિહાઝા વહ બિલા ખૌફ વ ખતર હમ સે લડતે હૈં ઔર હમારી કસરતે તા'દાદ વ આલાતે જંગ કી મુત્લક પરવાહ નહીં કરતે. બલ્કિ અપને પરવર્દગાર કી મદદ ઔર નુસ્રત પર કામિલ ભરોસા રખતે હૈં. ચુનાન્ચે વહ હર જગહ ફતહ વ ગલ્બા સે નવાઝે જાતે હૈં ઔર હમ ઝિલ્લત વ હઝીમત સે દો ચાર હોતે હૈં.

હિરક્લ બાદશાહ ને રૂમી કસ કી સદાકત પર મબ્ની ગુફ્તગૂ સુની તો ઉસ ને કહા કિ ઐ મુઅઝ્ઝઝ રહબરે દીને નસ્રાનિયા ! તુમ અપને કૌલ મેં સાદિક ઔર રાસ્ત હો. બે શક ! અરબોં કી કામ્યાબી કા રાઝ યહી હૈ જો તુમ ને બયાન કિયા હૈ. ઔર હમારી બદ-આ'માલી ઔર બદકિરદારી કી વજહ સે **હઝરતે મસીહ** હમ પર ખશમનાક હૈં ઔર હમારી મદદ વ ઈઆનત નહીં કરતે. સલીબ ભી હમારી નુસ્રત નહીં કરતી. અગર અહ્લે શામ અપની ઈસી રવિશ પર કાઈમ ઔર મા'સિયત વ મન્હિયાત મેં મુબ્તલા રહે, તો ઈસ વક્ત મૈં ને જો લશ્કરે અઝીમ જમા કિયા હૈ વહ ભી બે સૂદ સાબિત હોગા.

લિહાઝા મુનાસિબ યહ હૈ કિ મૈં ઈસ લશ્કર કો બિખૈર દૂં ઔર અપને અહ્લો અયાલ કો લે કર **"કસ્તુનતુનિયા"** ચલા જાઉં ઔર વહાં રાહત વ ચૈન સે અપની ઝિન્દગી બસર કરૂં ઔર અરબોં કે ખૌફ સે મામૂન હો જાઉં. મૈં ને અરબોં કો મુલ્કે શામ સે દફાઅ કરને મેં કોઈ કસર ઉઠા નહીં રખી. પાની કી તરહ અપના માલ ખર્ચ કર કે ફૌજ ભર્તી કર કે અરબોં સે મુકાબલે કે લિયે ભેજતા રહા, લૈકિન અફસોસ કિ કહીં ભી કામ્યાબી હાસિલ નહીં હૂઈ. અગર તુમ અપને ગુનાહોં સે બાઝ આ કર સિદ્ક દિલ સે તૌબા કરો તો અબ ભી કુછ નહીં ગયા. જો હુવા સૌ હુવા લૈકિન અબ તો સંભલો ઔર સંવરો ! વર્ના મુઝે અબ તુમ્હારી હિમાયત કરને કી કોઈ દિલચસ્પી નહીં. લશ્કરે અઝીમ કો વાપસ ફૈર દેતા હૂં ઔર મૈં હિજરત કર કે ચલા જાતા હૂં.

હિરક્લ બાદશાહ કી ડાંટ ડપટ ઔર સરઝનિશ સુન કર તમામ મજમા રોને લગા ઔર હિરક્લ સે ઈલ્તિજા કરતે હુએ કહા કિ ઐ કૈસરે રૂમ ! હમ અપની ગલતિયોં કા એ'તેરાફ કરતે હૈં ઔર ગુનાહ વ મઆસી સે સિદ્ક દિલ સે તૌબા કરતે હૈં. ફિર તમામ ને હિરક્લ કો તા'ઝીમ કા સજદા કિયા ઔર બા'દહુ કહા કિ ઐ બાદશાહ ! આપ યહાં સે હિજરત કર કે ચલે ગએ તો દીને મસીહ ઝલીલ વ ખ્વાર હો જાએગા. હમારે દુશ્મન આપ કી હિજરત કી ખબર સુન કર ખુશ હો જાએંગે ઔર ઈન કી જુર્અતેં બઢેંગીં. પૂરા મુલ્કે શામ અરબોં કે કબ્ઝા ઔર તસલ્લુત મેં આ જાએગા. ઈસ વક્ત જો લશ્કરે અઝીમ ઈન્તાકિયા મેં જમા હુવા હૈ વહ સિર્ફ આપ કી બ-દૌલત હી જમા હો સકા હૈ. આપ કે બા'દ કિસી દૂસરે બાદશાહ કે બસ કી બાત નહીં કિ વહ અરબોં કે મુકાબલે મેં ઐસા લશ્કરે જર્રાર ઈકટ્ઠા કર સકે. લિહાઝા આપ કો કસમ હૈ હક્કે મસીહ કી ! આપ હિજરત કા ઈરાદા તર્ક કર દેં. હમ મુકદ્દસ ઈન્જીલ કા હલફ ઉઠા કર તર્કે મઆસી કા અહ્દ ઔર પૈમાન કરતે હૈં. માઝી કી ગલતિયોં કા હમ ઈઆદા નહીં કરેંગે બલ્કિ દીને મસીહ કે અહકામ કી કામિલ ફરમા-બરદારી ઔર ઈતાઅત કરતે હુએ અપની ઝિન્દગી કી આખરી સાંસ તક અરબોં સે લડેંગે. સબ્રો ઈસ્તિક્લાલ સે અરબોં કે મુકાબલે મેં જમ કર અપની જાનેં ખર્ચ કરેંગે. શાયદ કિ હમ પર મદદ નાઝિલ હો ઔર હમ ગલ્બા પાએં.

જબ હિરક્લ બાદશાહ ને કૌમ કી પશેમાની ઔર યહ અઝ્મ વ હૌસલા દેખા તો વહ બહુત ખુશ હુવા ઔર ઉસ ને કહા કિ મુઝે તુમ સે યહી ઉમ્મીદ થી. **સુબ્હ કા ભૂલા શામ કો ઘર લૌટે તો ઈસ કો ભૂલા નહીં કહતે.** તુમ્હારે અહ્દ વ પૈમાન પર એ'તમાદ કરતે હુએ હિજરત કા ઈરાદા તર્ક કરતા હૂં ઔર અપને લશ્કરે અઝીમ કો ભેજ કર અરબોં કો મુલ્કે શામ સે નેસ્તો નાબૂદ કર દૂંગા.

હિરક્લ બાદશાહ કે લશ્કર કી તર્તીબ :-

હિરક્લ બાદશાહ ને ઈન્તાકિયા શહર મેં મૌજૂદ રૂમી લશ્કર કો હસ્બે ઝૈલ તરીકે સે મુરત્તબ કિયા :

- રૂસિયા કે બાદશાહ **"કનાતીર"** કો કૌમે રૂસિયા ઔર કૌમે મુતઆલિયા કે એક લાખ સવારોં પર સરદાર મુકર્રર કિયા ઔર સુન્હરી રંગ કા રૈશ્મી નિશાન ઉસે દિયા. ઉસ નિશાન મેં જવાહિર કી સલીબ જડી હૂઈ થી.
- ઉમૂરિયા ઔર અંગૂરિયા કે બાદશાહ **"જર્જીર"** કો એક લાખ રૂમી સવારોં કા સરદાર મુકર્રર કર કે ઉસે સફેદ રૈશ્મી કપડે કા નિશાન દિયા, જિસ મેં સોને કે દો સૂરજ ઔર ઝબરજદ કી સલીબ નસબ થી.
- બતરીક **"દરીહાન"** કો કૌમે મુગ્લિયા ઔર કૌમે અફરન્જ કે એક લાખ નૌ-જવાન સવારોં કા સરદાર મુકર્રર કિયા.
- બતરીક સરદાર **"કૌરીર"** જો હિરક્લ બાદશાહ કા ભાન્જા થા. ઉસ કો કૌમે દુકસ, કૌમે અર્મન ઔર કૌમે મુગ્લીત કે એક લાખ સવારોં કા સરદાર મુકર્રર કિયા.
- **"બાહાન અરમની"** કો એક લાખ જંગજૂ ઔર દિલૈર સવારોં પર સરદાર મુકર્રર કિયા ઔર ઉસે બ-તૌર નિશાન સુન્હરી છડી દી, જિસ પર મોતી ઔર યાકૂત જડે હુએ થે ઔર ઉસ કે સિરે પર યાકૂત કી સલીબ જડી હૂઈ થી.
- **"જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની"** કો નસ્રાની અરબ કી કૌમે ગસ્સાન, કૌમે લખ્મ, કૌમે જુઝામ ઔર કૌમે આમિલા કે સાઠ હઝાર અરબ મુતનસ્સિરા પર સરદાર મુકર્રર કિયા. જબલા કો ખિલ્અત દી ઔર કહા કિ તુમ અપને આદમિયોં કે સાથ લશ્કર કે આગે મુકદ્દમતુલ જૈશ કી હૈસિયત સે રહના. ક્યૂં કિ તુમ અરબ હો ઔર હમારે દુશ્મન ભી અરબ હૈં, લિહાઝા **લોહા લોહે કો કાટતા હૈ** ઔર મુઝે ઉમ્મીદ હૈ કિ તુમ હમારે દુશ્મન અરબોં કો કાટ કર રખ દોગે.

મઝકૂરા તર્તીબ કે એ'તબાર સે હિરક્લ બાદશાહ કા લશ્કર છે (6) બટાલિયન મેં મુન્કસિમ ઔર મુરત્તબ હુવા ઔર ઈસ કી મજમૂઈ તા'દાદ પાંચ લાખ સાઠ હઝાર (5,60,000) થી. અલ્લામા વાકદી ને હઝરત સાલિમ બિન ઉમર બિન અન્બસહ કે ગુલામ હઝરત સાલિમ સે રિવાયત કિયા હૈ કિ હિરક્લ ને ઈન્તાકિયા સે જો લશ્કર રવાના કિયા થા ઉસ કી તા'દાદ **છે (6) લાખ** થી ઔર એક રિવાયત મેં **સાત (7) લાખ** કી તા'દાદ કા ભી ઝિક્ર હૈ.

રૂમી સરદાર બાહાન અરમની કો હિરક્લ બહુત ચાહતા થા ઔર ઉસ કી બહુત હી તા'ઝીમ વ તકરીમ કરતા થા. ઈસ કી વજહ યહ થી કિ મુલ્કે ફારસ કે લશ્કર ને જબ મુલ્કે શામ પર યુરિશ કી થી તબ બાહાન રૂમી લશ્કર કી જાનિબ સે દિલૈરી ઔર બહાદુરી સે લડા થા ઔર ઉસ કી અક્લ ઔર દાનિશ કી તદાબીર સે રૂમી લશ્કર કો ફતહ હાસિલ હૂઈ થી. બાહાન અરમની કી જંગી મહારત કી વજહ સે હિરક્લ ઉસે દોસ્ત રખતા થા. લિહાઝા હિરક્લ ને ઈન્તાકિયા મેં અપને લશ્કર કે મુકર્રર શુદા સરદારોં સે કહા કિ મૈં ને તુમ તમામ સરદારોં પર "બાહાન" કો **સિપેહ સાલારે આઝમ** મુકર્રર કિયા હૈ, લિહાઝા તુમ બાહાન કી રાએ ઔર મશ્વરે કે બગૈર કોઈ કામ મત કરના ઔર વહ તુમ કો જિસ કામ કા હુક્મ દે ઉસ કી તા'મીલ ઔર બજા આવરી મેં તામ્મુલ વ કોતાહી મત કરના.

ઈન્તાકિયા સે મુખ્તલિફ મકામાત કો રૂમી લશ્કર કી રવાનગી :-

હિરક્લ બાદશાહ ને રૂમી લશ્કર કો ઈન્તાકિયા સે કૂચ કા હુક્મ દિયા ઔર લશ્કર કે તમામ સરદારોં કો તાકીદ કી કિ ઈન્તાકિયા સે મુલ્કે શામ કે મુતફર્રિક ઈલાકોં મેં ફૈલ જાઓ. તમામ લશ્કર એક સાથ રહને કે બજાએ હસ્બે ઝૈલ અલગ અલગ રાસ્તોં સે જાએ.

- સરદાર "કનાતિર" કો હુક્મ દિયા કિ વહ **તર્તૂસ, જબલા** ઔર **લાઝિકિયા** નામ કે પહાડી ઈલાકોં કી તરફ જાએ.
- સરદાર "જર્જીર" કો હુક્મ દિયા કિ વહ **મુઅર્રાત** ઔર **મિયરમીન** કે ઈલાકોં કી તરફ જાએ.
- સરદાર "કૌરીર" કો **હલ્બ** ઔર **હમ્માત** શહરોં કે ઈલાકોં કી તરફ જાને કા હુક્મ દિયા.

- સરદાર ''દરીહાન'' કો **અર્દે અવાસિમ** ઔર **કન્સરીન** કી તરફ રવાના હોને કા હુક્મ દિયા.
- જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની કો ઘાટી કે રાસ્તે પર **મુકદ્દમતુલ જૈશ** કી હૈસિયત સે જાને કા હુક્મ દિયા.
- રૂમી લશ્કર કે સિપેહ સાલારે આઝમ બાહાન અરમની કો હુક્મ દિયા કિ વહ તમામ બટાલિયનોં કે પીછે રવાના હો ઔર આગે જાને વાલી બટાલિયન કી નિગરાની કરે ઔર ઝરૂરી હિદાયાત ઔર તમ્બીહ કરતા રહે.

હિરક્લ બાદશાહ ને મઝીદ યહ ભી હુક્મ દિયા કિ તુમ તમામ સરદાર હમેંશા એક દૂસરે સે રાબ્તા રખના, તાકિ ઝરૂરત કે વક્ત એક દૂસરે કી મદદ કર સકો. ઈલાવા અઝીં તુમ્હારા જિસ શહર ઔર ગાંવ સે ગુઝર હો વહાં કે બાશિન્દોં કો અરબોં કે ખિલાફ ઉક્સાઓ ઔર ઉન્હેં અરબોં સે લડને કી તર્ગીબ દે કર અપને સાથ લશ્કર મેં શામિલ કર લો. અગર વહ બ-ખૂશી આને પર આમાદા ન હોં તો ઝબરદસ્તી અપને સાથ લે લો ઔર લશ્કર કી તા'દાદ મેં ઈઝાફા કરતે રહો. હિરક્લ ને આખરી ઔર અહ્મ તાકીદ કરતે હુએ કહા કિ મુલ્ક કા ચપ્પા ચપ્પા છાન મારો ઔર જહાં કહીં ભી અરબોં કે લશ્કર કા સુરાગ મિલે, વહાં પહુંચ જાઓ ઔર અપને જાને કી અપને સાથી લશ્કર કો ઈત્તિલા' કર દો ઔર ઈન્હેં ભી વહીં બુલા લો ઔર જમા હો કર ઈન પર ટૂટ પડો ઔર ઈન કો ખત્મ કર દો.

ફિર હિરક્લ ને લશ્કર કો રવાનગી કા હુક્મ દિયા. હુક્મ મિલતે હી સૈંકડોં નાકૂસ બજાએ ગએ. સલીબેં બુલન્દ કી ગઈ. ઈન્જીલેં લાઈ ગઈ ઔર ઈન કે વસીલે સે લશ્કર કી ફતહ વ કામ્યાબી કી દુઆએં માંગી ગઈ. એક અજીબ શૌર વ ગુલ કે સાથ રૂમી લશ્કર ઈન્તાકિયા સે રવાના હુવા. ખુદ હિરક્લ બાદશાહ અપને અર્બાબે હુકૂમત કે સાથ લશ્કર કો રુખસત કરને **''બાબે ફારસ''** તક આયા. રૂમી લશ્કર નિહાયત શાન વ શૌકત કે સાથ રવાના હુવા. રાહ મેં જો ભી દરખ્ત ઔર પત્થર હાઈલ હુએ, ઉન કો કાટ દેતે ઔર રાહ સે હટા દેતે. જિસ ગાંવ યા શહર સે રૂમી લશ્કર કા ગુઝર હોતા વહાં કે લોગોં પર રૂમી ફૌજી ઝુલ્મ વ સિતમ ઢાતે. ગલ્લા, મુર્ગિયાં, ભૈડ, બકરિયાં ઔર દીગર અશ્યાએ સર્ફ બિલા ઉજરત દિયે જબરન મુફ્ત છીન લેતે. ઔરતોં કે સાથ ના-ઝૈબા હર્કત કરતે. નૌ-જવાનોં કો ખિદમત ગુઝારી કે લિયે ઔર રાસ્તે કે પત્થર ઔર ઝાડિયાં હટાને ઔર સાફ કરને કે લિયે ઝબરદસ્તી સાથ લે જાતે.

ઇસ્લામી લશ્કર કી જાબિયા સે યર્મૂક કી તરફ રવાનગી :-

હુમુસ કા કિલ્લા ફતહ કરને કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈસ્લામી લશ્કર કો લે કર જાબિયા નામી મકામ પર આએ ઔર યહાં પડાવ ડાલા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને કુછ મુઆહદી રૂમિયોં કો ઉજરત પર જાસૂસી કે લિયે મુતઅય્યન કર કે ઈન જાસૂસોં કો પૂરે મુલ્કે શામ મેં ફૈલા દિયા થા. હિરક્લ બાદશાહ ને ઈન્તાકિયા સે રૂમી લશ્કર રવાના કિયા, તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા એક જાસૂસ ઈન્તાકિયા મેં મૌજૂદ થા. ઉસ ને હિરક્લ કે લશ્કર કી તમામ કૈફિયત મા'લૂમ કર લી થી. લિહાઝા વહ ઈન્તાકિયા સે ભાગ કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો મુત્તલેઅ કરને હુમુસ પહુંચા, લૈકિન હુમુસ સે ઈસ્લામી લશ્કર કૂચ કર ગયા થા. લિહાઝા વહ સુરાગ પા કર જાબિયા આયા. તબ રાત કા વક્ત થા. રાત હી મેં ઉસ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો રૂમી લશ્કર કી તમામ કૈફિયત સે આગાહ કિયા ઔર ચૌકન્ના ઔર મોહતાત રહને કા મશ્વરા દિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા જાસૂસ કા બયાન સુન કર તશ્વીશ વ ફિક્ર મેં પડ ગએ ઔર ફૌરન "لَاحَوْلَ وَلَاقُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَظِيْم" પઢા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા તમામ રાત બે-કરારી ઔર કલક કી વજહ સે સો ન સકે. રાત ભર કરવટેં બદલતે રહે. સુબ્હ નમાઝે ફજ્ર કે બા'દ ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદારોં કો જમા કર કે સૂરતે હાલ સે આગાહ કિયા ઔર રાએ તલબ કી. રૂમી લશ્કર કી તમામ કૈફિયત મા'લૂમ કર કે યમન ઔર મિસ્ર કે ઈલાકે કે કુછ મુજાહિદોં ને કહા કિ ઐ સરદાર ! હમ યહાં સે કૂચ કર કે **''વાદિયુલ કુર્રા''** નામી મકામ પર ચલે જાએં. યહ મકામ હિજાઝ કી સરહદ સે કરીબ હૈ. વહાં જાને કા એક ફાઈદા યહ હૈ કિ ઝરૂરત કે વક્ત હમ અમીરુલ મો'મિનીન સે કુમુક તલબ કર સક્તે હૈં. મદીના મુનવ્વરા વહાં સે કરીબ હોને કી વજહ સે ઈસ્લામી લશ્કર કી કુમુક બહુત જલ્દી આ સક્તી હૈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ વાદિયુલ કુરા જાને સે રૂમિયોં પર હમારી કમઝોરી ઝાહિર હોગી. વહ યહ સોચેંગે કિ હિરક્લ બાદશાહ કે બડે લશ્કર સે ડર કર હમ હિજાઝ કી સરહદ કે કરીબ ભાગ ગએ ઔર જબ હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ કો પતા ચલેગા કિ હમ ને યહ કદમ ઉઠાયા હૈ તો વહ મેરી સરઝનિશ ઔર મુઝ પર મલામત કરેંગે કિ મફ્તૂહ મકામાત કો છોડ કર વાદિયુલ કુરા ભાગ આએ ઔર મેરી રાએ મેં વહાં જાનબુઝ કર જાના દર પર દહ અપની શિકસ્ત કબૂલ કરને કે મુતરાદિફ હૈ.

હઝરત કૈસ બિન હબીરા મુરાદી ને મશ્વરા દેતે હુએ કહા કિ ઐ સરદાર ! હમ કહીં ભી ન જાએં, બલ્કિ અલ્લાહ કે ભરોસે પર યહીં ઠહરે રહેં ઔર દુશ્મન કા ઈન્તિઝાર કરેં. અલ્લાહ તઆલા સે ઉમ્મીદે કવી હૈ કિ વહ હમેં ગલ્બા અતા ફરમાએગા.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર તમામ મુસલ્માનોં ને હઝરત કૈસ બિન હબીરા મુરાદી કે મશ્વરે કો પસન્દ કર કે મુત્તફિકા તૌર પર મન્ઝૂર કિયા, લૈકિન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ખામૌશ થે. ઉન્હોં ને કુછ ભી નહીં કહા. ન તો મુવાફિક્ત કી ઔર ન હી મુખાલિફત. લિહાઝા હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈન કે પાસ આએ ઔર ફરમાયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! તુમ દૂરબીં નિગાહ રખને વાલે સાહિબુર રાએ ઔર દાના શખ્સ હો. હઝરત કૈસ કી રાએ કે મુતઅલ્લિક તુમ ક્યા કહતે હો ? હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ હાં ! મૈં ને ઈન કી રાએ સુની, મેરી રાએ ઈન કી રાએ સે મુખ્તલિફ હૈ, લૈકિન જબ ઈન કી રાએ સે તમામ મુસલ્માનોં ને ઈત્તિફાક કર લિયા હૈ, તો મૈં નહીં ચાહતા કિ તમામ મુસલ્માનોં કી મન્ઝૂર શુદા તજવીઝ કી મુખાલિફત કરૂં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! મૈં ઈસ મુઆમલે મેં તુમ્હારી રાએ મા'લૂમ કરના ઝરૂરી સમઝતા હૂં, લિહાઝા તુમ બિલા તકલ્લુફ અપની રાએ કા ઈઝહાર કરો.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને કહા કિ મેરી રાએ મેં યહાં ઠહરના મુનાસિબ નહીં, બલ્કિ યહાં ઠહરના દુશ્મન કો ફાઈદા ઔર ઈઆનત પહુંચાના હૈ ઔર ઈસ કી તીન વજહ હૈં :

(1) યહ ઈલાકા તંગ હૈ. યહાં ઘોડોં કો દૌડાને ઔર ગરદાવે દેને કે લિયે વસીઅ મૈદાન નહીં. દુશ્મન કસીર તા'દાદ મેં હૈં. અગર ઉન્હોં ને હમ કો ચારોં સમ્ત સે ઘૈર કર નર્ગે મેં લે લિયા, તો હમારે લિયે લડના મુશ્કિલ વ દુશ્વાર હો જાએગા.

(2) યહાં સે "કૈસારિયા" શહર કરીબ હૈ. કૈસારિયા મેં હિરક્લ બાદશાહ કા બેટા "કુસ્તુનતીન" ચાલીસ હઝાર સવારોં કી ફૌજ કે સાથ ઠહરા હુવા હૈ. અગર હમ ને રૂમી લશ્કર કા યહાં ઠહર કર મુકાબલા કિયા તો કૈસારિયા સે હિરક્લ કા બેટા કુસ્તુનતીન અપની ફૌજ કે સાથ આ પડેગા.

(3) "ઉરદુન" ભી યહાં સે કમ ફાસ્લા પર વાકેઅ હૈ. અહ્‌લે ઉરદુન હમારે ખૌફ કી વજહ સે મુત્તહિદ હુએ હૈં ઔર સામાને જંગ જમા કર કે ફૌજ તૈયાર કી હૈ. વહ ભી હમારે દુશ્મન કી કુમુક કરને આએંગે.

લિહાઝા મેરી રાએ યહ હૈ કિ હમ યહાં સે કૂચ કર જાએં ઔર જિતની જલ્દી હો સકે કૂચ કરના ચાહિયે. ઈસ મેં ચંદ ફાઈદે હૈં :

- **હમ જલ્દી કૂચ કર કે રવાના હો જાએંગે, તો દુશ્મન કે આને સે પહલે જંગલ ઔર ઘાટી કા ઈલાકા પાર કર કે કિસી ઐસે વસીઅ મૈદાન મેં પહુંચ જાએંગે, જહાં ઘોડે દૌડાના આસાન હોગા.**
- **ઈન્તાકિયા સે હિરક્લ કા અઝીમ લશ્કર હમારી તલાશ મેં નિકલા હૈ. યહ ખબર જાબિયા કે અતરાફ મેં અભી તક નહીં ફૈલી. અગર યહ ખબર ફૈલને કે બા'દ હમ ને યહાં સે કૂચ કી, તો રૂમિયોં પર યહ અસર પડેગા કિ હમ હિરક્લ કે લશ્કર કે ખૌફ સે ભાગ રહે હૈં ઔર ઈસ સૂરત મેં હમારી રૂમિયોં પર જો હૈબત હૈ વહ મજરૂહ હોગી.**
- **ઈસ વક્ત જાબિયા સે હમારા કૂચ કરના ઈસ તરહ હો કિ લશ્કર કી રવાનગી કે વક્ત ખૂબ શૌર વ ગુલ બુલન્દ હો. યા'ની અતરાફ કે ઈલાકોં તક હમારી રવાનગી કી ખબર ફૈલની ચાહિયે, તાકિ ઈન કો પતા ચલે કિ કિસી દૂસરે મકામ પર હમ્લા કરને યા અપને દુશ્મન કી તલબ મેં અલલ ઐ'લાન સીના તાન કર મરદાના વાર જા રહે હૈં. હિરક્લ કે લશ્કર કે ખૌફ સે ચુપચાપ બુઝદિલોં કી તરહ ફરાર નહીં હોતે.**
- **અગર હમ ને યહાં સે રવાના હોને મેં જલ્દી કી ઔર રૂમી લશ્કર સે મુદભેડ હોને સે પહલે કિસી વસીઅ મૈદાન મેં પહુંચ ગએ, તો પહલે વારિદ હોને કી વજહ સે મૈદાન મેં અપને કૈમ્પ કી જગહ કા ઈન્તિખાબ કરને મેં હમ કો કામિલ ઈખ્તિયાર હોગા. ફન્ને જંગ કે ઉસૂલોં કો મદ્દે નઝર રખ કર ઉસ ઈલાકે કે જુગ્રાફિયા કા ઈત્મીનાન સે જાઈઝા લે કર કમીન ગાહ, મા'રકએ જંગ, પડાવ, દેફાઅ, પાની કી સહૂલત, ઘોડોં કી ચરાગાહ વગૈરા તમામ છોટે બડે ઝાવિયોં કો મલ્હૂઝ રખ કર મુનાસિબ જગહ પર કબ્ઝા કર સકેંગે. અગર હમ તાખીર સે ગએ ઔર હમારે કબ્લ રૂમી લશ્કર ને જગહ પર કબ્ઝા જમા લિયા, તો ઐસી સૂરત મેં મા'કૂલ યા ના-મા'કૂલ જો ભી જગહ મુયસ્સર હોગી ઉસી પર નાચાર ઈકતિફા કરના પડેગા.**

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી રાએ કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર તમામ મુજાહિદોં ને પસન્દ કિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ સે પૂછા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! ક્યા કિસી વસીઅ મૈદાન કા નિશાન તુમ્હેં મા'લૂમ હૈ ? હઝરત ખાલિદ

ને જવાબ દિયા કિ હાં ! ઐ સરદાર ! ઐસી જગહ મેરે ઈલ્મ મેં હૈ ઔર વહ "**યર્મૂક**" હૈ. વહાં વસીઅ ઔર કુશાદહ મૈદાન હૈં. નીઝ બ-મુકાબલા જાબિયા મદીના તય્યબહ સે યર્મૂક કા ફાસ્લા કમ હૈ. અગર મદીના તય્યબહ સે **અમીરુલ મોમિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ** હમારી કુમુક કરને કોઈ લશ્કર ઈર્સાલ ફરમાએં, તો જાબિયા કે મુકાબલે મેં યર્મૂક મેં કુમુક જલ્દી આ સક્તી હૈ. હઝરત અબૂ સુફિયાન બિન હર્બ ને ખડે હો કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે કહા કિ ઐ અમીનુલ ઉમ્મત ! ખુદા કી કસમ ! હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી રાએ નિહાયત મા'કૂલ ઔર મુનાસિબ હૈ, મેરી આપ સે મુઅદ્દબાના ગુઝારિશ હૈ કિ આપ ઈસી પર અમલ કરેં.

ઇસ્લામી લશ્કર કા યર્મૂક મેં વરૂદ

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને જૈશે ઈસ્લામ કો કૂચ કરને કા હુક્મ દિયા. ઈસ્લામી લશ્કર **જાબિયા** સે યર્મૂક કી તરફ રવાના હુવા. કૂચ કરતે વક્ત ઐસા શૌરો ગુલ બુલન્દ હુવા કિ એક ફર્સખ (તીન મીલ) તક વહ આવાઝ સુનાઈ દી. **ઉરદુન** શહર જાબિયા સે કરીબ થા. અહ્લે ઉરદુન કો ઈસ્લામી લશ્કર કી રવાનગી કી ઈત્તિલા' મિલી તો ઉન્હોં ને ગુમાન કિયા કિ શાયદ ડર કી વજહ સે વાપસ જા રહે હૈં, પસ ઈન કે હૌસલે બઢે ઔર હમ્લા કરને કી જુર્અત હૂઈ. લિહાઝા વહ યર્મૂક જાને વાલે રાસ્તે પર લશ્કર લે કર હાઈલ હો ગએ. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને સાથિયોં કે સાથ ઈસ્લામી લશ્કર કે આગે મુકદ્દમતુલ જૈશ કી હૈસિયત સે ચલ રહે થે ઉન્હોં ને દેખા કિ અહ્લે ઉરદુન રાસ્તા રોક કર ખડે હૈં ઔર લડાઈ કા ઈરાદા રખતે હૈં. અહ્લે ઉરદુન કી "**આ બલા ગલે પડ, નહીં પડતી તો ભી પડ**" વાલી મસલ કી મિસ્દાક બેજા જુર્અત દેખ કર હઝરત ખાલિદ કો ઉન કી બે-વકૂફી પર હંસી આઈ, આપ ને અપને સાથિયોં કો મુખાતબ કર કે ફરમાયા કિ યહ લશ્કર હમારે લિયે ગનીમત હૈ. ઔર ગલ્બા કી નિશાની કા નૈક ફાલ હૈ. હઝરત ખાલિદ કે સાથિયોં ને તલવારેં મ્યાન સે નિકાલ લીં ઔર નૈઝે રાસ્ત કર લિયે. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર, હઝરત મિરકાલ, હઝરત તલ્હા બિન નૌફિલ આમરી, હઝરત આમિર બિન તુફૈલ, હઝરત ઝહીરા બિન અક્લુદ્દમ, હઝરત હિલાલ બિન મુર્રા ઔર હઝરત સખર બિન ગાનિમ વગૈરા હઝરત ખાલિદ કે સાથ ઉરદુન કે રૂમી લશ્કર પર **ચુંગલ મારને વાલે બાઝ કી તરહ ટૂટ પડે.** મુજાહિદોં કા હમ્લા સિર્ફ એક ગરદાવા થા. પહલે હી હમ્લે કી શિદ્દત દેખ કર **રૂમિયોં કી આંખોં તલે અંધેરા છા ગયા** ઔર **દિન મેં તારે નઝર આને લગે.** અપની દિલૈરી ઔર શુજાઅત કે ઘમંડ કા શીશ મહલ મુજાહિદોં કી ઝર્બે કારી સે

ચકના ચૂર હો ગયા. હિમ્મતેં ટૂટ ગઈ. પીઠ ફૈર કર ભાગના શુરૂ કિયા, લૈકિન મુજાહિદોં ને ઉન કો તલવારોં ઔર નૈઝોં કી નૌક પર લિયા ઔર ભારી અક્સરિયત મેં તહે તૈગ કિયા.

હઝરત ખાલિદ ને ભાગતે હુએ રૂમિયોં કા **નહરે ઉરદુન** તક તઆકુબ કિયા ઔર જો હાથ લગા ઉસ કો લુક્મએ અજલ બના દિયા. કુછ રૂમી બચ કર નહરે ઉરદુન તક પહુંચ ગએ. આગે ઠાઠેં મારતા હુવા પાની ઔર પીછે તલવારેં લહરાતે હુએ મુજાહિદીને ઈસ્લામ ! બહુત સારે રૂમી ગર્કે દરિયા હો કર મર ગએ. અહ્લે ઉરદુન કે લશ્કર કા સફાયા કરને કે બા'દ હઝરત ખાલિદ વાપસ લૌટે ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે સાથ લશ્કર મેં શામિલ હો ગએ. ફિર વહાં સે યર્મૂક તક રાહ મેં કોઈ ભી રૂમી લશ્કર મુઝાહિમ ન હુવા ઔર જૈશે ઈસ્લામ ખૈરો આફિયત કે સાથ યર્મૂક કે મૈદાન તક પહુંચ ગયા. ઈસ્લામી લશ્કર જબ યર્મૂક કે મૈદાન મેં આયા, તબ મૈદાન બિલ્કુલ ખાલી થા. હઝરત ખાલિદ ને મૈદાન કા બ-ગૌર મુઆઈના કિયા ઔર ફિર સિપેહ સાલારે આઝમ હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે મશ્વરા કર કે એક બુલન્દ ટીલે કે નીચે ઈસ્લામી કૈમ્પ કાઈમ કરને કા ફૈસલા કિયા. ટીલે પર માલો અસ્બાબ ઔર બચ્ચોં ઔર ઔરતોં કા પડાવ કાઈમ કર કે કુછ મુસલ્લહ મુજાહિદોં કો નિગેહબાની કે લિયે મુકર્રર કર દિયા, ટીલા ઈત્ના બુલન્દ થા કિ વહાં સે યર્મૂક કા પૂરા મૈદાન નઝર આતા થા. નીઝ નિગેહબાની કરને વાલે મુજાહિદોં કો યહ તાકીદ કર દી ગઈ થી કિ રૂમી લશ્કર કી આમદ કે બા'દ દુશ્મન કી તમામ હર્કતોં પર કડી નઝર રખી જાએ. ટીલે કે નીચે મુજાહિદ સવારોં ઔર લશ્કર કા જનરલ કૈમ્પ ખડા કર દિયા ગયા. ઈસ્લામી લશ્કર યર્મૂક કે મૈદાન મેં રૂમી લશ્કર સે પહલે આ ગયા, ઈસ કા બડા ફાઈદા યહ હુવા કિ જંગ કે લિયે મહફૂઝ ઔર મુનાસિબ જગહ કા ઈન્તિખાબ કર કે ઈસ પર પહલે હી સે કબ્ઝા જમા લિયા ગયા. ઔર રૂમી લશ્કર કે લિયે લબે દરિયા મૈદાન ખાલી છોડ દિયા ગયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને યર્મૂક કી તરફ આને વાલે તમામ રાસ્તોં પર જાસૂસ બિઠા દિયે, તાકિ વહ રૂમી લશ્કર કી આમદ કી ઈત્તિલા' પહુંચાએં.

❀ રૂમી લશ્કર કી તા'દાદ ઔર યર્મૂક મેં આમદ :-

ઈસ્લામી લશ્કર મૈદાને યર્મૂક મેં રૂમી લશ્કર કે ઈન્તિઝાર મેં ઠહરા હુવા થા. જબ હિરક્લ બાદશાહ કે બેટે કો "કૈસારિયા" મેં ઈસ અમ્ર કી ઈત્તિલા' મિલી કિ ઈસ્લામી લશ્કર જાબિયા સે કૂચ કર કે યર્મૂક કે મૈદાન મેં પહુંચ ગયા હૈ ઔર જાબિયા સે યર્મૂક જાતે વક્ત અહ્લે ઉરદુન કો તહે તૈગ કર કે તહસ નહસ કર ડાલા હૈ, તો વહ બહુત હી ખશમનાક હુવા ઔર ફૌરન કાસિદ કો ખત દે કર રૂમી લશ્કર કે સિપેહ સાલારે આઝમ બાહાન કે પાસ ભેજા. ઈસ ખત મેં હિરક્લ કે બેટે કુસ્તુનતીન ને બાહાન કો ખૂબ ડાંટ ડપટ લિખી કિ મેરે

વાલિદ ને લાખોં કા લશ્કર દે કર તુમ્હેં અરબોં કે તઆકુબ મેં ભેજા, લૈકિન તુમ અરબોં સે લડને મેં કાહિલી ઔર બુઝદિલી દિખાતે હો. મુસલ્માનોં કા લશ્કર જાબિયા સે યર્મૂક પહુંચ ગયા ઔર તુમ્હારે કરીબ સે ગુઝરા મગર તુમ ગાફિલ ઔર બે-ખબર રહે, મુસલ્માનોં કા લશ્કર સલામતી કે સાથ બચ કર નિકલ ગયા ઔર તુમ હાથ પર હાથ ધરે બૈઠે રહે. લિહાઝા અબ જલ્દ અઝ જલ્દ યર્મૂક પહુંચો ઔર મુસલ્માનોં કા કામ તમામ કર દો. હિરક્લ કા બેટા નિહાયત મુતઅસ્સિબ નસ્રાની થા. મુસલ્માનોં કા વુજૂદ તક ઉસે ગવારા નહીં થા. ઉસ ને સરદાર બાહાન કી સરઝનિશ ઔર મલામત કર કે લડને કે લિયે ઉક્સાયા. કુસ્તુનતીન કા ખત મિલતે હી બાહાન ને રૂમી લશ્કર કી દીગર બટાલિયન કે સરદાર કનાતિર, જર્જીર, દરીહાન, કૌરીર ઔર જબલા બિન ઐહમ કે પાસ કાસિદ દૌડાએ ઔર સબ કો યર્મૂક જલ્દ અઝ જલ્દ પહુંચને કા હુક્મ દિયા. અબ હર તરફ સે રૂમી લશ્કર ને યર્મૂક કી તરફ બાગ ફૈરી ઔર ઉમંડતે હુએ સૈલાબ કી તરહ આગે બઢા. રાસ્તા મેં જો ભી આબાદિયાં આતીં ઈન કે જવાનોં કો ખુશી યા જબ્ર સે ફૌજ મેં ભર્તી કર કે લશ્કર કી તા'દાદ મેં ઈઝાફા કરતે થે. જબ રૂમી લશ્કર યર્મૂક આયા તો ઈસ્લામી લશ્કર પહલે સે વહાં મૌજૂદ થા. રૂમી લશ્કર ને ''દૈરુલ જબલ'' કે કરીબ પડાવ કિયા. **રૂમી લશ્કર ને લમ્બાઈ ઔર ચૌડાઈ મેં અઠ્ઠારહ મીલ કી જગહ ઘૈરી થી.** રૂમી લશ્કર ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કે દરમિયાન તકરીબન તીન મીલ કી જગહ મા'રકએ જંગ કે લિયે ખાલી છોડી ગઈ થી.

રૂમી લશ્કર મૈદાન મેં ઠાઠેં મારતે હુએ સમન્દર કી તરહ અઠ્ઠારહ મીલ તૂલ વ અર્ઝ મેં ફિરોકશ થા. રૂમિયોં કી ઈસ કસરત કા હાલ દેખ કર મુજાહિદોં કે ચેહરોં પર ફિક્ર કે કુછ આસાર નુમાયા થે. ઈસ્લામી લશ્કર કે હર ફર્દ કી ઝબાન પર "لَاحَوْلَ وَلَاقُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَظِيْم" કા વિરદ જારી થા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા રૂમી લશ્કર કી સહીહ તા'દાદ મા'લૂમ કરને કે મુતમન્નિ થે. લિહાઝા ઉન્હોં ને કિસી શખ્સ કો રૂમી લશ્કર મેં ભેજને કા ઈરાદા ફરમાયા. હાકિમ બસરા હઝરત રૂમાસ ને ઈસ્લામ કબૂલ કરને કે બા'દ હુસૂલે સવાબ કી નિય્યત સે ઈસ્લામી લશ્કર મેં શમૂલિયત ઈખ્તિયાર કી થી. હઝરત રૂમાસ જંગ કે કર્તબ ઔર લશ્કર કી તર્તીબ વગૈરા કે ફન મેં મહારતે તામ્મા રખતે થે. ઈન કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને રૂમી લશ્કર કી તા'દાદ કા સહીહ અંદાઝા લગાને કે લિયે ભેજા. હઝરત રૂમાસ ને અપની વઝઅ તબ્દીલ કર કે રૂમી બતરીક કા લિબાસ પહન લિયા ઔર રૂમી લશ્કર મેં ઘુસ ગએ ઔર એક દિન ઔર એક રાત રૂમી લશ્કર મેં ઠહરે ઔર ઈન કી તા'દાદ કા તખ્મીના કરતે રહે.

રૂમી લશ્કર ઈન્તાકિયા સે જબ રવાના હુવા થા તબ ઈસ કી તા'દાદ પાંચ લાખ સાઠ હઝાર (5,60,000) થી. લૈકિન રાહ મેં વાકેઅ હોને વાલે હર શહર ઔર ગાંવ

સે કસીર તા'દાદ મેં લોગ રૂમી લશ્કર મેં શામિલ હોતે ગએ ઔર લશ્કર કી તા'દાદ મેં ઈઝાફા હોતા રહા. ઈલાવા અઝીં કૈસારિયા સે હિરક્લ બાદશાહ કે બેટે કુસ્તુનતીન ને અપના ચાલીસ હઝાર કા લશ્કર ભી યર્મૂક ભેજ દિયા થા. હિરક્લ બાદશાહ ને ઈન્તાકિયા સે સાહિલી ઈલાકા ઔર બૈતુલ મુકદ્દસ કી તરફ જો બડી ફૌજ ભેજી થી, વહ ભી યર્મૂક આ પહુંચી થી. હઝરત રૂમાસ ચૌબીસ ઘન્ટા રૂમી લશ્કર મેં ઠહરને કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ વાપસ લૌટે ઔર ઈત્તિલા' દી કિ મૈં ને રૂમી લશ્કર મેં કુલ બીસ નિશાન (ઝન્ડે) શુમાર કિયે હૈં ઔર હર નિશાન કે તહત પચાસ હઝાર ફૌજિયોં કી સફ બન્દી હોતી હૈ. ઈલાવા અઝીં જબલા બિન ઐહમ કો સરદાર બાહાન ને મુકદ્દમતુલ જૈશ કી હૈસિયત સે સાઠ હઝાર અરબ મુતનસ્સિરા કે સાથ લશ્કર કે આગે રખા હૈ વહ અલગ શુમાર હોંગે. ઈસ હિસાબ સે **રૂમી લશ્કર કી કુલ તા'દાદ દસ લાખ સાઠ હઝાર** (10,60,000) હોતી હૈ. ઈસ્લામી લશ્કર કી તા'દાદ જંગ અજનાદીન કે વક્ત ઈક્કાવન હઝાર પાંચ સૌ (51,500) થી. જંગ અજનાદીન કે બા'દ જંગ દમિશ્ક, જંગ હિસ્ને અબીલ કિદ્સ, જંગ રુસ્તન, જંગ શીરઝ, જંગે કન્સરીન, જંગ બા'લ્બક ઔર જંગે હુમુસ હૂઈ થીં. હર જગહ ઈસ્લામી લશ્કર સે થોડે બહુત મુજાહિદ શહીદ હોતે ગએ ઔર લશ્કર કી તા'દાદ કમ હોતી ગઈ. ઈલાવા અઝીં જિસ મકામ કો ઈસ્લામી લશ્કર ફતહ કરતા થા, ઉસ કી નિગરાની ઔર હિફાઝત કી ઝિમ્મેદારી કા ફરીઝા અન્જામ દેને કે લિયે હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈસ્લામી લશ્કર સે કુછ મુજાહિદોં કો વહાં ઠહરા દેતે થે. મિસાલ કે તૌર પર ફતહ બા'લ્બક કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત રાફેઅ બિન અબ્દુલ્લાહ સહમી કે સાથ નૌ સૌ (900) મુજાહિદોં કો બા'લ્બક મેં ઠહરા દિયા થા. અલ-ગરઝ ! ઈસ્લામી લશ્કર જૂં જૂં મુલ્કે શામ મેં આગે બઢતા ગયા, ઈસ કી તા'દાદ કમ હોતી ગઈ. જંગે યર્મૂક મેં ઈસ્લામી લશ્કર કી તા'દાદ કે મુતઅલ્લિક મુખ્તલિફ અક્વાલ હૈં. બા'ઝ હઝરાત ને તીસ હઝાર કી તા'દાદ ભી બતાઈ હૈ, લૈકિન અસહ ઔર રાજેહ કૌલ **ચાલીસ સે પૈંતાલીસ હઝાર કા હૈ.**

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને રૂમી લશ્કર કી કસરત કા હાલ મા'લૂમ કર કે કુરઆન મજીદ કી આયતે કરીમા પઢી :

كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيْلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيْرَةً بِاِذْنِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ مَعَ الصّٰبِرِيْن

(સૂરા અલ-બકરા, આયત : 249)

તર્જુમા : ''બારહા કમ જમાઅત ગાલિબ આતી હૈ ઝિયાદહ ગિરોહ પર અલ્લાહ કે હુકમ સે ઔર અલ્લાહ સાબિરોં કે સાથ હૈ'' (કન્ઝુલ ઈમાન)

ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં કો રૂમી લશ્કર કી કસરત સે ચેહરોં પર તશ્વીશ ઔર ઘબરાહટ કે જો આસાર નમૂદાર થે, વહ અપને લિયે નહીં, બલ્કિ અપને દિની ભાઈ કે લિયે થે, રંજ વ ફિક્ર મેં વહ એક દૂસરે કે લિયે મુબ્તલા થે. હર શખ્સ યહી ચાહતા થા કિ અલ્લાહ કી રાહ મેં જેહાદ કરતે હુએ મુઝે શહાદત કી સઆદત નસીબ હો, લૈકિન મેરે દિની ઔર ઈસ્લામી ભાઈ કો અલ્લાહ મહફૂઝ વ સલામત રખે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મુજાહિદોં કો સબ્રો ઈસ્તિક્લાલ કી તલ્કીન ફરમાઈ કિ એ કુરઆન કે ઉઠાને વાલો ! અલ્લાહ કી નુસ્રત ઔર મદદ પર ભરોસા રખો. રૂમિયોં કી કસરત ઔર હમારી કિલ્લત કી વજહ સે મુત્લક ખૌફ ન ખાઓ. ઘબરાહટ ઔર ઈઝ્તિરાબ મેં મુબ્તલા હોને કે બજાએ ફતહ વ નુસ્રત કી ઉમ્મીદ રખો. અલ્લાહ તઆલા ને ચાહા તો રૂમી લશ્કર કા તમામ સાઝો સામાન હમારે લિયે ગનીમત હો જાએગા. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને યહ દુઆ માંગી :

رَبَّنَا اَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَّ ثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكٰفِرِيْنَ

(સૂરા અલ-બકરા, આયત : 250)

તર્જુમા : ''ઐ રબ હમારે હમ પર સબ્ર ઉંડેલ ઔર હમારે પાઊં જમે રખ ઔર કાફિર લોગોં પર હમારી મદદ કર'' (કન્ઝુલ ઈમાન)

હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કી નસીહત આમેઝ તક્રીર ને મુજાહિદોં મેં એક નયા જોશ પૈદા કર દિયા. વહ અપને **આકા વ મૌલા રસૂલે મકબૂલ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી બારગાહે બે કસ પનાહ સે ઈસ્તિગાસા વ ઈસ્તિમદાદ કરતે થે ઔર અપને **આકા વ મૌલા** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે ફૈઝ વ કરમ પર એ'તમાદે કામિલ રખ કર ઝબાને હાલ સે યૂં કહ રહે થે :

દિલ અબસ ખૌફ સે પતા સા ઉડા જાતા હૈ
પલ્લા હલ્કા સહી, ભારી હૈ ભરોસા તેરા

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલવી)

"જંગે યર્મૂક"

મૈદાને યર્મૂક મેં ઈસ્લામી ઔર રૂમી દોનોં લશ્કર આમને સામને અપને અપને પડાવ મેં કયામ કિયે હુએ થે. જંગે યર્મૂક માહે રજ્જબુલ મુરજ્જબ 15, સન હિજરી મેં હૂઈ. **જંગે યર્મૂક કે મુતઅલ્લિક અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત સય્યિદોના અલી મુરતઝા મુશ્કિલ કુશા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ફરમાતે હૈં કિ યહ વહ લડાઈ હૈ જિસ કા હાલ મુઝ સે હુઝૂરે અક્દસ, આલિમે મા કાન વ મા યકૂન, રસૂલે મકબૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને બયાન ફરમાયા થા ઔર યહાં તક ફરમાયા થા કિ ઈસ લડાઈ કા ઝિક્ર હમેંશા બાકી રહેગા.**

(હવાલા ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 216)

રૂમી લશ્કર કા જંગ સે તવક્કુફ :-

ઈસ્લામી લશ્કર કા હર મુજાહિદ જંગ કે લિયે મુસ્તઈદ વ આમાદા થા, લૈકિન રૂમી લશ્કર કી જાનિબ સે કિસી કિસ્મ કી કોઈ જંગી હર્કત ન હોતી થી. રૂમી લશ્કર કે સિપેહ સાલારે આઝમ **''બાહાન અરમની''** ને લડાઈ સે તવક્કુફ કિયા ઔર ઈસ કી વજહ યહ થી કિ હિરક્લ બાદશાહ ને બાહાન કો અપને એલચી કે ઝરીએ યહ પૈગામ ભેજા થા કિ મુસલ્માનોં સે જંગ કરને કી ઉજ્લત મત કરના, બલ્કિ ઈન કે સરદાર સે ગુફ્તગૂ કર કે ઈસ બાત પર રાઝી કરને કી કૌશિશ કરના કિ વહ હમારા મુલ્ક છોડ કર ચલે જાએં. ઈસ કે ઈવઝ મેં હર સાલ ઈન કે સરદાર વ ખલીફા હઝરત ઉમર ફારૂક કી ખિદમત મેં કસીર માલ ભેજા કરૂંગા. ઈલાવા અઝીં મુસલ્માનોં ને ''જાબિયા'' તક કા જો ઈલાકા ફતહ કિયા હૈ, વહ તમામ ઈલાકા મૈં ઉન કો જાગીર મેં દે દૂંગા ઔર મુલ્કે હિજાઝ સે જાબિયા તક કા ઈલાકા ઈન કે તસલ્લુત ઔર તસર્રુફ મેં રહેગા. લિહાઝા અબ ઈતને પર ઈકતિફા કરેં ઔર હમારે મઝીદ ઈલાકોં પર કબ્ઝા કરને કા ઈરાદા તર્ક કર કે અપને મુલ્ક વાપસ ચલે જાએં. હિરક્લ ને બાહાન કો તાકીદ કી થી કિ અગર ઈસ તજ્વીઝ પર મુસલ્માન રાઝી હો કર સુલહ કર લેં, તો તુમ ઈન સે સુલહ કર લેના ઔર હરગિઝ લડાઈ મત કરના.

બાહાન ને અપની તરફ સે સુલહ કી ગુફ્તગૂ કરને કે લિયે રૂમી સરદાર ઔર ઉમૂરિયા કે હાકિમ "જર્જીર" કો રવાના કિયા. જર્જીર અપને સાથ એક હઝાર સવારોં કો લે કર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કે કરીબ આયા ઔર પુકાર કર કહા કિ ઐ ગિરોહે અરબ ! અપને સરદાર કો મેરે સામને ભેજો, તાકિ મૈં ઈન સે સુલહ કે મુતઅલ્લિક ગુફ્તગૂ કરૂં. હમ મુસાલહત કરના ચાહતે હૈં ઔર ઈન્સાનોં કા નાહક્ક ખૂન બહાને સે બચના ચાહતે હૈં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઘોડે પર સવાર હો કર ઉસ કે કરીબ આએ ઔર ફરમાયા કિ ઐ સલીબ કે પરસ્તાર ! જો કુછ કહના હૈ તૂં કેહ ઔર જો પૂછના હૈ પૂછ.

જર્જીર ને અપની ગુફ્તગૂ કા આગાઝ કરતે હુએ કહા કિ ઐ બિરાદરે અરબી ! તુમ ઈસ વહમો ગુમાન મેં મત રહના કિ હમ ને મુલ્કે શામ કે બહુત સે મકામાત ફતહ કર લિયે હૈં, લિહાઝા યહાં યર્મૂક મેં મૌજૂદ શાહ હિરક્લ કે લશ્કર પર ગાલિબ આ જાએંગે. ઈસ વક્ત હમારે લશ્કરે દોમ કો તુમ મુલ્કે શામ કે દીગર લશ્કરોં પર કયાસ મત કરના, ક્યૂં કિ હમારે લશ્કર મેં મુખ્તલિફ મકામાત, મુખ્તલિફ કૌમ ઔર મુખ્તલિફ ઝબાનોં કે લોગ શામિલ હૈં. હમારે લશ્કર કે તમામ અફરાદ ને હલ્ફિયા એક દૂસરે સે મુઆહદા કિયા હૈ કિ કોઈ ભી શખ્સ તુમ્હારે મુકાબલે સે નહીં ભાગેગા, બલ્કિ હર આન તુમ સે જંગ વ કિતાલ કરેગા. લિહાઝા ઈસ હકીકત સે આગાહ હો જાઓ કિ હમારે લશ્કર કા મુકાબલા કરને કી તુમ મેં તાકત નહીં. તુમ્હારી ભલાઈ ઈસી મેં હૈ કિ તુમ અપને વતન લૌટ જાઓ. અગર તુમ ને હમારે લશ્કર સે મુકાબલા કરને કી જુર્અત કી તો યહ તુમ્હારા ગુરૂર વ તકબ્બુર હોગા ઔર અન્જામે કાર ઠીક ન હોગા, ઈસ કે બા-વુજૂદ હમારે રહમ દિલ બાદશાહ ને તુમ્હારે સાથ એહસાન ઔર નૈક સુલૂક કરને કા ઈરાદા કિયા હૈ. અબ તક તુમ ને જો ભી મકામાત ફતહ કર લિયે હૈં, વહ તુમ કો હિબા કિયા જાતા હૈ. હમારે મુલ્ક સે તુમ ને માલો અસ્બાબ, ઘોડે, હથિયાર વગૈરા જો કુછ ભી છીના હૈ, વહ ભી તુમ કો હિબા કિયા જાતા હૈ ઔર ઈસ કા કોઈ મુતાલબા નહીં, બાદશાહ તુમ સે સુલહ કી પૈશકશ કરતા હૈ. ઈસે કબૂલ કર લો ઔર મુલ્કે હિજાઝ લૌટ જાઓ, વર્ના તુમ ઝરૂર હલાકત મેં પડોગે.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને જર્જીર કો દન્દાન શિકન જવાબ દેતે હુએ ફરમાયા કિ હમ કો ડરાને ઔર ધમકાને કી બેજા કૌશિશ મત કર. હમ તેરી ધમકી સે ડરને વાલે નહીં. હમ રાહે ખુદા મેં જેહાદ કરને કે લિયે નિકલે હૈં. તુમ્હારી તલવારોં કા હમેં કતઅન ખૌફ નહીં ઔર ...

ઈસ કે આગે હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને જો કુછ ફરમાયા, વહ ઈમામે અર્બાબે સેયર **હઝરત અલ્લામા ઈમામ મુહમ્મદ બિન વાકદી** કુદ્દિસા સિર્રહુ કી ઝબાની સમાઅત ફરમાએં :

"ઔર અપને કામ મેં હમ યકીન રખતે હૈં ઔર ઝરૂર હમ ફતહ કરેંગે તુમ્હારી ઝમીન કો ઔર લે લેવેંગે તુમ્હારે બાદશાહ કે ખઝાનો કો જૈસા કિ વા'દા કિયા થા હમ સે હમારે નબી મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને ઔર હમારે નબી કા વા'દા ખિલાફ નહીં."

(હવાલા ફુતૂહુશ્શામ અઝ : અલ્લામા વાકદી)

ફુતૂહુશ્શામ કી મુન્દરજા ઈબારત કાબિલે ગૌર હૈ, હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને રૂમી સરદાર જર્જીર સે યકીન કે દર્જે મેં ફરમાયા :

- હમ તુમ્હારા મુલ્ક ફતહ કર લેંગે.
- હમ તુમ્હારે બાદશાહ કે ખઝાને કે માલિક હો જાએંગે.
- ઈન દોનોં બાતોં કા હમારે નબી સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને હમ સે વા'દા કિયા હૈ.
- હમારે નબી સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કા વા'દા કભી ગલત નહીં હોતા.
- અબ કારેઈને કિરામ કી ખાસ તવજ્જોહ દરકાર હૈ, ગૌર ફરમાએં કિ :
- હઝરત અબૂ ઉબૈદા "મુલ્કે શામ ફતહ હોગા ઔર હિરક્લ કા ખઝાના હમારી મિલ્કિયત મેં આએગા." યહ બાત યર્મૂક કે મૈદાન મેં માહ રજબ મેં ફરમા રહે હૈં, યા'ની 15 સન હિજરી કે માહ રજબ તક પૂરા મુલ્કે શામ ફતહ નહીં હુવા થા બલ્કિ મુસ્તકબિલ મેં હોને વાલા થા.
- માહ રજબ 15 સન હિજરી કે બા'દ યહ અમ્ર ઝરૂર વાકેઅ હોગા. ઈસ કે વુકૂઅ કા હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો યકીને કામિલ થા, ક્યૂં કિ મુલ્કે શામ ફતહ હોને કા વા'દા હઝરાતે સહાબએ કિરામ સે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને ફરમાયા થા.
- હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને સહાબા-એ કિરામ સે મુલ્કે શામ કી ફતહ કા જો વા'દા ફરમાયા થા વહ વા'દા આપ કી ઝાહિરી જિસ્માની હયાત મેં થા. યા'ની 12, રબીઉલ અવ્વલ 11, સન હિજરી સે પહલે હી કિયા થા. ક્યૂં કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને 12, રબીઉલ અવ્વલ કે રોઝ દુનિયા સે પર્દા ફરમાયા.

- 15, સન હિજરી કે બા'દ હી મુલ્કે શામ ફતહ હુવા, લૈકિન ઈસ કે ફતહ હોને કા વા'દા હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને 11, સન હિજરી સે પહલે ફરમાયા. 15, સન હિજરી કે બા'દ જો વાકેઆત પૈશ આને વાલે થે, વહ 11, સન હિજરી કે લિયે ગૈબ કી બાત થી. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને સહાબએ કિરામ કો મુલ્કે શામ કી ફતહ કી સિર્ફ ખબર ન દી, બલ્કિ મુલ્કે શામ કી ફતહ કા વા'દા ફરમાયા થા, યહ કોઈ પેશીન ગોઈ ન થી બલ્કિ ઈલ્મે યકીની થા, મુલ્કે શામ ફતહ હો કર રહેગા, ઈસી લિયે તો અપને જાં નિસાર સહાબએ કિરામ કો બશારત દી થી કિ મુલ્કે શામ તુમ્હારે હાથોં ફતહ હોગા ઔર તુમ હિરક્લ બાદશાહ કે ખઝાને કે માલિક ભી બન જાઓગે, ઐસા પુખ્તા વા'દા વહી કર સકતા હૈ જો ઈલ્મે ગૈબ કી વજહ સે યકીની ઈલ્મ રખતા હો. ઔર બેઃ શક અલ્લાહ તઆલા ને અપને મહબૂબે આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો જમીએ ઉલૂમે ગૈબિયા પર મુત્તલેઅ ફરમાયા થા.

- હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો અજિલ્લ-એ સહાબએ કિરામ મેં સે હૈં ઔર ઈન કા શુમાર ''અશ-રએ-મુબશ્શેરહ'' યા'ની વહ દસ ખુશ નસીબ હઝરાત જિન કો હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને દુનિયા હી મેં જન્નતી હોને કી બશારત દી. જન્નતી સહાબી હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા ભી યહી અકીદા થા કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ઈલ્મે ગૈબ પર મુત્તલેઅ હૈં. ઈસી લિયે ઉન્હોં ને ફરમાયા કિ હમારે નબી કા કિયા હુવા વા'દા ગલત નહીં હોતા, ફતહે શામ કા વા'દા ઈલ્મે ગૈબ સે તઅલ્લુક રખતા હૈ ઔર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને ઈલ્મે ગૈબ કી બિના પર હી મુલ્કે શામ કી ફતહ કા વા'દા ફરમાયા થા. ઈસ વા'દે કે મુતઅલ્લિક સારે સહાબા સમેત હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા અકીદા થા કિ વહ વા'દા પૂરા હો કર હી રહેગા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ જૈસે જલીલુલ કદ્ર સહાબી હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે ઈલ્મે ગૈબ કા યકીન કે સાથ ઈકરાર વ એ'તેરાફ કરેં ઔર.....

દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન યહ કહતે હૈં કિ હુઝૂર સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે લિયે ઈલ્મે ગૈબ કા અકીદા રખના શિર્ક હૈ (મઆઝલ્લાહ) ચંદ ઈકતિબાસાત પૈશે ખિદમત હૈં :

- વહાબી, દેવબન્દી ઔર તબ્લીગી જમાઅત કે પેશ્વા નીઝ તબ્લીગી જમાઅત કે બાની મૌલવી ઈલ્યાસ કાંધલવી કે પીર વ મુર્શિદ ઔર ઉસ્તાદ મૌલવી રશીદ અહમદ ગંગોહી સાહિબ લિખતે હૈં કિ :

''હઝરત સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો ઈલ્મે ગૈબ ન થા. ન કભી ઈસ કા દા'વા કિયા હૈ ઔર કલામુલ્લાહ શરીફ ઔર બહુત સી અહાદીસ મેં મૌજૂદ હૈ કિ આપ આલિમુલ ગૈબ ન થે ઔર યહ અકીદા રખના કિ આપ કો ઈલ્મે ગૈબ થા સરીહ શિર્ક હૈ''.

(હવાલા : ફતાવા રશીદિયા, કામિલ, નાશિર, મક્તબા દેવબન્દ, સફહા 103)

''ફતાવા રશીદિયા'' કી મુન્દરજા બાલા ઈબારત મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે લિયે ઈલ્મે ગૈબ કા અકીદા રખને કો મૌલવી રશીદઅહમદ ગંગોહી **''સરીહ શિર્ક''** યા'ની ખુલ્લમ ખુલા શિર્ક કહ રહે હૈં ઔર જો શખ્સ શિર્ક કા ઈર્તિકાબ કરતા હૈ વહ મુશ્રિક હૈ. કારેઈને કિરામ તવજ્જોહ ફરમાએં કિ મૌલવી રશીદઅહમદ ગંગોહી સાહિબ હુઝૂરે અક્દસ કે લિયે ઈલ્મે ગૈબ કા અકીદા રખને વાલે કો મુશ્રિક કહતે હૈં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કા પુખ્તા અકીદા થા કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો ઈલ્મે ગૈબ થા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો યહ અકીદા રખને કે બા-વુજૂદ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ઈન્હેં જન્નતી ફરમાતે હૈં, ઈન કી ઝિન્દગી મેં હી ઈન કો જન્નત કી સનદ અતા ફરમાતે હૈં.

કારેઈને કિરામ ઈન્સાફ ફરમાએં, મૌલવી રશીદ અહમદ ગંગોહી કા ફત્વા ઝિયાદહ મો'તબર હૈ યા અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહો અલૈહ વ સલ્લમ કી તાઈદ વ તૌસીક ?

- વહાબી, દેવબન્દી, ઔર તબ્લીગી જમાઅત કે ઈમામે અવ્વલ ફીલ હિન્દ ઔર ઈમામુલ મુનાફિકીન મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી અપની રુસવાએ ઝમાના કિતાબ મેં લિખતે હૈં કિ :

"જો કોઈ યહ બાત કહે કિ રસૂલે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહે વ સલ્લમ યા કોઈ ઈમામ યા બુઝુર્ગ ગૈબ કી બાત જાનતે થે ઔર શરીઅત કે અદબ સે મુંહ સે ન કહતે થે વહ બડા ઝૂઠા હૈ ક્યૂં કિ ગૈબ કી બાત અલ્લાહ કે સિવા કોઈ જાનતા હી નહીં."

(હવાલા : તક્વિયતુલ ઈમાન, નાશિર : અદ્દારુસ-સલ્ફિયા બમ્બઈ, સફહા : 48)

હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો ગૈબ કા ઈલ્મ થા, ઐસા અકીદા રખને વાલે કો મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી ઝૂઠા કહ રહે હૈં. કારેઈને કિરામ કી ગૈર જાનિબદારાના અદાલત મેં ઈસ્તિગાસા હૈ કિ મીઝાને અદ્લ કે એક પલ્લે મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે ઈલ્મે ગૈબ કે મુતઅલ્લિક હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા અકીદા રખેં ઔર દૂસરે પલ્લે મેં મૌલવી ઈસ્માઈલ કી તક્વિયતુલ ઈમાન કી ઈબારત રખેં ઔર ફૈસલા કરેં કિ હક્ક ક્યા હૈ ઔર બાતિલ ક્યા હૈ ?

ઈસ બહસ કો તૂલ ન દેતે હુએ હમ યર્મૂક કે મૈદાન મેં વાપસ ચલતે હૈં.

રૂમી સરદાર જર્જીર ને અપને લશ્કર કી કસરત કા ખૌફ દિલા કર હલાક હો જાને કી જો ધમકી દી થી, ઈસ કા જવાબ દેતે હુએ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ તૂ અપને લશ્કર કી કસરત પર નાઝ કરતા હૈ, લૈકિન તૂ યહ હકીકત ભી જાન લે કિ તુમ્હારે લશ્કર કો હમારે મુજાહિદોં કે નૈઝે ઔર તલવારોં કી નોકેં ફાડ કર રખ દેંગી ઔર તુમ પનાહ કે લિયે ચૂહે કા બિલ ઢૂંઢતે ફિરોગે, જિસ દિન લડાઈ શુરૂ હોગી ઉસ દિન તુમ કો મા'લૂમ હો જાએગા કિ હમ મેં સે કૌન લડાઈ કા ઝિયાદહ ખ્વાહિશમન્દ થા.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી બુલન્દ હૌસલા ગુફ્તગૂ સુન કર રૂમી સરદાર જર્જીર મબ્હૂત વ સાકિત હો ગયા ઔર અપના સા મુંહ લે કર બાહાન કે પાસ વાપસ આયા. બાહાન ને કૈફિયત પૂછી, તો જર્જીર ને કહા કિ ઈન સે સુલહ કી ગુફ્તગૂ કરના બે ફાઈદા હૈ. ઈન કી બાત ચીત મેં ભી જંગ કી આગ કે શૌ'લે ભડકતે હૈં. ઈન કા ઈરાદા પૂરા મુલ્કે શામ ફતહ કરને કા હૈ, લિહાઝા યહ જંગ કિયે બગૈર યહાં સે ટલને વાલે નહીં. જર્જીર કી માયૂસ કુન તફસીલ સમાઅત કરને કે બા-વુજૂદ ભી બાહાન ના-ઉમ્મીદ નહીં હુવા ઔર સુલહ કી આસ નહીં તોડી. જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની અરબ હોને કે નાતે ઈન કો સમઝાને મેં કાર-આમદ સાબિત હોગા, યહ ઉમ્મીદ કરતે હુએ બાહાન ને જબલા કો આઝમાતે હુએ સુલહ કી ગુફ્તગૂ કરને ભેજા. જબલા બિન ઐહમ ઘોડે પર સવાર

હો કર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કે નઝદીક આયા ઔર પુકાર કર કહા કિ ઐ ગિરોહે અરબ ! તુમ મેં સે અમ્ર બિન આમિર કી ઔલાદ કે કિસી શખ્સ કો મેરે સાથ ગુફ્તગૂ કરને ભેજો. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ઉબાદા બિન સામિત કો ઈસ સે ગુફ્તગૂ કરને કે લિયે ભેજા. જબલા ને ગુફ્તગૂ કે આગાઝ મેં કબીલે કા તઆરુફ ઔર કરાબત વગૈરા કે તઅલ્લુક સે ગુફ્તગૂ કરને કે બા'દ હમદર્દી ઔર ખૈર-ખ્વાહી જતાતે હુએ કહા :

ઐ અરબી બિરાદર ! મૈં તુમ્હારા હમ કૌમ હોને કી વજહ સે તુમ્હારા બહી ખ્વાહ ઔર ખૈર અંદેશ હૂં. મેરા તુમ કો મશ્વરા હૈ કિ ઈસ વક્ત જો યહાં રૂમી લશ્કર મૌજૂદ હૈ ઈસ કા મુકાબલા કરના તુમ્હારે બસ કી બાત નહીં ઔર ઐસા હી એક દૂસરા લશ્કર પીછે આ રહા હૈ. તુમ્હારી તા'દાદ રૂમી લશ્કર કે મુકાબલે મેં સમન્દર કે સામને કૂઝે જૈસી હૈ. અબ તક મુલ્કે શામ મેં તુમ ને જો ફુતૂહાત હાસિલ કીં હૈં, ઈસ કા નશા અપને દિમાગ સે ઝાડ દો, ક્યૂં કિ ઈન લડાઈયોં મેં તુમ્હારે મુકાબલે મેં જો લશ્કર આએ થે ઔર ઈસ વક્ત જો લશ્કર આયા હૈ, દોનોં મેં ઝમીન આસ્માન કા ફર્ક હૈ. ઈસ લશ્કર સે મુકાબલા કરના તુમ્હારે લિયે ના-મુમ્કિન હૈ. લિહાઝા બહુત મત અકડો ઔર લડને કા ખ્યાલ અપને ઝહન સે નિકાલ દો. ઈસ લશ્કર સે લડના લોહે કે ચને ચબાને સે ભી ઝિયાદહ મુશ્કિલ મરહલા હૈ. ખ્વાહ મ ખ્વાહ અપને હાથોં હલાકત મેં મત પડો ઔર હિરક્લ બાદશાહ કી તજવીઝ કબૂલ કર કે મુલ્કે હિજાઝ કી રાહ પકડો. ઈસી મેં હી તુમ્હારી બેહતરી ઔર ભલાઈ હૈ.

હઝરત ઉબાદા બિન સામિત ખામોશી સે જબલા કી ગુફ્તગૂ સમાઅત કરતે રહે. જબ વહ ખામૌશ હુવા તો હઝરત ઉબાદા ને ફરમાયા કિ ઐ જબલા ! ક્યા તૂ અપની બાત પૂરી કર ચુકા ? જબલા ને કહા કિ હાં ઐ બિરાદરે અરબી ! મૈં અપને નૈક મશ્વરે સે ફારિગ હો ચુકા. હઝરત ઉબાદા બિન સામિત ને ફરમાયા કિ ઐ જબલા ! જંગે અજનાદીન મેં તૂને દેખ લિયા હૈ કિ અલ્લાહ તઆલા ને હમેં તુમ પર કિસ તરહ ગલ્બા દિયા. હમ ઈસી કી મદદ ચાહતે હૈં ઔર ઈસ કી મદદ પર કામિલ એ'તમાદ રખતે હૈં. હમ તુમ્હારે લશ્કર કી કસરત સે મુત્લક નહીં ડરતે. બલ્કિ તુમ્હારી પરવાહ તક નહીં કરતે. મૌત હમારી ખ્વાહિશ વ આરઝૂ હૈ ખૂનરૈઝી કે હમ હરીસ ઔર ખ્વાહિશમન્દ હૈં. લિહાઝા અપને લશ્કર કી કસરત સે હમેં ડરાને કી કૌશિશ મત કર. હમ અલ્લાહ કે સિવા કિસી સે નહીં ડરતે ક્યૂં કિ હમ મુસલ્માન હૈં. મુસલ્માન કિસી સે નહીં ડરતા. વહ બે ખૌફ હો કર જીતા હૈ. તૂને અરબ હોને કે નાતે હમદર્દી જતાઈ હૈ લિહાઝા મૈં ભી અખ્લાકી ફરીઝા કે તહત તુઝે બે ડર ઔર બે ખૌફ બનાને કી હમદર્દી જતાતા હૂં. મૈં તુઝે

ઈસ્લામ કી દા'વત દેતા હૂં. "لَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ الله" કેહ કર ઈસ્લામ મેં દાખિલ હો જા, તાકિ તુઝે દુનિયા ઔર આખેરત કી બુઝુર્ગી હાસિલ હો ઔર તૂ નિડર ઔર બે ખૌફ હો જાએ. ઐ જબલા ! તૂ રોઉસાએ અરબ સે હૈ. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ભી અરબી હૈં, રસૂલે અરબી કા દીન તમામ અદયાન પર ગાલિબ આ ચુકા હૈ. તેરી ભલાઈ ઔર બેહતરી ઈસી મેં હૈ કિ તૂ દીને ઈસ્લામ ઈખ્તિયાર કર લે ઔર કુફ્ર કી ઝુલ્મત સે નિકલ કર ઈમાન કી રૌશની મેં આજા.

હઝરત ઉબાદા બિન સામિત કી સદાકત પર મબ્ની ઈમાન અફરોઝ ઔર બાતિલ સોઝ ગુફ્તગૂ સુન કર જબલા ખશમનાક હુવા ઔર કહા કિ ઈસ તરહ કી બાતેં કરને સે બાઝ આઓ. મૈં અપને દીને નસ્રાનિયા સે હરગિઝ મુન્હરિફ નહીં હોને વાલા. હઝરત ઉબાદા બિન સામિત ને ફરમાયા કિ અગર તૂ અપને કુફ્ર પર હી કાઈમ રહના ચાહતા હૈ તો કમ અઝ કમ ઈત્ના તો કર કિ હમારે ઔર રૂમિયોં કે દરમિયાન મુદાખલત કરને સે દૂર રેહ ઔર રૂમી લશ્કર સે અલગ હો જા, વર્ના તુઝ કો ભી રૂમિયોં કે સાથ સાથ હમારે નૈઝોં ઔર તલવારોં કી નોકેં ફાડ કર રખ દેંગી. હમારી તલવારોં સે બચ કર તૂ ઝિન્દા વાપસ નહીં જાએગા. જબલા યહ સુન કર સહમ ગયા ઔર નર્મ લહ્જા ઈખ્તિયાર કર કે કહા કિ ઐ અરબી બિરાદર ! ખ્વાહ મ ખ્વાહ મુઝ કો ક્યૂં ડાંટતે હો ? ક્યા મૈં તુમ્હારી જિન્સ સે નહીં ? હઝરત ઉબાદા ને ફરમાયા કિ તૂ અરબ હોને કે બા-વુજૂદ હમ સે મક્રો ફરેબ કરને આયા હૈ. તૂ અરબ ઝરૂર હૈ લૈકિન અપને કુફ્ર કી વજહ સે હમ જિન્સ ઔર મસલ નહીં. તૂ સલીબ કા પૂજારી હૈ, **જબ કિ હમ ખુદાએ વહ્દહુ લા શરીક કી ઈબાદત કરતે હૈં ઔર ઈસ કે મહબૂબ નબી સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ પર દુરૂદ ભેજતે હૈં.** તેરા ઔર હમારા હાલ યક્સાં નહીં. ઔર હાં ! તૂ હમ કો ઈસ બાત સે ભી ડરાને કી કૌશિશ કરતા હૈ કિ રૂમિયોં કા એક બડા લશ્કર પીછે આ રહા હૈ. લિહાઝા તૂ ભી સુન લે કિ હમારા લશ્કર ભી હમારી પુશ્ત પનાહી કરને આ રહા હૈ. ઔર ઉસ લશ્કર મેં ઐસે ઐસે દિલૈર ઔર બુઝુર્ગ લોગ હૈં જો બઝાતે ખુદ એક લશ્કર કી હૈસિયત કે હામિલ હૈં. **ક્યા તુઝે અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ કી શિદ્દત ઔર મઝબૂતી, હઝરત ઉસ્માન ગની કી દાનિશ ઔર જવાંમર્દી, હઝરત અલી કર્રમલ્લાહો વજહહુ કી શુજાઅત ઔર બહાદુરી, હઝરત અબ્બાસ, હઝરત તલ્હા, હઝરત ઝુબૈર ઔર ફુલાં ફુલાં કી હિમ્મત ઔર દબદબે કા હાલ મા'લૂમ નહીં ?** ઈન હઝરાત કે પાસ તાઈફ ઔર યમન કે મુજાહિદીન જમા હુએ હૈં ઔર હમારી કુમુક કો આને વાલે હૈં. જબ તુમ હમ સે લડને કી સલાહિયત ઔર જુર્અત નહીં રખતે, તો હમારે ઈન મુઅઝ્ઝઝ શેહસવારોં સે ક્યા ટક્કર

લે સકોગે ? જબ હમારા યહ લશ્કર આએગા તો તુમ કો પીસ કર રખ દેગા.

જબલા બિન ઐહમ ને કહા કિ ઐ મેરે ચચા કે બેટે ! તુમ તો બહુત મુશ્તઈલ હો ગએ ઔર લાલ પીલે હો કર તુન્દ લહ્જા મેં ગુફ્તગૂ કરને પર ઉતર આએ હો. મૈં તુમ્હારી ભલાઈ કી બાત કરતા હૂં લૈકિન તુમ મેરી બાત પર કાન નહીં ધરતે ઔર મેરી એક ભી નહીં સુનતે. મૈં એક મરતબા ફિર દરખ્વાસ્ત કરતા હૂં કિ લડને કા ખ્યાલ તર્ક કર કે રૂમિયોં સે સુલહ કર લો. હઝરત ઉબાદા બિન સામિત ને ફરમાયા કિ કસમ હૈ ખુદા કી ! હમારે ઔર તુમ્હારે દરમિયાન કબૂલે ઈસ્લામ યા અદાએ જિઝ્યા કી શર્ત પર હી સુલહ હો સક્તી હૈ ઔર અગર ઈન દોનોં મેં સે કિસી એક શર્ત કે કબૂલ સે ઈન્કાર કરોગે, તો તલ્વાર હમારે દરમિયાન ફૈસલા કરેગી. ઐ જબલા ! મેરી એક આખરી બાત ભી સુન લે. અગર એલચી કો કત્લ કરના હમારે નઝદીક ગદ્ર ઔર બે-વફાઈ ન હોતા તો તુઝ કો અપની તલ્વાર કા મઝા ચખાતા ઔર તેરી નાપાક રૂહ કો દોઝખ કી તરફ ભેજ દેતા. તેરી ખુશ નસીબી હૈ કિ તૂ એલચી બન કર આને કી વજહ સે મેરી તલ્વાર કી ઝર્બ સે બચ કર વાપસ જાતા હૈ. ઈત્ના ફરમાને કે બા'દ હઝરત ઉબાદા ને મ્યાન સે તલ્વાર નિકાલ કર જબલા કી તરફ ચમકાઈ. જબલા દહશ્ત ઔર ખૌફ સે કાંપ ઉઠા. અપને ઘોડે કી બાગ ફૈરી ઔર રૂમી લશ્કર કી જાનિબ ચલ દિયા.

જબલા બાહાન કે પાસ આયા, ઉસ કે ચેહરે પર હવાઈયાં ઉડતી થીં. બાહાન ને જબલા કે ચેહરે કા રંગ ઉડા હુવા દેખા તો પૂછા કિ ઐ જબલા ! ઈસ કદ્ર અફસુર્દા ક્યૂં હો ? તુમ્હારે ચેહરે સે ખૌફ વ હરાસ અયાં હૈ. જબલા ને કહા કિ ઐ સરદાર ! મૈં હરાસાં નહીં બલ્કિ મુતહૈયર ઔર મુતઅજ્જિબ હૂં. મૈં ને અરબ હોને કે નાતે મુસલ્માનોં કો બહુત સમઝાયા બલ્કિ ડરાયા ઔર ધમકાયા ભી, લૈકિન ઈન કે કાન પર જૂં નહીં રૈંગતી. સુલહ કી બાત મેં દિલચસ્પી હી નહીં, બસ લડને કી ઔર ફાડ ડાલને કી હી બાત કરતે હૈં. મા'લૂમ નહીં ઈન કે દિમાગ મેં ક્યા હવા ભર ગઈ હૈ. ઈન કે ગુફ્તગૂ કા તૈવર દેખ કર ઐસા લગતા હૈ કિ ઈન કે દિમાગ મેં ગર્મી ચઢ ગઈ હૈ. ઔર યહ લોગ એહસાન કરને કે લાઈક નહીં ક્યૂં કિ મુલ્કે શામ કે ચંદ મકામ પર ફતહ હાસિલ કરને કી વજહ સે ઈન કે દિમાગ ચૌથે આસ્માન પર હૈં, લિહાઝા તલ્વાર કી ઝબાન મેં બાત કર કે ઈન કે દિમાગ કી ગર્મી ઉતાર ને કી ઝરૂરત હૈ.

જંગે યર્મૂક કા પહલા દિન

બાહાન ને જબલા સે કહા કિ તુમ ઠીક કહતે હો. હિરક્લ બાદશાહ કે હુક્મ કી તા'મીલ કરતે હુએ હમ ને અરબોં કો સમઝાતે હુએ દિમાગ કે કીડે ઝાડ દિયે, લૈકિન ઉન્હોં ને હમારી બાત સુની અન સુની કર દી. ઈત્મામે હુજ્જત કરને મેં હમ ને કોતાહી નહીં કી, લિહાઝા અબ અગર ઈન સે મુડભેડ હો જાએ તો બાદશાહ હમ કો મલામત નહીં કરેગા. હમ બાદશાહ કો ઈત્મીનાન દિલા સકેંગે કિ સુલહ કે લિયે હમ ને હદ દર્જા કૌશિશ કર લી મગર વહ આમાદા નહીં હુએ, લિહાઝા હમ ને બ-હાલતે ઈક્રાહો મજબૂરી જંગ કી હૈ. બાહાન ને જબલા સે કહા કિ મેરી ઈત્તિલા' કે મુતાબિક અરબ કા લશ્કર તીસ (30) હઝાર હૈ ઔર તુમ અરબ મુતનસ્સિરા સાઠ હઝાર હો. યા'ની મુસલ્માનોં સે દૂગની તા'દાદ મેં હો. વહ ભી અરબ હૈં ઔર તુમ ભી અરબ હો. મુઝે ઉમ્મીદ હી નહીં બલ્કિ યકીન હૈ કિ તુમ ઈન કો શિકસ્ત દે દોગે. અગર તુમ ઈન પર ગાલિબ આ ગએ તો હિરક્લ બાદશાહ ઈન્આમો ઈકરામ સે નવાઝ દેગા, બલ્કિ મુલ્કે શામ કી હુકૂમત મેં તુમ્હેં હિસ્સા દાર બનાએગા. ઈલાવા અઝીં પૂરે મુલ્કે શામ મેં તુમ્હારે નામ કા ડંકા બજ જાએગા કિ તુમ ને અરબોં કો ભગા દિયા. મુલ્કે શામ કા બચ્ચા બચ્ચા તુમ્હારી તા'ઝીમ વ તક્રીમ કરેગા ઔર હર ઘર ઔર હર મહફિલ મેં તુમ્હારી શુજાઅત વ બહાદુરી કે ગીત ગાએ જાએંગે. ઈસ તરહ બાહાન ને તમાઅ ઔર લાલચ દે કર જબલા કો લડને કી તર્ગીબ દી ઔર ઉસ કે દિમાગ મેં હવા ચઢા દી. જબલા ને કહા કિ એ સરદાર ! મૈં ઈન મુસલ્માનોં સે ઝરૂર લડૂંગા બલ્કિ ઈન સે લડને મેં અપની સઆદત સમઝતા હૂં. આપ ને મુઝ સે જો ઉમ્મીદેં વાબસ્તા કી હૈં ઈસ મેં આપ કો માયૂસ નહીં કરૂંગા. જબલા બિન ઐહમ ને અપની કૌમે બની ગસ્સાન કો મુસલ્લહ હો કર લડને કે લિયે મૈદાન મેં જાને કા હુક્મ દિયા. જબલા કા હુક્મ મિલતે હી કૌમે બની ગસ્સાન કે સાઠ હઝાર અરબ મુતનસ્સિરા મુસલ્લહ હો કર ફૌરન સવાર હો ગએ ઔર મૈદાન કા રુખ કિયા, તમામ અરબ મુતનસ્સિરા લોહે કે ખૌદ, ઝિરહેં ઔર દીગર મલ્બૂસાત સે આરાસ્તા હો કર આએ થે.

સાઠ હઝાર કે મુકાબલે મેં હઝરત ખાલિદ કે સિર્ફ સાઠ આદમી

અબ હમ કારેઈને કિરામ કી ખિદમત મેં ઈસ્લામી તારીખ કે વહ સુન્હરી અવરાક પૈશ કર રહે હૈં કિ જિન કો પઢ કર કારેઈન અશ અશ કરેંગે. ઈસ્લામ કે કફન બરદોશ મુજાહિદોં ને શુજાઅત ઔર બહાદુરી કી જો બે મિસાલ નઝીર કાઈમ કી ઔર વહમો ગુમાન સે મા વરા ઐસા અઝીમ કિરદાર અદા કિયા કિ ખ્વાબ મેં ભી ઐસા કરના મુમ્કિન નહીં મા'લૂમ હોતા.

આઈયે ! અપને દિલ કી ધડકનોં પર કાબૂ રખતે હુએ મુલાહિઝા ફરમાએં :

જબ જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની સાઠ હઝાર સવારોં કો લે કર મૈદાન મેં આયા ઔર ઉસે આતે હુએ મુજાહિદોં ને દેખા, તો ફૌરન હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ઈસ અમ્ર કી ઈત્તિલા' પહુંચાઈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મુજાહિદોં કો પુકારા ઔર મુસલ્લહ હો કર મૈદાન મેં ઉતરને કા હુક્મ દિયા. તમામ મુજાહિદ અપને હથિયારોં ઔર ઘોડોં કી તરફ દૌડે ઔર મૈદાન મેં જાને કા કસ્દ કિયા. લૈકિન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને પુકારા કિ એ ઈસ્લામ કે જાં નિસારો ! ઠહર જાઓ ઔર તવક્કુફ કરો ! રૂમિયોં ને હમારે મુકાબલે કે લિયે સાઠ હઝાર નસ્રાની અરબ સવારોં કો ભેજ કર જો બેવકૂફી કી હૈ. આજ મૈં ઈન કો ઐસા ચક્મા દૂંગા કિ ઈન કી નાક ખાક આલૂદ હો જાએગી ઔર ઝિલ્લત કી વજહ સે વહ કિસી કો ભી અપના મુંહ દિખાને કે કાબિલ નહીં રહેંગે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મહવે હૈરત હો કર કહા કિ એ અબૂ સુલૈમાન ! ઐસા તુમ ને ક્યા સોચા હૈ ? હઝરત ખાલિદ ને જવાબ દિયા એ સરદાર ! રૂમી લશ્કર કે સરદાર ને હમારી તા'દાદ સે દૂગની તા'દાદ મેં નસ્રાની અરબોં કો ઈસ ગુમાન મેં લડને ભેજા હૈ કિ વહ હમારે હમ જિન્સ હોને કી વજહ સે હમ પર ગાલિબ આ જાએંગે. વહ ઈન નસ્રાની અરબોં કી કુછ અહ્‌મિયત સમઝતા હૈ, લિહાઝા અગર હમ અપને પૂરે લશ્કર કે સાથ ઈન સે લડને નિક્લેંગે તો ઈન કી અહ્‌મિયત બર-કરાર રહ જાએગી. મૈં યહ ચાહતા હૂં કિ ઈન કી અહ્‌મિયત કા રાઝ ફાશ કર દૂં. લિહાઝા જબલા કે લશ્કર કે મુકાબલે મેં હમારે લશ્કર સે ચંદ મુજાહિદ હી જાએં. ઔર કસમ હૈ ઐશ રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી કિ જબલા હમારે લશ્કર કે લોગોં કો ઈસ હાલ મેં દેખેગા કિ વહ સિર્ફ પરવર્દગારે આલમ કી રઝા મન્દી કે લિયે હી લડતે હૈં.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! તુમ્હારી રાએ મુનાસિબ હૈ. તુમ હમારે લશ્કર સે મુનાસિબ મુજાહિદોં કા ઈન્તિખાબ કર લો. આગે કા અહવાલ હઝરત અલ્લામા વાકદી કી ઝબાની સમાઅત કરેં :

"પસ કહા ખાલિદ બિન અલ-વલીદ ને કિ મૈં ચાહતા હૂં કિ મુન્તખબ કરૂં અપને લશ્કર સે તીસ આદમી. પસ લડે હર આદમી હમ મેં સે દો હઝાર સે ઈન મુતનસ્સિરા સે. પસ નહીં બાકી થા કોઈ શખ્સ મુસલ્માનોં સે મગર યહ કિ તઅજ્જુબ કિયા ઉસ ને મકૂલા ખાલિદ બિન અલ-વલીદ સે ઔર ગુમાન કિયા ઉન કી નિસ્બત મઝાહ કા. પસ જિસ શખ્સ ને પહલે ઉન સે ઈસ બાત મેં ઉસ દિન કલામ કિયા વહ અબૂ સુફિયાન થે. પસ કહા ઉન્હોં ને કિ ઐ બેટે વલીદ કે. આયા યહ કલામ તુમ્હારા મઝાહ કા હૈ યા સહીહ ઔર દુરુસ્ત હૈ. ખાલિદ બિન અલ-વલીદ ને કહા કસમ હૈ ઉસ ઝાત કી જિસ કી મેં ઈબાદત કરતા હૂં કિ નહીં કહા મૈં ને મગર કલામ સહીહ ઔર દુરુસ્ત કો."

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 209)

સિર્ફ તીસ (30) આદમી લે કર સાઠ હઝાર સે લડને જાને કી હઝરત ખાલિદ કી તજવીઝ સુન કર તમામ મુજાહિદ તઅજ્જુબ મેં પડ ગએ ઔર યહ ગુમાન કિયા કિ હઝરત ખાલિદ શાયદ મઝાહ ઔર ખુશ તબઈ કે તૌર પર યહ બાત કહ રહે હૈં. લિહાઝા હઝરત અબૂ સુફિયાન ને હઝરત ખાલિદ સે પૂછા કિ ક્યા વાકઈ આપ સિર્ફ તીસ આદમી કો લે કર સાઠ હઝાર સે લડને કા ઈરાદા રખતે હૈં ? યા યહ બાત બ-તૌર મઝાહ કહી હૈ ? હઝરત ખાલિદ ને હલ્ફિયા જવાબ દિયા કિ હાં વાકઈ મેરા યહી ઈરાદા હૈ.

હઝરત અબૂ સુફિયાન ને હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ ઐ ખાલિદ ! અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કા ઈર્શાદ હૈ :

"وَلَا تُلْقُوْا بِاَيْدِيْكُمْ اِلَى التَّهْلُكَةِ وَاَحْسِنُوْا"

(સૂરા અલ-બકરા, આયત : 195)

તર્જુમા : "ઔર અપને હાથોં હલાકત મેં ન પડો." (કન્ઝુલ ઈમાન)

હઝરત અબૂ સુફિયાન ને મઝીદ કહા કિ ઐ ખાલિદ ! અગર તુમ યહ કહતે કિ

હમારા એક આદમી ઈન કે દો આદમિયોં સે લડેગા તો બાત ઠીક થી મગર એક આદમી દો હઝાર આદમિયોં સે લડે, તો ઈસ કા મત્લબ યહ હુવા કિ વહ અપને હાથોં હલાકત મેં પડતા હૈ. હઝરત ખાલિદ ને જવાબ દિયા કિ મૈં ઈસ્લામી લશ્કર સે ઐસે બહાદુર શહસવારોં કો મુન્તખબ કરૂંગા જિન્હોં ને અપની જાનોં કો રાહે ખુદા મેં વક્ફ કર દિયા હૈ. વહ સિર્ફ અલ્લાહ ઔર અલ્લાહ કે રસૂલ કી રઝા મન્દી કે લિયે હી જેહાદ કરતે હૈં. અગર વહ જલતી હૂઈ આગ પર ચલેંગે તો આગ ભી સર્દ હો જાએગી :

ઐ ઈશ્ક તેરે સદકે જલને સે છૂટે સસ્તે
જો આગ બુઝા દેગી, વો આગ લગાઇ હૈ

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત અબૂ સુફિયાન ને કહા કિ ઐ ખાલિદ ! મૈં તુમ્હારી બાત સે મુત્તફિક હૂં. બેઃ શક હમારે લશ્કર મેં ઐસે દિલૈર મુજાહિદ મૌજૂદ હૈં કિ અગર ઈન સે કહા જાએ કિ તન્હા સાઠ હઝાર કે મુકાબલે કે લિયે જાઓ તો વહ બિલા કિસી ઝિજક ઔર તા'મ્મુલ કે તૈયાર હો જાએંગે, લૈકિન મુજાહિદોં કે સાથ મુહબ્બત ઔર શફકત હોને કી વજહ સે મેરી તુમ સે દરખ્વાસ્ત હૈ કિ **તુમ બજાએ તીસ કે સાઠ આદમિયોં કે સાથ જાઓ યા'ની એક હઝાર નસ્રાની કે મુકાબલે મેં એક મો'મિન. ઔર મુઝે ઉમ્મીદ હૈ કિ તુમ ઝરૂર કામ્યાબ હોગે.** હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત અબૂ સુફિયાન કી દરખ્વાસ્ત કી તાઈદ કરતે હુએ ફરમાયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! અબૂ સુફિયાન કી રાએ મુનાસિબ હૈ. મૈં ભી યહી કહતા હૂં. અપને મુઅઝ્ઝઝ સરદાર કા હુક્મ સર આંખોં પર લેતે હુએ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ તીસ કે બજાએ સાઠ મુજાહિદોં કો લે કર સાઠ હઝાર નસ્રાની અરબ કે મુકાબલે કે લિયે રવાના હુએ.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને અપને સાથ જિન સાઠ મુજાહિદોં કો લિયા થા ઉન મેં હસ્બે ઝૈલ મશાહીર શામિલ થે :

(1) હઝરત ઝુબૈર બિન અવામ
(2) હઝરત ફઝ્લ બિન અબ્બાસ
(3) હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના
(4) હઝરત સફવાન બિન ઉમય્યા
(5) હઝરત સુહૈલ બિન અમ્ર
(6) હઝરત રબીઆ બિન આમિર
(7) હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર
(8) હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ

(9) હઝરત અદી બિન હાતિમ તાઈ (10) હઝરત કા'બ બિન માલિક અન્સારી

(11) હઝરત ઉબાદા બિન સામિત (12) હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ

(13) હઝરત અબૂ અય્યુબ અન્સારી

(14) હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર સિદ્દીક

(15) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ફારૂક (16) હઝરત રાફેઅ બિન સુહૈલ

(17) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન યઝીદ (18) હઝરત હમ્ઝા બિન ઉમર

(19) હઝરત માલિક બિન નઝર (20) હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન

(21) હઝરત મુગીસ બિન કૈસ (22) હઝરત અબ્દુલમન્ઝર બિન ઔફ

(23) હઝરત કૈસ બિન સઈદ ખિઝ્રજી (24) હઝરત હાશિમ બિન સઈદ તાઈ

(25) હઝરત કઅકઆ બિન અમ્ર તમીમી (26) હઝરત આસિમ બિન અમ્ર

(રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમ અજમઈન)

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને અપને સાથિયોં કો તાકીદ ફરમાઈ કિ તુમ અપને સાથ સિર્ફ તલ્વાર લેના, નૈઝા ઔર તીર કમાન મત લેના ક્યૂં કિ નૈઝા કા વાર કભી કારગર હોતા હૈ ઔર કભી ખતા ભી કરતા હૈ ઔર તીર કા ઈસ્તે'માલ દૂર સે લડતે વક્ત હી કિયા જાતા હૈ, લિહાઝા તુમ તીર ઔર નૈઝા સાથ મત લેના. ખ્વાહ મ ખ્વાહ ઈસ કા વઝન ઉઠાના પડેગા ઔર ઈસ કો સંભાલને કા તકલ્લુફ કરના પડેગા. હઝરત ખાલિદ ને મઝીદ ફરમાયા કિ ઐ શમ્એ રિસાલત કે પરવાનો ! મા'રકએ જંગ મેં સબ્ર ઔર ઈસ્તિકલાલ સે કામ લેના ઔર દુશ્મન કે મુકાબલે મેં સાબિત કદમ રહેના. અલ્લાહ તઆલા હમારી ઝરૂર મદદ ફરમાએગા. તમામ મુજાહિદોં ને કહા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! તુમ હમેં પીઠ ફૈર કર ભાગતે હુએ ન દેખોગે. ફિર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ આએ ઔર રુખસત કી ઈજાઝત તલબ કી. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફતહ વ આફિયત કી દુઆ સે નવાઝ કર રુખસત ફરમાયા. હઝરત ખાલિદ ઔર ઈન કે હમરાહ સાઠ (60) મુજાહિદ, ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ સે રવાના હુએ. મુજાહિદીન ને તહલીલ વ તક્બીર કી સદા બુલન્દ કી ઔર ઈન કી મુતાબેઅત મેં પૂરે લશ્કર ને નારએ તક્બીર કા જો શૌર બુલન્દ કિયા ઉસ સે કોહ વ સહ્રા ગૂંજ ઉઠે. લશ્કરે ઈસ્લામ ને ખૈર વ આફિયત કી દુઆએં દે કર ઈસ્લામ કે શૈરોં કો અલવદા' કિયા.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઔર ઈન કે સાથી જબ રવાના હુએ તો ઈન કે ચેહરે નૂરે ઈમાન સે ચમક રહે થે. કિસી કે ચેહરે પર ખૌફ ઔર દહશત કા નામ વ નિશાન ન થા બલ્કિ તમામ મિસ્લે શૈર મા'લૂમ હોતે થે. બ-ઝાહિર વહ મૌત કે મુંહ મેં જા રહે થે. સાઠ મુજાહિદોં કે સામને જબલા કા સાઠ હઝાર કા લશ્કર મિસ્લે મૌત કા બાદલ સર પર મુંડલા રહા થા, લૈકિન મુજાહિદોં કો ઈન કી કોઈ પરવાહ નહીં. તહફ્ફુઝે નામૂસે રિસાલત કી ખાતિર વહ અપની જાન ખપાને ખુશી ખુશી જા રહે થે :

હુસ્ને યૂસુફ પે કટીં મિસ્ર મેં અંગુશ્તે ઝનાઁ
સર કટાતે હૈં તેરે નામ પે મર્દાને અરબ

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની ને દેખા કિ ઈસ્લામી લશ્કર સે ચંદ અશખાસ હમારી તરફ આ રહે હૈં, પસ ઉસ ને યહ ગુમાન કિયા કિ ઈન પર મેરા રોઅબ વ ખૌફ છા ગયા લિહાઝા સુલહ કી ગુફ્તગૂ કરને આ રહે હૈં. જબલા ઈસ ઈન્તિઝાર મેં થા કિ વહ મેરે પાસ આ કર ઠહરેંગે. લૈકિન હઝરત ખાલિદ બીચ મૈદાન મેં આ કર રુક ગએ ઔર સફ બન્દી કરને લગે. જબલા કો તઅજ્જુબ હુવા કિ યહ લોગ આતે આતે મૈદાન મેં ક્યૂં ઠહર ગએ ? લિહાઝા વહ અપને લશ્કર કે હમરાહ આગે બઢા ઔર કરીબ આ કર પુકાર કર કહા કિ ઐ અરબી બિરાદરો ! તુમ ક્યા કહના ચાહતે હો ? મુઝે તુમ સે યહી ઉમ્મીદ થી કિ મેરે મશ્વરે કો કબૂલ કર કે લડને કા ઈરાદા તર્ક કર દોગે ઔર સુલહ કે લિયે આમાદા હો જાઓગે. તુમ સુલહ કે મુઆમલે મેં ક્યા ગુફ્તગૂ કરના ચાહતે હો ? હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ **કૈસી સુલહ ? ઔર કૈસી ગુફ્તગૂ ? હમ તુમ સે સુલહ કી ગુફ્તગૂ કરને નહીં, બલ્કિ લડને આએ હૈં.** ઐ સલીબ કી ઈબાદત કરને વાલો ! નિકલો ઔર મુકાબલા કરો. જબલા ને દેખા કિ ઈન કે તૈવર તો વહી હૈં ઔર કુછ ફર્ક નહીં પડા ઔર લડાઈ કા ચેલેન્જ દેતે હૈં, તો ઉસ ને ભી તુન્દ લહ્જા ઈખ્તિયાર કરતે હુએ કહા કિ મુઝ સે કહતે હો કિ નિકલો ઔર મુકાબલા કરો. લૈકિન મૈં તો અપને લશ્કર કે સાથ મૈદાન મેં લડને કે લિયે હી નિકલા હૂં. અગર જંગ કા ઈત્ના હી શૌક હૈ તો અપને લશ્કર સે કહો કિ વહ લડને નિકલે. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ **ક્યા હમ સાઠ આદમી તુઝે નઝર નહીં આતે ?** જબલા ને જવાબ દેતે હુએ કહા કિ તુમ કો તો દેખ રહા હૂં લૈકિન તુમ્હારા લશ્કર નઝર નહીં આતા. જાઓ ઔર લશ્કર લે કર આઓ. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ મૈં લશ્કર લે કર તો આયા હૂં. મૈં તુમ સે ગુફ્તગૂ કરને નહીં બલ્કિ લડને આયા હૂં. જબલા ને કહા કિ ક્યા તુમ કો યહ

મા'લૂમ નહીં કિ મેરે સાથ જો લશ્કર હૈ ઈસ કી તા'દાદ સાઠ હઝાર હૈ ઔર તુમ સિર્ફ સાઠ આદમી હો. **હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ તેરે સાઠ હઝાર કે લશ્કર કે લિયે હમ સાઠ મુજાહિદ કાફી હૈં બલ્કિ ઝરૂરત સે ઝિયાદહ હૈં. તેરે સાઠ હઝાર કે લશ્કર કે લિયે તો હમ તીસ (30) મુજાહિદ હી કાફી થે, લિહાઝા મેં તીસ (30) આદમી લે કર હી આતા થા, લૈકિન હમારે લશ્કર કે રહમ દિલ સરદાર ને હમારી મશક્કત કા ખ્યાલ કરતે હુએ હમારી તા'દાદ મેં ઈઝાફા ફરમા દિયા. ઔર મૈં તીસ કે બજાએ સાઠ આદમી લે કર આયા હૂં.** જબલા ને કહા કિ મેરા લશ્કર તુમ કો ચુટકી બજા કર મસલ દેગા ઔર હલાક કર દેગા. ગુરૂર મત કરો ઔર મુનાસિબ તા'દાદ મેં લશ્કર લે કર આઓ. **હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ હમારી ફિક્ર છોડ દે ઔર અપની ફિક્ર કર. હમારે લશ્કર કી તા'દાદ કે મુઆમલે મેં દખ્લ અન્દાઝી મત કર. તેરે મુકાબલે કે લિયે કિતની તા'દાદ પર મુશ્તમિલ લશ્કર દરકાર હૈ વહ હમેં દેખના હૈ ઔર હમારે હિસાબ સે હમ સાઠ આદમી તેરે લશ્કર કે લિયે ઝરૂરત સે ઝિયાદહ હૈં.** લિહાઝા અબ બાતેં બનાના છોડ ઔર હમ્લા કી તૈયારી કર.

જબલા ને અપને સાથિયોં સે કહા કિ મુસલ્માનોં ને મુઝ કો બડી કશ્મકશ મેં ડાલ દિયા હૈ અગર હમારે સાઠ હઝાર કે લશ્કર ને ઈન સાઠ મુસલ્માનોં કો માર ડાલા તો દુનિયા યહ કહેગી કિ **ઈસ મેં કૌન સી બહાદુરી કા કામ હૈ ?** ઔર અગર વહ ગાલિબ આ ગએ તો **કયામત તક હમારી નસલેં કિસી કો મુંહ દિખાને કે કાબિલ ન રહેંગી.** હમારી હાલત તો સાંપ કે મુંહ મેં છછુન્દર જૈસી હો ગઈ હૈ, નિગલે તો અંધા, ઉગલે તો કોઢી બને. લડતે હૈં તો ભી ઝલીલ ઔર ન લડેં તો મઝીદ રુસ્વાઈ. થોડી દૈર શશ વ પંજ મેં રહને કે બા'દ જબલા ને હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ મૈં તુમ કો દાના ઔર અક્લમન્દ સમઝતા થા, લૈકિન આજ તુમ્હારી દાનિશમન્દી કી કલઈ ખુલ ગઈ. ખુદ કો ઔર અપને સાથિયોં કો હલાકત મેં ડાલને ચલે આએ હો. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ હમારી તા'દાદ કી કિલ્લત મત દેખ, ખુદા કી કસમ હમ મેં કા એક મર્દ તુમ્હારે એક હઝાર મર્દોં કે લિયે કાફી હૈ. આઝમા કર દેખ લે, **આઝમાઈશ સે ક્યૂં ડરતા હૈ ?**

જબલા ને હઝરત ખાલિદ કા તા'ના સુના તો ગુસ્સે સે ભૂત હો ગયા ઔર અપને લશ્કર કો હમ્લા કરને કા હુક્મ દિયા. સાઠ હઝાર મુતનસ્સિરા અરબ સાઠ મુજાહિદોં પર આ પડે. બ-ઝાહિર ઐસા મહ્સૂસ હોતા થા કિ જિસ તરહ સમન્દર તિન્કે કો બહા લે જાતા હૈ, ઈસ તરહ યહ લશ્કરે જર્રાર મુઠ્ઠી ભર મુજાહિદોં કો બહા લે જાએગા. લૈકિન ઈસ્લામ કે શૈર દિલ મુજાહિદ આહની ચટ્ટાન કી તરહ રૂમી લશ્કર કે સૈલાબ કે સામને ડટે રહે.

રૂમી લશ્કર કે નસ્રાની અરબોં ને યકબારગી હમ્લા કર કે સહાબએ કિરામ કો ઘૈરે મેં લે લિયા. સહાબએ કિરામ ને સબ્ર વ ઈસ્તિકલાલ સે મુકાબલા કિયા. તૈઝ રફ્તારી સે તૈગ ઝની કર કે દુશ્મનોં કો કરીબ આને સે રોક દિયા. રૂમી લશ્કર ને ઐસા શૌરો ગુલ બુલન્દ કિયા કિ મુજાહિદોં કી આવાઝ સુનને મેં નહીં આતી થી. મુજાહિદ મુસલ્સલ નારએ તક્બીર બુલન્દ કર કે અપને સાથિયોં કો જૌશ દિલાતે થે લૈકિન રૂમી લશ્કર કે શૌર વ ગુલ મેં ઈન કી આવાઝ નક્કાર ખાને મેં તૂતી કી આવાઝ કી તરહ દબ જાતી થી. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર તમામ લશ્કરે ઈસ્લામ કૈમ્પ સે તારીખ કા અછૂતા મા'રકા બડી બે-કરારી સે દેખ રહે થે. લૈકિન હઝરત ખાલિદ ઔર ઈન કે સાથી કહીં ભી નઝર નહીં આતે થે. સબ ને યહી ગુમાન કિયા કિ હઝરત ખાલિદ ઔર ઈન કે સાથી બચ ન સકેંગે, લિહાઝા તમામ પર કલક ઔર ઈઝ્તિરાબ લાહિક હુવા. તમામ કે તમામ બારગાહે ઈલાહી મેં દસ્ત બદુઆ થે ઔર હઝરત ખાલિદ ઔર ઈન કે સાથિયોં કી સલામતી કે લિયે રો રો કર દુઆએં કર રહે થે.

લૈકિન **ખુદા કી તલ્વાર** હઝરત ખાલિદ "**સૈફુલ્લાહ**" ને આજ અપના જૌહર દિખાયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ, હઝરત ઝુબૈર બિન અવામ, હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી બક્ર, હઝરત ફઝ્લ બિન અબ્બાસ, હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર ફારૂક ઔર હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ઈન છે (6) સહાબા ને અપને ઘોડે આપસ મેં હિસાર કી સૂરત મિલા લિયે. ઔર એક દૂસરે કી નિગરાની કરતે હૂએ ખુદ કો ઔર અપને સાથી કો દુશ્મન કે વાર સે બચાતે હુએ બડી દિલૈરી સે લડતે થે. જો ભી દુશ્મન કરીબ આતા ઉસે ઝમીન પર મુર્દા ડાલ દેતે થે. ઔર જિસ તરફ હમ્લા કરતે થે સફેં કી સફેં ઉલટ કર રખ દેતે થે. ઐસા લગતા થા કિ ઈન કી તલવારેં રૂમિયોં કે ખૂન કી પ્યાસી હૈં ઔર અપની પ્યાસ બુઝાને કે લિયે તલ્વાર સુરઅત સે રૂમિયોં કે ગલોં તક પહુંચ કર ખૂન કે ફવ્વારે જારી કર દેતી થીં. જંગ અપને પૂરે શબાબ પર થી. આગ કે શૌ'લોં કી તરહ જંગ ભડક રહી થી. તલવારોં કે ટકરાને સે ફુલઝડી કી તરહ આગ કી ચિંગારિયાં ઉડતી થીં. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને સાથિયોં કો પુકાર કર ફરમાયા કિ ઐ મુજાહિદો ! દિલૈરી ઔર શુજાઅત સે મુકાબલા કરો. ઈસી જગહ સે હમ કો આખેરત કી જાનિબ કૂચ કરના હૈ. **મૈં અર્સએ દરાઝ સે શહાદત કી તમન્ના રખતા હૂં ઔર મુઝે ઉમ્મીદ હૈ કિ મેરી શહાદત કી આરઝૂ આજ પૂરી હો જાએગી.** હઝરત ખાલિદ કી ઈસ ગુફ્તગૂ ને મુજાહિદોં મેં એક જૌશ ઔર વલ્વલા પૈદા કર દિયા. તમામ મુજાહિદીન સહાબા જબલા કે લશ્કર પર મિસ્લે શૈર ટૂટ

પડે. જબલા ઈન ઈસ્લામી શૈરોં કી તૈગ ઝની કી સુરઅત દેખ કર હૈરાન થા. બ-ઝાહિર સિર્ફ સાઠ સહાબએ કિરામ લડને વાલે થે. સિર્ફ સાઠ તલવારેં ચલતી થીં, લૈકિન જબલા ને અપને લશ્કર કે મક્તૂલીન કો દેખા તો યહ ગુમાન ગુઝરને લગા કિ સાઠ મુસલ્માન તલ્વાર ઝની નહીં કર રહે હૈં બલ્કિ હઝારોં તલવારેં ઉસ કે લશ્કર પર પડતી હોં, ઈસ તરહ જબલા કે લશ્કર કે સિપાહી ટપાટપ મક્તૂલ હો કર ઝમીન પર ગિરતે થે. જબલા બિન ઐહમ હવાસ બાખ્તા હો ગયા, ઉસ કી સમઝ મેં નહીં આતા થા કિ યહ સબ ક્યા હો રહા હૈ ? બદ-હવાસી કે આલમ મેં ઝૌર ઝૌર સે ચીખ ચીખ કર અપને સિપાહિયોં કો હમ્લે કી શિદ્દત સખ્ત કરને કા હુક્મ દેતા થા, લૈકિન ઈસ્લામી લશ્કર કે શૈરોં ને ઈન કો ભેડ બકરિયોં કી તરહ ચીર ફાડ કર રખ દિયા.

સુબ્હ સે લે કર શામ તક ઘમસાન કી જંગ જારી રહી. જબલા કે લશ્કર કે સિપાહી થક કર ચૂર હો ગએ થે, લૈકિન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઔર ઈન કે તમામ સાથી તાઝા દમ લડતે રહે. ઐસા લગતા થા કિ વહ અભી અભી હી મૈદાન મેં લડને આએ હૈં, હાલાં કિ વહ સુબ્હ સે તૈગ ઝની કર રહે થે, લૈકિન ઈશ્કે રસૂલ કી તાકત ઔર બરકત સે અબ તક તાઝા દમ થે. થકન કા નામ વ નિશાન ન થા :

ટપકતા રંગે જુનૂં ઈશ્કે શેહ મેં હર ગુલ સે
રગે બહાર કો નશ્તર રસીદા હોના થા

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

આફ્તાબ ભી મશ્રિક સે મગ્રિબ કી મસાફત તય કરતે કરતે થક ગયા, વહ ભી આગોશે ઉફક મેં સમા જાને કે લિયે તૈઝી સે ચલ કર ગુરૂબ કી મન્ઝિલ મેં આ ગયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કો હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઔર ઈન કે હમરાહ જાને વાલે સહાબએ કિરામ કી સખ્ત ફિક્ર હો રહી થી. કલક ઔર ઈઝ્તિરાબ કી વજહ સે ઈન કી આંખ સે આંસૂ જારી થે. હઝરત ખાલિદ ઔર ઈન કે સાથિયોં કે વાપસ લૌટને કી ઉમ્મીદ બાકી ન રહી થી. લિહાઝા ઉન્હોં ને ઈસ્લામી લશ્કર કો યલ્ગાર કા હુક્મ દેને કા ઈરાદા કિયા, લૈકિન હઝરત અબૂ સુફિયાન ને ઈન સે કહા કિ ઐ સરદાર ! ઈત્મીનાન રખો, ઈન્શા અલ્લાહ તઆલા હમારે ભાઈયોં કો કુછ નહીં હોગા ઔર ઈન કો ગલ્બા હાસિલ હોગા. થોડી હી દૈર મેં જબલા બિન ઐહમ કા અરબ મુતનસ્સિરા લશ્કર દફઅતન પીઠ દિખા કર ભાગા. હઝરત ખાલિદ ઔર ઈન કે સાથિયોં ને બુલન્દ આવાઝ સે પુકારા

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ
وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيْرٌ

જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની કે લશ્કર કે સિપાહી ઈસ તરહ ડર કર ભાગતે થે કિ ગોયા આસ્માન સે કિસી ને ઈન કો ડરા કર ભગા દિયા હો. ભાગને વાલોં મેં જબલા સબ સે આગે થા. હઝરત ખાલિદ જબ ઈસ્લામી લશ્કર મેં વાપસ આએ તો ઈન કે સાથ સિર્ફ બીસ (20) મુજાહિદ થે યા'ની ચાલીસ મુજાહિદ કમ થે. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને ચેહરે પર તમાંચે મારને લગે ઔર કહતે થે કિ ઐ વલીદ કે બેટે ! તૂ ને મુસલ્માનોં કો હલાક કિયા. ઈસ મઆમલા મેં કલ કયામત કે દિન ખુદા કો ક્યા જવાબ દેગા ? ફિર હઝરત ખાલિદ અપને સાથિયોં પર અફસોસ કર કે રોને લગે ઔર અપને ચેહરે પર ઝૌર ઝૌર સે તમાંચે મારને લગે. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે ઈસ તરહ રોને સે ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં કોહરામ મચ ગયા. હઝરત ખાલિદ કે સાથ સાથ સબ રોને લગે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ બે-કરારી કે આલમ મેં દૌડતે હુએ હઝરત ખાલિદ કે પાસ આએ તો ક્યા દેખતે હૈં કિ હઝરત ખાલિદ અપને ચેહરે પર અપને હી હાથોં સે તમાંચે માર રહે હૈં ઔર ઝાર વ કતાર રો રહે હૈં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને લપક કર હઝરત ખાલિદ કા હાથ થામ લિયા ઔર ફરમાયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! તવક્કુફ કરો. ક્યૂં ઈતને બે ચૈન વ પરૈશાન હો ? હઝરત ખાલિદ ને જવાબ દિયા કિ ઐ સરદાર ! ઈસ્લામી લશ્કર કે ચાલીસ અફરાદ કમ હૈં ઔર ઈન ગુમ હોને વાલોં મેં હઝરત ઝુબૈર બિન અવામ, હઝરત ફઝ્લ બિન અબ્બાસ, હઝરત આસિમ બિન અમ્ર, હઝરત અબૂ અય્યુબ અન્સારી, હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ, હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર, હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન, હઝરત રબીઆ બિન આમિર, હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ વગૈરા જૈસે અકાબિર સહાબા હૈં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફૌરન ઈસ્તિર્જા' પઢા ઔર કહા કિ બે:શક હમારે બેહતરીન શેહસવારાને મુસ્લિમીન કો હમ ને ખો દિયા. اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُوْنَ.

ઉસ વક્ત રાત કા અંધેરા છા ગયા થા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મશ્અલેં રૌશન કીં ઔર અપને સાથ કાફી તા'દાદ મેં મુજાહિદોં કો લે કર મૈદાને જંગ મેં આએ. હઝારોં મુજાહિદ હાથ મેં જલતી હૂઈ મશ્અલેં લે કર મૈદાન મેં ફૈલ ગએ. ઔર મક્તૂલીન કી લાશેં ટટોલની શુરૂ કીં તાકિ શોહદાએ કિરામ કી મુકદ્દસ લાશોં કો ઉઠા કર કૈમ્પ મેં લાએં. લૈકિન જિસ લાશ કો ભી ઉઠા કર દેખતે થે વહ રૂમી લશ્કર કે સિપાહી કી હોતી. રૂમી લશ્કર કે મુતનસ્સિરા અરબ કી લાશોં સે હી મૈદાન ભરા પડા થા. બડી મુશ્કિલ સે ઈસ્લામી લશ્કર

કે દસ શહીદોં કી લાશેં મિલીં, જિન કો લે કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કૈમ્પ મેં આએ. અબ ભી તીસ સહાબા ગુમ થે. ક્યૂં કિ હઝરત ખાલિદ કે સાથ જંગ સે બીસ સહાબા વાપસ આએ થે. દસ સહાબા કી લાશેં મૈદાને જંગ સે દસ્તયાબ હૂઈ થીં. લિહાઝા અબ ભી તીસ સહાબા મફ્કૂદુલ ખબર થે.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ હો સક્તા હૈ બકિયા સહાબા કૈદ હોં ગએ હોં યા ભાગતે હુએ રૂમી લશ્કર કે તઆકુબ મેં ગએ હોં. **હઝરત ઝુબૈર બિન અવામ** હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી ફૂફી કે બેટે થે ઔર **હઝરત ફઝ્લ બિન અબ્બાસ** હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે ચચા કે બેટે થે. લિહાઝા ઈન દોનોં કે ગુમ હોને કી વજહ સે હઝરત અબૂ ઉબૈદા, હઝરત ખાલિદ ઔર તમામ મુસલ્માન બહુત પરેશાન થે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ખુશૂઅ વ ખુઝૂઅ કે સાથ બારગાહે ખુદાવન્દી મેં ઈન અલ્ફાઝ મેં દુઆ કી :

> **"ઐ મેરે અલ્લાહ ! એહસાન કર તૂ હમ પર કુશૂદ કારી કે સાથ ઔર અપને નબી કે ફૂફી કે બેટે ઔર અપને નબી કે ચચા કે બેટે કે મુઆમલે મેં હમ કો રંજીદા ન કર."**

ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને પુકાર કર ફરમાયા કિ ઐ ગિરોહે મુસ્લિમીન ! તુમ મેં સે કૌન અપને ભાઈયોં કી તલાશ મેં જા કર ઈસ કા અજ્ર વ સવાબ અલ્લાહ સે હાસિલ કરને કા ખ્વાહિશમન્દ હૈ ? હઝરત ખાલિદ ને કહા કિ ઐ સરદાર ! ઈસ કામ કો અન્જામ દેને મેં જાઊંગા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! પૂરા દિન જંગ કરને કી વજહ સે થક ગએ હો, લિહાઝા આરામ કરો. હઝરત ખાલિદ ને જવાબ દિયા કિ ખુદા કી કસમ ! મૈં ઝરૂર અપને ભાઈયોં કી તલાશ મેં જાઊંગા. હઝરત ખાલિદ કા અઝ્મ વ ઈસ્રાર દેખતે હુએ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈન કો જાને કી ઈજાઝત દી, હઝરત ખાલિદ અપને સાથ ચંદ શેહસવારોં કો લે કર મફ્કૂદ સહાબએ કિરામ કી તલાશ વ જુસ્તજૂ મેં નિકલે, હઝરત ખાલિદ અપને સાથિયોં કે હમરાહ અભી બહુત દૂર નહીં ગએ થે કિ સામને સે કુછ સવાર આતે નઝર આએ. જબ વહ કરીબ હુએ તો ઈન સવારોં ને તહલીલ વ તક્બીર કી સદાએં બુલન્દ કીં. હઝરત ખાલિદ ને ઈન કો તક્બીર વ તહલીલ સે જવાબ દિયા. થોડી દૈર મેં વહ સવાર હઝરત ખાલિદ સે આ મિલે. વહ કુલ પચ્ચીસ સવાર અજિલ્લ-એ સહાબએ કિરામ થે. **હઝરત ઝુબૈર બિન અલ-અવ્વામ ઔર હઝરત ફઝ્લ બિન અબ્બાસ ઈન કે આગે થે.** હઝરત ખાલિદ ને ઈન કો મર્હબા કહા ઔર સલામ

પૈશ કિયા ઔર ઈન કી તા'ઝીમ વ તક્રીમ કે બા'દ અર્ઝ કિયા કિ ઐ રસૂલે મક્બૂલ કે ચચા કે સાહિબઝાદે ! આપ કહાં ચલે ગએ થે. આપ કી ગુમશુદ્ગી કી વજહ સે સરદાર અબૂ ઉબૈદા ઔર તમામ મુસલ્માન પરેશાન હૈં ઔર મૈં આપ હઝરાત કી તલાશ મેં નિકલા હૂં. હઝરત ફઝ્લ બિન અબ્બાસ ને ફરમાયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! જબ મુશ્રિકીન હઝીમત ઉઠા કર ભાગે, તો હમારે કુછ સાથિયોં કો કૈદ કર કે અપને સાથ લે જા રહે થે, લિહાઝા હમ ને ઈન કા તઆકુબ કિયા, તાકિ ઉન કે હાથોં સે અપને ભાઈયોં કો છુડા લેં, લૈકિન વહ હમારે હાથ ન લગે. ઔર હમારે સાથિયોં કા ભી કોઈ સુરાગ ન મિલા, હમ અપને ભાઈયોં કો ઢૂંઢને બહુત દૂર તક ગએ થે, લૈકિન ઈન કા કોઈ પતા ન ચલા. હમેં અંદેશા હૈ કિ રૂમિયોં ને ઈન્હેં શહીદ કર દિયા હૈ.

હઝરત ખાલિદ ઔર હઝરત ફઝ્લ બિન અબ્બાસ અપને સાથિયોં કે સાથ કૈમ્પ મેં વાપસ આએ ઈન કી વાપસી કી ખુશી મેં હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને સજદએ શુક્ર અદા કિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો જબ યહ મા'લૂમ હુવા કિ પાંચ સહાબા કૈદ હો ગએ હૈં તો ઈન્હેં બડા મલાલ હુવા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને તમામ મુસલ્માનોં કો મુખાતબ કર કે ફરમાયા કિ મૈં ને અપની જાન ખુદા કી રાહ મેં ખર્ચ કરને કી બહુત કૌશિશ કી મગર મુઝ કો શહાદત નસીબ ન હૂઈ. દસ ખુશ નસીબ હઝરાત ને શહાદત કી સઆદત પાઈ હૈ. ઔર હમારે પાંચ મુજાહિદ કૈદ હો ગએ હૈં. ઈન્શા અલ્લાહ મૈં અપને ભાઈયોં કો કૈદ સે રિહાઈ દિલા કર હી દમ લૂંગા. રાત કાફી ગુઝર ચુકી થી લિહાઝા તમામ મુજાહિદ અપને અપને ખૈમે મેં ચલે ગએ ઔર ખૈર વ આફિયત સે રાત બસર હૂઈ.

<u>જંગે યર્મૂક કે પહલે દિન કી જંગ કી કૈફિયત હસ્બે ઝૈલ રહી</u> :—

❀ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ સિર્ફ સાઠ સહાબએ કિરામ કે સાથ લડને ગએ થે જિન મેં સે :—

20	સહાબા હઝરત ખાલિદ કે સાથ મૈદાને જંગ સે વાપસ આએ.
10	સહાબા શહીદ હુએ.
25	હઝરત ફઝ્લ બિન અબ્બાસ કે સાથ રાત મેં દૈર સે વાપસ આએ.
5	કૈદ હુએ.
60	મીઝાન

❀ જો સહાબએ કિરામ કૈદ હુએ થે ઉન કે અસ્માએ ગિરામી યહ હૈં :

(1) હઝરત રાફેઅ બિન ઉમૈરા તાઈ (2) હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર

(3) હઝરત રબીઆ બિન આમિર (4) હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન

(5) હઝરત આસિમ બિન અમ્ર (રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમ)

● રૂમી લશ્કર કી જાનિબ સે જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની કી સરદારી મેં કૌમે બની ગસ્સાન ઔર કૌમે લખ્મ કે સાઠ હઝાર નસ્રાની અરબ લડને આએ થે. જિન મેં સે :

55000 જબલા કે સાથ રૂમી લશ્કર મેં વાપસ લૌટે.
\+ 5000 મક્તૂલ હુએ.
60,000 મીઝાન

જંગે યર્મૂક કા દૂસરા દિન

જબ બાહાન કો પહલે દિન કી જંગ કા હાલ મા'લૂમ હુવા કિ સિર્ફ સાઠ મુસલ્માનોં ને અપની નસ્લ કે સાઠ હઝાર અરબ મુતનસ્સિરા કે લશ્કર કો હઝીમત દી હૈ ઔર પાંચ હઝાર સિપાહિયોં કો ગાજર મૂલી કી તરહ કાટ કર રખ દિયા હૈ તો મુજાહિદોં કે ઈસ બે નઝીર કારનામે સે રૂમી લશ્કર કા સરદાર બાહાન હૈરત સે હક્કા બક્કા રહ ગયા. ઉસ ને જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની કો અપને ખૈમા મેં બુલાયા ઔર સરઝનિશ કરતે હુએ કહા કિ મૈં ને તો યહ ઉમ્મીદ કી થી કિ તુમ મુસલ્માનોં કો પીસ કર રખ દોગે, લૈકિન મઆમલા બર-અક્સ પૈશ આયા. તુમ ને અપને સાથ **હમારી ભી નાક કટવા દી.** સિર્ફ સાઠ મુસલ્માનોં કે મુકાબલે મેં તુમ સાઠ હઝાર હટ્ટે કટ્ટે ઔર મુસલ્લહ હોને કે બા-વુજૂદ ભી **ન ટિક સકે** ઔર **મુંહ કી ખાઈ.** તુમ્હારી બુઝદિલી ઔર કાહિલી ને મુઝે હિરક્લ બાદશાહ કો મુંહ દિખાને કે કાબિલ ન રખા. તુમ્હારી શિકસ્તે ફાશ કી વજહ સે રૂમી લશ્કર કા હૌસલા પસ્ત હો ગયા.

જબલા ને મા'ઝરત ઔર અપની સફાઈ પૈશ કરતે હુએ કહા કિ ઐ સરદાર ! હમ ને જંગ મેં કિસી કિસ્મ કી કોતાહી નહીં કી. તમામ દિન મેરે સિપાહી જાન હથેલી પે લે કર લડતે રહે ઔર કરીબ થા કિ હમ તમામ મુસલ્માનોં કો લુક્મએ અજલ બના દેતે, શામ કે વક્ત મેરે લશ્કર કે તમામ સિપાહિયોં ને આસ્માન સે એક ભયાનક આવાઝ મેં કિસી પુકારને વાલે કો યહ કહતે હુએ સુના કિ **"ઝિન્દગી ચાહતે હો તો ભાગો ઔર હલાક હોના હૈ તો ઠહરો".** ઈસ આવાઝ મેં ઐસા ડરાવના શૌર ઔર રોઅબ થા કિ લશ્કર કા હર સિપાહી ભાગ ખડા હુવા. અબ મુઝે ઐસા લગતા હૈ કિ મુસલ્માનોં કા મા'બૂદ ઈન કો મદદ ઔર ગલ્બા દેતા હૈ. અગર યહ બાત ન હોતી તો ઈન કે સિર્ફ સાઠ આદમી હમારે સાઠ હઝાર સિપાહિયોં સે દિન ભર મુકાબલા મેં ડટે ન રહતે. જબલા કી યહ ગુફ્તગૂ બાહાન કો બહુત ના-ગવાર ગુઝરી ઔર ઉસ ને તેવરી ચઢા કર કહા કિ અફસોસ કી બાત હૈ કિ તુમ કો સફીર બના કર ઈન કે પાસ સુલહ કી ગુફ્તગૂ કરને ભેજતા હૂં, તો તુમ **ખોટે પૈસે કી તરહ વાપસ** આતે હો ઔર જબ લડને ભેજતા હૂં તો **ખડી ચોટ ખા કર લૌટતે હો.** કસમ હૈ મુકદ્દસ ઈન્જીલ કી કિ અબ મૈં ને યહ અઝ્મ કિયા હૈ કિ બ:ઝાતે ખુદ તમામ લશ્કર કે

સાથ ઈન પર હમ્લા કરને જાઉંગા ઔર ઈન કો **મટ્ટી મેં મિલા દૂંગા.**

જબલા ને બાહાન કી નારાઝગી દેખી તો સહમ ગયા. બાહાન કી તરફ સે ઈતની લતાડ પડને કે બા-વુજૂદ ભી **રસ્સી જલ ગઈ મગર બલ નહીં ગયા** ઔર અપની બહાદુરી ઔર શુજાઅત કી બડાઈ મારતે હુએ કહા કિ એ સરદાર ! મૈં આપ કે સામને એક આઈટમ પૈશ કરતા હૂં. યહ કહ કર ઉસ ને ખૈમા કે બાહર અપને આદમિયોં કો પાંચ કૈદી સહાબા કો લાને કા ઈશારા કિયા. જબ સહાબએ કિરામ બાહાન કે સામને લાએ ગએ, તો બાહાન ને ઈન્હેં બ-નઝરે હિકારત દેખા ઔર જબલા સે પૂછા કિ યહ કૌન લોગ હૈં ? અપની શુજાઅત કી દાદ હાસિલ કરને કી ગરઝ સે જબલા ને જવાબ દિયા કિ યહ ઈસ્લામી લશ્કર કે અહ્મ રુક્ન ઔર સુતૂન હૈં. કુલ ઈન કે સાઠ આદમી લડને આએ થે ઈન તમામ કો મૈં ને માર ડાલા હૈ ઔર ઈન પાંચ કો કૈદ કર કે લાયા. અબ મુસલ્માનોં કે લશ્કર મેં કોઈ કાબિલ અહ્મિયત બહાદુર શેહસવાર બાકી નહીં, બ-જુઝ એક શખ્સ કે. મુઝે અફસોસ હૈ કિ સિર્ફ વહી એક શખ્સ હમારે હાથ સે બચ કર ભાગ નિકલા. બાહાન ને પૂછા કિ વહ શખ્સ કૌન હૈ ? જબલા ને કહા કિ વહી એક શખ્સ મુસલ્માનોં કો લડાઈ મેં સાબિત કદમ રખતા હૈ. ઉસ શખ્સ સે હમારે લશ્કર કા હર આદમી ડરતા હૈ. ઉસ કી દિલૈરી કા યહ હાલ હૈ કિ વહ અકેલા હમારે લશ્કર મેં ઘુસ આતા હૈ ઔર સફેં ઉલટ કર રખ દેતા હૈ. બસરા, દમિશ્ક, હુમુસ, અજનાદીન, કન્સરીન વગૈરા કે મા'રકોં મેં ઉસી ને રૂમી લશ્કરોં કો ઝૈર કિયા હૈ. હાકિમ દમિશ્ક તુમા કા મુર્જુદ દીબાજ તક તઆકુબ કર કે કત્લ કિયા ઔર હિરક્લ બાદશાહ કી બેટી કો ગિરફ્તાર કિયા થા. **ઉસ શખ્સ કા નામ ખાલિદ બિન વલીદ હૈ.** અગર હમ કિસી તરહ ઈસ કો ખત્મ કર દેં તો ઈસ્લામી લશ્કર કી **કમર ટૂટ જાએ.** ફિર મુસલ્માનોં કો મુલ્કે શામ પર આંખ ભર કર દેખને કી હિમ્મત ન હો, બલ્કિ ખાઈબ વ ખાસિર હો કર મુલ્કે હિજાઝ ભાગ જાએં.

કૈદિયોં કી રિહાઈ કા ફરૈબ દે કર બાહાન કા હઝરત ખાલિદ કો બુલાના

જબલા કી ઝબાની હઝરત ખાલિદ કી શુજાઅત કી દાસ્તાન સુન કર બાહાન કો હઝરત ખાલિદ કી અહ્મિયત કા એહસાસ હુવા. બાહાન ને કહા કિ મૈં ઉસ કો મક્રો ફરૈબ સે યહાં બુલા કર ઈન પાંચોં કૈદિયોં કે સાથ માર ડાલૂંગા. બાહાન ને ''જર્જા'' નામ કે રૂમી કો બુલાયા. જર્જા નિહાયત હી અક્લમન્દ ઔર ચર્બ ઝબાન શખ્સ થા. ફસીહ વ

બલીગ અરબી મેં ગુફ્તગૂ કરને મેં ઉસે મહારત હાસિલ થી. બાહાન ને જર્જા સે કહા કિ તૂ મેરે એલચી કી હૈસિયત સે ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર કે પાસ જા ઔર પૈગામ પહુંચા કિ સરદાર બાહાન તુમ સે તુમ્હારે કૈદિયોં કી રિહાઈ ઔર સુલહ કે મઆમલે મેં ગુફ્તગૂ કરના ચાહતા હૈ, લિહાઝા તુમ કિસી દાના શખ્સ કો બ-તૌર એલચી ગુફ્તગૂ કરને ભેજો ઔર કૌશિશ યહ કરના કિ એલચી કી હૈસિયત સે ખાલિદ બિન વલીદ હી આએં. જર્જા ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં આયા. ઈત્તિફાક સે ઉસ કી મુલાકાત હઝરત ખાલિદ સે હી હૂઈ. જર્જા ને હઝરત ખાલિદ કો બાહાન કા પૈગામ સુનાયા. હઝરત ખાલિદ ને જર્જા સે ફરમાયા કિ મૈં બ-તૌર એલચી આતા હૂં. યહ કહ કર હઝરત ખાલિદ ને જર્જા કો અપને ખૈમા મેં બિઠાયા ઔર ઉસ સે ફરમાયા કિ તૂ યહાં ઠહર, મૈં અપને સરદાર સે ઈજાઝત લે આઊં. હઝરત ખાલિદ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ આએ ઔર કહા કિ એ સરદાર ! રૂમી એલચી આયા હુવા હૈ. રૂમી લશ્કર કે સરદાર ને હમારે કૈદિયોં ઔર સુલહ કે મુઆમલે મેં ગુફ્તગૂ કરને એલચી તલબ કિયા હૈ. મૈં જાને કા ઈરાદા રખતા હૂં, આપ ઈજાઝત અતા ફરમાએં. ઉમ્મીદ હૈ કિ ઈન્શા અલ્લાહ તઆલા મેં પાંચોં સહાબા કો છુડા કર લે આઊંગા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ તને તન્હા જાને કા ઈરાદા રખતે થે. લૈકિન હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈન્હેં અકેલે જાને સે મના' કિયા ઔર કહા કિ અપને સાથ મુજાહિદોં કો લે જાઓ, તાકિ અગર બાહાન કોઈ ગદ્ર કરે તો તુમ્હારે સાથી તુમ્હારી ઈઆનત કર સકેં. હઝરત ખાલિદ ને જવાબ દિયા કિ એ સરદાર ! આપ કે ઈર્શાદ કે મુતાબિક મેં અપને સાથ એક સૌ મુજાહિદોં કો લે કર જાઊંગા.

હઝરત ખાલિદ અપને ખૈમા પર વાપસ આએ ઔર અપને સાથ એક સૌ (100) મુજાહિદોં કો લિયા. જિન મેં હઝરત મિરકાલ બિન હાશિમ, હઝરત ઉતબા બિન અબી વક્કાસ અઝ્ઝહરી, હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ, હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક, હઝરત કૈસ બિન હબીરા, હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના, હઝરત સુહૈલ બિન ઉમર તમીમી, હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ અન્સારી, હઝરત ઉબાદા બિન સામિત, હઝરત અસ્વદ બિન સુવૈદ માઝની, હઝરત ઝુલ-કેલાઅ હુમૈરી, હઝરત મિક્દાદ બિન ઉમર રબઈ, હઝરત મિક્દાદ બિન અસ્વદ કુન્દી ઔર હઝરત અમ્ર બિન મા'દી કર્બ ઝુબૈદી વગૈરા જૈસે મશાહીર વ શુજાઅ શેહસવાર શામિલ થે. હઝરત ખાલિદ ને અપને ગુલામ હુમામ સે ફરમાયા કિ તુમ ભી ચલો ઔર મેરી સુર્ખ કુબા સાથ લે લેના. હઝરત ખાલિદ ને સુર્ખ ચમડે કા એક અચ્કન તીન સૌ દીનાર મેં મોલ લિયા થા. ઉસ મેં સોને કે દો સૂરજ ટિકે હુએ થે ઔર ઉસ મેં ચાંદી કે હલકે બને હુએ થે.

હઝરત ખાલિદ ઔર ઈન કે સાથિયોં ને અપને સાથ તમામ કિસ્મ કે હથિયાર લિયે ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કો સલામ કરને કે બા'દ ખુદા હાફિઝ કહ કર રુખસત હુએ. જબ હઝરત ખાલિદ ઔર ઈન કે સાથી રૂમી લશ્કર કે કરીબ પહુંચે તો દેખા કિ રૂમી લશ્કર મીલોં ઝમીન મેં ફૈલા હુવા હૈ. લશ્કર મેં હર જગહ તલવારેં, નૈઝે ઔર સામાને હર્બ આફતાબ કી રૌશની મેં ઈસ તરહ ચમક રહે હૈં કિ દેખને વાલે કો યહ મહ્‌સૂસ હોતા કિ લોહે કા સમન્દર ઠાઠેં માર રહા હૈ. રૂમી લશ્કર કો દેખ કર મુજાહિદોં ને કલ્મએ શહાદત બુલન્દ કિયા. કલ્મએ શહાદત કી બુલન્દ આવાઝ સુન કર જબલા બિન ઐહમ લશ્કર કે તલીઆ કે સાથ આ પહુંચા ઔર પૂછા કિ તુમ કિસ મક્સદ સે યહાં આએ હો ? સહાબએ કિરામ ને ફરમાયા કિ તુમ્હારે સરદાર બાહાન કે બુલાવે પર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને એક સૌ (100) સાથિયોં કે સાથ સુલહ કે મઆમલે મેં ગુફ્તગૂ કરને આએ હૈં. જબલા ને કહા કિ તુમ સબ યહાં ઠહરો, મૈં બાદશાહ બાહાન કો તુમ્હારે આને કી ઈત્તિલા' દે દૂં ઔર ઈજાઝત હાસિલ કર લૂં. જબલા ને જા કર બાહાન કો ઈત્તિલા' દી કિ ખાલિદ બિન વલીદ અપને સાથ એક સૌ આદમી લે કર આએ હૈં ઔર ઈન કે સાથ આને વાલે હમ્લે કરને વાલે શૈર જૈસે હૈં. બાહાન ને કહા કિ મૈં ને ખાલિદ બિન વલીદ કો હી અકેલા બુલાયા થા. વહ અપને હમરાહ એક સૌ આદમી લે કર ક્યૂં આએ હૈં ? જબલા ને વાપસ આ કર સહાબા સે કહા કિ બાદશાહ બાહાન ને સિર્ફ ખાલિદ બિન વલીદ કો હી બુલાયા હૈ, તાકિ વહ ઈન સે તન્હાઈ મેં સુલહ કી ગુફ્તગૂ કરે. હઝરત ખાલિદ ને જબલા સે ફરમાયા કિ બાહાન કો જા કર કહ દે કિ મેરે સાથ જો હઝરાત આએ હૈં, વહ તમામ સાહિબુર રાએ હૈં. બાહાન કે સાથ સુલહ કી ગુફ્તગૂ કરની હૈ, લિહાઝા મૈં ઈન હઝરાત કી રાએ ઔર મશ્વરે સે બે પરવાહ હો કર સુલહ કા મઆમલા તય નહીં કર સકતા. અગર બાહાન કો મેરે સાથિયોં કે આને સે કોઈ એ'તેરાઝ હૈ તો હમ વાપસ લૌટ જાતે હૈં. હમ કો સુલહ કી ગુફ્તગૂ કરને કી જલ્દી નહીં. યહ કહ કર હઝરત ખાલિદ ને અપને ઘોડે કી બાગ ફૈરી.

હઝરત ખાલિદ કો વાપસ લૌટને સે રોકતે હુએ જબલા ને કહા કિ ઐ અરબી બિરાદર ! ઈસ તરહ નારાઝ વ કબિદા ખાતિર ક્યૂં હોતે હો. તવક્કુફ કરો, મૈં સરદાર બાહાન સે તમામ મુસલ્માનોં કે લિયે ઈજાઝત લે કર આતા હૂં. જબલા ફૌરન બાહાન કે પાસ ગયા ઔર સૂરતે હાલ સે આગાહ કિયા. બાહાન ને કહા સબ કો આને દો, લૈકિન એક બાત કા ખ્યાલ રખના કિ જબ વહ મેરે ખૈમા કે પાસ આએં, તો ઈન સે કહના કિ અપને ઘોડે ઔર હથિયાર ખૈમા કે બાહર રખ કર ખૈમા મેં દાખિલ હોં.

જબલા વાપસ આયા ઔર હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ બાહાન ને બ-ખૂશી ઈજાઝત દી હૈ, લિહાઝા આપ અપને સાથિયોં કે હમરાહ તશરીફ લે ચલેં. હઝરત ખાલિદ અપને સાથિયોં કો લે કર જબલા કે હમરાહ રૂમી લશ્કર મેં દાખિલ હુએ. જબ રૂમી ફૌજિયોં કો પતા ચલા કિ મુસલ્માનોં કે સરદાર ખાલિદ બિન વલીદ અપને સાથિયોં કો લે કર રૂમી લશ્કર કે સરદાર બાહાન સે ગુફ્તગૂ કરને આએ હૈં, તો તમામ રૂમી સિપાહી હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો કરીબ સે દેખને કે લિયે ટૂટ પડે. રૂમી લશ્કર કી જહાં સે હદ શુરૂ હોતી થી વહાં સે લે કર બાહાન કે ખૈમા તક દોનોં તરફ રૂમી સિપાહી કતાર બન્દ ખડે હો ગએ. દોનોં કતારોં કે દરમિયાન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને સાથિયોં કે સાથ ઘોડોં પર સવાર હો કર ચલે જા રહે હૈં. રૂમી લશ્કર હઝરત ખાલિદ કો દેખને કે લિયે બેતાબ વ બે કરાર થા. જિસ રૂમી સિપાહી કે કરીબ સે હઝરત ખાલિદ ગુઝરતે વહ ઈન કો આંખેં ફાડ ફાડ કર દેખતા થા ઔર હૈરત વ તા'જ્જુબ સે ઉસ કી **આંખેં ખુલી કી ખુલી રહ જાતીં.** લૈકિન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ સર ઝુકાએ હુએ ખામૌશ આગે બઢ રહે થે. **ઈન કી ઝબાન પે દુરૂદ પાક કા વિર્દ જારી થા.** રૂમી લશ્કર કી કસરત વ શાન વ શૌકત સે બે નિયાઝ હો કર દાએં બાએં ઈલ્તેફાત કિયે બગૈર નઝરેં નીચી કિયે હુએ શૈરે મસ્ત કી શાન સે જા રહે થે. ઈન કી ખામોશી કી ઈસ અદા સે રૂમિયોં પર રોઅબ વ હૈબત તારી હો ગઈ. હર રૂમી સિપાહી અપને કરીબ વાલે કો હઝરત ખાલિદ કી તરફ હાથ સે ઈશારા કરતા, યહ વહી ખાલિદ બિન વલીદ હૈં, જિસ કા નામ સુન કર હર રૂમી કા **દિલ ચાર ચાર હાથ ઉછલતા હૈ.** તમામ રૂમી સિપાહી સહાબએ કિરામ કી મુકદ્દસ જમાઅત કો દેખ કર મહવે હૈરત થે. **સહાબએ કિરામ કે ચેહરોં પર ઈશ્કે રસૂલ કા નૂર ચમકતા થા.** આંખેં મહબૂબ આકા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે જલ્વોં સે સરશાર થીં. હોંટોં પર ના'તે નબી યા'ની દુરૂદ કા વિર્દ જારી થા. દિલ કે ટુકડે અપને આકા વ મૌલા કી અઝ્‌મત કે લિયે નઝ્‌ર હાઝિર લા કર અપને સરોં કો ઈશ્કે રસૂલ કે કૈફ મેં નિસાર કરને કે શૌક મેં આગે બઢ રહે થે :

વહી આંખ જો ઈન કા મુંહ તકે, વહી લબ કિ મહ્‌વ હોં ના'ત કે

વહી દિલ જો ઈન કે લિયે ઝુકે, વહી સર જો ઈન પે નિસાર હો

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

સહાબએ કિરામ કે મુકદ્દસ ગિરોહ કો લે કર જબલા જબ બાહાન કે ખૈમા કે કરીબ પહુંચા, તો ઉસ ને કહા કિ ઐ ગિરોહે અરબ ! તુમ બાદશાહ બાહાન કે ખૈમા કે કરીબ આ ગએ હો. લિહાઝા અપને ઘોડોં સે ઉતર જાઓ ઔર અપની તલવારેં ખૈમા કે બાહર રખ દો. તલવારેં લે કર અન્દર જાને કી ઈજાઝત નહીં. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ ઘોડોં સે ઉતરને મેં હમ કો કોઈ હરજ નહીં, અલબત્તા ! હમ તલવારેં હરગિઝ ન છોડેંગે, ક્યૂં કિ તલવારેં હમારી ઈઝ્ઝત ઔર બુઝુર્ગી હૈં ઔર હમારે પ્યારે નબી સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ બુઝુર્ગી ઔર ઈઝ્ઝત કે લિયે હી મબ્ઊસ હુએ થે. એ જબલા ! હમ અલ્લાહ કે દીન કે મુજાહિદ હૈં ઔર **મુજાહિદ કી ઈઝ્ઝત ઉસ કી તલ્વાર સે હૈ.** હમ અપની ઈઝ્ઝત તર્ક કર કે હરગિઝ ન આએંગે. અગર તલ્વાર કે સાથ ખૈમા મેં દાખિલ હોને સે બાહાન કો કોઈ એ'તેરાઝ હૈ, તો હમ યહીં સે વાપસ લૌટ જાતે હૈં. જબલા ને કહા કિ ઐ બિરાદરે અરબી ! સબ્ર કરો, મૈં અન્દર જા કર બાહાન સે ઈજાઝત હાસિલ કર આતા હૂં, ચુનાન્ચે જબલા ખૈમા મેં દાખિલ હુવા ઔર બાહાન સે કહા કિ યહ લોગ તલવારોં કે સાથ આને પર મુસિર હૈં ઔર તલવારોં કે સાથ આને કી મુમાનેઅત કી સૂરત મેં વાપસ પલટ જાને પર આમાદા હૈં. લિહાઝા ઐ સરદાર ! યહ સુન્હરી મૌકા' ક્યૂં ગંવાતે હો, ઈન સૌ આદમિયોં કી તલવારેં હમારી લાખોં તલવારોં કે મુકાબલે મેં ક્યા કર લેંગીં ? મેરી દરખ્વાસ્ત હૈ કિ ઈન કો તલવારોં કે સાથ આને કી ઈજાઝત દે દો. બાહાન ને કહા ઠીક હૈ. વહ જિસ તરહ આના ચાહેં આએં, મેરી તરફ સે ઈજાઝત હૈ. જબલા ને ખૈમા સે બાહર આ કર હઝરત ખાલિદ કો ઈસ મઆમલા સે મુત્તલેઅ કિયા.

હઝરત ખાલિદ ઔર ઈન કે તમામ સાથી ઘોડોં સે ઉતર ગએ ઔર પા-પ્યાદા, હાથ મેં તલવારેં લે કર બાહાન કે ખૈમા મેં દાખિલ હુએ. બાહાન કે ખૈમા મેં રૂમી સરદારોં ઔર બતારેકા કી ભીડ લગી હૂઈ થી. મુજાહિદોં ને ઈન કો ધક્કે લગા કર દાએં બાએં કર દિયા ઔર ઈન કી સફેં ફાડ કર બીચ મેં રાસ્તા બના કર આગે બઢે. ગોયા વહ બાહાન કે ખૈમા મેં લાખોં કે રૂમી લશ્કર કે દરમિયાન મહસૂર હોને કે બા-વુજૂદ કિસી સે નહીં ડરતે થે. બલ્કિ રૂમિયોં પર અપના રોઅબ વ દબદબા કાઈમ કર કે આગે બઢે ઔર બાહાન કે સામને આ કર ઠહરે. બાહાન કા ખૈમા ક્યા થા ? એક શાહી દરબાર મા'લૂમ હોતા થા. તમામ ખૈમા પુર તકલ્લુફ અસ્બાબે આરાઈશ સે સજા થા. આ'લા કિસ્મ કે કાલીન કા ફર્શ બિછા થા. સોને કે તાર કે રૈશમી કપડોં કી મસ્નદેં ઔર તકિયે સજાએ ગએ થે. જબ કિ બાહાન કે લિયે આલી શાન તખ્ત નસબ કિયા ગયા થા. તખ્ત કે ઈર્દ ગિર્દ ખુશનુમા ઔર

મુઝય્યન કુર્સિયાં રખી હૂઈ થીં, જિન પર રૂમી લશ્કર કે ફૌજી બૈઠે હુએ થે. જિસ તખ્ત પર બાહાન બૈઠા હુવા થા, ઉસ કે સામને સહાબએ કિરામ કે લિયે પુર તકલ્લુફ કુર્સિયાં ઔર ઉમદા કિસ્મ કે ગાલીચે બિછાએ ગએ થે. બાહાન ને ઈશારા કર કે હઝરત ખાલિદ ઔર ઈન કે સાથિયોં કો બૈઠને કો કહા. હઝરત ખાલિદ ઔર ઈન કે સાથિયોં ને કુર્સિયાં ઔર કાલીન હટા દીં ઔર ઝમીન પર બૈઠ ગએ.

સહાબએ કિરામ કા કુર્સિયાં ઔર ગાલીચે હટા કર ઝમીન પર બૈઠના, બાહાન કો ના-ગવાર ગુઝરા, ઉસ ને કહા કિ ઐ ગિરોહે અરબ ! હમ ને તુમ્હારી ઈઝ્ઝત ઔર એહ્તરામ કે લિયે યહ તમામ સામાને તકલ્લુફ આરાસ્તા કિયા, લૈકિન તુમ ને ઈન કો હટા દિયા ઔર ઝમીન પર બૈઠ કર હમારી મેહમાન નવાઝી કી કદ્ર ન કી ઔર તર્કે અદબ કર કે હમારી તૌહીન કી હૈ. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ **તેરે ફર્શ કા અદબ કરને સે બેહતર હૈ કિ હમ અલ્લાહ કે બિછાએ હુએ ફર્શ કા અદબ કરેં.** ક્યૂં કિ અલ્લાહ તઆલા કા બિછાયા હુવા ફર્શ તેરે બિછાએ હુએ ફર્શ સે પાક હૈ ઔર વહ ફર્શ હમ કો પસન્દ હૈ, ક્યૂં કિ હમ ઈસી સે બને હૈં, ઈસી મેં જાએંગે ઔર ઈસી સે ઉઠાએ જાએંગે. અલ્લાહ બુઝુર્ગ વ બરતર ને અપને મુકદ્દસ કલામ કુરઆન મજીદ મેં ઈર્શાદ ફરમાયા :

مِنۡهَا خَلَقۡنٰكُمۡ وَ فِيۡهَا نُعِيۡدُكُمۡ وَ مِنۡهَا نُخۡرِجُكُمۡ تَارَةً اُخۡرٰى

(સૂરએ તાહા, આયત : 55)

તર્જુમા : "હમ ને ઝમીન હી સે તુમ્હેં બનાયા ઔર ઈસી મેં તુમ્હેં ફિર લે જાએંગે ઔર ઈસી સે તુમ્હેં દો-બારા નિકાલેંગે." (કન્ઝુલ ઈમાન)

હમ ખાક હૈં ઔર ખાક હી માવા હૈ હમારા
ખાકી તો વહ આદમ જદ્દે આ'લા હૈ હમારા

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા જવાબ સુન કર બાહાન ખામૌશ હો ગયા ઔર ઉસ સે કોઈ જવાબ ન બન પાયા.

હઝરત ખાલિદ ઔર બાહાન અરમની કે દરમિયાન મુનાઝિરા :-

રૂમી સરદાર બાહાન અરમની અરબી ઝબાન મેં અચ્છી તરહ ગુફ્તગૂ કર સકતા

થા. લિહાઝા ઉસ કે ઔર હઝરત ખાલિદ કે દરમિયાન કિસી મુતર્જિમ કી ઝરૂરત પૈશ ન આઈ, દોનોં ને બિલા વાસ્તા ગુફ્તગૂ કી.

ગુફ્તગૂ કા આગાઝ કરતે હુએ બાહાન ને કહા કિ ઐ ખાલિદ બિન વલીદ ! મૈં યહ મુનાસિબ નહીં સમઝતા કિ તુમ સે પહલે આગાઝે કલામ કરૂં. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ કોઈ પરવાહ નહીં. તુમ ખુશી સે બાત ચીત કી ઈબ્તિદા કરો, મૈં તુમ્હારી બાત કા જવાબ દૂંગા. ઔર તુમ કો યહ મન્ઝૂર નહીં તો મુઝે આગાઝે કલામ કરને મેં કોઈ હરજ નહીં. અગર તુમ યહ ચાહતે હો કિ મૈં ગુફ્તગૂ શુરૂ કરૂં તો મુઝે યહ ભી મન્ઝૂર હૈ. બાહાન ને કહા કિ અચ્છા જનાબ ! મૈં હી શુરૂ કરતા હૂં.

બાહાન ને ગુફ્તગૂ શુરૂ કરતે હુએ કહા કિ તા'રીફ હૈ ઉસ ખુદા કી જિસ ને હમારે હઝરત મસીહ કો તમામ અમ્બિયા સે અફઝલ, હમારે બાદશાહ હિરક્લ કો તમામ બાદશાહોં સે બુઝુર્ગ ઔર હમારી ઉમ્મત કો તમામ ઉમ્મતોં સે બેહતરીન ઉમ્મત બનાયા હૈ. બાહાન કી યહ બાત સુન કર હઝરત ખાલિદ ખડે હો ગએ ઔર ઉસ કી બાત કાટ કર કલામ કરને કા ઈરાદા કિયા. બાહાન કે તર્જુમાન ને હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ ઐ બિરાદરે અરબી ! બાદશાહ કી બાત મત કાટો ઔર અદબ કા લિહાઝ કરતે હુએ ખામોશી સે સમાઅત કરો. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ મૈં ગલત બાત સુન કર ચુપ નહીં રહ સક્તા. મૈં ઈસ કી ઝૂટી બાત કા જવાબ દિયે બગૈર નહીં રહૂંગા. તર્જુમાન ને હઝરત ખાલિદ કો સમઝાને કી બહુત કૌશિશ કી કિ ઈસ વક્ત બાહાન કો બોલને દો. જબ વહ અપની બાત પૂરી કર લે તબ જવાબ દેના ઔર ઉસ વક્ત જો કહના હોગા, કહના લૈકિન હઝરત ખાલિદ ને સાફ ઈન્કાર ફરમાતે હુએ કહા કિ જબ તક ઈસ કી બાત કા જવાબ ન દે દૂં, ઈસ કો આગે એક લફ્ઝ ભી નહીં બોલને દૂંગા.

ફિર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ખુત્બા દેતે હુએ ફરમાયા કિ તમામ ખૂબિયાં ઉસ અલ્લાહ બુઝુર્ગ વ બર-તર કે લિયે હૈં, જિસ ને હમેં ઈમાન કી દૌલત સે નવાઝા. હમ અપને નબી પર, તુમ્હારે નબી પર ઔર તમામ અમ્બિયા પર ઈમાન લાએ. અલ્લાહ ને હમારે નબી હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો તમામ અમ્બિયા વ મુર્સલીન કા સરદાર બનાયા હૈ :

ખલ્ક સે ઔલિયા, ઔલિયા સે રુસુલ
ઔર રસૂલોં સે આ'લા હમારા નબી

મુલ્કે કૌનેન મેં અમ્બિયા તાજદાર
તાજદારોં કા આકા હમારા નબી
સારે ઊંચોં સે ઊંચા સમઝિયે જિસે
હૈ ઈસ ઊંચે સે ઊંચા હમારા નબી
અમ્બિયા સે કરૂં અર્ઝ ક્યૂં માલિકો !
ક્યા નબી હૈ તુમ્હારા હમારા નબી

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત ખાલિદ ને અપની ગુફ્તગૂ કા સિલ્સિલા જારી રખતે હુએ ફરમાયા કિ જિસ તરહ **હમારે પ્યારે આકા હઝરત મુહમ્મદ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ તમામ નબિયોં સે અફઝલ હૈં, ઈસી તરહ **હમારે બાદશાહ અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ** તુમ્હારે બાદશાહ સે હઝાર દર્જા અફઝલ હૈં. વહ હમ સબ સે ઝિયાદહ પરહેઝગાર ઔર ખુદા સે ઝિયાદહ ડરને વાલે હૈં. કુરઆન મજીદ મેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને ઈર્શાદ ફરમાયા હૈ :

اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللهِ اَتْقٰكُمْ

(સૂરતુલ હુજરાત, આયત : 13)

તર્જુમા : "બે શક અલ્લાહ કે યહાં તુમ મેં ઝિયાદહ ઈઝ્ઝત વાલા વહ જો તુમ મેં ઝિયાદહ પરહેઝ ગાર હૈ." (કન્ઝુલ ઈમાન)

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને મઝીદ ફરમાયા કિ ઐ બાહાન ! તૂ ને યહ કહા કિ તુમ નસ્રાની તમામ ઉમમ સે બેહતર ઉમ્મત હો,તો ઈસ કા ભી જવાબ સુન કિ હમ અલ્લાહ વહ્દહુ લા શરીક કી ઈબાદત કરતે હૈં. અલ્લાહ કે સાથ કિસી કો શરીક નહીં કરતે. અલ્લાહ કો એક માનતે હૈં. ઈસ કે લિયે જોરૂ હોને કા ફાસિદ અકીદા નહીં રખતે ઔર ન હી અલ્લાહ કે લિયે કોઈ ઔલાદ હોને કા એ'તેકાદ રખતે હૈં. સિર્ફ અલ્લાહ કો હી ઈબાદત ઔર પરસ્તિશ કે લાઈક માન કર સિર્ફ ઈસી કી ઈબાદત કરતે હૈં. અલ્લાહ કે તમામ અહકામ કો ઔર અપને નબી સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે તમામ ફરામીન કો સિદ્ક દિલ સે તસ્લીમ કર કે સખ્તી સે ઈસ કી પાબન્દી કરતે હૈં. નૈકી ઔર

ભલાઈ કા હુક્મ દેતે હૈં ઔર ગુનાહ ઔર બુરાઈ સે રોકતે હૈં. અપને નબીએ અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી શરીઅત પર કામિલ તૌર સે અમલ કરતે હૈં. જબ કિ તુમ ને હઝરત ઈસા કો ખુદા કા બેટા કહ દિયા. અલ્લાહ તઆલા કા શરીક ઠહરાયા. હઝરત મૂસા ઔર હઝરત ઈસા અલૈહિમસ્સલાતો વસ્સલામ કી શરીઅત કે અહકામ કો પસે પુશ્ત ડાલ દિયા. નૈકી ઔર બદી મેં તુમ ઈમ્તિયાઝ નહીં કરતે. અલ્લાહ કી ઈબાદત સે ઈન્હરાફ કરતે હો. ગુનાહોં કી તરફ રાગિબ હો. ફિર કિસ મુંહ સે દા'વા કરતે હો કિ તુમ તમામ ઉમ્મતોં સે અફઝલ હો ? હક્ક તો યહ હૈ કિ ઉમ્મતે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ તમામ ઉમ્મતોં સે અફઝલ હૈ :

એક મેરા હી રહમત મેં દા'વા નહીં
શાહ કી સારી ઉમ્મત પે લાખોં સલામ

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરેલ્વી)

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી ઈમાન અફરોઝ ઔર બાતિલ સૌઝ જોશીલી તક્રીર સુન કર બાહાન મબ્હૂત હો ગયા ઔર ઉસ ને અપના તર્ઝ બદલ કર દીગર અન્દાઝ મેં હમ્દે બારી તઆલા કી. અલ્લાહ તઆલા કી ને'મતોં કા શુક્ર અદા કરતે હુએ તમ્હીદી ખુત્બા પઢા ઔર ફિર અપને મક્સદે અસલી કી તરફ રુજૂઅ કરતે હુએ કહા :

"ઐ અરબી બિરાદરો ! અલ્લાહ તઆલા ને હમ કો બે-શુમાર ને'મતોં સે નવાઝા ઔર સાથ મેં હમ કો રહમ દિલી ઔર કરમ વ બખ્શિશ કરને કી ભી તૌફીક અતા ફરમાઈ. મુલ્કે અરબ કે લોગ અર્સએ તવીલ સે હમારે મુલ્ક મેં બ-ગર્ઝે તિજારત આતે રહે ઔર હમ ઈન કે સાથ નૈક સુલૂક, તા'ઝીમ, બખ્શિશ, એહસાન ઔર ઈફાએ અહ્દ સે પૈશ આતે રહે. હમારે હુસ્ને સુલૂક કે તમામ કબાઈલ અરબ મો'તરિફ વ મશ્કૂર હૈં. લૈકિન તુમ ઘોડોં પર સવાર હો કર હમ પર ચઢ આએ, કત્લ વ ગારત ગિરી ઔર લૂટ માર શુરૂ કી. હમારે મઝહબી નિશાનોં કો મિટા દિયા. હમારે મઝહબી શેઆર કો ખોદ કર ફૈંક દિયા. હમારે શહરોં પર કબ્ઝા કર લિયા. હમારી બસ્તિયોં કો ઉજાડ દિયા. હદ સે ઝિયાદહ ઝુલ્મ વ સિતમ ઢાએ, લૈકિન હમ ને સબ્ર સે કામ લિયા. હમારે સબ્ર કો તુમ ને હમારા ઝો'ફ મુતસવ્વિર કિયા ઔર તુમ્હારી જુરઅતેં યહાં તક બઢ ગઈ કિ અબ તુમ હમ કો હમારે

ઝરખેઝ ઔર શાદાબ મુલ્ક સે નિકાલ દેને કે ખ્વાબ દેખ રહે હો. લૈકિન તુમ મુગાલ્તે મેં હો. હમ કમઝોર ઔર ઝઈફ નહીં હૈં. અભી તક તુમ ને હમારી તાકત કા કરિશ્મા નહીં દેખા. તુર્ક, ફારસ ઔર જરામકા કે અઝીમ વ તાકતવર લશ્કરોં કો હમ ને ખાક વ ખૂન મેં મિલા દિયા. વહી હાલ તુમ્હારા હોગા. અબ તક હમ ને તુમ્હારી કોઈ અહ્મિયત ન સમઝી થી, લિહાઝા મુતફર્રિક હો કર લડતે રહે, લૈકિન અબ હમ મુત્તહિદ હુએ હૈં. હમારા લશ્કરે અઝીમ તુમ્હારે મુકાબલે કે લિયે આ પહુંચા હૈ. લિહાઝા અબ અપની હર્કતોં સે બાઝ આઓ ઔર અપને વતન લૌટ જાઓ"

બાહાન ને અપની ગુફ્તગૂ જારી રખતે હુએ મઝીદ કહા કિ તુમ સે ઝિયાદહ શિકસ્તા હાલ, મોહતાજ, કમઝોર, મુફ્લિસ ઔર પસ-માન્દહ કોઈ કૌમ ન થી. મુલ્કે હિજાઝ કે ઈલાવા કોઈ દૂસરા મુલ્ક ન દેખા થા. કભી કિસી મુલ્ક પર ચઢાઈ ન કી થી, ક્યૂં કિ તુમ ઈસ કે કાબિલ હી ન થે. તુમ હમેંશા આપસ મેં લડને ઔર ખાના જંગી મેં પડે રહને વાલે થે. સૂખી રોટી તુમ્હારી ગિઝા થી ઔર જાનવરોં કે બાલોં કે કપડે તુમ્હારા લિબાસ થા. લૈકિન જબ તુમ હમારે મુલ્ક મેં આએ ઔર અચ્છે ખાને, કપડે, મેવે, ઘોડે વગૈરા તુમ્હેં મુયસ્સર હુએ ઔર માલે ગનીમત કે સોને ચાંદી તુમ્હારે હાથ લગે, તો તુમ્હારી તમઅ બઢી ઔર હમારે મુલ્ક પર કબ્ઝા કરને કી જુર્અત કી. હમ તુમ્હારી ઝિયાદતિયોં સે દરગુઝર કરતે આએ. ઈસ કા મત્લબ હરગિઝ યહ નહીં કિ હમ મેં તુમ કો માર ભગાને કી ઈસ્તિતાઅત નહીં. હમ ને ઉમદા અખ્લાક કી બિના પર તુમ સે તઅર્રૂઝ નહીં કિયા. બલ્કિ ઈસ વક્ત ભી હમારા યહી નઝરિયા હૈ કિ તુમ પર મેહરબાની ઔર એહસાન કરતે હુએ, હમ તુમ્હારે જરાઈમ સે દરગુઝર કરતે હુએ, જો કુછ તુમ ને હમારે મુલ્ક સે છીના હૈ, ઉસ કી વાપસી કા મુતાલબા નહીં કરતે. બલ્કિ તુમ પર મઝીદ એહસાન કરના ચાહતે હૈં. અગર તુમ સુલહ કરને પર રાઝી હો જાઓ, તો તુમ્હારે લશ્કર કે હર સિપાહી કો એક સૌ દીનાર ઔર એક થાન રૈશમી કપડા, લશ્કર કે સરદાર અબૂ ઉબૈદા કો એક હઝાર દીનાર, ખલીફા હઝરત ઉમર કે લિયે દસ હઝાર દીનાર ઈસ શર્ત પર દિયે જાએંગે કિ તુમ ઈસ બાત કી કસમ ખાઓ ઔર વા'દા કરો કિ તુમ યહાં સે ચલે જાઓ ઔર મુસ્તકબિલ મેં હમારે મુલ્ક પર લશ્કર કશી ન કરો. મૈં તુમ કો અઝ રાહે હમદર્દી નૈક મશ્વરા દેતા હૂં કિ તુમ સુલહ કર લો, ઈસી મેં તુમ્હારી બેહતરી ઔર ભલાઈ હૈ. વર્ના હમારા યહ લશ્કરે જર્રાર તુમ કો મસલ કર નેસ્ત વ નાબૂદ કર દેગા.

બાહાન ને અપની લમ્બી ચૌડી તક્રીર સે મુજાહિદોં કો ધમકી દે કર ડરાને કી કૌશિશ કરને કે સાથ લાલચ ઔર તમઅ કી જાલ મેં ફંસાના ચાહતા થા. ઉસ કા સિર્ફ એક હી મક્સદ થા કિ કિસી ભી સૂરત મેં મુસલ્માન સુલહ પર આમાદા હો જાએં, તાકિ જંગ કા હૌલનાક મન્ઝર દેખને કી નૌબત ન આએ.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ખામૌશ રહ કર બાહાન કી ગુફ્તગૂ બ-ગૌર સુન રહે થે. જબ વહ ખામૌશ હુવા, તો હઝરત ખાલિદ ખડે હુએ ઔર ફરમાયા કિ તુમ ને બહુત દેર તક કલામ કિયા. હમ ને તુમ્હારી હર બાત ધ્યાન સે સુની હૈ, અબ મૈં કહતા હૂં ઔર તુમ સુનો ! હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા : તમામ તા'રીફ સાબિત હૈ ઉસ ખુદા કે વાસ્તે જિસ કે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં. હઝરત ખાલિદ ને યહ એક જુમ્લા ઐસે બા-રોઅબ વ મુઅસ્સિર અન્દાઝ મેં ઈર્શાદ ફરમાયા કિ તમામ હાઝિરીન કે મુંહ સે બે સાખ્તા નિકલ પડા સચ હૈ. યહાં તક કિ બાહાન ને અપને હાથ સે આસ્માન કી તરફ ઈશારા કરતે હુએ કહા કિ બેશક ખુદા એક હૈ. ફિર હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ મૈં ગવાહી દેતા હૂં કિ હઝરત મુહમ્મદ મુસ્તફા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ અલ્લાહ કે પસન્દીદા બન્દે ઔર બર્ગુઝીદા રસૂલ હૈં. **ઈન્સાન કે લિયે તમામ અવકાત મેં બેહતરીન વક્ત વહ હૈ જિસ મેં અલ્લાહ કી ઈતાઅત વ ઈબાદત કરે.** હઝરત ખાલિદ કા આખરી જુમ્લા સુન કર બાહાન આફરીન ! આફરીન ! પુકાર ઉઠા ઔર ઉસ ને અપને કરીબ ખડે મુહાફિઝોં સે કહા કિ યહ શખ્સ મર્દે હકીમ, દાનિશમન્દ ઔર સાહિબે અક્લ મા'લૂમ હોતા હૈ.

બાહાન કી ઝબાન સે અપની તા'રીફ સુન કર હઝરત ખાલિદ ને તવાઝોઅ વ ઈન્કિસારી અપનાતે હુએ ફરમાયા કિ અગર મુઝ કો અક્લ દી ગઈ હૈ, તો યહ સબ અલ્લાહ કા ફઝ્લ વ કરમ હૈ ઔર અલ્લાહ હી તા'રીફ કે લાઈક હૈ. ઈસ મેં મેરી તા'રીફ કરને કી કોઈ ઝરૂરત નહીં હૈ. ક્યૂં કિ હમારે પ્યારે આકા વ મૌલા, રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને ઈર્શાદ ફરમાયા કિ :

> **"અલ્લાહ તઆલા ને કિસી ચીઝ કો અક્લ સે બઢ કર અપને નઝદીક દોસ્ત નહીં બનાયા. ક્યૂં કિ અક્લ કે સબબ આદમી અલ્લાહ કી ઈતાઅત કર કે જન્નત મેં દાખિલ હોતા હૈ."**

હઝરત ખાલિદ કી ઝબાની અક્લ વ દાનિશ કી અસલિયત વ એહમિયત કી બાત સુન કર બાહાન ને **દાંતોં તલે ઉંગ્લિયાં દબા લીં** ઔર મુતઅજ્જિબ લહ્જા મેં કહા

કિ એ અરબી બિરાદર ! જબ તુમ ઐસે આકિલ ઔર સાહિબુર રાએ હો તો ફિર અપને સાથ ઈતને સારે આદમિયોં કો ક્યૂં લાએ હો ? હઝરત ખાલિદ ને જવાબ દિયા કિ અપને **આકા વ મૌલા રસૂલે મક્બૂલ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે મુબારક ઈર્શાદ કી તા'મીલ કરને કે લિયે, ક્યૂં કિ આપ ને ફરમાયા હૈ કિ :

> **"નહીં હલાક હુવા વહ મુસલ્માન જિસ ને અપને મુસલ્માન ભાઈ કા મશ્વરા કબૂલ કિયા."**

હઝરત ખાલિદ ને મઝીદ યહ ભી ફરમાયા કિ અગર ચે રસૂલે મક્બૂલ રૂએ ઝમીન કે તમામ લોગોં સે ઝિયાદહ આકિલ, દાના, સાહિબે ઈદ્રાક વ રાએ થે, લૈકિન ઈસ કે બા-વુજૂદ ભી અલ્લાહ તઆલા ને ઉન સે ઈર્શાદ ફરમાયા :

وَشَاوِرْهُمْ فِى الْاَمْرِ

(સૂરએ આલે ઈમરાન, આયત : 159)

તર્જુમા : "ઔર કામોં મેં ઈન સે મશ્વરા લો." (કન્ઝુલ ઈમાન)

હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ કુરઆન વ હદીસ કે હુક્મ પર અમલ કરને મૈં અપને મો'મિન ભાઈયોં કો મશ્વરા કરને કી ગરઝ સે અપને સાથ લાયા હૂં ક્યૂં કિ મૈં અપને મો'મિન ભાઈયોં કે મશ્વરોં સે બે નિયાઝ નહીં હૂં. મેરે સાથ આએ હુએ તમામ હઝરાત સાહિબે રાએ ઔર દાનિશમન્દ હૈં.

બાહાન ને હઝરત ખાલિદ સે પૂછા કિ તુમ્હારે લશ્કર મેં તુમ્હારી તરહ આકિલ ઔર દાનિશમન્દ કિતને લોગ ઔર હૈં ? હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ હમારે લશ્કર મેં ઐસે એક હઝાર સે ભી ઝિયાદહ સાહિબે રાએ હઝરાત મૌજૂદ હૈં. બાહાન ને તઅજ્જુબ વ હૈરત કા ઈઝહાર કરતે હુએ કહા કિ અબ તક મેં ઈસ ગુમાન મેં થા કિ તુમ સબ લોગ જાહિલ, ગંવાર ઔર ઘટિયા કિસ્મ કે હો. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ હાં ! હમ ઐસે હી થે. જહાલત કે અંધેરે મેં ભટક રહે થે, હમારી અક્લોં પર પર્દે પડે હુએ થે. હર કિસ્મ કી બુરાઈ હમ મેં પાઈ જાતી થી, લૈકિન અલ્લાહ તઆલા ને હમ પર એહસાને અઝીમ ફરમાયા ઔર હમારી હિદાયત કે લિયે અપને **મહબૂબે અકરમ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો હમ મેં મબઊસ ફરમાયા. હમ **જહાલત કે અંધેરે સે નિકલ કર હિદાયત કે ઉજાલે મેં આ ગએ.** બુરાઈ કા રાસ્તા છોડ કર નૈકી કી રાહ પર ગામઝન હો

ગએ. શિર્ક વ કુફ્ર છોડ કર તૌહીદ પરસ્તી ઔર રિસાલતે મુહમ્મદી કે કાઈલ હો ગએ. નબીએ રહમત સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે તુફૈલ હમ અલ્લાહ વાલે હો ગએ :

મોમિન ઈન કા ક્યા હુવા, અલ્લાહ ઈસ કા હો ગયા

કાફ્રિ ઈન સે ક્યા ફિ્રા, અલ્લાહ હી સે ફિ્ર ગયા

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલવી)

બાહાન અરમની ને હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ ઐ અરબી બિરાદર ! તુમ્હારી અક્લ વ દાનિશમન્દી ને મુઝ કો હૈરત મેં ડાલ દિયા હૈ. મૈં તુમ કો દોસ્ત રખતા હૂં ઔર મેરી ખ્વાહિશ હૈ કિ તુમ્હારા ભાઈ બન જાઉં. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ બડી ખુશી કી બાત હૈ. અલ્લાહ તઆલા તેરી ખ્વાહિશ પૂરી ફરમાએ ઔર હમ તુમ ભાઈ ભાઈ હો જાએં ઔર કભી જુદા ન હોં. બાહાન ને કહા કિ યહ ક્યૂં કર મુમ્કિન હો સક્તા હૈ ? હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા બહુત આસાન હૈ. અપની ઝબાન સે ઈક્રાર ઔર દિલ સે તસ્દીક કરતે હુએ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِكَ لَهٗ وَاَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰهِ الَّذِىْ بَشَّرَ بِهِ الْمَسِيْحُ عِيْسٰى પઢ લો. **યહ કલ્મા કહતે હી હમ આપસ મેં ભાઈ ઔર દોસ્ત બન જાએંગે ઔર મેરા ઔર તેરા હાલ યક્સાં હો જાએગા.**

હઝરત ખાલિદ ને બાહાન કો અલલ ઐ'લાન ઈસ્લામ કી દા'વત પૈશ કી. બાહાન ને જવાબ દેતે હુએ કહા કિ તુમ યહ ચાહતે હો કિ મૈં અપના દીન વ મઝ્હબ છોડ કર ઈસ્લામ કબૂલ કર લૂં, લૈકિન યહ મુમ્કિન નહીં. ઔર ન યહ મુઝ સે કભી હો સક્તા હૈ. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ તબ તૂ મેરા ભાઈ ભી નહીં બન સક્તા.

અબ બાહાન ને મોઝૂ-એ સુખન તબ્દીલ કરના મુનાસિબ સમઝા ઔર બાત કા પહલૂ બદલતે હુએ કહા કિ ઐ બિરાદરે અરબી ! જિસ મક્સદ કે લિયે હમ જમા હુએ હૈં, વહ તો પરે હટ કર રહ ગયા. હમ દૂસરી બાતોં મેં ઉલઝ ગએ ઔર બાત પર બાત ચલતી રહી ઔર હમ બહુત દૂર નિકલ ગએ. મૈં ને અપની ગુફ્તગૂ મેં સુલહ કે મુતઅલ્લિક તુમ સે જો કહા, ઈસ કી તરફ તુમ ઈલ્તિફાત કરો. મૈં યહ ચાહતા હૂં કિ તુમ ઔર હમ એક દોસ્ત ઔર ભાઈ કી તરહ સુલહ કે મઆમલા મેં ગુફ્તગૂ કર કે ઉલઝી હૂઈ બાત કો સુલઝાને કી કૌશિશ કરેં ઔર સુલહ કે મુતઅલ્લિક મૈં ને જો પૈશકશ કી હૈ ઈસ કા આપ કી તરફ સે ઈસ્બાતી જવાબ હાસિલ કરૂં.

હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ અગર તુમ ને મેરી બાત ગૌર સે સુની હોતી, તો તુમ કો મા'લૂમ હોતા કિ મૈં ને તુમ્હારી હર બાત કા જવાબ દે દિયા, મગર અબ ઈસ કી વઝાહત કરતે હુએ દુહરાતા હૂં. તુમ ને અપની ફૌજી તાકત, સરવતી કુવ્વત, જાહ વ હશ્મત, કસરત વ ઈઝ્ઝત ઔર હુકૂમત વ સલ્તનત કા ઝિક્ર કર કે હમારી કૌમ કો ગરીબ વ મુફ્લિસ, જાહિલ વ અનપઢ, બે અક્લ વ બે ફહમ ઔર ન જાને ક્યા ક્યા કહા, હકીકત યહ હૈ કિ હમ મેં દુનિયા ભર કે ઉયૂબ થે. ઝુલ્મ વ સિતમ હમારા શૈવા થા. ગુનાહ વ મઆસી હમારી આદત થી. ડકૈતી ઔર કઝ્ઝાકી હમારા ઝરીએ મઆશ થા. ઔર સબ સે બડી ખરાબી હમ મેં યહ થી કિ હમ અલ્લાહ કો છોડ કર ઉન બૂતોં કી ઈબાદત કરતે થે જિન કો હમ ને અપને હાથોં સે બનાયા થા. લૈકિન અલ્લાહ તઆલા ને હમારી હિદાયત કે લિયે નબીએ આખિરુઝ્ઝમાં સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો રૌશન કિતાબ કુરઆન મજીદ કે સાથ ભેજા. જો તમામ અમ્બિયા સે અશ્રફ વ બર્ગુઝીદા હૈ. અલ્લાહ ને ઈન પર નબુવ્વત ખત્મ ફરમા દી. ઉન્હોં ને હમેં ઈસ્લામ કી દા'વત દી ઔર રાહે રાસ્ત દિખાઈ. દીને ઈસ્લામ કે અહકામ હમ કો તા'લીમ ફરમાએ. મિન-જુમ્લા ઈન કે અહકામ સે એક હુક્મ યહ હૈ કિ હમ કુફ્ફાર વ મુશ્રિકીન સે જેહાદ કરેં ઔર જિસ ને ઈસ્લામ કબૂલ કર લિયા વહ હમારા ઈસ્લામી ભાઈ બન ગયા. ઈસ કા ઔર હમારા મઆમલા યક્સાં હો ગયા. ઔર જિસ ને ઈસ્લામ તો કબૂલ ન કિયા, લૈકિન જિઝ્યા દેના મન્ઝૂર કિયા, વહ હમારી અમાન મેં હૈ ઔર જિસ ને કબૂલે ઈસ્લામ ઔર અદાએ જિઝ્યા દોનોં કા ઈન્કાર કિયા, ઉસ કા ફૈસલા હમારી તલ્વાર કરતી હૈ ઔર હમારી તલ્વાર સખ્ત ઔર કાટને વાલી હૈ. લિહાઝા ઐ બાહાન ! કલ્મા પઢ કર ઈસ્લામ મેં દાખિલ હો જા યા ફિર જિઝ્યા અદા કરને પર રાઝી હો જા. જિઝ્યા અદા કર કે તુમ હમારી હિફાઝત ઔર અમાન મેં આ જાઓગે. બચ્ચોં, ઔરતોં, અપાહિજોં ઔર રાહિબોં સે જિઝ્યા નહીં લિયા જાએગા, લૈકિન હર બાલિગ મર્દ સે ફી કસ સાલાના ચાર દીનાર વુસૂલ કિયા જાએગા.

બાહાન ને હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ અગર મૈં કલ્મા પઢ લૂં તો કલ્મા પઢને કે બા'દ મુઝ પર ક્યા લાઝિમ હોગા ? હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા નમાઝ, રોઝા, હજ્જ, ઝકાત ઔર તમામ ઈસ્લામી અર્કાન વ અહકામ કી પાબન્દી કરની પડેગી. ઔર કાફિરોં સે જેહાદ કરના ભી લાઝિમ આએગા. ઈલાવા અઝીં નૈકી કા હુક્મ કરના, ગુનાહોં સે રોકના, અલ્લાહ કે દોસ્તોં સે દોસ્તી રખના ઔર અલ્લાહ કે દુશ્મનોં સે દુશ્મની રખના ભી લાઝિમ હોગા. બાહાન ને કહા કિ યહ મુઝ સે નહીં હો સકેગા, લિહાઝા મૈં અપના

દીન નહીં છોડ સક્તા. રહી બાત જિઝ્યા અદા કરને કી તો યહ ભી મુઝે મન્ઝૂર નહીં ક્યૂં કિ જિઝ્યા અદા કરને સે હમ તુમ્હારે મહકૂમ હો જાએંગે. ઔર યહ અમ્ર હમારે લિયે બાઈસે ઝિલ્લત વ રુસ્વાઈ હૈ. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ ઈસ સૂરત મેં હમારે તુમ્હારે દરમિયાન ઝરૂર જંગ હોગી ઔર અલ્લાહ જિસે ચાહેગા ઉસે ઝમીન કા માલિક વ વારિસ કર દેગા. બાહાન ને કહા કિ તુમ ને સચ કહા. તમામ ઝમીન અલ્લાહ કી મિલ્કિયત હૈ. વહ જિસે ચાહતા હૈ ઉસે ઈસ કા વારિસ બના દેતા હૈ. મુલ્કે શામ કી ઝમીન પહલે હમારી ન થી બલ્કિ દૂસરોં કી થી, મગર અલ્લાહ ને હમેં ઈસ કા વારિસ વ માલિક બના દિયા. અબ દેખેં કિ અલ્લાહ કિસ કો ઈસ કા માલિક બનતા હૈ. હમેં યા તુમ્હેં ?

બાહાન કા હઝરત ખાલિદ ઔર સહાબા કે કત્લ કા નાપાક ઈરાદા

બાહાન ને હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ હમ તો અપને દીન સે ન મુન્હરિફ હોંગે ઔર ન હી જિઝ્યા અદા કરેંગે. બલ્કિ તુમ સે ઝરૂર લડેંગે, લિહાઝા તુમ કો જો મન્ઝૂર હો વહ કરો. મુકાબલે કે લિયે તૈયાર હો જાઓ, અબ હમારી તુમ સે ફૈસલા કુન જંગ હોગી. હઝરત ખાલિદ ને ઉસ કો ડાંટતે ઔર ઝલીલ કરતે હુએ ફરમાયા કિ ખુદા કી કસમ ! હમ તુમ સે ઝિયાદહ જંગ કે ખ્વાહિશમન્દ હૈં ઔર ગોયા મૈં ઐસા મન્ઝર દેખ રહા હૂં કિ ઈસ જંગ મેં અલ્લાહ ને હમેં ફતહ વ ગલ્બા ઈનાયત ફરમાયા હૈ ઔર તુમ પર શિકસ્ત વ મગ્લૂબી કી ઝિલ્લત નાઝિલ હો ચુકી હૈ. ઔર **તૂ કૈદી કી સૂરત મેં ઝલીલ વ ખ્વાર ઘસીટા જા રહા હૈ ઔર તેરે ગલે મેં રસી ઔર હાથ પાઊં મેં બેડિયાં ડાલ કર હમારે અમીરુલ મોમિનીન હઝરત ઉમર ફારૂક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે સામને લાયા જા રહા હૈ ઔર હઝરત ઉમર ફારૂક તલ્વાર સે તેરી ગર્દન ઉડાએ દેતે હૈં.**

હઝરત ખાલિદ કા કલામ સુન કર બાહાન ગુસ્સે સે ભડક ઉઠા. આગ બગોલા હો ગયા. ઔર આંખોં સે શૌ'લે નિકલને લગે. બાહાન કી આંખોં સે ખૂન બરસતા દેખ કર ઉસ કે કરીબ ખડે બતારેકા ઔર સરદારોં ને મ્યાન સે તલવારેં નિકાલ લીં ઔર હઝરત ખાલિદ ઔર તમામ સહાબા કો શહીદ કર દેને પર આમાદા હો ગએ, લૈકિન વહ બાહાન કે હુક્મ કે મુન્તઝિર થે. બાહાન ને ગરજતી હૂઈ આવાઝ, ખશમનાક લહ્જા મેં હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ ઐ ખાલિદ બિન વલીદ ! મૈં અપને દિલ મેં તુમ્હારે લિયે મેહરબાની કા

નર્મ ગોશા રખતે હુએ નૈક સુલૂક કે સાથ ગુફ્તગૂ કરતા રહા, લૈકિન તુમ ને તશદુદ ઔર સખ્ત અન્દાઝ મેં કલામ કર કે મેરા દિમાગ પરાગન્દા કર દિયા હૈ. અબ મૈં હરગિઝ તુમ પર ઔર તુમ્હારે સાથિયોં પર રહમ નહીં કરૂંગા. તુમ ને હમારે હુસ્ને સુલૂક ઔર નર્મી કો દેખા હૈ, અબ હમારા ગઝબ ઔર સખ્તી ભી દેખ લો. **કસમ હૈ હક્કે મસીહ કી ! સબ સે પહલે તુમ્હારી નઝરોં કે સામને તુમ્હારે પાંચ કૈદી સાથિયોં કો કત્લ કરૂંગા ઔર ફિર તુમ્હારા ઔર તુમ્હારે સાથ આએ હુએ એક સૌ આદમિયોં કા ભી વહી હશ્ર કરૂંગા.**

બાહાન કી ઈસ ધમકી સે હઝરત ખાલિદ તૈશ મેં આ ગએ ઔર ઈંટ કા જવાબ પત્થર સે દેતે હુએ દિલૈરી સે ફરમાયા કિ ઐ બાહાન ! તૂને હમ કો પહચાનને મેં બડી ગલતી કી હૈ. હમ મૌત સે બિલ્કુલ નહીં ડરતે બલ્કિ ઝિન્દગી સે ઝિયાદહ મૌત કો મહબૂબ જાનતે હૈં. શહીદ હોના હમારી ઐન ખ્વાહિશ વ આરઝૂ હૈ. કસમ હૈ પરવરદિગારે આલમ કી ઔર રસૂલે મક્બૂલ કી, કસમ હૈ દા'વતે અબૂ બક્ર કી ઔર અમારતે ઉમર ફારૂક કી ! **તૂ મેરી નઝરોં કે સામને મેરે સાથિયોં કો ક્યા મારેગા ? તેરી કૌમ કી નઝરોં કે સામને તુઝ કો ઈસી જગહ કાટ કર રખ દૂંગા.** યહ ફરમા કર હઝરત ખાલિદ ને મ્યાન સે તલ્વાર ખીંચ કર નાર-એ તહલીલ ઔર તક્બીર બુલન્દ કિયા ઔર તમામ સહાબા ને ભી અપની તલવારેં સૌંત લીં ઔર બાહાન કો ઘૈર લિયા. બાહાન કે મુહાફિઝ કુછ સોચેં ઔર કુછ કરેં ઈસ કે પહલે હી હઝરત ખાલિદ ઔર સહાબએ કિરામ મિસ્લે શૈર જસત લગા કર બાહાન કે તખ્ત પર પહુંચ ગએ ઔર બાહાન પર નન્ગી તલ્વાર બુલન્દ કર દીં. બાહાન કે ખૈમે મેં સન્નાટા છા ગયા. કોઈ હિલતા તક નહીં ક્યૂં કિ તમામ રૂમી ઈસ બાત સે વાકિફ થે કિ સહાબા પર હમ્લા કરને કી ગલતી કી, તો બાહાન કી ગર્દન કાટ કર હઝરત ખાલિદ હમ પર ફૈંક મારેંગે, જૈસે કિ ઉન્હોં ને જંગ અજનાદીન મેં રૂમી સરદાર વર્દાન કી ગર્દન કાટ કર રૂમી લશ્કર પર ફૈંકી થી. બાહાન કો હિલહિલા કર બુખાર ચઢા હો ઈસ તરહ કાંપ રહા થા. અપને મુહાફિઝોં કો હાથ કે ઈશારે સે તવક્કુફ કરને કો કહા. ગોયા વહ બન્દ લફ્ઝોં મેં અપને મુહાફિઝોં કો કહ રહા થા કિ **તુમ્હારી અદના ગલતી સે મેરી ઝિન્દગી કા ખૈલ ખત્મ હો જાએગા.**

એક અજીબ કશ્મકશ કા મન્ઝર થા. બાહાન કે સર પર મૌત સવાર થી ઔર સહાબએ કિરામ ભી તો મૌત કે કિનારે ખડે થે. બાહાન કો કત્લ કરને કે બા'દ ઈન કા બચ કર નિકલ્ના ના મુમ્કિન થા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બિફરે હુએ શૈર કી તરહ ખશમનાક થે. ખૈમા મેં મૌજૂદ તમામ લોગોં કે દિલોં કી ધડકનેં તૈઝ હો ગઈ થીં. અબ ક્યા હોગા ?

સક્તા કા આલમ થા, તમામ રૂમિયોં કે ચેહરોં પર હવાઈયાં ઉડ રહી થીં. બિલ-આખિર બાહાન ને હિમ્મત સે કામ લેતે હુએ હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ ઐ અરબી બિરાદર ! તવક્કુફ કરો, તવક્કુફ કરો, જલ્દબાઝી સે કામ મત લો. કસમ હૈ હક્કે મસીહ કી ! હમ એલચી કો કભી નહીં કત્લ કરતે. મુઝે મા'લૂમ હૈ કિ તુમ બ-તૌર એલચી આએ હો. મૈં ને તુમ્હારી દિલૈરી કા હૌસલા દેખને કે લિયે તુમ કો ઝૂટી ધમકી દી થી ઔર તુમ ઈસ કો સચ સમઝ કર મારને ઔર મરને પર તુલ ગએ. મઆમલા ખત્મ કરો ઔર યહાં સે ચલે જાઓ. **હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ અપને પાંચોં સાથિયોં કો કૈદ સે છુડાએ બગૈર હરગિઝ નહીં જાઊંગા**, બાહાન ને કહા કિ ખુશી સે સાથ લે જાઓ. તુમ્હારી મર્ઝી મેં કૈસે ટાલ દૂં. પસ બાહાન ને પાંચ કૈદી સહાબા કો લાને કા હુક્મ દિયા. જબ વહ ખૈમા મેં લાએ ગએ તો બાહાન ને ઈન કો રિહા કર દેને કા હુક્મ દિયા. એક અજીબ રોઅબ વ હૈબત બાહાન પર છા ગયા થા. હઝરત ખાલિદ જો ભી કહતે થે ઈસે રદ કરને કી ઉસ મેં હિમ્મત હી ન થી. હઝરત ખાલિદ ઔર સહાબા ને અપની તલવારેં મ્યાન મેં કર લીં લૈકિન ફિર ભી કિસી કો હમ્લા કરને કી જુર્અત ન હૂઈ બલ્કિ બાહાન ભી અબ નહીં ચાહતા થા કિ કોઈ મક્રો ફરૈબ કરે. ન જાને ઈસ ને ક્યા દેખ લિયા થા કિ વહ ખૌફ વ હૈબત સે ભર ગયા થા. શમ્એ રિસાલત કે પરવાનોં પર અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને મહબૂબે આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે તુફૈલ વહ કરમ ફરમાયા થા કિ ઈન કી હૈબત સે મુશ્રિકીન થર થર કાંપતે થે. યહ મુકદ્દસ સહાબએ કિરામ અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે મો'જિઝાત કે મઝહર થે. અલ્લાહ કે મહબૂબ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી વહ હૈબત થી :

તેરી આમદ થી કિ બૈતુલ્લાહ મુજ્રે કો ઝુકા
તેરી હૈબત થી કિ હર બુત થર થરા કર ગિર ગયા

(અઝ :. ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

ઔર અલ્લાહ કે **મહબૂબે અકરમ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે આશિકોં કી વહ હૈબત થી કિ **ઈન મુઠ્ઠી ભર આશિકોં કે સામને લાખોં કા રૂમી લશ્કર થર થર કાંપતા થા.** હઝરત ખાલિદ ને થોડી દૈર પહલે બાહાન કે સર પર નન્ગી તલવારેં સૌંત કર જો ખલબલી મચા દી થી, ઈસ કા અસર તમામ રૂમિયોં કે ઝહન પર બાકી થા ઔર બાહાન તો ઐસા ડર ગયા થા, જૈસે ઈસે સાંપ સૂંઘ ગયા હો. અપને સર પર હઝરત ખાલિદ કી બરહેના તલ્વાર મંડલાતી દેખ કર, વહ ઐસા સહમ ગયા થા કિ હઝરત ખાલિદ કી કમર મેં મ્યાન

કે અન્દર લટકતી તલ્વાર દેખ કર ઈસ કી હાલત **સાંપ કા કાટા રસ્સી સે ડરતા હૈ જૈસી થી.** બાહાન કે હુક્મ સે પાંચોં કૈદી સહાબા કે હાથ પાઊં કી બેડિયાં ખોલ દી ગઈ. વહ ભી અબ હઝરત ખાલિદ કે કરીબ આ કર ખડે હો ગએ. હાલાં કિ હઝરત ખાલિદ ઔર તમામ સહાબા ને તલવારેં મ્યાન મેં કર લેં થીં લૈકિન વહ તમામ હઝરાત બાહાન કે કરીબ ઈસ તરહ હલ્કા બાંધ કર ખડે થે કિ અગર બાહાન ફિર દગા ઔર ફરૈબ કરે, તો વહ બાહાન કો ફૌરન દબોચ લેં. હઝરત ખાલિદ ને બાહાન સે કહા કિ હમારે ઘોડે ખૈમા કે બાહર બંધે હુએ હૈં ઈન્હેં ખૈમા કે અન્દર મંગવા દો. હમ યહીં સે સવાર હો કર રવાના હોંગે. બાહાન કે હુક્મ સે ઘોડે લાએ ગએ. બાહાન કો ન જાને ક્યા હો ગયા થા કિ **વહ હઝરત ખાલિદ કે સામને પાલતૂ કુત્તે કી તરહ દુમ હિલાતા થા.** ઉસ કે રવઈય્યે સે ઐસા મહ્સૂસ હોતા થા કિ વહ હઝરત ખાલિદ કી દિલૈરી પર ઐસા ફરેફ્તા હો ગયા હૈ કિ દુશ્મની ઔર દોસ્તી કે મખ્લૂત જઝ્બે મેં મુબ્તલા હો ગયા હૈ. દોસ્તી કી રાહ હમવાર કરને કી ગરઝ સે તોહ્ફા વ હદ્યા કા સિલ્સિલા કાઈમ કરના ચાહા. વહ હઝરત ખાલિદ કો કુછ તોહ્ફા દેના ચાહતા થા, લૈકિન બ-રાહે રાસ્ત કહને મેં ઉસે ઝિઝક ઔર ખિજાલત મહ્સૂસ હૂઈ. લિહાઝા જબ હઝરત ખાલિદ ને અપને સાથિયોં કે હમરાહ ઘોડોં પર સવાર હોને કા અઝ્મ કિયા, તબ ઉસ ને હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ ઐ અરબી બિરાદર ! મૈં તુમ સે એક ચીઝ તલબ કરતા હૂં. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા અગર ઈસ કા દેના મેરે ઈમ્કાન વ ઈખ્તિયાર મેં હોગા તો ઈસ કે દેને મેં હરગિઝ બુખ્લ વ તા'મ્મુલ ન કરૂંગા. બાહાન ને કહા કિ તુમ્હારે સુર્ખ ચમડે કે કુબા (અચ્કન) ને મુઝે તઅજ્જુબ મેં ડાલ રખા હૈ. મુઝે બહુત પસન્દ આ ગયા હૈ, વહ મુઝે હદ્યા કર દો ઔર ઈસ કે સિલે મેં મેરે ખૈમા સે જો ભી ચીઝ પસન્દ આએ, વહ મેરી જાનિબ સે બ-તૌર તોહ્ફા કબૂલ કર લો.

બાહાન ને હઝરત ખાલિદ સે સુર્ખ ચમડે કા અચ્કન માંગા, વહ તો એક બહાના થા. બાહાન કે પાસ ઐસા બલ્કિ ઈસ સે ભી બેશ કીમત સૈંકડોં અચ્કન મૌજૂદ થે. દર અસ્લ વહ હઝરત ખાલિદ કો કોઈ કીમતી તોહ્ફા દે કર મરહૂને મન્નત કરના ચાહતા થા. લિહાઝા ચમડે કે અચ્કન કા મુતાલબા કિયા ઔર ઈસ કે ઈવઝ જો ચીઝ પસન્દ આએ ઈસે લે લેને કા ઈખ્તિયાર દિયા. હઝરત ખાલિદ ને બાહાન સે ફરમાયા કિ મુઝે ઈસ બાત કી ખુશી હૈ કિ તુમ ને મુઝ સે વહ ચીઝ માંગી, જો મેરી ઝાતી મિલ્કિયત હૈ. લો ! યહ મેરી તરફ સે તોહ્ફા હૈ. ઔર હાં ! તુમ ને મુઝ કો અપની પસન્દ કા તોહ્ફા ઈખ્તિયાર કરને કા હક્ક દિયા, જબ કિ તુમ ને તો મુઝે પૈશગી તોહ્ફા દે દિયા હૈ. **મેરે પાંચ સાથિયોં કો કૈદ સે આઝાદ કરને કા જો એહસાન કિયા હૈ વહ હમારે લિયે તુમ્હારા બહુત બડા તોહ્ફા હૈ. અબ હમેં મઝીદ કિસી તોહ્ફે કી હાજત નહીં.** ફિર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને

એક સૌ સાથિયોં ઔર પાંચ કૈદ સે આઝાદ સહાબા કે હમરાહ ઘોડોં પર સવાર હુએ ઔર રવાના હોતે વક્ત બાહાન સે કહા કિ **મર્દ હમેંશા સામને સે આ કર સીના પર વાર કરતા હૈ ઔર પીઠ પીછે સે વાર કરના ના મર્દોં કા કામ હૈ.** લિહાઝા અગર અબ ભી કુછ અરમાન બાકી રહ ગએ હોં તો હમ મૌજૂદ હૈં, પૂરે કર લો, લૈકિન રવાના હોને કે બા'દ પીઠ પીછે સે વાર કરને કી ગલતી મત કરના. બાહાન ને કહા કિ આપ ઈત્મીનાન રખો. ઐસા કુછ નહીં હોગા. બાહાન ને અપને મુહાફિઝોં સે કહા કિ તુમ હમારે મુઅઝ્ઝઝ મેહમાનોં કો હમારે લશ્કર કી હદ તક સાથ જા કર રુખસત કર આઓ ઔર ઈન્હેં કિસી કિસ્મ કી દુશ્વારી ન હો ઈસ કા ખ્યાલ રખના. બાહાન કે મુહાફિઝ બતારેકા હઝરત ખાલિદ કે કાફિલે કો જુલૂ મેં લે કર રવાના હુએ ઔર રૂમી લશ્કર કી હદ તક છોડ આએ.

જબ હઝરત ખાલિદ ચલે ગએ તો જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની ને આ કર બાહાન સે કહા કિ ઐ સરદાર ! **તુમ ને યહ ક્યા કિયા ? ખાલિદ બિન વલીદ કો જાને દિયા ? જાલ મેં ફંસે હુએ શિકાર કો છોડ દિયા ?** ઐસા સુન્હરી મૌકા' બાર બાર હાથ નહીં આતા. હમ ને ખાલિદ બિન વલીદ કો કિસ લિયે બુલાયા થા વહ તો તુમ કો મા'લૂમ હૈ ના ? અગર એક ખાલિદ બિન વલીદ કો માર ડાલતે તો હમારી ફતહ થી ઔર હિરક્લ બાદશાહ કે ઈન્આમો ઈકરામ કી હમ પર બારિશ હોતી. હાએ યહ સુન્હરી મૌકા' તુમ ને ગંવા દિયા. બાહાન ને જબલા કી યહ બાત સુની તો ચૌંક પડા ઔર કફે અફસોસ મલતે હુએ કહા કિ ઐ જબલા ! મુઝ સે બહુત બડી ગલતી હો ગઈ. મૈં ને હી ફરૈબ સે ખાલિદ બિન વલીદ કો કત્લ કર દેને કી સાઝિશ તજવીઝ કી થી, લૈકિન જબ ખાલિદ બિન વલીદ યહાં આયા તો મુઝ પર ન જાને ક્યા જાદૂ હો ગયા કિ મેરી અક્લ પર પર્દા પડ ગયા ઔર મૈં ઉસ કો યહાં બુલાને કા મક્સદે અસલી ફરામોશ કર ગયા. **વહ તો ચલા ગયા બલ્કિ પાંચ કૈદિયોં કો ભી છુડા કર અપને સાથ લે ગયા.** વાકઈ બહુત અફસોસ કી બાત હૈ લૈકિન અબ પછતાએ ક્યા હોતા જબ ચિડયાં ચુગ ગઈ ખેત.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રૂમી લશ્કર કી સરહદ સે ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કી તરફ તૈઝી સે રવાના હુએ. કિસી ભી રૂમી સિપાહી કો હિલને કી જુર્અત ન હૂઈ બલ્કિ સબ કે સબ દેખતે હી રહ ગએ. હઝરત ખાલિદ ઔર ઈન કે સાથિયોં કા મઅ પાંચ કૈદી સહાબા કે ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં સહીહ વ સાલિમ વાપસ લૌટને પર હઝરત અબૂ ઉબૈદા નિહાયત મસ્રૂર હુએ ઔર કૈમ્પ મેં ખુશી કી લહર દૌડ ગઈ. નારએ તક્બીર કી સદાએં બુલન્દ હૂઈ, ઈન કા ઈસ્તિક્બાલ કિયા ગયા ઔર તહનિયત પૈશ કી ગઈ. હઝરત ખાલિદ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો બાહાન કે કૈમ્પ કી અઝ અવ્વલ તા આખિર દાસ્તાન સુનાઈ ઔર કહા કિ કસમ હૈ સાહિબે મિમ્બર ઔર રૌઝા શરીફ કી ! બાહાન હમારી તલવારોં સે ડર

ગયા ઔર મરઊબ હો કર કૈદિયોં કો રિહા કર દિયા ઔર હમ કો ભી વાપસ જાને દિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ખાલિદ સે પૂછા કિ જંગ ઔર સુલહ કે મઆમલે મેં ક્યા તય હુવા ? હઝરત ખાલિદ ને કહા કિ ઐ સરદાર લડાઈ કરને પર કરાર દાદ મન્ઝૂર હૂઈ હૈ. અબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને તમામ મુજાહિદોં કો હુક્મ દિયા કિ આઈન્દા કલ રૂમી લશ્કર સે જંગ હોગી, લિહાઝા અપને અપને હથિયારોં કો દુરુસ્ત કર લો ઔર અલ્લાહ કી નુસ્રત વ મદદ પર ભરોસા રખો. હઝરત ખાલિદ ને મુજાહિદોં સે ફરમાયા કિ મૈં ને દુશ્મન કે લશ્કર કા કરીબ સે મુઆઈના કિયા હૈ. ઈન કી તા'દાદ કી કસરત કા યહ આલમ હૈ કિ તા હદ નઝર મિસ્લે ચૂંટિયોં કે ફૈલે હુએ હૈં ઔર હર તરહ કા સામાને જંગ ઈન કે પાસ હૈ, **લૈકિન લડને કે લિયે જિસ કી અહ્મ ઝરૂરત હોતી હૈ વહ દિલ ઈન કે પાસ નહીં.** પસ્ત હિમ્મતી ઔર બુઝદિલી ને ઈન કો ઘૈર રખા હૈ. ઔર સબ સે બડી બાત તો યહ હૈ કિ ઈન કા કોઈ નાસિર વ મદદગાર નહીં, જબ કિ હમારા હામી વ મદદગાર કાદિરે મુત્લક રબ તબારક વ તઆલા હૈ. કુરઆન મેં ઈર્શાદે બારી તઆલા હૈ :

ذَالِكَ بِاَنَّ اللّٰہ مَولیَ الَّذِیۡنَ اٰمَنُوۡاوَاَنَّ الۡکَافِرِیۡنَ لَا مَوۡلیٰ لَهُمۡ

(સૂરએ મુહમ્મદ,આયત : 11)

તર્જુમા : "ઈસ લિયે કિ મુસલ્માન મૌલા કા અલ્લાહ હૈ ઔર કાફિરોં કા કોઈ મૌલા નહીં" (કન્ઝુલ ઈમાન)

લિહાઝા ઐ મુજાહિદો ! ખુદા કી નુસ્રત પર કામિલ એ'તમાદ કર કે જવાંમર્દી સે રૂમિયોં કા મુકાબલા કરના,સબ્રો ઈસ્તિક્લાલ સે કામ લેના. સબ ને બ-યક ઝબાન જવાબ દિયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! **જેહાદ હમારી ખ્વાહિશ હૈ ઔર શહાદત હમારી આરઝૂ હૈ.** શમ્શીર ઝની ઔર નૈઝા બાઝી હમારા શેઆર હૈ, અલ્લાહ વ રસૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી રઝામન્દી ઔર ખુશનૂદી હાસિલ કરના હમારી નિય્યત હૈ, ઈસ્લામ કે લિયે અપની જાનેં નિસાર કરના હમારા ઈમાન હૈ. હઝરત ખાલિદ ઈન કે જવાબ સે ખુશ હુએ,દુઆએ ખૈરો આફિયત દે કર ફરમાયા કિ અબ અપને જંગી આલાત દુરુસ્ત કરને મેં લગ જાઓ. તમામ મુજાહિદ આઈન્દા કલ હોને વાલી જંગ કી તૈયારી મેં મસ્રૂફ હો ગએ.

જંગે યર્મૂક કા તીસરા દિન

સુબ્હ લશ્કરે ઈસ્લામ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ઈક્તિદા મેં નમાઝે ફજ્ર અદા કી. નમાઝ કે બા'દ મુજાહિદીન અપને અપને ઘોડોં પર સવાર હો કર મૈદાન મેં નિકલે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ખાલિદ સે ફરમાયા કિ મૈં ને તુમ કો લશ્કર પર સરદાર મુકર્રર કિયા હૈ, લિહાઝા તુમ અપની સવાબદીદ કે મુતાબિક મૈમના, મૈસરા, વગૈરા પર સરદાર મુકર્રર કરો ઔર જિસ તરહ ચાહો સફોં કો મુરત્તબ કરો. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને લશ્કર કે સરદારોં ઔર અહ્મ અર્કાન સે કહા કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા હુક્મ મેરે હુક્મ કી તરહ હૈ. લિહાઝા વહ જો હુક્મ દેં ઈસ કી ઈતાઅત કરના તુમ પર લાઝિમ હૈ. હઝરત ખાલિદ ને તજરબા કાર શહસવારોં કો લશ્કર કે અહ્મ અહ્મ હિસ્સોં પર સરદાર મુકર્રર કરને કે બા'દ સફોં કી તર્તીબ શુરૂ કર દી ઔર આફતાબ થોડા બુલન્દ હોતે હી હઝરત ખાલિદ લશ્કર કી તર્તીબ સે ફારિગ હો ગએ. ફિર તમામ સફોં કે દરમિયાન ગશ્ત કરતે હુએ ફરમાતે જાતે કિ ઐ હામિલાને કુરઆન ! સબ્રો ઈસ્તિક્લાલ સે કામ લેના, ક્યૂં કિ સબ્ર કરને વાલા ગાલિબ રહતા હૈ. બુઝદિલી ઔર ડર અપને કરીબ ભી મત આને દેના, ક્યૂં કિ મૈદાને જંગ મેં ના-મર્દી ઔર ખૌફ કે સબબ ઝિલ્લત વ ખ્વારી મિલતી હૈ.

બાહાન અરમની ભી રૂમી લશ્કર લે કર મૈદાન મેં આ ગયા થા, લૈકિન બાહાન કો અપને લશ્કર કી તર્તીબ મેં બહુત દૈર લગી. રૂમી લશ્કર કી કુલ તીસ સફેં મુરત્તબ હૂઈ ઔર હર સફ ઈસ્લામી લશ્કર કે બરાબર થી. લશ્કર કે આગે મુકદમતુલ જૈશ કી હૈસિયત સે બાહાન ને જબલા બિન ઐહમ કે ફૌજી અરબ મુતનસ્સિરા કો રખા. રૂમી લશ્કર કે આગે પાંચ રતલ ખાલિસ ચાંદી કી સલીબ (✞) રખી ગઈ થી, જિસ મેં સોને કી મીનાકારી કી હૂઈ થી ઔર ચારોં ગોશોં મેં કીમતી જવાહિર જડે હુએ થે, જો મિસ્લે સિતારોં કે ચમકતે થે. ઈસ સલીબ કે ઈર્દ ગિર્દ નસ્રાની રાહિબ ઔર કસ કા ગિરોહ હાથોં મેં ઈન્જીલ લિયે હુએ થા. જો સલીબ કો ધૂની દેતે થે ઔર ઈન્જીલ પઢતે થે ઔર રૂમી લશ્કર કી કામ્યાબી કી દુઆએં કરતે થે.

બાહાન રૂમી લશ્કર કી તર્તીબ સે ફારિગ હુવા ઔર ઉસ ને ઈસ્લામી લશ્કર કી તરફ નઝરે ઈલ્તિફાત કી, તો ઈસ્લામી લશ્કર કી તા'દાદ બહુત કમ મા'લૂમ હૂઈ. પૂરા ઈસ્લામી

મર્દાને અરબ.....હિસ્સા દૌમ

લશ્કર રૂમી લશ્કર કી એક સફ કે બરાબર ન થા, લૈકિન ઈસ્લામી લશ્કર કી હઝરત ખાલિદ ને ઐસી ઉમદા સફ બન્દી કી થી કિ બાહાન દેખ કર હૈરાન રહ ગયા. તમામ સફેં કતાર મેં ઐસે સલીકે સે ઈસ્તિદા થીં કિ આહની દીવાર મા'લૂમ હોતી થીં ઔર હર મુજાહિદ ઈસ હૈઅત સે ખડા થા કિ ગોયા ઈસ કે સર પર પરિન્દા બૈઠા હો, જો ઝરા સી હર્કત કરને પર ઉડ જાએગા. રહમતે આલમ વ જાને આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી આગોશે તર્બિયત કે પરવર્દહ ઔર મદ્રસએ મુહમ્મદી કે તા'લીમ યાફતા સહાબએ કિરામ રિઝવાનુલ્લાહે તઆલા અલૈહિમ અજમઈન સફ બન્દી કે મઆમલે મેં ઐસે માહિર થે કિ ઈન કી સફ બન્દી ઔર મા'રકા આરાઈ કી કૈફિયત કુરઆન મજીદ બ-તૌર તૌસીફ યૂં બયાન કરતા હૈ :

اِنَّ اللهَ يُحِبُّ الَّذِيْنَ يُقَاتِلُوْنَ فِى سَبِيْلِه صَفًّاكَاَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَّرْصُوْصٌ

(સૂરએ અસ્સફ, આયત : 4)

તર્જુમા : "બે શક અલ્લાહ દોસ્ત રખતા હૈ ઈન્હેં જો ઈસ કી રાહ મેં લડતે હૈં પર્રા (સફ) બાંધ કર, ગોયા વહ ઈમારત હૈં રાંગા પિલાઈ (સીસા પિલાઈ દીવાર)" (કન્ઝુલ ઈમાન)

તફસીર : "યા'ની એક સે દૂસરા મિલા હુવા. હર એક અપની જગહ જમા હુવા. દુશ્મન કે મુકાબિલ સબ કે સબ મિસ્લે શૈ વાહિદ કે"

(તફસીર ખઝાઈનુલ ઈરફાન, સફહા : 994)

બાહાન ને જબ ઈસ્લામી લશ્કર કી સફ બન્દી દેખી તો ઉસ પર એક અન્જાન ખૌફ તારી હુવા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કા રોઅબ ઔર દબદબા ઉસ કે દિલ મેં સમા ગયા.

હાકિમે બસરા હઝરત રૂમાસ કા ઇસ્લામી લશ્કર કી તરફ સે રૂમી બતરીક સે લડના

બાહાન ને અપને લશ્કર કો તર્તીબ દેને કે બા'દ હિરક્લ બાદશાહ કે એક મુકર્રબ બતરીક કો મૈદાન મેં ઉતારા. વહ બતરીક રૂમી લશ્કર કે રોઉસા મેં સે થા. અપને ભારી ડીલ ડોલ ઔર કદ્દો કામત મેં વહ ચટ્ટાન કી તરહ નઝર આતા થા. જવાહિરાત સે જડી હૂઈ સોને કી સલીબ ગલે મેં લટકાએ હુએ સામાને જંગ સે આરાસ્તા હો કર મૈદાન મેં

આયા ઔર અપને ઘોડે કો ગરદાવા દેને લગા. મિસ્લે શૈર ગરજતી આવાઝ મેં પુકાર કર મુકાબિલ તલબ કરને લગા. હાકિમ બસરા રૂમાસ જિન્હોં ને ફતહે બસરા કે દિન ઈસ્લામ કબૂલ કિયા થા ઔર અપની જાન કો અલ્લાહ કે લિયે વક્ફ કર કે ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ રૂમિયોં સે લડને નિકલ પડે થે. વહ રૂમી બતરીક કા ચેલેન્જ કબૂલ કરતે હુએ મૈદાન મેં આએ. રૂમી બતરીક ને હાકિમ રૂમાસ કો ફૌરન પહચાન લિયા કિ યહ હાકિમ બસરા રૂમાસ હૈ જિસ ને દીને ઈસ્લામ કબૂલ કર લિયા હૈ. રૂમી બતરીક ને કહા કિ ઐ રૂમાસ ! તુમ પર અફસોસ હૈ કિ તુમ ને અપના દીન છોડ કર મુસલ્માનોં કા દીન ઈખ્તિયાર કર લિયા હૈ. હઝરત રૂમાસ ને જવાબ દિયા કિ મૈં ને ઈસ્લામ કો સચ્ચા દીન પાયા હૈ. જો શખ્સ ઈસ દીન મેં દાખિલ હુવા ઉસ કો નૈક બખ્તી ઔર ભલાઈ હાસિલ હૂઈ ઔર ઉસ કી દુનિયા વ આખેરત સંવર ગઈ. ઔર જો દીને ઈસ્લામ સે મુન્હરિફ હુવા વહ ગુમરાહ ઔર બરબાદ હુવા. ઈત્ના ફરમા કર હઝરત રૂમાસ ને રૂમી બતરીક પર હમ્લા કર દિયા. રૂમી બતરીક ને વાર ખાલી ફૈરા ઔર જવાબી વાર કિયા, જિસ કો હઝરત રૂમાસ ને ઢાલ પર લે કર બચાયા. દોનોં ફન્ને હર્બ કે કુહના મશ્ક ઔર તજરબા કાર થે. દોનોં ને એક દૂસરે પર હમ્લે કર કે જંગ કે કર્તબ ઔર લડાઈ કે ફન દિખાએ. કાફી દૈર તક દોનોં મેં જંગ જારી રહી ઔર દોનોં લશ્કર વાલે ઈન કી લડાઈ કે દાંવ પૈચ દેખ કર હૈરાન થે. દૌરાને લડાઈ રૂમી બતરીક ને મૌકા' પા કર હઝરત રૂમાસ કે શાના પર વાર કર દિયા. તલ્વાર કી ઝર્બ કારી પડી ઔર ઝખ્મ બડા ગહરા લગા, હઝરત રૂમાસ કે જિસ્મ સે ખૂન કા ફવ્વારા છૂટા. કસરત સે ખૂન બહતા દેખ કર હઝરત રૂમાસ ને ઘોડે કી બાગ ફૈરી ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કી તરફ પલટે. બતરીક ને તઆકુબ કિયા, લૈકિન પાને મેં ના કામ રહા, હઝરત રૂમાસ શદીદ ઝખ્મી હાલત મેં ઈસ્લામી લશ્કર મેં આએ. મુજાહિદોં ને ઈન કો ઘોડે સે ઉતારા ઔર ઝખ્મ બાંધા. તમામ મુજાહિદોં ને હઝરત રૂમાસ કી કોશિશે જેહાદ કા શુક્રિયા અદા કિયા ઔર દુઆએ જઝાએ ખૈર સે નવાઝ કર ઈન કી હૌસલા અફઝાઈ કી.

હઝરત રૂમાસ કે ઝખ્મી હો કર વાપસ પલટને પર રૂમી બતરીક કા હૌસલા બઢ ગયા ઔર તકબ્બુર વ ગુરૂર કે નશે મેં ચૂર, અપને ઘોડે કો મૈદાન મેં ઉતાર કર તલ્વાર લહરાતા હુવા ભેડિયે કી તરહ ચિલ્લા ચિલ્લા કર મુકાબિલ તલબ કરને લગા, કૌન હૈ જો મેરે મદ્દે મુકાબિલ આએ ? મૈં ઈસ કે ખૂન સે અપની તલ્વાર કી પ્યાસ બુઝાઉંગા ઔર અપને દિલ કો ઠંડક પહોંચાઉંગા.

હઝરત કૈસ બિન હબીરા કા બતરીક સે મુકાબલા :-

રૂમી બતરીક કો મુતકબ્બિરાના લહ્જે મેં ગરજતે દેખ કર હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક અબસી મૈદાન મેં લડને કે લિયે નિકલે, લૈકિન હઝરત ખાલિદ ને ઈન્હેં મના' ફરમાયા, તુમ ઝઈફ ઔર બુઢ્ઢે શખ્સ હો, તુમ્હારા જાના મુનાસિબ નહીં, લિહાઝા હઝરત મૈસરા રુક ગએ. અબ હઝરત આમિર બિન તુફૈલ અદ્દૌસી ને હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ ઐ સરદાર ! આપ મુઝે જાને કી ઈજાઝત દેં તાકિ મૈં ઈસ મગ્રૂર કા ગુરૂર તોડ દૂં. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ ઐ આમિર ! તુમ કમસિન હો ઈસ બતરીક સે બરાબર ટક્કર નહીં લે સકોગે, ઝરા તુમ તવક્કુફ કરો. હઝરત આમિર ને કહા કિ સરદાર ! આપ ને ઈસ રૂમી બતરીક કો બહુત અહ્મિયત દે દી હૈ, દો શખ્સોં ને આપ સે ઈસ કે મુકાબલે મેં જાને કી ઈજાઝત તલબ કી, લૈકિન આપ ને જાને નહીં દિયા. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ જબ યહ બતરીક હઝરત રૂમાસ સે લડ રહા થા તો મૈં ને ઈસ કી લડાઈ કો બ-ગૌર દેખા. ઈસ કે લડને કે અન્દાઝ સે પતા ચલતા થા કિ વહ બહુત તજરબા કાર, જંગજૂ ઔર શુજાઅ હૈ ઔર વહ તુમ કો કોઈ ઝરર ન પહુંચા દે ઈસ લિયે મૈં ને અઝ રાહે શફકત તુમ કો જાને કી ઈજાઝત નહીં દી. લિહાઝા દિલ છોટા ન કરો ઔર અપની જગહ ઈત્મિનાન સે ઠહરો.

ઈસ્લામી લશ્કર સે મુજાહિદ કો મુકાબલે કે લિયે નિકલને મેં દૈર હૂઈ, તો રૂમી બતરીક ચીખ ચીખ કર મુકાબિલ તલબ કરને લગા. હઝરત હર્સ બિન અબ્દુલ્લાહ અઝ્દી ને હઝરત ખાલિદ સે જાને કી ઈજાઝત માંગી. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ બે શક તુમ મેં સખ્ત દિલૈરી ઔર કુવ્વત હૈ ઔર તુમ મર્દે ચાલાક ભી હો. અલ્લાહ કા નામ લે કર મુકાબલા કરને નિકલો. હઝરત હર્સ બિન અબ્દુલ્લાહ ને લડાઈ કા સામાન દુરુસ્ત કિયા ઔર મૈદાન કી તરફ જાને કે લિયે આમાદા હુએ.

હઝરત હર્સ રવાના હો રહે થે કિ હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ ઐ અબ્દુલ્લાહ કે બેટે ! મેરે એક સવાલ કા જવાબ દો. ક્યા ઈસ સે પહલે તુમ ને કિસી જંગ મેં કિસી સે મુકાબલા કિયા હૈ ? હઝરત હર્સ ને કહા : નહીં. બલ્કિ યહ પહલા મૌકા' હૈ કિ મુઝે યહ સઆદત હાસિલ હો રહી હૈ. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ તુમ ભી ઠહર જાઓ. ક્યૂં કિ વહ બતરીક કુહના મશ્ક તજરબા કાર હૈ ઔર મૈં યહ ચાહતા હૂં કિ ઈસ કે મુકાબલે મેં વહી નિકલે જો તજરબા કાર હો. યહ ફરમા કર હઝરત ખાલિદ ને હઝરત કૈસ બિન હબીરા મુરાદી કી તરફ દેખા. હઝરત કૈસ ને કહા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! મૈં આપ કા ઈશારા સમઝ ગયા હૂં. આપ યહ ચાહતે હૈં કિ મૈં મુકાબલા કરને જાઉં. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા હાં ! બે

શક તુમ ઈસ કે મદ્દે મુકાબિલ હો. અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કા નામ લે કર જાઓ. અલ્લાહ તુમ્હારી ઝરૂર મદદ ફરમાએગા.

હઝરત કૈસ બિન હબીરા મુરાદી ''بِسْمِ اللّٰهِ وَ عَلٰى بَرْكَةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَ اٰلِهٖ وَ سَلَّمَ'' પઢતે હુએ મૈદાન મેં ગએ. ઈસ મઆમલે કો ઈમામે અર્બાબિ સેયર હઝરત અલ્લામા મુહમ્મદ બિન અમ્ર વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ કી ઝબાની સમાઅત ફરમાએં :

> ''પસ કહા કૈસ ને કિ એ અબૂ સુલૈમાન ! મૈં જાનતા હૂં કિ તુમ પૈશ ન આતે હો સાથ મેરે ઔર મેરે નિકલને કો મુરાદ લેતે હો કિ મૈં જાઉં ઈસ કે મુકાબલે કો. પસ કહા ખાલિદ બિન વલીદ ને કિ જાઓ તુમ અલ્લાહ ગાલિબ ઔર બુઝુર્ગ કા નામ લે કર કિ બ-તહ્કીક તુમ મસલ ઈસ કે હો ઔર અલ્લાહ તુમ્હારી ઈઆનત કરેગા ઈસ પર. પસ નિકલે કૈસ બિન હબીરા રહમહુલ્લાહુ ઔર રવાના કિયા ઉન્હોં ને અપને ઘોડે કો મૈદાન મેં યહાં તક કિ નર્મ ઔર મુલાઈમ કર દિયા ઈસ કી તબીઅત કો ઔર તોડ દિયા ઉસ કી તૈર કો, પસ આગે બઢાયા ઈસ કો બ-જાનિબે બતરીક કે ઔર વહ કહતે થે ''بِسْمِ اللّٰهِ وَ عَلٰى بَرْكَةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَ اٰلِهٖ وَ سَلَّمَ'' ઔર નઝદીક હુએ વહ બતરીક સે''

(હવાલા :- ફુતૂહુશ્શામ, અઝ :- અલ્લામા વાકદી, સફહા : 233)

કારેઈને કિરામ ગૌર ફરમાએં ! હઝરત કૈસ બિન હબીરા મુરાદી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો જલીલુલ કદ્ર સહાબીએ રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ થે. મૈદાને જંગ મેં જહાં મૌત કા સામના હોને વાલા હૈ, ઐસી ખતરનાક મુહિમ પર જાતે વક્ત અપની હિફાઝત ઔર ગલ્બા હાસિલ કરને કે લિયે **''અલા બરકતે રસૂલલ્લાહ''** યા'ની રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી બરકત પર કહતે હુએ મૈદાન મેં જાતે હૈં. હઝરત કૈસ બિન હબીરા મૈદાન મેં રૂમી બતરીક પર હમ્લા કરને જા રહે થે, **લિહાઝા ઉન્હોં ને અપને આકા વ મૌલા, રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી ઝાત દાફેઉલ બલા સે ઈસ્તિઆનત કી ઔર ઈન કી બરકત કે તુફૈલ અલ્લાહ સે ફતહ વ નુસ્રત કે તાલિબ હુએ.** હઝરત કૈસ બિન હબીરા મુરાદી હી નહીં, બલ્કિ તમામ સહાબએ કિરામ કા યહ અકીદા થા કિ અલ્લાહ તઆલા અપને મહબૂબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે વુજૂદે બા-બરકત કે તુફૈલ હી હમ પર રહમ વ કરમ ફરમાતા હૈ ઔર ઈન કી બરકત સે હમ કો ફતહ વ નુસ્રત મિલતી

હૈ. લૈકિન દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન કા અકીદા સહાબએ કિરામ કે અકીદે કે બર-અક્સ હૈ, બલ્કિ સહાબએ કિરામ કા જો અકીદા થા, વહ ઈન કે નઝદીક શિર્ક હૈ.

- વહાબી, દેવબન્દી ઔર તબ્લીગી જમાઅત કે ઈમામ વ પૈશવા મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી લિખતે હૈં :

> **''લિહાઝા કોઈ કિસી કા નામ ઉઠતે બૈઠતે લિયા કરે, દૂર વ નઝ્દીક સે પુકારા કરે ઔર બલા કે મુકાબલે મેં ઈસ કી દુહાઈ દે ઔર દુશ્મન પર ઈસ કા નામ લે કર હમ્લા કરે... તો ઈન સબ બાતોં સે આદમી મુશ્રિક હો જાતા હૈ.''**

(હવાલા :- તક્વિયતુલ ઈમાન, નાશિર : દારુસ સલ્ફિયા, બમ્બઈ, સફહા : 22)

મુન્દરજા બાલા ઈબારત મેં દેહ્લવી સાહિબ કહતે હૈં કિ કિસી કા નામ લે કર દુશ્મન પર હમ્લા કરને સે આદમી મુશ્રિક હો જાતા હૈ. ગૌર ફરમાએં કિ હઝરત કૈસ બિન હબીરા મુરાદી તલ્વાર લે કર મૈદાન મેં ક્યૂં ગએ થે ? રૂમી બતરીક પર હમ્લા કરને ગએ થે. ફૂલોં કા હાર પહનાને નહીં ગએ થે. ઔર જબ હમ્લા કરને ગએ તો રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી બરકત વ નુસ્રત કા વિર્દ કરતે હુએ ગએ. ઈન્સાફ સે કહિયે મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી કે શિર્ક કે ફત્વે કી મશીન ગન કા વાર કિસ પર હો રહા હૈ ?

બહર હાલ, હઝરત કૈસ બિન હબીરા મુરાદી જબ મૈદાન મેં આએ, તો ઈન કા સુરઅત સે તલ્વાર ઘૂમાને ઔર ઘોડે કો ગરદાવા દેને કી મહારત દેખ કર રૂમી બતરીક ને તાડ લિયા કિ યહ ફન્ને હર્બ કે માહિર હૈં, લિહાઝા ઉસ ને અપને આપ કો ચૌકન્ના કિયા ઔર બહુત એહતિયાત સે લડને લગા. દોનોં મેં શમ્શીર ઝની હોતી રહી. દોનોં આઝમૂદા કાર જંગજૂ થે. દોનોં કી તલ્વાર ઝની ને દેખને વાલોં કો તઅજ્જુબ મેં ડાલ દિયા. દોનોં આપસ મેં ઐસા ઝૌર સે તલ્વાર મારતે કિ તલ્વાર સે જબ તલ્વાર ટકરાતી, તો આગ કી ચિંગારિયાં ઉડતી થીં. અચાનક હઝરત કૈસ ને મૌકા' પા કર બતરીક પર એક વાર કિયા. બતરીક ને વાર સિપર પર લિયા, લૈકિન વાર ઈત્ના શદીદ થા કિ ઢાલ કો ફાડ કર તલ્વાર બતરીક કે સર પર લગી લૈકિન બતરીક ને લોહે કા ખૌદ પહન રખા થા. તલ્વાર ખૌદ મેં પૈવસ્ત હો ગઈ ઔર ખીંચને કે બા-વુજૂદ નિકલી નહીં, હઝરત કૈસ ને ઝૌર લગા કર નિકાલને કી કૌશિશ કી તો તલ્વાર કા કબ્ઝા હાથ મેં આ ગયા. હઝરત કૈસ કી તલ્વાર કા વાર સર પર રસીદ હોને સે બતરીક લરઝ ગયા, લૈકિન જબ ઉસ ને હઝરત કૈસ કો બગૈર

તલ્વાર કા દેખા, તો તૈઝી સે તલ્વાર ચલાઈ, લૈકિન ઉસ કી તલ્વાર કા વાર શાના પર લગને કે બા-વુજૂદ હઝરત કૈસ કો કોઈ ઝરર નહીં પહુંચા ક્યૂં કિ આપ ને લોહે કી ઝિરહ પહની થી. બતરીક ને દૂસરા વાર કરને કા કસ્દ કિયા તો હઝરત કૈસ ને છલાંગ લગાઈ ઔર બતરીક સે ચિમટ ગએ ઔર ઉસ કો ઘોડે સે ખીંચ કર ઝમીન પર ડાલ દિયા. અબ દોનોં મેં કુશ્તી શુરૂ હો ગઈ.

હઝરત કૈસ બિન હબીરા ઈબાદતે ખુદાવન્દી મેં શબ બૈદારી કિયા કરતે થે ઔર દિન મેં અક્સર વ બૈશતર રોઝા રખતે થે, લિહાઝા ઈન કા જિસ્મ દુબલા પતલા થા જબ કિ રૂમી બતરીક ભૈંસે કી તરહ મોટા ઔર ફર્બા થા. હઝરત કૈસ કે દોનોં હાથ કી ગિરફ્ત મેં ભી વહ નહીં સમાતા થા. ઉસ કી ગર્દન કા હલ્કા હી તીન ચાર બાલિશ્ત કા થા. લિહાઝા વહ હઝરત કૈસ કી પકડ મેં કબ આતા ? થોડી દૈર ઈસી તરહ કુશ્તી હોતી રહી, આખિરકાર રૂમી બતરીક હઝરત કૈસ પર ચઢ બૈઠા ઔર કરીબ થા કિ વહ કાબૂ પા કર આપ કો શહીદ કર દે યા કૈદ કર લે. હઝરત કૈસ ને તમામ તાકત સે અપને જિસ્મ કો લચક દે કર કરવટ બદલતે હુએ ઈતને ઝૌર સે મરોડ દિયા કિ બતરીક અપના જિસ્માની તવાઝુન ખો બૈઠા ઔર લુઢક કર ગિરા. હઝરત કૈસ મૌકા' પાતે હી જસત લગા કર ઘોડે કી પીઠ પર સવાર હો ગએ. બતરીક અપને મોટા પે કી વજહ સે સુરઅત સે ઉઠ ન સકા. હઝરત કૈસ ને ઘોડે કો એડી મારી ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કી તરફ દૌડ આએ તાકિ કિસી કી તલ્વાર લે કર વાપસ આ જાએં. બતરીક ભી અબ ઘોડે પર સવાર હો ગયા થા. ઉસ ને હઝરત કૈસ કો ઈસ્લામી લશ્કર કી જાનિબ જાતે હુએ દેખ કર યહ ગુમાન કિયા કિ હઝરત કૈસ મુઝ સે ડર કર ભાગે હૈં. બતરીક ને તઆકુબ કિયા. હઝરત કૈસ ને બતરીક કો આતા દેખ કર અપને દિલ મેં કહા કિ ઐ નફસ ! તૂ મૌત સે ન ડર અરે મૌત તો તેરી દિલી ખ્વાહિશ ઔર આખરી તમન્ના હૈ. વાપસ પલટ તાકિ ભાગને કા ગુમાન કિસી કો ન ગુઝરે. યહ ખ્યાલ આતે હી હઝરત કૈસ ને ઝૌર સે લગામ ખીંચી. ઘોડા ચરાગ-પા હો કર ઠહર ગયા. હઝરત કૈસ કી કમર મેં એક લમ્બી યમની છુરી થી, વહ નિકાલ લી ઔર ઘોડે કી બાગ રૂમી બતરીક કી તરફ ફૈર દી. સામને સે રૂમી બતરીક બરહના તલ્વાર ઘૂમાતા હુવા આ રહા થા. હઝરત કૈસ ને અપના ઘોડા ઉસ કી તરફ દૌડાયા. બડા નાઝુક મરહલા થા. બતરીક કે હાથ મેં તલ્વાર થી ઔર હઝરત કૈસ કે હાથ મેં ખન્જર થા. અબ દોનોં બિલ્કુલ કરીબ આ ગએ કિ દફઅતન હઝરત કૈસ ને ઘોડે કો મોડ કર એક તરફ કૂદાયા. ઔર બતરીક કી લાઈન વ ખત સે એક જાનિબ હટ ગએ. બતરીક ઈતની તૈઝ રફતારી સે આ રહા થા કિ યક લખ્ત ઘોડા રોક ન સકા ઔર આગે નિકલ ગયા. દૂર જા કર ઘોડા રોકા ઔર ફિર ઘોડે કા રુખ હઝરત કૈસ કી તરફ ફૈરા.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ દૂર સે હઝરત કૈસ ઔર રૂમી બતરીક કી લડાઈ દેખ રહે થે. હઝરત કૈસ ઈસ્લામી લશ્કર કી તરફ આતે આતે રુક ગએ ઔર ખન્જર નિકાલ કર બતરીક સે લડને વાપસ ગએ, ઈધર હઝરત ખાલિદ ને હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી બક્ર કો હુક્મ દિયા કિ જલ્દી સે હઝરત કૈસ કો તલ્વાર પહુંચાઓ. હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને અપને સાથ દો તલવારેં લીં. એક અપને લિયે ઔર એક હઝરત કૈસ કે લિયે. પીઠ કી જાનિબ નૈઝા લટકાયા ઔર તૈઝ ઘોડા દૌડાતે હુએ મૈદાન કી તરફ ચલે. ઔર ઐન ઉસ વક્ત હઝરત કૈસ કે કરીબ પહુંચ ગએ જબ હઝરત કૈસ ઔર બતરીક કે ઘોડે આમને સામને થે, હઝરત કૈસ ને ચક્મા દે કર અપના ઘોડા એક તરફ હટા લિયા. જબ બતરીક ને અપને ઘોડે કા રુખ મોડા તો ક્યા દેખતા હૈ કિ હઝરત કૈસ કે કરીબ હઝરત અબ્દુર્રહમાન મૌજૂદ હૈં. જિસ તરહ હઝરત ખાલિદ ને અપને સાથી કો ઐન વક્ત પર મદદ ભેજ દી. ઈસી તરહ જબ રૂમી લશ્કર કે લોગોં ને હઝરત અબ્દુર્રહમાન કો મૈદાન મેં આતે હુએ દેખા, તો ઉન્હોં ને યહ ગુમાન કિયા કિ યહ અપને સાથી કી લડને મેં મદદ કરને આ રહે હૈં, લિહાઝા રૂમી લશ્કર સે ભી દો ગબર અપને સાથી કી મદદ કરને ફૌરન મૈદાન મેં આ ગએ. અબ મૈદાન મેં દો મુકદ્દસ સહાબી ઔર તીન નજિસ રૂમી થી. રૂમી બતરીક કી મદદ કરને આએ હુએ દો ગબરોં ને હઝરત અબ્દુર્રહમાન સે કહા કિ યહ ક્યા બે ઈન્સાફી હૈ કિ હમારે એક આદમી કે મુકાબલે મેં તુમ દો આદમી હો ગએ. હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને જવાબ દિયા કિ મૈં સિર્ફ અપને સાથી કો તલ્વાર પહુંચાને આયા હૂં ઔર વાપસ પલટ જાતા હૂં. હમ કભી બે ઈન્સાફી નહીં કરતે ઔર હકીકત યહ હૈ કિ તુમ્હારે સૌ કે મુકાબલે મેં હમારા એક આદમી કાફી હૈ. અગર તુમ કો ઈસ કા તજરબા કરના હૈ તો ઈસ વક્ત તુમ તીન હો. હમ દો હૈં લૈકિન બજાએ દો કે હમ મેં સે સિર્ફ એક આદમી તુમ સે નિપટ સક્તા હૈ.

❁ <u>હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી બક્ર કી શુજાઅત</u> :-

હઝરત અબ્દુર્રહમાન કી બાત સુન કર તીનોં રૂમી જલ કર કબાબ હો ગએ, ગુસ્સા ઔર તકબ્બુર સે આંખેં ચઢા કર બે તુકી બકવાસ કરને લગે. હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને હઝરત કૈસ સે ફરમાયા કિ મૈં તુમ સે બ-વાસ્તએ અલ્લાહ તઆલા દરખ્વાસ્ત કરતા હૂં કિ તુમ ને બતરીક સે લડને મેં બહુત મશક્કત ઉઠાઈ હૈ, લિહાઝા થોડી દૈર કે લિયે એક તરફ હટ કર આરામ હાસિલ કર લો ઔર ફિર દેખો કિ મૈં ક્યા કરતા હૂં. હઝરત કૈસ થોડા હટ ગએ ઔર દફઅતન હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને બતરીક કી મદદ કો આને વાલે દો

ગબરોં મેં સે એક કે સીના પર ઐસા ઝૌર સે નૈઝા મારા કિ પુશ્ત કે પાર જા નિકલા ઔર વહ મુર્દા હો કર ઝમીન પર ગિરા. અપને સાથી કા હશ્ર દેખ કર દોનોં રૂમી તિલ્મિલા ઉઠે ઔર તૈશ મેં આ કર હઝરત અબ્દુર્રહમાન પર હમ્લા કર દિયા. હઝરત અબ્દુર્રહમાન તન્હા દો રૂમી સે મુકાબલા કર રહે થે, લૈકિન ઈન કી તલ્વાર ઝની કી મહારત વ સુરઅત કા યહ આલમ થા કિ દો રૂમી ભી કમ પડતે થે. હઝરત અબ્દુર્રહમાન કી તલ્વાર બિજલી કી માનિન્દ ચમકતી થી, જિસ કો દેખ કર દોનોં રૂમિયોં કી આંખેં ચુંધિયા ગઈ. હઝરત કૈસ ને ચાહા કિ હઝરત અબ્દુર્રહમાન કી ઈઆનત કરેં, વહ નઝદીક આએ, લૈકિન હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને ઈન સે કહા કિ **મૈં તુમ કો રસૂલે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ઔર હઝરત સિદ્દીકે અકબર કા વાસ્તા દેતા હૂં કિ મુઝ કો અકેલા લડને દો. મૈં ઈન દોનોં કો જહન્નમ કી આગ મેં પહુંચા દેતા હૂં ઔર અગર મેં શહીદ હો જાઉં તો હઝરત આઈશા સિદ્દીકા કો મેરા સલામ કહ દેના.**

થોડી દૈર તલ્વાર ઝની કરને કે બા'દ હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને ફિર એક મરતબા નૈઝા નિકાલા ઔર ઘૂમાને લગે. હઝરત કૈસ દૂર ખડે ખડે હઝરત અબ્દુર્રહમાન કી દિલૈરી ઔર બહાદુરી કે જૌહર દેખ કર તઅજ્જુબ ભી કરતે ઔર ઈન કી સલામતી કી દુઆ ભી. હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને મદદ કો આને વાલે દૂસરે ગબર કે સીને પર નૈઝા મારા, લૈકિન નૈઝા ઝિરહ મેં ફંસ ગયા. ન ગબર ઝખ્મી હુવા ઔર ન ખીંચને પર વાપસ નિકલતા થા. લિહાઝા હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને હાથ સે નૈઝા છોડ દિયા ઔર ફૌરન મ્યાન સે તલ્વાર નિકાલ કર ઐસા શદીદ વાર કિયા કિ ગબર દો ટુકડે હો કર ઝમીન પર ગિરા. અબ પહલે લડને આને વાલા બતરીક બચા. ઉસ ને અપને મુઆવિન દોનોં ગબરોં કો કુશ્તા દેખા, તો ઉસ કો ભી અપની મૌત કા યકીન હો ગયા. મૌત કે ખૌફ સે થર થર કાંપને લગા. ઉસ કે **અવસાન ખતા હો ગએ** ઔર બદ-હવાસી કે આલમ મેં બે તર્તીબ તલ્વાર ઘૂમાને લગા. હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને હઝરત કૈસ બિન હબીરા કો પુકાર કર કહા કિ યહ તુમ્હારા શિકાર હૈ. ક્યૂં કિ તુમ સે લડને યહી મૈદાન મેં આયા થા, લિહાઝા ઈસ કો દોઝખ કી આગ મેં પહુંચાને કે સવાબ કે હક્કદાર તુમ હો. હઝરત કૈસ ને બતરીક કે સર પર તલ્વાર કા ઐસા શદીદ વાર કિયા કિ તલ્વાર ખૌદ કો તોડતી હૂઈ ઉસ કે સર કો હલક તક ચીર દિયા ઔર બતરીક કે સરકે ચિથડે ઉડા દિયે, બતરીક ઝમીન પર ઐસે ગિરા જૈસે કોઈ ભૈંસા ઝબ્હ હો કર ઝમીન પર પડા હો. યહ મન્ઝર દેખ કર રૂમી લશ્કર મેં ખૌફ કી કપકપી ફૈલ ગઈ, આપસ મેં એક દૂસરે સે કહતે થે કિ **યહ અરબ ઈન્સાન હૈં યા જિન્નાત ?**

તીનોં રૂમિયોં કો કત્લ કરને કે બા'દ હઝરત અબ્દુર્રહમાન ઔર હઝરત કૈસ ઈસ્લામી લશ્કર મેં વાપસ આએ. હઝરત કૈસ લશ્કર મેં આ કર અપની જગહ ઠહર ગએ, લૈકિન હઝરત અબ્દુર્રહમાન વાપસ ફિર મૈદાન મેં આ કર અપને ઘોડે કો ગરદાવા દેને લગે ઔર રૂમિયોં કો પુકાર કર મુકાબિલ ભેજને કા મુતાલબા કરને લગે, લૈકિન કિસી ભી રૂમી સિપાહી ને મૈદાન મેં આને કી જુર્અત ન કી. લેહાઝા ખુદ હઝરત અબ્દુર્રહમાન રૂમી લશ્કર કે મૈમના ઔર મૈસરા પર ટૂટ પડે. હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર સિદ્દીક કા ચેહરા જૌશે જેહાદ સે અર્ગવાન કે ફૂલ કી તરહ સુર્ખ હો કર ચમક રહા થા. ઈન કો અપની તરફ આતા દેખ કર રૂમિયોં પર દહશત તારી હો ગઈ, જાન બચાને કે લિયે હઝરત અબ્દુર્રહમાન કી તલ્વાર કી ઝદ સે મહફૂઝ રહને કે લિયે દાએં બાએં હોને લગે. નતીજતન ઈન કી સફેં ટૂટ કર દર્હમ બરહમ હો ગઈ. હઝરત અબ્દુર્રહમાન કી તલ્વાર કી લપેટ મેં દો રૂમી આ ગએ ઔર ખર્બૂઝા કી તરહ કટ ગએ. હઝરત અબ્દુર્રહમાન ફિર બીચ મૈદાન મેં આ ગએ ઔર લલકાર લલકાર કર રૂમિયોં કો ડરાને લગે ઔર અપના નામ જતા જતા કર મુકાબિલ તલબ કરને લગે. રૂમી લશ્કર સે એક ગબર મુકાબલા કરને નિકલા બલ્કિ યૂં સમઝો કિ મરને કે લિયે આયા. ગબર મૈદાન મેં આ કર ઠહરતા ઔર અપની તલ્વાર સંભાલતા ઈત્ના મૌકા' હી ઉસે ન મિલા. ઉસ કે આતે હી હઝરત અબ્દુર્રહમાન ને એક હી વાર મેં ઉસે ઝમીન પર ઢૈર કર દિયા. ફિર દૂસરા આયા. ઈસ કા ભી યહી હાલ હુવા. અબ મુકાબલા કરને મૈદાન મેં આને કી કિસી મેં હિમ્મત બાકી ન રહી.

ઈસ્લામી લશ્કર પર રૂમિયોં કા ઈજ્તિમાઈ હમ્લા :-

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર સિદ્દીક કી શુજાઅત વ બહાદુરી ઔર હિરક્લ બાદશાહ કે મુકર્રબ બતરીક કે કત્લ કી ઈત્તિલા' જબ બાહાન કો મિલી, તો વહ બૌખલા ગયા. ઉસ ને ફૌરન હુક્મ જારી કિયા કિ લશ્કર કી અગલી દસ સફેં યક-બારગી ઈસ્લામી લશ્કર પર હમ્લા કર દેં. બાહાન કા હુક્મ મિલતે હી રૂમી લશ્કર કી અગલી દસ સફેં ઈસ્લામી લશ્કર પર ઉમંડતે હુએ સૈલાબ કી તરહ ટૂટ પડીં. ઈસ્લામી લશ્કર કી સફેં આરાસ્તા ઔર મુજાહિદીન ચૌકન્ના હી થે. **રૂમી લશ્કર કે સૈલાબ કે સામને જૈશે ઈસ્લામ કે મુજાહિદ આહની દીવાર કી તરહ સાબિત કદમ રહે.** રૂમી લશ્કર કી કસરત કે બાઈસ ઐસા શૌર વ ગુલ બુલન્દ હુવા કિ દૂર દરાઝ જંગલ તક આવાઝ સુનાઈ દી. ચરિન્દે વ પરિન્દે ઘબરા કર ભાગ નિકલે. ઘોડોં કી ટાપોં સે ઉડને વાલે ગર્દ વ ગુબાર

મિસ્લે બાદલ છા ગએ ઔર મીલોં તક કુછ દિખાઈ ન દેતા થા. આતિશે જંગ કા તન્નૂર ભડક ઉઠા. નૈઝોં ઔર તલવારોં કી ચકાચાક સદાએં ઔર મક્તૂલ ઔર ઝખ્મિયોં કી ગૂંજતી ચીંખેં માહૌલ કી સંગીની મેં ઈઝાફા કરતી થીં. મૌત કા બાઝાર તૈઝ વ ગર્મ થા. ઘમસાન કી લડાઈ જારી થી. મા'રકએ જંગ ઐસા શબાબ પર થા કિ બડે બડે દિલૈરોં કે ભી દિલ દહલ જાએં. ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદીન સરોં પર કફન બાંધ કર રૂમી હમ્લે કે સામને સાબિત કદમી સે જમે રહે. સુબ્હ સે લે કર શામ તક મૈદાને કારઝાર કી સરગર્મિયાં સર્દ ન હૂઈ. આફતાબ કે ગુરૂબ હોને પર માહૌલ ઝરા ઠંડા હુવા. જંગ મૌકૂફ હૂઈ ઔર દોનોં લશ્કર અપને અપને કૈમ્પ મેં વાપસ લૌટે. રૂમી બડી તા'દાદ મેં મક્તૂલ હુએ થે, જબ કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે બહુત થોડે મુજાહિદોં કો જામે શહાદત નૌશ કરને કી સઆદત નસીબ હૂઈ. શહીદ હોને વાલોં મેં હઝરત કૈસ બિન હબીરા મુરાદી કે ભતીજે હઝરત સુવૈદ બિન બેહરામ ભી થે. ''اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَیْهِ رَاجِعُوْنَ''

❀ <u>હઝરત કૈસ કે ભતીજે કી તલાશ ઔર એક સૌ રૂમિયોં કા કત્લ</u> :-

હઝરત કૈસ બિન હબીરા મુરાદી ને અપને ભતીજે હઝરત સુવૈદ કો ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ કૈમ્પ મેં વાપસ આતે નહીં દેખા, તો ઈન કો હઝરત સુવૈદ કી શહાદત કા અંદેશા હુવા. પસ રાત કે સન્નાટે મેં વહ અપને કુછ સાથિયોં કે હમરાહ મા'રકએ મૈદાન મેં મશ્અલેં લે કર ગએ. મૈદાન મેં બે-શુમાર લાશેં બે ગોર વ કફન પડી હૂઈ થીં ઔર ઈન મેં અક્સર રૂમિયોં કી થીં. હઝરત કૈસ લાશેં ટટોલ ટટોલ કર હઝરત સુવૈદ કો ઢૂંઢને કી બહુત કૌશિશ કર રહે હૈં, મગર લાશ દસ્તયાબ ન હૂઈ. હઝરત કૈસ માયૂસ હો કર પલટને કા ઈરાદા કરતે હૈં કિ દફઅતન કુછ રૂમી સિપાહી હાથ મેં મશ્અલેં લિયે હુએ મૈદાન કી તરફ આતે નઝર આએ. હઝરત કૈસ ને અપને સાથિયોં સે ફરમાયા કિ રૂમી ગબર આ રહે હૈં. ખુદા કી કસમ ! મૈં અપને ભતીજે કા બદલા લે કર રહૂંગા. હઝરત કૈસ ઔર ઈન કે સાથિયોં ને મશ્અલેં બુઝા દીં. યહ કુલ સાત અશ્ખાસ થે. સાતોં અલગ અલગ હો ગએ ઔર લાશોં કે દરમિયાન મિસ્લે મુર્દા લેટ ગએ. રૂમી સિપાહી કરીબ આએ, વહ કુલ એક સૌ આદમી થે. મૈદાન મેં આ કર રૂમી સિપાહિયોં ને ભી લાશેં ટટોલના શુરૂ કિયા. થોડી દૈર ઈધર ઉધર કી લાશેં ટટોલીં ઔર ઉસ બતરીક કી લાશ કો ઢૂંઢ નિકાલા જિસ કો આજ દિન મેં હઝરત કૈસ હી ને કત્લ કિયા થા. ઉસ બતરીક કી લાશ કો અપને શાનોં પર ઉઠા કર રૂમી વાપસ જાને લગે. રૂમી સિપાહી અપને બતરીક કે ભૈંસે જૈસી ભારી ભરકમ લાશ બડી મુશ્કિલ સે ઉઠા કર ચલ રહે થે, હાલાં કિ વહ બે ખૌફ ઔર ગાફિલ થે. જબ રૂમી

સિપાહી ઉસ મકામ પર આએ જહાં હઝરત કૈસ બિન હબીરા મુરાદી ઔર ઈન કે સાથી લાશોં કે દરમિયાન છુપ કર લેટે હુએ થે, તો અચાનક તમામ મુજાહિદ ઉઠ ખડે હુએ ઔર રૂમિયોં પર ટૂટ પડે. અચાનક ઈસ તરહ કે હમ્લે કી રૂમિયોં કો તવક્કોઅ ન થી, વહ બૌખલા ગએ. વહ કુછ સોચેં સમઝેં ઔર કુછ કરેં, ઈતને અર્સે મેં મુજાહિદોં કી તલવારેં ઈન કે સરોં ઔર ગર્દનોં પર પડને લગીં. મુજાહિદોં ને ઈન કો ગાજર મૂલી કી તરહ કાટ કર રખ દિયા. હઝરત કૈસ ને અકેલે સોલાહ રૂમિયોં કો કત્લ કિયા ઔર જબ વહ કિસી રૂમી કો કત્લ કરતે થે તો યહ કહતે થે કિ યહ મેરે ભતીજે કે બદલે મેં હૈ યા યહ કહતે થે કિ યહ મેરે ભતીજે કી તરફ સે હૈ. અલ-ગરઝ મુજાહિદોં ને આન કી આન મેં એક સૌ રૂમી સિપાહિયોં કો વાસિલે જહન્નમ કર દિયા.

રૂમિયોં કો કત્લ કરને કે બા'દ હઝરત કૈસ ઔર ઈન કે સાથી અપને લશ્કરી કૈમ્પ કી તરફ વાપસ લૌટ રહે થે કિ લાશોં કે દરમિયાન સે કિસી કે કરાહને કી આવાઝ સુનાઈ દી. હઝરત કૈસ રુક ગએ ઔર ઉસ આવાઝ કે કરીબ ગએ, દેખા તો વહ હઝરત સુવૈદ થે. ઝખ્મોં કી શિદ્દત સે કરાહ રહે થે ઔર ખૂન મેં લથપથ અપની ઝિન્દગી કી આખરી સાંસેં લે રહે થે. હઝરત કૈસ ફૌરન અપને ભતીજે સે લિપટ ગએ ઔર રોને લગે. પૈશાની કો બોસા દિયા ઔર પૂછા કિ એ પ્યારે બેટે ! તુમ્હારા યહ હાલ કિસ તરહ હુવા ? હઝરત સુવૈદ ને કહા કિ એ મોહતરમ ચચા જાન ! મૈં કુછ ભાગતે હુએ રૂમિયોં કા પીછા કર રહા થા કિ દફઅતન એક રૂમી ને પલટ કર મેરે સીને પર નૈઝે સે વાર કર દિયા, મૈં સંભલ ન સકા ઔર ઉસ કી નૌક મેરી પુશ્ત કે આર પાર હો ગઈ ઔર મૈં ઝમીન પર ગિર પડા. હઝરત કૈસ ને દેખા તો હઝરત સુવૈદ કે સીના મેં દાએં જાનિબ ગહરા ઝખ્મ થા ઔર અભી તક ઉસ સે ખૂન બેહ રહા થા.

હઝરત સુવૈદ ને જાં કની કે આલમ મેં લરઝતી હૂઈ આવાઝ મેં કહા : **ચચા જાન ! ઈસ વક્ત મેં યહ દેખ રહા હૂં કિ જન્નત કી હૂરેં મેરે ઈસ્તિકબાલ કે લિયે જમા હૈં ઔર મેરી રૂહ નિકલને કા ઈન્તિઝાર કર રહી હૈં.** હઝરત સુવૈદ ને અપને ચચા હઝરત કૈસ સે મઝીદ કહા : કિ એ ચચા ! આપ મુઝ કો ઈસ્લામી લશ્કર કે ખૈમોં તક પહુંચા દેં, તાકિ મૈં વહાં મરૂં. હઝરત કૈસ ઔર ઈન કે સાથી મિલ કર હઝરત સુવૈદ કો ખૈમા મેં લે આએ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ઈત્તિલા' મિલતે હી ફૌરન હઝરત કૈસ કે ખૈમા મેં આ પહુંચે ઔર હઝરત સુવૈદ કે સરાહને આ કર બૈઠ ગએ. હઝરત સુવૈદ નિઝાઅ કે આલમ મેં થે. લૈકિન કુછ કહના ચાહતે થે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર તમામ હાઝિરીન કી આંખેં ભર આઈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને પૂછા : બેટા ! તુમ ક્યા કહના ચાહતે હો ?

"સુવૈદ ને કહા સાથ નૈકી ઔર બેહતરી ઔર મગ્ફિરત કે જઝાએ નૈક અતા કરે અલ્લાહ તઆલા હમારી તરફ સે હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ કો. પસ હર આઈના સચ્ચે થે વહ અપને કૌલ મેં ઔર દુરુસ્ત ઈર્શાદ કિયા થા હમ સે'' (યા'ની શહીદ કે લિયે જન્નત કી હૂરેં હૈં)

(હવાલા : - ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 238)

યહ થે હઝરત સુવૈદ કી ઝિન્દગી કે આખરી કલ્માત યા'ની અપને આકા વ મૌલા, રહમતે આલમ વ જાને આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કા તઝકેરા ઔર ઈન કી યાદ આખરી સાંસોં તક ઝિન્દા હૈ ઔર ઈન કે ઈશ્ક મેં હી અપના સર કુરબાન કિયા :

દિલ હૈ વો દિલ, જો તેરી યાદ સે મા'મૂર રહા

સર હૈ વો સર, જો તેરે કદમોં પે કુરબાન ગયા

ફિર થોડી હી દૈર મેં હઝરત સુવૈદ બિન બેહરામ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી રૂહ પરવાઝ કર ગઈ, રાત હી મેં નમાઝે જનાઝા પઢ કર ઈન કો દફ્ન કર દિયા ગયા. હઝરત સુવૈદ રાત કી તારીકી મેં બ-ઝાહિર કબ્ર કી તારીકી મેં દાખિલ કિયે ગએ. લૈકિન ઈશ્કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કા ચિરાગ ઈન કે દિલ મેં રૌશન થા, જિસ કી બ-દૌલત ઈન કી કબ્ર મેં અંધેરા નહીં બલ્કિ ઉજાલા થા :

લહદ મેં ઈશ્ક રુખે શહ કા દાગ લે કે ચલે

અંધેરી રાત સુની થી ચિરાગ લે કે ચલે

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત સુવૈદ કો દફ્ન કરને કે બા'દ મુજાહિદોં ને બાકી રાત કુરઆન મજીદ કી તિલાવત, નમાઝ ઔર ઈસ્તિગ્ફાર મેં બસર કી. ઔર અપને રબ તઆલા સે મદદ ઔર નુસ્રત કી દુઆ માંગતે થે.

રૂમી લશ્કર કા ઝુલ્મ વ ઈસ્તિબદાદ ઔર દો બતારેકા કા ખ્વાબ

તીસરે દિન કી જંગ ખત્મ હોને પર રાત કે વક્ત રૂમી લશ્કર કે તમામ બતારેકા, સરદાર ઔર અરાકીન રૂમી સિપાહ સાલાર બાહાન અરમની કે ખૈમે મેં જમા હુએ. ખૈમે મેં દસ્તરખ્વાન બિછા હુવા થા, ઉમદા ઔર લઝીઝ ખાને પુર તકલ્લુફ અન્દાઝ સે સજાએ ગએ થે. સબ લોગ દસ્તરખ્વાન પર ખાને કે લિયે બૈઠ ગએ, લૈકિન બાહાન ને ખાના ખાને સે ઈન્કાર કિયા. ઉસ કા મૂડ ઈત્ના ખરાબ થા કિ ઉસ કો ખાને કી તરફ રગ્બત હી ન થી. ઉસ કી ઝેહની હાલત ઈસ કદ્ર પરાગન્દા હોને કા સબબ યહ થા કિ જબ હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર સિદ્દીક ઔર હઝરત કૈસ બિન હબીરા ને રૂમી બતરીક ઔર દો ગબરોં કો કત્લ કર દિયા થા, ઉસ વક્ત એક બતરીક બાહાન કે પાસ આયા ઔર સરગોશી કરતે હુએ કહા કિ એ બાદશાહ ! આજ રાત મૈં ને એક ખ્વાબ દેખા હૈ કિ કુછ લોગ સબ્ઝ ઘોડોં પર સવાર મુસલ્લહ આસ્માન સે ઉતરે ઔર અરબોં કે લશ્કર કે આગે કતાર બન્દ સફેં બાંધ દી ઔર હમારે ઔર અરબોં કે દરમિયાન હાઈલ હો ગએ. હમારે લશ્કર કા કોઈ આદમી હમ્લે કા કસ્દ કર કે મુસલ્માનોં કે લશ્કર કી જાનિબ જાતા, તો યહ આસ્માન સે આને વાલે સવાર ઉસ કો ખત્મ કર દેતે. ઈસ તરહ ઉન્હોં ને હમારે લશ્કર કે બે-શુમાર લોગોં કો માર ડાલા. બતરીક ને બાહાન સે કહા કિ યહ ખ્વાબ દેખને કે બા'દ મુઝ કો યકીન હો રહા હૈ કિ મુસલ્માનોં કા લશ્કર હમ પર ઝરૂર ગાલિબ આએગા. બતરીક કી ઝબાન સે ખ્વાબ કી તફસીલ સુન કર બાહાન કા દિલ ખૌફ સે ઉડને લગા. બા'દહુ ઉસ ને રૂમી લશ્કર કી દસ સફોં કો યક-બારગી મુસલ્માનોં પર હમ્લા કરને કા હુક્મ દિયા થા, લૈકિન નતીજા યહ હુવા કિ રૂમી લશ્કર કે સિપાહી અક્સર મક્તૂલ હુએ. લિહાઝા બાહાન કો ભી બતરીક કે ખ્વાબ કી સદાકત કા યકીન હો ગયા ઔર વહ બહુત હી તશ્વીશ મેં મુબ્તલા હુવા, ઈસી વજહ સે રાત કે વક્ત ખાને કે લિયે દસ્તરખ્વાન પર નહીં આયા. રૂમી લશ્કર કે અરાકીન વ બતારેકા કો જબ પતા ચલા કિ સરદાર બાહાન આજ કી જંગ કે નતીજા સે ફિક્ર મન્દ હોને કી વજહ સે ખાને સે બાઝ રહા હૈ, તો વહ સબ જમા હો કર બાહાન કે પાસ આએ ઔર કહા કિ એ સરદાર ! ક્યા સબબ હૈ કિ હમ આપ કો પઝ્મુર્દા ખાતિર દેખ રહે હૈં ? રંજ વ ગમ કે આસાર જનાબે વાલા કે ચેહરે સે અયાં

હૈં. નીઝ હમ કો મા'લૂમ હુવા હૈ કિ ઈસી વજહ સે રાત આપ ને ખાના ભી તનાવુલ નહીં ફરમાયા. ઐ સરદાર ! જંગ મિસલ ડોલ કે હૈ. વહ ઘૂમતી હૈ ઔર અપના રુખ બદલતી હૈ. કભી જંગ કા નતીજા હમારી મુવાફિક્ત મેં હોતા હૈ ઔર કભી મુખાલિફત મેં. આજ હમ ને લડાઈ મેં હઝીમત ઉઠાઈ હૈ, તો હો સક્તા હૈ કિ આઈન્દા કલ હમ કો ગલ્બા હાસિલ હો. કલ હમ સબ મિલ કર મુસલ્માનોં પર ધાવા બોલ દેંગે ઔર ઈન કો ખત્મ કર દેંગે. બાહાન ને કહા કિ હમારી શિકસ્ત વ મગ્લૂબી કી સિર્ફ એક હી વજહ હૈ કિ હમ ને અપને દીને મસીહ ઔર ઈન્જીલ કે અહકામ કી ઈતાઅત સે રૂગર્દાની કી હૈ. ગુનાહ વ મા'સિયત કે દલદલ મેં ગર્ક હૈં ઔર અપની હી કૌમ કે મિસ્કીનોં ઔર કમઝોરોં પર ઝુલ્મ વ સિતમ કરતે હૈં. હમ મેં અદ્લ વ ઈન્સાફ બાકી નહીં રહા.

બાહાન કી યહ બાત સુન કર ઈસી વક્ત એક રૂમી ખડા હુવા ઔર કહા કિ ઐ બાદશાહ ! આપ હમેંશા ઝિન્દા ઔર સલામત રહો. આપ ને હક્ક બાત કહી. યહ હકીકત હૈ કિ હમારી કૌમ કે ઝૌર આવર લોગ કમઝોરોં પર ઝુલ્મ વ સિતમ કરને મેં હદ સે તજાવુઝ કર ગએ હૈં. ખુદા કા ખૌફ ઈન કે દિલોં મેં બિલ્કુલ નહીં. ઈન કે દિલ પત્થર કી તરહ સખ્ત હો ગએ હૈં ઔર રહમ વ કરમ, અદ્લ વ ઈન્સાફ ઔર ગૈરત જૈસી કોઈ ચીઝ ઈન કે અન્દર પાઈ નહીં જાતી. ખુદ મુઝ કો ઈન કે ઝુલ્મ વ તશદ્દુદ કા તલ્ખ તજરબા હુવા હૈ. અગર આપ ઈજાઝત મરહમત ફરમાએં તો મૈં અપની દર્દ ભરી દાસ્તાન સુનાઉં. બાહાન ને કહા કિ તુમ કો ઈજાઝત હૈ બિલા ખૌફ વ ઝિઝક બયાન કરો.

રૂમી ફર્યાદી ને કહા કિ ઐ સરદાર ! તુમ્હારે લશ્કર કે પડાવ કે કરીબ મેરી જાએ રિહાઈશ હૈ ઔર ઈસી સે મુલહિક મેરા ખેત હૈ. મેરે પાસ એક સૌ બકરિયાં થીં જિસ કો મેરા બેટા ચરાયા કરતા થા. તુમ્હારે લશ્કર કે એક બતરીક સરદાર ને મેરી બકરિયાં દેખ લીં ઔર ઈસ કે ખાને કા તલબગાર હુવા. ઉસ ને રોઝાના હસ્બે ઝરૂરત મેરી બકરિયાં ઝબરદસ્તી છીન કર ખાની શુરૂ કર દીં. ઉસ કો દેખ કર રૂમી લશ્કર કે દૂસરે સિપાહિયોં ને ભી બકરિયાં જબરન લેની શુરૂ કર દીં ઔર આનન ફાનન મેરી તમામ બકરિયાં સફાચટ કર દીં. જબ મેરી બીવી કો ઈસ અમ્ર કી ઈત્તિલા' હૂઈ તો બતરીક સરદાર કે પાસ શિકાયત લે કર ગઈ, બતરીક સરદાર ને મેરી બીવી કો બહુત નર્મ લહ્જા મેં જવાબ દેતે હુએ કહા કિ મુઝે અફસોસ હૈ કિ લશ્કર કે સિપાહિયોં ને તુમ્હારે સાથ ઝિયાદતી કી હૈ. લિહાઝા આપ મોહતરમા ખૈમે મેં આ કર તમામ વારદાત કી તફસીલ બતાએં, મૈં ફૌરન ઈસ કા તદારુક કર દેતા હૂં. ઈસ તરહ મેરી બીવી કો ફુસ્લા કર વહ અપને ખૈમે મેં લે ગયા ઔર

વહાં ઉસ કી અસ્મત દરી કી. મેરા બેટા મેરી બીવી કે હમરાહ શિકાયત કરને ગયા થા, લૈકિન વહ ખૈમે કે બાહર ખડા થા. ઉસ કો અન્દર જાને કી ઈજાઝત ન દી ગઈ થી. ખૈમે કે અન્દર મેરી બીવી કે સાથ ઝિયાદતી હો રહી થી ઔર વહ મદદ કે લિયે ઝૌર ઝૌર સે ચિલ્લા રહી થી. લિહાઝા મેરા બેટા ખૈમે કે અન્દર ઘુસ ગયા. વહ અપની માં પર બતરીક કો સવાર દેખ કર શૌર મચાને લગા ઔર બતરીક પર હમ્લે કા કસ્દ કિયા, લૈકિન બતરીક કે મુહાફિઝોં ને ઉસે પકડ લિયા. અપને રંગ મેં ભંગ ડાલને કી ગુસ્તાખી કરને કી સઝા દેતે હુએ બતરીક ને મેરે બેટે કો કત્લ કર દેને કા હુક્મ દિયા, ચુનાન્ચે ઉસ કે આદમિયોં ને મેરે નૌ-જવાન ઔર હોનહાર બેટે કો બડી બે રહમી સે કત્લ કર દિયા. ઈસ હાદિસા કી મુઝે ખબર હૂઈ તો મૈં બતરીક કે પાસ ઈન્સાફ માંગને ગયા, તો ઉસ ને બર્બરિયત કા ઈઝહાર કર કે મેરા હાથ કાટ દિયા. યહ કહ કર રૂમી ફર્યાદી ને અપના કટા હુવા હાથ બાહાન કે સામને કર દિયા.

રૂમી ફર્યાદી કી દાસ્તાને ઝુલ્મ સુન કર બાહાન આપે સે બાહર હો ગયા ઔર ઉસ ને કહા કિ જિસ ને ભી તેરે સાથ ઐસી હર્કત કી હૈ, ઉસે મૈં ઈબ્રતનાક સઝા દૂંગા. ફિર બાહાન ને રૂમી ફર્યાદી સે કહા કિ ક્યા તુમ ઈસ બતરીક કો જાનતે હો ? રૂમી ફર્યાદી ને કહા : ક્યૂં નહીં ? વહ ઈસ વક્ત યહાં મૌજૂદ હૈ. ઈત્ના કહ કર ઉસ ને એક બતરીક કા ગિરેબાન થામ લિયા ઔર કહા કિ ઐ બાદશાહ ! યહી વહ ઝાલિમ શખ્સ હૈ જિસ ને મેરે દિલ કી દુનિયા ઉજાડી હૈ. રૂમી ફર્યાદી ને જિસ બતરીક કો મુજરિમ કરાર દિયા થા વહ રૂમી લશ્કર કા મુઅઝ્ઝઝ સરદાર ઔર અહ્મ રુક્ન થા, લિહાઝા ઉસ કી મુવાફિક્ત મેં લશ્કર કે દીગર સરદારોં ને શૌરો ગુલ મચા દિયા ઔર રૂમી ફર્યાદી સે કહા કિ ગદ્દાર ! અરબોં સે માલ લે કર ઈન કે કહને કે મુતાબિક હમારે લશ્કર કે મુઅઝ્ઝઝ સરદાર પર ગલત ઈલ્ઝામ લગાતે હુએ શર્મ નહીં આતી ? તૂં ઈસ તરહ આપસ મેં ફૂટ ડાલના ચાહતા હૈ, તાકિ હમ ખાના જંગી મેં ઉલઝ જાએં ઔર હમારે દુશ્મન ફાઈદા ઉઠાએં. યહ કહ કર એક બતરીક ને રૂમી ફર્યાદી કો તલ્વાર મારી ઔર ઈસ કી ગર્દન ઉડા દી.

બાહાન યહ મઆમલા દેખ કર ખશમનાક હુવા કિ ઉસ કે મરતબા કા લિહાઝ નહીં કિયા ગયા ઔર ઉસ કી મૌજૂદગી મેં ઉસ કે હુક્મ કે બગૈર એક બે કુસૂર ઔર મઝ્લૂમ શખ્સ કો કત્લ કર દિયા ગયા. લિહાઝા ઉસ ને ગરજતી આવાઝ મેં હાઝિરીન કો લા'નત મલામત કરતે હુએ કહા કિ ઐ સંગ દિલ ઝાલિમો ! સખ્તી હો તુમ પર ! કસમ હૈ હક્કે મસીહ કી ! તુમ ઝરૂર ઝલીલ વ ખ્વાર હોગે. અપની હી કૌમ પર ઈસ તરહ એ'લાનિયા

ઝુલ્મ વ સિતમ કરને કે બા-વુજૂદ તુમ કિસ બિના પર મદદ ઔર ગલ્બા કી ઉમ્મીદ રખતે હો ? તુમ્હારે કરતૂત ઐસે મઝમૂમ ઔર રઝીલ હૈં કિ અલ્લાહ કા તુમ પર ઈતાબ નાઝિલ હોના હી હૈ. તુમ્હારા માલો અસ્બાબ, દૌલત વ ખઝાના, ઝમીન વ જાઈદાદ બલ્કિ તુમ્હારા મુલ્ક તુમ સે છીન કર ઈન અરબોં કો દે દેગા, જો અપને દીન કે અહકામ પર સખ્તી સે પાબન્દ હૈં ઔર અલ્લાહ સે ડરતે હૈં, મન્હિયાત શરઈયા સે બાઝ રહતે હૈં. ઐ બે રહમ ઝાલિમો ! તુમ મેરે નઝદીક અબ કુત્તોં, ગધોં બલ્કિ તમામ જાનવરોં સે બદ-તર હો. અન્કરીબ તુમ અપને ઝુલ્મ કા બુરા અન્જામ દેખોગે. અબ મુઝે તુમ સે કોઈ સરોકાર નહીં, લિહાઝા યહાં સે દફાઅ હો જાઓ. મહફિલ બરખાસ્ત કી જાતી હૈ.

બાહાન કા ગઝબ વ ગુસ્સા દેખ કર તમામ હાઝિરીન સહમ ગએ ઔર સર ઝુકાએ યકે બા'દ દીગર સબ કે સબ રફૂ ચક્કર હો ગએ. લૈકિન એક બતરીક અપની જગહ બૈઠા રહા. જબ પૂરા ખૈમા ખાલી હો ગયા તબ યહ બતરીક અપની જગહ સે ખડા હુવા ઔર બાહાન કે કરીબ આયા. તા'ઝીમ કી રસ્મ અદા કરને કે બા'દ બતરીક ને કહા કિ ઐ સરદાર ! ખુદા કી કસમ ! આપ કી બાત સૌ ફીસદી હક્ક હૈ. મુઝે ભી યકીન હૈ કિ હમ અપને ઝુલ્મ વ સિતમ કે સબબ ઝરૂર મગ્લૂબ હોંગે. ઈલાવા અઝીં એક ઝરૂરી અમ્ર કી તરફ આપ કી તવજ્જોહ મબ્ઝૂલ કરાના ચાહતા હૂં, મૈં ને કલ રાત એક ખ્વાબ દેખા હૈ. ફિર ઈસ બતરીક ને પહલે બતરીક કે ખ્વાબ કે હૂબહૂ અપના એક ખ્વાબ બયાન કિયા. બાહાન ગૌર સે ઉસ બતરીક કે ખ્વાબ કી તફસીલ સમાઅત કરતા રહા. સારા વાકેઆ સુનને કે બા'દ બાહાન ને બતરીક કો રુખસત કિયા ઔર ગહરી સોચ વ ફિક્ર મેં પડા દેર તક અપની જગહ બૈઠા રહા.

બાહાન કા એક હફ્તા જંગ મૌકૂફ રખના ઔર હિરક્લ કે જવાબ કા મુન્તઝિર રહના

બાહાનબહુતદેરતકઅપનીજગહબૈઠકરસોચતારહા,ફિરવહબિસ્તરેખ્વાબપર ગયા. દો બતરીક કા બઐનિહિ એક તરહ કા ખ્વાબ દેખના, ઈસ કે લશ્કર કે સરદારોં કા બે કુસૂર રૂમી કે લડકે કો કત્લ કરના, ઉસ કી બીવી કી આબરૂ રેઝી કરના ઔર અપની નઝરોં કે સામને ઉસ કો કત્લ કરના વગૈરા વગૈરા ખ્યાલાત ઈસ કે દિમાગ મેં ગર્દિશ કર રહે થે. નીંદ આંખોં સે કોસોં દૂર ચલી ગઈ. પૂરી રાત કરવટેં બદલ બદલ કર ગુઝારી

ઔર ફૈસલા કિયા કિ કુછ દિનોં કે લિયે જંગ મૌકૂફ કર દૂં ઔર હિરક્લ બાદશાહ કો સૂરતે હાલ સે મુત્તલેઅ કરૂં. વહાં સે જવાબ આને કે બા'દ હી કુછ તય કરૂંગા. લિહાઝા ઉસ ને હિરક્લ બાદશાહ કો તફસીલ સે ખત લિખા કિ મૈં ને અરબોં કો બહુત ડરાયા ધમકાયા ઔર લાલચ ભી દી કિ વહ કિસી તરહ યહાં સે ચલે જાએં, લૈકિન વહ એક ઐસી કૌમ હૈં કિ ઈન કી કિતાબે ઝિન્દગી મેં ડર, ખૌફ, દહશત, ઔર ઘબરાહટ નામ કા કોઈ લફ્ઝ હી મરકુમ નહીં. દુનિયા કી તમાઅ ઈન કો અપને દામ ફરેબ મેં નહીં લા સક્તી. હમારે લશ્કર કી કસરત ઔર હથિયારોં કી બોહતાત સે વહ કતઅન મરઊબ નહીં હુએ બલ્કિ હમારે સાથ ઐસી સખ્ત જંગ લડે કિ હમારે લશ્કર કા હર આદમી ઈન સે હરાસાં હૈ. મૈં ને ઈન કે સરદાર ખાલિદ બિન વલીદ કો મક્રો ફરેબ સે માર ડાલને કી સાઝિશ કી થી, લૈકિન ઈસ મેં ભી કામ્યાબી હાસિલ નહીં હૂઈ. લિહાઝા મૈં ને ઈરાદા કિયા હૈ કિ કુછ દિનોં કે લિયે જંગ મૌકૂફ કર દૂં તાકિ અરબ હમ સે મુત્મઈન ઔર બે ખૌફ હો જાએં. ઈસ દૌરાન ઈન પર જાસૂસોં કે ઝરીએ કડી નિગરાની રખૂંગા ઔર જબ ઈન કો ગાફિલ પાઊંગા, પૂરે લશ્કર કે સાથ હમ્લા કર કે ઈન કા કામ તમામ કર દૂંગા. લશ્કર કે દીગર સરદાર ભી ઐસા ચાહતે હૈં લૈકિન આપ કી ઈજાઝત કે બગૈર ઐસા કદમ ઉઠાના મેં મુનાસિબ નહીં સમઝતા, ક્યૂં કિ યહ હમારી અરબોં કે સાથ ફૈસલાકુન જંગ હૈ. બલ્કિ યૂં સમઝિયે કિ યહ હમારી આખરી કૌશિશ હૈ અગર હમ કો ગલ્બા હાસિલ હુવા તો ઝહે નસીબ વર્ના ઈસ કે બા'દ હમારા કોઈ ભી લશ્કર અરબોં કો મુલ્કે શામ સે ભગા નહીં સકેગા ઔર વહ મુલ્કે શામ પર કાબિઝ હો જાએંગે, લિહાઝા અગર આપ ચાહેં તો અપને અહ્લો અયાલ કે સાથ કસ્તુનતુનિયા ચલે જાએં ઔર મહફૂઝ વ મામૂન હો જાએં. એક ઝરૂરી અમ્ર કી તરફ ભી આપ ઈલ્તિફાત ફરમાએં કિ હમારે રૂમી ભાઈ ગુનાહ વ મઆસી ઔર ઝુલ્મ વ સિતમ મેં સર સે પાઊં તક ગર્ક હો ગએ હૈં ઔર દીને મસીહ કે અહકામ કી ઈતાઅત પસે પુશ્ત ડાલ દિયા હૈ, જબ કિ મુસલ્માન અપને નબી કે ફરમાન કી બજા આવરી મેં સરે-મૂ કોતાહી નહીં કરતે.

ઈસ મફહૂમ કા ખત લિખ કર બાહાન ને ચંદ ગબરોં કે સાથ હિરક્લ કે પાસ ઈન્તાકિયા રવાના કિયા.

જંગે યર્મૂક, ચૌથે સે દસવેં દિન તક

જંગ કે ચૌથે દિન નમાઝે ફજ્ર અદા કરને કે બા'દ ઈસ્લામી લશ્કર મૈદાન મેં આ ગયા ઔર તુલૂ' આફતાબ તક સફ બન્દી ઔર આલાત સે આરાસ્તા હો ગયા. લૈકિન રૂમી લશ્કર મેં કિસી કિસ્મ કી જુંબિશ નઝર નહીં આતી થી. ઈસ કી વજહ યહ હૂઈ કિ રૂમી લશ્કર કા સિપેહ સાલારે આઝમ બાહાન કૂચ કા હુક્મ દેને અપને ખૈમા સે બાહર નહીં નિકલા ઔર ઈતની દૈર હો ગઈ કિ આફતાબ બુલન્દ હો ગયા. તબ રૂમી લશ્કર કે ચાર બાદશાહ સરદાર (1) કનાતિર (2) જર્જીર (3) દરીહાન (4) કૌરીર એક સાથ બાહાન કે ખૈમા મેં આએ ઔર લશ્કર કો મૈદાને જંગ કી તરફ રવાના કરને કી દરખ્વાસ્ત કી.

બાહાન ને કહા કિ મૈં ઈજાઝત નહીં દેતા. મુઝે કોઈ ઝરૂરત નહીં કિ મૈં ઐસી કૌમ કે લિયે લડૂં જો ઝુલ્મ વ સિતમ મેં હદ સે તજાવુઝ કર ચુકી હૈ. અગર તુમ અપની કૌમ કી ખાલિસ નસ્લ સે હોતે, તુમ અપને મુલ્ક વ ખાનદાન કી ઈઝ્ઝત વ આબરૂ કી હિફાઝત ઔર ગલ્બા કી ખાતિર લડતે, લૈકિન તુમ ને તો અપને દીન વ મઝ્હબ કા ભી પાસ વ લિહાઝ નહીં રખા, મુલ્ક વ નસબ કી પાસદારી તો દૂર કી બાત હૈ. મૈં ને અપને લશ્કર કા જાઈઝા લિયા તો કિસી એક મેં ભી સચ્ચા જઝ્બએ જેહાદ નહીં પાયા. કોઈ ભી દિલ સે નહીં લડતા. દીને મસીહ કે લિયે અપની જાન કુરબાન કરને મેં કોઈ મુખ્લિસ નહીં. સબ કે સબ દેખા દેખી રસમન જંગ કરતે હૈં. ઈસાર વ કુરબાની કે લિયે જઝ્બએ સાદિક દરકાર હોતા હૈ, જિસ કા હમારે યહાં સરાસર ફુકદાન હૈ, લિહાઝા ઐસી જંગ કા નતીજા શિકસ્ત વ રીખ્ત કે સિવા ઔર ક્યા હો સક્તા હૈ ? શિકસ્તે ફાશ યકીની હો જાને કે બા'દ લડને મેં કોઈ અક્લમન્દી નહીં સમઝતા. મુલ્કે ફારસ, તુર્ક ઔર જરામકા પર લશ્કરકશી કર કે ઈન કી અઝીમ ફૌજી તાકત કો જો મૈં ને પામાલ કિયા ઔર ઈસ કે બા'દ જો મુઝે ઈઝ્ઝત વ શૌહરત મિલી હૈ,તુમ્હારી બુઝદિલી કે ઈવઝ મેં ઈસે નીલામ નહીં કર સકતા.

બાહાન કી ઈસ માયૂસ કિન ગુફ્તગૂ સુન કર રૂમી લશ્કર કે ચારોં સરદારોં ને કહા કિ ઐ બાદશાહ ! આપ હમ કો એક મૌકા' ઔર દીજિએ ! હમ આપ કો યકીન દિલાતે હૈં કિ માઝી કી કોતાહિયોં કા ઈઆદા હરગિઝ ન હોગા, બલ્કિ અબ હમ ઐસી

જંગ લડેંગે ઔર શુજાઅત વ બહાદુરી કા વહ મુઝાહિરા કરેંગે કિ હમારી દિલૈરી કી દાસ્તાન તારીખ કે અવરાક મેં તલાઈ હુરૂફ સે મુનક્કશ હોગી. બાહાન ને જવાબ દેતે હુએ કહા કિ મૈં ને એક ઝરૂરી અમ્ર મેં હિરક્લ બાદશાહ કી રાએ તલબ કર લી હૈ, જબ તક ઉધર સે કોઈ જવાબ નહીં આતા, જંગ મૌકૂફ રખને કા મૈં ને ફૈસલા કિયા હૈ, લિહાઝા જબ તક મૈં ઈજાઝત ન દૂં લડાઈ કે લિયે મૈદાન કા રુખ મત કરના. અગર તુમ્હારે દિલ મેં મેરી ઝરા ભી ઈઝ્ઝત ઔર વક્અત હૈ તો મેરા કહા માનો વર્ના જો તુમ્હારે દિલ મેં આએ કરો. ચારોં ને બ-યક ઝબાન કહા કિ ઐ સરદાર ! આપ કે હુક્મ કી ખિલાફ વર્ઝી કરના હમ ખ્વાબ મેં ભી નહીં સોચ સક્તે. ચુનાન્ચે વહ બાહાન કે ફૈસલે સે મુત્તફિક હો ગએ ઔર વાપસ ચલે ગએ.

ઈસ્લામી લશ્કર મૈદાન મેં ઠહરા હુવા બડી દૈર સે રૂમી લશ્કર કી આમદ કા મુન્તઝિર થા, લૈકિન દિન ચઢે તક રૂમી લશ્કર સે એક ભી બન્દા નહીં આયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને સોચા કિ શાયદ ઈન્હેં કોઈ મઆમલા પૈશ આયા હૈ, લિહાઝા ઈન કો અપને હાલ પર છોડ દિયા જાએ. ચુનાન્ચે ઈસ્લામી લશ્કર ભી અપને કૈમ્પ મેં વાપસ લૌટ આયા. બાહાન ને સાત દિન તક જંગ મૌકૂફ રખી. યા'ની જંગે યર્મૂક કા ચૌથા, પાંચવાં, છટા, સાતવાં, આઠવાં, નવાં ઔર દસવાં દિન બગૈર કિસી જંગ વ કિતાલ કે પુર-સુકૂન ગુઝરા. ઈસ દૌરાન દોનોં લશ્કર કે સરદાર એક દૂસરે કી નક્લ વ હરકત કી ખબરગીરી કરતે રહે.

<u>ખસ્મૈન કે મુખબિરોં કા એક દૂસરે કે લશ્કર મેં દુખૂલ</u> :-

દૂસરે દિન હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અપના એક રૂમી મુઆહદી જાસૂસ રૂમી લશ્કર મેં ભેજા તાકિ વહ ઈસ અમ્ર કા સુરાગ લગાએ કિ રૂમી લશ્કર કો બાહાન ને જંગ સે ક્યૂં બાઝ રખા હૈ. ઉસ જાસૂસ ને નસ્રાની વઝઆ ઈખ્તિયાર કી ઔર રૂમી લશ્કર મેં ઘુસ ગયા. એક દિન ઔર એક રાત ગાઈબ રહા ઔર ફિર વાપસ આ કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ઈત્તિલા' દી કિ બાહાન ને હિરક્લ કો ખત લિખા હૈ ઔર ઉસ કે જવાબ કે ઈન્તિઝાર મેં જંગ મૌકૂફ કર રખી હૈ. હઝરત ખાલિદ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે દરખ્વાસ્ત કરતે હુએ કહા કિ ઐ સરદાર ! હિરક્લ બાદશાહ કો ખત લિખને કા બાહાન ને બહાના રચા હૈ હકીકત યહ હૈ કિ ઉસ કે દિલ મેં હમારા ખૌફ ઔર રોઅબ સમા ગયા હૈ. મૌકા' બહુત હી ગનીમત હૈ કિ હમ ઈન પર યલ્ગાર કર દેં ઔર ઈન કો પીસ કર રખ દેં. લિહાઝા મેરી આપ સે મુઅદ્દબાના દરખ્વાસ્ત હૈ કિ આપ હમેં ઈન પર ધાવા બોલને કી ઈજાઝત

અતા ફરમાએં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને કિસી મસલેહત ઔર હિકમતે અમલી કી બિના પર ઈજાઝત નહીં દી. ઔર ફરમાયા કિ ઐ ખાલિદ ! તવક્કુફ ઔર સબ્ર કરો. હર કામ કે લિયે એક વક્ત મુઅય્યન હોતા હૈ. ઈન્શા અલ્લાહ સબ ખૈર હૈ. અલ્લાહ સબ્ર કરને વાલોં કે સાથ હૈ.

ઈસી તરહ બાહાન ને ભી એક નસ્રાની અરબ કો મુખબિરી કરને ઈસ્લામી લશ્કર મેં ભેજા ઔર ઉસ મુખબિર કો તાકીદ કી કિ હસ્બે ઝૈલ ઉમૂર કી તહ્કીક કર કે મુઝે સહીહ રિપોર્ટ દેના :

- હમારે જંગ સે બાઝ રહને કે મુતઅલ્લિક ઈન કો ક્યા ઈત્તિલા' હૈ ? ઔર વહ અગલા કૌન સા કદમ ઉઠાએંગે ?
- હમ સે લડને કે લિયે વહ કિસ કદ્ર ખ્વાહિશમન્દ હૈં ?
- જંગ મૌકૂફ હોને કે બા'દ વહ કિસ કામ મેં મશ્ગૂલ હૈં ?
- હમારી અસ્કરી કુવ્વત સે વહ ખૌફ-ઝદા ઔર મરઊબ હૈં યા નહીં ?

બાહાન કા જાસૂસ ઈસ્લામી લશ્કર મેં દાખિલ હુવા ઔર એક દિન વ શબ ઠહરા. વહ ઈસ્લામી લશ્કર મેં બે ખૌફ વ ખતર ઘૂમતા રહા. કિસી કો ભી ઉસ પર શુબ્હા નહીં હુવા ક્યૂં કિ ઉસ ને ઈસ્લામી લિબાસ પહના થા ઔર અરબ હોને કી વજહ સે ઉસ કી બાત ચીત સે ભી કિસી કો શક કરને કા ઈમ્કાન ન થા. રૂમી જાસૂસ ને ઈસ્લામી લશ્કર કા બ-નઝરે અમીક મુઆઈના કિયા. ઉસ ને અહ્મ બાત યહ નોટ કી કિ તમામ મુસલ્માન બે ખૌફ ઔર મુત્મઈન હૈં. રૂમી લશ્કર કી કસરત કા ઝર્રા બરાબર ભી ખૌફ નહીં હૈ બલ્કિ સુકૂન કે સાથ વહ અપને ઝરૂરી કામોં કો સર અન્જામ દેને કે બા'દ ઝિયાદહ તર વક્ત નમાઝ, તિલાવતે કુરઆન ઔર તસ્બીહ વ દુરૂદ મેં ગુઝારતે હૈં. આપસ મેં એક દૂસરે સે ઐસી મુહબ્બત સે પૈશ આતે હૈં કિ કોઈ ઈમ્તિયાઝ હી નહીં કર સકતા કિ યહ લોગ અલગ અલગ મકામ ઔર અલગ અલગ કબીલા સે તઅલ્લુક રખતે હૈં. રૂમી જાસૂસ ઈસ્લામી લશ્કર મેં ગશ્ત કરતા હુવા હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે ખૈમે મેં ભી પહુંચ ગયા. વહાં ઉસ ને દેખા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કા સરદાર એક નહીફ વ નાતવાં ઔર બડા સાદગી પસન્દ શખ્સ હૈ. સરદાર કે ખૈમે મેં આરાઈશ વ ઝીનત કા સાઝો સામાન તો દર કિનાર, ઝરુરિયાત કે સામાન ભી નહીં. ઈસ્લામી લશ્કર કા સરદાર ઝમીન પર બૈઠા હૈ ઔર ઝમીન પર હી

લૈટતા હૈ. લૈકિન લશ્કરિયોં મેં ઈસ કી ઐસી અઝ્મત હૈ કિ જબ વહ ખડા હોતા હૈ તો લોગ ખડે હો જાતે હૈં ઔર જબ વહ બૈઠતા હૈ તો સબ બૈઠ જાતે હૈં.

નસ્રાની જાસૂસ એક દિન ઔર એક રાત ઈસ્લામી લશ્કર મેં રૂપોશ રહને કે બા'દ બાહાન કે પાસ વાપસ આયા ઔર મુન્દરજા બાલા ઈત્તિલા' દી. મઝીદ બરાં યેહ ભી કહા કિ મુસલ્માન રાત ઈબાદત વ રિયાઝત મેં ઔર દિન રોઝા કી હાલત મેં ગુઝારતે હૈં, ગોયા વહ રાત મેં આબિદ ઔર દિન મેં સાઈમ હોતે હૈં, લૈકિન રોઝા કી હાલત મેં ભી વહ મિસ્લે શૈર કુવ્વત રખતે હૈં. અપને દીન કે અહકામ કે મુતાબિક અમલ કરતે હૈં ઔર ખિલાફે શરઅ' ઉમૂર સે સખ્તી સે રોકતે હૈં. ચોરી કરને વાલે કા હાથ કાટ દેતે હૈં ઔર ઝિના કરને વાલે કો સંગસાર કરતે હૈં. બાહાન ને કહા કિ બસ બહુત હો ગયા. તૂ ને તો મુસલ્માનોં કી તા'રીફ કે પુલ બાંધ દિયે. અબ યહ બતા કિ હમ ને જંગ સે તવક્કુફ કિયા હૈ ઈસ કા ઈન પર ક્યા અસર પડા હૈ ? ઔર વહ કૌન સી તદ્બીર કરને વાલે હૈં ? જાસૂસ ને કહા કિ વહ તો લડાઈ કે બેહદ ખ્વાહિશમન્દ હૈં, લૈકિન વહ ચાહતે હૈં કિ સરકશી ઔર સરતાબી કા સારા ઈલ્ઝામ હમારે સર આઈદ હો, યા'ની વહ ચાહતે હૈં કિ હમ જંગ કી ઈબ્તિદા કરેં ઔર વહ જવાબી કારવાઈ કરેં. હમારે લશ્કર કી ઈન પર કોઈ હૈબત નહીં. વહ સિર્ફ ઈસ લિયે લડાઈ સે બાઝ હૈં કિ જબ તક હમ ઈન કે મુકાબલા મેં ન નિકલેં, વહ હમારે મુકાબલા મેં ન નિક્લેંગે. વહ હમારી પૈશ કદમી કે ઈન્તિઝાર ઔર પહલ કી તાક મેં હૈં.

જાસૂસ કી યહ બાત સુન કર બાહાન ખુશ હો ગયા ઔર કહા કિ જબ તક હમ ઈન કે મુકાબલા મેં મૈદાન મેં નહીં નિક્લેંગે તબ તક વહ મૈદાન મેં નહીં આએંગે અગર યહ બાત સચ હૈ તો મૈં ઝરૂર ઈન કે સાથ ફરેબ કરૂંગા, લિહાઝા મેં આજ રાત મેં અપને લશ્કર કો અપને કૈમ્પ મેં હી સફ બસ્તા કર કે સુબ્હ તડકે અચાનક ઈન પર હમ્લા આવર હો જાઉંગા. વહ ગાફિલ, બે-ખબર ઔર ગૈર મુનઝ્ઝમ હોંગે. ઈન કો સફ બન્દી કા મૌકા' હી ન મિલેગા, બલ્કિ અપને હથિયાર સંભાલને કા ભી વક્ત મુયસ્સર ન હોગા ઔર મુઝે ઉમ્મીદ હૈ કિ ઈસ તરહ મેં ઈન્હેં શિકસ્ત દે કર ભગા દૂંગા.

જંગે યર્મૂક કા ગ્યારહવાં દિન

બાહાન ને અપને લશ્કર કે સરદારોં કો અપને ખૈમે મેં બુલા કર મીટિંગ કી ઔર ઈન કો અપને ઈરાદે સે આગાહ કિયા. સબ ને બાહાન કી તજ્વીઝ કો પસન્દ કિયા ઔર સરાહા, ચુનાન્ચે બાહાન ને અપને કૈમ્પ મેં રૂમી લશ્કર કો હસ્બે ઝૈલ તરીકે સે મુરત્તબ કિયા.

- બાહાન ને અપને લશ્કર કી કુલ તીસ (30) સફેં બનાઈ.
- લશ્કર કે મૈમના પર જંગજૂ બતારેકા કી ભારી તા'દાદ પર સરદાર કનાતિર કો અમીર બનાયા.
- લશ્કર કે મૈસરા પર સરદાર દરીહાન કો કૌમે સક્સકા ઔર લાન કે લોગોં કો સાથ દે કર અમીર મુકર્રર કિયા.
- સરદાર જર્જીર કો કૌમે અર્મન, સકાલેમિયા ઔર રૂસિયા વગૈરા કે તજરબા કાર સિપાહિયોં પર અમીર મુકર્રર કિયા.
- હિરક્લ બાદશાહ કે ભાન્જે સરદાર કૌરીર કો કૌમે અફરન્જ, હર્કિલિયા, કયાસરા, બર્ગલ ઔર દોકસ કે લડાકૂ જવાનોં પર સરદાર મુકર્રર કિયા.
- જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની કો કૌમે આમેલા, લખ્મ, જુઝામ, ઝબીઆ ઔર ગસ્સાન કે નસ્રાની અરબોં પર સરદાર મુકર્રર કર કે મુકદમતુલ જૈશ કી હૈસિયત સે આગે રખા ઔર જબલા કો ખુસૂસી તાકીદ કી કિ દેખો ! લોહે કો લોહા કાટતા હૈ ઔર મુઝે ઐસી ઉમ્મીદ હૈ કિ તુમ ઈન મુસલ્માન અરબોં કો કાટ કર રખ દોગે.

અલ-ગરઝ બાહાન રાત ભર લશ્કર કો આરાસ્તા કરતા રહા, સુબ્હ કે વક્ત ફારિગ હો કર ઉસ ને એક બુલન્દ ટીલે પર અપના ખૈમા નસબ કરને કા હુક્મ દિયા, તાકિ દોનોં લશ્કરોં કો લડતા હુવા દેખ સકે. ફિર ઈસ કે બા'દ લશ્કર કો હુક્મ દિયા કિ

આફતાબ તુલૂઅ હોતે હી ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ પર ધાવા બોલ દો ક્યૂં કિ ઉસ વક્ત વહ બે-ખબર વ ગાફિલ હોંગે.

સુબ્હ નમાઝ મેં હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને લશ્કરે ઈસ્લામ કી ઈમામત ફરમાઈ, નમાઝ મુકમ્મલ હૂઈ હી થી કિ નિગેહબાની પર મામૂર હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ બિન અમ્ર બિન નુફૈલ અદવી દૌડતે ઔર બુલન્દ આવાઝ સે પુકારતે હુએ આએ કિ **ઐ ગિરોહે મુસ્લિમીન ! ચલો, ચલો, જલ્દી અપને હથિયાર સંભાલો ! બાહાન ને હમ કો ધોકા દિયા હૈ. વહ પૂરે લશ્કર કે સાથ ઉમંડતે હુએ સૈલાબ કી તરહ હમારી તરફ બઢ રહા હૈ.** હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને નિગાહ ઉઠા કર દેખા તો વાકઈ રૂમી લશ્કર બાદલ કી તરહ તૈઝી સે બઢતા હુવા આ રહા થા. લૈકિન અભી કુછ ફાસ્લે પર થા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફૌરન "لَاحَوْلَ وَلَاقُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَظِيْم" પઢા ઔર પુકારા કિ ખાલિદ બિન વલીદ કહાં હૈં ? હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કરીબ આએ ઔર કહા કિ ઐ સરદાર મેં હાઝિર હૂં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈન સે ફરમાયા કિ તુમ મુશ્કિલ કે વક્ત સાબિત કદમ રહને વાલે હો, લિહાઝા તુમ અપને સાથ બહાદુર શહસવારોં કો લે કર રૂમી લશ્કર કે સામને જાઓ ઔર ઈન કો આગે બઢને સે રોક દો, તાકિ મૈં ઈધર લશ્કર કી સફ બન્દી કર લૂં ઔર મુજાહિદીન અપને હથિયાર સંભાલ કર તૈયાર હો જાએં. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને સાથ (1) હઝરત હાશિમ મિરકાલ (2) હઝરત ઝુબૈર બિન અલ-અવ્વામ (3) હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી બક્ર સિદ્દીક (4) હઝરત ફઝ્લ બિન અબ્બાસ (5) હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન (6) હઝરત રબીઆ બિન આમિર (7) હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક (8) હઝરત મૈસરા બિન કૈસ (9) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અનીસ જહની (10) હઝરત સખર બિન હર્બ અમવી (11) હઝરત અમ્મારહ સદૌસી (12) હઝરત સલામ બિન ગનમ અદવી (13) હઝરત મિક્દાદ બિન અસ્વદ કુન્દી (14) હઝરત અબૂઝર ગિફારી (15) હઝરત અમ્ર બિન મા'દી કર્બ ઝુબૈદી (16) હઝરત અમ્માર બિન યાસર અબસી (17) હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર (18) હઝરત આમિર બિન તુફૈલ દૌસી ઔર (19) હઝરત અબાન બિન ઉસ્માન બિન અફ્ફાન વગૈરા જૈસે પાંચ સૌ શહસવારોં કો લે કર ફૌરન રૂમી લશ્કર સે સામના કરને રવાના હુએ. રૂમી લશ્કર બડે તુમતરાક સે આગે બઢતા હુવા આ રહા થા. ઔર ઈસ કો રોકને કે લિયે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ સિર્ફ પાંચ સૌ મુજાહિદોં કે સાથ સામને આ રહે હૈં. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રજઝ કે અશ્આર પઢતે ઔર અપને સાથિયોં કો જૌશ દિલાતે થે. જબ રૂમિયોં ને દેખા કિ હઝરત

ખાલિદ બિન વલીદ મિસ્લે શૈર બબર આ રહે હૈં તો ઈન કી હવા નિકલ ગઈ. લશ્કર એક દમ રુક ગયા ઔર આગે કદમ બઢાના રોક દિયા. બાહાન કી ડાંટ ડપટ સુન કર લશ્કર બ દિલે ના-ખ્વાસ્તા આગે બઢા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને "**અલ્લાહુ અકબર**" કા ના'રા બુલન્દ કર કે હમ્લા કિયા. તમામ મુજાહિદીન મિસ્લે શૈર રૂમી ભેડોં પર ટૂટ પડે. **સિર્ફ પાંચ સૌ મુજાહિદોં ને રૂમી લશ્કર કો હિલા કર રખ દિયા.**

બાહાન ને અપને લશ્કર કે આગે તીસ હઝાર પૈદલ લડને વાલોં કો ઈસ હૈઅત સે રખા થા કિ દસ દસ આદમી કે પાઊં એક ઝન્જીર મેં જકડ દિએ થે, તાકિ કોઈ દૌરાને લડાઈ ડર કર ભાગ ન સકે. ઈન તમામ ઝન્જીર વાલે સિપાહિયોં કો હઝરત સય્યિદોના ઈસા અલા નબિય્યેના વ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ ઔર સલીબે આ'ઝમ કી કસમ દિલા કર અહ્દ લિયા થા કિ આખરી સાંસ તક લડતે લડતે મર જાના હૈ, લૈકિન બુઝદિલી સે પીઠ દિખા કર નહીં ભાગના હૈ. ઉધર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને સાથિયોં કે હમરાહ રૂમી લશ્કર કો રોકને રવાના હુએ. ઈધર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફૌરન લશ્કર કી સફ બન્દી કર કે મુનઝ્ઝમ વ મુસ્તઈદ કર દિયા. હઝરત મઆઝ બિન જબલ ઔર હઝરત અબૂ સુફ્યાન વગૈરા અકાબિરે લશ્કર ને મુજાહિદોં કો સાબિત કદમ રહ કર લડને કી તાકીદ ઔર નસીહત કી ઔર અલ્લાહ તઆલા કી મદદ પર ભરોસા કર કે ફતહ વ ગલ્બા કા ઉમ્મીદવાર રહને કી તલ્કીન કી. હઝરત અબૂ સુફ્યાન ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે કહા કિ ઐ સરદાર ! આપ ઔરતોં કો હુક્મ દેં કિ વહ ટીલે પર ચઢ જાએં ઔર અપને સાથ પત્થર ઔર ખૈમે કી ચૌબેં રખેં, તાકિ વહ દુશ્મનોં કી દસ્ત દરાઝી સે મહફૂઝ રહેં. ક્યૂં કિ ટીલે પર હોને કી વજહ સે દુશ્મન ઈન તક નહીં પહુંચ સકેંગે. ઈલાવા અઝીં ખુદા ન ખ્વાસ્તા અગર હમારા લશ્કર કુછ કમઝોર પડા ઔર હમારે લશ્કરી સિપાહી હઝીમત કે ખૌફ સે પીછે હટેં યા ભાગેં, તો ઔરતેં ઈન કે ઘોડોં કો પત્થરોં ઔર ખૈમે કી ચૌબોં સે માર કર પીછે હટને યા ભાગને સે રોકેં ઔર આર દિલા કર વાપસ ફેરેં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ને હઝરત અબૂ સુફિયાન કી રાએ કે મુતાબિક હુક્મ જારી ફરમાયા, ચુનાન્ચે તમામ મસ્તૂરાત વ અત્ફાલ ટીલા પર ચઢ ગએ. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા જૈશે ઈસ્લામ કો લે કર હઝરત ખાલિદ કી કુમુક કો પહુંચે.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા લશ્કર લે કર મૈદાને જંગ મેં પહુંચે. ક્યા દેખ રહે હૈં કિ હઝરત ખાલિદ ઔર ઈન કે સાથી રૂમી લશ્કર સે ઘમસાન કી લડાઈ લડ રહે હૈં. જંગ અપને શબાબ પર હૈ. નૈઝોં ઔર તલવારોં કે ટકરાવ સે આગ કી ચિંગારિયાં ઉઠ રહી હૈં ઔર ગર્દો

ગુબાર મૈદાન પર મિસ્લે બાદલ છાએ હૈં. સિપાહિયોં કે શૌર વ ગૌગા ઔર ઝખ્મિયોં કી ચીખ વ પુકાર સે એક ભયાનક સમાં બંધા હુવા હૈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા પૂરે લશ્કર કે સાથ આ ધમકને સે મુજાહિદોં મેં નયા જૌશ પૈદા હો ગયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે કહા કિ ઐ સરદાર ! આજ કા દિન હમારે લિયે સખ્ત આઝમાઈશ ઔર ઈમ્તિહાન કા દિન હૈ. રૂમી લશ્કર ટિડ્ડી દલ કી તરહ હમ પર આ પડા હૈ, લિહાઝા મુનાસિબ હૈ કિ આપ ઈસ્લામી લશ્કર કી પુશ્ત પર ઠહરેં તાકિ અગર હમારે લશ્કર કા કોઈ શખ્સ પીછે હટે યા ભાગને કી કૌશિશ કરે તો આપ કો દેખ કર શર્મ મહ્સૂસ કરે ઔર ફરાર હોને સે બાઝ રહે. સામને કા મોર્ચા મેં સંભાલતા હૂં. હઝરત ખાલિદ કે મશ્વરે કો કબૂલ ફરમા કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈસ્લામી લશ્કર કે અકબ મેં આ કર ઠહરે.

રૂમી લશ્કર કા હમ્લા બહુત હી સખ્ત થા. ક્યૂં કિ રૂમી લશ્કર કે સરદાર જર્જીર,કૌરીર, દરીહાન ઔર કનાતિર અપને સિપાહિયોં કે હમરાહ બ-ઝાતે ખુદ મૈદાન મેં મૌજૂદ થે, અપને લશ્કર કો બર-અંગેખ્તા કરતે થે ઔર અપની ફૌજ કી હૌસલા અફ્ઝાઈ કરતે હુએ ઈન્હેં બાદશાહ કી તરફ સે મિલને વાલે ઈન્આમો ઈકરામ કી લાલચ દિલાતે થે. હઝરત ખાલિદ અપને સાથિયોં કે હમરાહ ઈસ્લામી લશ્કર કે વસ્ત મેં થે ઔર રૂમી લશ્કર સે ટક્કર લે રહે થે. હઝરત ખાલિદ જિસ જાં બાઝી ઔર દિલૈરી સે મુકાબલા કર રહે થે ઈસ કો દેખ કર રૂમી સિપાહી લરઝહ બર અન્દામ હો ગએ થે. કિસી કો ભી આગે બઢને કી જુર્અત વ હિમ્મત નહીં હોતી થી ઔર રૂમી લશ્કર પર રોક થામ લગ ગઈ થી, લૈકિન ઈસ્લામી લશ્કર કા મૈમના ઔર મૈસરા દબાવ મેં આ ગયા થા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર પીછે હટ રહા થા. ઈસ્લામી લશ્કર કે મૈમના ઔર મૈસરા પર કૌમે અઝ્દ, કૌમે મૌહજ, કૌમે હુમૈર ઔર કૌમ હઝ્રે મૌત કે મુજાહિદીન બડી દિલૈરી ઔર સબ્ર કા મુઝાહિરા કરતે હુએ મુકાબલા કર રહે થે, લૈકિન રૂમી લશ્કર કી કસરત ઔર હમ્લે કી શિદ્દત સે પીછે હટના પડા થા. હઝરત અમ્ર બિન મા'દી કર્બ ઝુબૈદી ઔર હઝરત અબૂ હુરૈરા ને મુજાહિદોં કો પીછે હટતે દેખા તો પુકાર કર કહા કિ **ઐ કુરઆન કે પઢને વાલો ! તુમ પીછે હટ કર ભાગ કર ક્યા હમેંશા ઝિન્દા રહોગે ? થોડા અર્સા હી ઝિન્દા રહોગે, લૈકિન તુમ્હારી વહ ઝિન્દગી મૌત સે ભી બદ-તર શુમાર હોગી.** જંગ મેં પીઠ દીખાને કા તા'ના કિસ તરહ બરદાશ્ત કરોગે ? ક્યા તુમ્હેં મા'લૂમ નહીં કિ જેહાદ સે ભાગના ગુનાહે અઝીમ હૈ. અલ્લાહ તઆલા હમારે કામોં કો દેખ રહા હૈ. તુમ મૈદાને જંગ સે ભાગ કર બહિશ્ત કે દરવાઝા સે લૌટે જા રહે હો ઔર બહિશ્ત સે ભાગ કર કહાં જાઓગે ? સબ્રો ઈસ્તિક્લાલ સે કામ લો,ક્યૂં કિ સબ્ર કરને વાલોં કી અલ્લાહ ઝરૂર મદદ કરતા હૈ.

હઝરત અમ્ર બિન મા'દી કર્બ કી ઉમ્રે શરીફ જંગે યર્મૂક કે દિન એક સૌ દસ સાલ થી, લૈકિન ઝઈફુલ ઉમ્ર હોને કે બા-વુજૂદ ઈન કી બહાદુરી ઔર શુજાઅત કા યહ આલમ થા કિ જવાં સાલ રૂમી સિપાહિયોં કો દબોચ કર માર ડાલતે થે. ઈન કી ઝૌર આવરી કા તમામ મુજાહિદોં કો એ'તેરાફ થા, ઈસ લિયે ઈન કી તા'ઝીમ બજા લાતે. હઝરત અમ્ર બિન મા'દી કર્બ કી લલકાર ને મુજાહિદોં મેં વહ જૌશ પૈદા કિયા કિ વહ પીછે હટને સે રુક ગએ ઔર ઉન્હોં ને રૂમિયોં કો તલવારોં કી ધાર પર રખા. લૈકિન રૂમી લશ્કર ભી આજ ઈસ પાર યા ઉસ પાર કે ઈરાદે સે લડ રહા થા. રૂમી લશ્કર જબ મૈમના ઔર મૈસરા કી જાનિબ સે આગે બઢને સે રુક ગયા તો ફૌરન વહાં પર રૂમી લશ્કર કી કુમુક આ પહુંચી ઔર દોહરે જૌશો ખરૌશ સે હમ્લા શુરૂ કિયા. નતીજતન ઈસ્લામી લશ્કર કા મૈમના ઔર મૈસરા કમઝોર પડને સે પીછે હટના શુરૂ કિયા.

ખ્વાતીને ઇસ્લામ કી શુજાઅત, રૂમી ગબરોં સે ઇન કી જંગ :-

ઈસ્લામી લશ્કર કે મૈમના ઔર મૈસરા સે જો મુજાહિદ પીછે હટ કર ઉસ ટીલે કે પાસ આતા તો ઠહર જાતા ક્યૂં કિ ઈસ્લામ કી મુકદ્દસ ખ્વાતીન હાથ મેં પત્થર ઔર ચૌબ લિયે વહાં મૌજૂદ થીં. કુછ મુજાહિદ ભાગ કર ઈસ તરફ આએ. ઈન કો આતા દેખ કર **હઝરત અફીરા બિન્તે અફફાર** ને ખ્વાતીન કો પુકાર કર કહા કિ ઐ ઈસ્લામ કી બહાદુર ઓરતો ! મુસલ્માન મર્દ હઝીમત ઉઠા કર ભાગ રહે હૈં, ઈન્હેં વાપસ ફૈર દો. ચુનાન્ચે ખ્વાતીન આગે બઢીં ઔર ઘોડોં કે પૈરોં ઔર સરોં પર ચૌબેં ઔર પત્થર મારના શુરૂ કીં ઔર પુકાર પુકાર કર કહને લગીં કિ તુમ હમ કો છોડ કર કહાં ભાગતે હો ? ક્યા અપની અઝવાજ વ ઔલાદ કો ગબરોં કે હવાલે કર દેના પસન્દ કરતે હો ? **અગર તુમ અપની ઔરતોં કી હિફાઝત નહીં કર સક્તે તો તુમ કો શૌહર બનને કા કોઈ હક્ક નહીં. અલ્લાહ તઆલા ઝલીલ કરે ઉસ મર્દ કો જો અપની ઔરત કી નિગેહબાની ઔર બચ્ચોં કી હિફાઝત કરને કે બજાએ આજિઝ હો કર ભાગે.** ઈસ તરહ તમામ ખ્વાતીન અપને અપને શૌહરોં ઔર રિશ્તેદારોં કો આર ઔર શર્મ દિલાતી થીં ઔર ભાગને સે રોકતી થીં.

હઝરત હિન્દ બિન્તે ઉત્બા બિન રબીઆ ઝૌજા હઝરત અબૂ સુફયાન ઔર **હઝરત લીના બિન્તે જરીર હુમૈરિયા** સબ ઔરતોં કે આગે થીં ઔર તમામ ઔરતોં કે હાથ મેં ખૈમે કી ચૌબ ઔર પત્થર થે. દફઅતન ઔરતોં ને દેખા કિ હઝરત અબૂ સુફયાન ભી હઝીમત ઉઠા કર ભાગ કર આ રહે હૈં. ઈન કો આતા દેખ કર ઈન કી ઝૌજા હઝરત હિન્દ બિન્તે ઉતબા આગે બઢીં ઔર અપને શૌહર કે ઘોડે કો ચૌબ ફટકારી ઔર યહ કહા :

"કહાં જાઓગે તુમ ઐ બેટે સખર કે, ફિરો તુમ લડાઈ કી તરફ ઔર ખર્ચ કરો તુમ અપની જાન કો, યહાં તક કિ ખાલિસ ઔર પાક કરે અલ્લાહ તઆલા તુમ કો ઉસ ચીઝ સે જો ગુઝરી હૈ તુમ્હારી તર્ગીબ દહી સે રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ પર. પસ ફિરે અબૂ સુફયાન જબ સુના ઉન્હોં ને કલામ હિન્દ કા."

(હવાલા : "ફુતૂહુશ્શામ", અઝ અલ્લામા વાકદી, સફહા 248)

હઝરત અબૂ સુફયાન અપની ઝૌજા હિન્દ બિન્તે ઉતબા કી ઈસ સરઝનિશ સે શર્મિન્દા હુએ ઔર ફૌરન અપના ઘોડા મૈદાને જંગ કી તરફ ફૈરા ઔર દૂસરે ભાગને વાલે મુજાહિદોં કો પુકાર કર કહા કિ **ઐ દીને ઈસ્લામ કે ખાદિમો ! ભાગ કર કહાં જાતે હો ? વાપસ પલટો,વાપસ પલટો,વર્ના દુનિયા ઔર આખેરત દોનોં મેં રુસ્વા હોગે.** હઝરત અબૂ સુફયાન કે પુકારને પર મુજાહિદ રુક ગએ ઔર અપને ઘોડોં કી બાગેં મૈદાને જંગ કી તરફ ફૈરીં. તમામ મુજાહિદ હઝરત અબૂ સુફયાન કી મુતાબેઅત કરતે હુએ વાપસ પલટે. મર્દોં કો જૌશ દિલાને કે લિયે અબ ખ્વાતીન ને ભી રૂમી લશ્કર પર હમ્લા કર દિયા.

ખ્વાતીને ઈસ્લામ કો મૈદાને મા'રકા મેં દેખ કર રૂમી સિપાહી તઅજ્જુબ મેં પડે. ખ્વાતીન કી જંગ મેં શિર્કત ઔર ઈન કી શુજાઅત દેખ કર વહ મહ્વે હૈરત થે. ઈસ્લામી લશ્કર કી ઔરતેં હમ્લા કરને મેં મર્દોં સે સબ્કત કરતી થીં. એક ખાતૂન કો હઝરત અયાઝ બિન સુહૈલ બિન સઈદ તાઈ ને એક ગબર કે સાથ લડતે દેખા. વહ ગબર અપને ઘોડે પર સવાર થા ઔર ઈસ ખાતૂન કો કૈદ કરના ચાહતા થા. ઈસ ખાતૂન ને ખૈમા કી ચૌબ કા વાર કર કે ગબર કો ઘોડે સે ગિરા દિયા ઔર ફિર ચૌબ માર માર કર ઈસ કો વાસિલે જહન્નમ કર દિયા. ફિર ઈસ ખાતૂન ને ઝૌર સે પુકાર કર કહા કિ યહ હૈ અલ્લાહ કી મદદ. ઐ મુસલ્માનો ! તુમ ભી હમારી તરહ દિલૈરી સે મુકાબલા કરો. અલ્લાહ કી મદદ બેશક શામિલ હાલ હોગી.

ઈસ દિન ખ્વાતીને ઈસ્લામ સે ખુસૂસન(1) હઝરત સઈદા બિન્તે આસિમ ખૌલાની (2) હઝરત ખૌલા બિન્તે અઝવર. હઝરત ઝિરાર કી બહન (3) હઝરત ખૌલા બિન્તે સા'લેબા અન્સારિયા (4) હઝરત કઊબ બિન્તે માલિક બિન આસિમ (5) હઝરત સલમા બિન્તે હાશિમ (6) હઝરત નેઅમ બિન્તે કનાઝ (7) હઝરત અફીરા બિન્તે ઈફા (8) હઝરત હિન્દ બિન્તે ઉત્બા બિન રબીઆ. ઝૌજા હઝરત અબૂ સુફયાન (9) હઝરત લીના બિન્તે જરીર હુમૈરિયા ને શુજાઅત કા ઐસા મુઝાહિરા કિયા કિ ઈન કો દેખ કર

મુજાહિદોં કો ગૈરત આઈ ઔર ઉન્હોં ને એક સાથ મિલ કર ઐસા સખ્ત હમ્લા કિયા કિ રૂમી લશ્કર મેં હલચલ મચ ગઈ ઔર જંગ મેં ઝરા રંગ આયા. લૈકિન થોડી હી દૈર મેં રૂમી ફિર સંભલ ગએ ઔર શિદ્દત સે લડને લગે.

રૂમિયોં કે હમ્લા મેં શિદ્દત, સહાબએ કિરામ કા "યા મુહમ્મદ" y પુકારના

અબ રૂમિયોં ને ઈસ્લામી લશ્કર કે મૈમના પર હમ્લા સખ્ત કર દિયા. મુજાહિદીન કભી કદમ આગે બઢાતે ઔર કભી કદમ પીછે હટાતે, લૈકિન નતીજતન ઈન કો પીછે હટના પડા. ઈસ્લામી લશ્કર કા મૈમના પીછે હટતે હટતે લશ્કર કે કલ્બ તક પહુંચ ગયા. જબ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને દેખા કિ મૈમના કે મુજાહિદીન પીછે હટ રહે હૈં તો ઉન્હોં ને અપને છ હઝાર લશ્કર કે સાથ રૂમી લશ્કર કે મૈસરા પર હમ્લા કર દિયા. હઝરત ખાલિદ કા વહાં આના રૂમિયોં કે લિયે મૌત કા પૈગામ થા. હઝરત ખાલિદ ને રૂમિયોં કી લાશોં કે ઢૈર લગા દિયે. ઈસ શાન સે શમ્શીર ઝની કી કિ ઈન કી સફેં ઉલટ કર રખ દીં. ઈસ્લામી લશ્કર કે મૈમના સે રૂમી લશ્કર કા મૈસરા લડ રહા થા. ઈસ પર હઝરત ખાલિદ કે શદીદ હમ્લે કી વહ હૈબત છાઈ હૂઈ થી કિ વહ અપના દેફાઅ ભી નહીં કર સક્તે થે ઔર મુજાહિદોં કી તલવારેં કાફિરોં પર બર્કે ગઝબ બન કર ગિરતી થીં :

કાફિરોં પર તૈગ વાલા સે ગિરી બર્કે ગઝબ
અબ્ર આસા છા ગઇ હૈબત રસૂલલ્લાહ કી

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત ખાલિદ ઔર ઈન કે સાથિયોં કો અપની તરફ આતા દેખ કર રૂમી લશ્કર કે સિપાહી લોમડી કી તરહ ભાગતે થે. **શૈર બબર કો ધાડતા દેખ કર બકરિયોં કે રેવડ કી જો હાલત હોતી હૈ બિલ્કુલ વહી હાલત રૂમિયોં કી થી.** રૂમી હઝરત ખાલિદ કે રૂપ મેં અપની મૌત કો દેખતે થે. અબ ઈસ્લામી લશ્કર કે મૈમના ને આગે બઢના ઔર રૂમી લશ્કર કે મૈસરા ને પીછે હટના શુરૂ કિયા. હઝરત ખાલિદ ને મુજાહિદોં કો પુકારા કિ ઐ અસ્હાબે મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ! દુશ્મનોં ને હઝીમત ઉઠાઈ હૈ ઔર ઈન પર હમારા રોઅબ તારી હો ગયા હૈ લિહાઝા હમ્લા

ઔર શિદ્દત સે કરો. ચુનાન્ચે મુજાહિદોં ને ઐસા સખ્ત હમ્લા કિયા કિ રૂમી લશ્કર કા મૈસરા ઈન કે લશ્કર કે વસ્ત તક ભાગ ખડા હુવા, અબ થક કર રૂમિયોં ને તીર બરસાને શુરૂ કિયે. ક્યૂં કિ કરીબ આ કર તલ્વાર સે લડના ઈન કે બસ કી બાત ન થી. લિહાઝા દૂર મહફૂઝ મકામ પર ખડે ખડે તીરોં કી બૌછાર શુરૂ કર દી.

એક સાથ હઝારોં તીર બરસને શુરૂ હો ગએ. લિહાઝા ઈસ્લામી લશ્કર કા મૈમના આગે બઢને સે રુક ગયા. તમામ મુજાહિદીન તીરોં સે અપના દેફાઅ કરને લગે. તીરોં કી સમ્ત મેં ઢાલેં રખ કર ઝખ્મ સે બચને કી કૌશિશ કરને લગે મગર ફિર ભી કાફી તા'દાદ મેં મુજાહિદીન ઝખ્મી હુએ. બડા હી સખ્ત કશ્મકશ કા આલમ થા. તમામ મુજાહિદીન સખ્ત મુસીબત મેં ગિરફ્તાર થે. ઐસે આલમ મેં ઉન્હોં ને અપને આકા વ મૌલા,દાફેઉલ બલા, જાને આલમ વ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો પુકારા :

ના'રા કીજે યા રસૂલલ્લાહ કા
મુફ્લિસો ! સામાને દૌલત કીજિયે

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

સહાબએ કિરામ રિઝવાનુલ્લાહે તઆલા અલૈહિમ અજ્મઈન ને મુસીબત કે વક્ત મદદ કે લિયે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો કિસ તરહ પુકારા ? વહ અલ્લામા વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ કી ઝબાની મુલાહિઝા ફરમાએં :

> **"અબ્દુર્રહમાન બિન હમીદ અલ-જહ્મી ને બયાન કિયા હૈ કિ મૈં ઉન લોગોં મેં થા જિન્હોં ને ખાલિદ બિન અલ-વલીદ કે સાથ હમ્લા કિયા થા. પસ કસમ હૈ ખુદા કી કિ જગહ છોડ દી રૂમિયોં ને હમારે સામને સે ઔર ભાગે વહ મિસ્લે ભાગને બકરી કે શૈર કે ડકારને સે ઔર તઆકુબ કિયા ઈન કા મુસલ્માનોં ને પસ વાકેઅ હુવા હમ્લા રૂમ કે મૈમના પર. પસ બુરી તરહ સે જગહ કો છોડ દિયા ઉન્હોં ને ઔર વહ લોગ જો ઝન્જીરોં મેં થે, પસ નહીં છોડા ઉન્હોં ને અપની જગહ કો દરાં હાલાંકિ ચલાતે થે વહ તીરોં કો ઔર વહ નિગેહબાન કૌમ કે થે ઔર ખાલિદ બિન અલ-વલીદ હમારે આગે થે હમ્લે મેં ઔર હમ ઈન કે પીછે થે ઔર હમારા શેઆર**

ઈસ હમ્લે મેં યહ થા "યા મુહમ્મદો યા મન્સૂરો અજિબ અજિબ". પસ ખાલિદ બિન અલ-વલીદ બરાબર હમ્લા કરતે થે."

(હવાલા : "ફુતૂહુશ્શામ" અઝ : અલ્લામા વાકદી, 249)

કારેઈને કિરામ ગૌર ફરમાએં કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઔર ઈન કે હમરાહ જો સહાબએ કિરામ કી જમાઅત થી ઉન્હોં ને મુસીબત કે વક્ત "**યા મુહમ્મદ**" (યા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ) પુકારા. હઝરત ખાલિદ ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે પર્દા ફરમાને કે બા'દ યા'ની 15 સન હિજરી મેં મુલ્કે શામ સે મુસીબત કે વક્ત "**યા મુહમ્મદ**" (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ) પુકારા. **અગર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો મુસીબત કે વક્ત પુકારના "શિર્ક" હોતા, તો ક્યા સહાબએ કિરામ કી કસીર તા'દાદ ઐસા શિર્કિયા ના'રા બુલન્દ કરતી ?** હરગિઝ નહીં. લિહાઝા સાબિત હુવા કિ જબ સહાબએ કિરામ ને મુસીબત કે વક્ત હુઝૂરે અક્દસ કો પુકારા હૈ, તો ઈસ તરહ પુકારના યકીનન જાઈઝ ઔર રવા બલ્કિ સુન્નતે સહાબા હૈ. તો જો લોગ મુસીબત કે વક્ત **યા રસૂલલ્લાહ, યા હબીબલ્લાહ** વગૈરા પુકારતે હૈં, વહ સહાબએ કિરામ રિઝ્વાનુલ્લાહે તઆલા અલૈહિમ કી પૈરવી કરતે હૈં ઔર ઈન્હીં કે નક્શે કદમ પર હૈં.

લૈકિન અફસોસ ! સદ અફસોસ ! !

જિસ કામ કો સહાબએ કિરામ ને કિયા, ઉસ કામ કો દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન "શિર્ક" કહતે હૈં.

- દેવબન્દી ઔર તબ્લીગી જમાઅત કે ઈમામ વ પૈશવા મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી લિખતે હૈં :

  "જો શખ્સ કિસી કા કોઈ ઐસા તસર્રુફ સાબિત કરે ઔર ઉસ સે મુરાદ માંગે ઔર ઈસી તવક્કો' પર ઉસ કી નઝ્ર વ નિયાઝ કરે ઔર ઉસ કી મન્નતેં માને ઔર ઉસ કો મુસીબત કે વક્ત પુકારે વહ મુશ્રિક હો જાતા હૈ." (હવાલા : તક્વિયતુલ ઈમાન, નાશિર : દારુસ્સલ્ફિયા, બમ્બઈ, 23)

મુન્દરજા બાલા ઈબારત મેં મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી ને સાફ સાફ લિખ દિયા હૈ કિ કિસી કો મુસીબત કે વક્ત પુકારને વાલા મુશ્રિક હૈ. નાઝિરીને કિરામ કી અદાલતે

આલિયા મેં બરાએ ઈન્સાફ ઈસ્તિગાસા હૈ કિ **જંગે યર્મૂક કે દિન સહાબએ કિરામ ને મુસીબત કે વક્ત હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો "યા મુહમ્મદ" (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ)કહ કર પુકારા હૈ.** મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી કા ફત્વા કિસ પર ચસ્પાં હો રહા હૈ ?

- દેવબન્દી તબ્લીગી જમાઅત કે ઈમામ રબ્બાની નીઝ તબ્લીગી જમાઅત કે બાની મૌલવી ઈલ્યાસ કાંધલવી કે પીર વ મુર્શિદ ઔર ઉસ્તાદ **મૌલવી રશીદ અહમદ ગંગોહી** સાહિબ ને તો યહાં તક લિખા હૈ કિ :

  "જબ અમ્બિયા અલૈહિમુસ્સલાતો વસ્સલામ કો ઈલ્મે ગૈબ નહીં તો યા રસૂલલ્લાહ કહના ભી નાજાઈઝ હોગા અગર યહ અકીદા કર કે કહે કિ વહ દૂર સે સુનતે હૈં બ-સબબ ઈલ્મે ગૈબ કે તો ખુદ કુફ્ર હૈ."

  (હવાલા : ફતાવા રશીદિયા, નાશિર : મક્તબા થાનવી, દેવબન્દ, 62)

- દેવબન્દી,વહાબી ઔર તબ્લીગી જમાઅત કે ઈમામ વ મુક્તદા હકીમુલ ઉમ્મત **મૌલવી અશ્રફ અલી થાનવી** ને અપની કિતાબ બહિશ્તી ઝૈવર મેં " શિર્ક ઔર કુફ્ર કી બાતોં કા બયાન" એક ઉન્વાન કાઈમ કિયા હૈ. ઈસ ઉન્વાન કે તહત લિખા હૈ કિ :

  "કિસી કો દૂર સે પુકારના ઔર યહ અકીદા રખના કિ ઉસ કો ખબર હો ગઈ શિર્ક હૈ."

(હવાલા : બહિશ્તી ઝૈવર, નાશિર : રબ્બાની બુક ડિપો, દેહ્લી, હિસ્સા 1/34)

મુન્દરજા બાલા ઈબારત મેં થાનવી સાહિબ કા યહ કહના હૈ કિ જિસ કો પુકારા જાએ ઉસ કો પુકારને વાલે કી પુકાર કી ખબર હો જાતી હૈ, યહ અકીદા રખ કર કિસી કો પુકારના શિર્ક હૈ. જબ કિ કિસી કી મદદ કો પહુંચના ઈસ પર મૌકૂફ હૈ કિ વહ ઈસ કી પુકાર સુન લે. બગૈર ઈત્તિલા' હુએ મદદ કે લિયે આના મુતસવ્વિર નહીં. તો જબ સહાબએ કિરામ ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો મુસીબત કે વક્ત મદદ કે લિયે પુકારા, તો ઈન કા યહી અકીદા થા કિ હમારી પુકાર ગુમ્બદે ખિઝરા મેં આરામ ફરમાને વાલે શહનશાહે કૌનેન ઝરૂર સમાઅત ફરમા રહે હૈં ઔર હમારી ફર્યાદ કી ઈન કો ખબર હોગી, ઔર વહ હમારી ફર્યાદ રસી ફરમાએંગે :

ઈન પર દુરૂદ જિન કો કસે બેકસાં કહેં

ઈન પર સલામ જિન કો ખબર બે-ખબર કી હૈ

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

નાઝિરીને કિરામ મીઝાન અદ્લ કે એક પલ્લા મેં સહાબએ કિરામ કી પાકીઝા અકીદત રખેં ઔર દૂસરે પલ્લા મેં દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન કે અકાઈદે ફાસિદા રખેં ઔર ઈન્સાફ ફરમાએં કિ હક્ક ક્યા હૈ ? ઔર બાતિલ ક્યા હૈ ?

રૂમી લશ્કર કે સરદાર દરીહાન કા કત્લ

હઝરત ખાલિદ ઔર ઈન કે સાથિયોં કા **"યા મુહમ્મદ"** (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ) કા ના'રા લગાતે હી એક અજીબ કૈફિયતે ઈશ્ક મુજાહિદોં પર તારી હો ગઈ ઔર ઈશ્કે નબી કે જઝ્બએ સાદિક ને ઈન મેં ઐસા જોશ પૈદા કર દિયા કિ અબ તીરોં કી બારિશ ભી ઈન કો રોક ન પા રહી હૈ. રૂમી સિપાહિયોં પર એક ના-કાબિલે બરદાશ્ત હૈબત છા ગઈ. હઝરત ખાલિદ અપને લશ્કર કે સાથ પાઉં મેં ઝન્જીર વાલે તીર અન્દાઝોં તક પહુંચ ગએ ઔર ઈન કે સરોં પર તલવારેં રખીં. ઈન રૂમિયોં કે હાથ સે તીર વ કમાન છીન લિયે ઔર લાશોં સે મૈદાન ભર દિયા. રૂમી લશ્કર કા સરદાર થોડે ફાસ્લા સે અપને સિપાહિયોં કા ઈસ્લામી મુજાહિદોં કે હાથોં કત્લે આમ દેખ રહા થા. વહ મન્ઝર ઐસા ભયાનક થા કિ ઉસ કે બદન પર કપકપી તારી હો ગઈ. સરદાર દરીહાન એક લાખ ફૌજી કે સાથ ઠહરા હુવા થા ઔર ઉસ કે ઈર્દ-ગિર્દ બતારેકા ને હિસાર કાઈમ કર રખા થા, તાકિ વહ હમ્લે સે મહફૂઝ રહે. ઈસ્લામી લશ્કર આગે બઢતા હુવા દરીહાન કે કરીબ પહુંચ ગયા. દરીહાન કે મા-તહત જો લશ્કર થા વહ મુઝાહિમ હુવા, લૈકિન મુજાહિદોં કી તલવારોં કી તાબ ન લા સકા. જિસ તરહ ખૈત મેં કાશ્ત કાટી જાતી હૈ, ઈસ તરહ દરીહાન કે સિપાહી કટ રહે થે. પૂરા મૈદાને જંગ ખૂન આશામ હો ગયા ઔર અબ અપની તરફ બઢતે હુએ મુજાહિદોં કો દેખ કર દરીહાન કી અક્લ સઠિયા ગઈ. ખૌફ વ હરાસ ઔર બદ-હવાસી કે આલમ મેં અપને મુહાફિઝોં કો પુકાર પુકાર કર કહને લગા કિ **મુઝ સે યહ ખૂં રેઝી દેખી નહીં જાતી. ખૂનરૈઝી કા ભયાનક મન્ઝર દેખ કર મેરા દિલ બૈઠા જા રહા હૈ લિહાઝા મેરે ચેહરે પર કપડા ડાલ દો.**

દરીહાન કે મુહાફિઝોં ને દેખા કિ ઈન કે સરદાર કી અજીબ કૈફિયત હો ગઈ હૈ. ઈસ કા દિલ દો દો હાથ ઉછલતા હૈ. કહીં ઐસા ન હો કિ ખૂન કી વજહ સે ઈસ કા દમ નિકલ જાએ, ઈસ લિયે મુહાફિઝોં ને દરીહાન કે ચેહરે પર કપડા ડાલ દિયા. અબ ઈસ્લામી લશ્કર બઢતા હુવા દરીહાન કે કરીબ આ ગયા થા. દરીહાન કે મુહાફિઝોં ને દિલૈરી સે મુકાબલા કિયા ઔર મુજાહિદોં કો દરીહાન તક પહુંચને સે બાઝ રખને કી હર મુમ્કિન કૌશિશ કી લૈકિન નાકામ રહે. હઝરત ઝિરાર ને દેખા કિ દરીહાન કા ચેહરા રૈશમી કપડે સે લપેટા હુવા હૈ ઔર વહ બદ-હવાસી કે આલમ મેં તોતલા રહા હૈ. અબ દરીહાન કે મુહાફિઝોં કા મુહાસરા ટૂટ ગયા થા. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ને એક જસત લગાઈ ઔર ઉસ કે કરીબ પહુંચ ગએ ઔર ગઝબનાક તૈવર મેં સીના પર નૈઝા મારા જો ઉસ કી પુશ્ત કે પાર નિકલ ગયા. સિર્ફ એક હી વાર મેં દરીહાન કુશ્તા હો કર ઝમીન પર ગિર ગયા.

દરીહાન કા કત્લ હોતે હી રૂમી લશ્કર મેં ઈન્તિશાર વ બદ મઝ્ગી ફૈલ ગઈ. હઝરત ખાલિદ ને ઈસ કા ભરપૂર ફાઈદા ઉઠાતે હુએ તૈગ ઝની ઔર નૈઝા બાઝી શદીદ કર દી ઔર મુજાહિદોં કો ભી ઉભારા,યહાં તક કિ રૂમી લશ્કર કે કુશ્તોં કે પુશ્તે લગા દિયે. રૂમી લશ્કર કે સિપાહી કસીર તા'દાદ મેં કત્લ હુએ, જબ કિ ઈસ્લામી લશ્કર મેં બ મુકાબિલ ઈન કે કમ મુજાહિદોં ને શહાદત પાઈ. મશાહીર સહાબા સે હઝરત આમિર બિન તુફૈલ અદ્દૌસી ઔર ઈન કે શહઝાદે હઝરત જુન્દબ બિન આમિર અદ્દૌસી ને જામે શહાદત નૌશ ફરમાયા.

અલ-ગરઝ ! જંગે યર્મૂક કા ગ્યારહવાં દિન ઈસ્લામી લશ્કર કે લિયે સખ્ત ઈબ્તિલા વ આઝમાઈશ ઔર મુસીબત કા દિન થા. ઉસ દિન ઈસ્લામી લશ્કર તીન મરતબા હિમ્મત હાર કર પીછે હટા થા, લૈકિન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ, હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર, હઝરત અમ્ર બિન મા'દી કર્બ, હઝરત કસામા બિન અલ-કતાની, હઝરત આમિર બિન તુફૈલ દૌસી વગૈરા ને બડી જાં ફશાની ઔર દિલૈરી કા મુઝાહિરા કિયા ઔર હર મરતબા ઈસ્લામી લશ્કર કો સાબિત કદમ રખને મેં અહ્મ કિરદાર અદા કિયા. સુબ્હ સે લે કર શામ તક જંગ કા તન્નૂર ગર્મ રહા. આફતાબ ગુરૂબ હોતે હી દોનોં લશ્કર અપને અપને કૈમ્પ મેં વાપસ લૌટે. ઈસ્લામી લશ્કર મેં ઝખ્મિયોં કી તા'દાદ બહુત થી. ઝિયાદહ તર મુજાહિદીન તીરોં સે ઝખ્મી હુએ થે.

મૈદાને મા'રકા સે લૌટતે હી સબ સે પહલે હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને દો નમાઝેં સાથ મેં પઢાઈ ક્યૂં કિ જંગ જારી હોને કી વજહ સે નમાઝ કઝા હૂઈ થી. નમાઝ કે બા'દ મુજાહિદોં ને ઝખ્મિયોં કી મર્હમ પટ્ટી ઔર તીમારદારી શુરૂ કી. શાયદ હી કોઈ ઐસા ખૈમા હોગા જિસ મેં કોઈ ઝખ્મી ન હો. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઈસ્લામી લશ્કર મેં ગશ્ત કર રહે થે. ઔર ઝખ્મિયોં કે હાલ કી પુર્સિશ કરતે. ઈન કે ઝખ્મ બાંધતે થે ઔર તસલ્લી દેતે. મુજાહિદોં કી કોશિશે જેહાદ કી તા'રીફ વ શુક્રિયા અદા કરતે ઔર જેહાદ કી ફઝીલત બયાન કર કે અજ્રે અઝીમ ઔર બે હિસાબ સવાબ કા મુઝ્દા સુનાતે ઔર સાથ મેં સબ્ર કી તલ્કીન કરતે હુએ શુજાઅત વ સબાત કદમી કી તર્ગીબ દેતે. નુસ્રતે ઈલાહી ઔર ફતહ વ ગલ્બા કી ઉમ્મીદ દિલા કર મુજાહિદોં કી હૌસલા અફઝાઈ કરતે. કુછ મુજાહિદોં કે ઝખ્મ બહુત ગહરે થે. ઈન કો ખુસૂસન સબ્ર કી તલ્કીન કરતે હુએ ફરમાતે કિ જિસ તરહ તુમ રંજ આગીં હો તુમ્હારે દુશ્મન ભી ઈસી તરહ રંજ આગીં હૈં, લૈકિન મોમિન કો રાહે ખુદા મેં જેહાદ કરતે હુએ જો રંજ વ તક્લીફ પહુંચતી હૈ, ઈસ પર અલ્લાહ તઆલા અજ્રે અઝીમ અતા ફરમાતા હૈ, જબ કિ મુશ્રિકોં પર ઈતાબ વ ગઝબ નાઝિલ ફરમાતા હૈ. લિહાઝા ઐ રાહે ખુદા મેં અપની જાનેં ખર્ચ કરને વાલો ! અલ્લાહ કી રહમત ઔર ઉસ કી રઝા પર રાઝી રહો. અલ્લાહ તુમ્હારે હર હાલ સે વાકિફ ઔર વહી તુમ્હારા મુહાફિઝ હૈ.

ઈધર રૂમી લશ્કર મેં કોહરામ મચા હુવા થા. સરદાર દરીહાન કે કત્લ કી વજહ સે સફે માતમ બિછી થી,મઝીદ બરાં હઝારોં કી તા'દાદ મેં રૂમી સિપાહિયોં કે કત્લ હોને કા રંજ વ ગમ, રૂમી લશ્કર કે સિપેહ સાલારે આઝમ બાહાન કા મુંહ બિગડા હુવા થા. અપને તખ્ત પર મુંહ સૂજા કર બૈઠા થા ઔર ચેહરા ફક પડા થા. રૂમી લશ્કર કે સરદાર ઔર બતારેકા નદામત સે સર ઝુકાએ હૂએ થે. કિસી મેં બાહાન સે આંખ મિલાને કી હિમ્મત ન થી. ક્યૂં કિ વહ જાનતે થે કિ બુઝદિલી કી વજહ સે હમ બાહાન કી નઝરોં સે ગિર ચુકે હૈં. બાહાન કે ખૈમે મેં સન્નાટા છાયા હુવા થા. બિલ-આખિર બાહાન ને ખામોશી કા પર્દા ચાક કરતે હુએ ખશમનાક લહ્જે મેં કહા કિ મુઝે મા'લૂમ થા કિ તુમ નાક ચોટી કટા કર હી આઓગે ઔર સાથ મેં મેરી નાક ભી કટવાઓગે. જબ તુમ મુસલ્માનોં સે લડને જાતે હો તો મરને કે નામ સે તુમ્હેં મૌત આ જાતી હૈ. મુસલ્માનોં કો દેખતે હી તુમ્હારી જાન સૂખ જાતી હૈ. આજ તુમ ને જિસ બુઝદિલી ઔર મુર્દા દિલી કા મુઝાહિરા કિયા હૈ ઈસ સે મુસલ્માનોં કે હૌસલે માનિન્દે કોહ બુલન્દ

હો ગએ. હમારા ઈન પર કોઈ રોઅબ બાકી નહીં રહા. બાર બાર તુમ કો એક હી બાત પર ડાંટ ડપટ કરતે હુએ ખુદ મુઝે શર્મ આતી હૈ, લૈકિન તુમ હો કિ અપની શર્મ વ ગૈરત કો બાલાએ તાક રખ દિયા હૈ. તુમ ભી ઈન્સાન હો ઔર મુસલ્માન ભી ઈન્સાન હૈં. અલ્લાહ ને અગર તુમ કો દો હાથ દિયે હૈં તો અરબોં કો દસ બીસ હાથ નહીં દિયે. ઈન કે ભી તુમ્હારી તરહ દો હાથ હી હૈં, લૈકિન ક્યા વજહ હૈ કિ હર મહાઝ પર તુમ પસ્પા હો જાતે હો ઔર વહ ગાલિબ રહતે હૈં. તમામ સરદારોં ને અપની સફાઈ પૈશ કરતે હુએ કહા કિ ઐ સરદાર ! આજ હમારે શેહસવાર ઔર શુજાઅ સિપાહિયોં કો લડને કા મૌકા' હી નહીં મિલા, ક્યૂં કિ વહ તમામ લશ્કર કે પિછલે (અકબ) હિસ્સા મેં થે ઔર જંગ લશ્કર કે અગલે હિસ્સા મેં વાકેઅ હૂઈ થી. લિહાઝા આપ આઈન્દા કલ દેખ લેના કિ હમ અરબોં સે આજ કી હઝીમત કા કૈસા સખ્ત ઈન્તિકામ લેતે હૈં. બાહાન ને હક્કે મસીહ ઔર સલીબ કી કસમ દી કિ આઈન્દા કલ જવાંમર્દી દીખાને કા અહદ વ પૈમાન કરો. રૂમી સરદાર બાહાન કે ખૈમા સે રુખસત હુએ ઔર આઈન્દા કલ કી જંગ કી તૈયારી મેં રાત બસર કી.

ઈધર ઈસ્લામી લશ્કર કી નિગેહબાની કે લિયે હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ચંદ મુજાહિદોં કો મુતઅય્યન કર દિયા થા, જો રાત ભર તક્બીર વ તહલીલ કી સદા બુલન્દ કર કે ઈસ્લામી લશ્કર કે ઈર્દ-ગિર્દ ગશ્ત કર કે નિગેહબાની કરતે રહે.

જંગે યર્મૂક કા બારહવાં દિન

સુબ્હ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને નમાઝે ફજ્ર કી ઈમામત ફરમાઈ ઔર ઈન કી ઈક્તિદા મેં જૈશે ઈસ્લામ ને નમાઝ પઢી. નમાઝ કે બા'દ ફૌરન મુજાહિદોં ને દેખા કિ રૂમી લશ્કર અપને કૈમ્પ સે નિકલ કર મૈદાન મેં આ રહા હૈ. ઈસ્લામી લશ્કર કે હર સરદાર ને અપને મા-તહત લોગોં કો આવાઝ દી કિ આજ ભી દુશ્મન ઉમડતે હુએ સૈલાબ કી તરહ આ રહે હૈં, લિહાઝા જલ્દી મુસલ્લહ હો કર મૈદાન કી તરફ નિકલો. તમામ મુજાહિદ અપને હથિયારોં સે મુસલ્લહ ફૌરન મૈદાન મેં કૂદ પડે. ઔર દુશ્મનોં સે મુકાબલા કે લિયે સફ આરા હો ગએ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા સફોં કે દરમિયાન ગશ્ત કરતે ઔર મુજાહિદોં કો જેહાદ કી તર્ગીબ દેતે. રૂમી લશ્કર આજ અપની પૂરી જમ્ઈયત કે સાથ મૈદાન મેં ઉતરા થા. બે-શુમાર સલીબેં ઔર નિશાન બુલન્દ નઝર આતે થે. બાહાન કા તખ્ત ગુઝિશ્તા કલ કી તરહ ઊંચે ટીલે પર રખા ગયા, લૈકિન આજ બાહાન ને યહ ફૈસલા કિયા થા કિ પૂરે લશ્કર કી સિપાહ સાલારી ખુદ અકેલા કરેગા. લશ્કર કે હર હિસ્સા પર બુલન્દ ટીલા સે નિગરાની કરેગા ઔર ઝરૂરી હિદાયત વ તન્બીહ કરતા રહેગા. બાહાન ને હુક્મ જારી કિયા થા કિ જબ તક ઈસ્લામી લશ્કર કી જાનિબ સે હમ્લા કી ઈબ્તિદા ન હો, તબ તક તુમ હમ્લા કરને મેં ઉજ્લત મત કરના. અલબત્તા ઈન કે હમ્લે કા દન્દાં શિકન જવાબ દેના.

દોનોં લશ્કર મૈદાન મેં આમને સામને આ કર ઠહર ગએ. રૂમી લશ્કર ખામોશ અપની જગહ પર જામિદ ખડા થા. લડને કે લિયે મૈદાન મેં કોઈ ભી નહીં નિકલા, તો ઈસ્લામી લશ્કર ને હી જંગ મેં પહલ કી ઔર યકબારગી હમ્લા કિયા. ઔર જંગ કી આગ ભડક ને લગી.

હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન ને અપને સાથિયોં કો આવાઝ દી, ઐ જન્નત કો અપની જાન કે ઈવઝ ખરીદને વાલો ! અલ્લાહ ઔર અલ્લાહ કે રસૂલ કી ખુશનૂદી હાસિલ કરને કા યહ સુન્હરી મૌકા' હૈ. યહાં અપના સર કટા કર જન્નત હાસિલ કર લો. યહ ફરમા કર ઉન્હોં ને અપના અલમ લહરાયા. મુજાહિદોં ને નારએ તક્બીર બુલન્દ કિયા ઔર રૂમિયોં પર ટૂટ પડે. હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન ને બડી

જવાંમર્દી કા મુઝાહિરા કિયા. રૂમી લશ્કર કી સફેં ઉલટ દીં. ઈસ્લામી લશ્કર કે મૈમના પર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ સહમી અમીર મુકર્રર થે. ઈસ મહાઝ પર એક સાથ દસ હઝાર રૂમી આ પડે ઔર ઐસા શદીદ હમ્લા કિયા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કા મૈમના પીછે હટતે હટતે ઔરતોં કે ટીલે તક આ ગયા. રૂમિયોં કી જુર્અતેં ઈતની બઢીં કિ ઈન્હેં યહ ગુમાન હો ચલા કિ હમ કો ગલ્બા હાસિલ હો જાએગા. હઝરત ઝુબૈર બિન અલ-અવ્વામ કો આશોબે ચશ્મ કા આરિઝા લાહિક થા, જિસ કે સબબ ઉન્હોં ને આજ જંગ મેં શિર્કત નહીં કી થી ઔર અપને ખૈમે મેં થે. ઈન કી ઝૌજા મોહતરમા હઝરત અસ્મા બિન્તે અબી બક્ર ઈન કી આંખ કા મુઆલિજા કર રહી થીં કિ ખબર આઈ કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે મૈમના ને હઝીમત ઉઠાઈ, ઔર વહ ટીલે કે નીચે તક પીછે હટ કર આ ગયા હૈ. હઝરત અફીરા બિન્તે અફ્ફાર દૌડતી હૂઈ હઝરત ઝુબૈર બિન અલ-અવ્વામ કે ખૈમે મેં આઈ ઔર કહા કિ ઐ રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી ફૂફી કે શેહઝાદે ! મુસલ્માન સખ્ત મુસીબત મેં મુબ્તલા હૈં ઔર હઝીમત ઉઠા કર ટીલે તક આ ગએ હૈં. આજ આપ દીન કે મદદગાર હૈં, ખુદારા કુછ કીજિયે ! હઝરત ઝુબૈર બિન અવ્વામ યહ સુન કર ફૌરન ઉઠ ખડે હુએ,અપની આંખોં સે પટ્ટિયાં ખોલ કર ફૈંક દીં ઔર ફરમાયા કિ મૈં બીમારી કી વજહ સે મા'ઝૂર હો કર નહીં બૈઠ સક્તા બલ્કિ દીન કી મદદ કે લિયે અલ્લાહ કી રાહ મેં અપની જાન ખર્ચ કરૂંગા. ફિર આપ ને હથિયાર સંભાલા ઔર ઘોડે પર સવાર હો કર મા'રકએ કિતાલ મેં કૂદ પડે. ઈન કે હાથ મેં છોટા નૈઝા થા જિસ કો વહ ઘૂમાતે થે ઔર બુલન્દ આવાઝ સે ફરમાતે થે કિ મૈં ઝુબૈર બિન અલ-અવ્વામ હૂં. મૈં રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી ફૂફી કા બેટા હૂં. ફિર આપ ને રૂમિયોં પર હમ્લા શુરૂ કિયા. આપ ઐસી બર્ક રફ્તારી સે નૈઝા ઘૂમાતે થે કિ આપ કે નૈઝા કા વાર ખાલી ફૈરને કી રૂમિયોં મેં સકત ન થી. જો ભી નૈઝા કી ઝદ મેં આ જાતા થા ખાક વ ખૂન મેં તડપતા નઝર આતા. **હઝરત ઝુબૈર કી દિલૈરી ને જંગ કા રુખ પલટ દિયા.** ઈન કો ઈસ તરહ કિતાલ કરતે દેખ કર મુજાહિદોં મેં એક નયા જૌશ પૈદા હો ગયા ઔર મુજાહિદોં ને ઐસા બાઝગશ્ત હમ્લા કિયા કિ રૂમિયોં કે કદમ ઉખડ ગએ. આગે બઢને કે બજાએ પીછે જાને લગે. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને ભી મુજાહિદોં કો ઉભારા ઔર રૂમિયોં કો મારતે ઔર કાટતે હુએ ઈન કે લશ્કર કે મૈસરા તક ભગા દિયા.

હઝરત ઝુબૈર બિન અલ-અવ્વામ લડતે હુએ આગે બઢે ઔર બઢતે ગએ, યહાં તક કિ વહ ઉસ મકામ પર પહુંચ ગએ જહાં હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઔર હઝરત

હાશિમ મિરકાલ ને રૂમિયોં પર સખ્ત હમ્લા જારી રખા થા. ઔર રૂમી લશ્કર પર ઐસા દબાવ ડાલ રખા થા કિ રૂમી લશ્કર હઝીમત ઉઠા કર વાપસ જા રહા થા. રૂમી લશ્કર કો પીછે ઢકેલતે હુએ હઝરત ખાલિદ ઉસ ટીલે તક પહુંચ ગએ જહાં રૂમી લશ્કર કે સિપાહ સાલાર બાહાન કા ખૈમા નસબ થા. જબ બાહાન ને દેખા કિ હઝરત ખાલિદ ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ આગે બઢતે હુએ યહાં તક આ ગએ હૈં તો વહ ફૌરન અપના તખ્ત છોડ કર ભાગા ઔર રૂમી સિપાહિયોં કો ગાલિયાં દેતે હુએ કહા કિ **ઐ ના-મર્દો ! ઐ ના-મર્દો કી ઔલાદો ! સખ્તી હો તુમ પર ! દુશ્મન બઢતે હુએ યહાં તક આ ગએ ઔર તુમ દેખતે રહે. અગર તુમ્હારે હાથ તલવારેં થામને કી સલાહિયત નહીં રખતે તો ચૂડિયાં પહન કર ઔરતોં કે સાથ ઘર મેં બૈઠ રહો.** બાહાન કી ઐસી લા'નત વ મલામત સુન કર તમામ રૂમિયોં ને મુત્તહિદ હો કર હમ્લા કિયા ઔર મુજાહિદોં કો રોકને ઔર બાહાન તક ન પહુંચને દેને મેં કામ્યાબ હો ગએ. થોડી દૈર પહલે તો બાહાન અપની નઝર કે સામને અપની મૌત કો નાચતી દેખ કર લરઝ ગયા થા, લૈકિન અબ ઉસ કી જાન મેં જાન આઈ.

હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના કાતિબે રસૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી સરદારી મેં કૌમે અર્મન કે શૈર દિલ મુજાહિદ બડી જાં ફશાની સે જંગ કર રહે થે. રૂમી સરદાર જર્જીર ને ઈન પર તીન હઝાર ફૌજિયોં કે સાથ હમ્લા કર દિયા. હઝરત શુર્હબીલ અપની જગહ સાબિત કદમ રહે ઔર મુકાબલે પર ડટે રહે, લૈકિન ઈન કે સાથિયોં કે કદમ ઉખડ ગએ ઔર પીછે હટને લગે. હઝરત શુર્હબીલ કે સાથ સિર્ફ ચંદ અશખાસ હી રહ ગએ. તબ હઝરત શુર્હબીલ ને અપને સાથિયોં કો પુકાર કર કહા કિ "યા અહ્‌લલ ઈસ્લામ ! અ-ફરારો મિનલ મૌત ? અસ્સબ્ર અસ્સબ્ર" ઐ અહ્‌લે ઈસ્લામ ! ક્યા મૌત સે ભાગતે હો ? સબ્ર કરો, સબ્ર. હઝરત શુર્હબીલ કી ઈસ પુકાર કો સુન કર ફરાર હોને વાલે મુજાહિદોં કે કદમ રુક ગએ. ફૌરન વાપસ પલટે ઔર ઐસા શદીદ હમ્લા કિયા કિ રૂમિયોં કી સફોં કો ઉલટ કર રખ દિયા. ફન્ને હર્બ કે વહ જૌહર દિખાએ કિ રૂમી દંગ રહ ગએ. જબ મુસીબત ઔર તંગી દૂર હૂઈ ઔર રાહત વ કુશાઈશ હાસિલ હૂઈ તબ હઝરત શુર્હબીલ ને કૌમે અર્મન કે મુજાહિદોં કી સરઝનિશ કરતે હુએ ફરમાયા કિ ઐ મુજાહિદો ! તુમ કો ક્યા હો ગયા થા કિ ઈન અજમી ગૈર મખ્તૂન કાફિરોં સે દબ કર પીઠ દિખા રહે થે ? ક્યા તુમ કો મા'લૂમ નહીં કિ મૈદાને જેહાદ સે પીઠ ફૈર કર ભાગના કિતના બડા ગુનાહ હૈ ? અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ફરમાતા હૈ :

وَمَنۡ يُّوَلِّهِمۡ يَوۡمَئِذٍ دُبُرَهٗۤ اِلَّا مُتَحَرِّفاً لِّلُقِتَالِ اَ وۡمُتَحَيِّزاً اِلٰى فِئَةٍ

فَقَدۡ بَآءَ بِغَضَبٍ مِّنَ اللّٰهِ وَ مَاوٰهُ جَهَنَّمُ ط وَ بِئۡسَ الۡمَصِيۡرُ

(સૂરા તૌબા, આયત નમ્બર 16)

તર્જુમા : "ઔર જો ઈસ દિન ઈન્હેં પીઠ દેગા મગર લડાઈ કા હુનર કરને યા અપની જમાઅત મેં જા મિલને, તો વહ અલ્લાહ કે ગઝબ મેં પલટા ઔર ઉસ કા ઠિકાના દોઝખ હૈ ઔર ક્યા બુરી જગહ હૈ પલટને કી." (કન્ઝુલ ઈમાન)

ઐ મુસલ્માનોં ! અલ્લાહ સે ડરો. મૌત સે ક્યા ડરના ? ક્યા હમ ને અપની જાનેં જન્નત કે બદલે મેં અલ્લાહ કો નહીં બેચ દીં ? અલ્લાહ તબારક કુરઆન મજીદ મેં ઈર્શાદ ફરમાતા હૈ :

اِنَّ اللّٰهَ اشۡتَرٰى مِنَ الۡمُؤۡمِنِيۡنَ اَنۡفُسَهُمۡ وَاَمۡوَالَهُمۡ بِاَنَّ لَهُمُ الۡجَنَّةَ

يُقَاتِلُوۡنَ فِىۡ سَبِيۡلِ اللّٰهِ فَيَقۡتُلُوۡنَ وَ يُقۡتَلُوۡنَ

(સૂરએ-તૌબા,આયત નમ્બર : 111)

તર્જુમા : "બે શક અલ્લાહ ને મુસલ્માનોં સે ઈન કે માલ ઔર જાન ખરીદ લિયે હૈં ઈસ બદલે પર કિ ઈન કે લિયે જન્નત હૈ. અલ્લાહ કી રાહ મેં લડેં તો મારેં ઔર મરેં." (કન્ઝુલ ઈમાન)

હઝરત શુર્હબીલ ને ફરમાયા કિ તુમ મૌત કે ડર સે ભાગ કર જન્નત સે ભાગ રહે થે ઔર અલ્લાહ કે ગઝબ મેં મુબ્તલા હોને જા રહે થે. કૌમે અર્મન કે મુજાહિદોં ને નદામત કે સાથ મા'ઝરત કરતે હુએ કહા કિ ઐ રસૂલે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે સહાબી ! હમારા ભાગના શૈતાન કા ધોકા થા. ફરૈબે નફસ મેં આ કર હમ સે યહ ખતા સર્ઝદ હૂઈ. હમ નાદિમ હૈં ઔર અબ ઈન્શા અલ્લાહ કભી આપ કા સાથ નહીં છોડેંગે ઔર અપની જાનેં કુરબાન કરને મેં બુખ્લ વ તામ્મુલ નહીં કરેંગે. હઝરત શુર્હબીલ ખુશ હુએ ઔર ઈન કો દુઆએ જઝાએ ખૈરો બરકત સે નવાઝા.

હઝરત ઝુલ-કેલાઅ હુમૈરી કા અજીબ વાકેઆ :-

અલ્લામા વાકદી રિવાયત ફરમાતે હૈં : કિ રૂમી લશ્કર સે એક તવીલ કામત

ઔર દેવ હૈકલ ગબર સુન્હરી ઝિરહ ઔર ખૌદ પહને મૈદાન મેં ઉતરા, ખૌદ મેં સોને સે બની સલીબેં જડી હૂઈ થીં ઔર ઉસ કા ઘોડા ભી લોહે કી ઝિરહ મેં મલ્બૂસ થા, તાકિ વહ ભી ઝખ્મી હો કર ન ગિરે. વહ ગબર સુરઅત સે તલ્વાર ઘૂમા કર અપની જંગી મહારત કા મુઝાહિરા કર રહા થા. તકબ્બુર ઔર ગુરૂર કે નશે મેં ધુત ચીખ ચીખ કર મુકાબિલ તલબ કરને લગા. ઈસ કા ઘમંડ દેખ કર હઝરત ઝુલ-કેલાઅ હુમૈરી કા ગુલામ તૈશ મેં આ ગયા ઔર ઉસ કી તરફ લપકા. હઝરત ઝુલ-કેલાઅ હુમૈરી ને દેખા કિ રૂમી ગબર કુહના મશ્ક ઔર તજરબા કાર જંગજૂ મા'લૂમ હોતા હૈ ઔર મેરા ગુલામ ઉસ સે મુકાબલા કી સલાહિયત નહીં રખતા, ફિર ભી જઝ્બએ જેહાદ મેં સરશાર મુકાબલા કરને જા રહા હૈ. મુબાદા વહ મુસીબત મેં ગિરફ્તાર હો જાએગા. યહ ગબર મેરા મદ્દે મુકાબિલ હૈ, લિહાઝા ઉસ સે મુકાબલા કે લિયે મુઝે જાના ચાહિયે. યહ ખ્યાલ આતે હી ઉન્હોં ને અપને ગુલામ કો આવાઝ દે કર વાપસ બુલા લિયા ઔર કહા કિ તુમ તવક્કુફ કરો,મેં ઈસ સે મુકાબલે કો જાતા હૂં. ચુનાન્ચે હઝરત ઝુલ-કેલાઅ હુમૈરી મૈદાન મેં આએ. હઝરત ઝુલ-કેલાઅ ને આતે હી ગબર પર નૈઝા કા વાર કિયા, લૈકિન ગબર પહલે સે હી ચૌકન્ના થા, ઉસ ને વાર ખાલી ફૈર દિયા ઔર બાઝગશ્ત વાર કિયા, જિસ કો હઝરત ઝુલ-કેલાઅ ને ઢાલ પર લિયા ઔર અપને કો બચાયા. દોનોં ઈસ તરહ એક દૂસરે પર વાર કરતે રહે ઔર નૈઝા બાઝી કે કર્તબ દિખાતે રહે. બડી દૈર તક ઈસી તરહ દોનોં મુકાબલા કરતે રહે, યહાં તક કિ દોનોં થક ગએ ઔર અબ દોનોં ને તલવારેં તાન લીં. દોનોં કી શમ્શીર ઝની કે દાંવ પૈચ ભી કાબિલ દીદ થે ઔર દેખને વાલે તઅજ્જુબ મેં પડ ગએ. હઝરત ઝુલ-કેલાઅ ને મૌકા' પા કર ગબર પર તલ્વાર કા વાર કર દિયા, લૈકિન ગબર ને મઝબૂત ઝિરહ પહની થી, લિહાઝા વાર કારગર સાબિત ન હુવા. તલ્વાર કા વાર પડને સે ગબર બિફરા ઔર ઈસ ને હઝરત ઝુલ-કેલાઅ પર ઐસા શદીદ વાર કિયા કિ સર કો ફાડ કર ઝિરહ કો ભી ચીરતી હૂઈ તલ્વાર ઈન કે બાઝૂ મેં પૈવસ્ત હો ગઈ. ઝખ્મ બડા કારી લગા, યહાં તક કિ હઝરત ઝુલ-કેલાઅ કા હાથ બેકાર હો ગયા ઔર તલ્વાર થામના મુશ્કિલ થા. લિહાઝા ઉન્હોં ને ઈસ્લામી લશ્કર કી જાનિબ ઘોડે કી બાગ ફૈરી. ગબર ને તઆકુબ કિયા, લૈકિન હઝરત ઝુલ-કેલાઅ કો પા ન સકા ઔર હઝરત ઝુલ-કેલાઅ ઈસ્લામી લશ્કર મેં ઈસ હાલ મેં વાપસ આએ કિ ઈન કે ઝખ્મ સે ખૂન જૌશ માર કર બેહ રહા થા. કૌમે હુમૈર કે મુજાહિદોં ને અપને સરદાર કો ઘોડે સે ઉતારા ઔર ફૌરન ઈન કા ઝખ્મ બાંધા.

હઝરત ઝુલ-કેલાઅ કે શદીદ ઝખ્મી હોને કી ખબર જબ ઈસ્લામી લશ્કર મેં ફૈલી તો કૌમે હુમૈર ઔર દીગર અક્વામ કે મુજાહિદીન ઈન કી પુર્સિશે હાલ ઔર ઈયાદત

કે લિયે આને લગે. કુછ મુજાહિદોં ને પૂછા કિ ઐ સરદાર ! આપ કા યહ હાલ ક્યૂં કર હુવા ? હઝરત ઝુલ-કેલાઅ ને જવાબ દિયા કિ ઐ મુજાહિદો ! અપને હથિયાર ઔર અપની તાકત પર હરગિઝ ન ઈતરાના. દુશ્મનોં સે લડતે વક્ત અપની દિલૈરી ઔર જંગી મહારત પર ગુરૂર મત કરના ઔર સિર્ફ અલ્લાહ કી ઝાત ઔર ઉસી કી મદદ પર ભરોસા કરના. લોગોં ને અર્ઝ કિયા કિ ઐ સરદાર ! આપ ઐસા ક્યૂં ફરમા રહે હૈં ? હઝરત ઝુલ-કેલાઅ ને ફરમાયા કિ જબ મેરા ગુલામ મુકાબલા કરને જા રહા થા, તો મૈં ને દેખા કિ ઈસ કે જિસ્મ પર ઝિરહ નહીં ઔર જિસ્માની એ'તબાર સે ભી વહ ગબર કા મદ્દે મુકાબિલ નહીં, લિહાઝા મૈં ને બ-નઝરે શફકત ઈસ કો બાઝ રખા ઔર મૈં ને ઈસ લિયે જાને કા કસ્દ કિયા કિ મેરે જિસ્મ પર મઝબૂત ઝિરહ હૈ ઔર જિસ્માની એ'તબાર સે મૈં ઈસ કા મદ્દે મુકાબિલ ઔર તજરબા કાર જંગજૂ હૂં. લિહાઝા મૈં ઝિરહ ઔર અપની જિસ્માની તાકત વ જંગી મહારત પર એ'તમાદ કર કે લડને ગયા ઔર નતીજા ક્યા હુવા વહ તુમ દેખ રહે હો. ઈસ બે ખત્ના ને મુઝે ધોકા દે કર વાર કિયા ઔર મેરી ઢાલ ઔર ઝિરહ દોનોં કો કાટ કર મુઝે શદીદ ઝખ્મ પહુંચાયા. લિહાઝા તુમ કભી ભી હથિયારોં કી મઝબૂતી ઔર જિસ્માની કુવ્વત પર એ'તમાદ કર કે લડને મત જાના ઔર એક ઝરૂરી બાત ઝહન નશીન કર લો, કાફિરોં કો જબ ભી કત્લ કરના ઉસ વક્ત યહ ગુમાન મત કરના કિ મૈં ને ઈસે કત્લ કિયા હૈ, બલ્કિ હકીકત યહ હૈ કિ ઈન કાફિરોં કો અલ્લાહ હી કત્લ કરતા હૈ. જૈસા કિ કુરઆન મજીદ મેં ઈર્શાદ હૈ :

فَلَمْ تَقْتُلُوْهُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ قَتَلَهُمْ

(સૂરહ તૌબા, આયત. 17)

તર્જુમા : "તો તુમ ને ઈન્હેં કત્લ ન કિયા બલ્કિ અલ્લાહ ને ઈન્હેં કત્લ કિયા."

(કન્ઝુલ ઈમાન)

શાને નુઝૂલ : "જબ મુસલ્માન જંગે બદ્ર સે વાપસ હુએ તો ઈન મેં સે એક કહતા થા કિ મૈં ને ફુલાં કો કત્લ કિયા. દૂસરા કહતા થા મૈં ને ફુલાં કો કત્લ કિયા. ઈસ પર યહ આયત નાઝિલ હૂઈ ઔર ફરમાયા ગયા કિ ઈસ કત્લ કો તુમ અપને ઝૌર ઔર કુવ્વત કી તરફ નિસ્બત ન કરો કિ યહ દર હકીકત અલ્લાહ કી ઈમ્દાદ ઔર ઈસ કી તકવિયત ઔર તાઈદ હૈ."

(હવાલા : તફસીર ખઝાઈનુલ ઈરફાન,સફહા 321)

હઝરત ઝુલ-કેલાઅ ને ફરમાયા કિ અગર તુમ્હારે હાથ સે કોઈ દુશ્મને ખુદા કત્લ હો તો હરગિઝ ફખ્રિયા અન્દાઝ મેં યહ ન કહના કિ મૈં ને ઈસ કો કત્લ કિયા હૈ. દર હકીકત અલ્લાહ ને ઈસે કત્લ કિયા હૈ. તમામ હાઝિરીન ને કહા કિ એ મુઅઝ્ઝઝ સરદાર ! આપ કી યહ નસીહત સદાકત પર મબ્ની હૈ ઔર ઈન્શા અલ્લાહ હમ આપ કી ઈસ નસીહત પર સખ્તી સે અમલ કરેંગે. આપ ને હમ કો હકીકત સે રૂશનાસ કરાયા હૈ. અલ્લાહ તઆલા આપ કો જઝાએ ખૈર દે.

❀ હઝરત ઝુલ-કેલાઅ કો ઝખ્મી કરને વાલે ગબર કા કત્લ :-

હઝરત ઝુલ-કેલાઅ કા ઝખ્મ બાંધને કે બા'દ દર્દ મેં ઈફાકા હુવા ઔર વહ દો-બારા લશ્કર મેં અપની જગહ આ કર ઠહરે. ઈન કો ઝખ્મી કરને વાલા ગબર અભી તક મૈદાન મેં મૌજૂદ થા. અપને ઘોડે કો ગરદાવે દેતા થા ઔર મુકાબિલ તલબ કરતે હુએ ચેલેન્જ કર રહા થા. હઝરત ઝુલ-કેલાઅ ને અપની કૌમે હુમૈર કો પુકાર કર કહા કિ એ કૌમે હુમૈર ! તુમ્હારા સરદાર ઝખ્મી હો કર વાપસ ફિરા હૈ. ક્યા તુમ મેં સે કોઈ ઐસા નહીં જો ઈસ ગબર સે બદલા લે કર હિસાબ બે બાક કરે. હઝરત ઝુલ-કેલાઅ કી ઈસ ફરમાઈશ પર કૌમે હુમૈર કા એક શેહસવાર ફૌરન મૈદાન મેં પહુંચ ગયા. ઈસ નૌ-જવાન કો ગબર ને બ નઝરે હિકારત દેખા ઔર હકીર જાન કર અપની શુજાઅત કે નશે મેં બદમસ્ત લડને લગા. ગબર ઝરૂરત સે ઝિયાદહ તાકત કા ઈસ્તે'માલ કર કે વાર કરતા થા તાકિ હુમૈરી નૌ-જવાન કો મરઊબ કર દે. ઈસ નઝરિયે કે તહત વહ ગૈર મોહતાત હો કર લડને લગા. ઉસ કા તો યહી ગુમાન થા કિ એક યા દો ગરદાવે મેં હુમૈરી નૌ-જવાન કો માત કર દૂંગા. લૈકિન હુમૈરી નૌ-જવાન ભી બડા માહિર થા. કુછ દૈર તક નૈઝા બાઝી કરતા રહા મગર મૌકા' પાતે હી ઈસ મહારત સે ગબર કે સીના મેં નૈઝા ઘુસેડા કિ ઉસે ઝમીન પર મુર્દા ઢૈર હી કર દિયા.

ઉસ ગબર કે કત્લ હોતે હી રૂમી લશ્કર સે એક દૂસરા ગબર મિસ્લે આગ કે શૌ'લે કે ધૂવાં ધાર આ પડા, લૈકિન ઉસ કો વાર કરને કા મૌકા' હી ન મિલા. હુમૈરી નૌ-જવાન ઉસ કો તૈઝ રફતારી સે અપની તરફ આતા દેખ કર ઉસ કી સીધ મેં ખડા હો ગયા. વહ ગબર ઈત્ના તૈઝ રવાં થા કિ બર વક્ત વ બર મૌકા' ઘોડા ઠહરા ન સકા ઔર હુમૈરી નૌ-જવાન ને ઉસ કી સમ્ત મેં નૈઝા રાસ્ત કર દિયા. વહ ગબર બઝાતે ખુદ નૈઝા મેં પૈવસ્ત હો કર હલાક હો ગયા. ફિર તીસરા ગબર આયા લૈકિન વહ ભી બહુત જલ્દી અપને સાથિયોં કે પાસ દોઝખ પહુંચ ગયા. યકે બા'દ દીગરે તીન ગબરોં કી લગાતાર હલાકત પર રૂમી

લશ્કર કા એક બતરીક આંખોં સે ખૂન બરસાતા હુવા મૈદાન મેં આયા. હુમૈરી મુજાહિદ ને ઉસ સે બરાબર કી ટક્કર લી, લૈકિન ઉસ બતરીક ને નૈઝા કી કારી ઝર્બ દિલ પર લગાઈ ઔર હુમૈરી નૌ-જવાન કો શહીદ કર દિયા. (اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُوْنَ)

હુમૈરી નૌ-જવાન કો શહીદ કર કે રૂમી બતરીક મૈદાન મેં ખડા હો કર અપની બહાદુરી ઔર શુજાઅત કી ગુલ બાંગ હાંકને લગા કિ ઈસ્લામી લશ્કર સે કૌમે હુમૈર કે એક મુજાહિદ ને કમાન મેં તીર ચઢા કર બતરીક કો નિશાના પર લિયા. તીર ને મુત્લક ખતા ન કી ઔર બતરીક કા હલક છેદતા હુવા આરપાર હો ગયા ચુનાન્ચે વહ ગિરા ઔર ખાક વ ખૂન મેં તડપતા જહન્નમ રસીદ હો ગયા.

❀ લાન કે બાદશાહ મર્બૂસ ઔર હઝરત શુર્હબીલ મેં જંગ :-

જિસ બતરીક કો તીર સે હલાક કર દિયા ગયા થા વહ રૂમી લશ્કર કા અહ્મ રુક્ન ઔર દીને નસ્રાનિયા કા આલિમ ઔર પેશ્વા થા. રૂમિયોં કે નઝદીક ઉસ કી બહુત હી કદ્ર વ મન્ઝિલત થી. ઉસ કી ના-ગહાની મૌત સે રૂમિયોં કે દિલ છિદ ગએ. એક માતમ છા ગયા. ઉસ બતરીક કે મો'તકિદ ફૂટ ફૂટ કર રોને લગે. સરદાર બાહાન કો ઈસ અમ્ર કી ઈત્તિલા' હૂઈ તો વહ ભી હક્કા બક્કા રહ ગયા. લૈકિન લશ્કર મેં ઈન્તિશાર ન ફૈલે ઈસ લિયે દિલ પર પત્થર રખ લિયા ઔર બતરીક કે મુતઅલ્લિકીન કો તસ્કીન દેતે હુએ કહા કિ હમારે મુઅઝ્ઝઝ બતરીક કા ખૂન ઝરૂર રંગ લાએગા. મૈં ઈન અરબોં કે ખૂન કા દરિયા બહા દૂંગા. બાહાન કી બાત પર લાન કે બાદશાહ મર્બૂસ કા ખૂન જૌશ મેં આ ગયા. કત્લ હોને વાલે બતરીક ઔર મર્બૂસ કે બહુત ગહરે દોસ્તાના તઅલ્લુકાત થે, લિહાઝા ઉસ ને અપને યાર કા ઈન્તિકામ લેને કી ગરઝ સે મૈદાન મેં જાને કા ઈરાદા કિયા ઔર બાહાન સે ઈજાઝત તલબ કી. બાહાન ને કહા કિ મુઝે ઉમ્મીદ હૈ કિ તુમ હમારે મુઅઝ્ઝઝ બતરીક કે ખૂન કા બદલા લે કર રહોગે. સલીબ તુમ્હારી ઝરૂર મદદ કરેગી ઔર ફતહ વ કામ્યાબી સે સરફરાઝ હોગે.

લાન કા બાદશાહ મર્બૂસ હથિયાર ઔર ઝિરહ સે મુસલ્લહ હો કર મૈદાન મેં આયા. વહ અપની શાહાના શાન કા મુઝાહિરા કરતે હુએ કહતા થા કિ મૈં લાન કા બાદશાહ હૂં લિહાઝા મેરે મુકાબલા કે લિયે અપને લશ્કર કે કિસી સરદાર કો હી ભેજના. ચુનાન્ચે હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના કાતિબે રસૂલ મૈદાન મેં અશ્આર રજઝ પઢતે હુએ આએ. મર્બૂસ કો ટૂટી ફૂટી અરબી આતી થી, વહ અશ્આર સમઝ નહીં સકા ઔર અશ્આર કે મુતઅલ્લિક પૂછા કિ તુમ ઈસ વક્ત ક્યા કલામ કરતે હો ? હઝરત

શુર્હબીલ ને ફરમાયા કિ હમ અરબ મેં ઝમાનએ કદીમ સે દસ્તૂર હૈ કિ લડાઈ કે વક્ત હમ રજઝ કે અશ્આર પઢતે હૈં જિસ સે હમારે દિલોં મેં જૌશ પૈદા હોતા હૈ ઔર કુવ્વત હાસિલ હોતી હૈ ઔર અલ્લાહ કે ઈન વા'દોં પર હમારા એ'તમાદ પુખ્તા હોતા હૈ જો વા'દે અલ્લાહ ને હમારે **આકા વ મૌલા, રસૂલે મકબૂલ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી ઝબાની હમ સે કિયે હૈં. મર્બૂસ ને કહા કિ તુમ્હારે નબી ને તુમ સે ક્યા વા'દા કિયા હૈ ? હઝરત શુર્હબીલ ને ફરમાયા યહી, કિ અલ્લાહ તઆલા હમારે લિયે તૂલ વ અર્ઝ કે શહરોં કો ફતહ કરેગા ઔર હમ મુલ્કે શામ, ઈરાક ઔર ખુરાસાન કે માલિક હો જાએંગે. મર્બૂસ ને કહા કિ યહ કૈસે મુમ્કિન હૈ ? જબ કિ અલ્લાહ ઝુલ્મ કરને વાલોં કી મદદ નહીં કરતા ઔર તુમ્હારા હાલ યહ હૈ કિ તુમ હમ પર ઝુલ્મ કરતે હો ઔર ઉસ ચીઝ કા મુતાલબા કરતે હો જિસ કે તુમ મુસ્તહિક નહીં. હઝરત શુર્હબીલ ને ફરમાયા કિ હમ ખુદા કે હુક્મ સે હી જેહાદ કરતે હૈં ઔર ઝમીન કા માલિક અલ્લાહ તઆલા હૈ, વહ જિસે ચાહતા હૈ ઉસે માલિક વ વારિસ બના દેતા હૈ ઔર ઐ મર્બૂસ ! સલીબ કી પૂજા તર્ક કર દે ઔર અલ્લાહ વહ્દહુ લા શરીક કી ઈબાદત કર ઔર અપના બાતિલ મઝહબ છોડ કર સચ્ચા દીને ઈસ્લામ કબૂલ કર લે તાકિ દુનિયા મેં નૈક બખ્ત ઔર આખેરત મેં બહિશ્ત કા હક્કદાર હો જાએ. મર્બૂસ ને કહા કિ મૈં અપને આબાઈ દીન સે હરગિઝ મુન્હરિફ હોને વાલા નહીં. યહ કહ કર ઉસ ને અપની ગર્દન મેં લટકી હૂઈ સલીબ ગિરેબાન સે નિકાલ કર ચૂમી ઔર આંખોં સે લગાઈ, ઔર ઈસ સે ઈસ્તિઆનત તલબ કી. મર્બૂસ કી ઈસ હર્કત સે હઝરત શુર્હબીલ ખશમનાક હુએ ઔર ફરમાયા કિ તુઝ પર ઔર તેરે સાથિયોં પર અલ્લાહ કા ગઝબ નાઝિલ હો. ફિર હઝરત શુર્હબીલ ને મર્બૂસ પર હમ્લા કર દિયા. મર્બૂસ ભી આઝમૂદએ જંગ થા. ઉસ ને થોડા હટ કર વાર ખાલી ફૈરા. ઔર હઝરત શુર્હબીલ પર વાર કિયા, જિસ કો હઝરત શુર્હબીલ ને સિપર પર લિયા. દોનોં મેં શિદ્દત સે શમ્શીર ઝની હોતી રહી ઔર આગ કી ચિંગારિયાં ઉડને લગીં. દોનોં ને લડાઈ કે વહ જૌહર દિખાએ કિ દોનોં તરફ કે લશ્કરી ટુક્ટુકી બાંધે દેખ રહે થે. મુજાહિદીન હઝરત શુર્હબીલ કી સબાત કદમી ઔર સલામતી કી દુઆએં કર રહે થે ક્યૂં કિ મર્બૂસ બડી શિદ્દત સે ઊછલ ઊછલ કર વાર કર રહા થા. ઔર હઝરત શુર્હબીલ કો ઉસ પર વાર કરને કા મૌકા' નહીં મિલતા થા. હઝરત શુર્હબીલ કી ઝિયાદહ તર સઈ મર્બૂસ કે વાર સે બચને કી રહતી થી.

મુસલ્સલ શિદ્દત કા વાર કરતે કરતે મર્બૂસ કી કુવ્વત જવાબ દે ગઈ ઔર જલ્દ હી ઉસ કે વાર કી શિદ્દત મેં ખિફ્ફત લાહિક હૂઈ. હઝરત શુર્હબીલ ને સાબિત કદમી સે ઉસ કા મુકાબલા કિયા ઔર વહ ભી વાર કરને લગે. બડી દૈર તક શમ્શીર ઝની જારી રહી

ઔર દોનોં કી તલવારેં ટૂટ ગઈં. અબ દોનોં એક દૂસરે સે લિપટ ગએ. દોનોં ઘોડે પર સવાર ગુથ્થમ ગુથ્થા હો ગએ. મર્બૂસ જિસ્માની એ'તબાર સે બહુત હી કવી, મોટા ઔર તવાના થા ઔર શુર્હબીલ હમેંશા રોઝા રખને કી વજહ સે બહુત હી નહીફ ઔર લાગર થે લિહાઝા મર્બૂસ ને ઈન કો ઝૌર સે દબોચ કર સુસ્ત કર દિયા ઔર કરીબ થા કિ આપ કો ઘોડે કી ઝીન સે ખીંચ કર કૈદ કર લે યા શહીદ કર દે કિ દફઅતન હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર વહાં પહુંચ ગએ. દોનોં એક દૂસરે સે ચિમટે હુએ ઔર ગાફિલ થે. હઝરત ઝિરાર ને મર્બૂસ કી પીઠ મેં લમ્બા ખન્જર પૈવસ્ત કર કે ઐસા ઘૂમાયા કિ ઈસ કે અન્દરૂની તમામ આ'ઝા કટ ગએ ઔર વહ મુર્દા હો કર ઝમીન પર ગિરા.

હઝરત ઝુબૈર કે હાથોં ચાર ગબર ઔર હઝરત ખાલિદ કે હાથોં શાહે રૂસિયા કા કત્લ

લાન કે બાદશાહ મર્બૂસ કે કત્લ હોને સે રૂમી લશ્કર મેં ખલ્બલી મચ ગઈ. રૂમી બતારેકા ઔર મુલૂક સીના ચાક હો કર રહ ગએ. બાહાન કે સીને પર તો સાંપ લૌટ ગયા. ઈઝ્તિરાબ કે આલમ મેં એક ગબર મૈદાન મેં આયા ઔર ઘોડે કો ચક્કર દેને લગા. વહ રૂમી લશ્કર કા બહાદુર ઔર શેહસવાર સિપાહી માના જાતા થા. મર્બૂસ કી મૌત કા કલક ઔર રંજ ઉસ કે ચેહરે સે અયાં થા. ગૈઝ વ ગઝબ મેં ઝૌર ઝૌર સે પુકાર કર મુકાબિલ તલબ કરને લગા. હઝરત ઝુબૈર બિન અલ-અવ્વામ મૈદાન મેં આએ ઔર આતે હી એક વાર મેં ઉસ કા કામ તમામ કર દિયા. ફિર દૂસરા ગબર મૈદાન મેં આયા ઔર શમ્શીર ઝની કે જૌહર દિખાને લગા, લૈકિન વહ ભી ઝિયાદહ દૈર ઠહર ન સકા. હઝરત ઝુબૈર ને ઉસ કી ગર્દન પર ઐસી ઝર્બ લગાઈ કિ ઉસ કી ગર્દન અલગ હો કર દૂર જા ગિરી. ફિર તીસરા ગબર સીના ફુલાતા હુવા મૈદાન મેં મરને આયા. ક્યૂં કિ હઝરત ઝુબૈર કી તલ્વાર ને ઉસ કા શાનદાર ઈસ્તિક્બાલ કિયા ઔર સૂએ જહન્નમ ભેજ દિયા. ચૌથા ગબર **''માર ડાલૂંગા, કાટ ડાલૂંગા''** કા શૌર બુલન્દ કરતે હુએ હઝરત ઝુબૈર સે ટકરાને આયા, લૈકિન થોડી હી દૈર મેં હઝરત ઝુબૈર ને ઉસ કે ખૂન સે અપની તલ્વાર રંગીન કર લી.

રૂસિયા કા બાદશાહ, જો લાન કે મક્તૂલ બાદશાહ મર્બૂસ કા દામાદ થા, ઉસ ને દેખા કિ હઝરત ઝુબૈર ને એક સાથ ચાર શેહસવાર ગબરોં કો ખાક વ ખૂન મેં મિલા દિયા હૈ, તો વહ લાલ પીલા હો કર મૈદાન કી તરફ રવાના હુવા. ઉસ કો મૈદાન કી તરફ આતા હુવા દેખ કર હઝરત ખાલિદ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે કહા કિ ઐ સરદાર ! હઝરત ઝુબૈર ને

ચાર ગબરોં કો કત્લ કરને કી મશક્કત ઉઠાઈ હૈ ઔર અબ વહ થક ગએ હોંગે લિહાઝા ઈન્હેં વાપસ બુલા લેં, મબાદા ઈન કો કોઈ તક્લીફ પહુંચે, હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઝૌર સે આવાઝ દે કર હઝરત ઝુબૈર કો વાપસ બુલા લિયા ઔર ઈન કી જગહ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો ભેજ દિયા. હઝરત ખાલિદ મા'રકએ મૈદાન મેં પુર-સુકૂન અન્દાઝ મેં ચહલ કદમી કરને વાલે કી તરહ આએ ક્યૂં કિ જાતે હી હઝરત ખાલિદ ને હાકિમ રૂસિયા કો તલ્વાર કા ઐસા ઝટકા દિયા કિ વહ કમર સે કટ કર દો ટુકડે હો કર ઝમીન પર મુર્દા ગિરા.

એક લાખ રૂમિયોં કી તીરોં કી બારિશ, સાત સૌ મુજાહિદોં કી આંખેં ઝખ્મી

લાન ઔર રૂસિયા કે દોનોં બાદશાહોં કી હલાકત કા હાદસા બાહાન કે લિયે ના-કાબિલે બરદાશ્ત થા. બાહાન ને હસરત ભરી આવાઝ મેં કહા : અફસોસ ! હમારે દો અહ્મ બાદશાહોં કો અરબોં ને માર ડાલા. ફિર આહેં ભર કર ખામૌશ હો ગયા ઔર સક્તા કે આલમ મેં સર પર હાથ ધરે બૈઠા સોચતા રહા. ઈન મુસલ્માનોં કા ક્યા ઈલાજ કરના ચાહિયે ? યહ મસ્અલા ઉસ કે લિયે પૈચીદા થા. અબ તક કી જંગ કા તજઝિયા કર કે યહ નતીજા અખઝ કિયા કિ મુસલ્માનોં કી તલવારોં ઔર નૈઝોં કા હમારે પાસ કોઈ જવાબ નહીં. કરીબ જા કર ઈન સે તલ્વાર યા નૈઝે સે લડના અપની મૌત કો દા'વત દેને કે મુતરાદિફ હૈ. હમારે લશ્કર કે સિપાહી ઈન કે કરીબ જાતે હુએ ભી થર થર કાંપતે હૈં, લિહાઝા ઈન કા મુકાબલા દૂર રહ કર મહફૂઝ મકામ સે હી કિયા જા સક્તા હૈ ઔર ઐસા સિર્ફ તીર અન્દાઝી સે હી મુમ્કિન હૈ. ઉસ ને અપને લશ્કર કે એક લાખ તીર અન્દાઝોં કો હુક્મ દિયા કિ વહ લશ્કર કે આગે પહુંચ કર મોર્ચા સંભાલ લેં ઔર તમામ કે તમામ એક સાથ ઈસ તરહ તીર બરસાએં કિ સબ કે તીર એક સાથ કમાન સે નિકલેં. ચુનાન્ચે તમામ રૂમી તીર અન્દાઝોં ને લશ્કર કે આગે આ કર અપની જગહ લી ઔર કમાન મેં તીર ચઢા કર મુજાહિદોં પર નિશાના બાંધા ઔર બાહાન કે હુક્મ કા ઈન્તિઝાર કરને લગે. બાહાન ને પાઊં મેં ઝન્જીર બંધે હુએ સિપાહિયોં કો હુક્મ દિયા કે વહ તમામ કે તમામ જલ્દ અઝ જલ્દ તીર અન્દાઝોં કે પીછે ખડે હો જાએં. ફિર બાહાન ને રૂમી સરદાર કનાતિર,કૌરીર ઔર જર્જીર કો હુક્મ દિયા કિ વહ અપને લશ્કર કો લે કર ઝન્જીર વાલે સિપાહિયોં કે પીછે ઈસ્તિદા હો જાએં તાકિ પહલે તીર અન્દાઝ કસરત સે તીર બરસા કર મુજાહિદોં કો

બુરી તરહ ઝખ્મી કર દેં ઔર ફિર ઈન ઝખ્મિયોં પર પૂરા લશ્કર યલ્ગાર કર કે નૈઝોં ઔર તલવારોં સે ઈન્હેં હલાક કર દે.

બાહાન ને મઝકૂરા તર્તીબ સે લશ્કર આરાસ્તા કરને કે બા'દ તીર અન્દાઝોં કો તીર ચલાને કા હુક્મ દિયા. હુક્મ મિલતે હી એક લાખ કમાનોં સે એક લાખ તીર નિકલે. ગોયા તીરોં કી મૂસલા ધાર બારિશ શુરૂ હૂઈ. ઈસ્લામી લશ્કર રૂમિયોં કે ઈસ મક્રો ફરૈબ સે બે-ખબર થા કિ અચાનક તીરોં કી બૌછાર શુરૂ હૂઈ ઔર ઈસ્લામી લશ્કર મેં હલચલ મચ ગઈ. ઈસ કસરત સે તીર બરસતે થે કિ તીરોં ને આફ્તાબ કો ઢક દિયા થા. ઘોડોં કો તીર લગે તો વહ પીછે મુડ કર ભાગને લગે. મુજાહિદોં કી હાલત બહુત નાઝુક થી. કિસી કા હાથ કિસી કા પાઊં,કિસી કા સીના તો કિસી કા શિકમ ઔર કિસી કી આંખ રૂમી તીરોં કા નિશાના બને થે. મુજાહિદ કસરત સે ઝખ્મી હો રહે થે. સાત સૌ મુજાહિદોં કી આંખેં તીર લગને કી વજહ સે ફૂટ ગઈં. હર તરફ સે એક હી શૌર સુનને મેં આતા થા કિ **"વા અયનાહ વા બસરા" હાએ મેરી આંખ, હાએ મેરી બસારત.** રૂમિયોં કે તીરોં ને ઈસ્લામી લશ્કર કો હિલા કર રખ દિયા. મુજાહિદીન પીછે કો હટને લગે ઔર ભાગના શુરૂ કિયા. ઈસ્લામી લશ્કર મેં ઉસ વક્ત કયામતે સુગ્રા કા મન્ઝર કાઈમ થા. ઝખ્મિયોં કી ચીખ વ પુકાર ઔર ઘાયલ ઘોડોં કી હિનહિનાહટ કા ઐસા શૌર વ ગુલ બુલન્દ હુવા કિ ઈસ્લામી લશ્કર મેં કોહરામ મચ ગયા. એક અજીબ ભગદડ ઔર ઈન્તિશાર કા સમાં બંધ ગયા.

રૂમી લશ્કર સે મુસલ્સલ તીરોં કી બારિશ જારી થી. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર દીગર અકાબિર સહાબએ કિરામ ઈસ્લામી લશ્કર કી પરાગન્દા હાલત દેખ કર મુતરદ્દિદ ઔર મુઝ્તરિબ હો ગએ. તીરોં કે સામને ઝિયાદહ દૈર ઠહરના દુશ્વાર ઔર મુહાલ થા. ખુલે મૈદાન મેં ન તો કોઈ આડ હૈ, ન કોઈ ઐસા ઝરીઆ હૈ કિ તીરોં સે ઈસ્લામી લશ્કર કો મહફૂઝ રખા જા સકે. રો રો કર બારગાહે ખુદાવન્દી મેં દુઆ કરતે થે ઔર મદદ વ નુસ્રત તલબ કરતે થે. **અપને આકા વ મૌલા** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી બારગાહે બેકસ પનાહ મેં ઈસ્તિગાસા કરતે ઔર ઈસ્તિમદાદ કરતે થે :

સરવરે દીં લીજીયે અપને ના-તવાનોં કી ખબર
નફ્સો શૈતાં સય્યદા કબ તક દબાતે જાએંગે

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ભી મુઝ્તરિબ વ બૈકરાર થે. કસરત સે મુજાહિદોં

કા ઝખ્મી હોના ઈન પર બહુત શાક થા. ઈસ્લામી લશ્કર કે અહ્‌મ રુક્ન ભી તીર લગને કી વજહ સે યક ચશ્મ હો ગએ થે. (1) હઝરત મુગીરા બિન શો'બા (2) હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ બિન નુફૈલ (3) હઝરત બુકૈર બિન અબ્દુલ્લાહ તમીમી (4) હઝરત અબૂ સુફયાન બિન હર્બ (5) હઝરત રાશિદ બિન સઈદ ઔર દીગર અજિલ્લા સહાબા કી આંખોં મેં તીર લગે થે. ઉસ દિન સાત સૌ (700) મુજાહિદોં કી આંખોં મેં તીર લગને કી વજહ સે ઈસ્લામ કી તારીખ મેં **''યૌમુત તા'વીર''** સે મૌસૂમ કિયા જાતા હૈ. યા'ની **''યક ચશ્મ હોને કા દિન''**.

હઝરત ખાલિદ ને મહ્‌સૂસ કિયા કિ અગર હમ યહીં ઠહરે રહે તો ઈસ્લામી લશ્કર હલાક હો જાએગા. રૂમી સરદાર કા ફરેબ હઝરત ખાલિદ અચ્છી તરહ જાન ગએ થે કિ વહ કરીબ સે લડના ટાલતા હૈ ઔર દૂર ફાસ્લે સે હમ્લા કરને કી બુઝદિલી દિખા રહા હૈ. બસ કિસી ભી સૂરત મેં તીર અન્દાઝોં તક પહુંચ જાના ચાહિયે. અગર હમ ઉન તક પહુંચ ગએ તો હમારી તલ્વાર કા ઉન કે પાસ કોઈ જવાબ નહીં. લૈકિન ઉન તક પહુંચના કિસ તરહ મુમ્કિન હો ? લાખોં તીર એક સાથ બરસ રહે થે ઔર બાહાન તીર અન્દાઝોં કો શિદ્દત પર શિદ્દત કરને કી તર્ગીબ દે રહા થા. મુજાહિદ કસરત સે ઝખ્મી હો કર મા'ઝૂર હો રહે થે યા ભાગ રહે થે.

હઝરત ખાલિદ ને બુલન્દ આવાઝ સે પુકારા કિ ઐ શમ્એ રિસાલત કે પરવાનો ! રૂમિયોં કે તીર કે ખૌફ સે મૈદાને જેહાદ સે મત ભાગો. જેહાદ સે ભાગના ગુનાહે અઝીમ હૈ ઔર અલ્લાહ કે ગઝબ કા હક્કદાર બનના હૈ. મૌત સે ડર કર ભાગતે હો લૈકિન ભાગ કર ભી તુમ નહીં બચોગે, ક્યૂં કિ રૂમી તુમ્હારા તઆકુબ કર કે તુમ્હેં માર ડાલેંગે ઔર ઈસ તરહ મરના બુઝદિલી કી મૌત મરના હોગા, લિહાઝા પીઠ દિખાને કે બજાએ સીના સિપર હો જાઓ. **ઝિલ્લત કી મૌત મરને કે બજાએ ઈઝ્ઝત ઔર સુર્ખ રૂઈ સે મરના પસન્દ કરો. કૌન હૈ જો મેરા સાથ દેગા ?** ઔર મૌત કો ગલે લગાને કે લિયે તીરોં કી બારિશ ચીર કર રૂમી લશ્કર પર હમ્લા કરને સામને આ જાએ. યાદ રખો ! યહ સલીબ કે પૂજારી બુઝદિલ ઔર ના-મર્દ હૈં. કરીબ આ કર તલ્વાર ઝની કરતે હુએ ડરતે હૈં. કરીબ આ કર લડને કી ઈન મેં હિમ્મત હી નહીં, ઈસ લિયે દૂર ફાસ્લા પર રહ કર તીર ચલાતે હૈં. અગર હમ કિસી સૂરત સે ઈન તક પહુંચ ગએ તો હમારી તલ્વાર કા મુકાબલા કરના ઈન કે બસ કી બાત નહીં.

હઝરત ખાલિદ કી ઈસ પુકાર પર તમામ મુજાહિદોં ને લબ્બૈક કહા ઔર કહા કિ

ઐ સૈફુલ્લાહ ! **જબ મરના હી હૈ તો ક્યૂં ન બહાદુરી સે મરેં.** પીઠ દિખા કર ભાગને મેં ભી અન્જામ મૌત હી હૈ તો ફિર ક્યૂં ન સીના સિપર હો કર મૌત કો ગલે લગાએં :

મિટ કે ગિર યૂંહી રહા કર્ઝે હયાત
જાન કા નીલામ હો હી જાએગા

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત ખાલિદ ને મુજાહિદોં સે ફરમાયા કિ ઐ ઈસ્લામ કે કફન બરદોશ મુજાહિદો ! નિકલો ઔર રૂમી લશ્કર કી તરફ ચલ પડો. અપને આગે ઢાલ કો ઈસ તરહ રખો કિ ચેહરા ઔર સીના છુપ જાએ. જિસ્મ કે બાકી આ'ઝા પર તીર લગે તો લગને દો. ઝખ્મ ઝરૂર આએગા, લૈકિન વહ મુહલિક નહીં હોગા, બા'દ મેં ભર જાએગા. સિર્ફ ચંદ લમ્હોં કા મઆમલા હૈ. રૂમી લશ્કર ઔર હમારે દરમિયાન જો મૈદાન હૈ ઈસે તય કરના હૈ. ઢાલ કી આડ લે કર સબ કે સબ મિસ્લે કૌંદતી હૂઈ બિજલી કી તરહ દૌડ કર ઈન તીર અન્દાઝોં તક પહુંચ જાઓ. બીચ મેં જો મૈદાન હૈ સિર્ફ ઈત્ના ફાસ્લા તય કર કે અગર હમ ઈન તક પહુંચ ગએ, તો હમારી તલવારેં ઈન કે તીરોં સે બરસને વાલી આગ કો સર્દ કર દેંગી. અપને **આકા વ મૌલા, દાફેઉલ બલા, રસૂલે મકબૂલ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી ઈઆનત વ ઈમદાદ પર એ'તમાદ કરતે હુએ બરસતે તીરોં કે મૌત કે દરિયા મેં કૂદ પડો :

આને દો યા ડિબો દો, અબ તો તુમ્હારી જાનિબ
કશ્તી તુમ્હીં પે છોડી લન્ગર ઉઠા દિયે હૈં

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત,હઝરત રઝા બરૈલવી)

ઔર ઈસ્લામ કે કફન બરદોશ મુજાહિદોં ને શુજાઅત,બહાદુરી,દિલૈરી,જાં નિસારી, જાં ફશાની ઔર કુરબાની કો ભી સુર્ખ રૂઈ ઔર ઈઝ્ઝત બખ્શી. લુગત મેં ઈન અલ્ફાઝ કો ભી ઈઝ્ઝત અફ્ઝાઈ હાસિલ હો ઐસા તારીખી બે મિસ્લ વ અઝીમ કારનામા અન્જામ દિયા. રૂમી સિપાહી લગાતાર તીર ચલા રહે થે ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે અફરાદ કો મજરૂહ કર રહે થે કિ દફઅતન **હઝારોં મુજાહિદ અબ તીર કી તરહ ઈસ્લામી લશ્કર સે છૂટે ઔર બિજલી કી તરહ તેઝ રફતારી સે તીરોં કે સામને દૌડ પડે.** રૂમી તીર અન્દાઝોં ને અપને વહમો ગુમાન સે મા વરા મઆમલા દેખા, ઈન કો અપની આંખોં પર

યકીન ન આયા કિ વાકઈ મુસલ્માન દૌડે આ રહે હૈં યા હમ કોઈ ખ્વાબ દેખ રહે હૈં ? હમ ખ્વાબ દેખ રહે હૈં યા અમ્રે વાકેઆ સે દો ચાર હૈં, ઈસ કી તહ્કીક કરને કે લિયે બા'ઝ ને આંખેં મસલીં ઔર બા'ઝ ને અપને ગાલોં કો ચોંટા ભર કર નૌચા. જબ ઈન કો યહ યકીન હુવા કિ વાકઈ હમ બૈદાર હૈં ઔર ઈસ વક્ત જો મન્ઝર દેખ રહે હૈં વહ ખ્વાબ નહીં બલ્કિ હકીકત હૈ, તો વહ લરઝ ગએ. હાથ પાઊં કાંપને લગે ઔર બૌખલા ગએ. **યહ અરબ ઈન્સાન હૈં યા જિન ? ઝિન્દગી સે બે પરવાહ, મૌત કે સામને ઈસ તરહ દૌડે ચલે આ રહે હૈં કિ ગોયા મૌત ઈન કી મહબૂબ શય હૈ. ઈસ્લામ કે કફન બરદોશ મુજાહિદોં કા મૌત સે ખેલને કા હૌસલા દેખ કર બહુત સે રૂમિયોં કે હાથોં સે તીર વ કમાન ગિર ગએ** ઔર બહુત સે તીર અન્દાઝ મૌત કે ખૌફ સે થર થરા ને લગે. ઐસા લગતા થા કિ ઈન કે અવસાન ખતા હો ગએ હૈં.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ નારએ તકબીર કી સદા બુલન્દ કરતે હુએ મુજાહિદોં કે હમરાહ તીર અન્દાઝોં તક પહુંચ ગએ. રૂમી તીર અન્દાઝ કુછ સોચેં ઔર કુછ અકદામ કરેં, ઈસ સે કબ્લ તો મુજાહિદોં કી તલવારેં ઈન કે સરોં પર પડની શુરૂ હો ગઈ. તીર અન્દાઝોં કે હાથોં મેં સિર્ફ તીર ઔર કમાન થે,કિસી કે પાસ નૈઝા યા તલ્વાર નહીં થી, લિહાઝા મુજાહિદોં કી તલવારોં સે અપના દેફાઅ કરને કા ઈન કો મૌકા' હી ન મિલા. જિસ તરહ એક બિફરા હુવા શૈર ભેડ બકરિયોં કે ઝુન્ડ પર હમ્લા આવર હો કર ઈન્હેં ફાડ દેતા હૈ ઈસી તરહ ઈસ્લામી લશ્કર કા હર મુજાહિદ શૈર બબર કી તરહ રૂમી લશ્કર પર ટૂટ પડા ઔર ઈન્હેં ચીર ફાડ કર રખ દિયા, બલ્કિ જિસ તરહ ખૈત મેં ઉગી હૂઈ ફસ્લ કાટી જાતી હૈ, ઈસ તરહ રૂમિયોં કે સરોં કો કાટ કર ફૈંક દિયા. રૂમી લશ્કર મેં કોહરામ મચ ગયા. રૂમિયોં કે પાઊં તલે ઝમીન સરક ગઈ. યક લખ્ત ઈન કે કદમ ઉખડ ગએ ઔર જાન કે લાલે પડ ગએ. મુજાહિદોં ને ઈન પર ઈસ કસરત સે તૈગ ઝની કી કિ ઈન કે ચાલીસ હઝાર (40,000) સિપાહી કત્લ હુએ. થોડી દૈર પહલે ઈસ્લામી લશ્કર પર આફત કે બાદલ મંડલા રહે થે, લૈકિન અબ મઆમલા બર-અક્સ થા. બાદલ છટ ગએ થે ઔર ગલ્બા ઔર ફતહ કી ઉમ્મીદ કી કિરનેં દરખ્શાં થીં.

હઝરત ખાલિદ કી દિલૈરી ને લશ્કરે ઈસ્લામ કે મુજાહિદોં કો હૌસલા દિયા, ઈન કે પાએ મુતઝલઝલ કો સબાત બખ્શા ઔર પૂરે લશ્કર મેં એક નયા જૌશ પૈદા હુવા. યહાં તક કિ ખ્વાતીન ભી શમ્શીરેં લે કર મૈદાન મેં કૂદ પડીં.

ખ્વાતીને ઈસ્લામ કી રૂમિયોં સે જંગ

રૂમિયોં કે એક લાખ તીર અન્દાઝ તીરોં કી બારિશ શુરૂ કર કે મુજાહિદોં કો તિતર બિતર ઔર પરાગન્દા કર રહે થે ઔર મુજાહિદીન પીછે હટ રહે થે, ભાગ રહે થે ઉસ વક્ત લશ્કર કે પીછે ખ્વાતીને ઈસ્લામ ખૈમોં કી લકિડયોં ઔર પત્થરોં સે મુજાહિદોં કે ઘોડોં કો મારતીં થીં ઔર ઈન કા રુખ મા'રકએ જંગ કી તરફ ફૈર દેતી થીં ઔર મુજાહિદોં કો આર દિલાતી થીં લેહાઝા ગૈરત કી વજહ સે મુજાહિદ ભાગને સે રુક કર વાપસ પલટતે થે. જબ રૂમિયોં કી તરફ સે તીર અન્દાઝી થમ ગઈ તો ફિર એક મરતબા તલ્વાર ઝની ઔર નૈઝા બાઝી કા દૌર શુરૂ હુવા. ઉસ વક્ત મુજાહિદોં કે હમરાહ ખ્વાતીને ઈસ્લામ ભી તલવારેં હાથ મેં લે કર રૂમિયોં પર ટૂટ પડીં ઔર કયામત ઢા દીં.

હઝરત અબૂ સુફયાન બિન હર્બ કી ઝૌજા હઝરત હિન્દ બિન્તે ઉત્બા બિન રબીઆ કિ જિન્હોં ને કબ્લ ઈમાન જંગે ઔહદ મેં હઝરત અમીર હમ્ઝા રદિયલ્લાહો અન્હો કા કલેજા ચબાયા થા, લૈકિન ફતહે મક્કા કે દિન **હુઝૂરે અકદસ રહમતે આલમ** સલ્લલ્લાહો અલૈહ વ સલ્લમ કે દસ્ત હક્ક પરસ્ત પર ઈમાન લા કર ઈસ્લામ મેં દાખિલ હૂઈ થીં. વહ હઝરત હિન્દ બિન્તે ઉતબા અપની માઝી કી ખતાઓં કી તલાફી મેં આજ અપની જાન હથૈલી પે લે કર દુશ્મનાને ઈસ્લામ સે બડી દિલૈરી સે તલ્વાર ઝની કરતી થીં. રૂમી સિપાહી પર તલ્વાર કા વાર કર કે ઉસ કો ઝમીન પર મુર્દા ડાલ દેતી થીં ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં કો જંગ કી તર્ગીબ દિલાતે હુએ પુકાર કર કહતી થીં કિ **ઐ ગિરોહે મોમિનીન ! ઈન બે ખત્ના ગબરોં કો કાટ કર ફૈંક દો.** હઝરત હિન્દ કી મુતાબઅત મેં ઈન કે શૌહર હઝરત અબૂ સુફયાન ભી મુજાહિદોં કો બુલન્દ આવાઝ સે પુકાર કર જૌશ દિલાતે થે.

અમીરુલ મો'મિનીન,ખલીફતુલ મુસ્લિમીન,હઝરત સય્યિદોના અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો અન્હો કી સાહિબઝાદી હઝરત અસ્મા અપને શૌહર હઝરત ઝુબૈર બિન અલ-અવામ કે હમરાહ મૈદાને જંગ મેં અપને શૌહર કા બરાબર સાથ નિભાતી થીં. હઝરત ઝુબૈર બિન અલ-અવામ કિસી એક રૂમી કો કત્લ કરતે થે, તો હઝરત અસ્મા ભી એક રૂમી કો અપની તલ્વાર સે કત્લ કરતી થીં. અગર હઝરત ઝુબૈર દો કો માર ડાલતે થે તો હઝરત અસ્મા ભી દો કો તહે તૈગ કરતી થીં. અલ-ગરઝ વહ અપને ઝૌજે મોહતરમ સે શાના બ શાના ઔર કદમ સે કદમ મિલા કર દિલૈરી ઔર શુજાઅત કા મુઝાહિરા કરતી થીં.

હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર કી બહન હઝરત ખૌલા બિન્તે અઝવર તો મિસ્લે શૈરની રૂમી લશ્કર કે ભૈડોં કો ચીરતી ઔર ફાડતી થીં. અચાનક એક ભારી જસામત ઔર લમ્બે કદો કામત કા ગબર ઈન કે સામને આ ગયા. હઝરત ખૌલા કી તલ્વાર ઝની કે કરિશ્મા સે રૂમી ગબર કો પસીના છૂટ ગયા ઔર ઉસ કો અપની મૌત નઝર આને લગી, લૈકિન ઈત્તિફાક સે હઝરત ખૌલા કી તલ્વાર ટૂટ ગઈ. ગબર ને ઈસ મોકેઅ કા ફાઈદા ઉઠા કર હઝરત ખૌલા પર તલ્વાર કા વાર કર દિયા. હઝરત ખૌલા ને ઉસ કા વાર ઢાલ પર લે કર બચને કી કૌશિશ કી. લૈકિન તલ્વાર ઢાલ સે સરક કર હઝરત ખૌલા કે સર મેં લગી. ખૂન કા ફવ્વારા જારી હુવા ઔર હઝરત ખૌલા ઘોડે સે ઝમીન પર ગિરીં. ઈન કો ઝમીન પર પડી દેખ કર ગબર ને અપના નૈઝા નિકાલ કર રાસ્ત કિયા ઔર ઈરાદા કિયા કિ હઝરત ખૌલા કે સીના મેં નૈઝા પૈવસ્ત કર દે. હઝરત અફીરા બિન્તે અફફાર ને દેખા કિ હઝરત ખૌલા બિન્તે અઝવર કી જાન ખતરે મેં હૈ તો ફૌરન અપને ઘોડે કો કૂદાયા ઔર ગબર કે ઘોડે કે કરીબ ખડા કર દિયા ઔર તલ્વાર કા ઐસા સખ્ત વાર કિયા કિ ગબર કા સર તન સે અલગ હો કર દૂર જા ગિરા. ફિર હઝરત અફીરા અપને ઘોડે સે ઉતર કર હઝરત ખૌલા કે પાસ આઈ ઔર ઈન કા સર ઉઠાયા, તો ઈન કે તમામ બાલ ખૂન સે રંગીન હો ગએ થે. હઝરત ખૌલા નીમ બેહોશી કે આલમ મેં થીં. હઝરત અફીરા ને ઈન કો ઝન્ઝોડા ઔર પૂછા કિ ઐ મેરી બહન ખૌલા ! તુમ્હારા ક્યા હાલ હૈ ? હઝરત ખૌલા ને આંખેં ખોલીં. ઈન કા સર હઝરત અફીરા બિન્તે અફફાર કી ગોદ મેં થા. હઝરત ખૌલા ને કહા કિ ઐ અફીરા ! મેરા ગુમાન હૈ કિ મૈં નહીં બચૂંગી ઔર મર જાઉંગી. ક્યા તુમ ને મેરે ભાઈ ઝિરાર કો કહીં દેખા હૈ ? હઝરત અફીરા ને કહા કિ હાં ! થોડી દૈર પહલે મૈં ને ઈન કો સહીહ વ સાલિમ દેખા હૈ. હઝરત ખૌલા ને કહા કિ મેરે ભાઈ કો મેરા સલામ કહના. ફિર હઝરત ખૌલા ને બારગાહે ખુદાવન્દી મેં દુઆ કી :

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِى فِدَاءً لِّاَخِىْ وَلَا تَفْجَعْ بِهِ الْاِسْلَامَ

તર્જુમા : ''ઐ અલ્લાહ ! મુઝ કો મેરે ભાઈ કા ઈવઝ કર દે ઔર મેરે ભાઈ કે સબબ સે ઈસ્લામ કો રંજીદા મત કર'' યા'ની હઝરત ખૌલા યહ દુઆ કરતી થીં કિ અલ્લાહ મુઝ કો મેરે ભાઈ કે બદલે શહીદ કર દે ઔર મેરે ભાઈ કો સલામત રખ ક્યૂં કિ મેરે ભાઈ કો કુછ હો ગયા તો લશ્કરે ઈસ્લામ કો બહુત સદમા પહુંચેગા ઔર ઈન કે હૌસલે ટૂટ જાએંગે.''

હઝરત અફીરા ને હઝરત ખૌલા કો તસ્કીન દી ઔર ઈત્મિનાન દિલાયા ઔર ઈન કો ખડા કરને કી કૌશિશ કી, લૈકિન હઝરત ખૌલા કસરત સે ખૂન બેહ જાને કે સબબ ખડી નહીં હો સક્તી થીં, લિહાઝા હઝરત અફીરા ને ઈન કો ઉઠા લિયા ઔર ખૈમા મેં લાઈ ઔર ઈન કા ઝખ્મ બાંધા. અલ્લાહ તઆલા કે ફઝ્લ વ કરમ સે હઝરત ખૌલા બચ ગઈ ઔર રાત કો વહ લશ્કર કી નિગેહબાની કે લિયે ગશ્ત કરતી થીં. હઝરત ઝિરાર ને ઈન કો દેખા કિ સર પર પટ્ટી બંધી હૂઈ હૈ તો પૂછા કિ ઐ બહન યહ ક્યા મઆમલા હૈ ? હઝરત ખૌલા કે સાથ હઝરત અફીરા થીં, હઝરત અફીરા ને જવાબ દેતે હુએ કહા કિ ભાઈ જાન ઈન કો એક ગબર ને ઝખ્મી કર દિયા થા, લૈકિન મૈં ને ફૌરન ઈન્તિકામ લેતે હુએ ગબર કો વાસિલે જહન્નમ કર દિયા. હઝરત ઝિરાર ને ઈન કા શુક્રિયા અદા કરતે હુએ કહા કિ અલહમ્દો લિલ્લાહ ! મુઝ કો ભી બહુત કાફી તા'દાદ મેં કાફિરોં કો જહન્નમ રસીદ કરને કી સઆદત હાસિલ હૂઈ હૈ.

અલ-હાસિલ ! ''યૌમુત તા'વીર'' યા'ની જંગે યર્મૂક કે બારહવેં દિન ખ્વાતીને ઈસ્લામ ને જિસ દિલૈરી ઔર શુજાઅત કા મુઝાહિરા કિયા ઈસ કો દેખ કર ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદ યહાં તક કહતે થે કિ અગર આજ હમ ને દિલૈરી ઔર સાબિત કદમી ન દિખાઈ તો ઈન ઔરતોં સે ઝિયાદહ હમ મર્દો પર લાઝિમ હોગા કિ પર્દા નશીની ઈખ્તિયાર કરેં.

આફતાબ ગુરૂબ હો ગયા તો જંગ ભી મૌકૂફ હૂઈ ઔર દોનોં લશ્કર અપને અપને કૈમ્પ મેં વાપસ લૌટે. ઉસ દિન કી જંગ કો મુઅર્રેખીન ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે નામ સે મૌસૂમ કિયા હૈ, ક્યૂં કિ ઉસ દિન હઝરત ખાલિદ ને ઈતની કસરત સે તૈગ ઝની કી થી કિ ઈન કે હાથ સે નૌ તલવારેં ટૂટી થીં. અલ્લામા વાકદી અપની કિતાબ મેં ફરમાતે હૈં કિ જંગે યર્મૂક કે બારહવેં દિન જિન લોગોં ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો રૂમિયોં સે લડતે હુએ દેખા હૈ ઉન્હોં ને બયાન કિયા હૈ કિ ઉસ દિન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને તને તન્હા એક સૌ મુજાહિદોં કા કામ કિયા. ઈલાવા અઝીં દિન ભર વહ અલગ અલગ મહાઝ પર પહુંચ કર રૂમી લશ્કર કે અહ્મ અફરાદ કો કત્લ કરતે રહે. ઉસ દિન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી વજહ સે હી જંગ કા રુખ પલટા. જબ રૂમી તીર અન્દાઝોં ને તીરોં કી બૌછાર શુરૂ કી થી ઉસ વક્ત બ-ઝાહિર ઐસા મહ્સૂસ હોતા થા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કી શિકસ્ત યકીની હૈ, રૂમી લશ્કર ગાલિબ આ જાએગા, લૈકિન વહ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ હી હૈં, જિન્હોં ને ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં કો સાબિત

કદમ રખા ઔર ઈન કી હૌસલા અફઝાઈ ફરમાઈ. ઉસ દિન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને રૂમી લશ્કર કે અહ્‌મ રુક્ન ઔર મુલ્કે શામ કે મશ્હૂર શેહસવાર ઔર નસ્રાની મઝહબ કે પેશ્વા બતરીક "**નસ્તૂર**" કો કત્લ કર કે રૂમી લશ્કર કી કમર તોડ દી. હઝરત ખાલિદ ઔર બતરીક નસ્તૂર મેં જો જંગ હૂઈ થી ઈસ કા નક્શા ઝૈલ મેં પૈશ હૈ.

નસ્તૂર ઔર હઝરત ખાલિદ મેં જંગ હઝરત ખાલિદ કી મુકદ્દસ ટોપી કા ગિરના

બતરીક નસ્તૂર રૂમી લશ્કર કા અહ્‌મ રુક્ન થા. પૂરે મુલ્કે શામ મેં ઉસ કી બહાદુરી કા શોહરા થા. બતરીક નસ્તૂર કો અપની બહાદુરી કા બહુત ઘમંડ ઔર ગુરૂર થા. મૈદાને જંગ મેં વહ અપની શાન વ શૌકત કા મુઝાહિરા કરને કી ગરઝ સે ઉમદા રૈશ્મી લિબાસ પહન કર આ'લા બનાવટ કે જંગી આલાત ઔર ઝિરહ સે સજ ધજ કર આયા થા. ઉસ કો યહ ખબર મિલી કિ હઝરત ખાલિદ ને રૂમી લશ્કર પર કયામત બર્પા કર રખી હૈ, લિહાઝા વહ હઝરત ખાલિદ સે ટક્કર લેને આ પહુંચા. હઝરત ખાલિદ કે સામને આ કર રૂમી ઝબાન મેં તોતલાને લગા ઔર **અપને મુંહ મિયાં મિઠ્ઠૂ બનતે હુએ** શુજાઅત ઔર દિલૈરી કી શૈખી મારને લગા. હઝરત ખાલિદ ને ઉસ પર તલ્વાર કા વાર કિયા, લૈકિન ઉસ ને ઢાલ પર લિયા. ફિર ઉસ ને હઝરત ખાલિદ પર પૂરી તાકત સે વાર કિયા, લૈકિન હઝરત ખાલિદ ને ઉસ કા વાર ખાલી ફૈર દિયા. દોનોં મેં શિદ્દત સે તલ્વાર ઝની હોને લગી. ઔર દોનોં કી તલવારેં બજને લગીં. નસ્તૂર કુહના મશ્ક ઔર આઝમૂદા જંગજૂ થા, વહ હઝરત ખાલિદ સે બરાબર ટક્કર લેતા થા. દોનોં મેં સખ્ત લડાઈ હો રહી થી કિ દફઅતન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે ઘોડે ને ઠોકર ખાઈ ઔર મુંહ કે બલ ગિરા. ઘોડે કે સાથ હઝરત ખાલિદ ભી ઘોડે કે સર કી જાનિબ ઝુકે. ઈસ હાદસે કા ફાઈદા ઉઠા કર બતરીક નસ્તૂર ને હઝરત ખાલિદ કી પીઠ પર તલ્વાર કા વાર કિયા, લૈકિન હઝરત ખાલિદ ને લોહે કી મઝબૂત ઝિરહ પહની થી, લિહાઝા તલ્વાર ને કોઈ નુક્સાન ન પહુંચાયા.

હઝરત ખાલિદ કા ઘોડા ઠોકર ખા કર ગિરા મગર ફૌરન સંભલ કર ખડા ભી હો ગયા. ઈસ અફરા તફરી મેં હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી ટોપી ગિર ગઈ. ઈન કી ટોપી કા ગિર ના થા કિ ઉન્હોં ને ઝૌર સે ચીખા ... આગે કા વાકેઆ ખુદ અલ્લામા વાકદી સે સમાઅત ફરમાએં :

"ઔર ઉઠા ઘોડા ખાલિદ બિન અલ-વલીદ કા અપની લગ્ઝિશે કદમ સે ઔર ગિર પડા તાજ ખાલિદ બિન અલ-વલીદ કા ઈન કે સર સે. પસ પુકાર કર કહા ઉન્હોં ને કિ લો મેરે તાજ કો, પર લિયા તાજ કો એક શખ્સ ને બની મખ્ઝૂમ સે. પસ રખ લિયા ખાલિદ બિન અલ-વલીદ ને ઉસ કો અપને સર પર. પસ કહા ઉસ શખ્સ ને કિ ઐ અબા સુલૈમાન ! તુમ ઈસ હાલે લડાઈ મેં હો ઔર તાજ તલબ કરતે હો ? પસ કહા ખાલિદ બિન અલ-વલીદ ને કિ બ-તહ્‌કીક રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને જિસ વક્ત મુંડાયા થા અપને સર મુબારક કે બાલોં કો હજ્જતુલ વિદાઅ મેં, લે લિયે થે મૈં ને કુછ મૂએ મુબારક ઈન કી પેશાની કે. પસ ફરમાયા થા મુહમ્મદ મુસ્તફા સલ્લલ્લાહો વ આલેહિ વ સલ્લમ ને કિ તુમ ઈન બાલોં કો ક્યા કરોગે ? મૈં ને અર્ઝ કી થી બ-તૌર તબર્રુક કે રખૂંગા મેં ઐ રસૂલ અલ્લાહ કે ઔર ઈઆનત તલબ કરૂંગા મૈં ઈન સે અપને દુશ્મનોં કી લડાઈ મેં. પસ ફરમાયા થા મુઝ સે રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ ને કિ હમેંશા તુમ ફતેહ યાબ રહોગે જબ તક કિ યહ બાલ તુમ્હારે પાસ રહેંગે. પસ રખ લિયા થા મૈં ને ઈન બાલોં કો આગે કી તરફ અપને તાજ મેં. પસ નહીં મુલાકી હુવા મેં કિસી જમાઅત સે કભી, હાલાં કિ વહ કુલાહ સર પર થી, મગર યહ કિ શિકસ્ત દી મૈં ને ઉસ જમાઅત કો ઔર યહ સબ બ-બરકત રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ કે હૈ."

(હવાલા : "ફુતૂહુશ્શામ" અઝ : - અલ્લામા વાકદી,સફહા : 265)

કારેઈને કિરામ મુન્દરજા બાલા ઈબારત કો બ-ગૌર મુતાલઆ ફરમાએં. ઈસ ઈબારત કે મુતાલઆ સે હસ્બે ઝૈલ મસાઈલ સામને આએંગે :

(1) હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે મૂએ મુબારક બ-તૌર તબર્રુક લિયે થે.

(2) જબ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને મૂએ મુબારક બ-તૌર તબર્રુક લિયે, તો હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને ઈન સે દર્યાફ્ત ફરમાયા કિ તુમ ઈન બાલોં કો ક્યા કરોગે ? હઝરત ખાલિદ ને અર્ઝ કિયા

કિ મૈં ઈન બાલોં કો અપને પાસ બ-તૌર તબર્રુક રખૂંગા ઔર ઈન મુકદ્દસ બાલોં સે ઈઆનત તલબ કરૂંગા.

ઈસ સે સાબિત હુવા કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા યહ અકીદા થા કિ હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે મૂએ મુબારક કો બ-તૌર તબર્રુક રખના ઔર ઈન સે ઈઆનત યા'ની મદદ તલબ કરના જાઈઝ ઔર રવા હૈ.

(3) જબ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને મૂએ મુબારક કે મુતઅલ્લિક અપના એ'તમાદ બારગાહે રિસાલત મેં અર્ઝ કિયા તો સરકારે દો આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને હઝરત ખાલિદ કી તાઈદ ફરમાઈ ઔર મઝીદ ઈર્શાદ ફરમાયા કિ **જબ તક યહ બાલ તુમ્હારે પાસ રહેંગે તુમ હમેંશા ફતહ યાબ રહોગે.**

અગર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે બાલ મુબારક સે મદદ તલબ કરના શિર્ક હોતા તો હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ હઝરત ખાલિદ કો રોકતે ઔર મના' ફરમાતે કિ ઐસા અકીદા રખના શિર્ક હૈ. લિહાઝા યહ બાલ અપને સાથ બ-તૌર તબર્રુક રખ કર ઈસ સે ઈઆનત મત તલબ કરના. હુઝૂરે અક્દસ ને હઝરત ખાલિદ કો કતઅન મના' નહીં ફરમાયા. મના' ફરમાના તો દર કિનાર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને હઝરત ખાલિદ કે અકીદા કી તૌસીક ફરમાતે હુએ ઈર્શાદ ફરમાયા કિ જબ તક તુમ્હારે પાસ મેરે બાલ રહેંગે, તુમ હમેંશા ફતહ યાબ રહોગે. સાબિત હુવા કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે આસાર શરીફા સે ઈઆનત તલબ કરના યકીનન જાઈઝ હૈ.

(4) હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા અકીદા હુઝૂર સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી તાઈદ સે ઐસા પુખ્તા ઔર રાસિખ હો ગયા કિ ઉન્હોં ને અપને આકા વ મૌલા, માલિકે કૌનેન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે **મૂએ મુબારક અપની ટોપી મેં રખ લિયે ઔર હર જંગ મેં ઈન મુકદ્દસ બાલોં સે ઈઆનત તલબ કરતે થે.**

(5) હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે મૂએ મુબારક સે હમેંશા ઈઆનત તલબ કી ઔર હર મહાઝ પર ઈસ કા ફાઈદા ઈન્હેં પહુંચા, જિસ કા ઈકરાર કરતે હુએ હઝરત

ખાલિદ ને ફરમાયા કિ **જબ ભી મેરા દુશ્મનાને ઈસ્લામ સે મુકાબલા હુવા, મૈં ને ઈન્હીં મુકદ્દસ બાલોં કી બરકત સે ઉન્હેં શિકસ્ત દી.**

(6) હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે મૂએ મુબારક કે તુફૈલ હઝરત ખાલિદ ને જો નુસ્રત વ હિમાયત હાસિલ કી વહ કોઈ સુની સુનાઈ બાત નહીં બલ્કિ હઝરત ખાલિદ કા ઝાતી તજરબા થા. અપને મુશાહિદે કી બુન્યાદ પર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ યકીન કે સાથ ફરમાતે હૈં કિ મૈં ને દુશ્મનોં કો જો શિકસ્તે ફાશ દી, **વહ હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે મૂએ મુબારક કી બરકત થી.**

લૈકિન અફસોસ !

દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે મૂએ મુબારક ઔર આસારે મુકદ્દસા કી ઝિયારત સે મિલ્લતે ઈસ્લામિયા કો રોકતે હૈં ઔર તબર્રુકાતે બુઝુર્ગાં કી અઝ્મત વ એહતરામ કા સાફ ઈન્કાર કરતે હૈં.

❀ વહાબી, દેવબન્દી ઔર તબ્લીગી જમાઅત કે હકીમુલ ઉમ્મત, **મૌલવી અશરફ અલી થાનવી** લિખતે હૈં :

> **"કહીં કહીં જુબ્બા શરીફ યા મૂએ શરીફ પૈગમ્બર યા કિસી બુઝુર્ગ કા મશ્હૂર હૈ. ઈસ કી ઝિયારત કે લિયે યા તો ઐસી જગહ જમા હોતે હૈં યા ઈન લોગોં કો ઘરોં મેં બુલા કર ઝિયારત કરતે હૈં ઔર ઝિયારત કરાને વાલોં મેં ઔરતેં ભી હોતી હૈં. અવ્વલ તો હર જગહ ઈન તબર્રુકાત કી સનદ નહીં હોતી ઔર અગર સનદ ભી હો, તબ ભી જમા હોને મેં બહુત ખરાબિયાં હૈં."** (હવાલા : બહિશ્તી ઝૈવર,નાશિર : રબ્બાની બુક ડિપો, દેહ્લી, જિલ્દ : 6, સફહા : 386)

હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે મૂએ અક્દસ કી ઝિયારત સે રોકને કે લિયે થાનવી સાહિબ ને (1) ઝિયારત કરાને વાલોં મેં ઔરતોં કા હોના (2) તબર્રુકાત કી સનદ ન હોના (3) અગર સનદ હો તબ ભી જમા હોને મેં બહુત ખરાબિયાં હોને કા ઝિક્ર કિયા હૈ. ઈસ કે ઝિમ્ન મેં હમ ને મુખ્તસર બહસ જંગે કન્સરીન મેં કર દી હૈ. યહાં મઝીદ કુછ અર્ઝ કરને સે પહલે થાનવી સાહિબ કા તબર્રુકાત કે મુતઅલ્લિક ક્યા

અકીદા ઔર નઝરિયા થા વહ પૈશે ખિદમત હૈ.

- વહાબી, દેવબન્દી ઔર તબ્લીગી જમાઅત કે હકીમુલ ઉમ્મત મૌલવી અશ્રફ અલી થાનવી કા એક મલ્ફૂઝ મુલાહિઝા હો :

“ઈસી તરહ બુઝુર્ગોં કે તબર્રુકાત કે સાથ મુઝ કો શગફ નહીં. મસલન કુર્તા વગૈરા યહ ખ્યાલ હોતા હૈ કિ ઈસ મેં ક્યા રખા હૈ.”

હવાલા : (1) કમાલાતે અશ્રફિયા, મલ્ફૂઝાતે અશ્રફ અલી થાનવી,
નાશિર : ઈદારા તાલીફાતે અશ્રફિયા, થાના ભવન
બાબ : 1, **મલ્ફૂઝ :** 1004, **સફહા :** 251

ઔર

(2) હુસ્નુલ અઝીઝ, **અઝ :** ખ્વાજા અઝીઝુલ હસન,
નાશિર : મક્તબા તાલીફાતે અશ્રફિયા, થાના ભવન **જિલ્દ :** 1,
હિસ્સા : 4, **કિસ્ત :** 19, **મલ્ફૂઝ :** 634, સફહા : 147

હલ્લે લુગત : (1) **શગફ =** બે હદ મુહબ્બત, બે ઈન્તિહા રગ્બત.
(હવાલા : - ફીરોઝુલ-લુગાત, સફહા : 843)

(2) **ક્યા રખા હૈ =** (મુહાવરા) કુછ બાકી નહીં, ક્યા ખુસૂસિયત હૈ, ક્યા અનોખા પન હૈ.
(હવાલા : ફીરોઝુલ-લુગાત, સફહા : 1069)

મુન્દરજા બાલા મલ્ફૂઝ મેં થાનવી સાહિબ યહ કહ રહે હૈં કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો અલૈહ વ સલ્લમ ઔર દીગર બુઝુર્ગાને દીન કે તબર્રુકાત સે થાનવી સાહિબ કો મુહબ્બત વ રગ્બત ઈસ લિયે નહીં કિ બ-કૌલ ઈન કે ઈન તબર્રુકાત મેં ક્યા રખા હૈ ? યા'ની ઈન તબર્રુકાત મેં કુછ બાકી નહીં, લિહાઝા ઈન તબર્રુકાત કી કોઈ ખુસૂસિયત યા અનૌખાપન નહીં. કારેઈને કિરામ ઈન્સાફ ફરમાએં કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહો અન્હો જૈસે જલીલુલ કદ્ર સહાબીએ રસૂલ તો યહ ફરમાએં કિ ઈન તબર્રુકાત મેં ફતહ વ ગલ્બા અતા ફરમાને ઔર ઈઆનત વ મદદ કરને કી ખુસૂસિયત ઔર સલાહિયત

હૈ ઔર ઈસી લિયે ઉન્હોં ને મૂએ મુબારક કો બરાએ હુસૂલે બરકત અપની ટોપી મેં રખા ઔર ઈન મૂએ મુબારક સે બે હદ મુહબ્બત વ બે ઈન્તિહા રગ્બત યા'ની ઐસા શગફ થા કિ દૌરાને જંગ ટોપી ગિર ગઈ તો બે કરાર વ બે ચૈન હો ગએ ઔર અપને સાથિયોં કો ટોપી ઉઠાને કે લિયે પુકારા ઔર ફરમાયા કિ ઈસ ટોપી કી બરકત સે મુઝે ફતહ વ ગલ્બા હાસિલ હોતા હૈ. થાનવી સાહિબ કા અકીદા હઝરત ખાલિદ કે અકીદા સે કિતના મુતઝાદ હૈ ઔર યહ કિતના ફાસિદ હૈ ? ઈસ કા ફૈસલા કારેઈને કિરામ ફરમાએં.

હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે તબર્રુકાત કે મુતઅલ્લિક મૌલવી અશ્રફ અલી થાનવી કા યહ અકીદા વ નઝિયા હૈ કિ **ઈસ મેં ક્યા રખા હૈ ?** લૈકિન અજિલ્લ-એ સહાબએ કિરામ રિઝવાનુલ્લાહે તઆલા અલૈહિમ અજમઈન અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે તબર્રુકાત મસલન મૂએ શરીફ,જુબ્બા શરીફ,મલ્બૂસાત શરીફ,ના'લૈન શરીફ, રિદા યા'ની કમ્બલ શરીફ, પ્યાલા યા'ની કાસા શરીફ વગૈરા કો દુનિયા કી બેહતરીન ને'મત ઔર રહમત જાન કર ઈસે અપને પાસ બ-તૌર તબર્રુક રખતે થે. ઈસ કી તા'ઝીમ વ તૌકીર બજા લાતે થે, ઈસ સે શિફા, તન્દુરુસ્તી, ફતહ,નુસ્રત ઔર બરકત હાસિલ કરતે થે. બલ્કિ અપને આશિકોં કો ખુદ આકા વ મૌલા રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ અપને તબર્રુકાત ઈનાયત ફરમાતે થે. યહાં ઈતની ગુન્જાઈશ નહીં કિ ઈસ ઝિમ્ન મેં કુરઆન વ અહાદીસ કે બરાહીન વ શવાહિદ પૈશ કર કે તફસીલી ગુફતગૂ કી જાએ, લૈકિન કારેઈને કિરામ કે ઝૌક તબઅ ઔર ઝિયાફતે તબઅ કી ખાતિર ચંદ અહાદીસ પર હી ઈકતિફા કિયા જાતા હૈ.

❁ <u>**હદીસ શરીફ**</u> **:-**

સહીહ બુખારી શરીફ ઔર સહીહ મુસ્લિમ શરીફ મેં હઝરત અનસ બિન માલિક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો સે રિવાયત હૈ, વહ ફરમાતે હૈં :

أنَّ النَبِیَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَا بِا لْحَلَّاقِ وَنَاوَلَ الْحَالِقَ
شَقَّهُ الْأَيْمَن فَحَلَقَهُ ثُمَّ دَعَا أَبَاطَلْحَةَ الأنصَارِىَ فَأ عْطَاهُ إِيَّاهُ
ثُمَّ نَاوَلَ الشَّقَّ الْأَيْسَرَ فَقَالَ اِحْلَقْ فَحَلَقَهُ فَاَعْطَاه
اَبَا طَلْحَةَ فَقَالَ اَقْسِمْه بَيْنَ النّاسِ

તર્જુમા : "નબીએ કરીમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને હજામ કો બુલા કર સર મુબારક કે દાહિની જાનિબ કે બાલ મુંડને કા હુક્મ ફરમાયા. ફિર અબૂ તલ્હા અન્સારી કો બુલા કર વહ સબ બાલ ઈન્હેં અતા ફરમા દિયે. ફિર બાએં જાનિબ કે બાલોં કો મુંડને કા હુક્મ ફરમાયા ઔર વહ સબ બાલ ભી અબૂ તલ્હા કો અતા ફરમાએ ઔર અબૂ તલ્હા કો હુક્મ ફરમાયા કિ ઈન બાલોં કો લોગોં મેં તક્સીમ કર દો."

હવાલા : બદ્રુલ અન્વાર ફી આદાબુલ આસાર

અઝ : ઈમામ અહમદ રઝા , નાશિર : અલમજમઉલ ઈસ્લામી, મુબારકપુર, સફહા : 13

ખુદ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને અપને મૂએ મુબારક લોગોં મેં તક્સીમ કરને કે લિયે અતા ફરમાએ. મૂએ અક્દસ કોઈ ખાને પીને કી ચીઝ તો ન થી કિ બરાએ અકલ વ શુર્બ દિયે ગએ હોં, બલ્કિ લોગોં કો સિર્ફ ઈસ લિયે મૂએ મુબારક દિયે ગએ થે કિ લોગ ઈન મુકદ્દસ બાલોં કો અપને પાસ રખેં ઔર રહમત વ બરકત હાસિલ કરેં. નાઝેરીન ઈન્સાફ કરેં કિ ખુદ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને અપને મૂએ મુબારક કો બાઈસે બરકત હોને કી બિના પર અપને સહાબા કો અતા ફરમાયા તાકિ સહાબએ કિરામ ઈન મુકદ્દસ બાલોં કો હુસૂલે બરકત કે લિયે અપને પાસ રખેં, લૈકિન તબ્લીગી જમાઅત કે થાનવી સાહિબ યહ કહેં કિ **"ઈસ મેં ક્યા રખા હૈ ?"** હક્ક વ બાતિલ કા ફૈસલા હદીસ કી રૌશની મેં કરેં.

❀ **<u>હદીસ શરીફ</u>** :-

સહીહ બુખારી શરીફ મેં હઝરત ઉસ્માન બિન અબ્દુલ્લાહ બિન મવાહિબ રદિયલ્લાહો અન્હો સે મર્વી હૈ :

قَـالَ: دَخَلْتُ عَلىٰ أُمِّ سَلَمَة فَأخْرَجَتْ إلَيْنَا شَعْراً
مِـنْ شَـعْـرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَخْضُوْباً

તર્જુમા : "હઝરત ઉસ્માન બિન અબ્દુલ્લાહ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને ફરમાયા કિ મૈં ઉમ્મુલ મોમિનીન હઝરત ઉમ્મે સલમા રદિયલ્લાહો

તઆલા અન્હા કી ખિદમત મેં હાઝિર હુવા. ઉન્હોં ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો અલૈહ વ સલ્લમ કે મૂએ મુબારક કી હમેં ઝિયારત કરાઈ. ઈસ પર ખિઝાબ કા અસર થા."

(હવાલા : - ઐઝન,સફહા : 14)

કારેઈને કિરામ તવજ્જોહ ફરમાએં કિ હઝરત ઉસ્માન બિન અબ્દુલ્લાહ કો હઝરત ઉમ્મે સલમા રદિયલ્લાહો અન્હા ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે મૂએ મુબારક કી ઝિયારત કરાઈ. ઝિયારત કરને વાલે સહાબીએ રસૂલ મર્દ ઔર ઝિયારત કરાને વાલી મોહતરમા ઉમ્મુલ મોમિનીન. લૈકિન થાનવી સાહિબ ને અપની મઝ્હકા ખૈઝ કિતાબ **"બહિશ્તી ઝૈવર"** મેં મૂએ મુબારક કી ઝિયારત કી મુમાનેઅત કી એક વજહ યહ બતાઈ હૈ કિ **"ઝિયારત કરાને વાલોં મેં ઔરતેં ભી હોતી હૈં"**. જિસ કા મત્લબ યહ હુવા કિ ઔરતેં ઝિયારત કરાતી હૈં, ઈસ લિયે ઝિયારત કરના મના' હૈ. અગર ઈસી વજહ સે ઝિયારત કી મુમાનેઅત લાઝિમ આતી હૈ તો તબ્લીગી જમાઅત કે મુત્તબેઈન થાનવી સાહિબ કે ફત્વે કી રૂ સે હઝરત ઉમ્મુલ મોમિનીન ઉમ્મે સલમા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હા કે મુતઅલ્લિક ક્યા હુક્મ લગાએંગે ?

❀ **<u>હદીસ શરીફ</u>** :-

સહીહ મુસ્લિમ શરીફ મેં ઉમ્મુલ મોમિનીન સય્યેદતુના આઈશા સિદ્દીકા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હા કી હમશીરા ઔર હઝરત ઝુબૈર બિન અલ-અવ્વામ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી ઝૌવઝએ મોહતરમા હઝરત અસ્મા બિન્તે અબી બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હા સે રિવાયત હૈ :

إنَّهَـا أخْـرَجَـتْ جُبَّةً طَيَـالِسِيَةً كَسَرْوَانِيَةً لَهَا لَبْنَة "دِيْبَـاج" وَفَرْجَيْهَـا
مَـكْـفُوْفَيْنِ بِا لدِّيْبَاجِ وَقَالَتْ: هٰذِهِ جُبَّةُ رَسُوْلِ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَمَ
كَانَتْ عِندَ عَائِشَةَ فَلَمَّا قُبِضَتْ قَبَضْتُهَا وَكَانَ النَّبِىُّ صَلّى اللهُ عَلَيْه وَسَلَمَ
يَـلْبَسُهَـا فَـنَـحْـنُ نَـغْسِـلُهَـا لِـلْـمَـرْضـىٰ نَسْتَشْـفِـى بِهَـا

તર્જુમા : "હઝરત અસ્મા બિન્તે અબૂ બક્ર સિદ્દીક ને એક ઊની જુબ્બા કસરવાની સાખ્ત કા નિકાલા. ઈસ કી પ્લેટ રૈશ્મી થી ઔર દોનોં ચાકોં પર રૈશમ કા કામ થા ઔર કહા કિ યહ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો

અલૈહ વ સલ્લમ કા જુબ્બા હૈ. ઉમ્મુલ મોમિનીન આઈશા સિદ્દીકા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હા કે પાસ થા. ઈન કે ઈન્તિકાલ કે બા'દ મૈં ને લે લિયા. નબી સલ્લલ્લાહો અલૈહ વ સલ્લમ ઈસે પહના કરતે થે. તો હમ ઈસે ધો ધો કર મરીઝોં કો પિલાતે હૈં ઔર શિફા હાસિલ કરતે હૈં.'' (હવાલા : ઐઝન)

નાઝિરીને કિરામ ! તવજ્જોહ ફરમાએં. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે જુબ્બા શરીફ કો હઝરત અસ્મા બિન્તે અબૂ બક્ર સિદ્દીક ધો કર ઈસ કા ધોવન મરીઝોં કો હુસૂલે શિફા કે લિયે પિલાતી થીં. હઝરત અસ્મા બિન્તે અબી બક્ર સિદ્દીક ઝિ મર્તબત સહાબિયા હૈં. ઈન કા યહ અકીદા હૈ કિ હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો અલૈહ વ સલ્લમ કે જુબ્બા શરીફ મેં **''શાફિયુલ અમ્રાઝ''** યા'ની **બીમારોં કો શિફા દેને કી ખુસૂસિયત હૈ.** જબ કિ તબ્લીગી જમાઅત કે હકીમુલ ઉમ્મત મુલ્લા થાનવી સાહિબ હુઝૂરે અક્દસ કે જુબ્બા શરીફ કે મુતઅલ્લિક યહ એ'તેકાદ રખતે હૈં કિ **''ઈસ મેં ક્યા રખા હૈ ?''** હક્ક ઔર બાતિલ કા ફૈસલા નાઝિરીને કિરામ ફરમાએં.

ઈસ બહસ કો તૂલ ન દેતે હુએ સિર્ફ ઈતની ગુઝારિશ હૈ કિ અમ્બિયા-એ કિરામ ઔર ઔલિયા-એ ઈઝામ કે તબર્રુકાત સે ફૈઝ વ બરકત હાસિલ કરના ઝમાન-એ કદીમ સે અબ તક સુલહા, સહાબા, તાબેઈન,તબ્એ તાબેઈન, ઔલિયા, અઈમ્મા, ઉલમા વગૈરા મેં રાઈજ ઔર મશ્રૂઅ રહા હૈ. કુરઆન વ અહાદીસ ઔર કુતુબે મો'તબેરા મેં ઈસ કે વાફિર વ કસીર દલાઈલ વ શવાહિદ મૌજૂદ હૈં. અહ્લે ઝૌક હઝરાત સે ઈલ્તિમાસ હૈ કિ કુરઆન મજીદ,પારહ : 2, સૂરએ અલ-બકરા કી આયત નમ્બર : 248, મેં તાબૂતે સકીના કા બયાન હૈ, ઈસ કી તફસીર કા મુતાલઆ ફરમાએં.

અબ હમ અપને મુઅઝ્ઝઝ કારેઈને કિરામ કો મુલ્કે શામ કે યર્મૂક કે મૈદાન મેં વાપસ લે ચલતે હૈં,જહાં જંગે યર્મૂક કે બારહવેં દિન કી જંગ જારી હૈ.

<u>હઝરત ખાલિદ કે હાથોં બતરીક નસ્તૂર કા કત્લ</u> :-

ઘોડે કે ઠોકર ખાને કી વજહ સે બતરીક નસ્તૂર કો હઝરત ખાલિદ પર વાર કરને કા મૌકા' મિલ ગયા ઔર ઉસ ને હઝરત ખાલિદ કી પુશ્ત પર તલ્વાર કી ઝર્બ લગાઈ, લૈકિન હઝરત ખાલિદ ને લોહે કી ઝિરહ પહની થી, લિહાઝા તલ્વાર ને કુછ કામ નહીં કિયા. હઝરત ખાલિદ કા ઘોડા ભી ઠોકર ખા કર ફૌરન ખડા હો ગયા, લૈકિન

ઈસ દરમિયાન હઝરત ખાલિદ કી ટોપી ઝમીન પર ગિર ગઈ. ટોપી કે ગિરતે હી હઝરત ખાલિદ બે ચૈન વ બે કરાર હો ગએ, ક્યૂં કિ યહ ટોપી ઈન કે લિયે મતા-એ હયાત થી. **બલ્કિ યૂં કહિયે કિ ઈસ ટોપી મેં હઝરત ખાલિદ કી જાન થી. ક્યૂં કિ ઈસ ટોપી મેં હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે મૂએ મુબારક થે.** જિસ કી બરકત સે હઝરત ખાલિદ હર જંગ મેં ફતહ યાબ હોતે થે. હઝરત ખાલિદ ને બુલન્દ આવાઝ સે પુકારા કિ મેરા તાજ ગિર ગયા હૈ, ઈસે ઉઠા લો. હઝરત ખાલિદ કે સાથિયોં મેં સે કૌમે બની મખ્ઝૂમ કે એક મુજાહિદ ને ઈન કી પુકાર સુન લી. ઉસ મુજાહિદ ને અપની જાન કી પરવાહ કિયે બગૈર, ઘમસાન કી લડાઈ મેં જહાં ઘોડોં કી ટાપોં કે નીચે કુચલ જાને કા અંદેશા થા, અપની જાન હથૈલી પે લે કર ઉન્હોં ને હઝરત ખાલિદ કી ટોપી ઢૂંઢ નિકાલી ઔર આપ કો પહુંચા દી.

મુકદ્દસ ગેસૂઓં વાલી ટોપી વાપસ મિલ જાને પર હઝરત ખાલિદ કી જાન મેં જાન ઔર દમ મેં દમ આયા. હઝરત ખાલિદ ને ટોપી સર પર રખી ઔર ટોપી પર સુર્ખ ''સરબન્દ'' બાંધ કર, ઈસે દો-બારા ગિરને સે મહફૂઝ કર લિયા. **યહ મુકદ્દસ ટોપી સર પર રખતે હી હઝરત ખાલિદ કે અન્દર એક નયા જોશ પૈદા હો ગયા, ઈન કી જિસ્માની તાકત કા યહ આલમ થા કિ બતરીક નસ્તૂર પર તલ્વાર કા જો વાર કિયા વહ ઈત્ના શદીદ થા કિ ઉસ કી લોહે કી ઝિરહ કાટ કર ઉસ કે જિસ્મ કે દો ટુકડે કર ડાલે.** રૂમિયોં ને દેખા કિ હમારે લશ્કર કા અહ્મ રુક્ન નસ્તૂર બતરીક દો હિસ્સા હો કર ઝમીન પર મુર્દા પડા હૈ, તો ઈન કી હિમ્મતેં ટૂટ ગઈ. કદમ ઉખડ ગએ ઔર મૈદાને કારઝાર સે રાહે ફરાર ઈખ્તિયાર કર કે કૈમ્પ મેં પનાહ લેની ચાહી. હઝરત ખાલિદ ઔર ઈન કે સાથિયોં ને ભાગને વાલે રૂમી સિપાહિયોં કા તઆકુબ કિયા ઔર ઈન કે સરોં પર તલવારેં ચમકાઈ ઔર લાશોં કે અમ્બાર લગા દિયે.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ઈતની કસરત સે તલ્વાર ચલાઈ થી કિ ઈન કે બાઝૂ શલ હો ગએ થે, મગર ઈસ કે બા-વુજૂદ ભી ઈન્હોં ને જેહાદ કા હક્ક અદા કર દિયા થા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને આપ કો મુસલ્સલ તલ્વાર ઝની કી મશક્કત બરદાશ્ત કરતે હુએ દેખ કર ફરમાયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! અબ ઝરા તવક્કુફ કરો ! તઆકુબ મત કરો ! અપની જાન કો થોડા આરામ દો ! ખુદા કી કસમ ! તુમ ને આજ જેહાદ કા હક્ક અદા કર દિયા હૈ. હઝરત ખાલિદ ને જવાબ દિયા કિ ઐ સરદાર ! અલ્લાહ તઆલા મેરી નિય્યત જાનતા હૈ. આજ મેરી નિય્યત યહ હૈ કિ ઈસ્લામ કે દુશ્મનોં સે લડતે લડતે શહીદ હો જાઉં. લિહાઝા આજ મુઝે લડને સે મત રોકો. ચુનાન્ચે હઝરત ખાલિદ ને રૂમી

સિપાહિયોં કા ઈન કે કૅમ્પ તક તઆકુબ કિયા ઔર રૂમી સિપાહિયોં કા કત્લે આમ કર કે વાપસ આએ. અલ-મુખ્તસર ! હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો દિન ભર જંગ કરતે રહે, આફતાબ ગુરૂબ હોને કે બા'દ અપને કૅમ્પ મેં વાપસ આએ. જંગે યર્મૂક કે બારહવેં દિન રૂમી લશ્કર કે ચાલીસ હઝાર (40,000) સિપાહી કત્લ હુએ.

રાત કે વક્ત ઈસ્લામી લશ્કર કે કૅમ્પ મેં ઝખ્મિયોં કી મર્હમ પટ્ટી કરને કે બા'દ મુજાહિદોં ને નમાઝ અદા કી. ફિર કુછ હઝરાત ઈબાદત મેં મશ્ગૂલ હો ગએ ઔર બકિયા દિન ભર કી થકન કી વજહ સે બિસ્તરે ઈસ્તિરાહત પર ગએ. ઈસ્લામી લશ્કર કે કૅમ્પ કી નિગેહબાની કી ઝિમ્મેદારી હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અપને સર લી ઔર વહ રાત કે વક્ત ચંદ મુજાહિદોં કે હમરાહ કૅમ્પ કે ઈર્દ ગિર્દ ગશ્ત કરતે રહે. કુછ રાત ગુઝરને કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ્લામી લશ્કર કે કૅમ્પ કે ગિર્દ દો ઘોડે સવારોં કો દેખા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા અપને સાથિયોં કે સાથ ઈન કી તરફ લપકે, જબ ઈન કે દરમિયાન થોડા ફાસ્લા રહ ગયા તો ઝૌર સે પુકારા "**લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ**". ઈન દોનોં સવારોં ને બુલન્દ આવાઝ સે જવાબ દિયા "**મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ**" (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ). હઝરત અબૂ ઉબૈદા યહ જવાબ સુન કર ઈન કે કરીબ ગએ તો મા'લૂમ હુવા કિ વહ દો સવાર હઝરત ઝુબૈર બિન અલ-અવામ ઔર ઈન કી ઝૌજા મોહતરમા હઝરત અસ્મા બિન્તે અબૂ બક્ર સિદ્દીક હૈં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો બહુત તઅજ્જુબ હુવા ઔર ફરમાયા ઐ રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે ફૂફી ઝાદ ભાઈ ! આપ ઈસ વક્ત યહાં ક્યા કર રહે હૈં ? હઝરત ઝુબૈર ને ફરમાયા કિ મૈં અપને ખૈમે મેં થા કિ મુઝ સે મેરી ઝૌજા અસ્મા ને કહા કિ આજ ઈસ્લામી લશ્કર ને દિન ભર બહુત મશક્કત ઉઠાઈ હૈ. હો સક્તા હૈ કિ આજ કી રાત મુજાહિદીન ગહરી નીંદ સૌ જાએં ઔર કોઈ નિગરાની પર મામૂર ન હો, મુબાદા રાત મેં દુશ્મન હમ્લા કર દેં, લિહાઝા હમ ને ઈરાદા કિયા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કી નિગેહબાની કરની ચાહિયે. પસ હમ લશ્કરે ઈસ્લામ કી પાસબાની કી ગરઝ સે ઘૂમ રહે હૈં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને યહ બાત સુની તો બહુત ખુશ હુએ ઔર ઈન કા શુક્રિયા અદા કરતે હુએ કહા કિ આપ અપને ખૈમે મેં જા કર આરામ કરેં, હમ ઈસ ખિદમત કો અન્જામ દે રહે હૈં, લૈકિન હઝરત ઝુબૈર ન માને ઔર રાત ભર અપની ઝૌજા કે હમરાહ કૅમ્પ કી નિગેહબાની મેં ગશ્ત કરતે રહે.

મર્દાને અરબ.....હિસ્સા દૌમ

જંગે યર્મૂક કા તેરહવાં દિન

અલસ્સુબ્હ ચંદ મુજાહિદીન હઝરત અબૂ ઉબૈદા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે ખૈમે મેં આએ ઔર ઈત્તિલા' દી કિ એક રૂમી અજનબી શખ્સ આપ સે મુલાકાત કા મુતમન્નિ હૈ ઔર કહતા હૈ કિ મુઝે તુમ્હારે સરદાર સે જંગ કે તઅલ્લુક સે કુછ અહ્મ ઔર ઝરૂરી ગુફ્તગૂ કરની હૈ. અગર આપ ઈજાઝત દેં તો હમ ઉસ શખ્સ કો યહાં લે આએં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈજાઝત મરહમત ફરમાઈ. ચુનાન્ચે ઉસ રૂમી કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ લાયા ગયા. વહ રૂમી શખ્સ હુમુસ શહર કા બાશિન્દા થા ઔર ઉસ કા નામ "**અબૂલ-જઈદ**" થા.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અબૂલ-જઈદ સે કહા કિ તુમ ક્યા ચાહતે હો ? અબૂલ-જઈદ ને જવાબ દિયા મૈં રૂમિયોં સે ઈન્તિકામ લેના ચાહતા હૂં ઔર એક ઐસી તર્કીબ બતાઉંગા કિ રૂમી લશ્કર કે હઝારોં સિપાહી એક સાથ હલાક હો જાએંગે. અબૂલ-જઈદ ને મઝીદ કહા કિ યર્મૂક મેં રૂમી લશ્કર કી તા'દાદ બહુત કસીર હૈ, ગુઝિશ્તા કલ કી તરહ તુમ રોઝાના રૂમિયોં કો કત્લ કરતે રહોગે, તો ભી તવીલ મુદ્દત તક રૂમી લશ્કર ખત્મ ન હોગા. તુમ ઈન કો કત્લ કરતે કરતે થક જાઓગે, ફિર ભી ઈન કા લશ્કર ખત્મ ન હોગા. લૈકિન મેરી બતાઈ હૂઈ તર્કીબ સે ઈન કે લશ્કર કા બહુત બડા હિસ્સા તબાહ વ બરબાદ હો જાએગા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અબૂલ-જઈદ સે દર્યાફ્ત ફરમાયા કિ તુમ રૂમી હો કર ભી રૂમી લશ્કર કો ક્યૂં હલાક કરના ચાહતે હો ? અબૂલ-જઈદ ને કહા કિ રૂમી લશ્કર ને મેરે સાથ બડા ઝુલ્મ વ સિતમ કિયા હૈ ઔર મેરી દુનિયા ઉજાડી હૈ. મેરી ખુશિયોં કા ચમન લૂટા હૈ, ઈસ લિયે મેરે દિલ મેં બદલે કી આગ ભડક રહી હૈ ઔર જબ તક મૈં ઈન સે ઈન્તિકામ નહીં લૂંગા, મુઝે સુકૂન હાસિલ નહીં હોગા. રૂમિયોં ને મેરે સાથ જો ઝિયાદતી કી હૈ, ઈસ કી દાસ્તાન બહુત દર્દનાક હૈ.

અબૂલ-જઈદ પર રૂમી લશ્કર કે ઝુલ્મ વ સિતમ કી દાસ્તાન :-

અગર ચે અબૂલ-જઈદ શહરે હુમુસ કા રહને વાલા થા, લૈકિન ઈસ ને શહર

મેં રહને કે બજાએ વહાં સે કુછ ફાસ્લે પર એક સરસબ્ઝ વ શાદાબ ઔર પુર ફઝા મકામ મેં સુકૂનત ઈખ્તિયાર કર રખી થી. ઉસ ઈલાકા મેં ઉસ ને અપના ખેત ખરીદા થા ઔર ખેત મેં હી ઉસ ને રિહાઈશ કે લિયે ઉમદા મકાન તા'મીર કિયા થા. ઉસ કે ખેત મેં ફલદાર દરખ્ત, ફૂલ ઔર બાગાત વગૈરા કસરત સે થે. લહલહાતે બાગોં કે દરમિયાન રૂહ અફઝા આબ વ હવા ઔર ખુશગવાર માહૌલ મેં વહ અપને કબીલા કે સાથ રહતા થા. ઉસ કા ખેત ભી બહુત હી વસીઅ થા. ઉસ કા ખેત હુમુસ સે યર્મૂક કી તરફ જાને વાલી શાહરાહ પર વાકેઅ થા.

હિરક્લ બાદશાહ કી મુનાદી પર મુલ્કે શામ કે તમામ લશ્કર જબ યર્મૂક જા રહે થે, તો એક લશ્કર રાહ મેં અબૂલ-જઈદ કે ખેત કે કરીબ સે ગુઝરા. શામ કા વક્ત થા. અબૂલ-જઈદ અપને ખેત સે મઝદૂરોં કે સાથ શાહરાહ પર આયા ઔર રૂમી લશ્કર કા બહુત હી શાનદાર ઈસ્તિક્બાલ કિયા ઔર લશ્કર કે સરદારોં સે કહા કિ આજ રાત કા ખાના મેરે યહાં ખાએં ઔર બ-હૈસિયતે મેહમાન મેરે ખેત પર ઠહરેં ઔર મુઝ કો મેહમાન નવાઝી કા મૌકા' દેં. સુબ્હ આપ કો બ-ખૂશી રુખસત કર દૂંગા. રૂમી લશ્કર કઈ દિન કી મસાફત તય કરને કે બાઇસ થક ચુકા થા ઔર ઈન કો આરામ કી ખ્વાહિશ થી, અબૂલ-જઈદ ને જબ બહુત ઈસ્રાર કિયા, તો રૂમી લશ્કર અબૂલ-જઈદ કે ખેત સે મુત્તસિલ વસીઅ મૈદાન મેં ઠહર ગયા. અબૂલ-જઈદ ને બેહતરીન ખાને, મેવે, ફલ ઔર દીગર અશ્યા-એ ખુર્દ વ નૌશ સે ઉમદા ઝિયાફત કી ઔર ખાતિરદારી વ મેહમાં નવાઝી કા પૂરા હક્ક અદા કિયા. અબૂલ-જઈદ કી બીવી નિહાયત હી હસીન વ જમીલ ઔર જવાન થી. રંગ વ રૂપ મેં હુસ્ન કી પરી મા'લૂમ હોતી થી. વહ ભી અપને શૌહર કા હાથ બટાતે હુએ મેહમાનોં કી ખાતિર તવાઝોઅ કરને મેં લગી થી. રૂમી લશ્કર કે સરદાર અબૂલ-જઈદ કી બીવી કા હુસ્ન વ જમાલ દેખ કર ફરેફ્તા હો ગએ ઔર દિલ હી દિલ મેં ઉસ કો હાસિલ કરને કે મન્સૂબે બનાને લગે. રૂમી લશ્કર કે તમામ સરદારોં કી આંખ મેં અબૂલ-જઈદ કી બીવી સમા ગઈ થી ઔર વહ ઉસ કો અપની હવસ કા શિકાર બનાને કે દર પૈ હો ગએ.

સરદારોં કે ખૈમે અબૂલ-જઈદ કે મકાન સે કરીબ નસબ થે. આધી શબ મેં રૂમી સરદારોં ને આદમી ભેજ કર અબૂલ-જઈદ કો ખૈમે મેં બુલાયા. અબૂલ-જઈદ ફૌરન આયા ઔર મેહમાનોં સે કહા કિ કોઈ ખિદમત હો તો હુક્મ ફરમાએં. લશ્કર કે સરદારોં ને કહા કિ અપની બીવી કો હમારી દિલ લગી કરને ભેજો. તુમ્હારી મેહમાન નવાઝી સે હમ બહુત ખુશ હૈં. તુમ ને હમારી બહુત હી ખાતિર તવાઝોઅ કી હૈ, સિર્ફ એક કમી રહ

ગઈ હૈ, લિહાઝા વહ ભી પૂરી કર દો. આજ કી રાત અપની બીવી કો હમારે બિસ્તર ગરમાને કે લિયે ભેજ દો. રૂમી સરદારોં કી ફરમાઈશ સુન કર અબૂલ-જઈદ ચૌંક ગયા ઔર ઉસ ને શરીફાના અન્દાઝ મેં સાફ ઈન્કાર કર દિયા, લૈકિન રૂમી સરદાર શરાબ કે નશે મેં શબાબ કે બેહદ ખ્વાસ્તગાર થે, ઉન્હોં ને ઈસ્રાર જારી રખા, તો અબૂલ-જઈદ શરીફાના અન્દાઝ છોડ કર તુન્દ લહ્જે મેં ગુફ્તગૂ પર ઉતર આયા ઔર બાત બઢતી હૂઈ તૂ તૂ, મૈં મૈં સે તજાવુઝ કર કે ફહશ કલામી ઔર ગાલી ગલોચ તક પહુંચ ગઈ. અબૂલ-જઈદ ઈન કો સાત પુશ્તોં કી ખરી ખરી સુના કર અપને મકાન વાપસ લૌટ ગયા. લૈકિન શરાબ કે નશે મેં ધુત રૂમી લશ્કર કે સરદારોં કે સરોં પર શહવત કા શૈતાન સવાર થા. વહ ચંદ સિપાહિયોં કો લે કર ઝબરદસ્તી અબૂલ-જઈદ કે મકાન મેં ઘુસ ગએ. અબૂલ-જઈદ કો સિપાહિયોં કે હવાલે કર કે હુક્મ દિયા કિ ઈસ કો બાહર મત નિકલને દેના ઔર યહીં રોક રખના. ફિર વહ અબૂલ-જઈદ કી બીવી કો જબરન ઉઠા કર અપને ખૈમે મેં લાએ. રાત ભર તમામ રૂમી સરદારોં ને અબૂલ-જઈદ કી બીવી કી ઈજતેમાઈ આબરૂ રૈઝી કી.

અબૂલ-જઈદ કી બીવી તડપતી ઔર ચીખતી થી, લૈકિન ઈસ કે સાથ જિન્સી ઝુલ્મ વ ઝિયાદતી કા સિલ્સિલા સુબ્હ તક જારી રહા. અપની બીવી કી ગાહે ગાહે દર્દ ભરી ફર્યાદ સુન કર અબૂલ-જઈદ તડપ ઉઠતા થા ઔર અપની બીવી કો દરિન્દોં કે પન્જોં સે છુડાને કે લિયે બે ચૈન વ બેકરાર હો જાતા થા, લૈકિન વહ મજબૂર થા. રૂમી સિપાહિયોં ને ઉસે દબોચ રખા થા. વહ તને તન્હા કર ભી ક્યા સક્તા થા ? ફિર ભી મૌકા' પા કર ઈસ ને રૂમી સિપાહિયોં કે હાથોં સે ભાગને કી કૌશિશ કી, લૈકિન નાકામ રહા. અબૂલ-જઈદ કી ઈસ હર્કત સે રૂમી સિપાહી ખશમનાક હુએ ઔર અબૂલ-જઈદ કા કમસિન લડકા વહીં મૌજૂદ થા. ગુસ્સે મેં ઉસ કા સર કાટ ડાલા. અપની નઝર કે સામને અપને ઈકલોતે લખ્તે જિગર કો બે રહમી સે કત્લ હોતા દેખ કર અબૂલ-જઈદ બે હૌશ હો ગયા. જબ હૌશ આયા તો સુબ્હ હો ચુકી થી. કમરા ખાલી થા. અબૂલ-જઈદ ઔર ઉસ કા મક્તૂલ બેટા પડા હુવા થા. અબૂલ-જઈદ અપને લખ્તે જિગર કી લાશ સે લિપટ કર ફૂટ ફૂટ કર રોને લગા.

સરદારોં ને સુબ્હ તક અબૂલ-જઈદ કી બીવી કા નાઝુક જિસ્મ જી ભર કર રૌંદા. જબ સુબ્હ નમૂદાર હો ગઈ ઔર ઉજાલા ફૈલને કો હુવા, તબ ઉસ બેચારી કો રિહાઈ મિલી. લડખડાતી, ઘિસટતી હૂઈ બડી મુશ્કિલ સે અપને મકાન મેં આઈ, તો ક્યા દેખતી હૈ

કિ ઉસ કા નૂરે ચશ્મ ફર્શ પર મુર્દા પડા હુવા હૈ ઔર ઉસ કા શૌહર પાગલોં કી તરહ દીવાર પર સર પટક પટક કર વાવેલા મચા રહા હૈ. અબૂલ-જઈદ કી બીવી કી આંખોં તલે અંધેરા છા ગયા. ઉસ કા કલેજા મુંહ કો આ ગયા. અપને ઘર મેં યહ હૌલનાક મન્ઝર દેખ કર ઉસ પર થર થર્રાહટ તારી હો ગઈ. થોડી દૈર કે લિયે વહ અપના દર્દ દુખ ભૂલ ગઈ ઔર અપને લખ્તે જિગર કે ફિરાક ઔર અપને શૌહર કી ખસ્તા હાલત દેખ કર ગમ કે દરિયા મેં ગર્ક હો ગઈ. ઈસ ને દેખા કિ રૂમી લશ્કર કૂચ કર રહા હૈ. ઈસે ક્યા સૂઝી કિ ઉસ ને અપને બેટે કા કટા હુવા સર ઉઠાયા ઔર રૂમી લશ્કર કે સરદારોં કે સામને ખડી હો ગઈ ઔર પુકાર પુકાર કર કહને લગી કિ ઐ ઝાલિમો ! તુમ ને મેરે સાથ જો કિયા સૌ કિયા, લૈકિન ઈસ છોટે બચ્ચે ને તુમ્હારા ક્યા બિગાડા થા કિ તુમ ને બે રહમી ઔર બે દર્દી સે ઈસ કો કત્લ કર દિયા. રૂમી લશ્કર ઉસ વક્ત યર્મૂક કી જાનિબ કૂચ કરને કી તૈયારી મેં મસ્રૂફ થા ઔર એક અજીબ શૌર વ ગુલ બુલન્દ હો રહા થા, લિહાઝા અબૂલ-જઈદ કી બીવી કી આહ વ બુકા જિસ તરહ નક્કાર ખાના મેં તૂતી કી આવાઝ દબ કર રહ જાતી હૈ, ઈસી તરહ દબ કર રહ ગઈ. કિસી ભી રૂમી સરદાર કો નઝરે ઈલ્તિફાત કરને કી ફુર્સત ન થી ઔર ન હી ઉન્હોં ને ઈસે ઝરૂરી જાના, બલ્કિ તોતા ચશ્મી કરતે હુએ મત્લબ કી ઘાત ચલ દિયે.

અબૂલ-જઈદ કી બીવી ને રૂમી લશ્કર કે સરદારોં કો સંગ દિલી સે મુંહ ફૈર કર જાતે દેખા તો ચીંખ કર કહા કિ **"કસમ ખુદા કી ! તુમ કો તુમ્હારે ઝુલ્મ કા બદલા મિલેગા. અરબ તુમ પર ગાલિબ આ જાએંગે ઔર તુમ કો હલાક કર દેંગે"**. યહ જુમ્લા મુસલ્સલ કહતી થી ઔર દિલ કી ગહરાઈ સે ઈન કે હક્ક મેં બદ-દુઆ કરતી થી. જબ તક રૂમી લશ્કર નઝરોં સે ઓઝલ ન હુવા યહ રોતી પીટતી રહી ઔર બદ-દુઆ દેતી રહી, યહાં તક કિ ઉસ પર ગશી તારી હો ગઈ. અબૂલ-જઈદ ઔર ઉસ કી બીવી પર ઝુલ્મ વ સિતમ ઢાને વાલે રૂમી સરદારોં મેં બતરીક નસ્તૂર ભી શામિલ થા. જિસ કો કલ હઝરત ખાલિદ ને કત્લ કિયા થા.

મઝકૂરા વાકેઆ કો ચંદ દિન હી ગુઝરે થે કિ અબૂલ-જઈદ કી બીવી કી અસ્મત દરી કરને વાલે રૂમી સરદારોં મેં સે બહુત સે મકામે યર્મૂક મેં મુજાહિદોં કી તલવારોં સે હલાક હો ગએ. બતરીક નસ્તૂર ભી હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે હાથોં કત્લ હુવા. ઈસ કે કત્લ હોને કે દૂસરે દિન હી અબૂલ-જઈદ ઈસ્લામી લશ્કર કે સિપેહ સાલારે આઝમ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ખિદમત મેં હાઝિર હુવા થા, લૈકિન અભી તક ઉસ કે દિલ મેં ઈન્તિકામ કી આગ શૌ'લા ઝન થી. અબૂલ-જઈદ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે દરખ્વાસ્ત

કી કિ મુઝ કો હમેંશા કે લિયે મઅ અહ્‌લો અયાલ અમાન દી જાએ ઔર મુઝ સે કભી ભી જિઝ્‌યા ન લિયા જાએ ઔર ઈસ અહ્‌દ વ પૈમાન કી મુઝે તહ્‌રીરી દસ્તાવેઝ દી જાએ તો મૈં રૂમી લશ્કર કો કુલ્લિયતન હલાક કરને કી તદ્‌બીર અમલ મેં લાઉં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઉસ કી દરખ્વાસ્ત કો શરફે કબૂલિયત સે નવાઝા, અમાન દેને ઔર જિઝ્‌યા દાઈમી તૌર પર ન લેને કી દસ્તાવેઝ લિખ દી. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અબૂલ-જઈદ સે દર્યાફ્ત કિયા કિ તુમ્હારી સ્કીમ ક્યા હૈ ?

❀ <u>અબૂલ-જઈદ કા ફૈરેબ દે કર રૂમી લશ્કર કો નદી મેં ગર્ક કરના</u> :-

અબૂલ-જઈદ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે કહા કિ ઐ સરદાર ! રૂમી લશ્કર કે થોડે હી ફાસ્લે પર ફૌજ કા દૂસરા કૈમ્પ વાકેઅ હૈ ઔર મૈં ઉસ મેં અહ્‌મ રુક્ન કી હૈસિયત સે શામિલ હૂં. રૂમી ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પોં કે દરમિયાન "**યાકૂસા**" નામ કી નદી હાઈલ હૈ. યહ નદી બહુત હી ગહરી ઔર તૈઝ બહને વાલી હૈ. રૂમી લશ્કર કે કૈમ્પ કે આગે ઈસ નદી કા મોડ ઈસ તરહ વાકેઅ હૈ કિ વહ આપ કે લશ્કર કે કૈમ્પ કે દરમિયાન હાઈલ હોતી હૈ ઔર ઈસ હકીકત સે તમામ રૂમી બે-ખબર ઔર ગાફિલ હૈં, લિહાઝા આપ મેરે સાથ પાંચ સૌ મુજાહિદોં કો શામ કે વક્ત ભેજ દીજિએ, જિન કો મેં રૂમી લશ્કર કે કૈમ્પોં કે કરીબ વાકેઅ ઘની ઝાડી મેં છુપા દૂં, ફિર મેં લશ્કર કે કૈમ્પ મેં ચલા જાઉં ઔર ઈન સે યહ કહૂં કિ ઈસ્લામી લશ્કર રાત મેં ફરાર હોને વાલા હૈ ઔર યહ ભી મુમ્કિન હૈ કિ રાત મેં મુસલ્માનોં કા લશ્કર હમ પર હમ્લા કર દે. ઈસ તરહ ઝૂટી ખબરેં દે કર મૈં ઈન કો વર્ગલાઉંગા. જબ રાત કી તારીકી ફૈલ જાએ ઔર ઘટા ટોપ અંધેરા છા જાએ, તબ આપ અપને કૈમ્પ મેં હઝારોં મશ્અલેં રૌશન કરના. મશ્અલેં રૌશન હોતે હી મૈં રૂમી લશ્કર સે કહૂંગા કિ દેખો મુસલ્માન ભાગને કી તૈયારી કર રહે હૈં. ફિર થોડે વક્ફે કે બા'દ ઝાડી મેં છુપે હુએ પાંચ સૌ મુસલ્લહ સવાર રૂમી કૈમ્પ પર હમ્લા કર દેં. થોડી દૈર વહ લડેં ઔર ફિર દફઅતન હઝીમત ઉઠા કર ભાગેં, લૈકિન તમામ કે તમામ ઉસી સમ્ત ભાગેં જિધર મશ્અલેં જલતી દિખાઈ દેં. થોડા ફાસ્લા સીધી લાઈન મેં ભાગ કર તય કરેં ઔર ફિર બાએં હાથ કી જાનિબ મુડ જાએં, વહાં પર દરખ્તોં કી ઝાડી હૈ, ઈસ મેં પોશીદહ હો જાએં. મૈં રૂમી લશ્કર કો સામને કી સમ્ત તઆકુબ કરને કે લિયે તૈઝ રફ્તારી સે ઘોડે દૌડાને કી તર્ગીબ દૂંગા. રાત કા અંધેરા ઔર દૂર સે હઝારોં જલતી મશ્અલેં દેખને કી વજહ સે ઈન કો બીચ મેં હાઈલ યાકૂસા નદી નઝર ન આએગી ઔર વહ તમામ નદી મેં ગિર જાએંગે. ઈલાવા અઝીં વહ જહાં સે નદી મેં ગિરેંગે વહ જગહ કાફી બુલન્દ હૈ

ઔર નદી ગહરી સતહ ઝમીન પર બહતી હૈ, લિહાઝા બુલન્દી સે ઘોડે સમેત ગિરને કી વજહ સે ઈન કો શદીદ ચોટેં આએંગી ઔર વહ પાની મેં તેરને કે ભી કાબિલ ન રહેંગે ઔર ગહરી નદી મેં ગર્ક હો કર હલાક હો જાએંગે.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અબૂલ-જઈદ કી તજવીઝ કો પસન્દ ફરમાયા ઔર શામ કે વક્ત ઉસ કે સાથ પાંચ સૌ (500) શુજાઅ શેહસવારોં કો રવાના કિયા. અબૂલ-જઈદ કે સાથ જો પાંચ સૌ મુજાહિદ ગએ થે ઈન મેં (1) હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર (2) હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી બક્ર (3) હઝરત અયાઝ બિન ગનમ બિન તારિક હિલાલી (4) હઝરત રાફે બિન ઉમૈરા તાઈ (5) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન કર્ત (6) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન યાસર (7) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઔસ (8) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર બિન ખત્તાબ (9) હઝરત ગાનિમ બિન અબ્દુલ્લાહ લૈસી વગૈરા રોઉસા-એ લશ્કરે ઈસ્લામ શામિલ થે. ઈન પાંચ સૌ મુજાહિદોં કો અબૂલ-જઈદ દરમિયાન સે જાને વાલે ખુફિયા રાસ્તા સે લે ગયા ઔર રૂમી લશ્કર કે કૈમ્પ નમ્બર 2 કે કરીબ વાકેઅ ઘને દરખ્તોં કી ઝાડી મેં છુપા દિયા. ફિર અબૂલ-જઈદ રૂમી લશ્કર કે કૈમ્પ નમ્બર 2 મેં આયા ઔર લશ્કર કે સરદારોં સે કહા કિ મુઝે ઈત્તિલા' મિલી હૈ કિ મુસલ્માનોં કા લશ્કર નિસ્ફ શબ કે વક્ત ભાગ નિકલને વાલા હૈ ઔર એક ખબર યહ ભી હૈ કિ રાત કે વક્ત વહ હમ પર હમ્લા કરને વાલે હૈં. ઈસ તરહ અબૂલ-જઈદ ને રૂમી લશ્કર કો ઉક્સાયા ઔર મુશ્તઈલ કર દિયા.

જબ રાત કી તારીકી બિલ્કુલ ફૈલ ગઈ તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મુજાહિદોં કો હુક્મ દિયા કિ લશ્કર મેં જિતની ઝિયાદહ હો સકે મશ્અલેં રૌશન કર દો,ચુનાન્ચે સબ મુજાહિદ મશ્અલેં રૌશન કરને મેં લગ ગએ ઔર થોડી દૈર મેં હી તક્રીબન દસ હઝાર મશ્અલેં જલ ઉઠીં. એક સાથ ઈતની કસીર તા'દાદ મેં મશ્અલેં રૌશન હોને કી વજહ સે દૂર તક ઈસ કી રૌશની નઝર આને લગી. રૂમી લશ્કર કે કૈમ્પ કે કરીબ ઝાડી મેં છુપે હુએ મુજાહિદોં ને ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં મશ્અલેં રૌશન હોતી હૂઈ દેખીં તો પ્લાન કે મુતાબિક વહ ઝાડી સે નિકલે ઔર રૂમી લશ્કર કે કૈમ્પ પર હમ્લા કર દિયા. હાલાં કિ ઉન કો અંદેશા થા કિ રાત મેં મુસલ્માન હમ્લા કરેંગે મગર ફિર ભી શરાબ કે નશે મેં ધુત હો કર પડે થે. ઔર અક્સર ઈન મેં સે ગહરી નીંદ મેં પડે હુએ થે. મુજાહિદોં કા હમ્લા તો સિર્ફ એક ગરદાવા થા. ઈસ બહાને વહ રૂમી લશ્કર કો મુશ્તઈલ કરના ચાહતે થે. મુજાહિદોં ને હમ્લા કિયા ઔર રૂમી અપને હથિયારોં ઔર ઘોડોં કી તરફ દૌડે. ઈતની દૈર મેં તો વહ ભાગે ઔર રૂમિયોં કો ઐસા મહ્સૂસ હુવા કિ વહ હઝીમત ઉઠા કર ભાગ ગએ. લિહાઝા

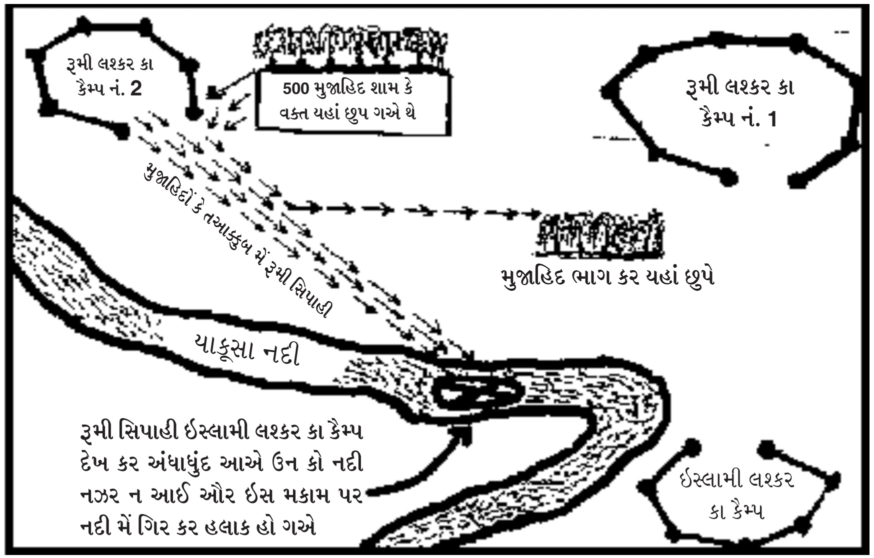
વહ કૈમ્પ કે કિનારે રુક ગએ લૈકિન અબૂલ-જઈદ ને પુકાર કર કહા કિ દેખો ! મુસલ્માનોં કે લશ્કર મેં એક સાથ હઝારોં મશ્અલેં રૌશન હૂઈ હૈં ઔર વહ લોગ ભાગને કી તૈયારી કર રહે હૈં. મેરી દોનોં ઈત્તિલા' સહીહ હૈં. હમ્લા કરને કી ઈત્તિલા' આઈ થી સૌ હમ્લા હુવા, લૈકિન હમારે ડર સે વહ ભાગ ગએ. લિહાઝા ઈસ્લામી લશ્કર કે કૂચ કર જાને કી જો ઈત્તિલા' મિલી હૈ વહ ભી સહીહ હૈ. વહ લોગ ભાગ રહે હૈં વર્ના ઈસ વક્ત આધી શબ ગુઝરને કે બા'દ ઈતની મશ્અલેં રૌશન કરને કા ક્યા મત્લબ હૈ ? લિહાઝા મેરી રાએ યહ હૈ કિ હમ હમ્લા કર કે ભાગ જાને વાલોં કે તઆકુબ મેં તૈઝ રફ્તારી સે જાએં ઔર ઈન કો રાહ મેં હી પાલેં ઔર ખત્મ કર દેં ઔર ફિર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ પર ધાવા બોલ દેં. વહ લોગ કૂચ કરને કી તૈયારી મેં મસ્રૂફ હોંગે ઔર હમારે અચાનક હમ્લા સે ગાફિલ ઔર બે-ખબર હોંગે, લિહાઝા વહ બે તર્તીબ ઔર બિલા હથિયાર હોંગે ઔર હમ ઈન પર દફઅતન જા પડેંગે ઔર ઈન કા સફાયા કર દેંગે.

અબૂલ-જઈદ ને યહ બાત ઐસે જોશીલે અન્દાઝ મેં કહી થી કિ રૂમી લશ્કર કો જૌશ આ ગયા ઔર તમામ લશ્કર ઘોડોં પર સવાર હો કર રવાના હુવા. હમ્લા કર કે ભાગને વાલે મુજાહિદીન ઔર ઈન કે તઆકુબ કે લિયે રવાના હોને વાલે રૂમી લશ્કર કે દરમિયાન ઈતને વક્ત કા અબૂલ-જઈદ ને વક્ફા કર દિયા થા કિ ભાગને વાલે મુજાહિદીન બહુત આગે નિકલ ગએ. મુજાહિદીન બર્ક રફ્તારી સે કુછ ફાસ્લા તક ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કી સમ્ત ભાગે ઔર ફિર બાએં તરફ મુડ ગએ ઔર વહાં પર વાકેઅ દરખ્તોં કી ઝાડી મેં છુપ ગએ. રૂમી લશ્કર કે સિપાહી ઈસ ગુમાન મેં થે કિ મુજાહિદીન સામને કી જાનિબ ભાગ રહે હૈં, લિહાઝા તઆકુબ કરતે હુએ અપને ઘોડોં કી રફ્તાર તૈઝ સે તૈઝ તર કરતે જા રહે થે. અબૂલ-જઈદ ભી ઈન કે સાથ થોડે ફાસ્લા તક ગયા ઔર ફિર ઠહર ગયા ઔર એક કિનારે ખડા હો કર અપને પીછે સે આને વાલોં કો પુકાર પુકાર કર કહને લગા કિ ઐ બહાદુર સિપાહિયોં ! મુસલ્માન અપને કૈમ્પ કી તરફ ભાગે જા રહે હૈં. અપને ઘોડોં કી રફ્તાર તૈઝ કરો ઔર ઈન કો પકડ કર ખત્મ કર દો. અબૂલ-જઈદ ને ઈસ તરહ તર્ગીબ દે દે કર તમામ સવારોં કો અંધા ધુન્દ ઘોડે દૌડાને પર મુસ્તઈદ કર દિયા. રૂમી સિપાહી અપને ઘોડે કો એડી માર કર રફ્તાર કી તૈઝી બઢા રહે થે.

તમામ રૂમી સિપાહી અંધેરે મેં બે તહાશા ઘોડે દૌડા રહે થે. દૂર સે ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં હઝારોં મશ્અલેં જલતી દિખાઈ દેતી થીં. ઉસ કી સમ્ત નઝર જમા કર આગે બઢ રહે થે. આગે કા રાસ્તા બિલ્કુલ નઝર નહીં આતા થા. સિર્ફ મશ્અલેં નઝર આતી થીં. ઔર અબ યાકૂસા નદી કરીબ આ ગઈ, લૈકિન કિસી કો વહમો ગુમાન નહીં

થા કિ દરમિયાન મેં ખતર નાક નદી હાઈલ હૈ. સબ યહી સમઝતે થે કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે કેમ્પ તક ચટિયલ મૈદાન ઔર સપાટ સતહ ઝમીન હૈ કિ અચાનક સફે અવ્વલ કે તમામ ઘોડે સવારોં સમેત બુલન્દી સે નદી મેં ગિરે. ઈન પર દૂસરી સફ વાલે ગિરે. દૂસરી સફ પર તીસરી સફ વાલે ગિરે. અલ-ગરઝ હર સફ પર ઈસ કે પીછે કી સફ ગિરતી થી ઔર અગલી સફ વાલે દબ કર નદી મેં ગર્ક હો કર હલાક હોતે જાતે થે. પીછે સે આને વાલે કો કોઈ ખબર ન થી કિ આગે ક્યા હો રહા હૈ. હર રૂમી સિપાહી જલ્દ અઝ જલ્દ ઈસ્લામી કેમ્પ તક પહુંચ કર હમ્લા કરને કે ઈરાદે સે તૈઝ રફતારી સે ઘોડા દૌડાતા હુવા આતા થા ઔર નદી મેં ગિર કર અપને આગે વાલોં પર ઘોડે સમેત જા પડતા થા ઔર ઉસ પર ઉસ કે પીછે વાલે આ પડતે થે, ચુનાન્ચે વહ અપને આગે વાલોં કો હલાક કર દેતા થા ઔર ઉસ કો ઉસ કે પીછે વાલા હલાક કર દેતા થા.

રાત ભર રૂમી સિપાહિયોં કા મઅ અપની સવારી ''યાકૂસા'' નદી મેં ગિરને કા સિલ્સિલા જારી રહા. નદી કા પાની બહુત હી ગહરા થા ઔર પાની કા બહાવ ભી ઈત્ના તૈઝ થા કિ જો ભી ઉસ મેં ગિરતા થા નદી કા પાની ઉસ કો બહા લે જાતા થા. કારેઈને કિરામ કી ઝિયાફતે તબઅ કી ખાતિર ઝૈલ મેં જો નક્શા દર્જ હૈ, ઈસ કો બ-ગૌર દેખને સે મા'લૂમ હોગા કિ અબૂલ-જઈદ ને કિસ તરહ રૂમી લશ્કર કો ચક્મા દે કર ગર્કે દરિયા કર દિયા :

જબ સુબ્હ હૂઈ તો લોગોં ને દેખા કિ યાકૂસા નદી રૂમી લશ્કર કે સિપાહિયોં ઔર ઘોડોં કી લાશોં સે લબરેઝ હૈ બલ્કિ યાકૂસા નદી કે દોનોં કિનારોં પર મીલોં તક લાશેં હી લાશેં બિખરી પડી થીં ઔર હર તરફ ચીલ, કવ્વે ઔર ગિધ વ દીગર મુર્દા ખોર પરિન્દે ઔર દરિન્દે લાશોં પર મંડલા કર ઝિયાફત ઉડા રહે હૈં. કિસી ને પૂછા કિ કૌન શખ્સ થા જિસ ને હમ કો પુકાર કર અરબોં કા તઆકુબ કરને પર ઉભારા થા ? જવાબ મિલા કિ વહી અબૂલ-જઈદ થા જિસ કી બીવી કી રૂમી લશ્કર કે સરદારોં ને અસ્મત દરી કી થી ઔર ઉસ કે ઈકલોતે બેટે કો બે રહમી સે કત્લ કિયા થા. ઉસી ને અપને ઊપર હુએ ઝુલ્મ વ સિતમ કા તુમ્હારે સાથ મક્રો ફરૈબ કર કે અચ્છી તરહ બદલા લે લિયા. રૂમિયોં ને અબૂલ-જઈદ કી તલાશ શુરૂ કી તાકિ ઈસ કો કત્લ કર દેં, લૈકિન અબૂલ-જઈદ તો અપના મક્સદે ઈન્તિકામ પૂરા કર કે સુબ્હ હોને સે પહલે હી રફૂ ચક્કર હો ગયા થા.

જંગે યર્મૂક કા ચૌદહવાં દિન ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કી ફતહે અઝીમ

સુબ્હ રૂમી લશ્કર કે સિપેહ સાલારે આઝમ બાહાન અરમની કો રાત કે હાદસે કી ઈત્તિલા' મિલી, તો ઉસ કા હૌસલા ટૂટ ગયા ઔર માયૂસ હો કર કહા કિ મેરા ગુમાન હૈ કિ સલીબ હમારી મદદ નહીં કરતી ઔર અન્કરીબ અરબ હમ પર ગાલિબ આ જાએંગે. બાહાન કો અબ અપની જાન કી ફિક્ર દામનગીર થી, લિહાઝા ઉસ ને રૂમી લશ્કર કે સરદાર ઔર હિરક્લ બાદશાહ કે ભાન્જે કૌરીર કો મશ્વરા કે લિયે અપને ખૈમે મેં બુલાયા. કૌરીર સે બાહાન ને રાત કે હાદસે કા ઝિક્ર કિયા ઔર ઈસ કી વજહ દર્યાફ્ત કી તો કૌરીર ને બાહાન સે કહા કિ હમારે લશ્કર કે સરદાર ને અબૂલ-જઈદ પર જો ઝુલ્મ વ સિતમ કિયા થા ઈસ કા ઈન્તિકામ લેને કી ગરઝ સે ઉસ ને સાઝિશ કર કે હમારે હઝારોં શેહસવારોં કો હલાક કર દિયા હૈ. બાહાન ને કહા કિ લોગોં કો ઈસ વક્ત ભી અય્યાશી કી સૂઝતી હૈ જબ કિ હમારી બકા ઔર ફના કા સવાલ હૈ. હમ અપની ઈન બદકારિયોં કી વજહ સે હી ઝિલ્લત વ શિકસ્ત સે દો ચાર હોતે હૈં. મુઝે અબ ફતેહયાબી કી કોઈ ઉમ્મીદ નહીં હૈ. યહ અરબ હમ પર ઝરૂર ગાલિબ આ જાએંગે. અગર હમ ઈન પર સબ મિલ કર એક સાથ હમ્લા કરેંગે તબ ભી હમ કો ગલ્બા હાસિલ નહીં હોગા બલ્કિ હમારે પૂરે લશ્કર કા સફાયા હો જાએગા. મેરી રાએ યહ હૈ કિ હમ જંગ મૌકૂફ કર દેં ઔર અરબોં સે સુલહ કર લેં, વર્ના મેરી ઔર તુમ્હારી જાન ભી ખતરે મેં હૈ. મૈં ને તુમ કો યહાં ઈસ લિયે બુલાયા હૈ કિ તુમ હિરક્લ બાદશાહ કે ભાન્જે ઔર ઈન કે મો'તમદ હો. લિહાઝા મૈં સુલહ કા કદમ ઉઠાને સે પહલે તુમ્હારી રાએ જાન લૂં તાકિ કલ હિરક્લ બાદશાહ કા મુઝ પર ઈતાબ ન હો. કૌરીર ને કહા કિ તુમ જો મુનાસિબ સમઝો કરો, મૈં તુમ્હારે હર ફૈસલા સે મુત્તફિક હૂં. બાહાન ને કહા કિ હમ ચંદ દિનોં કે લિયે જંગ મૌકૂફ કર દેં ઔર કોઈ ઐસી તદ્બીર સોચેં કિ હમારી જાનેં બચ સકેં.

બાહાન ને કૌમે લખ્મ કે એક નસ્રાની અરબ કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ બ-

મર્દાને અરબ.....હિસ્સા દૌમ

તૌરે એલચી ભેજા. બાહાન કે એલચી ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે કહા કિ ગુઝિશ્તા શબ જો હાદસા હુવા હૈ, ઈસ કી વજહ સે હમારે હઝારોં સિપાહી હલાક હો ગએ હૈં ઔર ઈન કી લાશેં મીલોં મેં મુતફર્રિક પડી હૂઈ હૈં. ઈન કી તજહીઝ વ તક્ફીન કા હમારે લિયે બહુત બડા મસ્અલા ખડા હો ગયા હૈ, લિહાઝા હમારે લશ્કર કે સરદાર આપ સે દરખ્વાસ્ત કરતે હૈં કિ અગર આજ જંગ મૌકૂફ રખી જાએ તો હમ અપને મુર્દોં કો અવ્વલ મન્ઝિલ પહુંચાને કા કામ અન્જામ દે દેં. ગુઝિશ્તા કલ દિન ભર જંગ કરને કી વજહ સે તમામ મુજાહિદ ભી કાફી થક ચુકે થે ઔર ઈન કો ભી આરામ કી સખ્ત ઝરૂરત થી લિહાઝા હઝરત અબૂ ઉબૈદા બાહાન કી દરખ્વાસ્ત મન્ઝૂર ફરમાને કા ઈરાદા કરતે થે, લૈકિન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને મના' કરતે હુએ કહા કિ ઐ સરદાર ! ઈન કી દરખ્વાસ્ત રદ્દ ફરમા દેં, ક્યૂં કિ જંગ મૌકૂફ કરના હમારે હક્ક મેં બેહતર નહીં. ઈસ વક્ત રૂમિયોં કે હૌસલે પસ્ત હૈં ઔર હમારે લશ્કર કે મુજાહિદોં મેં નયા જૌશો ખરૌશ પૈદા હો ગયા હૈ, લિહાઝા જંગ મૌકૂફ કરને મેં હમારા નુક્સાન ઔર રૂમિયોં કા ફાઈદા હૈ, લિહાઝા મેરી આપ સે મુઅદ્દબાના અર્ઝ હૈ કિ જંગ મૌકૂફ કરને કી દરખ્વાસ્ત ના-મન્ઝૂર ફરમાએં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને બાહાન કે કાસિદ સે ફરમાયા કિ બાહાન સે કહના કિ હમ તુમ્હારી દરખ્વાસ્ત પર જંગ મૌકૂફ નહીં કર સક્તે. હમ કો ઔર બહુત સારે કામ હૈં, મઝીદ તાખીર કરના હમારે લિયે મુનાસિબ નહીં. હમ થોડી દૈર બા'દ મા'રકએ જંગ મેં આતે હૈં, બાહાન સે કહના કિ વહ ભી અપના લશ્કર જલ્દ મૈદાન મેં ભેજે.

બાહાન કા એલચી ખાઈબ વ ખાસિર અપના સા મુંહ લે કર બાહાન કે પાસ લૌટા ઔર કહા મુસલ્માનોં કા લશ્કર મૈદાને જંગ કી તરફ રવાના હો રહા હૈ. બાહાન ને કહા કિ આજ મૈં બઝાતે ખુદ મા'રકએ જંગ મેં જાઉંગા. ચુનાન્ચે ઉસ ને રૂમી લશ્કર કો મૈદાન કી જાનિબ કૂચ કરને કા હુક્મ દિયા. બાહાન ને રૂમી લશ્કર કે તમામ સરદાર, બતરીક, રાહિબ વગૈરા કો અપને સાથ લિયા ઔર બડે કર્રો ફર્ર કે સાથ મૈદાન મેં આયા. નસ્રાની પાદરી કા એક ગિરોહ ઈન્જીલેં ઉઠાએ ઉસ કે ઈર્દ ગિર્દ થા. સલીબ કો નુમાયા તૌર પર બુલન્દ કિયા ગયા થા ઔર ઈન્જીલ કી આયતેં પઢતે ઔર ધૂની દેતે હુએ ઉસ કી કામ્યાબી કી દુઆએં માંગ રહે થે. મૈદાન મેં આતે હી બાહાન ને અપને લશ્કર કો સફ બસ્તા કર કે મુરત્તબ કિયા.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ભી ઈસ્લામી લશ્કર કો લે કર મૈદાન મેં આ ગએ. ઉન્હોં ને ઔર હઝરત ખાલિદ ને બહુત હી સુરઅત સે લશ્કર કી સફ બન્દી ઔર તર્તીબ કા કામ

અન્જામ દિયા. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર હઝરત ખાલિદ સફોં કે દરમિયાન ગશ્ત કરતે થે ઔર જેહાદ કી ફઝીલત બયાન કર કે મુજાહિદોં કો તર્ગીબ દેતે થે.

રૂમી સરદાર જર્જીર ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે દરમિયાન જંગ :-

રૂમી લશ્કર કી જાનિબ સે બાહાન ને સરદાર જર્જીર કો મૈદાન મેં ઉતારા. જર્જીર મુલ્કે શામ કે બાદશાહોં મેં સે થા, લિહાઝા વહ શાહાના શાન વ શૌકત સે મૈદાન મેં આયા. મૈદાન મેં આ કર ઉસ ને બુલન્દ આવાઝ સે કહા કિ મેરે મુકાબલા મેં તુમ્હારે સરદાર કે ઈલાવા કોઈ ન આએ. મૈં તુમ્હારે સરદાર કો મુકાબલા કે લિયે તલબ કરતા હૂં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને જર્જીર કી મુબારેઝત તલબી સમાઅત ફરમાઈ તો ઈન કે હાથ મેં જો નિશાન થા વહ હઝરત ખાલિદ કો સુપુર્દ કિયા ઔર ફરમાયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! અગર મૈં ઈસ લડાઈ સે ઝિન્દા વાપસ આયા તો તુમ સે અલમ વાપસ લે લૂંગા ઔર અગર શહીદ હો જાઉં તો તુમ સરદારી કે મુતકફફિલ રહના, ક્યૂં કિ તુમ હી સરદારી કે મુસ્તહિક હો. હઝરત ખાલિદ ને કહા કિ ઐ સરદાર ! આપ ઝહમત મત ઉઠાઓ ઔર મુઝ કો ઈસ ગબર કે મુકાબલા કે લિયે જાને કી ઈજાઝત અતા ફરમાઓ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઝઈફુલ ઉમર બુઝુર્ગ શખ્સ થે. ઈલાવા અઝીં શબ મેં કસરત સે ઈબાદત વ રિયાઝત ઔર દિન મેં રોઝા રખને કી વજહ સે બહુત હી નહીફ જિસ્મ થે. ઔર ઈન કે મુકાબિલ જર્જીર કા જિસ્મ કવી ઔર ભારી ભરકમ થા, લિહાઝા હઝરત ખાલિદ ઔર તમામ મુસલ્માનોં ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો મુકાબલા કે લિયે જાને સે રોકા ઔર બહુત હી મિન્નત સમાજત કર કે અપના ઈરાદા તર્ક કર દેને કી ગુઝારિશ કી. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ દુશ્મન મુઝ કો તલબ કર રહા હૈ ઔર મૈં ન જાઉં યહ કિતની શર્મ કી બાત હૈ. આજ અગર મૈં ઈસ કે મુકાબલે કે લિયે ન નિકલા, તો યહ અમ્ર લશ્કરે ઈસ્લામ કે લિયે બાઇસે નન્ગ વ આર હૈ. ઐ અબૂ સુલૈમાન ! તુમ હમેંશા શહાદત કી તમન્ના કરતે હો, તો મૈં ઈસ રુત્બા કો ક્યૂં ન ચાહૂં ? લિહાઝા મુઝે મત રોકો ઔર જાને દો.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા મૈદાન મેં આએ ઔર અપને ઘોડે કો ગરદાવા દિયા ઔર જર્જીર કે કરીબ આએ. જર્જીર ને જબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા દુબલા જિસ્મ દેખા તો હૈરત સે પૂછા કિ તુમ હી મુસલ્માનોં કે સરદાર હો ? હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ મુસલ્માન મુઝે અપના સરદાર સમઝતે હૈં, હાલાં કિ મૈં ઈન કા ભાઈ હૂં. જર્જીર ને કહા કિ મેરા ગુમાન તો યહ થા કિ મુસલ્માનોં કા સરદાર કવી હૈકલ ઔર કદ આવર જવાન હોગા. અગર મુઝે મા'લૂમ હોતા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કા સરદાર તુમ્હારે જૈસા બુઢ્ઢા શખ્સ

હૈ તો મૈં મુકાબલા કે લિયે સરદાર કો તલબ ન કરતા. લિહાઝા તુમ વાપસ લૌટ જાઓ ઔર કિસી જવાન કો મેરે મુકાબલા મેં ભેજો. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ હમ જિસ્માની તાકત કે બલ બૂતે પર કભી નહીં લડતે, બલ્કિ હમારા દાર વ મદાર કુવ્વતે ઈમાની પર હોતા હૈ ઔર અપને ઈમાન કી કુવ્વત પર એ'તમાદ કર કે મૈં તુઝે કત્લ કરને આયા હૂં ઔર તેરે બા'દ બાહાન કો ભી કત્લ કરૂંગા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા દન્દાન શિકન જવાબ સુન કર જર્જીર ખશમનાક હુવા ઔર તૈશ મેં આ કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા પર તલ્વાર કા વાર કિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા પહલે સે હી ચૌકન્ના ઔર મોહતાત થે,ઉન્હોં ને વાર ચુકા દિયા ઔર બાઝગશ્ત વાર કિયા. જિસ કો જર્જીર ને સિપર પર લે કર બચાયા. દોનોં મેં કસરત સે તલ્વાર ઝની હોતી રહી. જર્જીર ને યહ ગુમાન કિયા થા કિ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઝિયાદહ દૈર તક નહીં લડ સકેંગે ઔર થક જાએંગે, લૈકિન હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને સબાત કદમી કા મુઝાહિરા કરતે હુએ શમ્શીર ઝની કે વહ જૌહર દિખાએ કિ જર્જીર ભી અંગુશ્ત બ-દન્દાં થા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ટુક્ટુકી બાંધ કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો દેખ રહે થે. વહ ઈન કે લિયે બેહદ ફિક્ર મન્દ ઔર પરેશાન થે ઔર ઈન કી હિફાઝત વ સલામતી કી દુઆ માંગતે થે, બલ્કિ તમામ મુજાહિદીન અપને મોહતરમ વ મુઅઝ્ઝઝ સરદાર કે લિયે બે-ચૈન વ બે-કરાર થે ઔર બારગાહે ખુદાવન્દી મેં ઈન કી નુસ્રત વ આફિયત કી દુઆ કરતે થે. દોનોં કી લડાઈ ને તૂલ પકડા. દોનોં લશ્કર કે લોગ મહવે હૈરત હો કર દોનોં કી જંગી ફનકારી દેખ રહે થે. જર્જીર અબ લડતે લડતે થક ગયા થા, લૈકિન હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો થકન કા નામ વ નિશાન તક ન થા. જર્જીર ને અબ મક્રો ફરૈબ કી રાહ ઈખ્તિયાર કી ઔર લડાઈ છોડ કર રૂમી લશ્કર કી તરફ ભાગા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઉસ કા તઆકુબ કિયા, લૈકિન થોડે ફાસ્લા તક ભાગને કે બા'દ જર્જીર ને દફઅતન અપને ઘોડે કી બાગ ફૈરી ઔર બિજલી કી સુરઅત સે વહ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી તરફ પલટા. હાથ મેં તલ્વાર બુલન્દ કર કે બર્ક રફતારી સે ઘોડા દૌડાતા હુવા હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી તરફ આયા તાકિ તલ્વાર કા વાર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ગર્દન પર લગે. જૈસે હી ઉસ ને કરીબ આ કર વાર કિયા હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઝુક ગએ ઔર ઝુકને કી હાલત મેં વાર કરને મેં સબ્કત લે ગએ. જર્જીર કા વાર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે સર કે ઊપર સે ખાલી ગુઝરા, લૈકિન હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી તલ્વાર ને જર્જીર કો એક શાના સે દૂસરે શાના તક કાટ કર રખ દિયા ઔર વહ કુશ્તા હો કર ઝમીન પર મુર્દા ગિરા. જર્જીર કે કત્લ હોતે હી હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને તક્બીર કહી ઔર મુજાહિદોં ને ઈસ કા નારએ તક્બીર સે કોહ શગાફ સદા સે જવાબ દિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા જર્જીર કી લાશ કે કરીબ આ કર ઠહરે ઔર ઉસ કા ભારી ડીલ ડોલ દેખ કર તઅજ્જુબ કરતે થે.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા અભી તક મૈદાન મેં થે ઔર ઈન્તિઝાર કરતે થે કિ જર્જીર કે કત્લ હોને પર રૂમી લશ્કર સે કોઈ મુકાબલા મેં આએગા, લૈકિન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને બુલન્દ આવાઝ સે પુકાર કર કહા કિ ઐ સરદાર ! બ-તહ્‌કીક તુમ પર જો વાજિબ થા વહ તુમ કર ચુકે. ખુદા કે વાસ્તે વાપસ અપની જગહ પલટો. ચુનાન્ચે હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈસ્લામી લશ્કર મેં વાપસ આએ. તમામ મુજાહિદોં ને નારએ તક્બીર સે ઈન કા ઈસ્તિક્બાલ કિયા ઔર કામ્યાબી વ સલામતી કી મુબારક બાદ પૈશ કી. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈન કા શુક્રિયા અદા કિયા. ફિર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે હાથ સે ઈસ્લામી લશ્કર કા અલમ વાપસ લિયા ઔર અપની જગહ આ કર ઠહરે.

બતરીક સર્જિસ ઔર હઝરત માલિક નખઈ કે દરમિયાન લડાઈ :-

રૂમી લશ્કર કે સરદાર જર્જીર કા કત્લ પલક ઝપકને કી દૈર મેં વાકેઅ હુવા થા. બાહાન કી નઝર કે સામને ઉસ કે લશ્કર કા અહ્‌મ રુક્ન મક્તૂલ પડા થા. જર્જીર કી મૌત સે રૂમી લશ્કર મેં કોહરામ મચ ગયા ઔર માતમ છા ગયા. બાહાન કા દિલ ઝૌર ઝૌર સે ધડકને લગા ઔર ઉસ કો અપની મૌત કા યકીન હો ગયા. લિહાઝા ઉસ ને ભાગને કા ઈરાદા કિયા, લૈકિન ફિર ખ્યાલ કિયા કિ અગર મૈં ભાગ ગયા તો રૂમી લશ્કર મેં ઈન્તિશાર ફૈલ જાએગા ઔર તમામ સિપાહી ભાગ નિક્લેંગે ઔર ઈન કે ભાગ જાને કી ઝિમ્મેદારી મેરે સર આઈદ હોગી ઔર જબ હિરક્લ બાદશાહ કો ઈસ મઆમલે સે આગહી હોગી તો વહ મુઝે કભી ભી મુઆફ નહીં કરેગા ઔર ઉસ કે ગઝબ વ એતાબ સે મૈં બચ નહીં સકૂંગા. ઈલાવા અઝીં પૂરે મુલ્કે શામ મેં મેરી ઝિલ્લત ઔર રુસ્વાઈ હોગી ઔર મૈં કહીં ભી મુંહ દિખાને કે કાબિલ ન રહૂંગા, મુલ્કે શામ કા હર ફર્દ મુઝ પર લા'નત મલામત કરેગા, લિહાઝા ઐસી ઝિલ્લત કી ઝિન્દગી જીને સે તો બેહતર હૈ કિ મૈં લડતે લડતે મર જાઉં. લિહાઝા ઉસ ને બઝાતે ખુદ મા'રકએ જંગ મેં જાને કા અઝ્‌મ કિયા. ઉસ ને લશ્કર કે અરાકીન ઔર સરદારોં કો અપને ઈરાદે સે આગાહ કિયા ઔર સામાને જંગ ઔર પુર તકલ્લુફ લિબાસ સે આરાસ્તા હો કર મૈદાન મેં જાને કી તૈયારી કી. રાહિબોં ઔર બતારેકા ને ઈન્જીલ કી આયતેં પઢીં, ઉમૂદિયા કા પાની છિડકા, ધૂની દી ઔર સલીબ બુલન્દ કર કે ઉસ કે લિયે દુઆએં કીં, ઔર બાહાન રવાના હો રહા થા કિ "સર્જિસ" નામ કા એક બતરીક આયા ઔર બાહાન કે ઘોડે કી રિકાબ થામ લી ઔર કહા કિ ઐ બાદશાહ ! મૈં જબ તક ઝિન્દા હૂં આપ કો મૈદાન મેં ઉતરને કી મશક્કત નહીં ઉઠાને દૂંગા. સરદાર જર્જીર મેરા રિશ્તેદાર થા. ઈસ કી મૌત કા મઆમલા મુઝ પર સખ્ત દુશ્વાર ગુઝરા હૈ. કસમ હૈ

હક્કે મસીહ ઔર મુકદ્દસ સલીબ કી ! અબ મૈદાન મેં મેરે સિવા દૂસરા કોઈ નહીં જાએગા. જર્જીર કી મૌત કા બદલા લે કર ઈન કે સરદાર કો કત્લ કર દૂંગા યા ફિર મૈં ભી જર્જીર સે જા મિલૂંગા. લિહાઝા મુઝે મૈદાન મેં જાને કી ઈજાઝત મરહમત કી જાએ.

સર્જિસ કા વલ્વલા ઔર જઝ્‌બએ ઈન્તિકામ દેખ કર બાહાન ને ઉસે મૈદાન મેં જાને કી ઈજાઝત દે દી. નસ્રાની પાદરિયોં ને ઉસે કનીસા કી ધૂની દી, રાહિબોં ને ઈન્જીલ કી આયતેં પઢ કર ઉસ પર દમ કિયા. એક રાહિબ ને અપની ગર્દન મેં લટકી હૂઈ સલીબ નિકાલી ઔર કહા કિ યહ સલીબ હઝરત મસીહ કે ઝમાના સે રાહિબોં કી વિરાસત મેં ચલી આઈ હૈ. ઈસ સલીબ કો અપને સાથ લે જાઓ ઔર ઈસ સે મદદ તલબ કરના યહ ઝરૂર તુમ્હારી મદદ કરેગી. સર્જિસ ને રાહિબ કે હાથ સે સલીબ લે કર ચૂમા ઔર અપને ગલે મેં ડાલ લી ઔર મૈદાન કી તરફ રવાના હુવા. સર્જિસ તવીલ જસામત કા નિહાયત ફર્બા ઔર સેહતમન્દ થા. સર્જિસ કે જિસ્મ કી હૈઅત ઐસી ડરાવની થી કિ દેખને વાલે પર ખૌફ તારી હો જાએ. ઉસ ને લોહે કી જો ઝિરહ પહની થી વહ ઈતની વઝની થી કિ એક આદમી ઈસે બડી મુશ્કિલ સે ઉઠા સકે. સર્જિસ ને મૈદાન મેં આ કર અપને ઘોડે કો ગરદાવા દિયા ઔર તકબ્બુર વ ગુરુર કે લહ્‌જે મેં મુકાબિલ તલબ કરને લગા. સર્જિસ ફસીહ અરબી મેં ગુફ્તગૂ કરતા થા, પસ મુજાહિદોં કો યહ ગુમાન હુવા કિ યહ કોઈ નસ્રાની અરબ હૈ. સર્જિસ ગુરૂર કે નશે મેં બહુત હી ગુસ્તાખાના અન્દાઝ મેં કલામ કરતા થા, ઔર મુકાબિલ તલબ કરતે હુએ કહતા થા કિ જો શખ્સ અપની ઝિન્દગી સે તંગ આ ગયા હો,વહી મેરે મુકાબલે કો નિકલે તાકિ મૈં ઉસે મૌત કી આગોશ મેં ભેજ દૂં. હઝરત ઝિરાર ને જબ ઉસ કી યહ બાત સુની તો ગઝબનાક હો કર મિસ્લે શૌ'લા મૈદાન મેં આએ. હઝરત ઝિરાર ને ભી અપને જિસ્મ કો ઝિરહ ઔર ખૌદ સે મહફૂઝ કર રખા થા. જબ વહ બતરીક સર્જિસ કે કરીબ આએ ઔર ઉસ કો તમામ સાઝો સામાન સે આરાસ્તા દેખા તો હઝરત ઝિરાર કો અફસોસ ઔર નદામત કા એહસાસ હુવા ઔર અપને નફસ સે કહા કિ અગર મૌત આ ગઈ હૈ તો ઝિરહ ઔર ખૌદ કા લિબાદા મૌત સે બે નિયાઝ નહીં કરેગા. યહ બતરીક ભી ખૌદ ઔર ઝિરહ સે આરાસ્તા હૈ ઔર તૂ ભી ખૌદ ઔર ઝિરહ સે આરાસ્તા હૈ. ફિર તવક્કુલ અલલલ્લાહ કે મઆમલે મેં તુઝ મેં ઔર ઈસ મેં ક્યા ફર્ક રહા ? ઐ નફસ ! લોહે કી ઝિરહ ઉતાર કર ફૈંક દે ઔર અલ્લાહ કી હિફાઝત કી ઝિરહ પહન લે. લોહે કા ખૌદ અપને સર સે અલગ કર દે ઔર અલ્લાહ કી નુસ્રત કા ખૌદ સર પર રખ લે. યહ ખ્યાલ આતે હી હઝરત ઝિરાર ને ઘોડે કી બાગ ફૈરી ઔર અપને ખૈમે કી તરફ વાપસ લૌટે.

હઝરત ઝિરાર કે મૈદાન સે વાપસ લૌટ આને પર તમામ મુજાહિદોં કો તઅજ્જુબ હુવા કિ ન જાને આજ ક્યા બાત હૈ કિ હઝરત ઝિરાર ઐન લડાઈ કે વક્ત વાપસ લૌટ આએ. ઐસા કભી નહીં હુવા. બતરીક સર્જિસ ને યહ ગુમાન કિયા કિ મેરા ભારી ઔર કવી જિસ્મ ઔર મેરા જંગી સાઝો સામાન દેખ કર હઝરત ઝિરાર ડર કર ભાગ ગએ હૈં. લિહાઝા ઉસ કી જુર્અત બઢ ગઈ ઔર વહ ઝૌર ઝૌર સે ચીંખ માર કર મુકાબિલ તલબ કરને લગા, હઝરત માલિક નખઈ ઉશ્તર અપને ઘોડે પર સવાર હો કર મૈદાન મેં નિકલે. હઝરત માલિક નખઈ ભી બહુત દરાઝ કદ થે. ઈન કી જસામત કા યહ આલમ થા કિ વહ ફર્બા ઘોડે પર સવાર હોતે થે તબ ભી ઈન કે પાઉં ઝમીન કો મસ હોતે થે. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર અપને ખૈમે મેં ગએ ઔર તમામ જંગી લિબાસ ઉતાર દિયા, હત્તા કિ અપના કુર્તા ભી ઉતાર દિયા. સિર્ફ ઈઝાર પહને થે, બાકી ઊપર કા જિસ્મ બિલ્કુલ ઉર્યાં કર દિયા ઔર ફૌરન મૈદાન મેં વાપસ આએ.

જબ હઝરત ઝિરાર મૈદાન મેં આએ, તો ઉન્હોં ને દેખા કિ હઝરત માલિક નખઈ સબ્કત કર કે સર્જિસ કે મુકાબલે મેં પહુંચ ગએ હૈં. લિહાઝા હઝરત ઝિરાર ઠહર ગએ ઔર વહ હઝરત માલિક ઔર બતરીક સર્જિસ કા મુકાબલા દેખને લગે. હઝરત માલિક ને આતે હી બતરીક સર્જિસ સે એક જુમ્લા કહા. વહ જુમ્લા ક્યા થા ? ઈસ જુમ્લે કે અલ્ફાઝ ક્યા થે ? વહ અલ્લામા વાકદી કી ઝબાની મુલાહિઝા ફરમાએં :

"પસ દેખા ઝિરાર ને કિ માલિક નખઈ પુકારતે હૈં ગબર કો ઈન અલ્ફાઝ સે "تَـقَـدَّمْ يَـا عَبَّـادَ الصَّلِيْبِ إِلَى الرَّجُلِ النَّجِيْبِ نَاصِرُه مُحَمَّدُ الْحَبِيْبُ" પસ ન જવાબ દિયા ઈન કો ગબર ને બ-સબબ લાહિક હોને ખૌફ કે, પસ ગિર્દ ઘૂમે ઉસ કે માલિક નખઈ ઔર ઈરાદા કિયા ઉસ પર નૈઝા મારને કા"

(હવાલા : "ફુતૂહુશ્શામ" અઝ : - અલ્લામા વાકદી, સફહા : 269)

નાઝિરીને કિરામ ગૌર ફરમાએં ! હઝરત માલિક નખઈ જલીલુલ કદ્ર સહાબીએ રસૂલ હૈં. ઉન્હોં ને મૈદાન મેં આતે હી યહ જુમ્લા ફરમાયા કિ :

تَـقَـدَّمْ يَـا عَبَّـادَ الصَّلِيْبِ إِلَى الرَّجُلِ النَّجِيْبِ نَاصِرُه مُحَمَّدُ الْحَبِيْبُ

તર્જુમા : "આગે બઢ ઐ સલીબ કે પૂજારી ! બ-જાનિબ ઉસ મર્દે ગિરામી કે કિ જિસ કો મદદ દેને વાલે મુહમ્મદ હબીબ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ હૈં."

ઈસ જુમ્લે કો એક મરતબા નહીં બલ્કિ કઈ મરતબા પઢેં. હઝરત માલિક નખઈ અપના અકીદા ઝાહિર કર રહે હૈં કિ **"હમારી મદદ કરને વાલે અલ્લાહ કે હબીબ હઝરત મુહમ્મદ મુસ્તફા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ હૈં".** સાબિત હુવા કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો અપના નાસિર યા'ની મદદ કરને વાલા કહના ઔર માનના સહાબએ કિરામ કા અકીદા થા. યહ સિર્ફ હઝરત માલિક નખઈ કા હી અકીદા ન થા બલ્કિ તમામ સહાબા કા અકીદા થા. ફુતૂહુશ્શામ કી મુન્દરજા બાલા ઈબારત પર મુકર્રર તવજ્જોહ ફરમાએં. ઈબારત કા ઈબ્તિદાઈ જુમ્લા યહ હૈ કિ હઝરત ઝિરાર ને હઝરત માલિક નખઈ કો યહ જુમ્લા કહતે સુના. તો જબ હઝરત ઝિરાર ને સુના તો દીગર સહાબએ કિરામ ને ભી ઝરૂર સુના. અગર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો અપના "મદદગાર" કહના ઔર માનના શિર્ક હોતા તો અજિલ્લ-એ સહાબએ કિરામ કી જમાઅત વહાં મૌજૂદ થી. વહ હઝરત માલિક કો ટોકતે કિ ઐસા કહના ઔર ઐસા અકીદા રખના શિર્ક હૈ, લૈકિન કિસી ને ભી એ'તેરાઝ નહીં કિયા, બલ્કિ સુકૂત ઈખ્તિયાર કર કે ઈસ કી તાઈદ કી લિહાઝા હમારે લિયે સહાબએ કિરામ કા ફે'લ વ એ'તકાદ દલીલ ઔર સુબૂત હૈ કિ **હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ અપને ગુલામોં કી ઝરૂર મદદ ફરમાતે હૈં ઔર અપની ઉમ્મત કે નાસિર યા'ની મદદ કરને વાલે હૈં.**

લૈકિન અફસોસ !

મૌજૂદા દૌર કે મુનાફિકીન કા કહના હૈ કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો અપના મદદગાર સમઝના શિર્ક હૈ.

❋ વહાબી, દેવબન્દી ઔર તબ્લીગી જમાઅત કે ઈમામ વ પૈશવા મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી ને અપની કિતાબ "તક્વિયતુલ ઈમાન" કે પહલે બાબ મેં, ઉન્વાન "તસર્રુફ ઔર કુદરતે કામિલા અલ્લાહ કી ખુસૂસિયત હૈ" કે ઝૈલ મેં લિખા હૈ :

"દૂસરી બાત યહ હૈ કિ આલમ મેં ઈરાદે સે તસર્રુફ કરના ઔર અપના હુક્મ જારી કરના ઔર અપની ખ્વાહિશ સે મારના, જિલાના, રોઝી કી ફરાખી ઔર તંગી કરના,ઔર તન્દુરસ્ત વ બીમાર કર દેના,ફતહ વ શિકસ્ત દેના, ઈકબાલ વ ઈમદાદ દેના, મુરાદેં પૂરી કરના, હાજતેં બર લાના, બલાએં ટાલના, મુશ્કિલ મેં દસ્ત ગીરી કરના, બુરે વક્ત મેં પહુંચના,યહ સબ અલ્લાહ હી કી શાન હૈ ઔર કિસી નબી ઔર વલી

પીર વ મુર્શિદ શહીદ, ભૂત વ પરી કી યહ શાન નહીં. જો શખ્સ કિસી કા કોઈ ઐસા તસર્રુફ સાબિત કરે ઔર ઉસ સે મુરાદ માંગે ઔર ઈસી તવક્કો' પર ઉસ કી નઝ્ર વ નિયાઝ કરે ઔર ઉસ કી મન્નતેં માને ઔર ઉસ કો મુસીબત કે વક્ત પુકારે વહ મુશ્રિક હો જાતા હૈ''

(હવાલા : - **તક્વિયતુલ ઈમાન**, નાશિર : દારુસ સલ્ફિયા,બમ્બઈ, સફહા : 23)

''તક્વિયતુલ ઈમાન'' કી મુન્દરજા બાલા ઈબારત કિતની ખતરનાક હૈ કિ કલમ કે એક હી ઝટકે સે લાખોં ઔર કરોડોં મુસલ્માનોં કો મુશ્રિક કહ દિયા. ઈસ ઈબારત કી તર્દીદ મેં બહુત કુછ વઝાહત કી જા સક્તી હૈ. જો યહાં મુમ્કિન નહીં. ઈસ ઈબારત કે સિર્ફ ઈન જુમ્લોં કી તરફ તવજ્જોહ દેં :

(1) ઈક્બાલ વ ઈમદાદ દેના (2) કિસી નબી ઔર વલી કી યહ શાન નહીં (3) જો શખ્સ કિસી કા કોઈ ઐસા તસર્રુફ સાબિત કરે (4) વહ મુશ્રિક હો જાતા હૈ.

અલ-હાસિલ મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી કે શિર્ક કે ફત્વે કી મશીન ગન સે એક ગોલા યહ ભી બરસા કિ જો શખ્સ કિસી નબી ઔર વલી કા ઐસા તસર્રુફ યા'ની ઈખ્તિયાર સાબિત કરે કિ વહ હમારી મદદ કર સક્તે હૈં,વહ શખ્સ મુશ્રિક હૈ. (**નઊઝો બિલ્લાહ મિન ઝાલિક**). અબ કારેઈને કિરામ ઈન્સાફ ફરમાએં કિ :

હઝરત માલિક નખઈ ઉશ્તર,ઔર દીગર સહાબએ કિરામ કા યહ અકીદા હૈ કિ હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ હમારે ''નાસિર'' યા'ની મદદ કરને વાલે હૈં.

લૈકિન !

દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન કે પેશ્વા મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી કા કહના યહ હૈ કિ ઐસા અકીદા રખને વાલા શખ્સ મુશ્રિક હૈ.

મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી કા યહ ફત્વા કિન કિન સહાબએ કિરામ પર ચસ્પાં હો રહા હૈ ? યહ કારેઈને કિરામ સોચેં ઔર હક્ક વ બાતિલ કા ઈમ્તિયાઝ કરેં.

હર બાત મેં શિર્ક,શિર્ક ઔર સિર્ફ શિર્ક કી રાગ અલાપને વાલે, શિર્ક કા ફત્વા સાદિર કરને મેં ઈતને બેબાક ઔર જરી હોતે હૈં કિ વહ અંધા ધુન્દ શિર્ક કે ફત્વે કી ગોલા બારી કરતે વક્ત બિલ્કુલ યહ નહીં સોચતે કિ હમારે ફત્વે કા ગોલા કહાં ઔર કિસ પર

પડેગા. ઉર્દૂ ઝબાન કી મશ્હૂર મસલ હૈ કિ ''**બન્દર કો મિલી હલ્દી કી ગિરેહ પન્સારી બન બૈઠા**''. ઈસી તરહ હાથ મેં કલમ, દવાત ઔર કાગઝ ક્યા આયા, મુફ્તી બન બૈઠે ઔર શિર્ક કે ફતવોં કી ભર માર કર દી. કરોડોં, અરબોં કલ્માગો ઔર મુખ્લિસ મુસલ્માનોં કો બિલા વજહ મુશ્રિક કહ દિયા. હત્તા કિ મુકદ્દસ સહાબએ કિરામ કો ભી નહીં બખ્શા. તૌહીદ કી આડ મેં તન્કીસ વ તૌહીને અમ્બિયા કા શૈવા અપના કર કુરઆન વ હદીસ કે સાફ ઔર સરીહ ઈર્શાદાત કે ખિલાફ અકાઈદે ફાસિદા ગઢ લિયે. અમ્બિયા-એ કિરામ ઔર ઔલિયા-એ ઈઝામ સે તવસ્સુલ વ ઈમ્દાદ હાસિલ કરના કુરઆન વ હદીસ, કૌલ વ ફે'લે સહાબા વ તાબેઈન, અક્વાલે અઈમ્મા ઔર મિલ્લતે ઈસ્લામિયા કે જલીલુલ કદ્ર ઉલમા વ સુલહા કી કુતુબે મો'તબેરા મો'તમેદા સે રોઝે રૌશન કી તરહ ઝાહિરો બાહિર હૈ. યહાં ઈસ કી તફ્સીલી ગુફ્તગૂ ખૌફે તવાલત કી વજહ સે મુમ્કિન નહીં. જિસ કો ઈસ મસ્અલે કી તફ્સીલી વઝાહત દરકાર હો, વહ ઈમામ અહ્લે-સુન્નત,મુજદ્દિદે દીનો મિલ્લત, આ'લા હઝરત ઈમામ અહમદ રઝા મુહદ્દિસે બરૈલવી અલૈહિર્રહમતો વર્રિદવાન કી મુન્દરજા ઝૈલ કુતુબ સે ઈસ્તફાદા કરે

(1) **બરકાતુલ ઇમ્દાદ લે-એહલિલ ઇસ્તિમ્દાદ** 1311 સન હિજરી

(2) **અલ-અમ્નો વલ ઉલા લે નાઅતિલ મુસ્તફા બે દાફેઇલ બલા** 1311 સન હિજરી

(3) **અલ એહલાલ બે ફૈઝિલ ઔલિયાએ બા'દલ વિસાલ** 1303 સન હિજરી

કારેઈને કિરામ કી ફરહતે તબઅ કી ખાતિર ઝૈલ મેં એક હદીસ પૈશ કી જાતી હૈ.

❀ <u>હદીસ શરીફ</u> :-

તબરાની ને હઝરત ઉતબા બિન ગઝવાન રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો સે રિવાયત કી હૈ કિ હુઝૂરે અક્દસ નાસિરે મિલ્લત વ દાફેઉલ બલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ઈર્શાદ ફરમાતે હૈં :

إِذَا ضَلَّ أَحَدُكُمْ شَيْئاً وَأَرَادَ عَوْناً وَ هُوَ بِأَرضٍ لَيْسَ بِهَا
أَنِيْس " فَلْيَقُلْ يَا عِبادَ اللّٰهِ اَعِيْنونِى، يَا عِبَاد اللّٰهِ اَعِيْنُوْنِىْ،
يَا عِبَادَ اللّٰهِ اَعِيْنُونِىْ۔فَإِنَّ لِلّٰهِ عِبَاداً لَا يَرَاهُمْ

તર્જુમા : "જબ તુમ મેં સે કિસી કી કોઈ ચીઝ ગુમ હો જાએ યા રાહ ભૂલે ઔર મદદ ચાહે ઔર ઐસી જગહ હો જહાં કોઈ હમદમ નહીં, તો ઉસે ચાહિયે યૂં પુકારે ઐ અલ્લાહ કે બન્દો મેરી મદદ કરો. ઐ અલ્લાહ કે બન્દો મેરી મદદ કરો. ઐ અલ્લાહ કે બન્દો મેરી મદદ કરો, કિ અલ્લાહ કે કુછ બન્દે હૈં જિન્હેં યહ નહીં દેખતા" (વહ ઈસ કી મદદ કરેંગે).

નામે કિતાબ : બરકાતુલ ઈમ્દાદ લે-એહલિલ ઈસ્તિમ્દાદ

મુસન્નિફ : ઈમામ અહમદ રઝા મુહદ્દિસ બરૈલવી

નાશિર : તહ્‌રીક ઈસ્લાહુલ અકાઈદ, કરાંચી, પાકિસ્તાન, સફહા : 15

ઈસ હદીસ શરીફ કે એક એક લફ્ઝ કા ગૌર સે મુતાલઆ કરેં. ઈસ હદીસ મેં **"ઐ અલ્લાહ કે બન્દો ! મેરી મદદ કરો"** કા જુમ્લા તકરાર કે સાથ તીન મરતબા હૈ ઔર યહ જુમ્લા કિસી આમ ઈન્સાન કા મકૂલા નહીં બલ્કિ ખૈરુલ બશર,સય્યદુલ ઈન્સ વલ્જાન,સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કા જુમ્લા હૈ. સરકારે દો આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ અપને ઉમ્મતિયોં કો યહ તા'લીમ ફરમાએં કિ અલ્લાહ કે બન્દોં સે મદદ તલબ કરો, લૈકિન મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્‌લવી કા યહ કહના હૈ કિ અલ્લાહ કે નબી સે મદદ માંગને વાલા મુશ્રિક હૈ. મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્‌લવી કા કૌલ હદીસ કે ફરમાન કે સરાસર મુતઝાદ હૈ ઔર ઈસ્લામી અકીદા કી બેખ કુની કરને વાલા હૈ.

ઈસ બહસ કો તૂલ ન દેતે હુએ અબ હમ મૈદાને યર્મૂક ચલ કર હઝરત માલિક નખઈ ઔર બતરીક સર્જિસ કે દરમિયાન વાકેઅ લડાઈ કા મન્ઝર દેખેં.

જબ હઝરત માલિક ને **"તૂં આગે બઢ ઐ સલીબ કે પરસ્તાર ! ઉસ મર્દ કી જાનિબ જિસ કે પુશ્ત પનાહ મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ હૈં"** કા જુમ્લા નિકાલા, તો સર્જિસ પર એક ખૌફ ઔર લરઝહ તારી હો ગયા ઔર ઉસ ને કોઈ જવાબ નહીં દિયા બલ્કિ હમ્લા કરને સે ભી બાઝ રહા. હઝરત માલિક ને ઉસ કો કઈ મરતબા લલ્કારા, લૈકિન વહ અપની જગહ સે હિલને કા નામ ન લેતા થા. ખુદ હઝરત માલિક ને ચાહા કિ ઉસ પર નૈઝા કા વાર કરેં, લૈકિન બતરીક સર્જિસ લોહે કે ગિલાફ મેં ઐસા મલ્બૂસ થા કિ ઉસ કે જિસ્મ પર કહીં ભી નૈઝા મારને કી જગહ નઝર ન આતી થી. પસ હઝરત માલિક ને ઘોડે કી રાન મેં નૈઝા મારા. નૈઝા લગતે હી સર્જિસ કા

ઘોડા બિદ્કા ઔર ઝૌર સે હિનહિના કર ઉછલ કૂદ કરને લગા. સર્જિસ ને ઘોડા કાબૂ મેં કરને કી બહુત કૌશિશ કી, લૈકિન નૈઝે કે ઝખ્મ કી વજહ સે ઉસ કા ઈઝ્તિરાબ બઢતા હી જાતા થા ઔર ઘોડા ચરાગ-પા હો ગયા. બતરીક સર્જિસ ને ઘબરાહટ કે આલમ મેં ઘોડે કી બાગ કો ઝટકા દિયા. ઈસ દૌરાન હઝરત માલિક ને ચાહા કિ નૈઝા ખીંચ કર દૂસરા વાર કરેં, લૈકિન નૈઝા ઘોડે કી બદન મેં ગહરાઈ તક પહુંચ કર પસલિયોં મેં ફંસ ગયા થા. હઝરત માલિક ને તાકત લગા કર નૈઝા ખીંચા તો ટૂટ ગયા ઔર નૈઝે કી અની ઘોડે કે બદન મેં રહ ગઈ. બતરીક સર્જિસ કા લગામ કો ઝટકા મારના ઔર હઝરત માલિક કા નૈઝા ખીંચના યહ દોનોં ફે'લ એક હી વક્ત મેં હુએ, ચુનાન્ચે ઘોડા પીઠ કે બલ ગિરા. ઘોડે કે સાથ બતરીક સર્જિસ ભી ઝમીન પર આ ગિરા. ઉસ ને ખડે હોને કી બહુત કૌશિશ કી, લૈકિન વહ ઝીન કે સાથ ઝન્જીરોં મેં જક્ડા હુવા થા, લિહાઝા ઉસ કા એક પાઉં ઘોડે કે જિસ્મ કે નીચે દબ ગયા. ફિર ભી ઉસ ને અપના બદન સરકા કર નિકલને કી કૌશિશ જારી રખી ઈતને મેં હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર દૌડતે હુએ વહાં પહુંચ ગએ ઔર સર્જિસ કે સર પર તલ્વાર કી ઐસી શદીદ ઝર્બ લગાઈ કિ લોહે કા ખૌદ ટૂટ ગયા ઔર ઉસ કા સર ખર્બૂઝા કી તરહ દો ટુકડે હો ગયા.

રૂમી લશ્કર કે સિપાહ સાલાર બાહાન કી મૈદાન મેં આમદ :-

ઈસ્લામ કે મુજાહિદોં ને જિસ આસાની સે બતરીક સર્જિસ કો કાટ કર ફૈંક દિયા વહ દેખ કર બાહાન લરઝ ઉઠા. ઉસ કો ઐસા મહ્‌સૂસ હુવા ગોયા ઉસ કા બાઝૂ કટ ગયા. ઉસ ને રૂમી લશ્કર કે અરાકીન કો જમા કર કે કહા કિ અબ મુઝે મૈદાન મેં જાના લાઝિમી હો ગયા હૈ. અગર મૈં ગાલિબ રહા ઔર ફતેહયાબી હૂઈ તો હિરક્લ બાદશાહ સે સુર્ખ રૂઈ સે મિલૂંગા ઔર અગર મારા જાઉં તો હિરક્લ બાદશાહ કો મેરા સલામ કહના ઔર ઈન કી ખિદમત મેં મેરા યહ પૈગામ પહુંચા દેના કિ મૈં ને દીને સલીબ કી ઈઆનત વ મદદ કરને મેં કિસી કિસ્મ કી કોતાહી નહીં કી, લૈકિન મૈં પરવર્દગારે આસ્માન પર ગાલિબ હોને કી કુવ્વતો તાકત નહીં રખતા, જિસ ને અરબોં કો હમ પર ગલ્બા દે કર હમારે શહરોં કા ઈન્હેં માલિક બના દિયા. રૂમી લશ્કર કે અરાકીન ને બાહાન સે કહા કિ ઐ સરદાર ! આપ મૈદાન મેં જાને કી જલ્દી મત કરો ઔર કિસી દૂસરે કો મૈદાન મેં ભેજો. બાહાન ને કહા કિ અબ મૈં ક્યા મુંહ લે કર બાદશાહ કે હુઝૂર જાઉંગા, જબ કિ હમારે લશ્કર કે અહ્‌મ અફરાદ હલાક હો ચુકે હૈં. મેરે લિયે યહી મુનાસિબ હૈ કિ નૈઝા બાઝી ઔર શમ્શીર ઝની કરતે હુએ મર જાઉં તાકિ કૌમ કી મલામત ઔર બાદશાહ કી

સરઝનિશ સે બચા રહૂં ઔર મૈં તુમ સબ કો સલીબ કે હવાલે ઔર ઈસ કી પનાહ મેં દેતા હૂં. લોગોં ને કહા ઐ બાદશાહ હમ આપ કો મૈદાન મેં હરગિઝ નહીં જાને દેંગે. પહલે હમ લડતે હુએ મર જાએં ફિર આપ મૈદાન મેં જાને કા કસ્દ કરના. હમારે ઝિન્દા હોતે હુએ આપ કો મુશક્કત ઉઠાને કી ઝરૂરત નહીં, લૈકિન બાહાન ને ઈન કી ગુઝારિશ કો ઠુકરા દિયા ઔર ચારોં કનીસોં કી કસમ ખા કર કહા અબ મૈદાન મેં મેરે ઈલાવા કોઈ નહીં જાએગા. બાહાન કે અઝ્મે મુસમ્મમ કે સામને ઉસ કી કૌમ ને હથિયાર ડાલ દિએ. બાહાન ને અપને બેટે કો બુલાયા ઔર સલીબે આ'ઝમ ઈસ કો દેતે હુએ કહા કિ તૂ મેરે કાઈમ મકામ કી હૈસિયત સે મેરા ઓહદા સંભાલ. ફિર બાહાન ને ઉમદા સામાને જંગ પહના. બાહાન કી તલ્વાર, નૈઝા, સિપર, ઝિરહ, ખૌદ, ઝીન વગૈરા મેં સોને કા કામ કિયા હુવા થા ઔર ઉસ મેં કીમતી જવાહિર જડે હુએ થે. બાહાન કે હાથ મેં સોને કા "ઉમૂદ" થા. જબ બાહાન મૈદાન મેં ખડા હુવા તો આફતાબ કી રૌશની મેં ઈસ તરહ ચમકતા થા કિ દેખને વાલે કો મહ્સૂસ હુવા કિ યહ કોઈ સોને કા મુજસ્સમા હૈ. બાહાન કે જિસ્મ ઔર ઘોડે પર જો જંગી સામાન થે ઉસ કી કીમત તક્રીબન સાઠ હઝાર દિર્હમ થી.

બાહાન ને મૈદાન મેં આ કર અપને ઘોડે કો ગરદાવા દિયા ઔર અપના નામ વ ઓહદા જતા જતા કર લડને કે લિયે મુકાબિલ તલબ કરને લગા. કબીલા દૌસ કા એક જવાન મુકાબલા કે લિયે મૈદાન મેં આયા. બાહાન ને ઉસ જવાન કો હમ્લા કરને કા મૌકા' હી ન દિયા ઔર ઉસ જવાન કે સર મેં સોને કા ઉમૂદ ઐસી શિદ્દત સે મારા કિ ઉસ કા સર ફટ ગયા ઔર ખૂન કા ચશ્મા જારી હો ગયા. લૈકિન વહ નૌ-જવાન મુસ્કુરાતે હુએ ખુશી સે મચલ મચલ કર આસ્માન કી જાનિબ ઈશારા કર રહા થા ઔર કહને લગા કિ મૈં જન્નત કા મુશ્તાક હૂં ઔર જન્નત કી હૂરેં મેરા ઈસ્તિક્બાલ કરને આઈ હૂઈ હૈં. ઉસ નૌ-જવાન કે ચેહરે પર રંજ વ તક્લીફ કે આસાર કે બજાએ ફરહત વ ઈન્બિસાત કે આસાર નઝર આતે થે :

મૌત નઝદીક, ગુનાહોં કી તહેં, મૈલ કે ખૌલ
આ બરસ જા કિ નહા ધો લે યહ પ્યાસા તેરા

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલવી)

ચંદ હી લમ્હોં કે બા'દ વહ દૌસી નૌ-જવાન અપને ઘોડે સે ઝમીન પર ગિરા ઔર શહીદ હો ગયા. બાહાન કી જુર્અત બઢ ગઈ. દૌસી જવાન કો શહીદ કર કે વહ

ગુરૂર મેં ભર ગયા ઔર અપની બહાદુરી ઔર શુજાઅત કી ગુલ બાંગ હાંકને લગા ઔર ચીખ ચીખ કર મુકાબિલ તલબ કરને લગા. બાહાન કી હૌસલા અફઝાઈ કરને ઔર ઉસ કો સરાહને કે લિયે રૂમી લશ્કર કે સિપાહી બુલન્દ આવાઝ મેં કલ્મએ કુફ્ર કા શૌર વ ગુલ મચાને લગે. હઝરત માલિક નખઈ ફિર એક મરતબા મૈદાન મેં આએ ઔર બાહાન કો લલ્કારા. બાહાન ને હઝરત માલિક નખઈ કે સર પર ઉમૂદ કા ઐસા સખ્ત વાર કિયા કિ હઝરત માલિક કા ખૌદ ટૂટ ગયા, ખૌદ કા એક ટુકડા પેશાની મેં પૈવસ્ત હો ગયા ઔર ઈન કી આંખ કે ઊપર કી હડ્ડી ટૂટ ગઈ, બે તહાશા ખૂન બહને લગા. ઈસી વજહ સે ઈન કા લકબ માલિક નખઈ "ઉશ્તર" હો ગયા. યા'ની આંખ કે ઊપર ઝખ્મ ખાને વાલા.

હઝરત માલિક નખઈ કી આંખોં તલે અંધેરા છા ગયા ઔર સર મેં ચક્કર આને લગે. બાહાન ઈસ ઈન્તિઝાર મેં થા કિ હઝરત માલિક અબ ઘોડે સે ગિરને વાલે હૈં. હઝરત માલિક ને ઈસ્લામી લશ્કર કી તરફ પલટ જાને કા ઈરાદા કિયા લૈકિન ઈન્હેં યહ ખ્યાલ આયા કિ ઈસ તરહ વાપસ પલટના મૈદાને જેહાદ સે પીઠ ફેરને કે મુતરાદિફ હૈ ઔર જેહાદ સે ભાગના અલ્લાહ કો ના-પસન્દ હૈ. લિહાઝા ઉન્હોં ને અપના ઈરાદા બદલ દિયા. ખુદ હઝરત માલિક નખઈ ને રિવાયત કિયા હૈ કિ મૈં શદીદ ઝખ્મ કી મુસીબત મેં મુબ્તલા થા ઔર મૈં ને અલ્લાહ તઆલા સે મદદ તલબ કી ઔર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ પર દુરૂદ ભેજા. **દફઅતન હઝરત માલિક કે જિસ્મ મેં એક અજીબ કુવ્વત ઔર તાકત પૈદા હૂઈ ઔર હઝરત માલિક ને લપક કર બાહાન કે બાઝૂ પર તલ્વાર કા વાર કિયા.** બાહાન ને ઝિરહ પહની થી મગર ફિર ભી તલ્વાર ને ઝિરહ કો કાટ કર ઝખ્મ કર દિયા. ઝખ્મ ગહરા નહીં થા. મા'મૂલી ઝખ્મ થા, લૈકિન ઝખ્મ સે ખૂન બહને લગા. અપને જિસ્મ સે ખૂન બહતા દેખ કર બાહાન ઘબરા ગયા ઔર અપને ઘોડે કી બાગ ફૈર કર રૂમી લશ્કર કી તરફ ભાગા. હઝરત માલિક ને ઉસ કા તઆકુબ કિયા લૈકિન બાહાન બર્ક રફ્તારી સે ભાગા થા, લિહાઝા હાથ ન આયા. બાહાન ઝખ્મી હો કર રૂમી લશ્કર મેં દાખિલ હુવા. અર્કાને લશ્કર ને સહારા દે કર ઉસે ઘોડે સે ઉતારા ઔર ઉસ કા ઝખ્મ બાંધા.

ઈધર હઝરત માલિક નખઈ ઈસ્લામી લશ્કર મેં વાપસ આએ. મુજાહિદોં ને ઈન કો ઘોડે સે ઉતારા ઔર ઝખ્મ કી મર્હમ પટ્ટી કી. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને રાહે ખુદા મેં મુશક્કત ઉઠાને પર અજ્રે અઝીમ કી બશારત સુનાઈ ઔર ઈન કે કામ કા શુક્રિયા અદા કિયા ઔર સલામત વાપસ આને ઔર ગલ્બા હાસિલ કરને કી મુબારકબાદ દી.

રૂમી લશ્કર કા હઝીમત ઉઠા કર ભાગના ઔર ઇસ્લામી લશ્કર કી ફતહ

બાહાન ઝખ્મી હાલત મેં વાપસ આયા થા ઔર વહ ખૌફ વ દેહ્શત સે લરઝ રહા થા. ન જાને ઉસ ને ક્યા દેખ લિયા થા કિ ઉસ કે બદન પર કપકપી તારી હો ગઈ થી ઔર વહ અપની મૌત કો સર પર ખેલતી દેખ રહા થા. ઈસ તરહ વહ આંખેં ફાડ ફાડ કર આસ્માન કી તરફ દેખ રહા થા. ઉસે અબ યકીન હો ગયા થા કિ મૈં મૌત કી આગોશ મેં જાને વાલા હૂં. બાહાન કી ભર ભર્રાહટ દેખ કર રૂમી લશ્કર કે સિપાહિયોં કે દિલ ઉચાટ હો ગએ. ઔર ઈન્હેં અપની જાન કે લાલે પડ ગએ. જાન બચી લાખોં પાએ પર અમલ કર કે ભાગ નિકલને કા ઈરાદા કરને લગે, લૈકિન અપને સરદારોં કે ખૌફ ઔર શર્મ સે હુઝૂરી મેં દિલ બરદાશ્તા હો કર રુકે હુએ થે. ઈધર હઝરત ખાલિદ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે કહા કિ ઐ સરદાર ! બાહાન કે ઝખ્મી હો કર વાપસ જાને કી વજહ સે રૂમી લશ્કર પર ખૌફ તારી હો ગયા હૈ ઔર ઈન કા હૌસલા ટૂટ ચુકા હૈ. મુનાસિબ હૈ કિ હમ પૂરે લશ્કર કે સાથ રૂમિયોં પર યલ્ગાર કર દેં ઔર ઈન કો ફાડ કર રખ દેં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ખાલિદ કે મશ્વરે કે મુતાબિક ઈસ્લામી લશ્કર કો યુરિશ કા હુક્મ દિયા.

તમામ મુજાહિદોં ને નારએ તક્બીર બુલન્દ કિયા ઔર રૂમી લશ્કર પર યક-બારગી ટૂટ પડે ઔર લડાઈ કા માહૌલ ગર્મ હો ગયા, શિદ્દત સે તૈગ ઝની ઔર નૈઝા બાઝી શુરૂ હો ગઈ. રૂમી સિપાહી પહલે હી સે પઝ્મુર્દા ઔર શિકસ્તા દિલ થે. મુજાહિદોં કી તલવારોં કે સામને ઠહર ન સકે. કુછ દૈર રૂમી સિપાહી મૈદાન મેં જમ કર લડે મગર મુજાહિદોં ને ઈન કી લાશોં કા અમ્બાર લગા દિયા. ખૂન કી નદી બેહ નિકલી. રૂમિયોં કે કદમ ઉખડ ગએ ઔર પીઠ દિખા કર રાહે ફરાર ઈખ્તિયાર કી. રૂમી લશ્કર કી જમ્ઈયત ઔર કસરત કી વજહ સે વહ એક સમ્ત નહીં ભાગ સકે, બલ્કિ મુખ્તલિફ રાસ્તોં સે ભાગે. જિસ કો ભી જહાં કુશાદગી દિખાઈ પડી, અપની જાન બચા કર ઉસ તરફ ભાગા. રૂમી સિપાહી દુમ દબા કર ચારોં તરફ ભાગ રહે થે ઔર જૈશે ઈસ્લામ કે મુજાહિદ ઈન કા તઆકુબ કર રહે થે ઔર જો ભી હાથ લગતા થા, ઉસ કો તહે તૈગ કરતે થે. હઝારોં કી તા'દાદ મેં રૂમી સિપાહી યાકૂસા નદી કી તરફ ભાગે. મુજાહિદીન ઈન કે તઆકુબ મેં ગએ, જબ નદી કા ઘાટ આયા તો રૂમી સિપાહિયોં

ને મુજાહિદોં કી તલ્વાર કે ખૌફ સે અપને ઘોડોં કે સાથ ઘાટ કી બુલન્દી સે નદી મેં છલાંગ લગા દી ઔર એક દૂસરે પર ગિર કર તમામ ગર્ક આબ હો કર હલાક હો ગએ.

બા'ઝ રૂમી સિપાહી ભાગ કર પહાડોં કી તરફ ગએ ઔર અપને ઘોડે છોડ કર પહાડ પર ચઢ ગએ. મુજાહિદોં ને હર સમ્ત ઈન કા તઆકુબ કિયા. જિન્હોં ને હથિયાર ફૈંક કર હાથ ઊપર ઉઠા કર ''**લફૂન લફૂન**'' યા'ની **અમાન,અમાન** પુકારા ઉન કો કત્લ નહીં કિયા બલ્કિ કૈદ કર લિયા. ગુરૂબે આફતાબ તક યહ સિલ્સિલા જારી રહા. શબ કે વક્ત તમામ મુજાહિદ ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં વાપસ આએ ઔર ફતહ વ નુસ્રત કે શુક્રાને મેં શબ ભર નમાઝ વ ઈબાદત મેં મશ્ગૂલ રહે.

સુબ્હ મેં યા'ની જંગે યર્મૂક કે પન્દરહવેં દિન તુલૂએ આફતાબ કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મુજાહિદોં કે હમરાહ મૈદાન કા ગશ્ત ફરમાયા. પૂરા મૈદાન રૂમી સિપાહિયોં કી લાશોં સે ભરા પડા થા. રૂમી મક્તૂલીન કી તા'દાદ કા શુમાર કરના દુશ્વાર થા, હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મુજાહિદોં કો હુક્મ દિયા કિ વહ સૂખી લક્ડિયાં જમા કરેં. તક્રીબન દસ હઝાર મુજાહિદીન ઈસ કામ પર ગએ ઔર હર મુજાહિદ અપને સાથ પંદરહ પંદરહ લક્ડિયાં લાયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હુક્મ દિયા કિ મૈદાન મેં પડી રૂમિયોં કી લાશોં પર એક એક લક્ડી રખતે આઓ. ઈસ તરહ મર્દુમ શુમારી કરને પર સિર્ફ યર્મૂક કે મૈદાન મેં એક લાખ, પાંચ હઝાર રૂમી સિપાહી મક્તૂલ પાએ ગએ. ઈસ્લામી લશ્કર કે ચાર હઝાર મુજાહિદ શહીદ હુએ થે. તમામ શોહદા કો મૈદાન સે ઉઠા કર કૈમ્પ મેં લાયા ગયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને નમાઝે જનાઝા પઢાઈ ઔર બા'દહુ ઈન કો દફ્ન કિયા ગયા.

જંગે યર્મૂક મેં ચાલીસ હઝાર રૂમી સિપાહી કૈદ હુએ. જંગ કે આખરી દિન રૂમી લશ્કર કે એક લાખ પાંચ હઝાર સિપાહિયોં કી લાશેં મૈદાન સે દસ્તયાબ હૂઈં. હઝારોં કી તા'દાદ મેં યાકૂસા નદી મેં ગિર કર હલાક હુએ. હઝારોં ભાગતે હુએ મક્તૂલ હુએ ઔર હઝારોં કી તા'દાદ મેં પહાડોં પર ચઢ ગએ, વહ મુજાહિદોં કે ખૌફ સે નીચે ન ઉતરે ઔર ભૂક વ પ્યાસ સે હલાક હો ગએ. મુજાહિદોં ને રૂમી લશ્કર કે કૈમ્પ પર કબ્ઝા કર લિયા. ચાંદી કે બર્તન,સોને કી સલીબેં,રૈશ્મી કપડે, ઝૈવરાત, જવાહિર, તલવારેં ઔર દીગર અસ્બાબે જંગ, ખૈમે, બિસ્તર, સવારી કે જાનવર વગૈરા લાખોં કી તા'દાદ મેં માલે ગનીમત હાસિલ હુવા. મુલ્કે શામ મેં ઈસ્લામી લશ્કર કી સબ સે અઝીમ ફતહ યર્મૂક મેં હૂઈ ઔર બહુત માલે ગનીમત હાસિલ હુવા.

બાહાન કા દમિશ્ક તક તઆકુબ ઔર હઝરત ખાલિદ કે હાથોં કત્લ

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ મુજાહિદોં કી લાશોં કો દફન કરને કે બા'દ લશ્કર ઝહફ લે કર રૂમિયોં કી તલાશ મેં જંગલોં ઔર પહાડોં કી તરફ રવાના હુએ. રાસ્તે મેં એક ચરવાહા મિલા. હઝરત ખાલિદ ને ઉસ સે રૂમી સિપાહિયોં કે મુતઅલ્લિક પૂછા તો ઉસ ને બતાયા કિ બાહાન અરમની ચાલીસ હઝાર લશ્કરિયોં કે સાથ દમિશ્ક કી તરફ ભાગ કર જા રહા હૈ. હઝરત ખાલિદ ને અપને સાથિયોં કો હુક્મ દિયા કિ દમિશ્ક કી તરફ જાને વાલી રાહ પર તૈઝી સે ચલો. સબ ને અપને ઘોડોં કી બાગેં ઢીલી છોડ દીં. હઝરત ખાલિદ ને બાહાન કે લશ્કર કો દમિશ્ક કે કરીબ પા લિયા ઔર જાતે હી તમામ મુજાહિદ મિસ્લે શૈર હમ્લા આવર હુએ. બાહાન ઔર ઉસ કે સાથિયોં કો પતા ચલા કિ **"સૈફુલ્લાહ" હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ** જૈશે ઈસ્લામ કો લે કર આ પહુંચે હૈં, તો ઉન કે હોશ ઉડ ગએ. મુજાહિદોં ને ઉન કે સરોં પર તલવારેં રખીં ઔર કત્લ કરના શુરૂ કિયા. બાહાન ને અપના કીમતી લિબાસ ઉતાર દિયા ઔર ઘોડે સે ઉતર કર પા-પ્યાદા હો ગયા તાકિ ઉસે કોઈ પહચાન ન સકે. ઉસ કા ઈરાદા ફરાર હોને કા થા, લિહાઝા વહ ઘમસાન કી લડાઈ મેં ઘોડોં કે દરમિયાન ઘુસ કર ભાગને લગા, લૈકિન હઝરત નો'માન બિન અઝ્દી યા હઝરત આસિમ બિન ખૌલ યરબૂઈ ને ઉસે પહચાન લિયા ઔર ઉસે કત્લ કર દિયા. બાહાન કે કત્લ હોતે હી તમામ રૂમી ભાગ નિકલે.

બાહાન કે લશ્કર કો હલાક કરને કા મા'રકા દમિશ્ક કે કિલ્લે કે બાહર ઔર કિલ્લે સે થોડે ફાસ્લા પર હુવા થા. જબ અહ્લે દમિશ્ક કો પતા ચલા કિ કિલ્લે કે બાહર યહ મઆમલા હુવા હૈ તો દમિશ્ક કે મુઅઝ્ઝઝ ઔર રોઉસા કા એક વફદ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે પાસ આયા ઔર કહા કિ ઈસ મા'રકા મેં હમ ગૈર જાનિબદાર રહે હૈં. હમ ને રૂમી લશ્કર કી ન તો કોઈ મદદ કી હૈ ઔર ન હી હમ ને તુમ્હારે ખિલાફ હથિયાર ઉઠાએ હૈં. હમ ને કોઈ ઐસા કામ ભી નહીં કિયા કિ જિસ સે તુમ કો નુક્સાન પહુંચે બલ્કિ હમ ને સુલહ કે અહદ વ પૈમાન કી પાબન્દી કી હૈ. ક્યા આપ હમારે રવય્યા સે મુત્મઈન હૈં ઔર હમ અપની સુલહ વ અમાન પર કાઈમ હૈં ? હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા તુમ ઈત્મિનાન રખો, તુમ્હારી સુલહ બ-દસ્તૂર કાઈમ હૈ. હઝરત ખાલિદ કા જવાબ સુન કર અહ્લે દમિશ્ક મુત્મઈન હુએ ઔર હઝરત ખાલિદ કા શુક્રિયા અદા કર કે ખુશી ખુશી દમિશ્ક વાપસ લૌટ ગએ.

ફિર હઝરત ખાલિદ યર્મૂક સે ભાગે હુએ રૂમી સિપાહિયોં કા તઆકુબ કરતે હુએ દમિશ્ક સે નિકલે ઔર જહાં કહીં ભી રૂમી સિપાહી હાથ લગતા, ઉસ કો કત્લ કર દેતે, ઈસ તરહ રૂમી સિપાહિયોં કો કત્લ કરતે હુએ "મન્યતુલ ઈકાત" નામી મકામ તક પહુંચે. વહાં એક દિન કયામ કિયા ઔર ફિર વહાં સે રવાના હો કર હુમુસ પહુંચે. દમિશ્ક સે હુમુસ તક કી મસાફત તય કરને કે દૌરાન હઝરત ખાલિદ ને હઝારોં રૂમિયોં કો વાસિલે જહન્નમ કિયા.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો પતા ચલા કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને લશ્કર કે સાથ હુમુસ પહુંચ ગએ હૈં, તો વહ ભી ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ યર્મૂક સે હુમુસ આ ગએ. ફિર વહાં સે તમામ જૈશે ઈસ્લામ કો લે કર દમિશ્ક આ ગએ. દમિશ્ક આ કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને માલે ગનીમત સે ખુમ્સ અલગ કર કે અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી ખિદમત મેં રવાના કિયા, જંગે યર્મૂક કી પૂરી તફસીલ ઔર ફતહે અઝીમ કા મુઝદએ જાં-ફઝા હઝરત હુઝૈફા બિન યમાન કે સાથ ભેજા ગયા. સાથ મેં દસ સાથિયોં કો ભી મદીના મુનવ્વરા ભેજા. હઝરત હુઝૈફા બિન યમાન કો માલે ગનીમત ઔર ખત દે કર મદીના મુનવ્વરા રવાના કરને કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ્લામી લશ્કર કો દમિશ્ક મેં ઠહરને કા હુક્મ દિયા. મુજાહિદોં ને દમિશ્ક મેં ઈસ્તિરાહત હાસિલ કી. હઝરત અબૂ ઉબૈદા અમીરુલ મો'મિનીન કે જવાબી ખત કા ઈન્તિઝાર કર રહે થે, તાકિ હુક્મે ખલીફા કે મુતાબિક મુજાહિદોં મેં માલે ગનીમત તક્સીમ કિયા જાએ.

હઝરત ઉમર ફારૂક કે ખ્વાબ મેં રસૂલલ્લાહ y કી તશ્રીફ આવરી

અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો જંગે યર્મૂક કે તઅલ્લુક સે ઈસ્લામી લશ્કર કે લિયે બહુત ઝિયાદહ ફિક્ર મન્દ થે. ક્યૂં કિ ઈન કો ઈત્તિલા' મિલી થી કિ યર્મૂક મેં ઈસાઈયોં કે લશ્કર કી તા'દાદ આઠ લાખ સે ભી ઝિયાદહ હૈ. ઈલાવા અઝીં કઈ દિનોં સે હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી જાનિબ સે કોઈ ખબર યા ઈત્તિલા' નહીં આઈ થી. જિસ દિન જંગે યર્મૂક મેં રૂમિયોં કો શિકસ્ત ફાશ ઔર લશ્કરે ઈસ્લામ કો ફતહે અઝીમ હાસિલ હૂઈ, ઉસ રાત હઝરત ઉમર ફારૂક ને ખ્વાબ દેખા. જિસ

કો ઈમામે સેયર વ તવારિખ હઝરત અલ્લામા વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ ને ઈસ તરહ નક્લ ફરમાયા હૈ :

"દેખા હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહો અન્હો ને શબે હઝીમતે રૂમ કો યહ ખ્વાબ કિ ગોયા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ અપને રૌઝએ મુકદસ મેં હૈં ઔર અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો અન્હો ઈન કે સાથ હૈં ઔર ઉમર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને સલામ કિયા ઔર કહા કિ યા રસૂલલ્લાહ ! સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ મેરા દિલ મુસલ્માનોં સે મુતઅલ્લિક હૈ ઔર નહીં જાનતા હૂં મૈં કિ અલ્લાહ તઆલા ને ઈન કે સાથ ક્યા કિયા ઉન કે દુશ્મનોં કે મુઆમલે મેં ઔર મૈં ને સુના હૈ કિ રૂમી આઠ લાખ હૈં. પસ ઈર્શાદ ફરમાયા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ ને કિ એ ઉમર ! ખુશ હો તુમ કિ બ-તહ્કીક ફતહ દી અલ્લાહ તઆલા ને મુસલ્માનોં કો ઔર શિકસ્ત દી ઈન કે દુશ્મનોં કો. ઈસ કદ્ર ઈન મેં સે મારે ગએ. ફિર પઢી રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલૈહ વ સલ્લમ ને યહ આયત

تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِيْنَ لَا يُرِيْدُوْنَ
عُلُوًّا فِى الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ

(હવાલા : - ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : - અલ્લામા વાકદી,સફહા : 273)

આયત કા હવાલા : સૂરએ કસસ, આયત નમ્બર 83

આયત કા તર્જુમા : "યહ આખેરત કા ઘર હમ ઈન કે લિયે કરતે હૈં જો ઝમીન મેં તકબ્બુર નહીં ચાહતે ઔર ન ફસાદ ઔર આકેબત પરહેઝ ગારોં હી કી હૈ." (કન્ઝુલ ઈમાન)

સુબ્હ નમાઝે ફજ્ર કે બા'દ હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને લોગોં સે અપના ખ્વાબ બયાન કિયા. ખ્વાબ સુન કર સબ બેહદ મસરૂર હુએ ક્યૂં કિ શૈતાન ખ્વાબ મેં ભી હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી સૂરત મેં નહીં આ સક્તા. લિહાઝા ઈસ ખ્વાબ કે સચ્ચે હોને કા એ'તમાદ કિયા ઔર યર્મૂક મેં લશ્કરે ઈસ્લામ કી ફતહ કા યકીન કિયા. ચંદ દિન ગુઝરે કિ હઝરત હુઝૈફા બિન યમાન અપને દસ સાથિયોં કે હમરાહ માલે ગનીમત ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા ખત લે કર મદીના મુનવ્વરા આએ.

હઝરત હુઝૈફા ને અમીરુલ મોમિનીન કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા ખત દિયા. અમીરુલ મોમિનીન ને ખત કા મઝ્મૂન લોગોં કો પઢ સુનાયા તો ખત કા મઝ્મૂન હુઝૂરે અક્દસ, આલિમે ગૈબ, મુત્તલેઅ અલા મા-કાન વ મા યકૂન, રસૂલે મુખ્તાર સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે ઝરીએ ખ્વાબ મેં હઝરત ઉમર કો દી ગઈ બશારત કે ઐન મુતાબિક થા. હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ને સજદએ શુક્ર અદા કિયા ઔર તમામ હાઝિરીન ને અલહમ્દો લિલ્લાહ ઔર સુબ્હાનલ્લાહ કી સદાએં બુલન્દ કીં.

મુઅઝ્ઝઝ કારેઈને કિરામ કી તવજ્જોહ દરકાર હૈ કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ કો જંગે યર્મૂક મેં ઈસ્લામી લશ્કર કો હાસિલ શુદા ફતહ કી ખુશખબરી સુનાઈ ઔર સાથ મેં રૂમી લશ્કર કે મક્તૂલ હોને વાલે સિપાહિયોં કી તા'દાદ ભી બતા દી ઔર વહ તા'દાદ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે ખત મેં મર્કૂમ તા'દાદ કે મુતાબિક થી. **યહ ઈલ્મે ગૈબ નહીં તો ઔર ક્યા હૈ ? કહાં મૈદાને યર્મૂક ઔર કહાં મદીના મુનવ્વરા ? ગુમ્બદે ખદ્રા મેં આરામ ફરમાતે હુએ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને યર્મૂક કી જંગ મેં કત્લ હોને વાલે રૂમી સિપાહિયોં કી તા'દાદ મા'લૂમ કર લી ઔર હઝરત ઉમર ફારૂક કો ઈસ તા'દાદ સે આગાહ ફરમા દિયા.** લૈકિન અફસોસ ! દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન યહ કહતે હૈં કિ "હુઝૂર સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો દીવાર કે પીછે કા ભી ઈલ્મ નહીં" (મઆઝલ્લાહ). હવાલા કે લિયે દેખો,કિતાબ "બરાહીને કાતેઆ" અઝ : ખલીલ અહમદ અમ્બેઠવી વ મુસદિકા મૌલવી રશીદ અહમદ ગંગોહી. ઈલ્મે ગૈબ કે તઅલ્લુક સે મુફસ્સલ બહસ ન કરતે હુએ સિર્ફ ઈશારા કર દિયા ગયા હૈ.

અલ-કિસ્સા ! અમીરુલ મો'મિનીન ને હઝરત હુઝૈફા સે દર્યાફ્ત ફરમાયા કિ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મુજાહિદોં મેં માલે ગનીમત તક્સીમ કર દિયા યા નહીં ? હઝરત હુઝૈફા ને અર્ઝ કિયા, અભી નહીં બલ્કિ સિર્ફ ખુમ્સ (20%) અલગ કર કે મેરે સાથ બૈતુલ માલ મેં જમા કરને કે લિયે ભેજા હૈ. બાકી માલ તક્સીમ કરને કે લિયે આપ કે હુક્મ કે મુન્તઝિર હૈં. હઝરત ઉમર ફારૂક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને ગનીમત તક્સીમ કરને કા તહ્રીરી હુક્મ નામા હઝરત હુઝૈફા કે હાથ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ઈર્સાલ ફરમાયા. હઝરત હુઝૈફા અમીરુલ મોમિનીન કા ખત લે કર દમિશ્ક આએ ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો દિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને વહ ખત મુજાહિદોં કો પઢ કર સુનાયા ઔર ફિર માલે ગનીમત તક્સીમ ફરમાયા. હર સવાર કે હિસ્સા મેં ચૌદહ હઝાર મિસ્કાલ સોના ઔર હર પૈદલ કે હિસ્સા મેં આઠ હઝાર મિસ્કાલ સોના આયા ઔર ઈસી તરહ ચાંદી ભી તક્સીમ હૂઈ.

❋ **<u>અબ તક ઈસ્લામી લશ્કર કે હાથોં ફતહ હોને વાલે મકામાત</u> :-**

(1) અરેકા(2) સહ્ના (3) તદમ્મુર (4) હૂરાન (5) બસરા (6) બૈતુલ લહિયા (7) અજનાદીન (8) દમિશ્ક (9) હિસ્ન અબીલ કિદ્સ (10) જોસિયા (11) હુમુસ (12) શીરઝ (13) રુસ્તન (14) હમાત (15) કન્સરીન (16) બા'લ્બક (17) યર્મૂક

ઈસ્લામી લશ્કર એક મહીના દમિશ્ક મેં ઠહરા. એક મહીના ગુઝરને કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદારોં કો અપને ખૈમે મેં જમા કિયા ઔર કહા કિ મેરા ઈરાદા દમિશ્ક સે કૂચ કરને કા હૈ. લૈકિન મૈં આપ હઝરાત કી રાએ મા'લૂમ કરના ચાહતા હૂં કિ યહાં સે બૈતુલ મુકદ્દસ જાએં યા કૈસારિયા ? સબ ને બ-યક ઝબાન કહા કિ ઐ સરદાર ! આપ અમીનુલ ઉમ્મત હૈં. આપ કા જો ભી ફૈસલા હોગા વહ હમ કો મુત્તફિકા તૌર પર મન્ઝૂર હૈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ મૈં ને અભી તક કોઈ ફૈસલા નહીં કિયા હૈ બલ્કિ મેં યહ ચાહતા હૂં કિ આપ તમામ હઝરાત કી રાએ મા'લૂમ કરને કે બા'દ હી ફૈસલા કરૂં. ઈસ પર હઝરત મઆઝ બિન જબલ ને કહા કિ ઐ સરદાર ! હમારી રાએ તલબ કરને સે બેહતર હૈ કિ આપ અમીરુલ મોમિનીન કી રાએ તલબ કરેં ઔર અમીરુલ મો'મિનીન જો હુક્મ ફરમાએં ઉસ પર અમલ કરેં. હાઝિરીન ને હઝરત મઆઝ બિન જબલ કા મશ્વરા પસન્દ કિયા ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઉસી વક્ત હઝરત અર્ફા બિન નાસેહ નખઈ કો ખત દે કર મદીના મુનવ્વરા રવાના કિયા. હઝરત ઉમર ને ખત પઢને કે બા'દ અજિલ્લ-એ સહાબએ કિરામ રિઝવાનુલ્લાહે તઆલા અલૈહિમ અજમઈન કો જમા કિયા ઔર સૂરતે હાલ સે આગાહ કરને કે બા'દ ઈન સે રાએ તલબ કી. હઝરત સય્યિદોના મૌલા અલી મુશ્કિલ કુશા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને કહા કિ ઐ અમીરુલ મોમિનીન ! આપ અબૂ ઉબૈદા કો હુક્મ કરો કિ વહ પહલે બૈતુલ મુકદ્દસ જાએં ઔર બૈતુલ મુકદ્દસ ફતહ કરને કે બા'દ કૈસારિયા જાએં ક્યૂં કિ રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને મુઝ કો ખબર દી હૈ પહલે બૈતુલ મુકદ્દસ ફતહ હોગા ઔર ઈસ કે બા'દ કૈસારિયા ફતહ હોગા. હઝરત અલી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી બાત સુન કર અમીરુલ મોમિનીન હઝરત ઉમર ને ફરમાયા કિ ઐ અબૂ હસન ! આપ સચ ફરમાતે હો. સચ ફરમાયા થા મુસ્તફા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને. ઈસ મઆમલે કો અલ્લામા વાકદી ને અપની કિતાબ મેં ઈસ તરહ નક્લ ફરમાયા હૈ :

''પસ કહા હઝરત મુરતઝા અલી કર્રમલ્લાહો વજ્હહુ ને કિ ઐ અમીરુલ મો'મિનીન ! હુક્મ કરો તુમ અબૂ ઉબૈદા બિન અલ જર્રાહ કો કિ જા ઉતરેં

વહ બ-જમિઅત લશ્કર મુસલ્માનોં કે બૈતુલ મુકદ્દસ પર. પસ ઘૈર લેવેં ઉસ કો ઔર લડેં વહાં કે લોગોં સે કિ યહ બેહતર ઔર મુબારક રાએ હૈ. પસ જિસ વક્ત ફતહ કરેગા અલ્લાહ તઆલા બૈતુલ મુકદ્દસ કો ફેરેં વહ અપને લશ્કર કો બ-જાનિબે કૈસારિયા કે કિ વહ બા'દ ઈસ કે ફતહ હો જાવેગી અગર ચાહા અલ્લાહ તઆલા ને. ઐસી હી ખબર દી થી મુઝ કો રસૂલલ્લાહ તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ ને. હઝરત ઉમર ને કહા કિ સચ ફરમાયા થા મુસ્તફા સલવાતુલ્લાહે અલૈહ ને ઔર સચ્ચે હો તુમ ઐ અબુલ હસન''

(હવાલા : - ફુતૂહુશ્શામ, અઝ અલ્લામા વાકદી, સફહા : 275)

હઝરત સય્યિદોના અલી મુરતઝા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે મશ્વરે કો કબૂલ ફરમાતે હુએ અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂક ને ફૌરન હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ખત લિખા કિ આપ પહલે બૈતુલ મુકદ્દસ જાએં ઔર બૈતુલ મુકદ્દસ કો ફતહ કરને કે બા'દ હી બ-જાનિબે કૈસારિયા કૂચ કરેં.

નાઝિરીને કિરામ તવજ્જોહ ફરમાએં કિ સય્યિદોના ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ઔર સય્યિદોના મૌલા અલી મુશ્કિલ કુશા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમા કા પુખ્તા અકીદા થા કિ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને મહબૂબે આ'ઝમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો ઈલ્મે ગૈબ અતા ફરમાયા થા ઔર આપ જમીએ મુગીબાત પર મુત્તલેઅ થે ઔર આપ કો યહ મા'લૂમ થા કિ પહલે બૈતુલ મુકદ્દસ ફતહ હોગા ઔર બા'દ મેં કૈસારિયા ફતહ હોગા ઔર ઈસ મઆમલે કી હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને હઝરત સય્યિદોના અલી મુરતઝા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો ખબર ભી દી થી ઔર હઝરત અલી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે ઈલ્મે ગૈબ પર ઐસા યકીન થા કિ જબ હઝરત ઉમર ફારૂક ને અજિલ્લ-એ સહાબએ કિરામ કો મશ્વરા કે લિયે જમા કિયા તો સહાબએ કિરામ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમ કી મજલિસ મેં હઝરત અલી ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે ઈલ્મે ગૈબ પર એ'તમાદ વ યકીન રખતે હુએ વહી મશ્વરા દિયા જો હુઝૂરે અક્દસ ને ગૈબ કી ખબર દેતે હુએ ફરમાયા થા કિ બૈતુલ મુકદ્દસ પહલે ફતહ હોગા. સિર્ફ સય્યિદોના હઝરત અલી હી નહીં બલ્કિ હઝરત ઉમર-ફારૂકે આ'ઝમ ઔર તમામ સહાબએ કિરામ કા પુખ્તા અકીદા થા કિ અલ્લાહ કે મહબૂબે આ'ઝમ કો

ઈલ્મે ગૈબ હાસિલ થા ઔર ઈલ્મે ગૈબ કી બિના પર જો ફરમાયા હૈ વહ સૌ ફીસદ સચ હૈ. અલ-હાસિલ ! તમામ સહાબએ કિરામ કા યહ અકીદા થા કિ હુઝૂર સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો ઈલ્મે ગૈબ થા, લૈકિન દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન યહ કહતે હૈં કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો ઈલ્મ ગૈબ નહીં થા. ઔર યહ અકીદા રખના કિ આપ કો ઈલ્મે ગૈબ થા શિર્ક હૈ.

- વહાબી, દેવબન્દી ઔર તબ્લીગી જમાઅત કે ઈમામ વ પૈશવા **મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી** ને લિખા હૈ :

''કિસી નબી,વલી યા ઈમામ વ શહીદ કી જનાબ મેં હરગિઝ યહ અકીદા ન રખે કિ વહ ગૈબ કી બાત જાનતે હૈં બલ્કિ રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલૈહ વ સલ્લમ કે બારે મેં ભી યહ અકીદા ન રખે.''

(હવાલા : - તક્વિયતુલ ઈમાન,નાશિર : - દારુસ્સલ્ફિયા,બમ્બઈ,સફહા : 47)

- તબ્લીગી જમાઅત કે બાની **મૌલવી ઈલ્યાસ કાંધલવી** કે પીર વ મુર્શિદ ઔર વહાબી દેવબન્દી તબ્લીગી જમાઅત કે ઈમામ રબ્બાની ઔર મુક્તદા **મૌલવી રશીદ અહમદ ગંગોહી** સાહિબ કા ફત્વા હૈ :

''ઔર યહ અકીદા રખના કિ આપ કો ઈલ્મે ગૈબ થા, સરીહ શિર્ક હૈ''

(હવાલા : - ફતાવા રશીદિયા, નાશિર : - મક્તબા થાનવી, દેવબન્દ,સફહા : 103)

તઅજ્જુબ કી બાત હૈ કિ જિસ અકીદે કો સહાબએ કિરામ ને અપનાયા ઔર જિસ પર યકીન કિયા, ઉસ અકીદે કો દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન શિર્ક કહ રહે હૈં. અબ નાઝેરીન હી ફૈસલા કરેં કિ મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી ઔર મૌલવી રશીદ અહમદ ગંગોહી કે મુન્દરજા બાલા ફતાવે કિન પર ચસ્પાં હો રહે હૈં ?

અલ-કિસ્સા ! અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂક કા જવાબી ખત લે કર હઝરત અર્ફા બિન નાસેહ નખઈ મદીના મુનવ્વરા સે નિકલે. ઈધર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈસ્લામી લશ્કર કો લે કર દમિશ્ક સે બાહર જાબિયા નામી મકામ પર પડાવ કિયે હુએ થે. હઝરત અર્ફા ને જાબિયા પહુંચ કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો અમીરુલ મો'મિનીન કા ખત દિયા.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને તમામ મુસલ્માનોં કો જમા કર કે ખત પઢા. મઝ્મૂન સુન કર તમામ હાઝિરીન ખુશ હુએ ઔર કહા કિ જબ હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ઔર હઝરત અલી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમા ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી પૈશીન ગોઈ કે મુતાબિક ફતહ કી બશારત દી હૈ તો ઈન્શા અલ્લાહ બૈતુલ-મક્દિસ ઝરૂર ફતહ હોગા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઉસી વક્ત ઈસ્લામી લશ્કર સે ફરમાયા કિ અમીરુલ મોમિનીન કે હુક્મ કે મુતાબિક હમ પહલે બૈતુલ મુકદ્દસ કી તરફ કૂચ કરેંગે.

જંગે બૈતુલ મુક્દ્દસ

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને જાબિયા સે ઈસ્લામી લશ્કર કો હસ્બે ઝૈલ તર્તીબ સે બૈતુલ મુકદ્દસ કી જાનિબ રવાના ફરમાયા ઔર હર એક સરદાર કો નિશાન (અલમ) અતા ફરમાયા.

- પહલે દિન હઝરત યઝીદ બિન અબૂ સુફ્યાન કો પાંચ હઝાર સવારોં પર સરદાર મુકર્રર ફરમા કર રવાના કિયા.
- દૂસરે દિન હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના કો પાંચ હઝાર સવારોં પર સરદાર મુકર્રર ફરમા કર રવાના કિયા.
- તીસરે દિન હઝરત મિરકાલ હાશિમ બિન ઉતબા કો પાંચ હઝાર સવારોં પર સરદાર મુકર્રર ફરમા કર રવાના કિયા.
- ચૌથે દિન હઝરત મુસય્યબ બિન નજીબા ફઝારી કો પાંચ હઝાર સવારોં પર સરદાર મુકર્રર ફરમા કર રવાના કિયા.
- પાંચવેં દિન હઝરત કૈસ બિન હબીરા મુરાદી કો પાંચ હઝાર સવારોં પર સરદાર મુકર્રર ફરમા કર રવાના કિયા.
- છટે દિન હઝરત ઉરવા બિન મહલહલ બિન યઝીદ અલ-જબલ કો પાંચ હઝાર સવારોં પર સરદાર મુકર્રર ફરમા કર રવાના કિયા.

મુન્દરજા બાલા તર્તીબ સે હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને છે (6) દિન મેં તીસ હઝાર કા ઈસ્લામી લશ્કર જાબિયા સે બૈતુલ મુકદ્દસ રવાના ફરમાયા. બાકી લશ્કર મઅ મસ્તૂરાત, અતફાલ, સવારીયાં ઔર સામાન, જાબિયા મેં મુકીમ રહા ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા વ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બાકી લશ્કર કે સાથ જાબિયા મેં ઠહરે રહે.

બૈતુલ મુકદ્દસ મેં ઈસ્લામી લશ્કર કી આમદ :-

સબ સે પહલે હઝરત યઝીદ બિન અબૂ સુફ્યાન પાંચ હઝાર સવારોં કે સાથ બૈતુલ મુકદ્દસ પહુંચે ઔર કિલ્લે કે બાહર થોડે ફાસ્લા પર "બાબે ઈરહા" કે સામને પડાવ કિયા. ઈસ્લામી લશ્કર ને આતે હી તક્બરીરો તહલીલ કે ફલક શગાફ ના'રે બુલન્દ કિયા, ઈન ફલક શગાફ ના'રોં કી ધમક સુન કર અહ્લે શહર ચૌંક ઉઠે ઔર કિલ્લે કી દીવાર પર ચઢ કર દેખા, તો બાબે ઈરહા કે સામને ઈસ્લામી લશ્કર અપના કૈમ્પ ખડા કર રહા થા. રૂમિયોં ને સિર્ફ પાંચ હઝાર કા કલીલ લશ્કર દેખ કર ઈસ્લામી લશ્કર કો મા'મૂલી વ હકીર જાના. દૂસરે દિન હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના ઔર તીસરે દિન હઝરત મિરકાલ હાશિમ બિન ઉતબા અપને અપને લશ્કરોં કે સાથ તક્બીર વ તહલીલ કહતે હુએ આએ ઔર "બાબે ગર્બી" કે સામને કુછ ફાસ્લા પર પડાવ કિયા. ચૌથે દિન હઝરત મુસય્યબ બિન નજીબા ફઝારી અપને લશ્કર કે સાથ આ પહુંચે ઔર "બાબે વસ્તા" કે સામને ઠહરે. પાંચવેં દિન હઝરત કૈસ બિન હબીરા મુરાદી કા લશ્કર નારએ તક્બીર વ તહલીલ બુલન્દ કરતા હુવા આયા ઔર વહ ભી બાબે વસ્તા કે સામને હઝરત મુસય્યબ ફઝારી કે લશ્કર કે કરીબ ખૈમા ઝન હુવા. છટે રોઝ હઝરત ઉરવા બિન મહલહલ બિન યઝીદ અલ-જબલ અપને લશ્કર કે સાથ આએ ઔર "રમલા" કે રાસ્તા કે કરીબ "મેહરાબે દાવૂદ" સે મુત્તસિલ કૈમ્પ લગાયા.

ઈસ તરહ તીસ હઝાર કે ઈસ્લામી લશ્કર ને બૈતુલ મુકદ્દસ કે કિલ્લે કા મુહાસરા કર લિયા. રોઝાના ઈસ્લામી લશ્કર કી એક કિસ્ત આતી. આને પર શૌરો ગુલ હોતા. જિસે સુન કર રૂમી કિલ્લે કી દીવાર પર ચઢતે. થોડી દૈર મુઆઈના કરતે. ફિર ઉતર જાતે. બૈતુલ મુકદ્દસ કા કિલ્લા નિહાયત બુલન્દ, વસીઅ ઔર મઝબૂત થા. જિસ દિન ઈસ્લામી લશ્કર કી પહલી બટાલિયન બૈતુલ મુકદ્દસ આઈ થી ઉસી દિન સે રૂમિયોં ને કિલ્લે કી ફસીલ પર ચારોં તરફ ઈંટ, પત્થર, કે ઢૈર લગા દિયે થે. તીર કમાનેં, આલાતે હર્બ વ ઝર્બ જમા કર દિયા થા, લૈકિન કુછ તા'રુઝ નહીં કરતે થે. ઈસ્લામી લશ્કર કી આખરી કિસ્ત કો બૈતુલ મુકદ્દસ પહુંચે તીન દિન ગુઝર ગએ, લૈકિન અહ્લે શહર કિલ્લે મેં મહસૂર બૈઠે રહે. હર દિન કિલ્લે કી દીવાર પર આતે, ઈસ્લામી લશ્કર કો દેખતે, ફિર કુછ દૈર બા'દ નીચે ઉતર જાતે. રૂમિયોં કી તરફ સે કિસી કિસ્મ કી કોઈ હર્કત નહીં હોતી થી બલ્કિ **ટુક ટુક દીદમ, દમ ન કશીદમ** કા મઆમલા થા.

ઈસ્લામી લશ્કર ને તીન દિન ઈન્તિઝાર કિયા કિ શાયદ અહ્લે શહર કિસી

એલચી કો ભેજેંગે ઔર લડાઈ યા સુલહ કે મઆમલા મેં ગુફ્તગૂ કરેંગે, મગર ન તો કોઈ કાસિદ આયા ન કિસી રૂમી ને ઝાતી તૌર પર મુજાહિદોં સે કોઈ ગુફ્તગૂ કી ઔર ન હી રૂમિયોં કી જાનિબ સે કિસી કિસ્મ કા કોઈ હમ્લા હુવા. ગોયા કિ વહ ઈસ્લામી લશ્કર કી આમદ સે બે-ખબર હોં ઔર યહ ઝાહિર કરને કી કૌશિશ કી કિ હમારે નઝદીક તુમ્હારી કોઈ વક્અત ઔર અહ્‌મિયત નહીં. હાલાં કિ ઈસ્લામી લશ્કર સે ગાહે ગાહે તક્બીર વ તહલીલ કી સદાએં બુલન્દ હોતી રહતી થીં ઔર વહ સુનતે થે. ઔર શહર પનાહ કી ફસીલ સે ઈસ્લામી લશ્કર કો વહ દેખતે ભી થે, મગર ફિર ભી વહ કસ્દન અંધે ઔર ગૂંગે બને બૈઠે થે. ઈસ્લામી લશ્કર કે એક મુજાહિદ ને ચૌથે રોઝ હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના સે કહા કિ ઐ સરદાર ! ક્યા બૈતુલ મુકદ્દસ કે બાશિન્દે બહરે હૈં જો હમારી આવાઝેં નહીં સુનતે ? યા અંધે હૈં જો હમેં નહીં દેખતે ? યા ગૂંગે હૈં જો બાત નહીં કરતે ? ઐ સરદાર ! હમ કો ઈન પર હમ્લા કરને કી ઈજાઝત અતા કરો. હઝરત શુર્હબીલ ને ફરમાયા કિ ઈન લોગોં કો અપની કસરત પર નાઝ ઔર કિલ્લે કી મઝબૂતી પર એ'તમાદ હૈ.

ઉસી દિન હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન અપને સાથ ચંદ હથિયાર બન્દ મુજાહિદ ઔર એક મુતર્જિમ કો સાથ લે કર કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ ગએ. કિલ્લે કી ફસીલ પર રૂમી ખામૌશ ખડે ઈન કી તરફ દેખ રહે થે. મુતર્જિમ ને પુકાર કર કહા કિ ઐ બૈતુલ મુકદ્દસ કે બાશિન્દો ! ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર તુમ સે ગુફ્તગૂ કરના ચાહતે હૈં. રૂમિયોં ને જવાબ મેં કહા કિ કિસ મઆમલા મેં બાત ચીત કરના ચાહતે હૈં. હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન ને મુતર્જિમ કે તવસ્સુત સે ફરમાયા કિ કલ્મએ હક્ક **"લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ"** પઢ કર ઈસ્લામ મેં દાખિલ હો જાઓ, હમારી દા'વત કબૂલ કર કે હમારે ભાઈ બન જાઓ ઔર હમારી તલવારોં સે અપની જાનેં મામૂન કર લો, અલ્લાહ તઆલા તુમ્હારે માઝી કે ગુનાહોં કો બખ્શ દેગા. તમામ રૂમિયોં ને જવાબ મેં કલ્મએ કુફ્ર બુલન્દ કિયા ઔર શૌર મચાને લગે ઔર કહા કિ હમ અપના મઝહબ હરગિઝ નહીં છોડેંગે. અપને દીન સે મુન્હરિફ હોને સે મર જાના બેહતર સમઝતે હૈં. હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન ને ફરમાયા કિ અગર તુમ કો દીને ઈસ્લામ કબૂલ કરને સે ઈન્કાર હૈ તો ફિર જિઝ્યા અદા કરના હોગા, તબ હમ સે અમાન હાસિલ કર સકોગે વર્ના હમારે ઔર તુમ્હારે દરમિયાન તલ્વાર ફૈસલા કરેગી. રૂમિયોં ને કહા કિ જિઝ્યા અદા કર કે હમ ઝલીલ હોના નહીં ચાહતે ઔર હમ કો તુમ્હારે અમાન કી કોઈ હાજત નહીં. હમ તુમ સે હર હાલત મેં લડેંગે, લૈકિન અપને દીન સે મુન્હરિફ હોના યા જિઝ્યા

અદા કરના, દોનોં બાતેં હમેં કતઅન મન્ઝૂર નહીં. લિહાઝા તુમ સે જો હો સકે કરો, હમ તુમ કો દેખ લેંગે.

હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન મુન્દરજા બાલા ગુફ્તગૂ કરને કે બા'દ અપને કૈમ્પ મેં આએ ઔર લશ્કર કે તમામ સરદારોં કો જમા કર કે સૂરતે હાલ સે આગાહ કિયા ઔર કહા કિ આપ હઝરાત કી ક્યા રાએ હૈ ? હમેં ઈન પર હમ્લા કરના ચાહિયે યા ઈસી તરહ તવક્કુફ કરના ચાહિયે ? ક્યૂં કિ હમારે સિપેહ સાલારે આઝમ ને હમ કો બૈતુલ મુકદ્દસ કો સિર્ફ મુહાસરા કરને કા હુક્મ દિયા હૈ, હમ્લા કરને કા હુક્મ નહીં દિયા. તમામ સરદારોં ને કહા કિ મુનાસિબ યહ હૈ કિ હમ પહલે હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો પૂરી કૈફિયત લિખેં ઔર વહ જૈસા હુક્મ દેં, ઈસ કે મુતાબિક અમલ કરેં, ચુનાન્ચે હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન ને કાસિદ કે ઝરીએ ફૌરન હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ખિદમત મેં નામા ઈર્સાલ કિયા ઔર યહાં કી તમામ કૈફિયત કલમબન્દ કી. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી તરફ સે જવાબ આયા કિ મૈં તુમ્હેં હુક્મ દેતા હૂં કિ બૈતુલ મુકદ્દસ કે કિલ્લે પર હમ્લા શુરૂ કરો. ઔર મૈં ભી ઈસ્લામી લશ્કર ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે હમરાહ જાબિયા સે રવાના હો કર બૈતુલ મુકદ્દસ પહુંચ રહા હૂં. તુમ મેરે આને કા ઈન્તિઝાર મત કરના બલ્કિ ખત મિલતે હી હમ્લા શુરૂ કર દો.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા ખત હઝરત યઝીદ બિન સુફ્યાન ને તમામ સરદારોં કે પાસ ભેજા. ઉન્હોં ને અપને લશ્કર કો ખત પઢ કર સુનાયા. ખત સુન કર તમામ મુજાહિદીન ખુશ હુએ ઔર સબ ને ખુશી વ મસર્રત કે સાથ રાત ગુઝારી. રાત ભર મુજાહિદીન અપને હથિયારોં કો દુરુસ્ત કરને ઔર જંગ કી તૈયારી મેં મસ્રૂફ રહે ઔર સુબ્હ કા ઈન્તિઝાર કરને લગે.

જંગે બૈતુલ મુક્દ્દસ કા પહલા દિન

રાત કી બિખરી હૂઈ સિયાહ ઝુલ્ફેં સિમટીં ઔર કિનારએ ઉફક સે તુલૂએ ફજ્ર કે આસાર નમૂદાર હુએ, લશ્કર મેં મુઅઝ્ઝિનોં ને અઝાન દી. હર સરદાર ને અપને લશ્કર કે સાથ બા-જમાઅત નમાઝે ફજ્ર અદા કી. હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન ને અપને લશ્કર કી ઈમામત કી ઔર કુરઆન શરીફ કી સૂરએ માઈદા કી તિલાવત શુરૂ કી ઔર જબ ઈસ આયત પર પહુંચે :

يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللهُ لَكُمْ
وَلَا تَرْتَدُّوا عَلٰى أَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوْا خَاسِرِيْنَ

(સૂરએ માઈદા, આયત : 21)

તર્જુમા : "ઐ કૌમ ઈસ પાક ઝમીન મેં દાખિલ હો, જો અલ્લાહ ને તુમ્હારે લિયે લિખી હૈ ઔર પીછે ન પલટો કિ નુકસાન પર પલટોગે."

(કન્ઝુલ ઈમાન)

નમાઝિયોં પર ખશીયતે ઈલાહી તારી હો ગઈ. ઈત્તિફાક કી બાત હૈ કિ હર ઈમામ ને ઉસ દિન નમાઝે ફજ્ર મેં ઈસી આયત કી તિલાવત કી. નમાઝ કી તક્મીલ કે બા'દ તમામ મુજાહિદ મુસલ્લહ હો કર મૈદાન મેં આએ. હર તરફ સે ઈસ્લામી લશ્કર ને કિલ્લે પર હમ્લા કિયા, અહ્‌લે શહર જવાબી હમ્લા કે લિયે મુસ્તઈદ થે. ઉન્હોં ને તીરોં કી બૌછાર શુરૂ કી ઔર મિન્જેનીક સે પત્થરોં કી બારિશ બરસાઈ. બાશિન્દગાને બૈતુલ મુકદ્દસ ને ઈસ્લામી લશ્કર કા ઝરા ભી ખૌફ વ ડર મહ્‌સૂસ ન કિયા ઔર દિલૈરી સે લડતે હુએ તીર ઔર પત્થર બરસાતે રહે. સુબ્હ સે શામ તક મુસલ્સલ મુકાબલા હોતા રહા. ઈસ્લામી લશ્કર કે બહુત સે અફરાદ શદીદ ઝખ્મી,ઔર કુછ શહીદ ભી હુએ. જબ આફતાબ દામન ઉફુક મેં પનાહ ગુઝીં હુવા તબ જંગ મૌકૂફ હૂઈ ઔર ઈસ્લામી લશ્કર અપને અપને સરદાર કે હમરાહ કૈમ્પ મેં વાપસ આયા.

જંગ કા દૂસરા ઔર ફિર મુસલ્સલ ગ્યારહવાં દિન :-

દૂસરે દિન બા'દ નમાઝે ફજ્ર તમામ સરદાર અપને અપને લશ્કરોં કો લે કર કિલ્લે કી તરફ રવાના હુએ. મુજાહિદીન અલ્લાહ તઆલા કા ઝિક્ર કરતે ઔર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ પર દુરૂદ પઢતે હુએ આગે બઢ રહે થે. કિલ્લે સે કુછ ફાસ્લા પર ઠહર કર તીર ચલાના શુરૂ કિયા. કિલ્લે કી દીવાર પર મિન્જેનીક ઔર કમાનોં સે પત્થર ઔર તીર બરસને શુરૂ હુએ. રૂમી બરાબર જવાબી હમ્લા કરતે ઔર કિસી તરહ ભી મગ્લૂબ વ ખાઈફ નહીં થે, બલ્કિ આલી હિમ્મતી ઔર દિલૈરી સે લડતે થે. ઈસ દિન ભી ગુઝિશ્તા કલ જૈસી કૈફિયત રહી. મૈદાન સે મુજાહિદીન ઔર કિલ્લે કી દીવાર સે રૂમી એક દૂસરે પર શામ તક તીર ઔર પત્થર ફૈંકતે રહે ઔર આફતાબ ગુરૂબ હોને પર જંગ મૌકૂફ હૂઈ ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કૈમ્પ મેં વાપસ આયા. ઈસી તરહ મુસલ્સલ દસ દિન તક લડાઈ હોતી રહી. હસ્બે મા'મૂલ નમાઝ ફજ્ર કે બા'દ જંગ શુરૂ હોતી ઔર ગુરૂબે આફતાબ કે વક્ત મૌકૂફ હોતી. હાલાં કિ ઈન અય્યામ મેં ઈસ્લામી લશ્કર ને કિલ્લા ફતહ કરને કી ઈન્તેહાઈ કૌશિશ કી, મગર કામ્યાબી હાસિલ ન હૂઈ. રૂમી કિસી કો ભી કિલ્લે કી ફસીલ કે કરીબ આને નહીં દેતે. જો કોઈ જુર્અત કર કે કિલ્લે કી દીવાર કે નઝદીક જાને કી કૌશિશ કરતા ઉસ પર કસરત સે તીર ઔર પત્થર બરસા કર ઝખ્મી કર દેતે ઔર ઉસ કો મજબૂરન પીછે હટના પડતા. રૂમિયોં ને દસ દિન તક ઈસ્લામી લશ્કર કા બરાબર મુકાબલા કિયા ઔર કિસી કિસ્મ કે ખૌફ વ હરાસ મેં મુબ્તલા ન હુએ બલ્કિ દિલૈરી સે લડતે રહે. મુલ્કે શામ મેં શાયદ યહ પહલા મા'રકા થા કિ રૂમિયોં ને ઈસ્લામી લશ્કર સે મુત્લક ખૌફ ન ખાયા ઔર લડાઈ કે મઆમલા મેં જુર્અત વ દિલૈરી દિખાઈ.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર હઝરત ખાલિદ કી બૈતુલ મુકદ્દસ આમદ :-

જંગ કે ગ્યારહવેં દિન હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ બૈતુલ મુકદ્દસ આ ગએ. ઈન કે આને કી ઈત્તિલા' મિલતે હી મુજાહિદોં મેં ખુશી કી લહર દૌડ ગઈ. થોડી દૈર મેં હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે લશ્કર કા નિશાન નમૂદાર હુવા. ઈસ નિશાન કો હઝરત ગાલિબા બિન સાલિમ ને ઉઠાયા થા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે દાઓં તરફ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઔર બાઓં તરફ હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી બક્ર સિદ્દીક થે. જબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા લશ્કર કરીબ આ પહુંચા તો, બૈતુલ મુકદ્દસ મેં મુકીમ ઈસ્લામી લશ્કર કે તમામ મુજાહિદોં ને તહલીલ વ તક્બીર સે ઈન કા ખૈર મુકદમ કિયા. એક સાથ હઝારોં મુજાહિદોં ને બુલન્દ આવાઝ સે તહલીલ વ તક્બીર કે ના'રે લગાએ ઔર ઈસ

સદા સે કિલ્લે કી દીવારેં ઔર પૂરા શહર ગૂંજ ઉઠા. પૈહમ તકબીરોં કી આવાઝેં સુન કર અહ્લે શહર હૈરત વ તા'જ્જુબ મેં પડે કિ આખિર ક્યા મઆમલા હૈ ? મુસલ્માન ક્યૂં શૌર કર રહે હૈં ? કિલ્લે કી ફસીલ સે બ-ગૌર દેખા તો મા'લૂમ હુવા કિ મુસલ્માનોં કે સરદાર લશ્કર કે સાથ આ પહુંચે હૈં. ઈસ્લામી લશ્કર કી કુમુક આને પર અબ રૂમી કુછ ઘબરાએ ઔર ઈન કે દિલોં મેં રોઅબ સમાયા, લિહાઝા રોઉસા ઔર બતારેકા શહર કે બડે કનીસા કે બતરીક કે પાસ આએ. ઈસ બતરીક કા નામ "કુમામા" થા ઔર જો તમામ બત્રીકોં ઔર રાહિબોં સે મુઅઝ્ઝઝ ઔર બુઢ્ઢા થા. સબ ઉસ કી અઝ્મત કે કાઈલ થે ઔર ઉસ કી બેહદ ઈઝ્ઝત વ તક્રીમ કરતે થે. બતરીક કુમામા દીને નસ્રાનિયા ઔર દીને યહૂદ કા ઝબર દસ્ત આલિમ થા. તૌરેત,ઈન્જીલ,ઝબૂર ઔર દીગર કુતુબે સાબિકા ઔર મલાહિમ કી મા'લૂમાત કે સિલ્સિલે મેં મુલ્કે શામ મેં ઉસ કા કોઈ સાની ન થા.

અહ્લે શહર ને કનીસા મેં જા કર બતરીક કુમામા કો તા'ઝીમી સજદા કિયા ઔર ઉસ કે સામને અદબ વ એહતરામ સે ખડે રહે. ઐન ઉસી વક્ત ઈસ્લામી લશ્કર સે નારએ તક્બીર કી સદા બુલન્દ હૂઈ જિસ કી આવાઝ બતરીક કુમામા કે કાનોં તક પહુંચી. બતરીક કુમામા ને હાઝિરીન સે પૂછા કિ આજ ક્યા મઆમલા હૈ કિ મુસલ્માન ગાહે ગાહે શૌર બુલન્દ કરતે હૈં. અહ્લે શહર ને કહા કિ આજ મુસલ્માનોં કા સરદાર યહાં આયા હૈ, જિસ કી ખુશી મેં મુસલ્માન બાર બાર શૌર મચાતે હૈં. બતરીક કુમામા ને જબ સુના કિ ઈસ્લામી લશ્કર કા સરદાર આયા હૈ તો ઉસ કે ચેહરે કા રંગ ઉડ ગયા ઔર વહ ઝૌર સે "**હી હી**" કહને લગા. મુસલ્સલ કઈ મરતબા વહ "**હી હી**" કહતા રહા ઔર ઉસ પર એક અજીબ કૈફિયત તારી હો ગઈ. રૂમી ઝબાન મેં અફસોસ ઔર ગમ કા ઈઝહાર કરને કે લિયે "**હી હી**" કા કલ્મા ઈસ્તે'માલ હોતા હૈ. અહ્લે શહર ને બતરીક કુમામા કી મુતગય્યર હાલત દેખી તો ઉન્હોં ને કહા કિ ઐ હમારે મુઅઝ્ઝઝ રહબર ! ઈસ તરહ અફસોસ કા ઈઝહાર કરને કી વજહ ક્યા હૈ ? બતરીક કુમામા ને કહા કિ કસમ હૈ હક્કે ઈન્જીલ કી ! અગર યહ વહી સરદાર હૈ તો તુમ્હારી હલાકત નઝદીક હૈ. અહ્લે શહર ને કહા કિ ઐ હમારે આકા ! હમ આપ કી બહુત હી ઈઝ્ઝત વ તા'ઝીમ કરતે હૈં. આપ કી યહ બાત હમારી સમઝ મેં નહીં આતી, લિહાઝા બ-રાહે કરમ આપ વઝાહત સે અપની બાત હમ કો બાવર કરાએં.

બતરીક કુમામા ને જવાબ મેં કહા :

"જો ઈલ્મ મુઝ કો મુતકદ્દિમીન સે બ-તૌર વિરાસત મિલા હૈ ઈસ સે મુઝે મા'લૂમ

હુવા હૈ કિ મુલ્કે શામ કો મુહમ્મદ નબી સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ કે એક સુર્ખ રંગ કે સહાબી ફતહ કરેંગે. અગર વાકઈ યહ સરદાર વહી સહાબી હૈ, તો હમ મેં ઈન કા મુકાબલા કરને કી કોઈ તાકત નહીં. લિહાઝા ઝરૂરી હૈ કિ મૈં મુસલ્માનોં કે સરદાર કો દેખું. અગર મૈં ને ઈન મેં વહી સિફાત પાએ જો અગલી કિતાબોં મેં મઝકૂર હૈં, તો મૈં ઈન સે સુલહ કર લૂંગા ઔર વહ જો ભી ઈરાદા કરેંગે ઈસ કો કબૂલ કર લૂંગા ઔર શહર ઈન કો સુપુર્દ કર દૂંગા ક્યૂં કિ ઈસ કે સિવા ઔર કોઈ ચારા નહીં. ઔર અગર યહ સરદાર વહ સહાબી નહીં બલ્કિ દૂસરા કોઈ હૈ તો મૈં હરગિઝ ઈસ સે સુલહ કર કે શહર સુપુર્દ નહીં કરૂંગા બલ્કિ તુમ કો હુક્મ દૂંગા કિ ઈન સે લડો ઔર લડાઈ મેં શિદ્દત કરો"

હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો દેખને બતરીક કુમામા કી ફસીલે શહર પર આમદ

બતરીક કુમામા ઉસી વક્ત ઉઠ ખડા હુવા ઔર રાહિબોં વ બતારકા કી જમાઅત કે હમરાહ કનીસા સે બાહર નિકલા. બતરીક કુમામા બ-શક્લ જુલૂસ કિલ્લે કી દીવાર કી તરફ રવાના હુવા. રાહિબ ઔર બતરીક ઈન્જીલ સાથ મેં લિયે ઔર સલીબ બુલન્દ કિયે હુએ ઈસ કો જિલૂ મેં લે કર ચલ રહે થે. બતરીક કુમામા કિલ્લે કી દીવાર પર આયા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કી જાનિબ દેખા તો મુસલ્માન અપને સરદાર કી તા'ઝીમ વ તક્રીમ ઔર હદિયએ સલામ પૈશ કરને મેં મશ્ગૂલ થે. ફિર થોડી દૈર કે બા'દ ઈસ્લામી લશ્કર ને કિલ્લે પર હમ્લા શુરૂ કિયા. તબ બતરીક કુમામા કે હુક્મ સે એક રૂમી ને ફસીહ અરબી ઝબાન મેં પુકાર કર કહા કિ ઐ ગિરોહે અરબ ! તુમ થોડી દૈર કે લિયે લડાઈ મૌકૂફ કર દો તાકિ હમ તુમ સે કુછ સવાલ ઔર તલબે ખૈર કરેં. તમામ મુજાહિદોં ને જંગ મૌકૂફ કર દી ઔર કહા કિ તુમ ક્યા કહના ચાહતે હો ? ઉસ રૂમી ને કહા કિ હમારી કિતાબોં મેં તુમ્હારે ઉસ સરદાર કા ઝિક્ર હૈ જો ઈસ શહર કો ઔર દીગર બહુત સે શહરોં કો ફતહ કરેગા. તુમ્હારે ઉસ સરદાર કી સિફત ઔર હુલિયા ભી હમ કો મા'લૂમ હૈ, લિહાઝા તુમ અપને સરદાર કો હમારે સામને લાઓ તાકિ હમારે સબ સે મુઅઝ્ઝઝ રહબર ઔર રાહિબ ઈન કો દેખેં. અગર તુમ્હારે સરદાર વહી શખ્સ હૈં, તો હમ તુમ સે લડે બગૈર શહર તુમ્હારે હવાલે કર દેંગે ઔર અગર તુમ્હારે સરદાર વહી શખ્સ નહીં બલ્કિ દીગર હૈં, તો હમ તુમ સે જંગ જારી રખેંગે.

રૂમી મુનાદી કી યહ બાત સુન કર મુજાહિદોં ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ઈસ અમ્ર કી ઈત્તિલા' દી, રૂમિયોં કી દરખ્વાસ્ત કે મુતાબિક હઝરત અબૂ ઉબૈદા કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ ગએ. બતરીક કુમામા હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો દૈર તક બ-નઝરે ગાઈર દેખતા રહા ઔર ઈન કી સૂરત ઔર હુલિયા કા મુઆઈના કરતા રહા ઔર અગલી કિતાબોં મેં મઝકૂર સિફાત સે મુવાઝના કરતા રહા. બતરીક કુમામા ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે કોઈ ગુફ્તગૂ નહીં કી, સિર્ફ ઈન કો કરીબ સે દેખા ઔર અપની કૌમ સે કહા કિ યહ વહ શખ્સ નહીં. ઈત્ના કહ કર વહ કિલ્લે કી દીવાર સે ઉતર કર અપને કનીસા મેં ચલા ગયા. કનીસા મેં રોઉસાએ શહર,બતારેકા ઔર રાહિબ કી ભીડ લગ ગઈ. બતારેકા ને કનીસા મેં આ કર મઝીદ વઝાહત કી ગરઝ સે બતરીક કુમામા સે પૂછા કિ ઐ મુઅઝ્ઝઝ રહબર ! આપ ને ક્યા દેખા ઔર અબ આપ ક્યા હુક્મ ફરમાતે હૈં ? બતરીક કુમામા ને કહા કિ મુસલ્માનોં કે સરદાર કો બ-ગૌર દેખા, લૈકિન ઉસ મેં વહ સિફ્ત ન દેખી જો અગલી કિતાબોં મેં મઝકૂર હૈ. લિહાઝા ખુશ હો કિ યહ શખ્સ હમારા શહર ફતહ નહીં કર સકેગા, અપને દીને મસીહ કી ખાતિર ઈન સે લડો ઔર દિલૈરી સે લડો ઔર ઈન પર શદીદ હમ્લે જારી રખો. બતરીક કુમામા કી બાત સુન કર અહ્લે શહર ખુશી સે મચલ ગએ ઔર અપની મસર્રત કા ઈઝહાર કરતે હુએ કલ્મએ કુફ્ર કે ના'રે બુલન્દ કિયે ઔર તમામ રૂમી એક નએ જોશો ખરોશ કે સાથ જંગ કી તરફ મુત્તફિત હુએ.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ જા કર બતરીક કુમામા કો અપને દીદાર સે મુશર્રફ ફરમાને કે બા'દ જબ ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં વાપસ આએ તો વહ ભી મુતહૈયર થે. ક્યૂં કિ રૂમિયોં કે બડે રાહિબ ને ઈન સે કિસી કિસ્મ કી કોઈ ગુફ્તગૂ હી ન કી ઔર સિર્ફ ઈક નઝર દેખ કર વાપસ પલટ ગયા થા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ઈન સે પૂછા કિ ઐ અમીનુલ ઉમ્મત ! રૂમી બતરીક સે ક્યા બાત ચીત હૂઈ ? હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! તઅજ્જુબ કી બાત હૈ જબ મૈં શહર પનાહ સે કરીબ ગયા તો ઈન કા એક બુઢ્ઢા રાહિબ નમૂદાર હુવા ઔર વહ મુઝે ઘૂર ઘૂર કર દેખને લગા. મુઝ સે કોઈ બાત ચીત નહીં કી ઔર ફિર અપની કૌમ સે કુછ કહા ઔર ચલા ગયા. હઝરત ખાલિદ ને કહા કિ ઝરૂર ઈસ મેં કોઈ રાઝ હૈ. હાલાં કિ ઈસ વક્ત વહ રાઝ ઝાહિર નહીં હુવા, લૈકિન ઈન્શા અલ્લાહ અન્કરીબ હમ ઈસ રાઝ પર મુત્તલેઅ હો જાએંગે.

મુસલ્સલ ચાર માહ શહર કા મુહાસરા
ઔર બતરીક કુમામા સે દો-બારા ગુફ્તગૂ

હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે કિલ્લે કી દીવાર સે વાપસ આને કે બા'દ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને કિલ્લે પર સખ્ત હમ્લા કિયા. બતરીક કુમામા ને ભી અપની કૌમ કો લડને કી તર્ગીબ દી, ફરીકૈન મેં સખ્ત લડાઈ હૂઈ. ઈસ્લામી લશ્કર ખુલે મૈદાન મેં રહ કર તીર અન્દાઝી ઔર પત્થર બાઝી કરતા ઔર રૂમી કિલ્લે કી ફસીલ સે તીર ઔર પત્થર બરસાતે. ઈસ્લામી લશ્કર ખુલે મૈદાન મેં હોને કી વજહ સે મહલે ખતરા મેં થે લિહાઝા વહ બહુત એહતિયાત બરત્તે થે. ઢાલ ઔર સિપર કી આડ મેં છુપ કર તીર અન્દાઝી કરતે થે, જબ કિ રૂમી કિલ્લે કી દીવાર પર હોને કી વજહ સે બે ખૌફ થે ઔર બે મુહાબા ઈધર ઉધર આતે જાતે, લૈકિન ઈન કી બે એહતિયાતી કા મુજાહિદીન ભર પૂર ફાઈદા ઉઠા કર ઈન પર નિશાના બાંધ કર તીર મારતે ઔર ઈન કો કિલ્લે કી દીવાર સે નીચે ગિરા દેતે. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ને એક બડે બતરીક કો દેખા કિ જિસ કે સર પર સોને કી સલીબ થી ઔર ઉસ કે ઈર્દ ગિર્દ ઉસ કે ખુદ્દામ વ ગુલામ થે ઔર વહ બતરીક રૂમિયોં કો લડાઈ કી તર્ગીબ દેતા થા. હઝરત ઝિરાર ઢાલ કે નીચે અપને કો છુપાતે હુએ કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ, જિસ બુર્જ પર વહ બતરીક ખડા થા, ઉસ કે નીચે પહુંચ ગએ ઔર કમાન મેં તીર ચઢા કર બતરીક કા નિશાના લગાયા ઔર "بِسْمِ اللّٰهِ وَ عَلٰى مِلَّةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ" કહ કર તીર ચલાયા. તીર બગૈર ખતા કિયે ઠીક અપને નિશાને પર લગા. વહ બતરીક રૂમિયોં કો સામાને જંગ તક્સીમ કર રહા થા કિ નાગાહ હઝરત ઝિરાર કા તીર ઉસ કે હલક મેં પૈવસ્ત હો ગયા. હલક મેં તીર લગતે હી વહ બતરીક હડબડા ઉઠા. ઈત્તિફાક સે વહ કિલ્લે કી દીવાર કે બિલ્કુલ કિનારે ખડા થા. તીર કા ઝખ્મ લગને સે ઉસ ને અપને જિસ્મ કા તવાઝુન ખો દિયા ઔર કિલ્લે કી દીવાર સે ઝમીન પર ગિરા. ઝમીન પર ભી સર કે બલ ગિરા ઔર ઈસ કા સર નારિયલ કી તરહ દો હિસ્સોં મેં તક્સીમ હો ગયા. ઈસી તરહ ઈસ્લામી લશ્કર કે તીર અન્દાઝોં ને કસીર તા'દાદ મેં રૂમિયોં કો તીર માર કર કિલ્લે કી દીવાર સે ગિરાયા, લિહાઝા રૂમિયોં ને ઢાલોં ઔર ચમડે કે નમ્દોં કી આડ ઔર પનાહ ખડી કર દી.

ઉન દિનોં કડાકે કી સર્દી થી. જાડે કી શિદ્દત કા યહ આલમ થા કિ દાંત સે દાંત બજતે થે ઔર હાથ પાઊં શલ હુએ જાતે થે. ઐસી સખ્ત ઠંડક કે મૌસમ મેં ઈસ્લામી લશ્કર ખુલે મૈદાન મેં પડા હુવા થા. રૂમી ઈસ ગુમાન મેં થે કિ સખ્ત ગર્મી વાલે મુલ્કે અરબ

કે બાશિન્દે સર્દી બરદાશ્ત ન કર સકેંગે ઔર ભાગ જાએંગે, લૈકિન મુજાહિદીન સબ્રો ઈસ્તિક્લાલ સે જમે રહે ઔર મુસલ્સલ ચાર મહીને તક જંગ જારી રહી, લૈકિન કોઈ નતીજા બર આમદ નહીં હુવા. રોઝાના ફરીકૈન કે આદમી ઝખ્મી હોતે ઔર મરતે થે.

લડાઈ કા ઈસ કદ્ર તૂલ પકડને કી વજહ સે રૂમી ચાર માહ સે કિલ્લે મેં મહસૂર રહ કર તંગ આ ગએ થે. શહર કે રોઉસા વ ઉમ્રા બતરીક કુમામા કે પાસ કનીસા મેં આએ. બતરીક કુમામા કો તા'ઝીમી સજદા કિયા ઔર ઉસ કે સામને કી ઝમીન કો બોસા દે કર ઉસ કી તા'ઝીમ વ તક્રીમ બજા લાઈ ઔર હાથ બાંધે બા અદબ ખડે રહે. બતરીક કુમામા આંખેં બન્દ કર કે સમાધી મેં બૈઠા હુવા અપને ગિર્દ વ પૈશ કે માહૌલ સે બે-ખબર થા. જબ ઉસ ને સમાધી પૂરી કર કે આંખેં ખોલીં, તો કૌમ કો અપને સામને ઈસ્તિદા દેખ કર આને કા સબબ દર્યાફ્ત કિયા. કૌમ ને કહા કિ ઐ હમારે રહબર ! અરબોં ને મુસલ્સલ ચાર મહીને સે કિલ્લે કા મુહાસરા કર રખા હૈ ઔર કોઈ દિન ઐસા નહીં ગુઝરતા કિ હમારે કુછ આદમી ન મારે જાતે હોં હાલાં કિ ઈન કે ભી આદમી મારે જાતે હૈં, લૈકિન વહ મૌત કી પરવાહ નહીં કરતે ઔર હમારી બ નિસ્બત વહ લડાઈ કે ઝિયાદહ ખ્વાહિશમન્દ હૈં. હમ કો યહ ઉમ્મીદ થી કિ હિરક્લ બાદશાહ હમારી કુમુક કરને બઝાતે ખુદ આએગા યા કિસી લશ્કર કો ભેજેગા, લૈકિન યર્મૂક કી જંગ મેં શિકસ્ત વ રીખ્ત સે દો ચાર હોને કે બા'દ વહ અપને કામ કા નહીં રહા. આપ કી ઝાતે ગિરામી હમારે લિયે સબ કુછ હૈ, લિહાઝા આપ ઈસ કા મુનાસિબ હલ ઢૂંઢ નિકાલેં ઔર હમેં મુસીબત સે નજાત દિલાએં. આપ ફિર એક મરતબા ઈન કે સરદાર સે ગુફ્તગૂ કર કે સુલહ કી કોઈ સબીલ પૈદા કરેં. હમ ચાર મહીને સે કિલ્લે મેં મહસૂર રહ કર ઈત્ના તંગ આ ગએ હૈં કિ અબ હમ ને કસ્દ કિયા હૈ કિ શહર કા દરવાઝા ખોલ કર હમ મૈદાન મેં લડને નિકલેં ઔર યક-બારગી અરબોં પર હમ્લા કર કે ઈન કો ખત્મ કર દેં યા ખુદ હલાક હો જાએં. ઈસ સૂરત મેં ઈસ પાર યા ઉસ પાર કુછ ભી નતીજા નિકલ આએગા ઔર હમ મુહાસરે કી કુલ્ફત સે નજાત હાસિલ કરેંગે.

કૌમ કી પર સૌઝ ઈલ્તિમાસ પર બતરીક કુમામા ફૌરન ઉઠ ખડા હુવા ઔર કિલ્લે કી ફસીલ પર આયા. બતરીક કુમામા કે મુતર્જિમ ને બુલન્દ આવાઝ સે પુકારા કિ ઐ ગિરોહે અરબ ! દીને નસ્રાનિયત કા ઉમદા શખ્સ ઔર દીને મસીહ કા સબ સે બડા આલિમ વ આમિલ તુમ્હારે સરદાર સે ગુફ્તગૂ કરને આયા હૈ, લિહાઝા અપને સરદાર કો કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ ભેજો. મુજાહિદોં ને ફૌરન હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ઈત્તિલા' પહુંચાઈ, હઝરત અબૂ ઉબૈદા સહાબએ કિરામ કી એક જમાઅત કો અપને સાથ લે કર

કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ બતરીક કુમામા કે સામને ઠહરે. બતરીક કુમામા ને કહા કિ ઐ ગિરોહે અરબ કે સરદાર ! હમારા યહ શહર અર્દે મુકદ્દસ હૈ ઔર ઈસ શહર કે સાથ બુરાઈ કા ઈરાદા કરને વાલે પર અલ્લાહ કા ગઝબ નાઝિલ હોતા હૈ ઔર અલ્લાહ તઆલા ઉસ કો હલાક કરતા હૈ. તુમ ઈસ શહર કા મુહાસરા તર્ક કર કે યહાં સે ચલે જાઓ વર્ના તુમ પર અલ્લાહ કા ગઝબ ઔર અઝાબ નાઝિલ હો સક્તા હૈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ હમેં મા'લૂમ હૈ કિ યહ શહર મુકદ્દસ ઔર બા બરકત હૈ. ઈસી શહર સે **હમારે નબી હઝરત મુહમ્મદ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ મે'રાજ મેં આસ્માન પર તશરીફ લે ગએ થે ઔર અપને રબ સે ઈતને કરીબ હુએ. યહી હમારા કિબ્લએ અવ્વલ ઔર સાલેસા હરમ હૈ. ઈલાવા અઝીં યહ શહર મા'દને અમ્બિયા હૈ ઔર ઈસ શહર મેં ઊલૂલ-અઝ્મ અમ્બિયા વ મુર્સલીન કે મઝારાત હૈં.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે મુન્દરજા બાલા જવાબ કો ઈમામે સૈર વ તવારીખ હઝરત અલ્લામા મુહમ્મદ બિન અમ્ર વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ ને ઈસ તરહ નક્લ ફરમાયા હૈ :

> **"પસ કહા અબૂ ઉબૈદા બિન અલ જર્રાહ ને મુતર્જિમ સે કિ કહ તૂ ઉન સે કિ હમ જાનતે હૈં ઈસ અમ્ર કો કિ યહ શહર બુઝુર્ગ હૈ ઔર ઈસી શહર સે તશરીફ લે ગએ થે હમારે નબી મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ ઔર નઝદીક હુએ થે અપને પરવર્દગાર સે. પસ કરીબ હુએ થે વહ બ-કદ્ર દો ગોશા કમાન કે બલ્કિ કમતર ઈસ સે ઔર યહ શહર મા'દને અમ્બિયા ઔર ઈન કી કબ્રેં ઈસ મેં હૈં.**

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 280)

નાઝિરીને કિરામ તવજ્જોહ ફરમાએં કિ હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કા યહ અકીદા થા કિ **હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ બૈતુલ મુકદ્દસ સે અપને જિસ્મે અક્દસ કે સાથ મે'રાજ મેં તશરીફ લે ગએ ઔર ઈન કો અલ્લાહ કા ઈત્ના કુર્બ હાસિલ હુવા થા જૈસે કિ દો કમાનોં કે દરમિયાન ફાસ્લા હોતા હૈ યા ઈસ સે કમ. લૈકિન દૌરે હાઝિર કે કુછ મુનાફિકીન **હુઝૂરે અકરમ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી મે'રાજે જિસ્માની કા ઈન્કાર કરતે હૈં ઔર યહ કહતે હૈં કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો ખ્વાબ મેં મે'રાજ હૂઈ થી ઔર વહ અપને જિસ્મ કે સાથ મે'રાજ મેં નહીં ગએ થે.

હાલાં કિ હુઝૂરે **અક્દસ રહમતે આલમ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી જિસ્માની મે'રાજ કા સુબૂત કુરઆન શરીફ કી સૂરએ બની ઈસરાઈલ કી પહલી આયત મેં મૌજૂદ હૈ. બલ્કિ અપને રબ સે કરીબ હોને કા બયાન વ સુબૂત ભી કુરઆન શરીફ મેં હૈ :

ثُمَّ دَنَا فَتَدَلّٰى ☆ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنٰى ☆ فَاَوْحٰى اِلٰى عَبْدِهٖ
مَا اَوْحٰى ☆ مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَاٰى ☆ اَفَتُمٰرُوْنَهٗ عَلٰى مَا يَرٰى

(સૂરએ નજ્મ, આયત : 8 તા 12)

તર્જુમા : "ફિર વહ જલ્વા નઝદીક હુવા ફિર ખૂબ ઉતર આયા, તો ઉસ જલ્વે ઔર ઉસ મહબૂબ મેં દો હાથ કા ફાસ્લા રહા બલ્કિ ઉસ સે ભી કમ. અબ વહી ફરમાઈ અપને બન્દે કો જો વહી ફરમાઈ. દિલ ને ઝૂટ ન કહા જો દેખા. તો ક્યા તુમ ઈન સે ઈન કે દેખે હુએ પર ઝગડતે હો."

(કન્ઝુલ ઈમાન)

મે'રાજે જિસ્માની કે મૌઝૂઅ પર તફસીલી ગુફ્તગૂ યહાં મુમ્કિન નહીં. સૂરએ નજ્મ કી મુન્દરજા બાલા આયાત કી તફસીર કા મુતાલઆ કરને સે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી મે'રાજે જિસ્માની ઔર અપને રબ સે કરીબ હોને કા સુબૂત હાસિલ હોગા. અલ-હાસિલ હુઝૂરે અક્દસ કો જિસ્માની મે'રાજ હૂઈ થી :

હુવા ન આખિર કિ એક બજરા તમવ્વુજે બહરે હૂ મેં ઉભરા
દના કી ગોદી મેં ઈન કો લે કર ફ્ના કે લન્ગર ઉઠા દિયે થે
ઔર
વહી હૈ અવ્વલ, વહી હૈ આખિર, વહી હૈ બાતિન, વહી હૈ ઝાહિર
ઉસી કે જલ્વે, ઉસી સે મિલને, ઉસી સે, ઉસ કી તરફ ગએ થે

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલવી)

અલ-કિસ્સા ! ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ ઈસ શહર કે તુમ સે ઝિયાદહ હમ હક્કદાર હૈં. હમ જંગ જારી રખેંગે ઔર મુહાસરા હરગિઝ ન તોડેંગે, યહાં તક કિ અલ્લાહ તઆલા હમ કો ઈસ શહર કા માલિક કર દે, જૈસા કિ ઉસ ને હમ કો દૂસરે શહરોં કા માલિક કર દિયા. બતરીક કુમામા ને કહા કિ તુમ હમ સે ક્યા ચાહતે હો ? હઝરત અબૂ ઉબૈદા

ને ફરમાયા કિ હમ તીન બાતેં ચાહતે હૈં. પહલી બાત યહ કિ તુમ **"લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ"** પઢ કર ઈસ્લામ કબૂલ કર લો, તાકિ તુમ હમારે દિની ભાઈ બન જાઓ ઔર તુમ્હારા હમારા હાલ યક્સાં હો જાએ. બતરીક કુમામા ને કહા કિ બે:શક **"લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ"** બડા કલ્મા હૈ ઔર હમ ઈસ કે કાઈલ હૈં, લૈકિન તુમ્હારે **નબી મુહમ્મદ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો હમ અલ્લાહ કા રસૂલ નહીં માનતે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ તૂ ઝૂઠા હૈ ક્યૂં કિ તુમ ઈસાઈ લોગ અલ્લાહ કી વહદાનિયત કે ભી કાઈલ નહીં હો ઔર તુમ **હઝરત ઈસા** અલા નબિય્યેના વ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ કો અલ્લાહ કા બેટા કહતે હો ઔર તુમ્હારે ઈસ બાતિલ અકીદે કા **અલ્લાહ તઆલા** ને અપને મુકદ્દસ કલામ **કુરઆને મજીદ** મેં રદ ફરમાયા હૈ. તુમ તીન ખુદા કે કાઈલ હો, લિહાઝા તુમ **"લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ"** કે કાઈલ નહીં. ઈસ્લામ ને હી સચ્ચી તૌહીદ બતાઈ હૈ લિહાઝા તુમ અલ્લાહ કી વહદાનિયત ઔર હમારે નબી હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી રિસાલત કા સિદ્ક દિલ સે ઈકરાર કર કે ઈસ્લામ મેં દાખિલ હો જાઓ. બતરીક કુમામા ને કહા કિ **હમ હરગિઝ ઈસ્લામ કબૂલ નહીં કરેંગે.**

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ અગર તુમ કો ઈસ્લામ કબૂલ કરને સે ઈન્કાર હૈ તો જિઝ્યા અદા કરો. બતરીક કુમામા ને કહા કિ યહ દૂસરી બાત તો હમારે લિયે પહલી બાત સે ભી સખ્ત હૈ, ક્યૂં કિ જિઝ્યા દે કર તુમ્હારે મહકૂમ ઔર તુમ્હારે અમન કી પનાહ મેં રહને કી ઝિલ્લત હમેં મન્ઝૂર નહીં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ જબ તુમ કો ઈન દોનોં બાતોં સે ઈન્કાર હૈ, તો તીસરી બાત યહ હૈ કિ જંગ કે લિયે આમાદા હો જાઓ. તલ્વાર હમારે ઔર તુમ્હારે દરમિયાન ફૈસલા કરેગી. બતરીક કુમામા ને કહા કિ કસમ હૈ હક્કે મસીહ કી ! અગર તુમ તીસ સાલ તક ભી મુહાસરા કાઈમ રખોગે તબ ભી તુમ હમારા કિલ્લા ફતહ નહીં કર સકોગે, ક્યૂં કિ હમારા કિલ્લા મુલ્કે શામ કે તમામ કિલઓં સે મઝબૂત ઔર બુલન્દ હૈ. હમારે પાસ અશ્યા-એ ખુર્દ વ નૌશ ઔર હથિયારોં કા અઝીમ ઝખીરા મૌજૂદ હૈ. લિહાઝા હમ તુમ્હારે મુહાસરા સે નહીં ડરતે ઔર ન હી તુમ સે લડને સે ખૌફ ઝદા હૈં. **હમ હર હાલ મેં તુમ સે લડેંગે.**

અલબત્તા હમારે શહર કો સિર્ફ એક શખ્સ હી ફતહ કરેગા ઔર ઉસ કે અવસાફ વ સિફાત હમારી કિતાબોં મેં લિખે હૈં. ઔર ઉસ શખ્સ કી જો તા'રીફ હમારી કિતાબોં મેં મઝકૂર હૈ વહ તુમ પર સાદિક નહીં આતી. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને પૂછા કિ જો શખ્સ તુમ્હારા શહર ફતહ કરેગા ઉસ કી સિફતેં ક્યા હૈં ? બતરીક કુમામા ને કહા કિ ઉસ કી

સિફતેં હમ તુમ્હેં નહીં બતાએંગે, અલબત્તા ઉસે દેખ કર ફૌરન પહચાન લેંગે કિ યહ વહી શખ્સ હૈ. ઔર હાં ! અગર તુમ ઉસ કા નામ જાનના ચાહતે હો તો હમ ઉસ કા નામ બતા સક્તે હૈં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ ઠીક હૈ. **તુમ સિર્ફ નામ હી બતા દો.**

બતરીક કુમામા ને કહા કિ જો શખ્સ હમારા શહર ફતહ કરેગા વહ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કા સહાબી હોગા, ઉસ કા નામ ઉમર બિન ખત્તાબ હોગા. જો ફારૂક કે લકબ સે મશહૂર હોગા ઔર જો નિહાયત સખ્ત મર્દ હોગા. અલ્લાહ કે મુઆમલે મેં કિસી મલામત ગિર કી મલામત કી પરવાહ નહીં કરેગા. ઉસ શખ્સ કી જો જો સિફતેં હમારી કિતાબોં મેં લિખી હૂઈ હૈં વહ તુમ મેં નઝર નહીં આતીં. બતરીક કુમામા કી બાત સુન કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ અગર વહ ઝાતે ગિરામી તુમ્હારે સામને આએ, તો ક્યા ઈન કો દેખ કર તુમ પહચાન લોગે ? બતરીક કુમામા ને કહા ક્યૂં નહીં ? ઉન કી સિફત ઔર ઉન કી નિશાનિયાં મુઝ કો મા'લૂમ હૈં. ઉન કો દેખતે હી મૈં ફૌરન પહચાન સક્તા હૂં.

બતરીક કુમામા કા જવાબ સુન કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ખુશી સે ઝૂમ ઉઠે ઔર મુસ્કુરાતે હુએ ફરમાયા فَتَحْنَا الْبَلَدَ وَرَبِّ الْكَعْبَةِ યા'ની **કસમ હૈ કા'બા કે રબ કી ! હમ ને શહર ફતહ કર લિયા.** ફિર આપ ને બતરીક કુમામા સે ફરમાયા કિ તુમ જિસ ઝાતે ગિરામી કા ઝિક્ર કર રહે હો વહી હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ, ફારૂકે આ'ઝમ હમારે સરદાર ઔર ખલીફતુલ મુસ્લિમીન, અમીરુલ મોમિનીન ઔર જલીલુલ કદ્ર સહાબીએ રસૂલ હૈં. બતરીક કુમામા ને કહા કિ અગર વાકઈ યહી બાત હૈ તો તુમ ખૂનરૈઝી ઔર કત્લ વ કિતાલ સે બાઝ રહો ઔર ઉન્હેં યહાં બુલા લો. હમ ઉન કો દેખેંગે ઔર ઉન કી સિફાત વ નિશાનિયાં સાબિત ઔર વાઝેહ હો જાએંગી, તો હમ ઉન કે વાસ્તે શહર કે હી નહીં બલ્કિ અપને દિલ કે દરવાઝે ભી ખોલ દેંગે, જિઝ્યા દેના ભી કબૂલ કર લેંગે ઔર બૈતુલ મુકદ્દસ તુમ્હારે હવાલે કર દેંગે, લિહાઝા તુમ્હારે સરદાર ઔર બાદશાહ ઉમર બિન ખત્તાબ જબ તક યહાં નહીં આતે, ઉસ વક્ત તક જંગ મૌકૂફ રખો. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ મુઝે યહ બાત મન્ઝૂર હૈ ઔર મૈં હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ કો ખત ભેજ કર યહાં બુલાતા હૂં ઔર જબ તક વહ યહાં તશ્રીફ નહીં લાતે, તબ તક જંગ મૌકૂફ રખને કા અહ્દ વ પૈમાન કરતા હૂં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી યહ બાત સુન કર બતરીક કુમામા બહુત ખુશ હુવા ઔર વહ કિલ્લે કી દીવાર સે ઉતર કર અપને કનીસા મેં ચલા ગયા.

હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ કી બૈતુલ મુકદ્દસ તશરીફ આવરી

બતરીક કુમામા સે ગુફતગૂ કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈસ્લામી લશ્કર મેં તશ્રીફ લાએ ઔર તમામ મુજાહિદોં કો હુક્મ દિયા કિ જંગ મૌકૂફ કર દો. બા'દહુ ઉન્હોં ને તમામ સરદારોં ઔર રોઉસાએ મુસ્લિમીન કો જમા કર કે બતરીક કુમામા કે સાથ હૂઈ ગુફતગૂ કી તફસીલ સુનાઈ. તમામ મુજાહિદીન ખુશી મેં ફૂલ ગએ ઔર નારએ તક્બીર વ તહલીલ કી ફલક શગાફ સદા બુલન્દ કર કે અપની ખુશી વ મસર્રત કા ઈઝહાર કિયા. યહ ખુશી ઈસ તૌર થી કિ **હમારે અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી વહ શાન હૈ કિ ઈન કી સિફાત કા તઝકેરા ઈસાઈયોં કી મઝહબી કિતાબોં મેં મૌજૂદ હૈ.** ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અમીરુલ મો'મિનીન કી ખિદમત મેં બૈતુલ મુકદ્દસ કે મુહાસરે કા અહવાલ ઔર બતરીક કુમામા કી ગુફતગૂ કા તફસીલી ખત તહરીર કિયા ઔર ઈસ મેં ગુઝારિશ કી કિ આપ જલ્દ અઝ જલ્દ બૈતુલ મુકદ્દસ તશ્રીફ લે આએં. હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક અબસી ખત લે કર મદીના મુનવ્વરા રવાના હુએ.

હઝરત ઉમર ફારૂક ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા ખત લિયા, ઈસે બોસા દિયા ફિર પઢા. ખત કા મઝ્મૂન પઢને કે બા'દ આપ ને સહાબએ કિરામ કી મુકદ્દસ જમાઅત કો ભી સુનાયા ઔર મશ્વરા ફરમાયા. હઝરત સય્યિદોના અલી મુરતઝા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને મશ્વરા દિયા કિ ઐ અમીરુલ મોમિનીન ! મેરી રાએ હૈ કિ આપ કા જલ્દ અઝ જલ્દ તશ્રીફ લે જાના હી બેહતર હૈ, ક્યૂં કિ રૂમિયોં ને આપ કો દેખને કી દરખ્વાસ્ત કી હૈ ઔર ઉન કી યહ દરખ્વાસ્ત દર પર્દા ઉન કી ઝિલ્લત કા એ'તેરાફ ઔર ઈસ્લામ કી હક્કાનિયત કા ઈકરાર હૈ. ઈલાવા અઝીં લશ્કર કે મુજાહિદીન અર્સએ દરાઝ સે લડાઈ ઔર સખ્ત સર્દી કી મુશક્કત બરદાશ્ત કર રહે હૈં, આપ કે જાને સે અગર શહર ફતહ હો જાએ તો લશ્કરે ઈસ્લામ કો બડી મુશક્કત સે નજાત મિલ જાએ ઔર અગર આપ તશ્રીફ ન લે ગએ, તો રૂમી માયૂસ ઔર મુશ્તઈલ હો કર સખ્તી સે લડેંગે ઔર અગર જંગ ને તૂલ પકડા તો ચૂં કિ બૈતુલ મુકદ્દસ તમામ ઈસાઈયોં કા કિબ્લા ઔર મુઅઝ્ઝઝ વ મુકદ્દસ

શહર હૈ ઔર વહ લોગ બૈતુલ મુકદ્દસ કા હજ્જ કરતે હૈં લિહાઝા મુલ્કે શામ કે તમામ રૂમી બૈતુલ-મક્દિસ કી ઈઆનત મેં જમા હોંગે ઔર લશ્કરે ઈસ્લામ કો બહુત હી દુશ્વારિયોં કા સામના કરના પડેગા. ઔર અગર આપ કે તશરીફ લે જાને સે બગૈર જંગ કે શહર ફતહ હો જાતા હૈ તો યહ નિહાયત બેહતર ઔર મુનાસિબ હૈ.

હઝરત ઉમર ફારૂક ને હઝરત અલી રદિયલ્લાહો અન્હુમા કા ઉમદા ઔર નૈક મશ્વરા દેને પર શુક્રિયા અદા કિયા ઔર જઝાએ ખૈર કી દુઆ દી ઔર બૈતુલ મુકદ્દસ કે સફર કી તૈયારી શુરૂ કર દી.

હઝરત ઉમર ફારૂક કા સફરે બૈતુલ મુકદ્દસ :-

હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ને બૈતુલ મુકદ્દસ જાને કા ફૈસલા ફરમાયા હૈ, યહ જાન કર મદીના મુનવ્વરા મેં ખુશી કી લહર દૌડ ગઈ. હઝરત ઉમર ફારૂક ને સફર કા આગાઝ ફરમાતે હુએ સબ સે પહલે મસ્જિદે નબવી શરીફ મેં આ કર ચાર રક્અત નમાઝ અદા કી ઔર ફિર **અપને આકા વ મૌલા, શહનશાહે કૌનેન** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે રૌઝએ અક્દસ પે હાઝિરી દી. **હઝરત સય્યિદોના મૌલા અલી મુરતઝા** કો અપના નાઈબ મુકર્રર ફરમાયા ઔર અપને સુર્ખ ઊંટ પર સવાર હુએ. હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ કા સામાને સફર ઈસ તરહ થા. દો શીશે જિન મેં સે એક મેં સત્તૂ ઔર દૂસરે મેં છૂહારે,પાની કા એક મશ્કીઝા ઔર એક બડે પ્યાલે મેં ખાના. હઝરત ઉમર ફારૂક કે સાથ ચંદ સહાબએ કિરામ ભી શરીકે સફર થે ઔર ઈન મેં બા'ઝ વહ હઝરાત થે જો જંગે યર્મૂક કે બા'દ મદીના મુનવ્વરા લૌટ આએ થે. મસલન : હઝરત ઝુબૈર બિન અલ-અવ્વામ, હઝરત ઉબાદા બિન સામિત વગૈરા. હઝરત ઉમર ફારૂક કો મુસલ્માનોં ને મુસાફહા ઔર સલામ કે સાથ અલવદા' કિયા ઔર આપ અપને કાફલે કે હમરાહ મદીને મુનવ્વરા સે બૈતુલ મુકદ્દસ કી જાનિબ રવાના હુએ.

અમીરુલ મોમિનીન હઝરત ઉમર ફારૂક કે સફર કી નૌઈયત યહ થી કિ આપ નમાઝે ફજ્ર કે બા'દ મસાફત તય ફરમાતે ઔર ઝોહર કી નમાઝ તક ચલતે રહતે. ઝોહર કી નમાઝ કે બા'દ આપ કિસી ભી મકામ પર ઠહર જાતે ઔર વઅઝ વ નસીહત ફરમાતે. અપને હમરાહિયોં કો ખશીયતે ઈલાહી, કસરતે ઈબાદત, આખેરત કી યાદ, તઝકિય-એ નફ્સ કી તર્ગીબ દેતે. જબ ખાને કા વક્ત હોતા તો હઝરત ઉમર ફારૂક અપના ઝાદે રાહ સત્તૂ ઔર ખજૂરેં નિકાલ કર બિછા દેતે ઔર અપને હમસફર સાથિયોં કે સાથ બૈઠ કર ખાના ખાતે.

રાહ મેં **"ઝાતુલ મનાર"** નામી મકામ પર થોડા વક્ત ઠહરે. વહાં સે રવાના હો કર કબીલએ બની મુર્રા કે ઈલાકે મેં પહુંચે. વહાં કુછ દૈર તવક્કુફ ફરમા કર આગે બઢે ઔર **"વાદિયુલ કુરા"** પહુંચે. ઈન તમામ મકામાત મેં હઝરત ઉમર ફારૂક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે સામને મુખ્તલિફ મુકદમાત ઔર મુઆમલાત પૈશ હુએ, જિન કા આપ ને કુરઆન વ હદીસ કી રૌશની મેં ફૈસલા ફરમાયા ઔર મુકદ્દમાત સે મુતઅલ્લિક અશ્ખાસ કો આપ ને પાબન્દીએ શરીઅત કી સખ્તી સે તાકીદ ફરમાઈ ઔર શરીઅત કી ખિલાફ વર્ઝી કરને પર સખ્ત સઝા કી તા'ઝિર સુનાઈ. આપ ને અપના સફર મુસલ્સલ જારી રખા, યહાં તક કિ આપ બૈતુલ મુકદ્દસ કી સરહદ મેં દાખિલ હુએ.

સરહદ મેં દાખિલ હોને કે બા'દ અમીરુલ મો'મિનીન ને કુછ અરબોં કા એક ગિરોહ દેખા. હઝરત ઝુબૈર બિન અલ-અવામ કો ઉન કી ખબર લાને કે લિયે ભેજા. હઝરત ઝુબૈર બિન અલ-અવામ ઉસ કાફલે કે કરીબ ગએ ઔર દર્યાફ્ત ફરમાયા કિ તુમ કૌન હો ? ઉન્હોં ને જવાબ દિયા કિ હમ ઈસ્લામી લશ્કર કે સિપાહી હૈં, હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હમ કો અમીરુલ મોમિનીન કી ખબર મા'લૂમ કરને ભેજા હૈ. ઉન સિપાહિયોં ને હઝરત ઝુબૈર બિન અલ-અવામ કો નહીં પહચાના, ઉન્હોં ને પૂછા કિ ઐ બિરાદરે દિની ! આપ કૌન હૈં ? ઔર કહાં સે આએ હૈં ? મૈં ઝુબૈર બિન અલ-અવ્વામ, રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી ફૂફી કા બેટા હૂં ઔર મદીના મુનવ્વરા સે આ રહા હૂં. હઝરત ઝુબૈર કા તઆરુફ મિલતે હી ઉન્હોં ને મર્હબા કહા, ખુશી કા ઈઝહાર કિયા ઔર કહા કિ ઐ ઈબ્ને અમ્મે રસૂલ ! જબ આપ મદીના મુનવ્વરા સે રવાના હુએ તો અમીરુલ મોમિનીન કો કિસ હાલ મેં છોડા ? ક્યા વહ બૈતુલ મુકદ્દસ આને વાલે હૈં યા નહીં ? હઝરત ઝુબૈર બિન અલ-અવ્વામ ને ફરમાયા કિ બશારત હો તુમ કો કિ અમીરુલ મોમિનીન આ પહુંચે હૈં ઔર મૈં ભી ઈન કે હમરાહ આયા હૂં. ફિર હઝરત ઝુબૈર ઉન મુજાહિદોં કો લે કર અમીરુલ મો'મિનીન કી ખિદમત મેં આએ. તમામ મુજાહિદોં ને અમીરુલ મોમિનીન કી ખિદમત મેં હદીય-એ સલામ પૈશ કર કે મુસાફહા વ દસ્ત બોસી કા શરફ હાસિલ કિયા. હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ને ઈન સે ફરમાયા કિ તુમ લોગ યહાં કિસ લિયે આએ હો ? મુજાહિદોં ને જવાબન અર્ઝ કિયા કિ ઐ અમીરુલ મો'મિનીન ! લશ્કરે ઈસ્લામ અપની આંખેં બિછાએ આપ કી કુદૂમે મૈમનત કા મુન્તઝિર હૈ ઔર ગર્દનેં લમ્બી કિયે મદીના તય્યબહ સે આને વાલે રાસ્તે પર નઝરેં જમાએ હુએ હૈ. હર શખ્સ આપ કે દીદાર કે લિયે બે ચૈન વ બે-કરાર હૈ. લિહાઝા **અમીનુલ ઉમ્મત હઝરત અબૂ ઉબૈદા** ને હમ કો

આપ કી ખબર મા'લૂમ કરને ભેજા હૈ. અગર આપ ઈજાઝત મરહમત ફરમાએં તો હમ જા કર જૈશે ઈસ્લામ કો આપ કી આમદ કા મુઝ્દા સુના દેં. હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ને ઈન્હેં ઈજાઝત અતા ફરમાઈ.

અમીરુલ મો'મિનીન કી ખબર મા'લૂમ કરને વાલા વફદ ઈજાઝત લે કર બડી તૈઝી સે બૈતુલ મુકદ્દસ કી તરફ રવાના હુવા. ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કે કરીબ પહુંચતે હી ઉન્હોં ને બુલન્દ આવાઝ સે પુકારા એ ગિરોહે મુસ્લિમીન ! ખુશખબરી હો કિ અમીરુલ મોમિનીન આ પહુંચે. ઈસ મુઝ્દએ જાં-ફઝા કો સુન કર પૂરા ઈસ્લામી લશ્કર હર્કત મેં આ ગયા, હર શખ્સ ને ચાહા કિ ઘોડે પર સવાર હો કર અમીરુલ મો'મિનીન કે ઈસ્તિક્બાલ કે લિયે નિકલ જાએ. પસ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા : મૈં તુમ સબ કો કસમ દિલાતા હૂં કિ કોઈ ભી શખ્સ અપની જગહ સે ન નિકલે. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા અપને હમરાહ મુહાજિરીન ઔર અન્સાર કે ચંદ અશખાસ કો લે કર હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ કે ઈસ્તિક્બાલ કે લિયે રવાના હુએ.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને થોડા હી ફાસ્લા તય કિયા થા કિ અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂક કા કાફલા સામને સે આતા નઝર આયા. હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ પૈદલ ઊંટ કી મુહાર હાથ મેં થામે આગે આગે ચલ રહે હૈં ઔર ઈન કા ગુલામ ઊંટ પર સવાર હૈ. હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ સફર મેં અપના એક હી ઊંટ લાએ થે. એક રોઝ હઝરત ઉમર ફારૂક સવાર હોતે ઔર ઈન કા ગુલામ મુહાર પકડ કર ચલતા ઔર દૂસરે રોઝ હઝરત ઉમર મુહાર લે કર ચલતે ઔર ગુલામ ઊંટ પર સવાર હોતા. હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ અમીરુલ મો'મિનીન ઔર ખલીફતુલ મુસ્લિમીન કે મન્સબે આ'લા પર ફાઈઝ હૈં ઔર ઈન કી હૈસિયત મુલ્ક કે બાદશાહ કી હૈ, લૈકિન આપ ને આકા વ ગુલામ કા ફર્ક મિટા દિયા ઔર અમલી તૌર પર મસાવાત કી તા'લીમ દે કર દુનિયા કો દર્સ દિયા કિ **ઈસ્લામ એક ઐસા દીન હૈ જો દુનિયા કો અદ્લ વ ઈન્સાફ ઔર મસાવાત કા પૈગામ દેતા હૈ. જિસ કે નિઝામ મેં ગુલામ વ આકા કે મા-બૈન કોઈ ઈમ્તિયાઝ નહીં.**

અલ-કિસ્સા ! હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા કાફલા અમીરુલ મો'મિનીન કે કાફલે સે મિલા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા મુસલ્લહ હો કર ઊંટની પર સવાર આએ થે. ઉન્હોં ને અપની ઊંટની બિઠાઈ, નીચે ઉતરે ઔર અમીરુલ મો'મિનીન કી ખિદમત મેં સલામે નિયાઝ પૈશ કિયા. ફિર તમામ સાથિયોં ને અમીરુલ મો'મિનીન સે સલામ વ મુલાકાત કી ઔર ફિર સબ બૈતુલ મુકદ્દસ કી જાનિબ રવાના હુએ. જબ અમીરુલ મો'મિનીન કો

લે કર અમીનુલ ઉમ્મત ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં આએ તો તમામ મુજાહિદોં ને નારએ તક્બીર વ તહલીલ સે ઈન કા ઈસ્તિક્બાલ કિયા. તમામ મુજાહિદોં ને કતાર બન્દ ઔર બારી બારી આ કર અમીરુલ મો'મિનીન કી ખિદમત મેં સલામ પૈશ કિયા ઔર મુલાકાત કા શરફ હાસિલ કિયા. ફિર હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ને નિહાયત હી ફસીહ વ બલીગ ખુત્બા ફરમાયા ઔર આપ ને તમામ મુજાહિદોં કો આ'માલે સાલેહા ઔર તક્વા વ પરહૈઝગારી ઈખ્તિયાર કરને કી નસીહત વ તમ્બીહ ફરમાઈ. ખુત્બા સે ફારિગ હોને કે બા'દ આપ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે મુલ્કે શામ કી લડાઈયોં કે તફસીલી હાલાત સમાઅત ફરમાએ. ઈન હાલાત કો સુન કર કભી આપ રોતે, કભી સુકૂન મેં આતે, ઔર કભી ખુશ હોતે. યા'ની કિસી મુજાહિદ કી શહાદત કા હાલ સુન કર આપ રોને લગતે ઔર રૂમિયોં કી શિકસ્ત ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કી ફતહ કી કૈફિયત મા'લૂમ હોતી તો ખુશ હોતે. અમીરુલ મોમિનીન ઔર અમીનુલ ઉમ્મત ઈસી તરહ ગુફ્તગૂ કરતે રહે. યહાં તક કિ ઝોહર કી નમાઝ કા વક્ત હો ગયા.

હઝરત બિલાલ કી અઝાન સુન કર લશ્કરે ઇસ્લામ પર રિક્કત :-

હુઝૂરે અક્દસ, જાને આલમ વ જાને રહમત સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે આશિકે સાદિક ઔર મુઅઝ્ઝિન **હઝરત બિલાલ બિન હુમામા હબ્શી** રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી રેહલત કે બા'દ મદીના તય્યબહ સે મુલ્કે શામ ચલે આએ થે ઔર શહર દમિશ્ક મેં સુકૂનત ઈખ્તિયાર કર લી થી. હઝરત બિલાલ કો ઈસ્લામી લશ્કર કી આમદ કી ઈત્તિલા' મિલી તો વહ ભી જૈશે ઈસ્લામ મેં શામિલ હો ગએ ઔર રાહે ખુદા મેં જેહાદ કા શૌક ઉમડ પડા. અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ કી બૈતુલ મુકદ્દસ મેં તશરીફ આવરી હૂઈ તબ હઝરત બિલાલ ઈસ્લામી લશ્કર મેં મૌજૂદ થે. આપ ભી અમીરુલ મો'મિનીન સે મિલને આએ, સલામ કિયા ઔર આપ કી તા'ઝીમ વ તકરીમ કી.

હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે પર્દા ફરમાને કે બા'દ હઝરત બિલાલ ને અઝાન કહના તર્ક કર દિયા થા. અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી જુદાઈ વ ફુર્કત મેં વહ ઈતને અન્દોહગીં હો ગએ થે કિ કલેમાતે અઝાન અદા કરના દુશ્વાર થા ઔર વહ અપને મહબૂબ આકા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી મુફારકત મેં ઈતને ગમનાક હુએ કિ ઉન્હોં ને અઝાન દેની છોડ દી.

જબ ઝોહર કી નમાઝ કા વક્ત હુવા તો મુજાહિદોં ને અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર સે દરખ્વાસ્ત કી કિ હઝરત બિલાલ યહાં મૌજૂદ હૈં. હમ ચાહતે હૈં કિ આજ

ઈન કી ઝબાન સે અઝાન સુનેં ઔર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે ઝમાનએ ખૈરુલ કરૂન કી યાદ તાઝા કરેં. હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ને હઝરત બિલાલ સે ફરમાયા કિ ઐ બિલાલ ! અસ્હાબે રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી ખ્વાહિશ વ દરખ્વાસ્ત હૈ કી આપ અઝાન કહો ઔર ઈન કો હુઝૂરે અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે ઝમાના કી યાદ તાઝા કરા દો. હાલાં કિ હઝરત બિલાલ ને અઝાન દેના બિલ્કુલ તર્ક કર દિયા થા. કઈ લોગોં ને ઉસ સે કબ્લ અઝાન કહને કી દરખ્વાસ્ત કી થી, લૈકિન ઉન્હોં ને કિસી કી દરખ્વાસ્ત મન્ઝૂર ન કી. લૈકિન ચૂં કિ હઝરત બિલાલ કે દિલ મેં હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ કા ગાયત દર્જા અદબ વ એહતરામ થા. આજ અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ કી ફરમાઈશ હૈ, ઈન્કાર મુમ્કિન ન હુવા ઔર બિલાલ અઝાન કહને કે લિયે રઝા મન્દ હો ગએ. હઝરત ઉમર ફારૂક અમીરુલ મો'મિનીન કી ફરમાઈશ હઝરત બિલાલ કે લિયે હુક્મ કા દર્જા રખતી થી.

હઝરત બિલાલ ને અઝાન શુરૂ કી. બુલન્દ આવાઝ સે **"અલ્લાહુ અકબર, અલ્લાહુ અકબર"** કહા. ઈન કી દર્દ ભરી આવાઝ સહાબા કે કાનોં સે ટકરાઈ ઔર ઈન પર એક લરઝહ તારી હો ગયા. આંખેં નમનાક હો ગઈ ઔર વહ શિદ્દતે ગમ સે કાંપને લગે. ફિર હઝરત બિલાલ ને બારે દોમ **"અલ્લાહુ અકબર, અલ્લાહુ અકબર"** કહા. અબ ઈન કી આવાઝ મેં દર્દ ઈત્ના ઝિયાદહ થા કિ સુનને વાલોં કે લિયે બરદાશ્ત કરના દુશ્વાર થા. હઝરત બિલાલ અઝાન કે કલેમાત દુહરાતે જાતે ઔર ઈન કા લહ્જા ઔર દર્દ અંગેઝ હોતા જાતા. ઔર જબ **"અશહદો અન્ના મુહમ્મદર્રસૂલુલ્લાહ"** કહા તો લશ્કરે ઈસ્લામ મેં કોહરામ મચ ગયા. સહાબએ કિરામ રિઝવાનુલ્લાહે તઆલા અલૈહિમ અજમઈન કી નઝરોં મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કા મુકદ્દસ ઝમાના ફિર ગયા ઔર હુઝૂરે અક્દસ કી યાદ ઔર ફિરાક કે ગમ મેં તડપને લગે, આહ વ બુકા કા વહ શૌર બુલન્દ હુવા કિ પત્થર દિલ ભી પિઘલ જાએ. ઈસ્લામી લશ્કર કા હર મુજાહિદ ચીંખ ચીંખ કર રોને લગા. શિદ્દતે ગમ સે મુજાહિદીન ઐસે બિલકતે ઔર તડપતે થે કિ લગતા થા કિ ઈન કે દિલ ફટ જાએંગે. બા'ઝ નીમ ગશી કી હાલત મેં ઝમીન પર ગિર પડે, અપને મહબૂબ આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી યાદે રફ્તા કુછ યૂં તાઝા હૂઈ કિ ચારોં તરફ ગિર્યા વ ઝારી કા માહૌલ ગર્મ હો ગયા. હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ભી બે ઈખ્તિયાર રો રહે હૈં. હઝરત બિલાલ કી હાલત ભી દિગર ગૂં હૈ. અઝાન કે હર કલ્મે પર ઈન કા કલક વ ઈઝ્તિરાબ બઢતા જાતા થા. ઔર

ઐસા મહ્સૂસ હોતા કિ વહ બેઃ હૌશ હો કર ગિર જાએંગે ઔર અઝાન પૂરી ન કર સકેંગે. ઈસ્લામી લશ્કર પર ગમ વ ઈઝ્તિરાબ કી વહ કૈફિયત તારી થી કિ રોને ઔર ચીંખને કી આવાઝોં કે સિવા કુછ સુનાઈ ન દેતા થા ઔર ઐસા લગતા થા કિ હઝારોં કી જાનેં નિકલ જાએંગી. કિસી કો ભી અપને તન વ જાં કા હૌશ નહીં થા :

યાદ મેં જિસ કી નહીં હોશે તનો જાં હમ કો

ફ્રિર દિખા દે વો રુખ, ઐ મહરે ફરોઝાં હમ કો

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

અહ્લે સૈર વ તવારીખ બયાન કરતે હૈં કિ ઉસ દિન અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ઔર તમામ મુસલ્માન ઈત્ના રોએ હૈં કિ કિસી કો ઈત્ના રોતા હુવા ન તો દેખા ગયા ઔર ન હી સુના ગયા. હર એક કી આંખ સે અશ્ક કા દરિયા રવાં થા. અપને મહબૂબ આકા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી યાદ વ જુદાઈ કે ગમ મેં હર એક ને રો રો કર અપની આંખેં લાલ કર લી થીં :

આંખેં રો રો કે સુજાને વાલે

જાને વાલે નહીં આને વાલે

ઔર

દેખ ઓ ઝખ્મે દિલ આપે કો સંભાલ

ફૂટ બહતે હૈં ટપકને વાલે

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

બહર હાલ હઝરત બિલાલ ને રોતે, તડપતે, કિસી તરહ અઝાન પૂરી કી. સહાબએ કિરામ કે સામને અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કા વહ મન્ઝર આ ગયા, જો કભી વહ માથે કી આંખોં સે દેખા કરતે થે. દૈર તક લશ્કરે ઈસ્લામ કા હર મુજાહિદ ઝાર વ કિતાર રોતા રહા. હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ઔર હઝરત બિલાલ ભી મુસલ્સલ રોતે રહે. બિલ-આખિર અલ્લાહ તઆલા ને ઈન્હેં તસ્કીન દી. ફિર હઝરત ઉમર-ફારૂકે આ'ઝમ ને તમામ લશ્કર કો જમાઅત કે સાથ નમાઝ પઢાઈ.

હઝરત ઉમર કી કિલ્લે કી તરફ રવાનગી :-

હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ અપને ઊંટ પર સવાર હુએ ઔર બૈતુલ મુકદ્દસ કે કિલ્લે કી તરફ જાને કા કસ્દ ફરમાયા. આપ ને બકરી કે બાલોં કા બના હુવા લિબાસ પહના. આપ કા જુબ્બા શરીફ ટુક્ડે ટુક્ડે જોડ કર બના હુવા થા. ઈસ મેં ચૌદહ પૈવન્દ લગે હુએ થે ઔર બા'ઝ પૈવન્દ ચમડે કે થે. ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદારોં ને અમીરુલ મો'મિનીન સે દરખ્વાસ્ત કી કિ આપ ઈન કપડોં કો ઉતાર દેં ઔર અચ્છે કપડે ઝૈબ તન ફરમા કર ઊંટ કે બજાએ ઘોડે પર સવાર હો કર તશરીફ લે જાએં, તાકિ દુશ્મન પર આપ કા રોઅબ પડે ઔર આપ કી હૈબત તારી હો. હઝરત ઉમર ફારૂક ને ઈન કી દરખ્વાસ્ત મન્ઝૂર ફરમાઈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મિસ્રી આ'લા કિસ્મ કે કપડે કા બના હુવા સફેદ લિબાસ ઔર અમામા પૈશ કિયા, જિસ કો અમીરુલ મો'મિનીન ને ઝૈબ તન ફરમાયા ઔર ઊંટ કે બજાએ ઘોડે પર સવાર હો કર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ સે બૈતુલ મુકદ્દસ કે કિલ્લે કી જાનિબ રવાના હુએ.

અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂક ચંદ હી કદમ ચલે થે કિ લોગોં ને દેખા કિ અચાનક આપ કે ચેહરે પર ઘબરાહટ કે આસાર નમૂદાર હુએ, ગોયા આપ કો કોઈ સખ્ત તક્લીફ લાહિક હૂઈ હો. આપ લરઝને લગે, આપ કે ચેહરે કા રંગ બદલ ગયા. ઈઝ્તિરાબ કે આલમ મેં આપ ને ફરમાયા કિ **સવારી રોકો, સવારી રોકો.** આપ કે ઈર્શાદ પર હમરાહી ઠહર ગએ. હઝરત ઉમર ફૌરન અપને ઘોડે સે નીચે ઉતર ગએ ઔર ફરમાયા કિ અલ્લાહ તઆલા મેરી લગ્ઝિશ કો મુઆફ ફરમાએ, કરીબ થા કિ મૈં હલાક હો જાતા ક્યૂં કિ ઐસે પુર તકલ્લુફ લિબાસ પહનને સે મેરે દિલ મેં કિબ્ર (ફખ્ર) દાખિલ હો ગયા ઔર મૈં ને અપને આકા વ મૌલા, રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ સે સુના હૈ, આપ કા ઈર્શાદ હૈ :

لَا يَـدُخُـلُ الُجَنَّةَ مَنُ كَانَ فِیُ قَلُبِهٖ وَزُنُ مِثُقَالَ حَبَّةٍ مِنُ خَرُ دَلِ مِنُ كِبرِ
وَّ لَا يَـدُخُـلُ الـنَّـارَ مَـنُ كَـانَ فِـی قَلُبِهٖ مِثُقَالُ حَبَّةٍ مِنُ خَرُدَلِ مِنُ إِيُمَانِ

તર્જુમા : "જિસ કે દિલ મેં રાઈ (હર્મલ) કે દાને બરાબર તકબ્બુર હોગા વહ જન્નત મેં દાખિલ ન હોગા ઔર જિસ કે દિલ મેં દાનેએ રાઈ બરાબર ઈમાન હોગા વહ દોઝખ મેં દાખિલ ન હોગા."

ફિર હઝરત ઉમર ને ફરમાયા કિ તુમ્હારે ઉમદા સફેદ કપડે ઔર તુમ્હારા

ખુશનુમા વ ખુશ રફતાર ઘોડા મુઝ કો હલાકત મેં ડાલ દેતા. ફિર આપ ને વહ ઉમદા કપડે તબ્દીલ ફરમાએ ઔર બકરી કે બાલોં કા ચૌદહ પૈવન્દ વાલા લિબાસ પહન લિયા ઔર અપને ઊંટ પર સવાર હો કર કિલ્લે કી સમ્ત રવાના હુએ. જબ આપ કિલ્લે કે સામને પહુંચે ઔર બૈતુલ મુકદ્દસ નઝર આયા તો આપ ને **"અલ્લાહુ અકબર અલ્લાહુ અકબર"** કહા ઔર ફિર યહ દુઆ માંગી :

اَللّٰهُمَّ افُتَحُ لَـنَـا فَتُـحًـا كَبِيُرًا وَّ اجُعَلُ لَنَا مِنُ لَّدُنُكَ سُلُطَانًا نَصِيُرًا

તર્જુમા : "ઐ મેરે અલ્લાહ ! ફતહ કર તૂ હમારે લિયે બડી ફતહ ઔર દે તૂ હમેં અપની તરફ સે ગલ્બા ઔર મદદ"

બૈતુલ મુકદ્દસ કા જિન મુજાહિદોં ને મુહાસરા કર રખા થા, ઉન્હોં ને હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ કી સવારી કો દેખતે હી જૌશો ખરૌશ સે તક્બીર વ તહલીલ કે ના'રે બુલન્દ કર દિયે. ના'રોં કી બુલન્દ આવાઝેં સુન કર અહ્લે બૈતુલ મુકદ્દસ હૈરાન હુએ. ક્યૂં કિ જંગ તો કઈ દિનોં સે મૌકૂફ થી, લિહાઝા વહ કિલ્લે કી દીવાર પર ચઢે તાકિ દેખેં કિ મુસલ્માનોં ને હમ્લા તો નહીં કર દિયા. બતરીક કુમામા ને ભી ના'રોં કી આવાઝેં સુની. લિહાઝા ઉસ ને ભી અપને ખાદિમોં કો દૌડાયા કિ મા'લૂમ કરેં ક્યા મઆમલા હૈ ? રૂમિયોં ને કિલ્લે કી દીવાર સે દેખા તો મુજાહિદીન ને કિલ્લે પર હમ્લા નહીં કિયા થા બલ્કિ વહ અમીરુલ મો'મિનીન કી આમદ પર ખુશી કા ઈઝહાર ઔર ઈસ્તિક્બાલ કરને કી ગરઝ સે ના'રે લગા રહે હૈં.

હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ને અબૂ ઉબૈદા સે ફરમાયા કિ રૂમિયોં કો મેરે આને કી ઈત્તિલા' દે દો. ચુનાન્ચે હઝરત અબૂ ઉબૈદા કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ આએ ઔર બુલન્દ આવાઝ સે ફરમાયા કિ ઐ બૈતુલ મુકદ્દસ કે બાશિન્દો ! આગાહ હો જાઓ કિ હમારે સરદાર, ખલીફતુલ મુસ્લિમીન, અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ ફારૂકે આ'ઝમ મદીના મુનવ્વરા સે તશરીફ લે આએ હૈં.

ફતહ બૈતુલ મુકદ્દસ ઔર હઝરત ઉમર કા શહર મેં દુખૂલ :-

બતરીક કુમામા કો હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ કી તશરીફ આવરી કી ખબર હૂઈ, તો વહ બૈતુલ મુકદ્દસ કે હાકિમ "બાતલીક" ઔર શહર કે મુઅઝ્ઝઝ લોગોં કો લે કર કિલ્લે કી દીવાર પર આયા ઔર ઉસ ને પુકાર કર કહા કિ ઐ ગિરોહે અરબ ! તુમ્હારે બડે સરદાર કો હમ કરીબ સે દેખના ચાહતે હૈં, લિહાઝા ઈન કો કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ

ભેજો, ઈન કો તન્હા યા ઈન કે સાથ એક દો આદમી કો હી ભેજો તાકિ હમ ઈન કો બ-ગૌર દેખ કર શનાખ્ત કર સકેં, અગર હમ ને ઈન કો અપની કિતાબોં મેં મઝકૂર સિફાત કે મુતાબિક પાયા તો કસમ હૈ હઝરત મસીહ કી ! હમ શહર ઈન કે હવાલા કર દેંગે. હઝરત ઉમર ફારૂક ને તને તન્હા કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ જાને કા ઈરાદા ફરમાયા. ઈસ પર સહાબએ કિરામ ને અર્ઝ કિયા કિ ઐ અમીરુલ મો'મિનીન ! આપ તન્હા ઈન લોગોં કી તરફ જા રહે હૈં ઔર આપ કે સાથ કિસી કિસ્મ કા સામાને જંગ ભી નહીં. કહીં ઐસા ન હો કિ યહ લોગ આપ કે સાથ બે-વફાઈ કરેં ઔર આપ કો કોઈ અઝિયત પહુંચાએં. હઝરત ઉમર ફારૂક ને ફરમાયા કિ મોમિન કો અલ્લાહ કે સિવા કિસી સે ભી ન ડરના ચાહિયે. જો હમારે મુકદ્દર મેં લિખ દિયા ગયા હૈ, વહ ઝરૂર પૈશ આએગા. અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કા ઈર્શાદ હૈ :

قُلْ لَنْ يُصِيْبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا وَعَلَى اللهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُوْنَ

(સૂરએ તૌબા, આયત : 51)

તર્જુમા : **"તુમ ફરમાઓ હમેં ન પહુંચેગા મગર જો અલ્લાહ ને હમારે લિયે લિખ દિયા. વહ હમારા મૌલા હૈ ઔર મુસલ્માનોં કો અલ્લાહ હી પર ભરોસા ચાહિયે"** (કન્ઝુલ ઈમાન)

ફિર હઝરત ઉમર અપને ઊંટ પર સવાર હુએ. આપ કે હાથ મેં દુર્રા થા, દૂસરા કિસી કિસ્મ કા કોઈ હથિયાર સાથ મેં નહીં થા. આપ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો અપને હમરાહ લિયા ઔર કિલ્લે કી દીવાર કે બિલ્કુલ કરીબ જા કર ઠહરે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને કિલ્લે કી દીવાર પર મૌજૂદ લોગોં કો મુખાતબ કર કે કહા કિ ઐ લોગો ! અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂક યહાં તશરીફ લાએ હૈં. હાકિમે શહર બાતલીક ઔર બતરીક કુમામા ને હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ કો ઘૂર ઘૂર કર દેખના શુરૂ કિયા. થોડી દૈર બ-નઝરે ગૌર દેખને કે બા'દ દફઅતન બતરીક કુમામા ને બુલન્દ આવાઝ સે શૌર કરતે હુએ અપની કૌમ કો પુકાર કર કહા કિ **"કસમ ખુદા કી ! યહ વહી શખ્સ હૈં જિન કી સિફત ઔર ના'ત હમ અપની કિતાબોં મેં પાતે હૈં ઔર ઈન કે હાથ પર હમારા શહર ફતહ હોગા"**. ફિર બતરીક કુમામા ને અપની કૌમ કો ઝિડક્તે ઔર ડાંટતે હુએ કહા કિ સખ્તી હો તુમ પર, યહ ક્યા તાખીર હૈ ? જલ્દી ઉતરો ઔર ઈન કે પાસ જાઓ ઔર ઈન સે અમાન તલબ કરો. ખુદા કી કસમ ! **યહ મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ કે સહાબી હૈં.** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ.

જબ રૂમિયોં ને બતરીક કુમામા કા ફરમાન સુના તો વહ જલ્દી જલ્દી કિલ્લે કી દીવાર સે ઉતરે ઔર શહર પનાહ કા દરવાઝા ખોલ દિયા ઔર દૌડતે હુએ હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ કે પાસ આએ ઔર સુલહ વ અમાન કી દરખ્વાસ્ત ઔર અદાએ જિઝ્યા કા ઈક્રાર ભી કરને લગે. હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ને રૂમિયોં કે મુસખ્ખર ઔર મુતીઅ હો કર આને પર ઔર આસાની સે બૈતુલ મુકદ્દસ કા કિલ્લા ફતહ હોને પર અલ્લાહ તઆલા કી હમ્દ ઔર ઉસ કા શુક્ર અદા કિયા ઔર ઊંટ પર બૈઠે બૈઠે હી પાલાન પર સજદએ શુક્ર બજા લાએ. હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ રૂમિયોં કે સામને આએ ઔર ઉન સે ફરમાયા કિ ઈસ વક્ત તુમ શહર કી તરફ લૌટ જાઓ. તુમ્હારે લિયે અમન ઔર જિમ્મા કા અહ્દ હોગા ઔર તુમ જિઝ્યા અદા કરને કા ઈક્રાર કરોગે. હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ કી ઝબાને હક્ક તર્જુમાન સે યહ વા'દા સુન કર રૂમી ખુશી સે મચલ ઉઠે. અમીરુલ મો'મિનીન કા શુક્રિયા અદા કિયા ઔર શહર કી તરફ વાપસ લૌટે ઔર અબ ઉન્હોં ને કિલ્લે કા દરવાઝા બન્દ નહીં કિયા બલ્કિ અમન કે વા'દે પર એ'તમાદ કર કે શહર પનાહ કે તમામ દરવાઝે ખુલે છોડ દિયે. ફિર હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ભી મુજાહિદોં કે સાથ ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં વાપસ તશરીફ લાએ ઔર ઈબાદત વ રિયાઝત મેં શબ ગુઝારી. દૂસરે દિન બ-રોઝ દો શમ્બા બા'દ નમાઝે ફજ્ર હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ લશ્કરે ઈસ્લામ કે સાથ કિલ્લે મેં દાખિલ હુએ. આપ દોશમ્બા સે જુમ્આ તક બૈતુલ મુકદ્દસ મેં કયામ પઝીર રહે. આપ ને શહર કે વસ્ત મેં એક નિશાને મેહરાબ બનાયા ઔર વહાં મસ્જિદ તા'મીર કરને કા હુક્મ ફરમાયા. આપ ને ઉસ જગહ જુમ્આ કી નમાઝ પઢાઈ ઔર અબ ઉસ જગહ પર આલી શાન મસ્જિદ બની હૂઈ હૈ.

જુમ્આ કી નમાઝ મેં મુતઅસ્સિબ રૂમિયોં કા હમ્લે કા ઇરાદા :-

બૈતુલ મુકદ્દસ શહર મેં કુછ મુતઅસ્સિબ કિસ્મ કે રૂમી ભી થે. બતરીક કુમામા ને શહર હઝરત ઉમર ફારૂક કે હવાલે કર દિયા, યહ અમ્ર ઈન પર શાક ગુઝરા થા. વહ પક્કે નસ્રાની થે ઔર મુસલ્માનોં કા વુજૂદ તક ઈન કો ગવારા નહીં થા. ઈન્તિકામ ઔર હસદ કી આગ ઈન કે દિલોં મેં શૌ'લા ઝન થી, લિહાઝા ઉન્હોં ને યહ પ્લાન બનાયા કિ જુમ્આ કી નમાઝ મેં જબ મુસલ્માન સજદા મેં જાએં, તબ ઈન પર યક-બારગી હમ્લા કર કે ઈન કો કત્લ કર ડાલેં, ક્યૂં કિ નમાઝ મેં મુસલ્માન હથિયારોં સે મુસલ્લહ નહીં હોતે. ઈન મુફ્સિદ રૂમિયોં ને અપની તજવીઝ કો અમલ મેં લાને સે પહલે અબૂલ-જઈદ સે મશ્વરા કરના મુનાસિબ સમઝા, યહ વહી અબૂલ-જઈદ થા જિસ કી બીવી કી રૂમી લશ્કર

કે સરદારોં ને અસ્મત દરી કી થી ઔર ઉસ કે બેટે કો કત્લ કિયા થા ઔર અબૂલ-જઈદ ને ઈન્તિકામ લેતે હુએ હઝારોં રૂમી સિપાહિયોં કો યાકૂસા નદી મેં ગર્કાબ કિયા થા ઔર ફિર વહ યર્મૂક સે ભાગ કર બૈતુલ મુકદ્દસ મેં પનાહ ગુઝીં હો ગયા થા. મુફ્સિદ વ મુતઅસ્સિબ રૂમી અબૂલ-જઈદ કે પાસ આએ ઔર અપના મન્સૂબા બતાયા ઔર ઈસ મઆમલા મેં ઉસ કી રાએ મા'લૂમ કી. અબૂલ-જઈદ ને કહા કિ ઐસી બે-વફૂફી કરને સે હમારી ઝિલ્લત ઔર રુસ્વાઈ હોગી ઔર હમારી કૌમે રૂમ પૂરી દુનિયા મેં બદનામ હો જાએગી કિ સુલહ કરને કે બા'દ નમાઝ મેં મશ્ગૂલ મુસલ્માનોં પર હમ્લા કિયા ઔર યહ કામ હમારી મગ્લૂબી કા ભી બાઈસ હોગા ક્યૂં કિ બે-વફાઈ કરને વાલા કભી કામ્યાબ નહીં હોતા. મુતઅસ્સિબ રૂમિયોં ને અબૂલ-જઈદ કા મશ્વરા સુન કર કહા કિ ઐ અબૂલ-જઈદ ! તુમ કોઈ ઐસી તદ્બીર બતાઓ જિસ સે હમારા મક્સદ ભી પૂરા હો જાએ ઔર હમ પર કિસી કિસ્મ કી મલામત ભી આઈદ ન હો.

અબૂલ-જઈદ ને કહા કિ મુસલ્માન ખુદા પરસ્ત ઔર ઈબાદત ગુઝાર કૌમ હૈ. ઈન કે સાથ ગદ્ર વ બેવફાઈ કરને મેં હરગિઝ કોઈ ભલાઈ નહીં. અગર યહ દુનિયા તલબ હોતે તો મૈં તુમ કો યહ કામ કરને કા મશ્વરા દેતા. લિહાઝા તુમ ઈન કા ઈમ્તિહાન લો ઔર ઈસ કા તરીકા યહ હૈ કિ તુમ અપની ઝીનત કી ચીઝેં ઔર કીમતી માલ વ અસ્બાબ સે ઈન્હેં લલચાઓ. જબ યહ લોગ નમાઝ કે લિયે જાએં તો રાસ્તા કે દોનોં તરફ સોને ચાંદી ઔર જવાહિરાત કે બર્તન ઔર રૈશ્મી કપડોં કે ઢેર લગા દો. અગર ઈન મેં કા કોઈ શખ્સ દુનિયા કી ચીઝોં કી જાનિબ રાગિબ વ મુલ્તફિત હો કર ઉસે લેને કી કૌશિશ કરે, તો જાન લેના કિ યહ લોગ આખેરત કે ખ્વાહાં નહીં બલ્કિ મતાએ દુનિયા કે તલબ ગાર હૈં. તબ તુમ ઈન પર હમ્લા કર દેના. ઈસ સૂરત મેં હમારે લિયે એક બહાના ભી હોગા કિ હમ ને બે-વફાઈ નહીં કી, બલ્કિ મુસલ્માનોં ને અહ્દ શિકની કર કે બે-વફાઈ કી, હમારે માલ વ મતાઅ પર નિય્યત ખરાબ કી, લિહાઝા હમ ને ઈન કે ઈર્તિકાબે જુર્મ કી સઝા દી હૈ. અબૂલ-જઈદ કા યહ મશ્વરા સબ ને પસન્દ કિયા ઔર ઈસ પર અમલ કિયા.

જબ જૈશે ઈસ્લામ કે મુજાહિદ શહર મેં દાખિલ હુએ તો ઈન કી હૈરત કી ઈન્તિહા ન રહી ક્યૂં કિ રાસ્તા કે દોનોં તરફ કીમતી માલ વ મતાઅ કે અમ્બાર લગે હુએ થે ઔર ઈન પર કોઈ નિગહબાન ઔર મુહાફિઝ ન થા. મગર ઈસ્લામી લશ્કર કે કિસી મુજાહિદ ને ઈન ચીઝોં કો હાથ તક ન લગા યા બલ્કિ નઝ્રે ઈલ્તિફાત સે દેખા તક નહીં ઔર વહ અલ્લાહ તઆલા કી હમ્દ કરતે હુએ મતાએ દુનિયા સે રૂગર્દાની કર કે ચલે જાતે થે :

સાયએ દીવારો ખાકે દર હો યા રબ ઔર રઝા

ખ્વાહિશે દીહીમે કૈસર, શૌકે તખ્તે જમ નહીં

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

શે'ર કે તઅલ્લુક સે હલ્લે લુગત :-

(1) દીહીમ = તાજે શાહી, કલગી, અફ્સર (ફીરોઝુલ-લુગાત, સફ્હા : 674)

(2) કૈસર = શાહ રૂમ કા લકબ, સુલ્તાન, બાદશાહ (ફીરોઝુલ-લુગાત, સફ્હા : 968)

(3) તખ્ત = બાદશાહ કે બૈઠને કી ચૌકી, મસનદ,ગદ્દી, સલ્તનત (ફીરોઝુલ-લુગાત, સફ્હા : 348)

(4) જમ = ઈરાન કે એક કદીમ બાદશાહ જમ્શેદ કા મુખફ્ફફ (ફીરોઝુલ-લુગાત, સફ્હા : 470)

અલ-કિસ્સા ! મુસલ્માનોં કો દુનિયા કી કીમતી મતાઅ સે બે પરવાહ વ બે નિયાઝ હો કર ગુઝરતે દેખ કર રૂમી મુતઅજ્જિબ થે. અબૂલ-જઈદ ને કહા કિ યહ વહી કૌમ હૈ જિસ કી તા'રીફ અલ્લાહ તઆલા ને તૌરેત ઔર ઈન્જીલ મેં બયાન કી હૈ ઔર યહ કૌમ હક્ક પર હૈ. જબ તક યહ કૌમ હક્ક વ સદાકત પર કાઈમ રહેગી દુનિયા કી કોઈ ભી તાકત ઉન પર ગાલિબ ન હો સકેગી. અબૂલ-જઈદ કી બાત સુન કર મુતઅસ્સિબ રૂમિયોં કે સર નદામત સે ઝુક ગએ ઔર ઉન્હોં ને બે-વફાઈ કરને કા જો મન્સૂબા બનાયા થા ઉસ પર ઈઝહારે અફ્સોસ કિયા ઔર અપના ફાસિદ ઈરાદા તર્ક કર દિયા.

હઝરત કા'બ બિન અહ્બાર કે ઈમાન લાને કા વાકેઆ

હઝરત કા'બ બિન અહ્બાર મુલ્કે શામ કે સૂબા ફલસ્તીન કે દેહાત કે સરદારોં મેં સે થે ઔર અપને ઈલાકે મેં ઈન કા કાફી રોઅબ વ અસર થા. જબ ઈન કો ઈત્તિલા' મિલી કિ અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ મદીના મુનવ્વરા સે બૈતુલ મુકદ્દસ તશરીફ લાએ હૈં ઔર કુછ અર્સા કયામ પઝીર રહને વાલે હૈં, તો વહ બૈતુલ મુકદ્દસ આએ ઔર અમીરુલ મોમિનીન કે દસ્તે હક્ક પરસ્ત પર ઈમાન લાએ. ઉન્હોં ને અપને ઈમાન

લાને કા જો સબબ બતાયા,વહ ઈન્હીંકી ઝબાની ઝૈલ મેં પૈશે ખિદમત હૈ.

હઝરત કા'બ બિન અહ્બાર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને ફરમાયા :

"મેરે વાલિદે માજિદ કુતુબ સમાવી ઔર દીને મૂસા અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ કે ઝબરદસ્ત આલિમ થે. મેરે વાલિદ ને કુતુબે સાબિકા કા ઈત્ના વસીઅ મુતાલઆ કિયા થા કિ ઈસ કી વજહ સે વહ આઈન્દા હોને વાલે વાકેઆત વ હાદેસાત કી અચ્છી તરહ મા'લૂમાત વ વાકફિયત રખતે થે. મૈં ઈન કા ઈકલોતા બેટા થા ઔર વહ મુઝ કો બહુત હી ચાહતે થે. મેરી તા'લીમ વ તર્બિયત કા વહ બહુત ખ્યાલ રખતે થે ઔર ઈસ કા એહતિમામ ફરમાતે થે. ઈલ્મ વ હિક્મત કી બાતેં ઔર ઈસ કે અસ્રાર વ રૂમૂઝ સે મુઝ કો મુત્તલેઅ ફરમાતે રહતે થે ઔર શાયદ હી ઉન્હોં ને મુઝ સે કોઈ બાત છુપાઈ હોગી. બલ્કિ હર મઆમલા કી મુઝ કો તા'લીમ ફરમા કર મુઝ કો આગાહ કર દિયા થા. જબ ઈન કે ઈન્તિકાલ કા વક્ત આયા તબ ઉન્હોં ને મુઝે અપને પાસ ખિલ્વત મેં બુલાયા ઔર ફરમાયા કિ એ મેરે નૂરે નઝર ઔર રાહતે જિગર ! મૈં ને તુમ કો સબ કુછ તા'લીમ કર દિયા હૈ ઔર કોઈ ભી ચીઝ તુમ સે પોશીદહ નહીં રખી. અબ મેરા દુનિયા સે રુખસત હોને કા વક્ત આ ગયા હૈ ઔર મુઝે ખૌફ હૈ કિ અન્કરીબ કુછ ઝૂટે લોગ તુમ કો બેહકાને કી કૌશિશ કરેંગે, લિહાઝા મૈં તુમ કો વસીયત કરતા હૂં કિ ઈન ઝૂટે દા'વે કરને વાલોં કી હરગિઝ ઈત્તેબઅ વ પૈરવી મત કરના."

અબ મૈં તુમ કો એક રાઝ કી બાત બતાતા હૂં. મૈં ને ઈસ મકાન કે રૌશન દાન મેં દો કાગઝ લિખ કર રખ દિયે હૈં. ઈન મેં મૈં ને તુમ્હારી દુનિયા વ આખેરત કી ભલાઈ વ બેહતરી કી બાતેં લિખ દી હૈં. તુમ ઈન કાગઝ કો ઉસ વક્ત નિકાલના જબ તૂ યહ ખબર સુને કિ નબી આખિરુઝ ઝમાન હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ મબ્ઊસ હુએ હૈં. તબ ઈન અવરાક કો નિકાલ કર પઢના ઔર ઈન પર અમલ કરના. અગર અલ્લાહ તઆલા ને તુમ્હારે હક્ક મેં બેહતરી ઔર નૈકી ચાહી તો તુમ ઈસ પર ઝરૂર અમલ કરોગે. ફિર ચંદ દિનોં કે બા'દ મેરે વાલિદ કા ઈન્તિકાલ હો ગયા. મેરે વાલિદ કી તજહીઝ વ તક્ફીન કે બા'દ હર વક્ત મુઝે ઈન અવરાક કા હી ખ્યાલ આને લગા. ઈન અવરાક મેં ક્યા લિખા હૈ મા'લૂમ કરને કે લિયે મૈં બૈ ચૈન વ બૈકરાર થા, લૈકિન મેરે વાલિદ કે અય્યામે તા'ઝિયત કી વજહ સે હમારે ઘર મેં રિશ્તા દારોં ઔર મેહમાનોં

કા હુજૂમ રહતા થા ઔર મુઝે રૌશન દાન કે અવરાક બર આમદ કરને કા મૌકા' મયસ્સર નહીં હોતા થા. લિહાઝા મૈં અય્યામે તા'ઝિયત કે ગુઝરને કા ઈન્તિઝાર કરને લગા. જબ અય્યામે તા'ઝિયત ગુઝર ગએ ઔર હમારે સબ મેહમાન રુખસત હો ગએ, તો મૈં ને સબ સે પહલે રૌશન દાન સે અપને વાલિદ કે લિખે હુએ કાગઝાત નિકાલને કા કામ કિયા. મૈં ને રૌશન દાન સે કાગઝાત નિકાલ કર પઢે, તો ઉસ મેં લિખા હુવા થા :

لَا اِلٰـهَ اِلَّـا اللّٰهُ مُحَمَّدُ رَّسُوْلُ اللّٰهِ خَاتَمَ النَّبِيّنَ لَا نَبِیَّ بَعْدَهُ مَوْلُدُهٗ
بِـمَكَّةَ وَدَارُ هِجْرَتِهِ طَيبَةُ الطَيَّبَةُ الأمِينةُ ، لَيْسَ بِفَظِّ وّ لَا غَلِيْظِ وّ
لَا سَـخَّابِ ، أُمَّتُهُ الْحَامِدُوْنَ وَالَّذِيْنَ يَحْمَدُوْنَ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ حَالِ،
اَلْسِـنَتُهُـمْ رَطْبَة" بِـالتَّكْبِيرِ وَالتَّهْلِيْلِ، وَهُوَ مَنْصُوْر" عَلٰى كُلِّ مَنْ
نَـادَاهٗ مِـنْ أَعْدَائِه اَجْمَعِينَ، يَغْسِلُوْنَ فُرُوْجَهُمْ وَيَسْتَرُوْنَ اَوْسَانَ
لَهُمْ، أَنَـاجِيْـلُهُـمْ فِـیْ صُـدُورِهِمْ ، وَتَرَاحُمُهُمْ بَيْنَهُمْ تَرَاحُمَ الأنبِيَاءِ
بَيْـنَ الأمَـمِ ، وَهُـمْ أَوَّلُ مَـنْ يَّدْخُلُ الْجَنَّةَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَيْنَ الأمَمِ ،
وَهُـمُ السَّـابِـقُـوْنَ الْـمُـقَرَّبُوْنَ الشَّـافِعُـوْنَ الْمُشَفَّعُ لَهُمْ

(હવાલા : - ફુતૂહુશ્શામ,અઝ અલ્લામા વાકદી,સફહા : 290)

તર્જુમા : **"નહીં હૈ કોઈ મા'બૂદ મગર અલ્લાહ ઔર હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ અલ્લાહ કે રસૂલ હૈં જો નબુવ્વત કો ખત્મ ફરમાને વાલે હૈં. ઈન કે બા'દ કોઈ નબી નહીં. ઈન કી વિલાદત કા મકામ મક્કા હોગા ઔર ઈન કી હિજરત કા મકામ તય્યબહ હોગા, વહ તય્યબહ જો અમાન વાલા હૈ યા'ની મદીના મુનવ્વરા, વહ નબી ન તો બદ-ખ્વાહ હોંગે, ન દુરશ્ત-ખૂ યા'ની ઝગ્ડાલૂ હોંગે ઔર ન લગ્વ ગો હોંગે. ઈન કી ઉમ્મત અલ્લાહ કી હમ્દ બજા લાને વાલી હોગી ઔર ઈન કે ઉમ્મતી વહ લોગ હોંગે જો હર હાલ મેં અલ્લાહ કી હમ્દ કરેં, ઈન કી ઝબાનેં તક્બીર ઔર તહલીલ મેં મુતહર્રિક હોંગી, ઔર વહ નબી મદદ દિયે જાએંગે હર ઉસ શખ્સ પર જો ઈન સે લડેગા ઈન કે દુશ્મનોં મેં સે. ઈસ નબી કે ઉમ્મતી અપની શર્મ ગાહોં કો ધોએંગે ઔર અપને સતરોં કો છુપાએંગે, ઈન કે સીને હિદાયત સે લબરેઝ હોંગે,ઈન કી આપસ મેં**

એક દૂસરે કે સાથ મેહરબાની ઐસી હોગી જૈસી અમ્બિયા કિરામ અપની ઉમ્મતોં કે સાથ મેહરબાની ફરમાતે હૈં, કયામત કે દિન ઈન કી ઉમ્મત તમામ ઉમ્મતોં સે પહલે જન્નત મેં દાખિલ હોગી, ઈસ નબી કે ઉમ્મતી ઈમાન લાને મેં સબ્કત (પહલ) કરેંગે, વહ ઉમ્મતી બુઝુર્ગી વાલે હોંગે, શફાઅત કરેંગે ઔર ઈન કી શફાઅત કબૂલ કી જાએગી.''

અવરાક કી યહ તહ્રીર પઢ કર મૈં ને કહા કિ મેરે વાલિદ ને મુઝ કો જો કુછ ભી ઈલ્મ સિખાયા હૈ ઔર જો કુછ ભી અસ્રાર બતાએ હૈં ઈન સબ સે યહ બેહતર હૈ. મેરે વાલિદ કે ઈન્તિકાલ કે કુછ અર્સા બા'દ મૈં ને સુના કિ નબી આખિરુઝ ઝમાન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ મક્કા મુઅઝ્ઝમા મેં ઝાહિર હુએ હૈં. ઔર વહ અપને કામ કો ઝાહિર ફરમાતે હૈં. મૈં ને અપને દિલ મેં કહા કિ ખુદા કી કસમ ! બે શક યહ વહી હૈં જિન કે મુતઅલ્લિક મેરે વાલિદે મરહૂમ ને અપની તહ્રીર મેં અર્કામ ફરમાયા હૈ. મૈં ઈન કે અહવાલે શરીફા સે બરાબર આગાહ હોતા રહા. યહાં તક કિ મુઝે ઈત્તિલા' મિલી કિ વહ મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે હિજરત ફરમા કર મદીના મુનવ્વરા તશરીફ લે ગએ હૈં. મૈં ઈન કે અહવાલ સે બરાબર બા-ખબર હોતા રહતા થા. જેહાદ, ઐ'લાને તૌહીદ,દુશ્મનોં પર ગલ્બા, ઈન કે અસ્હાબ કે અખ્લાકે હસના વગૈરા સે મુતવાતિર વાકિફીયત હાસિલ કરતા રહા. મૈં ને એક મરતબા ઈન કી ખિદમતે અક્દસ મેં હાઝિર હોને કા કસ્દ ભી કિયા, લૈકિન અપની મસ્રૂફિયાત કી વજહ સે ન જા સકા. ફિર મુઝ કો ખબર મિલી કિ ઉન્હોં ને ઈન્તિકાલ ફરમાયા હૈ. ફિર મૈં ને સોચા કિ યહ શાયદ વહી ન થે, જિન કા મેં ઈન્તિઝાર કરતા થા. લૈકિન મૈં ને એક મરતબા ખ્વાબ દેખા કિ આસ્માન કે દરવાઝે ખોલ દિયે ગએ હૈં ઔર ફરિશ્તે ગિરોહ દર ગિરોહ ઉતરતે હૈં ઔર કોઈ કહને વાલા કહતા હૈ કિ રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને ઈન્તિકાલ ફરમાયા ઔર અહ્લે ઝમીન સે વહી મૌકૂફ ઔર મુન્કતેઅ હો ગઈ. બા'દહુ મુઝે ખબર મિલી કિ ઈન કી ઉમ્મત સે એક શખ્સ ખલીફા મુકર્રર હુએ હૈં ઔર ઈન કા નામ અબૂ બક્ર સિદ્દીક હૈ. મૈં ને ઈરાદા કિયા કિ ઈન કી ખિદમત મેં હાઝિર હો જાઉં, લૈકિન મૈં ને દૈર કર દી ઔર વહ ભી ઈસ આલમ સે ઈન્તિકાલ ફરમા ગએ. ફિર મૈં ને સુના કિ અબ ઉમર બિન ખત્તાબ ખલીફા હુએ હૈં ઔર વહ બૈતુલ મુકદ્દસ આએ હુએ હૈં, લિહાઝા મૈં ને ઈરાદા કિયા કિ બૈતુલ મુકદ્દસ જા કર હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ સે મુલાકાત કર કે ઈન કે

દીન કી હકીકત મા'લૂમ કર લૂં ઔર ફિર ઈન કે દીન મેં દાખિલ હો જાઉં.

હઝરત કા'બ બિન અહ્બાર મઝકૂરા સબબ કે પૈશે નઝર હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ કી ખિદમત મેં બૈતુલ મુકદ્દસ હાઝિર હુએ. હઝરત કા'બ ને અમીરુલ મો'મિનીન ફારૂકે આ'ઝમ સે કુતુબે સાબિકા મેં મઝકૂર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે અવસાફ હમીદા કે તઅલ્લુક સે કુછ સવાલાત કિયે ઔર તસલ્લી બખ્શ જવાબાત મિલને પર ઉન્હોં ને કહા :

يـا أَمِيـرَ الْـمُـؤْمِـنِـيـنَ أَنَا أَشْهَدُ أَنْ لَّا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَّسُوْلُ اللهِ

તર્જુમા : ''ઐ અમીરુલ મો'મિનીન ! મૈં ગવાહી દેતા હૂં કિ અલ્લાહ કે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં ઔર મૈં ગવાહી દેતા હૂં કિ બૈ:શક હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ અલ્લાહ કે રસૂલ હૈં.''

હઝરત કા'બ કો કબ્રે રસૂલ y કી ઝિયારત કી દા'વત :-

હઝરત કા'બ બિન અહ્બાર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો મુલ્કે શામ કે બા અસર શખ્સ થે. ઈન કે ઈસ્લામ કબૂલ કરને સે હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ બહુત ખુશ હુએ ઔર આપ ને ઈન કો હુઝૂરે અક્દસ, જાને આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે આસ્તાના કી હાઝિરી કી દા'વત દી. હઝરત ઉમર ફારૂક ને જિન અલ્ફાઝ મેં દા'વત દી,વહ અલ્લામા વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ કી કિતાબ સે ઝૈલ મેં પૈશે ખિદમત હૈં :

''પસ બહુત ખુશ હુએ હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો બ-સબબ મુસલ્માન હોને કા'બ કે, ફિર કહા ઉન્હોં ને કા'બ સે કિ આયા હો સક્તા હૈ કિ ચલો તુમ મેરે સાથ મદીના તય્યબહ કો, પસ ઝિયારત કરો તુમ કબ્રે નબી સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ કી ઔર ફાઈદા હાસિલ કરો તુમ કબ્રે શરીફ કી ઝિયારત સે, પસ કહા મૈં ને કિ હાં, યા અમીરુલ મોમિનીન મૈં ઐસા હી કરૂંગા.''

(હવાલા : ''ફુતૂહુશ્શામ'' અઝ અલ્લામા વાકદી,સફહા : 292)

કારેઈને કિરામ ગૌર ફરમાએં કિ હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને **હઝરત કા'બ બિન અહ્બાર કો સિર્ફ ''કબ્રે અન્વર'' કી ઝિયારત કે લિયે મદીના મુનવ્વરા આને કી દા'વત દી.** જિસ કા સાફ મત્લબ યહ હુવા કિ કા'બ

બિન અહ્બાર મુલ્કે શામ સે મદીના મુનવ્વરા તક કા તવીલ સફર સિર્ફ ઔર સિર્ફ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી મુકદ્દસ આરામ ગાહ કી ઝિયારત કે લિયે કરેં. ઈલાવા અઝીં અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ કા યહ જુમ્લા કિ **"ઔર કબ્ર શરીફ કી ઝિયારત સે ફાઈદા હાસિલ કરો"** કાબિલે ગૌર હૈ યા'ની હઝરત ઉમર ફારૂક કા અકીદા થા કિ મેરે માલિક વ મુખ્તાર આકા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે રૌઝ-એ અક્દસ કી ઝિયારત કરને સે ઝરૂર ફાઈદા હાસિલ હોતા હૈ :

માંગેંગે, માંગે જાએંગે, મુંહ માંગી પાએંગે
સરકાર મેં ન "લા" હૈ, ન હાજત અગર કી હૈ

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

લૈકિન અફસોસ ! કિ દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન કા કહના હૈ કિ સિર્ફ ગુમ્બદે ખિઝરા કી હાઝરી કે કસ્દ સે મદીના તય્યબહ કા સફર કરના મના' હૈ ઔર વહ યહ ભી કહતે હૈં મઝારે અક્દસ સે ઝાઈર કો કુછ ભી ફાઈદા હાસિલ નહીં હોતા. અગર સિર્ફ કબ્ર શરીફ કી ઝિયારત કે લિયે મદીના મુનવ્વરા કા સફર કરના મમ્નૂઅ હોતા, તો હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ હરગિઝ હઝરત કા'બ બિન અહ્બાર કો સિર્ફ કબ્રે શરીફ કી ઝિયારત કે લિયે મદીના મુનવ્વરા કા સફર કરને કા મશ્વરા ન દેતે ઔર અગર કબ્રે શરીફ કી ઝિયારત સે ફાઈદા હાસિલ નહીં હોતા, તો હઝરત ઉમર ફારૂક હઝરત કા'બ સે હરગિઝ યહ ન ફરમાતે કિ **"કબ્ર શરીફ કી ઝિયારત સે ફાઈદા હાસિલ કરો."** સાબિત હુવા કિ યહ દોનોં ઉમૂર જાઈઝ ઔર મુસ્તહસન હૈં. ઈન કામોં કા નાજાઈઝ ઔર હરામ હોના તો દર કિનાર અગર ઈસ મેં ઝર્રા બરાબર ભી શરીઅત કી ખિલાફ વર્ઝી યા શરઈ કબાહત હોતી, તો હઝરત ઉમર ફારૂક હરગિઝ હઝરત કા'બ કો ઈન કામોં કી તર્ગીબ ન દેતે બલ્કિ હઝરત કા'બ કો સખ્તી સે મના' ફરમા દેતે, ક્યૂં કિ હઝરત ફારૂકે આ'ઝમ ઈમામુલ હુદા ઔર હક્ક વ બાતિલ મેં ફર્ક કરને વાલે થે. વહ કિસી કી ભી રિઆયત કર કે ખિલાફે શરઅ કામ રવા નહીં રખતે થે :

ફારિકે હક્કો બાતિલ ઈમામુલ હુદા
તૈગે મસ્લૂલે શિદ્દત પે લાખોં સલામ

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત કા'બ કે સાથ હઝરત ઉમર કી મુલ્કે શામ સે રવાનગી :-

અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને બૈતુલ મુકદ્દસ શહર મેં પાંચ દિન ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં પાંચ દિન, યા'ની કુલ દસ રોઝ બૈતુલ મુકદ્દસ મેં કયામ ફરમાયા. બૈતુલ મુકદ્દસ કે બાશિન્દોં કો સુલહ ઔર અમન કા અહ્દ નામા તહ્રીર ફરમાને કે બા'દ આપ બૈતુલ મુકદ્દસ સે લશ્કર ઔર હઝરત કા'બ બિન અહ્બાર કે હમરાહ રવાના હો કર "જાબિયા" આએ. આપ જાબિયા મેં ઠહરે ઔર વહાં આપ ને એક ઈન્તિઝામી ઉમૂર કા દફતર ખોલા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કો હસ્બે ઝૈલ તક્સીમ સે મુરત્તબ ફરમાયા :

- હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો બીસ હઝાર (20,000) કા લશ્કર દે કર ઈન કો "ખોઝાન" સે લે કર "હલ્બ" તક કા ઈલાકા સુપુર્દ કિયા. અજનાદીન કા ભી કુછ હિસ્સા ઈન્હેં દિયા.
- હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન કો છ હઝાર (6,000)કા લશ્કર દે કર "અર્દે ફલસ્તીન", અર્ઝુલ કિદ્સ ઔર બૈતુલ મુકદસ કા સાહિલી ઈલાકા સુપુર્દ કિયા ઔર ઈન પર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો હાકિમ મુકર્રર ફરમાયા. ઔર હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન કો "કૈસારિયા" પર હમ્લા કરને કા ભી મશ્વરા દિયા.
- હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કો દસ હઝાર (10,000)કા લશ્કર દે કર મિસ્ર રવાના કિયા.
- હઝરત અમ્ર બિન સઈદ અન્સારી કો હુમુસ કે ઓહદએ કુઝા પર મુકર્રર ફરમાયા.

ફિર હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ હઝરત કા'બ બિન અહ્બાર કે સાથ જાબિયા સે રવાના હુએ ઔર મદીના મુનવ્વરા આએ. મદીના મુનવ્વરા પહુંચ કર હઝરત ઉમર ને સબ સે પહલે જો કામ અન્જામ દિયા વહ હઝરત કા'બ કે સાથ ગુમ્બદે ખદ્રા મેં હાઝિરી થી. બારગાહે રિસાલતે મઆબ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ઔર બારગાહે સિદ્દીકી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો મેં સલામ પૈશ કરને કે બા'દ આપ ને મસ્જિદે નબવી મેં ચાર રક્અત નફલ નમાઝ પઢીં. અહ્લે મદીના કો અમીરુલ મો'મિનીન કી મુલ્કે શામ સે વાપસી કી ઈત્તિલા' મિલી, તો મદીના શહર જુંબિશ મેં આ ગયા. લોગ ખુશી ઔર

સુરૂર સે મચલ ઉઠે ઔર ગિરોહ દર ગિરોહ અમીરુલ મોમિનીન કી મુલાકાત કે લિયે મસ્જિદે નબવી મેં આને લગે. લોગોં ને આપ કો સલામ પૈશ કિયા, મર્હબા કહા ઔર બૈતુલ મુકદ્દસ કી ફતહે મુબીન કી મુબારકબાદ દી. જબ મસ્જિદે નબવી લોગોં સે ભર ગઈ, તો હઝરત ઉમર ફારૂક ને મજમા' કે સામને હઝરત કા'બ બિન અહ્બાર કો ખડા કિયા ઔર ફરમાયા કિ મુસલ્માનોં કો અપને ઈમાન લાને કા વાકેઆ સુનાઓ. ચુનાન્ચે હઝરત કા'બ ને અઝ અવ્વલ તા આખિર તમામ વાકેઆ રિક્કત આમેઝ લહ્જા મેં બયાન કિયા, જિસ કો સુન કર લોગોં કે ઈમાન કવી ઔર તાઝા હો ગએ. તમામ સહાબએ કિરામ અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે ઈશ્કે સાદિક કે જઝ્બે સે સરશાર હો કર ઝૂમ ઉઠે ઔર અપને મહબૂબ આકા કી અઝ્મત વ મુહબ્બત મેં મચલને લગે :

ન દિલ બશર હી ફ્ગાર હૈ કિ મલ્ક ભી ઈસ કા શિકાર હૈ

યહ જહાં કિ હઝ્દા હઝાર હૈ જિસે દેખો ઈસ કા હઝાર હૈ

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

❀ **<u>અબ તક ઈસ્લામી લશ્કર કે હાથોં ફતહ હોને વાલે મકામાત</u> :-**

(1) અરેકા (2) સહ્ના (3) તદમ્મુર (4) હૂરાન (5) બસરા (6) બૈતુલ લહિયા (7) અજનાદીન (8) દમિશ્ક (9) હિસ્ને અબીલ કિદ્સ (10) જોસિયા (11) હુમુસ (12) શીરઝ (13) રુસ્તન (14) હમાત (15) કન્સરીન (16) બા'લ્બક (17) યર્મૂક (18) બૈતુલ મુકદ્દસ

અબ હમ નાઝેરીન કો એક ઐસી જંગ કા મન્ઝર દિખાએંગે જો મુલ્કે શામ કી તમામ જંગોં મેં મુમતાઝ હૈસિયત કી હામિલ હૈ. મુજાહિદીને ઈસ્લામ કી દિલૈરી ઔર શુજાઅત કી નિરાલી દાસ્તાન કા આંખોં દેખા હાલ અગલે સફહાત મેં મુલાહિઝા ફરમાએં.

જંગે હલ્બ

અમીરુલ મોમિનીન સય્યિદોના ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને જૈશે ઈસ્લામ કો તક્સીમ ફરમા કર અલગ અલગ સમ્ત મેં કૂચ કરને કા જો હુક્મ ફરમાયા થા, ઈસ કે મુતાબિક ઈસ્લામી લશ્કર મુતફર્રિક ઈલાકોં કી તરફ રવાના હોના શુરૂ હુવા. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ દસ હઝાર (10,000) સવારોં કા લશ્કર લે કર મિસ્ર કી જાનિબ રવાના હુએ ઔર હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન છે હઝાર (6,000) કા લશ્કર લે કર બ-જાનિબે કૈસારિયા રવાના હુએ. લૈકિન કૈસારિયા મેં હિરક્લ બાદશાહ કા બેટા કુસ્તુનતીન અસ્સી હઝાર (80,000) કી ફૌજ જમા કર કે મુકાબલા કે લિયે મુસ્તઈદ બૈઠા થા. લિહાઝા હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે કુમુક તલબ કી. ચુનાન્ચે હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને તીન હઝાર (3,000) કા લશ્કર ઝૈરે સરદારી હઝરત હર્બ બિન અદી બ-જાનિબે કૈસારિયા હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન કે લિયે કુમુક ભેજી.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા મઅ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બીસ હઝાર (20,000) કે લશ્કર કે સાથ બ-જાનિબે હલ્બ રવાના હોને કા ઈરાદા રખતે થે, ઈસ મેં સે તીન હઝાર કા લશ્કર કૈસારિયા ભેજ દિયા. અબ ઈન કે સાથ સત્તરહ હઝાર (17,000) કા લશ્કર બાકી રહા. જિન મેં અક્સર અહ્લે યમન થે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા સત્તરહ હઝાર કા લશ્કર લે કર કિલ્લ-એ હલ્બ કી જાનિબ રવાના હુએ. રાહ મેં કન્સરીન શહર વાકેઅ થા. જબ આપ કન્સરીન આએ તો અહ્લે કન્સરીન ને સાલ ગુઝિશ્તા કી હૂઈ સુલહ કી અઝ સરે નૌ તજદીદ કી. પાંચ હઝાર ઊકિયા સોના, પાંચ હઝાર ઊકિયા ચાંદી, દો હઝાર દીબાજ કે કપડે ઔર પાંચ સૌ ઊંટ કા બોઝ ઝૈતૂન ઔર અંગૂર પર સુલહ તમામ હૂઈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અહ્લે કન્સરીન કો સુલહ ઔર અમાન કી તહ્રીર મર્કૂમ ફરમા દી. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદારોં કે હમરાહ શહર મેં દાખિલ હુએ. શહર મેં એક મુનાસિબ જગહ પર મસ્જિદ તા'મીર કરને કા ઈરાદા કિયા ઔર જગહ મુકર્રર કર કે ખત્તે મસ્જિદ ખીંચા. બા'દહુ કન્સરીન સે હલ્બ કી જાનિબ રવાના હુએ.

❀ હલ્બ કે કિલ્લે કા ઔર ઇસ કે હાકિમ કા મુખ્તસર તઆરુફ :-

હલ્બ કિસી ઝમાના મેં બગૈર કિલ્લે કા શહર થા. એક છોટા સા બરાએ નામ મા'મૂલી કિલ્લે ઝરૂર થા, લૈકિન વહ કિલ્લા શહર સે અલગ ઔર વીરાન થા. હલ્બ કા હાકિમ એક જંગજૂ બતરીક થા. ઉસ ને શહર હલ્બ ઔર અતરાફ વ જવાનિબ કી ઘાટિયોં ઔર પહાડોં પર કબ્ઝા કર લિયા થા ઔર તમામ ઈલાકે કા જબરન માલિક બિન ગયા થા. ઉસ ને અઝ સરે નૌ શહર પનાહ તા'મીર કી ઔર અપની ઝાતી નિગરાની મેં મઝબૂત કિલ્લા તા'મીર કિયા. હલ્બ કા કિલ્લા બહુત હી મઝબૂત થા. ઉસ કી દીવારોં કી બુલન્દી 42 ફુટ કે કરીબ થી. ઈલાવા અઝીં કિલ્લે કી દીવાર કી ચૌડાઈ ઈતની વસીઅ થી કિ કિલ્લે કી દીવાર પર લશ્કર સામાને જંગ કે સાથ ચઢ કર દુશ્મન સે લડ સકે. કિલ્લે કે દરવાઝે મઝબૂત લકડી કે બને થે ઔર ઉસ પર લોહે કા ગિલાફ ચઢા થા. ઉસ બતરીક ને કિલ્લે મેં ભારી તા'દાદ મેં સામાને જંગ જમા કર રખા થા ઔર અપની ઝાતી ફૌજ કા દસ્તા કાઈમ કર રખા થા. વહ બતરીક લડાઈ કે ફન કા મશ્શાક ઔર માહિર થા. ઈલાવા અઝીં ફન્ને સિયાસત ઔર મક્ર વ ફરૈબ મેં વહ અપની મિસાલ આપ થા. લિહાઝા હિરક્લ ભી ઉસ સે તા'રુઝ નહીં કરતા થા, બલ્કિ ઉસ ને જિતના ઈલાકા જબરન કબ્ઝા કર રખા થા વહ તમામ ઈલાકા હિરક્લ બાદશાહ ને ઉસ કો બ-તૌર જાગીર લિખ દિયા થા. ઉસ મેં લોગોં કો ઉક્સાને ઔર લડાઈ પર ઉભારને કા ઐસા ફન્ન થા કિ ઉસ કી બાત સુન કર લોગ અપની જાન કુરબાન કરને પર રાઝી હો જાતે. હિરક્લ બાદશાહ કો ખૌફ થા કિ ઉસ બતરીક કો અગર ખુશ નહીં રખૂંગા તો વહ મેરે ખિલાફ અલમે બગાવત બુલન્દ કર કે મેરી સલ્તનત કા માલિક બન જાએગા, લિહાઝા વહ બતરીક બાદશાહ હિરક્લ સે જો કુછ ભી મુતાલબા કરતા, પૂરા કર દિયા જાતા. બલ્કિ મુલ્કે શામ કે તમામ બાદશાહ ઉસ કે શર સે મહફૂઝ રહને કે લિયે ઉસ સે અચ્છે તઅલ્લુકાત બર કરાર રખને કે લિયે ઉસ કી બહુત ઝિયાદહ તા'ઝીમ વ તકરીમ કરતે બલ્કિ ઉસ કી ખુશામદ ઔર ચાપલૂસી કરતે. અલ-મુખ્તસર ! પૂરે મુલ્કે શામ પે હલ્બ કે કિલ્લે ઔર ઉસ કે હાકિમ કા એક રોઅબ ઔર દબદબા મુસલ્લત થા.

હલ્બ કે મઝકૂરા હાકિમ બતરીક કે મરને કે બા'દ ઉસ કે દો બેટે કિલ્લે કે માલિક હુએ થે.

(1) **બડે બેટે કા નામ "યુકના" થા.** વહ અપને વાલિદ કે નકશે કદમ પર ચલ કર સિયાસી ઔર જંગી ઉમૂર મેં બહુત મહારત હાસિલ કર ચુકા થા ઔર

ઉસ ને ભી પૂરે મુલ્કે શામ મેં અપની ઈન્ફિરાદી હૈસિયત બના રખી થી, બલ્કિ જંગી મઆમલાત મેં વહ અપને બાપ સે ભી સબ્કત લે ગયા. અપને બાપ કે ઈન્તિકાલ કે બા'દ ઉસ ને લશ્કર કી તા'દાદ મેં કાફી ઈઝાફા કિયા થા ઔર વસીઅ પૈમાને પર કિલ્લે મેં સામાને જંગ ઝખીરા કર રખા થા. શહર કે હાકિમ કા મન્સબ ભી ઉસ ને અપને ઈખ્તિયાર મેં રખા થા. લડાઈ કે મઆમલા મેં વહ કિસી સે ડરતા નહીં થા ક્યૂં કિ વહ નિહાયત દિલૈર, શુજાઅ ઔર જંગજૂ શેહસવાર થા.

(2) **છોટે બેટે કા નામ "યૂહન્ના" થા.** વહ નિહાયત હી નર્મ તબીઅત કા ઔર ઈબાદત ગુઝાર શખ્સ થા. ઉસ ને અપની મર્ઝી સે મુલ્કી ઔર સિયાસી ઉમૂર સે દસ્ત બરદારી ઈખ્તિયાર કર લી થી. દુન્યવી મઆમલાત મેં વહ મુત્લક દખ્લ અન્દાઝી નહીં કરતા થા, બલ્કિ કામિલ તૌર સે વહ અપને મઝહબ કી તરફ રાગિબ હો ગયા થા. વહ દીને નસ્રાનિયા કા ઝબરદસ્ત આલિમ ઔર રાહિબ થા. યૂહન્ના અપના તમામ વક્ત કનીસા મેં મુકીમ રહ કર તૌરેત, ઈન્જીલ ઔર દીગર કુતુબે સમાવી કી તિલાવત, મુતાલઆ ઔર ઈબાદત મેં બસર કરતા થા. ઈલાવા અઝીં નએ નએ કનીસે, દૈર ઔર સૌમઆ તા'મીર કરના, કસોં ઔર રાહિબોં કા ખાના, કપડા ઔર દીગર ઝરુરિયાતે ઝિન્દગી ફરાહમ કરના ઔર ઈન કી ઝિયાદહ સે ઝિયાદહ ખિદમત અન્જામ દેના ઉસ કા મહબૂબ મશ્ગલા થા.

ઇસ્લામી લશ્કર કે મુતઅલ્લિક હાકિમ યુકના ઔર રાહિબ યૂહન્ના મેં ગુફ્તગૂ

જબ અહ્લે હલ્બ કો ઈત્તિલા' હૂઈ કિ ઈસ્લામી લશ્કર કન્સરીન સે કૂચ કર કે હલ્બ કી જાનિબ આ રહા હૈ, તો પૂરે શહર મેં ભગદડ ઔર હલચલ મચ ગઈ. રાહિબ યૂહન્ના ભી યહ ખબર સુન કર અપને બડે ભાઈ હાકિમ યુકના કે પાસ આયા ઔર પૂછા કિ અરબોં કે મઆમલા મેં તુમ ક્યા ઈરાદા રખતે હો. હાકિમ યુકના ને કહા કિ મૈં અરબોં સે બરાબર લડૂંગા. મૈં મુલ્કે શામ કે ઉન બાદશાહોં કી તરહ બુઝદિલ ઔર ના-મર્દ નહીં

હૂં, જો અરબોં કે સામને ઝુક ગએ, બલ્કિ મૈં ઈન અરબોં કો અપને ઈલાકે મેં પાઊં ભી નહીં રખને દૂંગા ઔર ઈન કે સામને ચલ કર દિલૈરી સે મુકાબલા કર કે ઈન કો ભગા દૂંગા. દોનોં ભાઈયોં મેં યહ ગુફ્તગૂ રુઉસાએ શહર કી મૌજૂદગી મેં હૂઈ. યૂહન્ના ને હાકિમ યુકના સે કહા, મૈં યહ ચાહતા હૂં કિ આજ કી રાત હમ દોનોં ભાઈ ખલ્વત મેં બૈઠ કર ઈત્મિનાન સે ઈસ મઆમલે પર મશ્વરા કરેં ઔર ઠંડે દિમાગ સે સોચ કર ઈસ મઆમલે કા હલ તલાશ કરેં. હાકિમ યુકના ને કહા કિ તુમ્હારી રાએ મુનાસિબ હૈ.

રાત કે વક્ત જબ દોનોં ભાઈ ખલ્વત મેં જમા હુએ, તો રાહિબ યૂહન્ના ને અપને બડે ભાઈ હાકિમ યુકના સે કહા કિ મૈં તુમ્હારા છોટા ભાઈ હૂં, ઈલાવા અઝીં લડાઈ કે ઉમૂર મેં મુઝે કુછ ભી તજરબા નહીં, લૈકિન ઈસ કે બા-વુજૂદ મૈં તુમ કો ઐસા મશ્વરા દૂંગા કિ અગર તુમ ને મેરા મશ્વરા કબૂલ કિયા તો તેરી ઈઝ્ઝત બર-કરાર રહેગી. ઈલાવા અઝીં તેરા માલ, તેરી જાન ઔર સાથ મેં અહ્લે શહર કે ભી જાન વ માલ સલામત રહેંગે. હાકિમ યુકના ને કહા કિ એ ભાઈ ! તુમ ઉમર મેં મુઝ સે છોટે ઝરૂર હો, લૈકિન હમારે દીન કી પાબન્દી, મા'લૂમાત, ઔર ખિદમાત કી વજહ સે તુમ મુઝ સે મરતબા મેં બડે હો. મૈં તુમ્હારી ગાયત દર્જા ઈઝ્ઝત કરતા હૂં ઔર તુમ કો સિર્ફ મેરા હી નહીં બલ્કિ તમામ અહ્લે હલ્બ કા ખૈર ખ્વાહ ઔર હમદર્દ જાનતા હૂં, લિહાઝા તુમ ખુશી સે અપના મશ્વરા બયાન કરો.

યૂહન્ના ને કહા કિ મેરી રાએ યહ હૈ કિ તુમ ઈન અરબોં કે પાસ એલચી ભેજો ઔર અગર તુમ્હેં મન્ઝૂર હો તો મૈં ઈન કે પાસ બ-તૌર એલચી જાઉં. ઈન સે સુલહ કે મઆમલે મેં ગુફ્તગૂ કર કે વહ જિસ કદ્ર ભી માલ તલબ કરેં, ઈન કો દિયા જાએ ઔર ઈન સે સુલહ કર લી જાએ ઔર જબ તક ઈન કા મુલ્કે શામ પર ગલ્બા ઔર તસલ્લુત રહે, હર સાલ ઈસી મિક્દાર મેં જિઝ્યા અદા કર કે સુલહ કી તજદીદ કરતે રહેં, તાકિ બગૈર લડાઈ કે હમ કો અમન વ અમાન હાસિલ હો જાએ. બર-ખિલાફ ઈસ કે જંગ કરને મેં હમારે શહર કે બહુત સે લોગ મારે જાએંગે ઔર હમારા જાની વ માલી નુક્સાન ઝિયાદહ હોગા. ક્યૂં કિ **અરબોં પર ગલ્બા હાસિલ કરના લોહે કે ચને ચબાને સે ભી ઝિયાદહ દુશ્વાર કામ હૈ.** હિરક્લ બાદશાહ કે અઝીમ લશ્કર કો ઉન્હોં ને અજનાદીન, યર્મૂક વગૈરા મેં શિકસ્તે ફાશ દી હૈ. મુલ્કે શામ કે મઝબૂત કિલ્લે દમિશ્ક, બસરા, કન્સરીન, બૈતુલ મુકદ્દસ, બા'લ્બક વગૈરા ઉન્હોં ને આસાની સે ફતહ કર લિયે હૈં, લિહાઝા મેરે મશ્વરે કે મુતાબિક

હમારી બેહતરી ઔર ભલાઈ ઈસી મેં હૈ કિ હમ ઈન સે જંગ ન કરેં ઔર સુલહ કર લેં.

હાકિમ યુકના અપને ભાઈ યૂહન્ના કી બાત સુન કર ગઝબનાક હો ગયા, બોલા કિ તેરા મસીહ બુરા કરે ! કૈસી આજિઝી ઔર ઝિલ્લત ભરી રાએ દેતા હૈ. તેરી માં ને તુઝ કો રાહિબ જના હૈ ઔર રાહિબ કી ગિઝા તેલ, સબ્ઝી હોતી હૈ, વહ ગોશ્ત ઔર દીગર ને'મતોં કો નહીં છૂતે, લિહાઝા ઈન મેં બુઝદિલી ઝિયાદહ હોતી હૈ ઔર **મેરી માં ને મુઝ કો બાદશાહ જના હૈ. મૈં બાદશાહ કા બેટા ઔર બાદશાહ હૂં. લડાઈ કા ફન મુઝે વિરાસત મેં મિલા હૈ. જંગ કી મહારત ઔર દાનિશ મુઝે ઘુટ્ટી મેં પિલાઈ ગઈ હૈ.** તુઝ પર સખ્તી હો, ક્યા તૂ યહ ચાહતા હૈ કિ મૈં બગૈર લડાઈ અપના શહર અરબોં કો સુપુર્દ કર દૂં ? અબ તો હમારે ઔર અરબોં કે દરમિયાન જંગ હી ફૈસલા કરેગી. જબ યૂહન્ના ને અપને ભાઈ યુકના કી યહ બાત સુની તો મુતઅજ્જિબ હો કર હંસા ઔર કહા કિ **કસમ હૈ હક્કે મસીહ કી ! એ મેરે ભાઈ ! મૈં યહ દેખ રહા હૂં કિ તેરી મૌત કરીબ હૈ.** ક્યૂં કિ તૂ સિતમગર ઔર બાગી હૈ ઔર નાહક્ક ખૂનરૈઝી કો પસન્દ કરતા હૈ. તુઝ કો તેરે લશ્કર ઔર સામાને જંગ પર ફખ્ર ઔર ગુરૂર હૈ, લૈકિન તેરા યહ લશ્કર હિરક્લ બાદશાહ કે જમા કર્દા યર્મૂક કે લશ્કર કે મુકાબલા મેં કુછ ભી નહીં ઔર તૂ જાનતા હૈ કિ હિરક્લ બાદશાહ કે લશ્કર ને યર્મૂક મેં કૈસી મુંહ કી ખાઈ હૈ, લિહાઝા અલ્લાહ સે ડર ઔર તકબ્બુર વ ઈનાદ તર્ક કર, વર્ના અન્કરીબ તૂ હલાક હો જાએગા.

હાકિમ યુકના ને અપને ભાઈ યૂહન્ના સે કહા અબ બસ કર ઔર ખામૌશ રેહ. **તૂ ને ઈન નન્ગે ભૂકે અરબોં કો બહુત અહ્મિયત દે દી હૈ.** મૈં ઉન બાદશાહોં મેં સે નહીં જો અરબોં કે સામને ઘુટને ટેક દૂં, મુઝે પૂરા યકીન હૈ કિ હઝરત મસીહ ઔર સલીબ કી મદદ મુઝ કો હાસિલ હોગી. મૈં ઈન અરબોં કો ન સિર્ફ યહાં સે ભગા કર દમ લૂંગા બલ્કિ ઈન કે તઆકુબ મેં મુલ્કે હિજાઝ તક જાઉંગા ઔર મુલ્કે હિજાઝ પર ભી કબ્ઝા કરૂંગા ઔર મુલ્કે શામ કે તમામ બાદશાહોં કો દિખા દૂંગા કિ મૈં ને અરબોં કો નેસ્તો નાબૂદ કર દિયા. ફિર પૂરે મુલ્કે શામ મેં મેરે નામ કા ડંકા બજેગા ઔર **હિરક્લ બાદશાહ કો મા'ઝૂલ કર કે "કૈસરે રૂમ" કે મન્સબ પર ફાઈઝ હો જાઊંગા.** હાકિમ યુકના કી મુતકબ્બિરાના ગુફ્તગૂ સુન કર ઈસ કા છોટા ભાઈ યૂહન્ના બહુત નારાઝ હુવા ઔર કહા કિ જબ તક તૂ મેરી રાએ સે ઈત્તિફાક નહીં કરેગા, તબ તક તુઝ સે સલામ વ કલામ કરના મેરે લિયે હરામ હૈ. ફિર વહ ખશ્મનાકી કે આલમ મેં વહાં સે ઉઠ કર અપને સૌમઆ મેં ચલા ગયા.

દૂસરે દિન હાકિમ યુકના ને શહર કે જંગજૂ અફરાદ ઔર લશ્કર કો જમા કિયા ઔર માલ વ હથિયાર કા ખઝાના ખોલ દિયા. જિસ કિસી ને જો ભી હથિયાર ઔર માલ માંગા ઉસ કો ફરાખ દિલી સે દિયા. બા'દહુ ઉસ ને હાઝિરીન કો મુખાતબ કર કે પુર જૌશ તક્રીર કી ઔર ઈત્મિનાન દિલાયા કિ **અરબોં સે મુકાબલા કરના બહુત આસાન હૈ.** ક્યૂં કિ ઈન કા લશ્કર મુતફર્રિક હો ગયા હૈ. કુછ કૈસારિયા કી જાનિબ ગયા હુવા હૈ ઔર કુછ દીગર ઈલાકોં કી તરફ ગયા હુવા હૈ. હમારે શહર પર હમ્લા કરને જો લશ્કર આ રહા હૈ ઉસ કી તા'દાદ બહુત કમ હૈ, લિહાઝા હમ ઉન કો તહે તૈગ કર કે ખત્મ કર દેંગે. હાકિમ યુકના કી બાત સુન કર લોગોં મેં લડાઈ કા જૌશ પૈદા હુવા ઔર ઈન કે હૌસલે બુલન્દ હુએ.

❀ હલ્બ કી જાનિબ પહલા ઈસ્લામી લશ્કર :-

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને કન્સરીન સે હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા ઝુમ્રી કો એક હઝાર કા લશ્કર બ-તૌર તલીઆ દે કર ફરમાયા કિ તુમ હલ્બ કી જાનિબ કૂચ કરો ઔર મૈં ભી બાકી લશ્કર લે કર તુમ્હારે પીછે આતા હૂં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે હુક્મ કે મુતાબિક હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા એક હઝાર કા લશ્કર લે કર કન્સરીન સે હલ્બ કી જાનિબ રવાના હુએ. હલ્બ સે છે (6) મીલ કે ફાસ્લે પર વાકેઅ એક નહર કે કિનારે પહુંચ કર પડાવ કિયા ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે લશ્કર કી આમદ કા ઈન્તિઝાર કરને લગે. હાકિમ યુકના ને હર તરફ અપને જાસૂસ ફૈલા રખે થે. ચંદ જાસૂસોં ને આ કર યુકના કો ઈત્તિલા' દી કિ મુસલ્માનોં કા તક્રીબન એક હઝાર પર મુશ્તમિલ છોટા લશ્કર હલ્બ સે છે મીલ કે ફાસ્લે પર પડાવ કિયે હુએ હૈ. યહ ખબર સુન કર હાકિમ યુકના કે **મુંહ મેં પાની આયા.** ફૌરન ઉસ ને દસ હઝાર (10,000) કા લશ્કર મુરત્તબ કિયા ઔર શહર સે રવાના હુવા. હાકિમ યુકના ને એક મક્ર યહ કિયા કિ નહર કે કરીબ જહાં ઈસ્લામી લશ્કર કા પડાવ થા, વહાં પહુંચ કર કરીબ મેં વાકેઅ એક ઝાડી મેં પાંચ હઝાર કા લશ્કર પોશીદહ કર દિયા ઔર પાંચ હઝાર કા લશ્કર લે કર નહર કી તરફ આગે બઢા. હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા કા લશ્કર નહર કે કિનારે ઈત્મિનાન સે પડાવ કિયે હુએ થા. મુજાહિદીન અપને ઘોડોં કો દાના પાની દેને, વુઝૂ કરને, ખાના પકાને ઔર દીગર કામોં મેં મશ્ગૂલ થે. હાકિમ યુકના કે લશ્કર કે હમ્લે સે બે-ખબર થે કિ દફઅતન પાંચ હઝાર કા રૂમી લશ્કર આ પડા.

રૂમી લશ્કર કા હમ્લા ઔર સહાબા કા યા મુહમ્મદ ﷺ પુકારના

હાકિમ યુકના તૈઝ તૂફાન કી તરહ અપને લશ્કર કે સાથ આગે બઢતા હુવા આ રહા થા. ચંદ મુજાહિદોં ને દૂર સે દેખા કિ સલીબેં બુલન્દ કિયે હુએ રૂમી લશ્કર આ રહા હૈ, તો વહ સવાર હો કર અપને સાથિયોં કો ચૌકન્ના કરને દૌડે. હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા ને રૂમી લશ્કર કા અંદાઝા કિયા તો તક્રીબન પાંચ હઝાર મા'લૂમ હુવા. હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા ને મુજાહિદોં કો હમ્લે કા જવાબ દેને કે લિયે તૈયાર કર દિયા ઔર પુકાર કર કહા કિ ઐ દીન કે મદદગારો ! હમ મેં સે હર એક શખ્સ કો પાંચ રૂમી સિપાહી સે મુકાબલા કરના હૈ ઔર અગર અલ્લાહ ને ચાહા તો યહ પાંચ હઝાર કા રૂમી લશ્કર હમારે લિયે ગનીમત હૈ. મુજાહિદોં ને કહા ખુદા કી કસમ ઐસા હી હોગા. હર મુજાહિદ અપને સાથી કો જૌશ દિલા રહા થા. મુજાહિદોં ને નારએ તક્બીર બુલન્દ કિયા ઔર હમ્લે કે લિયે તૈયાર હો ગએ. યહ સુબ્હ કા વક્ત થા. આફતાબ આસ્માન મેં એક નૈઝા બુલન્દ હુવા થા. યુકના અપને લશ્કર કે સાથ મુસલ્માનોં પર ટૂટ પડા. મુજાહિદોં ને બડી દિલૈરી સે મુકાબલા કિયા ઔર હમ્લે કા જવાબ દિયા. દોનોં લશ્કર આપસ મેં ગુથ્થમ ગુથ્થા હો ગએ, શિદ્દત સે નૈઝા બાઝી ઔર તૈગ ઝની હોને લગી. મુસલ્માન કલીલ તા'દાદ મેં હોને કે બા-વુજૂદ શુજાઅત ઔર સાબિત કદમી સે લડતે થે ઔર કરીબ થા કિ ગલ્બા પા જાએંગે કિ અચાનક ઝાડી મેં પોશીદહ રૂમી લશ્કર ને ઈસ્લામી લશ્કર કી પુશ્ત કી જાનિબ સે હમ્લા કર દિયા. આગે પાંચ હઝાર કા રૂમી લશ્કર ઔર પીછે ભી પાંચ હઝાર કા રૂમી લશ્કર ઔર દરમિયાન મેં સિર્ફ એક હઝાર કા ઈસ્લામી લશ્કર પૂરી તરહ સે રૂમી લશ્કર કે ઘૈરે મેં આ ગયા થા. ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદીન યકે બા'દ દીગરે શહીદ હોને લગે ઔર આન કી આન મેં એક સૌ મુજાહિદ શહીદ હો ગએ. બાકી નૌ સૌ મુજાહિદ સખ્ત મુસીબત મેં ગિરફ્તાર થે લૈકિન બડી સાબિત કદમી સે જમ કર મુકાબલા કર રહે થે.

હાકિમ યુકના અપને લશ્કર કો ઉક્સાતા ઔર હમ્લે કી શિદ્દત મેં ઈઝાફા કરને કી તર્ગીબ દેતા થા. હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા અપને સાથિયોં પર આ પડી મુસીબત સે સખ્ત બે ચૈન વ બેકરાર થે, લૈકિન બડી દિલૈરી સે મુકાબલા કર રહે થે. ઈસ્લામી લશ્કર કી તા'દાદ આહિસ્તા આહિસ્તા કમ હોતી જા રહી થી. શહીદ હોને વાલોં કી તા'દાદ અબ એક સૌ સત્તર (170) હો ગઈ થી. હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા ભી શદીદ ઝખ્મી હો ગએ થે. અક્સર

મુજાહિદ ઝખ્મોં સે ચૂર થે. તમામ મુજાહિદ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે લશ્કર કી આમદ કા ઈન્તિઝાર કર રહે થે, બલ્કિ શિદ્દત સે ખ્વાહિશ કર રહે થે. લડતે લડતે કન્સરીન કી તરફ સે આને વાલે રાસ્તે કો દેખતે થે કિ ઈસ્લામી લશ્કર કા નિશાન નઝર આએ ક્યૂં કિ ઈન સે હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા થા કિ મૈં તુમ્હારે પીછે રવાના હોતા હૂં, લૈકિન અભી તક ઈન કી આમદ ન હૂઈ થી બલ્કિ ઈન કે આને કા કોઈ નિશાન ભી નઝર નહીં આતા થા.

અબ આફતાબ આસ્માન કે બીચ મેં આ ગયા થા. દો-પહર કા વક્ત, શિદ્દત કી ધૂપ, જંગ કી આગ કી ગર્મી, મુજાહિદોં કા કસરત સે શહીદ હોના વગૈરા ઉમૂર સે યહ ગુમાન હો રહા થા કિ શામ હોને સે પહલે તમામ મુજાહિદ જામે શહાદત નૌશ કર લેંગે. ઔર નાગાહ ઈસ્લામી લશ્કર કો એક ઔર અઝીમ સદમા પહુંચા. સહાબીએ રસૂલ ઔર જંગ તબૂક મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે હમરાહી **હઝરત સઈદ બિન મુફલજ શહીદ હો ગએ.** હઝરત સઈદ બિન મુફલજ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો ચાલીસ ઝખ્મ લગે થે ઔર તમામ ઝખ્મ સીના કી તરફ થે. એક ભી ઝખ્મ પીઠ કી જાનિબ ન થા. હઝરત સઈદ બિન મુફલજ કે શહીદ હોને સે ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં કા હૌસલા ટૂટ ગયા. હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા ભી સખ્ત તશ્વીશ મેં થે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે લશ્કર કો આને મેં ભી તાખીર હો ગઈ થી. બ-ઝાહિર બચને કી કોઈ સબીલ નઝર નહીં આતી થી. ઔર માયૂસી કા બાદલ છાયા હુવા થા. તબ હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા સહાબીએ રસૂલ ને ઈસ તરહ પુકારા :

يَامُحَمَّدُ، يَامُحَمَّدُ، نَصَرُ اللّٰهِ اَنُزِلُ، يَامَعشَرَ الْمُسُلِمِيُنَ
اِثُبِتُوا لَهُمُ فَإِنَّمَا هِىَ سَاعَةٌ وَّ أَنْتُمُ الأَعُلَوُنَ

તર્જુમા : "યા રસૂલલ્લાહ ! યા રસૂલલ્લાહ ! મદદ કરો, ઐ મદદ અલ્લાહ કી નાઝિલ હો તૂ. ઐ ગિરોહે મુસલ્માન ! સાબિત કદમી કરો તુમ ઈન કે મુકાબલા મેં ઈસ વાસ્તે કિ નહીં હૈ યહ મઆમલા મગર એક ઘડી કા ઔર તુમ હી ગાલિબ હોગે."

કારેઈને કિરામ ગૌર ફરમાએં. હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો સહાબીએ રસૂલ હૈં, સખ્ત મુસીબત મેં ગિરફતાર હૈં. બ-ઝાહિર નુસ્રત વ નજાત કી કોઈ સૂરત નઝર નહીં આતી, **તબ અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો "યા મુહમ્મદ યા મુહમ્મદ" કહ કર પુકારતે હૈં.** અગર મદદ કે લિયે હુઝૂરે

અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો પુકારના શિર્ક હોતા, **તો ક્યા હઝરત કા'બ ઈસ તરહ પુકારતે ?** હરગિઝ નહીં. સાબિત હુવા કિ મુસીબત કે વક્ત મદદ કે લિયે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો **"યા રસૂલલ્લાહ" કહ કર પુકારના સુન્નતે સહાબએ કિરામ હૈ.** લૈકિન અફસોસ કિ દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન યહ કહતે હૈં કિ યા રસૂલલ્લાહ કહના શિર્ક હૈ. નાઝિરીને કિરામ ફૈસલા કરેં કિ હમ કો સહાબએ કિરામ કા કૌલ વ ફે'લ ઈખ્તિયાર કરના હૈ યા દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન કા બાતિલ કૌલ ?

અલ-કિસ્સા ! હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા કે ઈસ તરહ પુકારને સે મુજાહિદોં મેં એક નયા જોશ પૈદા હુવા. અપની જાન કી પરવાહ કિયે બગૈર દોહરે જોશ સે લડને લગે. ઔર અચાનક યુકના કે લશ્કર ને પીઠ ફૈરી ઔર તમામ રૂમી હલ્બ કી જાનિબ ભાગે. ઈન કે ભાગને કા સબબ ક્યા થા, વહ હમ બા'દ મેં ઝિક્ર કરેંગે ક્યૂં કિ ભાગને કા જો સબબ થા ઉસ કે તઅલ્લુક સે ઝરૂરી ઉમૂર કો મુકદમ પૈશે ખિદમત કરના ઝરૂરી હૈ. તાકિ રૂમી લશ્કર કે ભાગને કી વજહ અચ્છી તરહ ઝહન નશીન હો જાએ.

<u>અહ્લે હલ્બ કી સુલહ કી પૈશ્કશ</u> :-

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા કો રવાના કરને કે બા'દ ઈસ્લામી લશ્કર લે કર કન્સરીન સે હલ્બ કી તરફ રવાના હો રહે થે કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કે કરીબ તીસ (30) અશ્ખાસ આએ ઔર બુલન્દ આવાઝ સે **"લફૂન લફૂન"** યા'ની **"અમાન અમાન"** પુકારને લગે. મુજાહિદોં ને જબ યહ આવાઝ સુની તો ઈન કે કરીબ ગએ ઔર ઈન તીસ અશ્ખાસ કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે ખૈમે મેં લે આએ. વહ તમામ અશ્ખાસ હલ્બ કે રઈસ ઔર તાજિર થે ઔર હલ્બ સે કન્સરીન ઈસ્લામી લશ્કર કે સિપેહ સાલારે આઝમ હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે મિલને આએ થે. ઈન કે આને કી વજહ યહ હૂઈ કિ હાકિમ યુકના હલ્બ સે દસ હઝાર કા લશ્કર લે કર હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા કે લશ્કર પર હમ્લા કરને નિકલા, તો ઉસ કે રવાના હોને કે બા'દ અહ્લે હલ્બ ઔર અતરાફ કે ઈલાકે કે તાજિર, રોઉસા ઔર ઝી શઊર લોગ જમા હુએ ઔર યહ મશ્વરા કિયા કિ યુકના તકબ્બુર ઔર ગુરૂર કે નશે મેં આમાદએ જંગ હો કર ખુદ ભી હલાક હોગા ઔર સાથ મેં હમ કો ભી હલાક કરેગા. લિહાઝા મુનાસિબ યહ હૈ કિ હમ કુછ લોગ કન્સરીન જા કર ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર સે અહ્લે શહર કી જાનિબ સે સુલહ કર કે અમાન હાસિલ કર લેં. દીગર મકામાત કે તાકતવર શહર કે લોગોં ને ભી અરબોં સે સુલહ કી હૈ ઔર સુના

હૈ કિ અરબ અપને કૌલ કે સચ્ચે વ પૈમાન મેં પકે હૈં. સુલહ કરને કે બા'દ યહ લોગ ગદ્ર ઔર બે-વફાઈ નહીં કરતે બલ્કિ અપના વા'દા નિભાતે હૈં. ચુનાન્ચે અહ્લે શહર કે તીસ રઈસ ઔર તાજિર ખુફિયા રાસ્તા ઈખ્તિયાર કર કે હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ આએ. ઔર ઉન્હોં ને સુલહ કી દરખ્વાસ્ત પૈશ કી. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ યહ કૈસે મુમ્કિન હૈ ? ક્યૂં કિ તુમ્હારા હાકિમ યુકના તો હમ સે જંગ કરને પર બડે શદ્દો મદ સે તુલા હુવા હૈ. ઈન લોગોં ને કહા કિ ઐ સરદાર ! હમ અપને હાકિમ યુકના સે ખુફિયા તૌર પર આપ સે સુલહ કરને આએ હૈં ક્યૂં કિ વહ તુમ્હારે લશ્કર (હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા) સે લડને દસ હઝાર કા લશ્કર લે કર રવાના હુવા હૈ, ઈસ કે બા'દ શહર કે અહ્લે રાએ ઔર અક્લમન્દ લોગોં ને મશ્વરા કર કે ભલાઈ કા તરીકા ઈખ્તિયાર કર કે હમ કો તુમ્હારે પાસ સુલહ કરને ભેજા હૈ. અગર આપ ને હમારી દરખ્વાસ્ત મન્ઝૂર કર કે સુલહ કર લી તો હમ આપ કી મદદ કરેંગે ઔર હમારે અતરાફ કે દૈહાત ઔર શહર ભી તુમ્હારી સુલહ મેં દાખિલ હો કર તુમ્હારી મદદ કરેંગે ઔર અગર આપ ને સુલહ સે ઈન્કાર કર દિયા ઔર યહ બાત મશ્હૂર હો ગઈ કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર સુલહ નહીં કરતે તો ફિર કોઈ શહર ઔર કસ્બા આપ સે સુલહ કરને નહીં આએગા.

ચુનાન્ચે હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અહ્લે હલ્બ સે હસ્બે ઝૈલ શરાઈત પર સુલહ કી :

(1) અહ્લે કન્સરીન ને સુલહ કે લિયે જિસ કદ્ર માલ દિયા હૈ ઈસ કા નિસ્ફ તુમ અદા કરોગે.

(2) તુમ હર સાલ જિઝ્યા અદા કરોગે.

(3) જબ હમારા લશ્કર હલ્બ આએગા તો તુમ હમ સે ગલ્લા ઔર દીગર અશ્યા ખરીદ વ ફરોખ્ત કરોગે.

(4) લડાઈ મેં હમારે દુશ્મનોં કી કિસી કિસ્મ કી મદદ નહીં કરોગે.

(5) હમારી કિસી કિસ્મ કી કોઈ ખબર યા ઈત્તિલા' હમારે દુશ્મનોં તક નહીં પહુંચાઓગે.

(6) હમારે દુશ્મનોં કી ખબર ઔર ઈન કી સાઝિશોં કી ઈત્તિલા' હમ તક પહુંચાને મેં તાખીર ઔર ખયાનત નહીં કરોગે.

અહ્લે હલ્બ ને તમામ શરાઈત મન્ઝૂર કિયે. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈન કે નામ ઔર પત્તે લિખ લિયે. ફિર ઈન સે પૂછા કિ તુમ્હારા હાકિમ યુકના હમારે લશ્કર

પર હમ્લા કરને હલ્બ સે કબ રવાના હુવા ? ઉન્હોં ને કહા કિ આજ સુબ્હ મેં, ઔર ઉસ કે નિકલને કે બા'દ હમ ખુફિયા રાસ્તા સે આપ કે પાસ આને કે લિયે રવાના હુએ. ફિર વહ વફ્દ હલ્બ કી તરફ ચલા ગયા.

રાત કા વક્ત થા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને પૂરી રાત હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા ઔર ઈન કે સાથિયોં કી ફિક્ર મેં બસર કી. ક્યૂં કિ યુકના ઈસ વક્ત હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા કે કરીબ પહુંચ ગયા હોગા ઔર અલસ્સુબ્હ હમ્લા કર દેગા ઔર હમ કો વહાં પહુંચને મેં દૈર હો જાએગી. ઔર વાકઈ ઐસા હી હુવા થા કિ યુકના ને સુબ્હ કે વક્ત હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા કે લશ્કર પર હમ્લા કર દિયા થા ઔર જિસ વક્ત યુકના ને હમ્લા કિયા થા ઉસ વક્ત તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે લશ્કર ને કન્સરીન સે હલ્બ કી જાનિબ કૂચ કા આગાઝ કિયા થા ઔર કન્સરીન સે હલ્બ કી મસાફત એક દિન કી હૈ.

હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા કે સાથ નુસ્રતે ઇલાહી ઔર યુકના કી હઝીમત

હઝરત સઈદ બિન મુફલજ કે શહીદ હોને પર મુજાહિદીન કો ભારી સદમા પહુંચા. તમામ મુજાહિદીન હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે લશ્કર કા શદીદ ઈન્તિઝાર કર રહે થે, લૈકિન હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા લશ્કર તો અસ્નાએ રાહ થા. શામ તક ઈસ લશ્કર કે આને કી તવક્કો' ન થી ઔર યહાં દો-પહર કા વક્ત થા. જંગ અપને શબાબ પર થી. મુજાહિદીન બડી દિલૈરી સે મુકાબલા કર રહે થે ઔર મુજાહિદીન કે શહીદ હોને કા સિલ્સિલા ભી જારી થા ઔર ઐસા ગુમાન હોતા થા કિ શામ હોતે હોતે તમામ મુજાહિદ શહીદ હો જાએંગે. ક્યૂં કિ અભી તો દો-પહર કા વક્ત થા. તમામ મુજાહિદીન કો અપની શહાદત કા યકીન હો ગયા થા ઔર વહ શૌકે શહાદત મેં નુસ્રતે ઈલાહી પર એ'તમાદ રખતે હુએ બડી સાબિત કદમી સે મુકાબલા કર રહે થે ઔર કન્સરીન સે આને વાલે રાસ્તે કી તરફ પુર-ઉમ્મીદ નઝરોં સે દેખતે થે કિ શાયદ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા લશ્કર આ જાએ, લૈકિન લશ્કર કી આમદ કે કોઈ આસાર રૂનુમા નહીં હોતે થે કિ અચાનક હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા ને દેખા કિ **હાકિમ યુકના ને પીઠ ફૈરી ઔર બે સબ્રી ઔર ઈઝ્તિરાબ કે આલમ મેં વહ અપને લશ્કર કો સાથ લે કર શહર કી તરફ ભાગા.** ગોયા ઉસ ને આસ્માન સે કોઈ ડરાવની આવાઝ સુન લી થી યા ફિર જંગે બદ્ર કી તરહ આસ્માન સે ફરિશ્તે નાઝિલ હોતે દેખ લિયે થે ઔર ઘબરાહટ કે આલમ મેં ભાગા થા.

❀ હાકિમ યુકના કે મૈદાન સે ભાગને કા સબબ :-

હલ્બ કે તીસ રઈસ ઔર તાજિર અબૂ ઉબૈદા સે સુલહ કર કે રાત હી મેં કન્સરીન સે રવાના હો કર અલસ્સુબ્હ હલ્બ વાપસ આ ગએ. હલ્બ આ કર ઉન્હોં ને અહ્લે હલ્બ કો સુલહ કી કૈફિયત ઔર શરાઈત સે આગાહ કિયા ઔર અમાન હાસિલ હો જાને કી ખુશખબરી સુનાઈ. યુકના હાકિમ કે જાસૂસોં કો જબ પતા ચલા કિ અહ્લે શહર કન્સરીન જા કર ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર સે સુલહ કર આએ હૈં ઔર અન્કરીબ ઈસ્લામી લશ્કર કી આમદ હોને વાલી હૈ તો વહ જાસૂસ હલ્બ સે ભાગ કર ઉસ મકામ પર પહુંચે જહાં નહર કે કરીબ હાકિમ યુકના હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા કે લશ્કર કે સાથ મસ્રૂફે જંગ થા. જાસૂસોં ને હાકિમ યુકના કો ઈત્તિલા' દી કિ તુમ યહાં મુઠ્ઠી ભર ઈસ્લામી લશ્કર સે ભિડને મેં મુબ્તલા હો ઔર તુમ્હારે પીછે યહ હાલત હૈ કિ તુમ્હારા સબ કુછ લૂટ ગયા. જલ્દી હલ્બ શહર કી તરફ વાપસ લોટો વર્ના હાથ મલતે રહ જાઓગે. તુમ્હારી અદમ મૌજૂદગી મેં અહ્લે શહર ને મુસલ્માનોં સે કન્સરીન જા કર સુલહ કર લી હૈ ઔર મુસલ્માનોં કે લશ્કર કી મદદ કરને કા અહ્દ વ પૈમાન કર આએ હૈં ઔર સૂરતે હાલ યહ હૈ કિ શહર કે તમામ દરવાઝે ખુલે પડે હૈં. મુસલ્માનોં કા લશ્કર અન્કરીબ આ પહુંચને વાલા હૈ ઔર આતે હી શહર મેં દાખિલ હો કર શહર પર કાબિઝ હો જાએગા. લિહાઝા ઈન મુઠ્ઠી ભર મુસલ્માનોં કો ઈન કે હાલ પર છોડ દો ઔર શહર કી ખબર લો, વર્ના **ફિર પછતાએ ક્યા હોગા જબ ચિડયાં ચુગ ગઈ ખેત જૈસા મઆમલા હોગા.**

જાસૂસોં કી દી હૂઈ ઈત્તિલા' સુન કર હાકિમ યુકના કે પાઊં તલે ઝમીન સરક ગઈ. ઉસ ને હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા કે લશ્કર સે લડના મૌકૂફ કર કે લશ્કર કો જલ્દ અઝ જલ્દ હલ્બ પહુંચને કા હુક્મ દિયા. હુક્મ પાતે હી રૂમી લશ્કર ને અપની લીલા સમેટ લી ઔર હલ્બ કા રુખ કિયા. અચાનક રૂમી લશ્કર કો ભાગતા દેખ કર મુજાહિદીન ભી મહવે હૈરત થે. હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા ને ભાગતે હુએ રૂમી લશ્કર કા તઆકુબ કરને કા ઈરાદા કિયા, લૈકિન સાથિયોં ને કહા કિ ઐ સરદાર ! આપ ને રાહે ખુદા મેં અપની જાન ખર્ચ કરને મેં કિસી કિસ્મ કી કોતાહી નહીં કી ઔર બહુત ઝિયાદહ મશક્કત ઉઠાઈ હૈ, લિહાઝા અબ તવક્કુફ કરો ઔર તઆકુબ મેં જાને કી ઝહમત મત કરો, હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા રુક ગએ.

❀ હઝરત ખાલિદ, હઝરત કા'બ કી કુમુક કે લિયે રવાના :-

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અલસ્સુબહ કન્સરીન સે હલ્બ કી જાનિબ રવાનગી કે

વક્ત હઝરત ખાલિદ સે ફરમાયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! મૈં હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા ઔર ઈન કે સાથિયોં કે મઆમલે મેં બહુત ફિક્ર મન્દ હૂં. મુઝે અંદેશા હૈ કિ હાકિમ યુકના ને મક્રો ફરૈબ સે તમામ કો શહીદ કર દિયા ઔર ઈસી ફિક્ર મેં મુઝે પૂરી શબ નીંદ નહીં આઈ. હઝરત ખાલિદ ને કહા કિ ઐ સરદાર ! મેરા ભી યહી હાલ હૈ. ખુદા કી કસમ ! અપને મુસલ્માન ભાઈયોં કી ફિક્ર ઔર રંજ ને રાત ભર મુઝે સોને નહીં દિયા. ઐ સરદાર ! ઈસ મઆમલા મેં આપ ક્યા ઈરાદા રખતે હૈં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ મૈં યહ ચાહતા હૂં કિ તુમ તેઝ રફ્તારી સે અપને સાથિયોં કો લે કર જલ્દ અઝ જલ્દ હઝરત કા'બ તક પહુંચો. હુક્મ મિલતે હી હઝરત ખાલિદ ને લશ્કરે ઝહફ કો સાથ લિયા ઔર કન્સરીન સે ઈસ હાલ મેં રવાના હુએ કિ સવારોં ને અપને ઘોડોં કી બાગેં ઢીલી છોડ દીં ઔર **ઘોડે હવા સે બાતેં કરતે હુએ જા રહે થે.** હઝરત ખાલિદ બહુત હી ઉજ્લત સે નહર કે કિનારે પહુંચ ગએ. વહાં પહુંચ કર હઝરત ખાલિદ ને દેખા કિ જંગ કે બજાએ એક સન્નાટા ઔર ખામોશી છાઈ હૂઈ હૈ ઔર પૂરા મૈદાન લાશોં સે ભરા હુવા હૈ. કરીબ મેં ઈસ્લામી લશ્કર કે ખૈમે નસબ દિખાઈ દિયે. વહાં જા કર દેખા તો તમામ મુજાહિદ નીમ મુર્દા ઔર ખસ્તા હાલત મેં પડે હૈં.

કિસી મેં ભી હિલને કી સકત ઔર તાકત નહીં. અક્સર ઝખ્મી હાલત મેં થે ઔર ઈન કે જિસ્મ બે હિસ ઔર બે જાન સે મા'લૂમ હો રહે થે. યહ હાલત દેખ કર હઝરત ખાલિદ ને બુલન્દ આવાઝ સે પુકારા :

اَلنَّفِيرُ! اَلنَّفِيرُ! يَا أَنْصَارَ الدِّيْنِ

યા'ની **"ઉઠ ખડે હો,ચલો, ઐ દીન કે મદદ ગારો"**

હઝરત ખાલિદ કી ઈસ સદા પર મુજાહિદોં કે જિસ્મ મેં એક નઈ જાન આ ગઈ ઔર તમામ મુજાહિદીન ઉઠ ખડે હુએ. ઔર હઝરત ખાલિદ કે ગિર્દ જમા હો ગએ, હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા ને જંગ કી પૂરી રૂદાદ સુનાઈ. હઝરત ખાલિદ ને મુજાહિદોં કી ખબર ગીરી કી, ઝખ્મિયોં કે ઝખ્મ બાંધે ઔર ઈન કો ઈત્મીનાન ઔર તસલ્લી દિલાઈ. કુછ દૈર મેં હઝરત અબૂ ઉબૈદા ભી ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ તશરીફ લે આએ ઔર હઝરત કા'બ બિન ઝુમ્રા કો સલામત દેખ કર ખુદા કા શુક્ર અદા કિયા. ફિર મૈદાન કી તરફ મુતવજ્જેહ હુએ. મૈદાન મક્તૂલીન ઔર શોહદા કી લાશોં સે ભરા હુવા થા. ઈન મેં અક્સર લાશેં રૂમિયોં કી થીં. મુસલ્માન શોહદા કી લાશેં અલગ છાંટ કર ઈન કી નમાઝે જનાઝા પઢી ગઈ. હઝરત

અબૂ ઉબૈદા ને નમાઝે જનાઝા પઢાઈ ઔર શોહદા કો ઈન કે ખૂન આલૂદ કપડોં મેં હી દફન કિયા ગયા. બા'દહુ ઈસ્લામી લશ્કર ને હલ્બ કી તરફ કૂચ કી.

હાકિમ યુકના કા શહરિયોં પર ઝુલ્મો સિતમ, અપને ભાઈ યૂહન્ના કા કત્લ

યુકના હાકિમ હઝરત કા'બ કે સાથ લડાઈ કો દરમિયાન સે છોડ કર હલ્બ આયા ઔર અહ્લે શહર કો જમા કર કે કહા કિ ખરાબી હો તુમ્હારે લિયે કિ તુમ ને અરબોં સે સુલહ કર લી ઔર ઈન કે મદદગાર બન ગએ. ઈસ પર અહ્લે શહર ને કહા કિ હાં ! બેશક હમ ને સુલહ કી હૈ, ઈસ લિયે કિ વહ ગલ્બા દિયે ગએ હૈં. ઈસ પર યુકના ને કહા કિ તુમ સે હઝરત મસીહ રાઝી ન હોંગે ઔર કસમ હૈ હક્કે મસીહ કી ! જિસ ને ભી અરબોં સે સુલહ કી હૈ, ઈન સબ કો મૈં માર ડાલૂંગા. અગર તુમ અપની ઝિન્દગી ચાહતે હો તો અપની સુલહ તોડ દો ઔર અરબોં કે મુકાબલા મેં મેરા સાથ દો. ઈસ પર અહ્લે શહર ખામૌશ રહે ઔર કુછ જવાબ ન દિયા. કૌમ કે સુકૂત સે યુકના કો ગુસ્સા આયા ઔર ઉસ ને કહા કિ મુઝ કો ફુલાં બતરીક કે મુતઅલ્લિક ઈત્તિલા' મિલી હૈ કિ ઉસી ને કૌમ કો સુલહ કરને પર ઉભારા હૈ, ઉસ બતરીક કો પકડ કર લે આઓ. ચુનાન્ચે યુકના કે ગુલામ ઉસ બતરીક કો પકડ લાએ. યુકના ને ઉસ બતરીક કો સરે આમ કત્લ કર ડાલા ઔર ઉસ કે સાથ તીન સૌ આદમિયોં કો ભી માર ડાલા. હાકિમ યુકના કે ઈસ ઝુલ્મ સે અહ્લે હલ્બ લરઝ ગએ. બચ્ચોં ઔર ઔરતોં ને અપને અક્રબા કે કત્લ હોને પર રોના ઔર શૌરો ગુલ મચાના શુરૂ કિયા ઔર શહરે હલ્બ મેં એક કોહરામ મચ ગયા.

યુકના કા ભાઈ યૂહન્ના અપને કનીસા મેં મશ્ગૂલે ઈબાદત થા. રોને ઔર ચીખને કી આવાઝેં સુન કર આયા ઔર સારા માજરા દેખ કર અપને ભાઈ યુકના સે કહા કિ લોગોં પર ઝુલ્મ ન કર. નર્મ રવિશ ઈખ્તિયાર કર, વર્ના હઝરત મસીહ તુઝ પર ખશમનાક હોંગે. યુકના ને કહા કિ ઐ ભાઈ ! ઈન લોગોં ને હમારે દુશ્મનોં કી ઈઆનત કરને પર સુલહ કી હૈ, લિહાઝા મૈં ઈન મેં સે કિસી કો ભી ઝિન્દા નહીં છોડૂંગા. યૂહન્ના ને યુકના સે કહા કિ ઈસ મેં ઈન કા કોઈ કુસૂર નહીં, ક્યૂં કિ યહ લોગ જંગજૂ નહીં બલ્કિ તાજિર હૈં,અપની બેહતરી ઔર જાન કી હિફાઝત કે લિયે ઉન્હોં ને ઐસા કિયા હૈ. અપને ભાઈ યૂહન્ના કી બાત સુન કર યુકના ને કહા કિ ઐસા મા'લૂમ હોતા હૈ કિ તૂ ને ઈન લોગોં કો સુલહ કી તર્ગીબ દી હૈ, ઈસી લિયે ઈન કા દેફાઅ ઔર ઈન કી સિફારિશ કરતા

હૈ. લિહાઝા તૂ હી સબ સે બડા કુસૂર વાર હૈ ઔર સબ સે પહલે તૂ હી સઝા કા મુસ્તહિક હૈ. યહ કહ કર યુકના અપને ભાઈ કી તરફ મુતવજ્જેહ હુવા ઔર ઉસ પર કાબિઝ હો કર તલ્વાર નિકાલ લી. તાકિ ઉસ કો કત્લ કર દે.

યૂહન્ના ને જબ દેખા કિ મેરે ભાઈ ને મેરે કત્લ કે ઈરાદા સે તલ્વાર નિકાલ લી હૈ ઔર મેરા કત્લ યકીની હો ગયા, તો ઉસ ને આસ્માન કી તરફ અપના સર ઉઠાયા ઔર બ-આવાઝે બુલન્દ કહા :

اَللّٰهُمَّ اشْهَدْ عَلٰى أَنِّى مُسْلِمٌ إِلَيكَ مُخَالِفُ الدِّيْنِ هٰؤُلَآءِ
الْقَوْمِ، أَشْهَدُ أَنْ لا إِلٰهَ إِلّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَّسُوْلُ اللهِ
وَأَنَّ الْمَسِيْحَ نَبِىُّ اللهِ

તર્જુમા : "ઐ મેરે અલ્લાહ ! ગવાહ હો તૂં ઈસ અમ્ર પર કિ મૈં ઈસ્લામ કબૂલ કરને વાલા હૂં તેરી તરફ ઔર ઈસ કૌમ કે દીન કી મુખાલેફત કરને વાલા હૂં, મૈં ગવાહી દેતા હૂં કિ નહીં હૈ કોઈ મા'બૂદ મગર અલ્લાહ ઔર ગવાહી દેતા હૂં કિ હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ અલ્લાહ કે રસૂલ હૈં ઔર હઝરત મસીહ અલૈહિસ્સલામ અલ્લાહ કે નબી હૈં."

(હવાલા : "ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 303)

મુન્દરજા બાલા ઈમાની કલેમાત ફરમાને કે બા'દ હઝરત યૂહન્ના ને અપને ભાઈ હાકિમ યુકના સે ફરમાયા કિ અબ તુઝે જો કરના હૈ કર ગુઝર. અગર તૂ મુઝ કો કત્લ ભી કર દેગા તો મૈં જન્નત મેં જાઉંગા ક્યૂં કિ મૈં ને દીને હક્ક ઈસ્લામ કબૂલ કર લિયા હૈ. મુઝે અબ અપની જાન કી પરવાહ નહીં :

જાને સફ્ર નસીબ કો કિસ ને કહા મઝે સે સો
ખટકા અગર સહર કા હો શામ સે મૌત આએ ક્યૂં

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલવી)

હાકિમ યુકના અપને ભાઈ કી ઝબાની કબૂલે ઈસ્લામ કા ઈક્રાર સુન કર લાલ પીલા હો ગયા. ઉસ ને અપને ભાઈ હઝરત યૂહન્ના રહમતુલ્લાહ અલૈહ પર તલ્વાર કા વાર

કિયા ઔર ઈન કી ગર્દન તન સે અલગ કર કે શહીદ કર દિયા. ફિર ઉસ ને અપને ગુસ્સે ઔર તશદ્દુદ કા શિકાર અહ્‌લે શહર કો બનાયા. હાકિમ યુકના ને અપને સિપાહિયોં કો હુક્મ દિયા કિ અહ્‌લે શહર કો કિલ્લે કે બાહર લે જાઓ. હાકિમ યુકના કે સિપાહી અહ્‌લે શહર કો પકડ પકડ કર શહર કે બાહર વસીઅ મૈદાન મેં લાતે ઔર ઈન પર તરહ તરહ કા ઝુલ્મ વ સિતમ કર કે માર ડાલતે. અહ્‌લે શહર રો રો કર ફર્યાદ કરતે, મગર ઈન કા કોઈ પુરસાને હાલ ન હોતા. ચારોં તરફ સે યુકના કે સિપાહિયોં ને ઈન્હેં ઘૈર રખા થા ઔર યુકના કા હુક્મ પાતે હી ઈન કો તહે તૈગ કર દેતે.

હલ્બ કે કિલ્લે તક ઇસ્લામી લશ્કર કી રસાઈ :-

અહ્‌લે હલ્બ કસમપૂર્સી કે આલમ મેં હાકિમ યુકના કે ઝુલ્મ વ સિતમ ઝીલ રહે થે કિ દફઅતન ઈસ્લામ કા લશ્કરે જર્રાર હલ્બ કે કિલ્લે પર આ પહુંચા. ઈસ્લામી લશ્કર કે નિશાન દિખાઈ દિયે. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ લશ્કર કે આગે થે ઔર વહ સબ્કત કર કે આન કી આન મેં કિલ્લે કે કરીબ ઉસ જગહ પહુંચ ગએ જહાં અહ્‌લે હલ્બ પર ઝુલ્મ વ સિતમ ઢાયા જા રહા થા. હઝરત ખાલિદ ને હાકિમ યુકના કે ગબરોં કો લલકારા ઔર ઈન કો તમ્બીહ કી કિ હલ્બ કે બાશિન્દે હમારી સુલહ મેં દાખિલ હૈં ઔર અહદ વ પૈમાન કે મુતાબિક હમ પર ઈન કી હિફાઝત લાઝિમ હૈ, લિહાઝા ઝુલ્મ વ ઝિયાદતી સે બાઝ રહો. ઉન્હોં ને સુની અન સુની કર દી તો હઝરત ખાલિદ ને ઈસ્લામી લશ્કર કો યુકના કે ગબરોં પર હમ્લા કરને કા હુક્મ દિયા. હુક્મ મિલતે હી તમામ મુજાહિદીન રૂમી સિપાહિયોં પર બાઝ કી તરહ ટૂટ પડે. ઔર સુરઅત સે શમ્શીર ઝની ઔર નૈઝા બાઝી કર કે ગબરોં કો ખાક વ ખૂન મેં મિલાના શુરૂ કર દિયા. મુજાહિદોં કે ઈસ હમ્લે સે યુકના બૌખલા ગયા ઔર અપને સિપાહિયોં કો લે કર કિલ્લે કી તરફ ભાગા. મુજાહિદોં ને ઈન કા તઆકુબ કિયા, લૈકિન રૂમી ખૌફ કી વજહ સે હિરન કી રફ્તાર ભાગ કર કિલ્લે મેં દાખિલ હો ગએ ઔર કિલ્લે કા દરવાઝા બન્દ કર લિયા. લૈકિન યુકના કે તીન હઝાર સિપાહી કિલ્લે કે બાહર રહ ગએ, જિન કો મુજાહિદોં ને કત્લ કર દિયા. અહ્‌લે હલ્બ ને યુકના કે ઝુલ્મ વ સિતમ સે નજાત દિલાને પર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા શુક્રિયા અદા કિયા. ફિર ઉન્હોં ને યુકના હાકિમ કી કહાની હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો સુનાઈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને પૂરી કૈફિયત સમાઅત કરને કે બા'દ ઈઝહારે અફસોસ ફરમાયા.

અબ ઈસ્લામી લશ્કર ને કિલ્લે સે થોડે ફાસ્લા પર અપની જગહ તજવીઝ કી. ખૈમે વગૈરા નસબ કિયે ગએ ઔર સામાને ઈસ્તિકામત દુરુસ્ત કિયા ગયા. થોડી દૈર બા'દ

અહ્‌લે હલ્બ ચાલીસ ગબરોં કો કૈદી બના કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ લાએ ઔર કહા કિ યહ યુકના કે સાથી હૈં. કિલ્લે કા દરવાઝા બન્દ હો જાને કે બાઈસ કિલ્લે કે બાહર રહ ગએ ઔર અતરાફ કે ખેતોં ઔર મકાનોં મેં છુપ ગએ થે, ઔર ચૂં કિ હમ તુમ્હારી સુલહ મેં દાખિલ હૈં ઔર સુલહ કી શરાઈત કે મુતાબિક ઈન કો પનાહ દેના અહ્‌દ શિકની હૈ, લિહાઝા હમ ઈન કો તુમ્હારે પાસ લાએ હૈં, ઈન કે સાથ મુનાસિબ મઆમલા કરો. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈન ચાલીસ ગબરોં પર ઈસ્લામ પૈશ કિયા, જિન મેં સે સિર્ફ સાત અશ્ખાસ ને ઈસ્લામ કબૂલ કિયા બાકી સબ ને કબૂલે ઈસ્લામ સે ઈન્કાર કિયા, લિહાઝા ઈન્કાર કરને વાલોં કી ગર્દનેં મારી ગઈ.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અહ્‌લે હલ્બ સે ફરમાયા કિ તુમ ને અપની સુલહ કે મઆમલા મેં ઈખ્લાસ કા મુઝાહિરા કિયા હૈ, લિહાઝા અન્કરીબ હમ ભી તુમ્હારે સાથ વહ મઆમલા કરેંગે કિ તુમ્હારે દિલ ખુશી સે બાગ બાગ હો જાએંગે. ફિર ઈન સે ફરમાયા કિ તુમ્હારા હાકિમ અપને લશ્કર કે હમરાહ કિલ્લે મેં પનાહ ગુઝીં હુવા હૈ. ક્યા તુમ મેં સે કિસી કો કિલ્લે મેં દાખિલ હોને કા ખુફિયા રાસ્તા મા'લૂમ હૈ ? અહ્‌લે હલ્બ ને કહા કસમ ખુદા કી ! હમ પોશીદહ રાહ નહીં જાનતે. અગર હમ કો કિલ્લે મેં દાખિલ હોને કી પોશીદહ રાહ મા'લૂમ હોતી તો હમ તુમ્હારે સાથ ગદ્ર ઔર બે-વફાઈ કર કે હરગિઝ નહીં છુપાતે બલ્કિ ઝરૂર નિશાનદેહી કરતે.

હલ્બ કે કિલ્લે કા મુહાસરા, હાકિમ યુકના કી જાનિબ સે જવાબી કારવાઈ

જબ કિલ્લે મેં દાખિલ હોને કે ખુફિયા રાસ્તે કા સુરાગ ન મિલા, તો ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદારોં ને બ-ઈત્તિફાક રાએ કિલ્લે કા મુહાસરા કર કે હમ્લા કરને કા ફૈસલા કિયા. ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લે સે કરીબ હુવા, લૈકિન હાકિમ યુકના ને કિલ્લે કી દીવાર પર પત્થર, તીર, કમાન ઔર દીગર આલાતે હર્બ ઝખીરા કર રખા થા. જૈસે હી ઈસ્લામી લશ્કર શહર પનાહ કે કરીબ આયા, રૂમી લશ્કર ને પત્થરોં ઔર તીરોં કી બારિશ શુરૂ કર દી. **હાકિમ યુકના ને ઈસ કસરત સે તીર ઔર પત્થર બરસાએ કિ પૂરે મુલ્કે શામ મેં કિસી ભી લડાઈ મેં ઈસ્લામી લશ્કર પર ઈસ કસરત સે તીર ઔર પત્થર નહીં બરસાએ ગએ.** સૈંકડોં કી તા'દાદ મેં મુજાહિદોં કે સર ફૂટે, હાથ પાઉં ટૂટે ઔર કસરત સે ઝખ્મી ઔર અપાહિજ ભી હુએ. શામ તક યહી હાલત રહી કિ રૂમી ગાલિબ રહે ઔર ઈસ્લામી લશ્કર

કો હઝીમત ઉઠાની પડી. ગુરૂબે આફતાબ કે વક્ત ઈસ્લામી લશ્કર ઈસ હાલ મેં અપને કૈમ્પ મેં વાપસ લૌટા કિ ભારી તા'દાદ મેં મુજાહિદીન ઝખ્મી થે ઔર બહુત સે શહીદ હુએ થે. શહીદોં કો દફન કિયા ગયા ઔર ઝખ્મિયોં કા મુઆલિજા કિયા ગયા. ઈસ્લામી લશ્કર કો નાકામિયોં ઔર મુસીબતોં કા સામના થા, રૂમી લશ્કર કા દિલ બાઢ પર થા. યુકના ને કહા કિ આજ કે બા'દ ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ નહીં આએગા, ઔર મૈં ઈન કે સાથ એક બડા મક્ર કર કે ઈન પર બહુત બડી આફત ઢા દૂંગા.

ઈસ્લામી લશ્કર ને ઈસ દિન કે બા'દ કિલ્લે કી દીવાર સે કુછ ફાસ્લા પર રહ કર મુહાસરા જારી રખા. મુહાસરા કા સિલ્સિલા કઈ દિન જારી રહા, લૈકિન કોઈ લડાઈ વુકૂઅ પઝીર ન હૂઈ.

❀ હાકિમ યુકના કા ઇસ્લામી લશ્કર પર શબ્ખૂં :-

ઈસ્લામી લશ્કર કી તા'દાદ સત્તરહ હઝાર (17,000) થી. સત્તરહ હઝાર આદમિયોં કે લિયે વસીઅ મૈદાન મેં ખૈમે નસબ થે ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કા કૈમ્પ તૂલ વ અર્ઝ મેં બહુત ફૈલા હુવા થા. લિહાઝા હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ચંદ અશ્ખાસ કો શબ મેં કૈમ્પ કે ઈર્દ ગિર્દ ગશ્ત લગા કર ચૌકીદારી કી ખિદમત પર મામૂર કર રખા થા. કઈ દિન ગુઝર ગએ, લૈકિન કોઈ ના-ઝેબા વાકેઆ નહીં પૈશ આયા.

એક રાત અચાનક હાકિમ યુકના દો હઝાર સિપાહિયોં કો લે કર કિલ્લે સે બાહર આયા. વહ તમામ પૈદલ થે ઔર કિસી કિસ્મ કા શૌર વ ગુલ કિયે બગૈર ચુપકે સે મુસલ્માનોં કે કરીબ પહુંચ ગએ ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કે કિનારે જહાં કૌમે બની કા'બ ઔર કૌમે અક કે ખૈમે વાકેઅ થે, ઈન ખૈમોં પર હમ્લા કર દિયા. ઈસ તરફ કે ખૈમે વાલોં ને અપને ઈલાકે કી મશ્અલેં ઔર ખૈમોં કી કન્દીલેં ગુલ કર દીં થીં ઔર બે પરવાહ હો કર મહ્વે ખ્વાબ થે. ઈન કે હથિયાર ભી ઈન કે કરીબ નહીં થે, બલ્કિ અપને બિસ્તર સે દૂર ખૈમે કે કોને મેં પડે હુએ થે. આધી શબ ગુઝર ચુકી થી. સિપાહી ગહરી નીંદ મેં બે ખબરી મેં સોએ હુએ થે કિ અચાનક દો હઝાર રૂમી સિપાહિયોં ને બની કા'બ ઔર કૌમે અક કે ખૈમોં પર ધાવા બોલ દિયા. રૂમી ગબરોં ને જાતે હી કત્લ વ ગારતગરી, લૂટ માર ઔર કૈદ કરના શુરૂ કર દિયા. ઈસ તરહ કે અચાનક હમ્લે સે ઈસ્લામી લશ્કર કે કિનારે કે ખૈમોં મેં કોહરામ મચ ગયા. મુજાહિદીન ઘબરાહટ કી હાલત મેં બૈદાર હુએ ઔર કરીબ વાલે કો બા-ખબર કરને કે લિયે **''અન્નફીરો અન્નફીરો''** યા'ની **''મદદ કો પહુંચો, મદદ કો પહુંચો''** પુકારને લગે. શૌર વ ગુલ કી આવાઝ બુલન્દ હૂઈ. ઉસ ઈલાકા

કે ખૈમોં મેં મુકીમ મુજાહિદીન ઉઠ ખડે હુએ ઔર જો ભી હથિયાર હાથ મેં આયા વહ ઉઠા કર મુકાબલા કરને લગે. લૈકિન સબ કે સબ મુજાહિદીન બે તર્તીબ ઔર ગૈર મુસલ્લહ થે. ઈન કી સમઝ મેં નહીં આતા થા કિ ક્યા મઆમલા હૈ ? અલબત્તા રૂમી સિપાહી રૂમી ઝબાન મેં ઝૌર ઝૌર સે ચિલ્લાતે થે, લિહાઝા ઈન કો પતા ચલ ગયા થા કિ રૂમિયોં ને રાત કે અંધેરે મેં છાપા મારા હૈ. ઉસ ઈલાકે કે ખૈમોં સે કુછ અશ્ખાસ ભાગ કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર હઝરત ખાલિદ કે ખૈમે મેં પહુંચ ગએ ઔર બુલન્દ આવાઝ સે પુકાર પુકાર કર સબ કો બૈદાર કિયા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે કિનારે વાલે ખૈમોં પર રૂમી લશ્કર કે હમ્લે કી ઈત્તિલા' દી ઔર જલ્દી મદદ કો પહુંચને કે લિયે આવાઝેં દેને લગે.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને સાથિયોં કે હમરાહ મિસ્લે હમ્લા આવર શૈર ઉન ખૈમોં કી તરફ લપકે, જહાં યુકના ને હમ્લા કિયા થા. હઝરત ખાલિદ કો અપને સાથિયોં કે સાથ આતા દેખ કર યુકના ને અપને સિપાહિયોં કો કિલ્લે કી તરફ ભાગને કા હુક્મ દિયા, ચુનાન્ચે તમામ રૂમી સિપાહી ખૈમોં સે કિલ્લે કી તરફ ભાગે. ઈસ દૌરાન રૂમિયોં ને સાઠ (60) મુસલ્માનોં કો શહીદ કર દિયા ઔર બહુત માલો અસ્બાબ ભી લૂટ લિયા થા. ભાગતે વક્ત અપને સાથ પચાસ (50) મુસલ્માનોં કો ભી કૈદ કર કે લે ગએ. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ જબ વહાં પહુંચે રૂમી સિપાહી ભાગ રહે થે લિહાઝા હઝરત ખાલિદ ને ઈન કા કિલ્લે કી દીવાર તક તઆકુબ કિયા ઔર ભાગને મેં પીછે રહ જાને વાલે તક્રીબન એક સૌ રૂમિયોં કો કત્લ કિયા, લૈકિન યુકના મઅ અપને સિપાહિયોં કે ભાગ નિકલને મેં કામ્યાબ રહા. કિલ્લે મેં દાખિલ હો કર દરવાઝા બન્દ કર લિયા.

❀ પચાસ કૈદી મુજાહિદોં કી કિલ્લે કી ફસીલ પર શહાદત :-

હસ્બે મા'મૂલ દૂસરે દિન સુબ્હ ઈસ્લામી લશ્કર અપને કૈમ્પ સે રવાના હો કર કિલ્લે કા મુહાસરા કરને આયા. ઈસ્લામી લશ્કર ને કિલ્લે કા થોડે ફાસ્લા પર રહ કર મુહાસરા કિયા થા. ફાસ્લા ઈત્ના કમ થા કિ ફરીકૈન એક દૂસરે કો આસાની સે પહચાન સક્તે થે. યુકના ઈન પચાસ મુજાહિદ કૈદિયોં કો કિલ્લે કી દીવાર પર લાયા. ઈન કી મુશ્કેં બંધી હૂઈ થીં. યુકના ને ઈન પચાસ મુજાહિદોં કો કિલ્લે કી દીવાર પર ઈસ તરહ ખડા કિયા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કા હર શખ્સ ઈન કો દેખતા થા ઔર ઈન કી આવાઝેં સુનતા થા. વહ પચાસોં બ-યક ઝબાન બુલન્દ આવાઝ સે **''લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ'' (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ) પુકારતે થે ઔર ઈસી હાલત મેં ઈન તમામ કી ગર્દનેં અલગ કર દી ગઈ ઔર સબ કો એક સાથ શહીદ કર દિયા ગયા.** (રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમ)

અપને દિની ભાઈયોં કો અપની નઝરોં કે સામને શહીદ હોતા દેખ કર ઈસ્લામી લશ્કર કા હર ફર્દ તડપ ઉઠા. હર એક ચશ્મ નમનાક હો ગઈ, ઈસ ના-કાબિલે બરદાશ્ત સાનેહા કો દેખ કર મુજાહિદીન કર ભી ક્યા સક્તે થે ? સબ મજબૂર થે. ઈન કી મદદ કિસી ભી ઉન્વાન મુમ્કિન ન થી. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે લિયે યહ સદમા ના-કાબિલે તહમ્મુલ થા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી આંખેં ખૂંબાર થીં. સબ ને સબ્ર કિયા ઔર શહીદ હોને વાલોં કે લિયે દુઆએ મગ્ફેરત કી.

ઈસ હાદિસે સે હઝરત અબૂ ઉબૈદા બહુત હી રંજીદા ખાતિર હુએ થે. આપ ને લશ્કર મેં મુનાદી કરા દી કિ કસમ હૈ અલ્લાહ ઔર રસૂલ કી તરફ સે ઔર કસમ હૈ સરદાર અબૂ ઉબૈદા કી તરફ સે કિ અબ સે હર શખ્સ અપની નિગેહબાની ખુદ કરે ઔર કિસી દૂસરે કે સહારે ન રહે, કોઈ ભી દૂસરે પર ભરોસા કર કે ગફલત ન કરે. ઈસ મુનાદી કે બા'દ મુજાહિદીન રાત કે વક્ત ખૂબ એહતિયાત કરને લગે ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કી નિગેહબાની ઔર ચૌકીદારી સખ્ત બના દી ગઈ.

હાકિમ યુકના કા દૂસરા ફરૈબ, ગલ્લા લેને ગએ હુએ મુજાહિદીન કી શહાદત

યુકના અપને ઝઅમ મેં મક્ર વ ફરૈબ કી હર ચાલ મેં કામ્યાબ હો રહા થા. ઉસ ને કુછ નસ્રાની અરબોં કો જાસૂસી પર મુતઅય્યન કર કે ઈસ્લામી લશ્કર મેં ઘુસા દિયા થા. યુકના કે જાસૂસ ઈસ્લામી લશ્કર કે અહ્મ ઉમૂર કી ખબરેં ઉસે મુતવાતિર પહુંચાયા કરતે. એક દિન દો-પહર કે વક્ત હાકિમ યુકના અપને બતારેકા ઔર અમાલકા કે સાથ બૈઠ કર કિસી નઈ ચાલ કે મુતઅલ્લિક ગુફ્તગૂ કર રહા થા કિ ઉસ કા એક જાસૂસ ખબર લાયા કિ અરબોં ને હલ્બ કે અતરાફ કે જંગલી ઈલાકોં કે લોગોં સે સુલહ કર લી હૈ ઔર લશ્કર કે ખાને પીને કે લિયે રસદ (અનાજ) લેને કે લિયે એક સૌ મુસલ્માન સવાર અપને સાથ ઊંટ ઔર ખચ્ચર વગૈરા લે કર જંગલ કી તરફ ગએ હૈં. યહ ખબર સુન કર યુકના ખુશી સે મચલ ઉઠા ઔર ઉસ ને એક ચાલ તજવીઝ કી. અપને એક મો'તમદ બતરીક કો એક હઝાર મુન્તખબ સરદાર સવારોં કો રાત કે વક્ત ઉસ જાસૂસ કે હમરાહ ખુફિયા દરવાઝે સે જંગલ કી તરફ રવાના કિયા. એક હઝાર રૂમી સિપાહી મુસલ્માનોં કે કાફલે કે તઆકુબ મેં રાત કે અંધેરે મેં ઉજ્લત સે જા રહે થે. રાહ મેં એક ચરવાહા મિલા. રૂમી લશ્કર કે સરદાર બતરીક ને ઉસ સે પૂછા કિ ક્યા તૂ ને અરબોં કે કિસી કાફલે કો યહાં સે ગુઝરતા દેખા

હૈ ? ચરવાહે ને કહા કિ હાં ! તુલૂઅ આફતાબ કે વક્ત રૂમી લશ્કર ને દૂર સે મુસલ્માનોં કો દેખા કિ વહ અપને સાથ જાનવરોં પર ગલ્લા લાદે હલ્બ કી તરફ આ રહે હૈં.

મુસલ્માનોં કા કાફલા જંગલ કે એક દૈહાત સે ગલ્લા લે કર અલસ્સુબ્હ રવાના હુવા થા. મુસલ્માનોં કે કાફલે કે સરદાર હઝરત મનાદિશ બિન ઝેહાક તાઈ થે. હઝરત મનાદિશ અપને સાથિયોં કો જલ્દી જલ્દી ચલને કી તર્ગીબ દેતે થે, તાકિ ઝવાલ કે વક્ત તક ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ હલ્બ મેં પહુંચ જાએં. થોડી મસાફત તય કર કે જંગલ કે ઈલાકા મેં હી થે કિ સામને સે રૂમિયોં કા એક હઝાર મુસલ્લહ સવારોં કા લશ્કર નઝર આયા. હઝરત મનાદિશ ને સાથિયોં કો જેહાદ કે ફઝાઈલ બયાન કર કે લડને કી તર્ગીબ દી. થોડી દૈર મેં રૂમી લશ્કર ઈન પર આ પડા. મુજાહિદોં ને બડી દિલૈરી સે મુકાબલા કિયા, લૈકિન ફૌરન હી હઝરત મનાદિશ બિન ઝેહાક ઔર ઈન કે હમરાહ તીસ મુજાહિદ શહીદ હો ગએ. અપને સરદાર ઔર તીસ સાથિયોં કો શહીદ હોતા દેખ કર બાકી સત્તર મુજાહિદોં ને શિકસ્ત ઉઠાઈ ઔર હલ્બ કી જાનિબ ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કી તરફ ભાગે.

રૂમિયોં ને ગલ્લે સે લદે હુએ જાનવરોં પર કબ્ઝા કર લિયા ઔર કરીબ મેં વાકેઅ એક પહાડી ગાંવ મેં છુપ ગએ. ક્યૂં કિ ઉસ વક્ત સુબ્હ કા વક્ત થા લિહાઝા વહ ડરે કિ ઈસ વક્ત હલ્બ કી તરફ જાના મુનાસિબ નહીં, ક્યૂં કિ જો સત્તર મુસલ્માન ભાગ કર હલ્બ ગએ હૈં વહ ઈસ મઆમલા કી ખબર ઈસ્લામી લશ્કર કો ઝરૂર દેંગે ઔર મુસલ્માનોં કા લશ્કર ઈસ તરફ ઝરૂર આએગા. હો સક્તા હૈ કિ રાસ્તે મેં હી ઈસ્લામી લશ્કર સે આમના સામના હો જાએ, હમારે લિયે મુનાસિબ યહી હૈ કિ દિન કે વક્ત જંગલ કે કિસી ગાંવ મેં છુપ જાએં ઔર રાત કે વક્ત અંધેરે કા ફાઈદા ઉઠા કર ગુઝિશ્તા શબ કી તરહ સફર તય કર કે ખૈરિયત સે હલ્બ કે કિલ્લે મેં દાખિલ હો જાએંગે. ચુનાન્ચે એક હઝાર રૂમી કરીબ મેં વાકેઅ એક ગાંવ મેં ચલે ગએ ઔર દિન ભર વહાં છુપ કર રાત કી તારીકી છાને કા ઈન્તિઝાર કરતે રહે.

હઝરત ખાલિદ કી રૂમિયોં કી તલાશ મેં જંગલ કી તરફ રવાનગી :-

ઈસ્લામી કાફલે કે શહીદ હોને વાલે સરદાર હઝરત મનાદિશ બિન ઝેહાક કે ભતીજે હઝરત યા'કૂબ બિન સબાહ તાઈ સત્તર આદમિયોં કે સાથ ભાગ કર દો-પહર કે વક્ત ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં આએ ઔર આતે હી સરદાર અબૂ ઉબૈદા કો પુકારને લગે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈન કો ઝખ્મી ઔર ખસ્તા હાલ દેખા તો પરેશાન હો ગએ ઔર ફૌરન દૌડ કર કરીબ આએ ઔર પૂછા કિ તુમ્હારે પીછે ક્યા હાલ હૈ ? કહા કિ ઐ સરદાર ! કસમ ખુદા

કી ! હમારે સરદાર મનાદિશ બિન ઝેહાક તાઈ ઔર દીગર બહુત લોગ શહીદ કર દિયે ગએ ઔર હમારે સાથ કા ગલ્લા ઔર જાનવર ભી લૂટ લિયા ગયા હૈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને કહા કિ તુમ્હારે સાથ કિસ ને ઐસા સુલૂક ક્યા હૈ ? હઝરત યા'કૂબ બિન સબાહ ને કહા કિ ઐ સરદાર ! હમ નહીં જાનતે કિ વહ કૌન થે. સિર્ફ ઈત્ના જાનતે હૈં કિ એક બતરીક અચ્છે સામાન ઔર કસીર તા'દાદ કા લશ્કર લે કર અચાનક હમ પર હમ્લા આવર હુવા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ હલ્બ કે કિલ્લે કા તો હમ ને મુહાસરા કર રખા હૈ, લિહાઝા યહાં સે યુકના યા કિસી ઔર કે જાને કા ઈમ્કાન નહીં. **હઝરત યા'કૂબ બિન સબાહ ને કહા કિ ઐ સરદાર ! વહ કહાં સે આયા, કૌન થા ઔર કિધર ચલા ગયા ? ઈસ કી હમેં કુછ ખબર નહીં.**

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો સૂરતે હાલ સે આગાહ કર કે ફરમાયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! જંગલ કે લોગ તો હમારી સુલહ મેં દાખિલ હોને કી વજહ સે યહ હર્કત નહીં કર સક્તે, ઈલાવા અઝીં હલ્બ કે કિલ્લે કા હમ ને મુહાસરા કર રખા હૈ, લિહાઝા યહાં સે તો યુકના કિસી કો ભેજ નહીં સક્તા. સમઝ મેં નહીં આતા કિ ક્યા મઆમલા હૈ, લિહાઝા તુમ ફૌરન જાઓ ઔર ઈન કે નિશાન કદમ ઢૂંઢ કર ઈન પર જા પડો ઔર અપને ભાઈયોં કા બદલા લે કર ઈન કો હલાક કર દો.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા હુક્મ પાતે હી હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને ખૈમે મેં ગએ ઔર મુસલ્લહ હો કર અપને ઘોડે પર સવાર હો કર તન્હા જાને કા કસ્દ કિયા. ઈન કો અકેલે જાતે હુએ દેખ કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને પૂછા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! કહાં જાતે હો ? હઝરત ખાલિદ ને જવાબ દિયા કિ આપ ને જિસ કામ કા હુક્મ ફરમાયા હૈ, ઈસ કો જલ્દી અન્જામ દેને જા રહા હૂં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ અપને સાથ કિસી કો લે લો. હઝરત ખાલિદ ને કહા કિ **મૈં કિસી કો ભી સાથ લેના નહીં ચાહતા ઔર અકેલા હી જાને કા ઈરાદા રખતા હૂં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ તુમ કો મા'લૂમ હૈ કિ દુશ્મનોં કી તા'દાદ કિતની હૈ ? હઝરત ખાલિદ ને કહા કિ હાં મુઝે મા'લૂમ હૈ. વહ એક હઝાર હૈં ઔર મૈં અકેલા ઈન કે મુકાબલા કે લિયે કાફી હૂં.** હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા તુમ ઠીક કહતે હો. તુમ ઈન એક હઝાર રૂમિયોં કે લિયે કાફી હો ઔર યહ કામ તુમ સે હો સક્તા હૈ ક્યૂં કિ ઐસે કામોં કે કરને કી તુમ મેં સલાહિયત હૈ, લૈકિન ફિર ભી મૈં યહી ચાહતા હૂં કિ તુમ તને તન્હા જાને કે બજાએ અપને સાથ કુછ લોગોં કો લે લો. ચુનાન્ચે હઝરત ખાલિદ અપને સાથ હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર, હઝરત રબીઆ બિન આમિર ઔર કૌમે તય કે મુજાહિદોં કો લે કર રવાના હુએ.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને સાથિયોં કે હમરાહ બહુત તૈઝ રફ્તારી સે જંગલ કે ગાંવ કી તરફ રવાના હુએ ઔર જાએ વારદાત પર પહુંચે. વહાં જા કર દેખા તો તીસ શહીદોં કી લાશેં પડી હૂઈ હૈં ઔર ઈન લાશોં કે ઈર્દ ગિર્દ જંગલ કે લોગ જમા હૈં ઔર રો રહે હૈં. ઈન કે રોને કી વજહ યહ થી કિ ઈસ ઈલાકે કે લોગોં કો યહ અંદેશા થા કિ ઈન અરબોં કે કત્લ કા ઈલ્ઝામ હમ પર આઈદ હોગા ઔર ઈન કા ઈન્તિકામ લેતે હુએ અરબ હમ કો માર ડાલેંગે. હઝરત ખાલિદ કે આતે હી ઉન્હોં ને રો રો કર ઔર કસમેં ખા ખા કર કહા કિ હમ તુમ્હારી સુલહ મેં દાખિલ હૈં ઔર કત્લ કે ઈર્તિકાબ સે બરી હૈં. ખુદા કી કસમ ! હમ ને ઈન કો કત્લ નહીં કિયા. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ જબ તુમ ને કત્લ નહીં કિયા તો ફિર યહ કામ કિસ ને કિયા હૈ ? જંગલ કે લોગોં ને કહા કિ હલ્બ કે હાકિમ યુકના કા એક બતરીક મઅ એક હઝાર સવારોં કે યહાં વારિદ હુવા થા ઔર ઈસી ને યહ કામ કિયા હૈ. હઝરત ખાલિદ ને ઈન લોગોં સે પૂછા કિ વહ બતરીક કિસ તરફ ગયા હૈ ? ઈન લોગોં ને દૂર નઝર આને વાલે પહાડ કી જાનિબ ઈશારા કર કે કહા કિ હમ ને ઉસ બતરીક કો અપને સિપાહિયોં કે સાથ પહાડ કી ઊંચાઈ પર વાકેઅ એક ગાંવ કી તરફ જાતે દેખા હૈ. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ ક્યા વાકઈ પહાડ કી બુલન્દી પર કોઈ ગાંવ હૈ ? ઉન્હોં ને હાં કહા. હઝરત ખાલિદ કે ઝહન મેં રૂમિયોં કા પ્લાન સમઝ મેં આ ગયા. આપ ને પહાડી લોગોં મેં સે એક શખ્સ કો રાસ્તા દિખાને કે લિયે સાથ લે લિયા ઔર અપને સાથિયોં સે ફરમાયા કિ **પહાડ કી જાનિબ અપને ઘોડોં કી બાગેં ઢીલી છોડ દો.**

જબ પહાડ કે કરીબ પહુંચે તો હઝરત ખાલિદ એક મકામ પર રુક ગએ ઔર રાહબર સે પૂછા કિ પહાડ કે ગાંવ સે હલ્બ કી તરફ જાને કા ઔર કોઈ દૂસરા રાસ્તા હૈ ? રાહબર ને કહા કિ નહીં, બલ્કિ સિર્ફ યહી રાસ્તા હૈ. હઝરત ખાલિદ ને સાથિયોં સે ફરમાયા કિ બતરીક પહાડ કે ગાંવ મેં રાત કે ઈન્તિઝાર મેં દિન કાટ રહા હૈ. ઈસ ને ગુમાન કિયા હૈ કિ હમ ઈસ કા તઆકુબ કરતે હુએ આએંગે, લિહાઝા વહ પહાડ કે ગાંવ મેં ચલા ગયા હૈ, તાકિ દિન વહાં ગુઝાર દે ઔર જબ રાત હોગી તબ વહાં સે હલ્બ કી જાનિબ રવાના હોગા ઔર વહ યહીં સે ગુઝરેગા, હમ યહીં આસ પાસ મેં છુપ જાએં. હઝરત ખાલિદ અપને સાથિયોં કે હમરાહ ઉસી મકામ પર એક કમીનગાહ મેં છુપ ગએ ઔર રાત મેં અપને શિકાર બતરીક ઔર ઉસ કે લશ્કર કે નિકલને કા ઈન્તિઝાર કરને લગે.

જબ રાત કી તારીકી છા ગઈ, તો બતરીક અપને લશ્કર કે હમરાહ પહાડ કે ગાંવ સે રવાના હુવા. થોડી રાત ગુઝરી તો હઝરત ખાલિદ ને ઘોડોં કી ટાપોં ઔર

આદમિયોં કે ચલને કી આહટ મહ્સૂસ કી. હઝરત ખાલિદ ને અપને સાથિયોં કો રાસ્તે કે દોનોં તરફ ફૈલા દિયા ઔર સબ તલવારેં મ્યાન સે નિકાલ કર હમ્લા કરને કે લિયે મુસ્તઈદ હો કર બૈઠ ગએ. એક હઝાર રૂમી ગબર બે ખૌફ વ ખતર ઔર ગાફિલ અપની કામ્યાબી કી ખુશી મેં ઈતરાતે હુએ ઔર હંસી મઝાક કી બાતેં કરતે હુએ ચલે આ રહે થે. લશ્કર કે આગે બતરીક મુતકબ્બિરાના શાન વ શૌકત સે ચલ રહા થા. જબ રૂમી લશ્કર કરીબ આયા તો તમામ મુજાહિદીન કમીન ગાહ સે નારએ તક્બીર કી સદા બુલન્દ કરતે હુએ ઈન પર ટૂટ પડે. ઉસ બતરીક કે મુતઅલ્લિક હઝરત ખાલિદ ને યહ ગુમાન કિયા કિ શાયદ યહ હાકિમ યુકના હૈ લિહાઝા આપ મિસ્લે શૈર ઉસ પર હમ્લા આવર હુએ ઔર તલ્વાર કી એક શદીદ ઝર્બ લગા કર ઉસ કો દો ટુકડે કર દિયા. હઝરત ખાલિદ કી મુતાબઅત મેં હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર, હઝરત રબીઆ બિન આમિર ઔર સાથિયોં ને ઐસા સખ્ત હમ્લા કિયા કિ રૂમિયોં કે અવસાન ખતા કર ગએ. મુજાહિદોં ને દિલૈરી ઔર કસરત સે તલ્વાર ઝની કર કે સિર્ફ એક હી ગરદાવે મેં સાત સૌ રૂમિયોં કો ઝમીન પર કુશ્તા ડાલ દિયા ઔર બાકી તીન સૌ ને હથિયાર ડાલ કર હાથ બુલન્દ કર કે **"લફૂન લફૂન"** પુકારા, તો ઉન કો કૈદ કર લિયા.

ફિર હઝરત ખાલિદ ને સાત સૌ મક્તૂલીન કા માલ વ અસ્બાબ, ઈન કે ઘોડે ઔર ઈસ્લામી લશ્કર સે છીના હુવા ગલ્લા, માલ વ અસ્બાબ ઔર જાનવરોં પર કબ્ઝા કર લિયા ઔર તીન સૌ કૈદિયોં કા અસ્બાબ ભી અપને સાથ લે કર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં વાપસ આએ. હઝરત ખાલિદ કી આમદ ઔર કામ્યાબી પર ઈસ્લામી લશ્કર મેં ખુશી કી લહર દૌડ ગઈ. ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં ને હઝરત ખાલિદ ઔર ઈન કે સાથિયોં કા તહલીલ ઔર તક્બીર કે ના'રોં સે શાનદાર ઈસ્તિક્બાલ કિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ખાલિદ ઔર ઈન કે સાથિયોં કા શુક્રિયા અદા કિયા ઔર દુઆએ ખૈરો આફિયત સે નવાઝા. ફિર હઝરત ખાલિદ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો અઝ અવ્વલ તા આખિર તમામ રૂદાદ કહ સુનાઈ, જિસ કો સુન કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા નિહાયત મસ્રૂર હુએ.

ફિર હઝરત ખાલિદ ને તીન સૌ રૂમી કૈદિયોં કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે સામને પૈશ કિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈન પર ઈસ્લામ પૈશ કિયા. જિસ કા ઉન્હોં ને ઈન્કાર કિયા ઔર ઝરે ફિદ્યા લે કર આઝાદ કર દેને કી દરખ્વાસ્ત કી, લૈકિન હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈન કી દરખ્વાસ્ત ના-મન્ઝૂર ફરમાઈ ઔર સબ કી ગર્દનેં મારને કા હુક્મ દિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે હુક્મ કી તા'મીલ મેં મુજાહિદોં ને તીન સૌ રૂમિયોં કો કત્લ કરને કા કસ્દ કિયા લૈકિન...

હઝરત ખાલિદ ને ઈન્હેં કત્લ કરને સે બાઝ રખા ઔર ફરમાયા કિ ઈન કો યહાં કત્લ નહીં કિયા જાએગા, બલ્કિ જિસ તરહ યુકના ને હમારી નઝરોં કે સામને હમારે પચાસ (50) મુજાહિદોં કો શહીદ કિયા હૈ, હમ ભી યુકના કો દિખા કર ઉસ કે સામને ઉસ કે તીન સૌ સિપાહિયોં કો કત્લ કર કે ઉસ કો દિલી સદમા પહુંચાએંગે ઔર અપને ભાઈયોં કા ઈન્તિકામ લેંગે. ચુનાન્ચે મુજાહિદીન ઈન રૂમિયોં કો કત્લ કરને સે બાઝ રહે. જબ ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લે કા મુહાસરા કરને દીવારે કિલ્લા સે કરીબ હુવા, તો ઈન તીન સૌ કૈદિયોં કો ભી સાથ મેં લે ગયા. યુકના ઔર ઉસ કે સાથી કિલ્લે કી દીવાર સે ઈસ્લામી લશ્કર કા મુહાસરા દેખ રહે થે કિ ઈન કી નઝરેં રૂમી સિપાહિયોં પર પડીં કિ તીન સૌ કે કરીબ રૂમી સિપાહી મુશ્કેં બંધી હૂઈ હાલત મેં ઈસ્લામી લશ્કર કે આગે ખડે કિયે ગએ હૈં. કિલ્લે કી દીવાર કે ઊપર મૌજૂદ લોગોં મેં યહ ખબર બિજલી કી તરહ ફૈલ ગઈ. લિહાઝા તમામ લોગ ગર્દનેં ઉઠા ઉઠા કર ટુક્ટુકી બાંધે રૂમી કૈદિયોં કી જાનિબ દેખને લગે ઔર શૌર વ ગુલ મચા કર, સલીબ સે મદદ તલબ કર કે ઈન કી રિહાઈ ઔર સલામતી કી દુઆ કરને લગે. હાકિમ યુકના ભી ઉછલ કૂદ કરને લગા ઔર ચીખ ચીખ કર અપને સાથિયોં કી રિહાઈ કા મુતાલબા કરને લગા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને દેખા કિ કિલ્લે કી દીવાર પર મૌજૂદ હર શખ્સ ઈન તીન સૌ કૈદિયોં કે મઆમલા સે વાકિફ ઔર ખબર દાર હો ગયા હૈ ઔર સબ કી તવજ્જુહાત ઈન કી તરફ મર્કૂઝ હૈં ઔર ઈન કે લિયે મુઝ્તરિબ ઔર બે-કરાર હૈં. તબ હઝરત ખાલિદ ને ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં કો હુક્મ દિયા કિ ઈન રૂમી કૈદિયોં કી ગર્દનેં મારી જાએં. ચુનાન્ચે હર રૂમી કૈદી કે સામને એક એક મુજાહિદ બરહના તલ્વાર લે કર ખડા હો ગયા. યહ મન્ઝર દેખ કર કિલ્લે કી દીવાર પર મૌજૂદ રૂમિયોં ને શૌરો ગુલ બુલન્દ કિયા ઔર ચિલ્લાને લગે, તબ હઝરત ખાલિદ ને ઈશારા ફરમાયા. હઝરત ખાલિદ કા હુક્મ મિલતે હી મુજાહિદોં ને નારએ તક્બીર બુલન્દ કર કે એક સાથ ઉન રૂમી કૈદિયોં પર તલ્વાર કી ઝર્બેં લગાઈં ઔર એક સાથ તીન સૌ ગર્દનેં ધડ સે જુદા હો કર ખાક વ ખૂન મેં તડપને લગીં ઔર થોડી દૈર મેં તડપ કર ઠંડી પડ ગઈં.

એક સાથ તીન સૌ રૂમી સિપાહિયોં કો અપની નઝરોં કે સામને કુશ્તા હોતા દેખ કર હાકિમ યુકના બૌખલા ગયા. ઉસ કે હૌશ ઉડ ગએ, રૂમિયોં મેં કોહરામ મચ ગયા ઔર આહ વ બુકા કી સદાએં ફઝા મેં ગૂંજને લગીં. રૂમિયોં ને જી ભર કે ઔર દિલ ખોલ કર સીના કૂબી ઔર માતમ કિયા. હાકિમ યુકના કો એહસાસ હો ગયા કિ ચંદ દિનોં પહલે પચાસ મુસલ્માનોં કો ઈસ્લામી લશ્કર કી નઝરોં કે સામને શહીદ કરને કા મુસલ્માનોં ને બહુત ભારી ઈન્તિકામ લે લિયા હૈ ઔર **ઈંટ કા જવાબ પત્થર સે દેને કે બજાએ ચટ્ટાન સે દિયા હૈ.**

કિલ્લ-એ હલ્બ કા ચાર માહ તક મુહાસરા :-

મઝકૂરા વાકેઆ સે હાકિમ યુકના ઔર તમામ રૂમી ખૌફ-ઝદા હો ગએ થે. તીન સૌ રૂમી સિપાહી નઝરોં કે સામને મક્તૂલ હુએ, ઔર સાત સૌ સિપાહિયોં કે હલાક હોને કી જંગલ કે ઈલાકે સે ઈત્તિલા' મોસૂલ હૂઈ થી. ઈસ્લામી કાફલે કો લૂટને ઔર તબાહ કરને કી ગરઝ સે હાકિમ યુકના કા ભેજા હુવા એક હઝાર શેહસવારોં કા અહ્મ લશ્કર કોડિયોં દામ ઝાએ' હુવા થા. હાકિમ યુકના ઈત્ના ઝિયાદહ મરઊબ ઔર સરાસીમા હો ગયા થા કિ કિલ્લે સે બાહર નિકલ કર હમ્લા કરના ઔર મક્રો ફરૈબ કી ચાલેં ચલના તર્ક કર દિયા ઔર કિલ્લે કે અન્દર મહસૂર હો કર શહર પનાહ કી દીવાર કે ઊપર સે લડના ઈખ્તિયાર કિયા. ઈસ્લામ કે લશ્કર ને ભી કિલ્લે કા મુહાસરા સખ્ત કર દિયા, લૈકિન કોઈ ખાતિર ખ્વાહ નતીજા બર આમદ ન હુવા. રોઝાના ઈસ્લામી લશ્કર અપને કૈમ્પ સે રવાના હો કર કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ આતા ઔર મુહાસરા કરતા. રૂમી કિલ્લે કી દીવાર સે દેખતે રહતે ઔર કિસી કિસ્મ કી કોઈ હર્કત ફરીકૈન કી જાનિબ સે નહીં હોતી, યહાં તક કિ ગુરૂબે આફતાબ કા વક્ત કરીબ આ જાતા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર અપને કૈમ્પ મેં વાપસ લૌટ જાતા. રોઝાના કા યહી મા'મૂલ બન ચુકા થા. ઈસ તરહ ચાર માહ કા અર્સા ગુઝર ગયા.

અહ્લે હલ્બ મુહાસરા સે અબ તંગ આ ગએ થે. ઈલાવા અઝીં કિલ્લે મેં ગલ્લા ઔર દીગર અશ્યાએ સર્ફ કી કિલ્લત મહ્સૂસ કી જાને લગી. ઈસી તરહ ઈસ્લામી લશ્કર ભી બગૈર કિસી નતીજે કે મુહાસરા સે થક ગયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ચંદ દિનોં પહલે યહ ઈરાદા ફરમાયા થા કિ હલ્બ કા મુહાસરા તર્ક કર કે કિસી દૂસરે મકામ કી જાનિબ કૂચ કર જાએં ઔર ઉન્હોં ને અપને ઈરાદે કી ઈત્તિલા' અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ કી ખિદમત મેં બ-ઝરીએ ખત લિખ ભેજી ઔર અમીરુલ મો'મિનીન સે ઈસ અમ્ર મેં ઈજાઝત તલબ કી, લૈકિન અમીરુલ મો'મિનીન ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો મુહાસરા તર્ક કર કે કિસી દૂસરે મકામ કી તરફ કૂચ કરને કી મુમાનેઅત ફરમાઈ ઔર યહ હુક્મ મર્કૂમ ફરમાયા કિ કિલ્લ-એ હલ્બ કા મુહાસરા જારી રખો ઔર કિલ્લા ફતહ કરને કી પૂરી કૌશિશ કરો. અમીરુલ મોમિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને ઈસ્લામી લશ્કર કી કુમુક કરને મદીના મુનવ્વરા કે અતરાફ કે ઈલાકે (1) હઝ્રે મૌત (2) યમન (3) રૂમાન (4) સબા ઔર (5) મારિબ સે બ-કસદે જેહાદ આએ હુએ તક્રીબન પાંચ સૌ મુજાહિદોં કો હલ્બ કી તરફ રવાના ફરમાયા.

લિહાઝા હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હલ્બ કે કિલ્લે કા મુહાસરા જારી રખા. ઈસી દૌરાન મદીના મુનવ્વરા સે અમીરુલ મો'મિનીન કા ભેજા હુવા પાંચ સૌ અફરાદ પર મુશ્તમિલ લશ્કરે હલ્બ આ પહુંચા, ઈન મેં હઝરત સુરાકા બિન મિર્દાસ કુન્દી અપને ગુલામ હઝરત દામિસ કે સાથ શામિલ થે. હઝરત દામિસ કી કુન્યત અબૂલ હુલૂલ થી ઔર વહ અપને નામ ઔર કુન્યત સે મશ્હૂર થે યા'ની **"દામિસ અબૂલ હુલૂલ"** કે નામ સે મુતઆરફ ઔર મશ્હૂર થે. હઝરત દામિસ અરબ કે ગુલામ કબીલા **"બની ઝરીફ"** મેં સે થે. હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ બહુત સિયાહ રંગ ઔર પસ્ત ગર્દન થે ઔર શુજાઅત વ બહાદુરી મેં અપની મિસાલ આપ થે. ઉન્હોં ને કઈ મા'રકોં મેં તને તન્હા બડી બડી જમાઅતોં કા મુકાબલા કિયા થા ઔર ગાલિબ રહે થે. હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ કી શુજાઅત વ બહાદુરી કે બહુત વાકેઆત લોગોં મેં મશ્હૂર ઔર મૌઝૂએ સુખન રહતે થે.

હાકિમ યુકના કા રાત કી તારીકી મેં ઈસ્લામી લશ્કર પર દો-બારા હમ્લા

કુછ અર્સે તક હાકિમ યુકના ને કિલ્લે સે નિકલ કર રાત કે વક્ત હમ્લા કરના, મક્રો ફરૈબ કરના વગૈરા બિલ્કુલ તર્ક કર દિયા થા, લૈકિન ચાર મહીના તક મુહાસરા કે તૂલ પકડને કી વજહ સે તંગ આ કર ઉસ ને દો-બારા મક્રો ફરૈબ કા આગાઝ કિયા. યુકના દિન કે વક્ત જંગ કરને સે કતઅન બાઝ રહતા, લૈકિન રાત કે વક્ત કિલ્લે સે નિકલ કર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ કે કિનારે પર વાકેઅ ખૈમોં મેં સોએ હુએ લોગોં પર અચાનક આ પડતા ઔર ઈન કો શહીદ કરતા ઔર ઈન કા અસ્બાબ લૂટ કર ભાગ કર કિલ્લે મેં ચલા જાતા. આજ ઉસ ને ઈસ્લામી લશ્કર કે કિનારએ મશ્રિક પર હમ્લા કિયા, તો કલ મગ્રિબ યા જુનૂબ કે કિનારે પર હમ્લા કર દિયા. ઈસ તરહ સે વહ રોઝાના અલગ અલગ અતરાફ મેં હમ્લે કરતા. આજ ઈધર તો કલ ઉધર. રાત મેં હમ્લા કરના યુકના કા મા'મૂલ હો ગયા થા, લિહાઝા ઈસ્લામી કૈમ્પ કે કિનારે પર વાકેઅ ખૈમોં કે લોગ શબ ભર બૈદાર રહ કર નિગેહબાની ઔર ચૌકીદારી કરતે.

હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ઔર ઈન કે સાથિયોં કો અપને ખૈમે નસબ કરને કે લિયે કૈમ્પ કે કિનારે પર જગહ મિલી થી. લિહાઝા ઈન કો તાકીદ કી ગઈ, કિ તુમ લોગ નએ નએ આએ હો ઔર કૈમ્પ કે કિનારે તુમ્હારે ખૈમે હૈં ઔર યહાં કા માહૌલ યહ હૈ કિ રાત મેં કિસી ભી વક્ત હલ્બ કા હાકિમ અપને સાથિયોં કે હમરાહ કિનારે પર વાકેઅ

ખૈમોં પર હમ્લા કર કે ઝરર પહુંચાતા હૈ, લિહાઝા તુમ બૈદાર રહના ઔર બિલ્કુલ ગફલત મત બરતના. આજ કી રાત હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ અપને સાથિયોં કે સાથ અતરાફ કે ખૈમોં કે મુજાહિદોં કે સાથ ગુફતગૂ મેં મસ્રૂફ હો કર શબ બૈદારી કર રહે થે કિ અચાનક કરીબ મેં વાકેઅ ખૈમોં સે શૌર વ ગુલ બુલન્દ હુવા, માર પીટ ઔર લૂટ માર કી આવાઝેં આને લગીં. હુવા યહ થા કિ હાકિમ યુકના અપને પાંચ સૌ સિપાહિયોં કો લે કર કરીબ વાલે ખૈમોં પર હમ્લા આવર હુવા થા. હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ અપની કૌમે ઝરીફ કે લોગોં કે સાથ હાથ મેં બરેહના તલવારેં લે કર ઉન ખૈમોં કી તરફ દૌડે ઔર જાતે હી રૂમિયોં પર મિસ્લે શૈર ટૂટ પડે ઔર ઈસ શિદ્દત સે તલ્વાર ઝની કી કિ ચંદ લમ્હોં મેં દો સૌ રૂમિયોં કો ઝમીન મેં મુર્દા ડાલ દિયા. યુકના કે વહમ વ ગુમાન મેં ભી ન થા કિ ઉસ પર ઐસા શદીદ જવાબી હમ્લા હોગા, લિહાઝા વહ લરઝ ગયા ઔર ઉસ કે કદમ ઉખડ ગએ ઔર પીઠ દિખા કર કિલ્લે કી તરફ ભાગા. યુકના ઔર ઉસ કે સાથિયોં કો ફરાર હોતે દેખ કર હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ને અપને સાથિયોં કે હમરાહ ઉન કા તઆકુબ કિયા લૈકિન ઐન ઈસી વક્ત હઝરત અબૂ ઉબૈદા હમ્લા કી ખબર સુન કર દૌડતે હુએ વહાં આ પહુંચે, ઉસ વક્ત યુકના ભાગ રહા થા ઔર હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ઉસ કા પીછા કર રહે થે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને બુલન્દ આવાઝ સે પુકાર કર ફરમાયા કિ અંધેરી રાત મેં કોઈ ભી શખ્સ ભાગતે હુએ રૂમિયોં કા તઆકુબ ન કરે ઔર અપની જગહ વાપસ લૌટ આએ. હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા યહ હુક્મ સુના લિહાઝા વહ ઠહર ગએ ઔર અપને ખૈમે મેં વાપસ લૌટ આએ.

હઝરત દામિસ કા હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર હઝરત ખાલિદ સે તઆરુફ :-

રાત કે હમ્લે કી ઔર દો સૌ રૂમી સિપાહિયોં કે કત્લ હોને કી ખબર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં બિજલી કી તરહ ફૈલ ગઈ. હમ્લા કરને આને વાલે રૂમિયોં કે દો સૌ આદમિયોં કી હલાકત ઈસ્લામી લશ્કર કે લિયે બાઈસે મસર્રત થી. સુબ્હ ફજ્ર કી નમાઝ કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ખાલિદ સે ફરમાયા કિ રાત કો ''**કદમ કુન્દા**'' કે લોગોં ને અચ્છી દિલૈરી ઔર શુજાઅત કા મુઝાહિરા કર કે રૂમિયોં કો ભગા દિયા હૈ ઔર મુઝ કો ખબર મિલી હૈ કિ ઈન મેં સે **દામિસ અબૂલ હુલૂલ** નામ કે શખ્સ ને બડી જવાંમર્દી સે તલ્વાર ઝની કર કે રૂમિયોં કે પરખ્ચે ઉડાએ. ઈસ વક્ત હઝરત સુરાકા બિન મિર્દાસ કુન્દી હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે કરીબ હી મૌજૂદ થે. ઉન્હોં ને અર્ઝ કિયા કિ ઐ સરદાર ! દામિસ અબૂલ હુલૂલ મેરે ગુલામ હૈં. યહ સુન કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ખાલિદ

સે પૂછા કિ ક્યા તુમ દામિસ અબૂલ હુલૂલ કો પહચાનતે હો ? હઝરત ખાલિદ ને જવાબ દિયા કિ ઈન કે મુતઅલ્લિક મૈં ને બહુત કુછ સુના હૈ કિ વહ બહુત હી દિલૈર ઔર શુજાઅ શખ્સ હૈં. ફિર હઝરત ખાલિદ ને ઈન કા તને તન્હા કૌમ શુઅરા કે સત્તર (70) આદમિયોં સે લડના ઔર તમામ કો હલાક કરને કા તવીલ વાકેઆ સુનાયા. ફિર હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ મૈં ને ઈન કી બહાદુરી કે ઐસે કઈ વાકેઆત સુને હૈં, લૈકિન અભી તક ઈન સે મુલાકાત કરને કા ઈત્તિફાક નહીં હુવા હૈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત સુરાકા બિન મિર્દાસ કુન્દી સે ફરમાયા કિ અપને ગુલામ સે હમારી મુલાકાત કરાઓ. ચુનાન્ચે હઝરત સુરાકા અપને ખૈમે કી તરફ ગએ ઔર હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ કો લે કર વાપસ આએ ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ સે ઈન કા તઆરુફ કરાયા. દોનોં સરદારોં ને ઈન કે કામ કી તા'રીફ કર કે હૌસલા અફઝાઈ ફરમાઈ ઔર હલ્બ કે હાકિમ યુકના સે ચૌકન્ના રહ કર એહતિયાત બરતને કી નસીહત કી.

હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર હઝરત ખાલિદ કા શુક્રિયા અદા કિયા ઔર જંગ કે તઅલ્લુક સે અપને તજરબાત બયાન કિયે. સુન કર દોનોં સરદાર બહુત ખુશ હુએ ઔર દુઆઓં સે નવાઝા. ફિર હલ્બ કે કિલ્લે કે મુતઅલ્લિક રાએ તલબ કી, તો હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ને કહા કિ મેરી રાએ યહ હૈ કિ પૂરે ઈસ્લામી લશ્કર કો એક સાથ હમ્લા કરના ચાહિયે ઔર મુહાસરે મેં શિદ્દત કા મુઝાહિરા કરના ચાહિયે.

કિલ્લે કા મઝીદ સૈંતાલીસ દિન તક મુહાસરા ઔર હમ્લા :-

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ કા મશ્વરા કબૂલ ફરમાયા કર લશ્કર મેં મુનાદી કરાઈ કિ તમામ મુજાહિદ અપના સામાને જંગ દુરુસ્ત કર લેં. આઈન્દા કલ પૂરા લશ્કર કિલ્લે કી તરફ કૂચ કરેગા. દૂસરે દિન પૂરા ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લે કી તરફ ગયા ઔર મુહાસરા સખ્ત કર કે હમ્લા કિયા. પૂરે ઈસ્લામી લશ્કર કો એક સાથ આયા હુવા દેખ કર રૂમી ઘબરાએ ઔર હાકિમ યુકના કે પાસ બરાએ મશ્વરા જમા હુએ. બા'ઝ ને કિલ્લે સે નિકલ કર લડને કા મશ્વરા દિયા ઔર બા'ઝ ને સુલહ કી રાએ પૈશ કી, લૈકિન બિલ-આખિર તય પાયા કિ કિલ્લે કી દીવાર સે લડેં, લિહાઝા રૂમી લશ્કર કિલ્લે કી દીવાર પર ચઢ ગયા ઔર દીવાર કે ઊપર સે તીર ઔર પત્થર બરસાએ જિસ કા ઈસ્લામી લશ્કર કી જાનિબ સે બરાબર જવાબ દિયા ગયા. સુબ્હ સે શામ તક ઈસી તરહ જંગ જારી રહી, લૈકિન કોઈ નતીજા નહીં નિકલા. ગુરૂબે આફતાબ કે વક્ત ઈસ્લામી લશ્કર અપને કૈમ્પ મેં વાપસ આ ગયા.

ઉસ રોઝ જંગ હોતી રહી મગર કોઈ નતીજા નહીં આયા. યહાં તક કિ ઈસ તરહ કી લડાઈ મઝીદ સેંતાલીસ દિન તક જારી રહી. તબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ કો અપને ખૈમે મેં બુલાયા ઔર ફરમાયા કિ ઈસ કિલ્લે કો ફતહ કરને કે તઅલ્લુક સે તુમ કોઈ તદ્બીર બતા સક્તે હો ? હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ને અર્ઝ કિયા કિ ઐ સરદાર ! મૈં ને એક તદ્બીર સોચી હૈ ઔર મુઝે ઉમ્મીદ હૈ કિ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ઈસ મેં કામ્યાબી અતા ફરમાએગા.

❀ હઝરત દામિસ કી કિલ્લે મેં દાખિલ હોને કી અજીબ તર્કીબ :-

હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ મુહાસરા કે અય્યામ મેં હલ્બ કે કિલ્લે કે ઈર્દ ગિર્દ ઘૂમા કરતે થે. ઉન્હોં ને હલ્બ કે કિલ્લે કી દીવાર કા કરીબ સે મુઆઈના કિયા થા ઔર કિલ્લે કે અતરાફ કે જુગ્રાફિયા સે ભી અચ્છી તરહ વાકિફીયત હાસિલ કર લી થી. ઈન કે ઝહન મેં એક તર્કીબ આઈ, ઉન્હોં ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે અર્ઝ કિયા કિ ઐ સરદાર ! આપ લશ્કર કો લે કર યહાં સે કૂચ કર જાઓ ઔર તક્રીબન એક ફર્સખ યા'ની તીન મીલ કે ફાસ્લા પર જા કર પડાવ ડાલો ઔર ઐસા ઝાહિર કરો કિ હલ્બ કે કિલ્લે કે મુહાસરા સે હમ તંગ આ ગએ હૈં ઔર ફતહ સે માયૂસ હો કર મુહાસરા તર્ક કર કે કિસી દૂસરે મકામ કી જાનિબ કૂચ કરતે હૈં ઔર કિસ તરફ જાના હૈ, વહ અભી તક તય નહીં કિયા હૈ, લિહાઝા યહાં પડાવ કિયા હૈ. ઈસ બહાને લશ્કર કે લોગ કુછ આરામ ભી કર લેં. ઈલાવા અઝીં તીસ આદમી મુઝ કો દે કર ઈન પર મુઝ કો સરદાર મુકર્રર ફરમા દેં. મૈં ઈન તીસ આદમિયોં કો લે કર લશ્કર કે કૂચ કરને સે પહલે હી કરીબ વાલે પહાડ કે ગાર મેં છુપ જાઉંગા. ફિર આપ લશ્કર લે કર કૂચ કર જાએં ઔર પડાવ મેં મેરે પૈગામ કે ઈન્તિઝાર મેં ઠહરે રહેં ઔર મેરી તરફ સે પૈગામ આતે હી આપ જલ્દી સે લશ્કર કે સાથ કિલ્લે પર આ પહુંચેં.

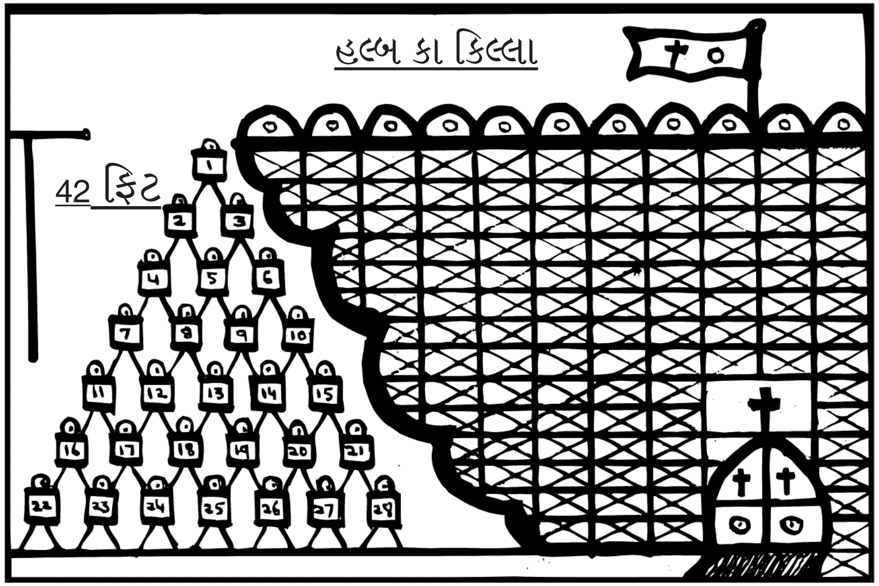
મઝકૂરા પ્લાન કે મુતાબિક હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને કિલ્લે કા મુહાસરા તર્ક કિયા ઔર યહાં સે કૂચ કરને કા હુક્મ જારી કિયા. તમામ મુજાહિદીન કિલ્લે કી દીવાર કા મુહાસરા તર્ક કર કે ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં આ ગએ ઔર અપના માલો અસ્બાબ બાંધ કર કૂચ કરને કી તૈયારી મેં મશ્ગૂલ હો ગએ. ખૈમે સમેટને, માલો અસ્બાબ બાંધને ઔર કૂચ કરને કી તૈયારી મેં જાનવરોં પર સામાન લાદને વગૈરા ઝરૂરી ઉમૂર એક સાથ અન્જામ દેને કે બાઈસ શૌર વ ગુલ બુલન્દ હુવા. રૂમી સિપાહિયોં ને કિલ્લે કી દીવાર સે દેખા કિ મુસલ્માનોં ને અચાનક મુહાસરા તર્ક કર દિયા હૈ ઔર કૈમ્પ કા માલ વ સામાન ભી સમેટા જા રહા હૈ. શાયદ મુસલ્માન તંગ આ કર કૂચ કર રહે હૈં. થોડી દૈર કે બા'દ રૂમિયોં કો

અપના ગુમાન સહીહ મા'લૂમ હુવા. તહલીલ વ તક્બીર કી સદાએં બુલન્દ કરતે હુએ ઈસ્લામી લશ્કર ને હલ્બ સે કૂચ કી. ઈસ દૌરાન ભીડ ઔર ઈઝ્દહામ કા ફાઈદા ઉઠાતે હુએ હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ અપને સાથિયોં કે હમરાહ ચુપકે સે અલગ હો કર કરીબ મેં વાકેઅ પહાડ કી તરફ રવાના હો ગએ ઔર ઈન કો જાતે હુએ કિસી ને નહીં દેખા. તમામ રૂમી ઈસ્લામી લશ્કર કો કૂચ કરતા હુવા દેખને મેં મુન્હમિક થે ઔર કિસી કા ઈન કી તરફ ખ્યાલ નહીં ગયા. હઝરત દામિસ પહાડ મેં વાકેઅ એક ગાર મેં અપને સાથિયોં કે હમરાહ પનાહ ગુઝીં હો ગએ.

ઈસ્લામી લશ્કર કે કૂચ કરને કી ખબર કિલ્લે મેં બિજલી કી તરહ ફૈલી. લોગ દૌડતે હુએ કિલ્લે કી દીવાર પર ચઢ ગએ ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કો કૂચ કરતા હુવા દેખને લગે. અહ્લે હલ્બ ભી મુહાસરા સે તંગ આ ગએ થે લિહાઝા ઈસ્લામી લશ્કર કો જાતા દેખ કર ખુશિયાં મનાને લગે. આપસ મેં એક દૂસરે કો ખુશખબરી ઔર મુબારકબાદી દેતે ઔર કહતે થે કિ કિલ્લે કી ફતહ સે ના ઉમ્મીદ ઔર મુહાસરા સે તંગ આ કર અરબ કૂચ કર ગએ. હલ્બ સે રવાના હો કર ઈસ્લામી લશ્કર તીન મીલ કે ફાસ્લે પર પહુંચ કર ઠહરા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને એ'લાન કિયા કિ હમ હલ્બ સે કિસ તરફ જાએં ? અભી તય નહીં હૈ લિહાઝા યહાં પડાવ કરતે હૈં ઔર કુછ તય હોને કે બા'દ યહાં સે કૂચ કરેંગે. યહ એ'લાન ઈસ લિયે કિયા ગયા થા કિ અગર લશ્કર મેં યુકના કા કોઈ જાસૂસ હો તો વહ યુકના કો યહ ખબર પહુંચાએ કિ ઈસ્લામી લશ્કર અબ હલ્બ નહીં આએગા બલ્કિ કિસી ઔર મકામ કી તરફ જાએગા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને લશ્કર કો પડાવ કરને કા હુક્મ દિયા ઔર હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ કી તરફ સે પૈગામ આને કે ઈન્તિઝાર મેં તવક્કુફ કિયા.

ઈસ્લામી લશ્કર કે કૂચ કર જાને સે રૂમી મુત્મઈન હો ગએ થે, લૈકિન હાકિમ યુકના ને એહતિયાત કે તૌર પર કિલ્લે કે દરવાઝે અભી બન્દ હી રખે થે. અલબત્તા કિલ્લે કી દીવાર પર જો લશ્કર થા ઉસ કો નીચે ઉતાર લિયા થા ઔર કિલ્લે કી દીવાર પર થોડે થોડે ફાસ્લા પર બને બુર્જો મેં ચૌકીદાર બિઠા દિયે, લૈકિન વહ ચૌકીદાર થોડી રાત ગુઝરને કે બા'દ શરાબ કે નશે મેં ધુત હો કર સો જાતે. શુરૂ મેં એક દો દિન ચૌકીદાર આધી શબ તક ચૌકન્ના થે, લૈકિન દો તીન દિન કે બા'દ વહ ગૈર મોહતાત હો ગએ. હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ દો તીન દિન પહાડ કે ગાર મેં પોશીદહ રહે. ઈસ્લામી લશ્કર કી રવાનગી કો દો તીન દિન ગુઝર જાને સે અબ રૂમી બિલ્કુલ બે ખૌફ ઔર મુત્મઈન હો ગએ ઔર ગફ્લત ઔર બે એહતિયાતી બરતને લગે થે. નિસ્ફ શબ મેં હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ

ને અપને સાથિયોં મેં સે દો અશ્ખાસ કે ઝરીઆ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ કહલા ભેજા કિ અલસ્સુબ્હ પૂરે લશ્કર કો લે કર કિલ્લે કે દરવાઝે પર આ જાએં. આપ કો ઈન્શા અલ્લાહ તઆલા દરવાઝા ખુલા હુવા મિલેગા. બાકી અઠ્ઠાઈસ આદમી અંધેરે મેં છુપતે છુપાતે ઔર કિસી કિસ્મ કા શૌરો ગુલ કિયે બગૈર કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ પહુંચ ગએ ઔર હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ને હસ્બે ઝૈલ તર્તીબ સે ઈન અઠ્ઠાઈસ આદમિયોં કો કિલ્લે કી દીવાર કે કરીબ દીવાર સે લગ કર ખડે કર દિયા :

મુન્દરજા બાલા નક્શા કે મુતાબિક પહલી સફ મેં સાત, દૂસરી મેં છ, તીસરી મેં પાંચ, ચોથી મેં ચાર, પાંચવીં મેં તીન, છટી મેં દો ઔર સાતવીં મેં એક આદમી ખડા હુવા. નતીજતન સાતવીં સફ કા એક આદમી કિલ્લે કી 42 ફુટ કી ઊંચી દીવાર કે મહાઝી બુલન્દ હો ગયા. સબ ને અપને હાથ કિલ્લે કી દીવાર સે મસ કર કે સહારા લિયા થા તાકિ તવાઝુન બર-કરાર રહે. સબ સે નીચે વાલી સફ મેં ભારી જસામત વાલે ઔર મઝબૂત અશ્ખાસ ખડે કિયે ગએ, ફિર ઈસ કે ઊપર વાલી સફ મેં ઈન અશ્ખાસ સે હલ્કે, ફિર ઈસ સે હલ્કે અલા હાઝત તર્તીબ. સબ સે ઊપર વાલી યા'ની સાતવીં સફ વાલા શખ્સ કિલ્લે કી દીવાર કે કંગરોં તક પહુંચ ગયા થા. ઉસ ને કંગરોં કો થામ લિયા ઔર દીવાર પર ચઢ કર ફાંદ ગયા. ફિર ઉસ એક શખ્સ ને હાથ કા સહારા દે કર છટી સફ વાલે દોનોં શખ્સોં કો યકે

બા'દ દીગરે ઊપર ખીંચ લિયા. અબ કિલ્લે કી દીવાર પર તીન મુજાહિદ પહુંચ ગએ થે. કરીબ મેં એક બુર્જ થા, જિસ મેં એક રૂમી સિપાહી શરાબ કે નશે મેં ધુત મદ હૌશ પડા થા. તીનોં મુજાહિદ બિલ્લી કી ચાલ ચલતે હુએ ચુપકે સે ઉસ કે પાસ પહુંચ ગએ ઔર બહુત એહતિયાત સે આહિસ્તા આહિસ્તા ઉસે ઈસ તરહ ઉઠાયા કિ ઉસ કી નીંદ ન ખુલ જાએ ઔર ફિર કિલ્લે કી દીવાર સે બાહર કી જાનિબ સર કે બલ ઉલટા ગિરા દિયા. વહ રૂમી સિપાહી સર કે બલ કિલ્લે કી 42 ફુટ કી ઊંચાઈ સે ગિરા ઔર ઉસ કા સર એક પત્થર સે ટકરા કર મિસ્લે ખર્બૂઝા પાશ પાશ હો ગયા. ફિર વહ તીનોં મુજાહિદ નીચે ખડે અપને 25 સાથિયોં કે મહાઝી આએ ઔર અપને અમામે ખોલ કર નીચે લટકા કર પાંચવેં સફ વાલે તીન અશ્ખાસ કો ઊપર ખીંચ લિયા. અબ કિલ્લે કી દીવાર પર છ મુજાહિદ પહુંચ ગએ થે. ફિર ઊપર વાલે છ અશ્ખાસ ને અપને અમામોં મેં ગિરેહ લગા કર ચોથી સફ વાલે ચાર કો ઊપર ખીંચ લિયા. **ઈસ તરહ તમામ કે તમામ અઠ્ઠાઈસ કફન બરદોશ મુજાહિદ કિલ્લે કી દીવાર કે ઊપર પહુંચ ગએ.** હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ને અપને સાથિયોં કે કાન મેં બાત કર કે તાકીદ કી કિ બુર્જોં કી દીવાર ઔર કિલ્લે કી દીવાર કે કંગરોં કે નીચે ચીત લેટ કર પડે રહો ઔર ઝર્રા બરાબર ભી હર્કત યા આવાઝ ન હો. અપને સાથિયોં કો ઈસ તરહ કંગરોં કે નીચે છુપાને કે બા'દ હઝરત દામિસ સીના કે બલ લેટ કર ઘસિટતે ઔર સરકતે હુએ થોડી દૂર તક ગએ, તો દીવાર કે નીચે શહર કે અન્દરૂની હિસ્સે કી તરફ સે કુછ આવાઝેં સુનાઈ દીં. હઝરત દામિસ ને કિલ્લે કી દીવાર કે કંગરોં કે શગાફ સે ઝાંક કર નીચે દેખા તો હાકિમ યુકના અપને રોઉસા ઔર અહ્બાબ કે દસ્તરખ્વાન પર ઝિયાફત ઉડાને મેં મશ્ગૂલ હૈ. પુર-તકલ્લુફ ખાને ઔર શરાબ વ કબાબ કી મજલિસ સજી હૂઈ હૈ. મુહાસરા સે નજાત પાને ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે ચલે જાને કી ખુશી મેં રક્સો સુરૂદ કી મહફિલ સજાઈ ગઈ થી. મહફિલ મેં શરીક સભી કસરત સે શરાબ નૌશી કર રહે થે, બલ્કિ શરાબ મેં નહાએ હુએ પાગલોં કી તરહ નાચતે કૂદતે થે ઔર લોગોં કી ભીડ લગી હૂઈ થી. **રૂમી સિપાહી ભી અપની જગહ કી ડયૂટી છોડ છોડ કર વહાં આ ગએ થે, ઔર બે તહાશા શરાબ પી પી કર ઝૂમ રહે થે.**

હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ યહ મન્ઝર દેખ કર અપને સાથિયોં કે પાસ વાપસ આએ ઔર ઈન કો બશારત દી કિ થોડી દૈર બા'દ રૂમી લશ્કર કે રોઉસા ઔર હાકિમ યુકના શરાબ કે નશે મેં ચૂર હો કર ખ્વાબે ગફલત કી આગોશ મેં પહુંચ જાએંગે, લિહાઝા અબ ઈત્મીનાન સે યહાં છુપ કર પડે રહો, યહાં તક કિ સુબ્હ નમૂદાર હો ઔર ઉમ્મીદ હૈ કિ હમારે દો સાથિયોં ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ખબર પહુંચા દી હોગી ઔર વહ લશ્કર લે કર સુબ્હ કો આ પહુંચેંગે.

ઇસ્લામી લશ્કર કા કિલ્લે મેં દાખિલ હો કર હલ્બ કો ફતહ કરના :-

હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ઔર ઈન કે સાથિયોં ને કિલ્લે કી દીવાર પર રાત બસર કર દી ઔર સુબ્હ કે કરીબ વહ તમામ બુર્જો સે નીચે જાને વાલે ઝીનોં કે પાસ ચુપકે સે આએ. વહાં તીન રૂમી સિપાહી સોએ પડે થે. ઉન્હોં ને ઈન તીનોં કે મુંહ દબા કર ખન્જરોં સે ઈન કે સર કાટ કર અલગ કર દિયે. જબ સુબ્હ નમૂદાર હૂઈ તો અઠ્ઠાઈસ(28) મુજાહિદ ઝીના સે ઉતર કર નીચે આ ગએ ઔર કિલ્લે કે દરવાઝે કી તરફ લપકે. કુછ રૂમી સિપાહી દરવાઝે કી નિગેહબાની કર રહે થે. ઉન્હોં ને દેખા કિ શહર કે અન્દર અરબ આ પહુંચે હૈં તો વહ ઘબરા ગએ કિ ક્યા મઆમલા હૈ ? યહ અરબ કિલ્લે કે અન્દર કહાં સે આએ ? રૂમી સિપાહિયોં ને શૌર વ ગુલ બુલન્દ કિયા ઔર મુજાહિદોં પર હમ્લા કર દિયા, લૈકિન મુજાહિદોં ને મિસ્લે શૈર હમ્લા કર કે બહુત સે રૂમિયોં કો ફાડ કર રખ દિયા. કિલ્લે કે દરવાઝે પર હંગામા મચ ગયા ઔર ઈર્દ ગિર્દ બિખરે સારે રૂમી સિપાહી આ ધમકે ઔર મુજાહિદોં કો ઘૈર લિયા, લૈકિન મુજાહિદોં ને જિસ શુજાઅત ઔર દિલૈરી કા મુઝાહિરા કર કે મુકાબલા કિયા હૈ, ઈસ કી નઝીર તારીખ મેં નહીં મિલતી. આન કી આન મેં હઝારોં રૂમી સિપાહી કિલ્લે કે દરવાઝે પર આ પહુંચે, લૈકિન મુજાહિદોં ને ડટ કર ઈન કા મુકાબલા કિયા ઔર શમ્શીર ઝની કે વહ જોહર દિખાએ કિ કિસી રૂમી સિપાહી કો કરીબ આને કી હિમ્મત નહીં હોતી થી ઔર **જો ભી હિમ્મત કર કે હમ્લા કરને કી ગરઝ સે કરીબ આતા, કુશ્તા હો કર ઝમીન પર ઢૈર હોતા.**

હાકિમ યુકના કો ઈત્તિલા' હૂઈ કિ કુછ અરબ કિલ્લે મેં દાખિલ હો ગએ હૈં ઔર કિલ્લે કે દરવાઝે પર ઘમસાન કી લડાઈ જારી હૈ, તો વહ ભી કચ્ચી નીંદ ઉઠ કર ભાગતા હુવા કિલ્લે કે દરવાઝે પર આ પહુંચા ઔર અપને સિપાહિયોં કો લડને કી તર્ગીબ દેને લગા. યુકના કે આને સે રૂમી સિપાહિયોં ને હમ્લા સખ્ત કર દિયા ઔર આઠ મુજાહિદોં કો શહીદ કર ડાલા. અબ સિર્ફ બીસ (20) મુજાહિદ અપની જાન હથૈલી પે લે કર લડ રહે થે. હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ કી તલ્વાર બિજલી કી તરહ ચમક રહી થી ઔર એક ઝર્બ મેં દો દો તીન તીન રૂમિયોં કા સફાયા કરતી થી, લૈકિન હઝરત દામિસ કો કઈ શદીદ ઝખ્મ આએ થે. તમામ મુજાહિદોં કો અપની શહાદત કા યકીન હો ગયા થા ઔર તમામ મુજાહિદ ના'રએ તક્બીર કી સદાએં બુલન્દ કરતે હુએ લડતે થે કિ અચાનક અલ્લાહુ અક્બર કે ફલક શગાફ ના'રા કી સદા બુલન્દ હૂઈ. એક સાથ હઝારોં ઝબાનોં સે નિકલી હૂઈ ના'રએ તક્બીર કી સદા ને કિલ્લે કી દીવારોં કો હિલા કર રખ દિયા. રૂમી સિપાહી

શહર કી તરફ ભાગે. વહ ઈસ ગુમાન મેં થે કિ ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લે કે અન્દર સે ના'રએ તક્બીર કી સદા બુલન્દ કર રહા હૈ. રૂમિયોં કો યહ વહમ હો ગયા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કો કિલ્લે કે અન્દર દાખિલ હોને કા ખુફિયા રાસ્તા મા'લૂમ હો ગયા હૈ ઔર ખુફિયા રાસ્તા સે ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લે મેં દાખિલ હો રહા હૈ, લિહાઝા તમામ સિપાહી ઉસ જગહ કી તરફ દૌડે, જહાં કિલ્લે મેં દાખિલ હોને કા ખુફિયા રાસ્તા થા.

લૈકિન હકીકત યહ થી કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઈસ્લામી લશ્કર લે કર કિલ્લે કે દરવાઝે કે બાહર ખડે થે ઔર ના'રએ તક્બીર બુલન્દ કર રહે થે. હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ઔર ઈન કે સાથિયોં ને જબ ના'રએ તક્બીર કી સદા સુની તો ઈન કે હૌસલે બુલન્દ હો ગએ ઔર ઈન મેં એક ઐસા જૌશ પૈદા હુવા કિ રૂમી સિપાહિયોં કો મારતે ઔર કાટતે હુએ કિલ્લે કે દરવાઝા પર કાબિઝ હો ગએ ઔર દરવાઝા ખોલ ડાલા. દરવાઝા ખુલતે હી હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને યલ્ગાર કર દી ઔર કિલ્લે મેં દાખિલ હોતે હી રૂમિયોં કે સરોં પર તલવારેં પડની શુરૂ હૂઈં, ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં ને નૈઝોં સે રૂમિયોં કે સીને છલની ઔર તલવારોં સે રૂમિયોં કે સર કલમ કર કે રખ દિયે. થોડી દૈર મેં તો રૂમી સિપાહિયોં કી લાશોં સે ઝમીન ભર ગઈ ઔર ખૂન કી નદી બેહ નિકલી. રૂમી સિપાહિયોં કો યકીન હો ગયા કિ ઈસ્લામી લશ્કર સે મુકાબલા કરને કી હમ મેં તાકત નહીં, લિહાઝા ઉન્હોં ને હથિયાર ફૈંક કર હાથ ઊપર કો ઉઠા દિયે ઔર **લફૂન, લફૂન** યા'ની "**અમાન, અમાન**" પુકાર ના શુરૂ કર દિયા. હઝરત ખાલિદ ને શમ્શીર ઝની મૌકૂફ ફરમા દી. ઈતને મેં હઝરત અબૂ ઉબૈદા ભી બાકી લશ્કર લે કર તશ્રીફ લે આએ ઔર ઉન્હોં ને ભી અમાન વ પનાહ દે દી.

શહર કે બાશિન્દે હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ખિદમત મેં હાઝિર હુએ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને તમામ પર ઈસ્લામ પૈશ કિયા. કારેઈન કો યહ જાન કર તઅજ્જુબ હોગા કિ **સબ સે પહલે હાકિમે હલ્બ યુકના ને ઈસ્લામ કબૂલ કિયા** ઔર ઈન કી મુતાબઅત મેં હલ્બ કે સરદારોં, રોઉસા, ઔર બતારેકા ને ભી ઈસ્લામ કબૂલ કિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈન કો અપને અહ્લો અયાલ કી તરફ ફૈર દિયા ઔર ઈન કે જરાઈમ મુઆફ ફરમા દિયે. ફિર હલ્બ કે નવાહી ઈલાકા કે ઔર કાશ્તકાર લોગોં પર ભી હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને એહસાન ઔર કરમ ફરમાતે હુએ ઉન કો અમન વ અમાન દિયા ઔર ઉન કે જરાઈમ ભી મુઆફ ફરમા દિયે ઔર ઉન કો ઈસ અમ્ર કી તાકીદ કી કિ અબ કભી ભી ઈસ્લામી લશ્કર કી મુખાલિફત મેં હિસ્સા ન લેં ઔર મુસલ્માનોં સે નૈક સુલૂક કરને કા વા'દા લિયા.

ફિર કિલ્લે સે સોના, ચાંદી ઔર સોને ચાંદી કે બર્તનોં ઔર ઝરૂફ કા અઝીમ ઝખીરા બર આમદ કિયા ગયા ઔર ઈસ મેં સે બૈતુલ માલ કે લિયે ખુમ્સ (20%) અલગ કર કે બાકી માલ મુજાહિદોં મેં તક્સીમ કર દિયા ગયા.

ઈસ્લામી લશ્કર ને હલ્બ મેં ઈકામત કી ઔર ઈસ કી અહ્મ વજહ યહ થી કિ હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ઔર ઈન કે સાથી શદીદ ઝખ્મી હો ગએ થે. હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ કો કુલ તિહત્તર (73) ઝખ્મ આએ થે ઔર બા'ઝ ઝખ્મ તો સખ્ત ગહરે થે. લિહાઝા ઈન તમામ ઝખ્મિયોં કા ઈલાજ કરને ઔર ઈન કે સેહત યાબ હોને તક ઈસ્લામી લશ્કર ને હલ્બ મેં કયામ કિયા. હાકિમ યુકના ને ભી ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ હુસ્ને સુલૂક કા મુઝાહિરા કિયા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કી હત્તલ ઈમ્કાન ખિદમાત અન્જામ દીં. રોઝાના હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ખિદમત મેં હાઝિર હોતે થે ઔર અપની ખિદમાત ઔર મુફીદ મશ્વરે પૈશ કિયા કરતે થે.

હાકિમ યુકના કો ખ્વાબ મેં રસૂલલ્લાહ y કી ઝિયારત ઔર ઇસ કી બરકત

હાકિમ યુકના હઝરત અબ્દુલ્લાહ જબ ભી હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ખિદમત મેં હાઝિર હોતે થે તો ફસીહ અરબી ઝબાન મેં ગુફ્તગૂ ફરમાતે થે. હાલાં કિ હાકિમ યુકના અરબી ઝબાન સે બિલ્કુલ ના-વાકિફ થે. જંગ કે દૌરાન હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે સાથ જંગ કે ઉમૂર કે મુતઅલ્લિક જબ ભી ગુફ્તગૂ કરને કી ઝરૂરત પૈશ આઈ થી, મુતર્જિમ કે વાસ્તે સે હી ગુફ્તગૂ કી થી, લૈકિન અચાનક ઈન કો ફસીહ વ બલીગ અરબી ઝબાન મેં ગુફ્તગૂ કરતે દેખ કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો બહુત તઅજ્જુબ હુવા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હાકિમ યુકના સે ફરમાયા કિ મેરી મા'લૂમાત કે મુતાબિક તુમ અરબી ઝબાન નહીં જાનતે હો, લૈકિન અચાનક ઈસ તરહ અરબી ઝબાન મેં ગુફ્તગૂ કરના કહાં સે હાસિલ હુવા ? હાકિમ યુકના ને જો જવાબ દિયા ઉસ કો હમ અલ્લામા વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ કી કિતાબ સે નક્લ કરતે હૈં :

"પસ કહા યુકના ને લા ઈલાહ ઈલ્લલ્લાહ મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ યા'ની તઅજ્જુબ કરતે હો તુમ ઐ સરદાર ! ઈસ હાલ સે. અબૂ ઉબૈદા બિન

અલ જર્રાહ ને કહા હાં. યુકના ને કહા કિ મૈં શબ ગુઝિશ્તા કો ફિક્ર ઔર અંદેશા કરતા થા તુમ્હારે કામ મેં કિ ક્યૂં કર મદદ ઔર ગલ્બા લે ગએ તુમ લોગ હમ પર, હાલાં કિ કોઈ ગિરોહ તુમ સે ઝિયાદહ ઝઈફ હમારે નઝદીક ન થા. પસ જબ દિલ મેં ડાલા મૈં ને તુમ્હારે મઆમલા કો તો, સો ગયા મૈં. પસ દેખા મૈં ને એક શખ્સ કો રૌશન તર ચાન્દ સે. પસ પૂછા મૈં ને કૈફિયત ઈન કી. પસ કહા ગયા મુઝ સે કિ યહ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ હૈં. પસ ગોયા મૈં સવાલ કરતા હૂં કિ અગર યહ નબી સાદિક હૈં, તો દરખ્વાસ્ત કરેં અપને પરવર્દગાર સે કિ આગાહ ઔર તા'લીમ કર દેવે મુઝ કો પરવર્દગાર સાથ ઝબાન અરબી કે. પસ ગોયા ઈશારા ફરમાતે હૈં વહ મેરી તરફ ઔર દરખ્વાસ્ત કી અપને પરવર્દગાર સે ઈસ અમ્ર કી. પસ બૈદાર હો ગયા મૈં ઈસ હાલ મેં કિ ઝબાન અરબી મેં કલામ કરતા થા."

(હવાલા : "ફુતૂહુશ્શામ" અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 328)

નાઝિરીને કિરામ મઝકૂરા ઈબારત કો એક મરતબા નહીં બલ્કિ કઈ મરતબા ગૌર સે પઢેં. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કા તસર્રુફ ઔર ઈખ્તિયાર કૈસા અઝીમ હૈ કિ આપ ને ઈશારા ફરમાયા ઔર હાકિમ યુકના અરબી ઝબાન મેં માહિર હો ગએ. હાલાં કિ આમ ઈન્સાન હાલતે બૈદારી મેં ભી એક ઈશારા કર કે કિસી કો આન કી આન મેં કિસી ઝબાન કી મહારત વદીઅત નહીં કર સકતા, લૈકિન અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને મહબૂબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો "માલિકે કૌનેન" કા મન્સબ અતા ફરમા કર કાઇનાત કી તમામ ચીઝેં ઔર તમામ ઉમૂર ઈન કે ઈખ્તિયાર ઔર તસર્રુફ મેં અતા ફરમા દિયે થે ઔર વહ મહબૂબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ જો ચાહતે થે, હો કર રહતા થા :

તિન્કા ભી હમારે તો હિલાએ નહીં હિલ્તા
તુમ ચાહો તો હો જાએ અભી કોહે મેહન ફૂલ

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

એક ઝરૂરી અમ્ર કી તરફ ભી તવજ્જોહ દરકાર હૈ કિ હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન અલ જર્રાહ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો જૈસે જલીલુલ કદ્ર સહાબીએ રસૂલ ને હઝરત

યુકના હાકિમ કી ઝબાની હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે તસર્રુફ઼ ઔર ઈખ્તિયાર કી યહ બાત સમાઅત ફરમાઈ, લૈકિન ઉન્હોં ને હાકિમ યુકના કી બાત રદ નહીં ફરમાઈ બલ્કિ ખુશ હુએ. અગર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે તસર્રુફ઼ ઔર ઈખ્તિયાર કા અકીદા રખના શિર્ક હોતા, તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા ફૌરન હાકિમ યુકના કી બાત કા રદ ફરમાતે કિ ઐસા અકીદા રખના શિર્ક હૈ. સાબિત હુવા કિ જલીલુલ કદ્ર સહાબીએ રસૂલ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા અકીદા થા કિ અલ્લાહ તઆલા ને અપને મહબૂબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો તમામ ઈખ્તિયારાત ઔર તસર્રુફ઼ાત સે નવાઝા હૈ.

લૈકિન અફ઼સોસ ! સદ અફ઼સોસ !

દૌરે હાઝિર કે મુનાફ઼િકીન યહ કહતે હૈં કિ :

- **"ઔર ઈસ બાત કી બડાઈ ઈન મેં કુછ નહીં કિ અલ્લાહ ને ઈન કો આલમ મેં તસર્રુફ઼ કરને કી કુછ કુદરત દી હો કિ જિસ કો ચાહેં માર ડાલેં યા ઔલાદ દે દેં યા મુશ્કિલ આસાન કર દેં યા મુરાદેં પૂરી કર દેં યા ફતહ વ શિકસ્ત દેં યા ગની ઔર ફકીર કર દેં યા કિસી કો બાદશાહ યા અમીર વ વઝીર બના દેં યા કિસી સે બાદશાહત વ અમારત છીન લેં યા કિસી કે દિલ મેં ઈમાન ડાલ દેં યા કિસી કા ઈમાન છીન લેં કિ ઈન બાતોં મેં સબ બન્દે બડે ઔર છોટે બરાબર હૈં આજિઝ ઔર બે ઈખ્તિયાર હૈં."**

(હવાલા : તક્વિયતુલ ઈમાન, અઝ : મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી, નાશિર : સલ્ફ઼િયા, બમ્બઈ, સફ઼હા : 46)

મુન્દરજા બાલા ઈબારત **મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી** ને અપની રુસવાએ ઝમાના કિતાબ "**તક્વિયતુલ ઈમાન**" મેં "**અલ ફસ્લુસ સાની**" ઈશ્રાક ફ઼ીલ ઈલ્મ કે રદ મેં "નબી સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો ઈલ્મે ગૈબ હાસિલ નહીં થા" ઉન્વાન કે તહત લિખી હૈ. ઈસ ઈબારત મેં મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી કા યહ કહના હૈ કિ તમામ બડે ઔર છોટે બન્દે યા'ની ઈસ મેં અમ્બિયા વ ઔલિયા ભી શામિલ હૈં, ઈન કો અલ્લાહ તઆલા ને કિસી કિસ્મ કા કોઈ તસર્રુફ઼ નહીં દિયા. ઈસ ઈબારત મેં "**મુરાદેં પૂરી કરના**" ભી લિખા હૈ. જિસ કા સાફ઼ મત્લબ યહ હુવા કિ કિસી કી મુરાદ પૂરી કરના અમ્બિયા વ ઔલિયા કે ઈખ્તિયારો તસર્રુફ઼ મેં નહીં. (મઆઝલ્લાહ)

જબ કિ હાકિમ યુકના કી અરબી ઝબાન સીખને કી મુરાદ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને હાલતે બૈદારી કે બજાએ હાલતે નીંદ, ખ્વાબ કે આલમ મેં પૂરી ફરમા દી ઔર હાકિમ યુકના કિ જિન કી માદરી ઝબાન રૂમી થી, ઈન કો આન કી આન મેં અરબી ઝબાન કી ફસાહતો બલાગત ઈનાયત ફરમા દી. જિસ કા ખુદ હાકિમ યુકના ને તજરબા કિયા ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર દીગર અજિલ્લા સહાબા ને મુશાહિદા કિયા.

❀ <u>હાકિમ યુકના ને ઇન્જીલ મેં હુઝૂરે અક્દસ કે અવસાફ દેખે</u> :-

હાકિમ યુકના ને અપની ગુફ઼્તગૂ કા સિલ્સિલા જારી રખતે હુએ મઝીદ કહા કિ યહ ખ્વાબ દેખને કે બા'દ મૈં અપને મરહૂમ ભાઈ યૂહન્ના કે ઘર ગયા ઔર યૂહન્ના કી કિતાબોં કા ખઝાના ખોલ કર આસ્માની કિતાબોં, સહીફ઼ોં ઔર મલાહિમ કો પઢા, તો ઈન મેં **મૈં ને હઝરત મુહમ્મદ મુસ્તફ઼ા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે અવસાફ઼ે જમીલા પાએ** ઔર ઈન કે વહ હાલાત મર્કૂમ પાએ જો રૂનુમા હોને વાલે થે. ઈન મેં સે એક યહ હૈ કિ ઈન કે ઝિયાદહ તર દુશ્મન યહૂદી હોંગે. ક્યા વાકઈ ઐસા હુવા હૈ ? હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ હાં ! વાકઈ કૌમે યહૂદ કે લોગ ઈન કી અદાવત મેં ગુલૂ ઔર ઈન્તિહા તક પહુંચે થે ઔર ઈન કી જાન કે દુશ્મન બન ગએ થે, લૈકિન અલ્લાહ તઆલા ને અપને મહબૂબ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો અપને દુશ્મનોં પર ફતહ વ ગલ્બા અતા ફરમાયા. હાકિમ યુકના ને મઝીદ કહા કિ મૈં ને ઈન કી એક સિફ઼ત યહ ભી પાઈ હૈ કિ અલ્લાહ તઆલા ઈન કો ઔર ઈન કે ઉમ્મતિયોં કો વસીયત ફરમાએગા કિ યતીમોં ઔર મિસ્કીનોં કી મદદ વ ઈઆનત કરો. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ હાં ! અલ્લાહ તઆલા ને અપને મુકદ્દસ કલામ મજીદ મેં ઈસ અમ્ર કા હુક્મ નાઝિલ ફરમાયા હૈ :

وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ

(સૂરતુશ શો'રા, આયત : 215)

તર્જુમા : "ઔર અપની રહમત કા બાઝૂ બિછાવ અપને પૈરૂ મુસલ્માનોં કે લિયે." (કન્ઝુલ ઈમાન)

હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدٰى કી ઈમાન અફરોઝ તફસીર

ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ અલ્લાહ તઆલા ને કુરઆન મજીદ મેં યહ ભી ઈર્શાદ ફરમાયા હૈ :

اَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيْماً فَاوٰى٥ وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدٰى٥ وَوَجَدَكَ عَائِلًا
فَاَغْنٰى٥ فَاَمَّا الْيَتِيْمَ فَلَا تَقْهَرْ٥ وَاَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ٥

(સૂરતુદ દુહા, આયત : 6 તા 10)

તર્જુમા : "ક્યા ઈસ ને તુમ્હેં યતીમ ન પાયા ફિર જગહ દી,ઔર તુમ્હેં અપની મુહબ્બત મેં ખૂદ-રફ્તા પાયા તો અપની તરફ રાહ દી, ઔર તુમ્હેં હાજત મન્દ પાયા ફિર ગની કર દિયા, તો યતીમ પર દબાવ ન ડાલો, ઔર મંગતા કો ન ઝિડકો." (કન્ઝુલ ઈમાન)

કારેઈને કિરામ સે ઈલ્તિમાસ હૈ કિ અપની તમામ તર તવજ્જુહાત મર્કૂઝ કર કે ઝરા આગે કી સુતૂર મુતાલઆ ફરમાએં :

જબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને કુરઆન મજીદ કી મુન્દરજા બાલા આયાત તિલાવત ફરમાઈ, તો ઈન આયાત મેં સે એક આયત "وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدٰى" સમાઅત કર કે હાકિમ યુકના કો બહુત તઅજ્જુબ હુવા ઔર ઉન્હોં ને અપની હૈરત કા જિન અલ્ફાઝ મેં ઈઝહાર કિયા, વહ હઝરત અલ્લામા વાકદી કી ઝબાની સમાઅત ફરમાએં :

"યુકના ને કહા કિ અલ્લાહ તઆલા ને ઈન કી નિસ્બત સિફતે ઝલાલત કી ક્યૂં બયાન કી હૈ. હાલાં કિ વહ અલ્લાહ કે નઝદીક બડે મરતબા વાલે હૈં"

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 328)

લુગત મેં ઝલાલત કે મા'ની ગુમરાહી કે હોતે હૈં. હાલાં કિ લફ્ઝ ઝલાલત દીગર બહુત મા'નોં મેં ભી મુસ્તા'મિલ હૈ. લૈકિન અક્સર ઈસ કા ઈસ્તે'માલ ગુમરાહી કે મા'ની મેં હોતા હૈ. લિહાઝા હાકિમ યુકના કે ઝહન ને યહ બાત કબૂલ ન કી. પૂરી આયત કા

તર્જુમા ફિર એક મરતબા દેખેં. ઔર લફ્ઝી તર્જુમા ઔર લફ્ઝોં કે બ-ઝાહિર મા'ની કો દેખેં. આયતે કરીમા ઈસ તરહ હૈ :

"وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدٰى" ઈસ કે ઝાહિરી મા'ની હુએ "પાયા આપ કો દાલ પસ હિદાયત દી" લફ્ઝ "દાલ" કે ઝાહિરી મા'ની હુએ ગુમરાહ, ભટકા, બે-ખબર વગૈરા. (ફીરોઝુલ-લુગાત, સફહા : 868)

હઝરત હાકિમ યુકના જૈસે નૌ મુસ્લિમ કે દિલ ને ભી યહ બાત ગવારા ન કી કિ નબીએ અક્રમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કભી "દાલ" યા'ની ગુમરાહ હો સક્તે હૈં, લિહાઝા ઈન્હોં ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે અર્ઝ કિયા કિ અલ્લાહ તઆલા ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી તરફ **"દાલ" કી નિસ્બત ક્યૂં કી ?** હાલાં કિ હુઝૂરે અક્દસ કા અલ્લાહ કે નઝદીક બહુત બડા મરતબા હૈ. **ઈસ કા મત્લબ યહ હુવા કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કા વહ આ'લા મન્સબ હૈ કિ ઈન કે લિયે "દાલ" યા'ની ગુમરાહ, ભટકા હુવા કી નિસ્બત નહીં કી જા સક્તી.** લૈકિન ચૂં કિ કુરઆન મજીદ કી આયત હૈ, લિહાઝા ઉન્હોં ને ઈસ આયત કી સહીહ તફહીમ હાસિલ કરને કી ગરઝ સે હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે સવાલ કિયા કિ અલ્લાહ તઆલા ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી સિફત મેં લફ્ઝ "દાલ" કી નિસ્બત કી હૈ તો ઈસ કી ક્યા તૌજીહ હૈ ?

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હાકિમ યુકના સે ઈસ આયત કી તફસીર બયાન ફરમા કર, ઈસ આયત કા સહીહ મફહૂમ બયાન ફરમા કર, ઈમાન અફરોઝ વઝાહત બયાન ફરમાઈ હૈ. ઈસ કો ઈમામ અર્બાબે સેયર વ તવારીખ ઈમામ અલ્લામા મુહમ્મદ બિન અમ્ર અલ વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ ને અપની કિતાબ મેં ઈસ તરહ મર્કૂમ ફરમાયા હૈ :

"પસ કહા અબૂ ઉબૈદા બિન અલ જર્રાહ ને મઆઝલ્લાહ યહ મા'ની ઈસ કે નહીં હૈં બલ્કિ મા'ની યહ હૈં :

وَوَجَدَكَ ضَالًّا فِى تِيْهِ مُحَبَّتِنَا فَهَدَيْنَاكَ اِلٰى مُشَاهَدَتِنَا وَاَيْضًا
سَهَّلَ لَكَ الْوُصُوْلُ اِلٰى مَنَازِلِ الْمُكَاشَفَةِ وَ وَقَفَكَ لِلْوُقُوْفِ فِىْ مَقَامِ
الْمُشَاهَدَةِ وَاَيْضًا وَوَجَدَكَ ضَالًّا فِىْ بِحَارِ الطَّلَبِ عَلٰى مَرَاكِبِ
الطَّلَبِ فَاٰوَاكَ اِلٰى سَوَاحِلِ الْحَقّ وَقَرَّبَكَ اِلٰى ظِلّ حَقَائِقِ الصِّدْقِ

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ અલ્લામા વાકદી, સફહા : 328)

તર્જુમા : "ઔર પાયા હમ ને તુમ કો ઝુકને વાલા અપની મુહબ્બત કે જંગલ મેં, પસ સીધી રાહ બતલા દી હમ ને તુમ કો બ-જાનિબે અપને દીદાર ઔર હુઝૂરી કે, ઔર નીઝ આસાન કર દિયા હમ ને તુમ્હારે વાસ્તે પહુંચને કો બ-જાનિબે મકામાત ખુલ જાને છુપે હુએ ભેદોં કે, ઔર આસાન કર દિયા હમ ને તુમ કો વાસ્તે ઠહરને હુઝૂરી મેં, ઔર પાયા હમ ને તુમ કો જુસ્તજૂ કે દરિયાઓં મેં તલાશ કી કશ્તિયોં પર, પસ પનાહ દી હમ ને તુમ કો ઔર પહુંચા દિયા બ-જાનિબે કિનારે હર સઝાવાર ઔર રાહ રાસ્ત કે, ઔર નઝદીક કર દિયા હમ ને તુમ કો બ-જાનિબે સાયા ઔર પનાહ હકીકતો રાસ્તી કે."

(તર્જુમા માખૂઝ અઝ હાશિયા, ફુતૂહુશ્શામ, અઝ અલ્લામા વાકદી, સફહા : 328)

હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન અલ જર્રાહ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી ઝબાન સે "وَوَجَدَكَ ضَالًّا" કી મુન્દરજા બાલા તફસીર સમાઅત કર કે હાકિમ યુકના કે તમામ શુકૂક કા ઈઝાલા હો ગયા ઔર ઈન કો પૂરા ઈત્મિનાન હો ગયા ઔર ઈન કા દિલ ખુશી સે ભર ગયા ઔર દિલ કી ખુશી કે આસાર ઈન કે ચેહરે પર નમૂદાર હુએ ઔર ઈન કા ચેહરા ખુશી સે ચમકને લગા ક્યૂં કિ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ આયત કી જો તફસીર બયાન કી ઈસ કા મઝ્મૂન તૌરેત શરીફ કે હાશિયા કે મઝ્મૂન કે ઐન મુતાબિક થા, જિસ કો હાકિમ યુકના ને અપને મરહૂમ ભાઈ હઝરત યૂહન્ના કી કિતાબ મેં પઢા થા. જિસ કો ઈન્હોં ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે સામને ઈન અલ્ફાઝ મેં એ'તેરાફ કિયા.

અલ્લામા વાકદી કી ઝબાની :

"પસ જબ સુના યુકના ને યહ કલામ અબૂ ઉબૈદા બિન અલ જર્રાહ રદિયલ્લાહો અન્હો સે, ચમકને લગા ચેહરા ઈન કા ખુશી સે ઔર કહા કિ ઐસા હી પઢા થા મૈં ને શબ ગુઝિશ્તા કો અપને ભાઈ યૂહન્ના કી કિતાબ મેં, ઝિક્ર કિયા હૈ કિ પાયા ઈસ ને ઈસ મઝ્મૂન કો તૌરેત કે હાશિયા મેં ઔર અબ મઝબૂતી પકડ લી તુમ્હારે દીન ને મેરે દિલ મેં ઔર જાન લિયા મૈં ને કિ યહી દીને હક્ક હૈ."

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ અલ્લામા વાકદી, સફહા : 329)

નાઝિરીને કિરામ ! સૂરએ વદુહા કી આયત "وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدٰى" કી જો

તફસીર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ રદિયલ્લાહો અન્હો ને બયાન ફરમાઈ, ઈસ કો ફિર એક મરતબા બ-ગૌર મુલાહિઝા ફરમાએં ઔર ઈસ આયત કા ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત, આ'લા હઝરત, ઈમામે અહ્લે-સુન્નત, મુજદ્દિદે દીનો મિલ્લત **ઈમામ અહમદ રઝા મુહદ્દિસ બરૈલવી** કુદ્દિસા સિર્રહુ ને જો તર્જુમા ફરમાયા હૈ, ઈસ તર્જુમા કો દેખેં. તર્જુમા ઈસ તરહ હૈ :

"ઔર તુમ્હેં અપની મુહબ્બત મેં ખુદ રફ્તા પાયા તો અપની તરફ રાહ દી"

(કન્ઝુલ ઈમાન)

ઈમામ અહમદ રઝા મુહદ્દિસ બરૈલવી કા તર્જુમા અમીનુલ ઉમ્મત, સહાબીએ રસૂલ વાહિદુન મિન અશ્રએ મોબશ્શરહ, હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી બયાન ફરમૂદા તફસીર કે ઐન મુતાબિક હૈ, બલ્કિ હઝરત મુહદ્દિસ બરૈલવી કા તર્જુમા અમીનુલ ઉમ્મત હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી તફસીર કી તર્જુમાની કર રહા હૈ ઔર તૌરેત શરીફ કે હાશિયા કે મુતાબિક હૈ. **યહ વહ તર્જુમા હૈ કિ જિસ કે હર લફ્ઝ સે મુહબ્બતે રસૂલ ઔર અઝ્મતે રસૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ટપકતી ઔર અયાં હોતી હૈ.**

આઈયે ! ઈસ આયત કે તહત દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન કે અકાબિર વ પૈશવાઓં કે તરાજિમ દેખેં :

- દારુલઉલૂમ દેવબન્દ કે સદ્રુલ મુદર્રિસીન ઔર વહાબી તબ્લીગી જમાઅત કે હકીમુલ ઉમ્મત મૌલવી અશ્રફ અલી થાનવી કે ઉસ્તાદ, ઔર જિન કો ઉલમાએ દેવબન્દ બડે ફખ્ર સે **"શૈખુલ હિન્દ"** કહતે હૈં, વહ **મૌલવી મહ્મુદુલ હસન દેવબન્દી** ને ઈસ આયત કા ઈસ તરહ તર્જુમા કિયા હૈ :

"ઔર પાયા તુઝ કો ભટકતા ફિર રાહ દિખાઈ"

મૌલવી મહમૂદુલહસન દેવબન્દી ને ઈસ તર્જુમા મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે લિયે લફ્ઝ **"ભટકતા"** કા ઈસ્તે'માલ કિયા હૈ. લફ્ઝ ભટકતા કે મા'ની હમ લુગત સે દેખેં :

ભટકતા = ગુમરાહ હોના, આવારા ફિરના (હવાલા :- જામેઉલ લુગાત)

ભટકતા = ગુમરાહ હોના, રાહ ભૂલના, આવારા ફિરના

(હવાલા : ફીરોઝુલ-લુગાત, સફહા : 232)

લુગત કે એ'તબાર સે ભટકતા કે મા'ની ગુમરાહ ઔર આવારા કે હુએ ઔર ઈન અલ્ફાઝ કા હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે લિયે ઈસ્તે'માલ કરના સખ્ત બે અદબી, ગુસ્તાખી ઔર તૌહીન હૈ બલ્કિ કુરઆન કે ખિલાફ હૈ :

مَاضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوٰى

(સૂરએ નજમ, આયત : 2)

તર્જુમા : "તુમ્હારે સાહિબ ન બહકે, ન બે રાહ ચલે." (કન્ઝુલ ઈમાન)

તફસીર :

(1) **સાહિબુકુમ સે મુરાદ સૈયદે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ હૈં. મા'ની યહ હૈં કિ હુઝૂરે અન્વર ને કભી તરીક હક્ક વ હિદાયત સે ઉદૂલ ન કિયા. હમેંશા અપને રબ કી તૌહીદ વ ઈબાદત મેં રહે. આપ કે દામન અસ્મત પર કભી કિસી અમ્ર મકરૂહ કી ગર્દ ન આઈ.**

(2) **ઔર બે રાહ ન ચલને સે મુરાદ હૈ કિ હુઝૂર હમેંશા રુશ્દ વ હિદાયત કી આ'લા મન્ઝિલ પર મુતમક્કિન રહે ઔર એ'તેકાદે ફાસિદ કા શાઈબા કભી આપ કે હાશિયા-એ બિસાત તક ન પહુંચ સકા.**

(હવાલા : તફસીર ખઝાઈનુલ ઈરફાન, સફહા : 946)

કુરઆન મજીદ કા સાફ ઈર્શાદ હૈ કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ **"મા દલ્લા"** યા'ની **"કભી નહીં ભટકે"**, લૈકિન દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન કહતે હૈં **"દલ્લા"** યા'ની **"ભટકે હૈં"**. અગર મઆઝલ્લાહ હુઝૂરે અક્દસ જાને ઈમાન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે લિયે યહ ગુમાન કિયા જાએ કિ વહ "ભટકે" થે. ઔર ફિર અલ્લાહ ને ઈન કો "રાહ દિખાઈ" તો ફિર સૂરએ નજમ કી આયતે કરીમા **"مَاضَلَّ صَاحِبُكُمْ"** યા'ની હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો અલૈહ વ સલ્લમ કભી નહીં ભટકે કે ક્યા મા'ની હોંગે ?

મુનાફિકીને ઝમાના ઔર ઈન કે મુત્તબેઈન કો وَوَجَدَكَ ضَآلًّا મેં ઐસા લુત્ફ આતા હૈ કિ ઈસ આયત સે ગલત ઈસ્તિદલાલ ઔર ઉલટા મફહૂમ અખઝ કર કે **હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો અલૈહ વ સલ્લમ કી શાન મેં ગુમરાહ, બે-ખબર, ભટકતા વગૈરા બે અદબી કે અલ્ફાઝ બોલતે હૈં ઔર તન્કીસે શાને રિસાલત કરતે હૈં.** હમ ને ખુદ અપને

કાનોં તબ્લીગી જમાઅત કે જાહિલ બલ્કિ અજહલ મુબલ્લિગીન કી ઝબાની ઐસે ના-ઝેબા અલ્ફાઝ સુને હૈં. જબ ઈન સે મુઅદ્દબાના ગુઝારિશ કી જાતી હૈ કિ જનાબ ! ઈસ કિસ્મ કે અલ્ફાઝ ખિલાફે શાને રિસાલત હૈં. તો અપને આપ કો અલ્લામએ-દહર સમઝ કર સૂરતુદ દુહા કી આયત પૈશ કરતે હૈં ઔર કહતે હૈં કિ ઈસ મેં દાલ કા લફ્ઝ વારિદ હૈ ઔર સૂરએ ફાતેહા કી આખરી આયત " غيرالمَغضُوبِ عَلَيهِمْ وَلا الضالين " મેં ભી "દાલ" કા લફ્ઝ વારિદ હૈ. ક્યૂં કિ "દાલીન" જમા હૈ લફ્ઝ "દાલ" કી ઔર સૂરએ ફાતેહા કી આખરી આયત કા તર્જુમા હૈ **"ન ઉન કા રાસ્તા જિન પર ગઝબ હુવા ઔર ન ઉન કા જો ગુમરાહ હૈં"**. તો સૂરએ ફાતેહા મેં લફ્ઝ **"દાલ"** કે મા'ની **"ગુમરાહ"** હૈં, વહી મા'ની હમ ને યહાં લિયે હૈં, ક્યૂં કિ યહાં ભી લફ્ઝ **"દાલ"** વારિદ હૈ.

વાહ સાહિબ વાહ ! ક્યા બુકરાતી ઔર મન્તિક છાંટી હૈ. ઈન કૌર મગ્ઝ ઔર સિયાહ બાતિન કો કૌન સમઝાએ કિ કુરઆન મજીદ મેં એક લફ્ઝ હર જગહ એક હી મા'ની મેં મુસ્તા'મલ નહીં, બલ્કિ મહલ વ મૌકા' કે એ'તબાર સે મુતફર્રિક મા'ની વ મત્લબ મેં ઈસ્તે'માલ હોતા હૈ. લફ્ઝ "દાલ" સૂરએ ફાતેહા મેં બેઃ શક ગુમરાહ કે મા'ની મેં મુસ્તા'મલ હૈ, લૈકિન સૂરતુદ દુહા મેં હરગિઝ ગુમરાહ કે મા'ની મેં ઈસ્તે'માલ નહીં હુવા હૈ, બલ્કિ મુહબ્બત મેં ખુદ રફતા ઔર વારફતા કે મા'ની મેં ઈસ્તે'માલ હુવા હૈ. જૈસા કિ :

- **સૂરએ યૂસુફ મેં ભી લફ્ઝ "દાલ" કા ઈસ્તે'માલ હુવા હૈ. લૈકિન સૂરએ યૂસુફ મેં લફ્ઝ "દાલ" કિસ મા'ની મેં ઈસ્તે'માલ હુવા હૈ ઈસે બ-આસાની સમઝને કે લિયે મહલ વ મૌકા' ઔર સૂરતે હાલ સે આગાહ હોના અશદ ઝરૂરી હૈ.**

"હઝરત યા'કૂબ અલા નબિય્યેના વ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ કે બારહ બેટે થે. ઈન બારહ બેટોં મેં સે આપ **હઝરત યૂસુફ** અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ ઔર **હઝરત બિન્યામીન** કો ઝિયાદહ ચાહતે થે. જબ યા'કૂબ અલૈહિસ્સલામ કે દીગર સાહિબઝાદે આપસ મેં જમા હો કર ગુફ્તગૂ કરતે, તો હમેંશા યહી તઝકિરા કરતે કિ હમારે વાલિદે માજિદ હઝરત યા'કૂબ અલૈહિસ્સલામ હમારે મુકાબલા મેં હઝરત યૂસુફ ઔર બિન્યામીન કો ઝિયાદહ અહ્મિયત દેતે, ઝિયાદહ ચાહતે ઔર ઝિયાદહ મુહબ્બત કરતે હૈં. કુરઆન શરીફ મેં હઝરત યૂસુફ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ કે ભાઈયોં કી મઝકૂરા ગુફ્તગૂ કે બા'દ ઈન કા મકૌલા ઈસ તરહ બયાન કિયા ગયા હૈ :

اِنَّ اَبَانَا لَفِیْ ضَلٰلٍ مُّبِیْنِ

(સૂરએ યૂસુફ, આયત : 8)

તર્જુમા : "બે શક હમારે બાપ સરાહતન ઈન કી મુહબ્બત મેં ડૂબે હુએ હૈં".

(કન્ઝુલ ઈમાન)

સૂરએ યૂસુફ મેં લફ્ઝ "**દલાલ**" ગુમરાહી કે મા'ની મેં નહીં બલ્કિ મુહબ્બત મેં ખુદ રફ્તા હોને કે મા'ની મેં વારિદ હુવા. અગર સૂરએ યૂસુફ મેં વારિદ લફ્ઝ "**દલાલ**" કા ગુમરાહિયત કા મા'ની અખ્ઝ કિયા જાએગા તો વાકેઆ કી સહીહ તફહીમ હી મફકૂદ હો જાએગી ક્યૂં કિ યૂસુફ અલૈહિસ્સલામ કે ભાઈ અપને વાલિદ કે એ'તેકાદ વ ઈમાન કે તઅલ્લુક સે યા અપને વાલિદ કી ઈબાદત, અસ્મત, રુશ્દો હિદાયત વગૈરા કે મુતઅલ્લિક ગુફ્તગૂ નહીં કરતે થે ઔર ન હી ઉન્હોં ને અપને વાલિદે માજિદ મેં કોઈ એ'તેકાદે ફાસિદ યા અમ્રે કબીહ દેખા થા, કિ જિસ કી વજહ સે યહ કહ રહે થે કિ હમારે વાલિદ ગુમરાહ હો ગએ હૈં, **બલ્કિ ઈન કી ગુફ્તગૂ હઝરત યૂસુફ ઔર હઝરત બન્યામીન સે ઝિયાદહ મુહબ્બત કરને કે સિલ્સિલા મેં હો રહી થી ઔર ઈસી કે ઝિમ્ન મેં ઉન્હોં ને અપને વાલિદ કો "દાલ" કહા થા** ઔર ઉન્હોં ને અપને વાલિદ કો જિસ બિના પર "**દાલ**" કહા થા ઈસ કે મા'ની સિર્ફ ઔર સિર્ફ "**મુહબ્બત મેં ડૂબના**" હી હૈ. તો જિસ તરહ સૂરએ યૂસુફ મેં "દાલ" કે મા'ની ગુમરાહી કરના ગલત હૈ **ઈસી તરહ સૂરતુદ દુહા મેં ભી "દાલ" કે મા'ની "ગુમરાહ,ભટકના, બે-ખબર, આવારા" વગૈરા કરના ભી સરાસર ગલત હૈ. ઔર જિસ તરહ સૂરએ યૂસુફ મેં "દાલ" કે મા'ની મુહબ્બત મેં ડૂબના હૈ ઈસી તરહ સૂરતુદ દુહા મેં ભી "દાલ" કે મા'ની મુહબ્બત મેં ડૂબના હૈ.** ઔર યહ હકીકત ભી હૈ. ક્યૂં કિ હુઝૂરે અક્દસ જાને ઈમાન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કી મુહબ્બત મેં ડૂબ કર "**ફના ફીલ્લાહ**" કી આ'લા મન્ઝિલ પર મુતમક્કિન થે ઔર આપ કો અલ્લાહ તઆલા ને અપની મુહબ્બત મેં "**દાલ**" યા'ની "**ખુદ રફ્તા**" પાયા તો "**ફ-હદા**" યા'ની "**અપની તરફ રાહ દી**" યા'ની મે'રાજ મેં બુલા કર અપને દીદાર, કુર્બ ઔર હુઝૂરી સે બહરા મન્દ ફરમાયા. ઔર **હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન અલ જર્રાહ** રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને ભી યહી મા'ની બયાન ફરમાએ ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે નક્શે કદમ પર ચલ કર ઔર ઈન કે ફૈઝ સે મુસ્તફીઝ હો કર **ઈમામ અહમદ રઝા** ને ભી યહી તર્જુમા કિયા ઔર રાસ્ત વ દુરુસ્ત તર્જુમા કિયા ઔર ખતા વ ગલતી સે મહફૂઝ રહ કર રાહે ખુદા ઔર રાહે નજાત પાઈ :

તેરે ગુલામોં કા નક્શે કદમ હૈ રાહે ખુદા

વો ક્યા બહક સકે જો યે સુરાગ લે કે ચલે

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

- વહાબી તબ્લીગી જમાઅત કે હકીમુલ ઉમ્મત **મૌલવી અશરફ અલી થાનવી** ને સૂરતુદ દુહા કી આયત કા તર્જુમા કિયા હૈ કિ :

"ઔર અલ્લાહ તઆલા ને આપ કો (શરીઅત સે) બે-ખબર પાયા સૌ આપ કો શરીઅત કા રસ્તા બતલા દિયા"

(તર્જુમા માખૂઝ અઝ કુરઆન હકીમ, મુતર્જિમ મૌલવી અશરફ અલી થાનવી નાશિર : તાજ કમ્પની લિમીટેડ, લાહોર વ કરાંચી, પાકિસ્તાન)

મૌલવી અશરફ અલી થાનવી ને ભી "**દાલ**" કા તર્જુમા "**બે-ખબર**" કિયા હૈ.

- અબ હમ કારેઈને કિરામ કી ખિદમત મેં આયત શરીફ "وَوَجَدَكَ ضَاۤلًّا فَهَدٰى" કા તર્જુમા દેવબન્દી મક્તબએ ફિક્ર કે નામવર મુસન્નિફ, ઔર જિન કો વહાબી દેવબન્દી જમાઅત બકીયુતુસ સલ્ફ, હુજ્જતુલ ખલ્ફ, હુજ્જતુલ ઈસ્લામ ઔર ઈમામ અહ્લે સુન્નત કે લકબ સે મુલક્કબ કરને મેં ફખ્ર મહ્સૂસ કરતે હૈં વહ **મૌલવી અબ્દુશ્શકૂર કાકોરવી** એડીટર રિસાલા "અન-નજમ" લખ્નઊ ને અપની કિતાબ મેં ઈસ તરહ કિયા હૈ :

"ઔર પાયા ઈસ પરવર્દગાર ને આપ કો રાહ સે બે-ખબર પસ હિદાયત કી ઈસ ને (આપ કો)."

હવાલા : મુખ્તસર સીરતે નબ્વિયા, મુસન્નિફ : મૌલવી અબ્દુશ્શકૂર કાકોરવી,

નાશિર : ઉમદતુલ મતાબેઅ, લખ્નઊ, રબીઉલ અવ્વલ 1351 સન હિજરી , સફ્હા : 22

ઈસ આયત કી તફસીર કરતે હુએ મૌલવી અબ્દુશ્શકૂર કાકોરવી ને યહાં તક લિખા હૈ કિ

- **"મહાસિને શરઈયા કી અસ્લે ઉસૂલ યા'ની ઈમાન બિલ્લાહ કી હકીકત ભી આપ ન જાનતે થે"**
- **"અખ્લાકી મહાસિન કે તીન જુઝ હૈં. તહઝીબે અખ્લાક, તદ્‌બીરે મન્ઝિલ, સિયાસતે મુદન. ઈન તીનોં સે આપ કતઅન વ અસલન બે-ખબર થે. જબ આપ યહ ભી ન જાનતે થે કિ કિતાબે ઈલાહી ક્યા ચીઝ હૈ ઔર ઈમાન ક્યા ચીઝ હૈ, તો ઔર મહાસિન સે આપ કો ક્યૂં કર આગાહી હો સક્તી હૈ"**
- **"કભી કુછ ઐસે કલ્માત આપ કી ઝબાન સે સાદિર નહીં હુએ જિસ સે યહ મા'લૂમ હોતા કિ આપ અપને લિયે ઉસ મર્તબએ ઉઝ્મા કી ઉમ્મીદ રખતે હૈં, જો ચાલીસ બરસ કે બા'દ આપ કો ઈનાયત હુવા"**

(હવાલા : મુખ્તસર સીરત નબ્વિયા, અઝ : અબ્દુશ્શકૂર કાકોરવી, સફહા : 22)

નાઝિરીને કિરામ ઉલમાએ દેવબન્દ કે નઝરિયાત મુલાહિઝા ફરમાએં. "وَوَجَدَكَ ضَالًّا" કે તર્જુમા કી આડ મેં બારગાહે રિસાલત મેં કૈસી સખ્ત ગુસ્તાખિયાં લિખી હૈં. ઉલમાએ દેવબન્દ કે મુન્દરજા બાલા નઝરિયાત કે મુતાબિક મઆઝલ્લાહ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ચાલીસ સાલ કી ઉમર શરીફ હોને તક યા'ની ઝાહિરી નબુવ્વત સે સરફરાઝ હોને તક શરીઅત સે ઔર રાહે રાસ્ત સે બે-ખબર, વ નીઝ ઈમાન બિલ્લાહ કી હકીકત ભી નહીં જાનતે થે. ઈલાવા અઝીં આપ કિતાબે ઈલાહી ઔર અખ્લાકી મહાસિન સે ભી બે-ખબર થે. આપ કો નબુવ્વત મિલને કી ભી ઉમ્મીદ ન થી. નાઝિરીને કિરામ ઈન્સાફ ફરમાએં. ઉલમાએ દેવબન્દ કે મઝકૂરા નઝરિયાત બારગાહે રિસાલત મેં સરીહ ગુસ્તાખી ઔર અહાદીસ કે સાફ ઈર્શાદ કે ખિલાફ હૈં. મશ્હૂર વ મા'રૂફ હદીસ હૈ કિ હુઝૂર અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ઈર્શાદ ફરમાતે હૈં "كُنْتُ نَبِيًّا وَّ اٰدَمُ بَيْنَ الْمَاءِ وَالطِّيْنِ" યા'ની **"જબ હઝરત આદમ અલૈહિસ્સલામ પાની ઔર મટ્ટી કે દરમિયાન થે, મૈં ઉસ વક્ત નબી થા."** મઝીદ બરાં જબ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી વિલાદતે બા-સઆદત હૂઈ તો દુનિયા મેં તશરીફ લાતે હી આપ ને સજદા કિયા ઔર અપની ઉમ્મત કે લિયે અપને રબ સે અર્ઝ કી કિ **"રબ્બે હબ્લી ઉમ્મતી"** યા'ની **"ઐ રબ મુઝે મેરી ઉમ્મત હિબા ફરમા દે"**. તો જો ઝાતે ગિરામી પૈદાઈશે હઝરત આદમ કે વક્ત નબી હો, અપની પૈદાઈશ કે

વક્ત અપને રબ કો સજદા કરે, અપની ઉમ્મત કી બખ્શિશ તલબ ફરમાએ, વહ ઝાતે ગિરામી યકીનન અપની નબુવ્વત ઔર અપને રબ કી વહદાનિયત સે વાકિફ હૈ.

સૂરએ વદ્દુહા કી આયત શરીફ "وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدٰى" મેં લફ્ઝ **"દાલ"** કા તર્જુમા ભટકતા, રાહ સે બે-ખબર ઔર શરીઅત સે બે-ખબર વહી કરેગા, જો બારગાહે રિસાલત સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કા ગુસ્તાખ ઔર બે અદબ હોગા. બારગાહે રિસાલત કે ગુસ્તાખ ઈસ આયત કે ભેદ, મફહૂમ ઔર સિર સે યા તો બિલ્કુલ અન્જાન હૈં યા ફિર ઈનાદન વ બુગ્ઝન તૌહીને રિસાલત કી ગર્ઝ સે કસ્દન ઔર અમદન ઐસા તર્જુમા કરતે હૈં. એક મોમિને સાદિક કભી ભી ઈસ બાત કો ગવારા નહીં કરેગા કિ મઆઝલ્લાહ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો ભટકતા યા'ની ગુમરાહ, આવારા ઔર શરીઅત સે બે-ખબર યા રાહ ભૂલને વાલા લિખે. હાકિમે હલ્બ હઝરત અબ્દુલ્લાહ યુકના રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે દિલ મેં ઈમાન કી રૌશની થી, લિહાઝા ઈન કે દિલ ને ભી હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી નિસ્બત "દાલ" યા'ની ગુમરાહ કા લફ્ઝ ગવારા ન કિયા ઔર હુઝૂરે અક્દસ કે લિયે લફ્ઝ "દાલ" કા ઈસ્તે'માલ ઉન કો ખટકા, લૈકિન લફ્ઝ **"દાલ"** કુરઆન મજીદ કી આયત મેં વારિદ હુવા હૈ, લિહાઝા લફ્ઝ **"દાલ"** કી તફહીમે સહીહ હાસિલ કરને કી ગરઝ સે હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે સવાલ કિયા કિ **અલ્લાહ તઆલા ને અપને મહબૂબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી તરફ લફ્ઝ "દાલ" કી ક્યૂં નિસ્બત કી હૈ ?** હઝરત અબૂ ઉબૈદા હઝરત યુકના કે દિલ કી બાત ફૌરન સમઝ ગએ કિ હઝરત યુકના લફ્ઝ **"દાલ"** કી વજહ સે ઉલઝન મેં પડ ગએ હૈં લિહાઝા ઉન્હોં ને ફરમાયા કિ :

"મઆઝલ્લાહ યહ મા'ની ઈસ કે નહીં હૈં બલ્કિ મા'ની યહ હૈં"

(ફુતૂહુશ્શામ, સફહા : 328)

યા'ની ઐ યુકના ! ઈસ આયત મેં લફ્ઝ "દાલ" કે મા'ની ગુમરાહ કે નહીં હૈં. બલ્કિ અલ્લાહ તઆલા અપને મહબૂબ સે ફરમાતા હૈ કિ ઐ હબીબ ! હમ ને આપ કો અપની મુહબ્બત કે સમન્દર મેં ગર્ક પાયા તો તુમ કો અપને દીદાર ઔર અપને દરબાર કી હુઝૂરી સે મુશર્રફ ફરમાયા ઔર તમામ અસ્રાર ઔર ભેદોં સે બા-ખબર કર કે અપની તરફ કી રાહ તુમ્હારે લિયે ખોલ દી.

તારીખ કે અવરાક શાહિદ આદિલ હૈં કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ અપની વિલાદત શરીફ સે ઝાહિરી નબુવ્વત મિલને તક યા'ની ચાલીસ સાલ કી ઉમર શરીફ તક મક્કા મુઅઝ્ઝમા મેં હી તશરીફ ફરમા રહે. તબ મુઆશરે મેં કુફ્ર, શિર્ક, ચોરી, ઝિના, શરાબ નૌશી, સૂદ ખૌરી, ડકૈતી, કત્લ વ ગારત ગિરી, ઝૂટ વ કિઝ્બ ગોઈ, દગા, મક્રો ફરૈબ, ધોકા બાઝી, બદ-દયાનતી વગૈરા જૈસે અફઆલે કબીહા વ રઝીલા આમ થે. લૈકિન હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ઈન તમામ બુરાઈયોં સે પાક વ મુનઝ્ઝહ રહે. ઈન મેં કી એક બુરાઈ કા કોઈ ભી ફે'લ કભી ભી આપ સે સાદિર નહીં હુવા બલ્કિ આપ ને બેઅસત સે પહલે ભી ઈન અફઆલે કબીહા સે તન્ફ્ફુર કા ઈઝહાર ફરમાયા થા ઔર અપને હલ્કા કે લોગોં કો ઈન બુરે કામોં સે બાઝ રહને કી તા'લીમ વ તલ્કીન ફરમાઈ થી. યહાં તક કિ અગર આપ કે સામને કોઈ શખ્સ **"લાત ઔર ઉઝ્ઝા"** નામ કે બૂતોં કી કસમ ખા કર ગુફ્તગૂ કરતા, તો આપ ઉસ કી બાત કા જવાબ નહીં દેતે થે, બલ્કિ ઉસ શખ્સ કો બુત કી કસમ ખાને સે મના' ફરમાતે ઔર અલ્લાહ વહ્દહુ લા શરીક કી કસમ ખાને કા હુક્મ ફરમાતે. સાબિત હુવા કિ આપ પૈદાઈશી હિદાયત યાફ્તા ઔર રાહે રાસ્ત પર ગામઝન થે. આપ ન ગુમરાહ થે, ન રાહ ઔર શરીઅત સે બે-ખબર થે ઔર ન હી ભટકે હુએ થે, લૈકિન જિન કે દિલોં મેં બુગ્ઝે નબી ઔર અદાવતે રસૂલ ભરી હૂઈ હૈ વહ મઆઝલ્લાહ હુઝૂરે અક્દસ કો ભટકતા, રાહ ઔર શરીઅત સે બે-ખબર કહતે ઔર લિખતે હૈં.

અલ-કિસ્સા ! હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ સે સૂરતુદ દુહા કી તફસીર ઔર સહીહ તફહીમ સમાઅત કરને કે બા'દ **હાકિમ યુકના કિ જિન કા નામ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને "અબ્દુલ્લાહ" રખા થા,** ઉન્હોં ને દીને ઈસ્લામ કી સદાકત ઔર હક્કાનિયત પર ઐસા રાસિખ વ કામિલ એ'તમાદ કર લિયા કિ ઉન્હોં ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે અર્ઝ કિયા કિ ઐ સરદાર ! મૈં ને ઈસ્લામી લશ્કર કો જો તકાલીફ પહુંચાઈ હૈં ઈસ કી તલાફી ઔર તદારુક મેં મૈં ને યહ તય કિયા હૈ કિ અબ મૈં ઈસ્લામી લશ્કર મેં શામિલ હો કર ઈસ્લામ કે દુશ્મનોં સે લડૂંગા.

હઝરત અલ્લામા વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ ને હઝરત આમિર બિન ઔસ સે બયાન કિયા હૈ કિ મૈં ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે લશ્કર મેં શામિલ હો કર મુલ્કે શામ કી અક્સર જંગોં મેં શિર્કત કી હૈ ઔર જો રૂમી ઈસ્લામ કબૂલ કરતે થે, ઈન સે મૈં દોસ્તાના તઅલ્લુક રખતા થા લૈકિન મૈં ને હાકિમ યુકના હઝરત અબ્દુલ્લાહ સે બઢ કર ખાલિસ નિય્યત વાલા,

રગ્બત સે જેહાદ કરને વાલા ઔર લડાઈ કે મૈદાન મેં પૂરી કૌશિશ કરને વાલા કિસી કો નહીં પાયા. ઈલાવા અઝીં હઝરત યુકના અબ્દુલ્લાહ લડાઈ કે ફન કે માહિર થે ઔર ઉન્હોં ને અપની મહારત કા સહીહ ઈસ્તે'માલ કર કે ઈસ્લામી લશ્કર કી ખૈર ખ્વાહી કર કે મુશ્રિકોં કે કદમ ઉખાડને મેં નુમાયા કિરદાર અદા કિયા ઔર ઉન્હોં ને ઈસ્લામ કી જો ખિદમાત અન્જામ દી હૈં, ઐસી ખિદમાત કિસી ભી રૂમી શખ્સ ને અન્જામ નહીં દીં.

અગલે સફહાત મેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ યુકના કી દિલૈરી ઔર શુજાઅત કે વાકેઆત પઢ કર યહી કહના પડેગા કિ ઉન્હોં ને કબૂલે ઈસ્લામ સે પહલે ઈસ્લામી લશ્કર કો જો નુક્સાન પહુંચાયા થા, ઈસ સે કંઈ દર્જા ઝિયાદહ ઈસ્લામ કો ફાઈદા પહુંચા કર અપની માઝી કી ખતાઓં કા કફ્ફારા અદા કર દિયા ઔર ઈન કી કુરબાનિયાં ઈસ બાત કી શાહિદ આદિલ હૈં કિ ઈન્હોં ને અલ્લાહ ઔર અલ્લાહ કે રસૂલ કી રઝા મન્દી ઔર ખુશનૂદી હાસિલ કર લી થી.

❋ <u>અબ તક ઈસ્લામી લશ્કર કે હાથોં ફતહ હોને વાલે મકામાત</u>

(1) ઈરકા (2) સહ્ના (3) તદમ્મુર (4) હૂરાન (5) બસરા (6) બૈતુલ લહિયા (7) અજનાદીન (8) દમિશ્ક (9) હિસ્ન અબીલ કિદ્સ (10) જોસિયા (11) હુમુસ (12) શીરઝ (13) રુસ્તન (14) હમાત (15) કન્સરીન (16) બા'લ્બક (17) યર્મૂક (18) બૈતુલ મુકદ્દસ (19) હલ્બ

<u>ફતહે કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ</u>

જૈસા કિ પિછલે સફહાત મેં મઝ્કૂર હુવા કિ જંગે હલ્બ મેં હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ કો 73 ઝખ્મ આએ થે ઔર કિલ્લે કા દરવાઝા ખોલને કે લિયે ઈન કે સાથ ગએ હુએ ઈન કે સાથી ભી શદીદ ઝખ્મી હુએ થે, લિહાઝા ઉન કે ઈલાજ કે લિયે ઈસ્લામી લશ્કર હલ્બ મેં ઠહરા હુવા થા. જબ વહ તમામ સેહત યાબ હો ગએ તબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદારોં કો જમા કર કે મશ્વરા કિયા કિ અબ હમ કો કિસ તરફ કૂચ કરના ચાહિયે. ઈસ મીટિંગ મેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ યુકના ભી મૌજૂદ થે. હઝરત અબ્દુલ્લાહ યુકના ને મજલિસ મેં મૌજૂદ હઝરાત કે મશ્વરે ઔર રાએ સે યહ અંદાઝા કર લિયા કિ શાયદ હઝરત અબૂ ઉબૈદા "ઈન્તાકિયા" કી તરફ કૂચ કરને કા હુક્મ ફરમાએંગે, લિહાઝા ઉન્હોં ને અપની રાએ કા ઈઝહાર કરતે હુએ અર્ઝ કિયા કિ ઐ સરદાર ! કરીબ મેં "**એ'ઝાઝ**" કા કિલ્લા હૈ. એ'ઝાઝ કા કિલ્લા સામાને જંગ, સિપાહિયોં ઔર દીગર અસ્બાબ કે એ'તબાર સે બહુત મઝબૂત હૈ. વહાં કા હાકિમ મેરે ચચા કા લડકા "**દાદરીસ**" હૈ. વહ લડાઈ કા માહિર, સખ્ત જંગજૂ ઔર મુતઅસ્સિબ નસ્રાની હૈ. અગર આપ ઈન્તાકિયા કી તરફ કૂચ કરેંગે તો યહાં સે ઈન્તાકિયા કી મસાફત તવીલ હૈ. યહાં કા ઈલાકા ઈસ્લામી લશ્કર સે ખાલી પા કર હાકિમે એ'ઝાઝ હલ્બ, કન્સરીન ઔર અર્દે અવામ પર હમ્લા કર કે કાબિઝ હો જાએગા ઔર વહાં કે બાશિન્દોં કો તકાલીફે શદીદ પહુંચાએગા ઔર હમારે મફ્તૂહ ઈલાકોં કો તાખ્ત વ તારાજ કરેગા. લિહાઝા મુનાસિબ યહ હૈ કિ પહલે હાકિમે એ'ઝાઝ સે નિપટ લેના ચાહિયે ઔર બા'દ મેં કિસી દીગર મકામ કી તરફ કૂચ કરને કા કસ્દ કરના ચાહિયે, તાકિ હમ હાકિમે એ'ઝાઝ કે શહર સે અપને મફ્તૂહ ઈલાકે હલ્બ વગૈરા કે મુતઅલ્લિક મુત્મઈન વ બે ખૌફ રહેં.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ યુકના ને મઝીદ કહા કિ કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ કો આસાની સે ફતહ કરને કી મૈં ને મક્રો ફરૈબ પર મુશ્તમિલ એક તદ્બીર સોચી હૈ, અગર અલ્લાહ તઆલા ને ચાહા તો વહ તદ્બીર કામ્યાબ રહેગી. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ આપ ને ક્યા તદ્બીર સોચી હૈ ? હઝરત યુકના ને અર્ઝ કિયા કિ ઈસ્લામી લશ્કર સે એક સૌ (100) મુજાહિદોં કો

રૂમિયોં કા લિબાસ પહના કર મૈં કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ કી તરફ જાઉં. મેરે રવાના હોને કે કુછ અર્સા બા'દ આપ એક હઝાર મુજાહિદોં કા લશ્કર મેરે પીછે રવાના કરેં. મેરે ઔર મેરે પીછે આને વાલે લશ્કર કે દરમિયાન એક ફર્સખ (તીન મીલ) કા ફાસ્લા હો. ઔર ઝાહિર ઈસ તરહ કરના હૈ કિ મૈં અપને એક સૌ (100) રૂમી સાથિયોં કે હમરાહ તુમ સે ભાગ રહા હૂં ઔર તુમ્હારા એક હઝાર સવારોં કા લશ્કર મેરા તઆકુબ કર રહા હૈ.

મૈં કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ પહુંચ કર શૌર વ ગુલ મચાઉંગા ઔર હાકિમ દાદરીસ સે કહૂંગા કિ મૈં ને અપની જાન બચાને કે લિયે ઈસ્લામ કબૂલ કરને કા ઢોંગ રચા થા ઔર અબ મૌકા' મિલતે હી ભાગા હૂં ઔર તુમ્હારી પનાહ લેને આયા હૂં, ક્યૂં કિ મુસલ્માનોં કા લશ્કર મેરે તઆકુબ મેં પીછે આ રહા હૈ. હાકિમ દાદરીસ મેરી બાત કા એ'તબાર કર કે મુઝે પનાહ દેતે હુએ કિલ્લે મેં દાખિલ કર લેગા. મૈં કિલ્લે મેં દાખિલ હો કર રાત ઠહરૂંગા. મેરે પીછે આને વાલા એક હઝાર કા ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ કે કરીબ વાકેઅ "તીરહ" નામ કે ગાંવ મેં શબ ભર ઠહરે ઔર અલસ્સુબ્હ કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ પર આ જાએ ઔર દરવાઝે કે કરીબ ઠહરે. અલસ્સુબ્હ મેં કિલ્લે કે અન્દર લડાઈ શુરૂ કર દૂંગા ઔર મૌકા' પા કર કિલ્લે કા દરવાઝા ખોલ દૂંગા ઔર દરવાઝા ખુલતે હી ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લે મેં દાખિલ હો કર કાબિઝ હો જાએ.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઔર હઝરત મઆઝ બિન જબલ સે પૂછા કિ હાકિમ યુકના કી મુજવ્વિઝા તદ્બીર કે મુતઅલ્લિક તુમ્હારી ક્યા રાએ હૈ ? દોનોં ને જવાબ દેતે હુએ કહા કિ બહુત હી ઉમદા તદ્બીર હૈ, બ-શર્તે કિ હાકિમ યુકના હમ સે કોઈ ગદ્ર ઔર બે-વફાઈ કર કે અપને સાબિક મઝહબ કી તરફ ફિર ન જાએ. હઝરત ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ

اِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرصَادِ (સૂરતુલ ફજ, આયત : 14)

તર્જુમા : "બે શક તુમ્હારે રબ કી નઝર સે કુછ ગાઈબ નહીં." (કન્ઝુલ ઈમાન)

હઝરત યુકના ને કહા કિ કસમ ખુદા કી ! મૈં ને દીને ઈસ્લામ ઈસ લિયે ઈખ્તિયાર કિયા હૈ કિ **મેરે દિલ સે બૂતોં, તસ્વીરોં ઔર સલીબોં કી મુહબ્બત વ તા'ઝીમ ઝાઈલ હો ગઈ હૈ ઔર મેરે દિલ મેં અલ્લાહ તઆલા કી મુહબ્બત હૈ ઔર ઉન કી મુહબ્બત હૈ જિન કો મૈં ને ખ્વાબ મેં દેખા હૈ. રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે મો'જિઝાત કા મૈં ને ઝાતી મુશાહિદા કિયા હૈ.** લિહાઝા અગર આપ કો

મુઝ પર કામિલ ભરોસા ઔર યકીન હો તો હી મુઝ કો ઈસ કામ પર ભેજો. મૈં ઈન્શા અલ્લાહ અપની ઝિમ્મેદારી કામિલ તૌર પર નિભાઉંગા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ ઐ અબ્દુલ્લાહ ! હમ કો તુમ પર પૂરા ભરોસા હૈ ઔર ઉમ્મીદ હૈ કિ અલ્લાહ તઆલા તુમ્હારી ઝરૂર મદદ ફરમાએગા. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને એક સૌ(100) મુજાહિદોં કો હઝરત અબ્દુલ્લાહ યુકના કે મા-તહત કર દિયા. ઈન સૌ મુજાહિદોં મેં દસ મુતફર્રિક કબાઈલ કે લોગ થે. ઔર હર કબીલા કે દસ દસ આદમી થે ઔર હર દસ આદમી મેં સે એક કો નકીબ મુકર્રર કિયા થા. ઈન દસ નકીબોં મેં હઝરત જઝ્ઈલ બિન આસિમ કો કૌમે બની તય કા, હઝરત મુર્રાહ બિન મરાહિમ કો કૌમે નહદ કા, હઝરત સાલિમ બિન અદી કો કૌમે ખુઝાઆ કા, હઝરત મસ્રૂક બિન નહાન કો કૌમે બન્સ કા, હઝરત ઝુલ-કેલાઅ હુમૈરી કો કૌમે નમીર કા, હઝરત સૈફ બિન રેફાઅ કો કૌમે બાહેલા કા, હઝરત સઈદ બિન જુબૈર કો કૌમે તમીમ કા ઔર હઝરત માલિક બિન કનાસ કો કૌમે મુરાદ કા નકીબ હોના અલ્લામા વાકદી ને અપની કિતાબ મેં ઝિક્ર ફરમાયા હૈ. ઈન એક સૌ મુજાહિદોં કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હુક્મ દિયા કિ તુમ કો ઉસ શખ્સ કી ઈતાઅત કરના હૈ જિસ ને અપની જાન કો અલ્લાહ ઔર રસૂલ કે લિયે હિબા કિયા હૈ. તમામ મુજાહિદોં ને બ-યક ઝબાન કહા કિ ઐ સરદાર હમ હઝરત યુકના કી ઈતાઅત મેં કિસી કિસ્મ કી કોતાહી નહીં કરેંગે.

કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ કા હાકિમ હઝરત યુકના કે મક્ર સે આગાહ :-

દૂસરે દિન અલસ્સુબ્હ મુતઅય્યિના તજવીઝ કે મુતાબિક હઝરત યુકના એક સૌ (100) મુજાહિદોં કો રૂમિયોં કા લિબાસ પહના કર હલ્બ સે કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ કી તરફ રવાના હુએ. ઈન કે રવાના હોને કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત માલિક બિન હર્સ ઉશ્તર નખઈ કી સરદારી મેં એક હઝાર સવારોં કા લશ્કર રવાના કિયા. હઝરત યુકના ને અગલે રોઝ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદારોં કે સાથ મીટિંગ કર કે કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ કો મક્રો ફરૈબ સે ફતહ કરને કી જો તજવીઝ તય કી થી, ઈસ કી પૂરી તફસીલ હાકિમ એ'ઝાઝ કો રાત હી મેં મિલ ગઈ થી. ઈસ કી વજહ યહ હૂઈ થી કિ ઈસ્લામી લશ્કર મેં અસ્મહ બિન અર્કતા તમીમી નામ કા એક નસ્રાની જાસૂસ મૌજૂદ થા. ઉસ ને તમામ કૈફિયત એક કાગઝ મેં લિખ કર ઉસ કાગઝ કો એક પાલતૂ કબૂતર કી દૂમ મેં બાંધ કર કબૂતર કો હાકિમે એ'ઝાઝ કી તરફ છોડ દિયા. વહ કબૂતર અસ્મહ બિન અર્કતા કા રુકઆ લે કર હાકિમે એ'ઝાઝ દાદરીસ કે પાસ પહુંચ ગયા. લિહાઝા હાકિમે દાદરીસ ચૌકન્ના હો ગયા થા. ઔર ઉસ ને ભી હાકિમ યુકના કે સાથ મક્રો ફરૈબ કા પ્લાન

બના લિયા થા. ઈલાવા અઝીં હાકિમ દાદરીસ ને કરીબ મેં વાકેઅ "**રાવન્દાન**" નામ કી રિયાસત કે હાકિમ "**લુકા બિન શામિસ**" કે પાસ તારિક બિન સનાન નામ કે નસ્રાની અરબ કો બ-તૌર કાસિદ ભેજ કર સૂરતે હાલ સે આગાહ કર કે લશ્કર કી કુમુક તલબ કી થી. લિહાઝા હાકિમ લુકા ને પાંચ સૌ (500) જંગજૂ ઔર દિલૈર સવારોં કા લશ્કર કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ કી કુમુક કરને ભેજ દિયા. જો શામ કે પહલે કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ મેં પહુંચ ગયા થા. કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ મેં સબ મિલા કર તકરીબન પાંચ હઝાર કા લશ્કર જમા થા. ઔર એ'ઝાઝ કા હાકિમ અપને લશ્કર કો સાઝો સામાન સે મુસલ્લહ કર કે હઝરત યુકના કા ઈન્તિઝાર કર રહા થા.

હઝરત યુકના હલ્બ સે રવાના હો કર શામ કે વક્ત કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ કે કરીબ પહુંચે. જબ કિલ્લા થોડે ફાસ્લા પર થા તો આપ ને અપને સાથિયોં સે ફરમાયા કિ ચૂં કિ તુમ ને રૂમિયોં કા લિબાસ પહન રખા હૈ લિહાઝા વઝાઅ-કતઅ સે તો તુમ કો કોઈ પહચાન નહીં સકેગા, લૈકિન કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ પર પહુંચને કે બા'દ તુમ લોગ અપની ઝબાન સે એક લફ્ઝ ભી મત નિકાલના, હત્તા કિ આપસ મેં ભી મુત્લક ગુફ્તગૂ મત કરના, વર્ના અરબી ઝબાન બોલને કી વજહ સે તુમ્હારી સહીહ પહચાન દુશ્મનોં કો હાસિલ હો જાએગી. ઔર હમ મુસીબત મેં ગિરફ્તાર હો જાએંગે. અપને સાથિયોં કો એહતિયાત કી તાકીદ વ તન્બીહ કરને કે બા'દ હઝરત યુકના કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ સે કરીબ સે કરીબ તર હોતે જા રહે થે, લૈકિન તક્દીર મેં જો મઆમલા હોના લિખા થા ઉસ સે બે-ખબર થે.

હઝરત યુકના ઔર ઇન કે સાથિયોં કી ગિરફ્તારી :-

હઝરત યુકના જબ એ'ઝાઝ કે કિલ્લે પર પહુંચે તો ક્યા દેખતે હૈં કિ હાકિમ દાદરીસ કિલ્લે કે બાહર તીન હઝાર રૂમી સવાર ઔર એક હઝાર અરબ મુતનસ્સિરા કે લશ્કર કે સાથ મૌજૂદ થા. હઝરત યુકના કો કરીબ આતે દેખ કર હાકિમ દાદરીસ ને ખુશી કા ઈઝહાર કિયા ઔર ઈન કા ઈસ્તિક્બાલ ઔર તા'ઝીમ કરને કી ગરઝ સે અપને ઘોડે સે ઉતર કર પૈદલ હો ગયા ઔર હઝરત યુકના કે કરીબ આ કર ઈન કે ઘોડે કી રિકાબ કો બોસા દિયા. હઝરત યુકના દાદરીસ કે મક્રો ફરૈબ સે બે-ખબર થે. વહ ઈસ ગુમાન મેં થે કિ દાદરીસ કો કુછ મા'લૂમ નહીં હૈ ઔર વહ બે ખબરી કે આલમ મેં ચચા ઝાદ ભાઈ હોને કે નાતે મેરી તા'ઝીમ વ તકરીમ કર રહા હૈ, લૈકિન દાદરીસ ને ઘોડે કી રિકાબ કો બોસા દેને કે બા'દ કમર સે ખન્જર નિકાલ કર ઘોડે કે ઝીન કો કાટ ડાલા ઔર હઝરત યુકના કો

ઝીન સમેત ઘોડે સે ખીંચ કર ઝમીન પર ગિરા દિયા ઔર ઈન પર કાબિઝ હો કર કૈદ કર લિયા. ઐસા હી મઆમલા હઝરત યુકના કે સાથિયોં કે સાથ દાદરીસ કે સિપાહિયોં ને બ-યક વક્ત કર કે ઈન સબ કો ભી ગિરફતાર કર લિયા. હઝરત યુકના કો કૈદ કરને કે બા'દ હાકિમ દાદરીસ ને ઈન કે મુંહ પર થૂકા ઔર યહ કહા કિ જિસ વક્ત તૂ ને અપને આબાઈ દીન કો તર્ક કર કે અરબોં કા દીન ઈખ્તિયાર કિયા હૈ, ઉસ વક્ત સે સલીબ તુઝ પર ગઝબનાક ઔર ખશમનાક હૈ. કસમ હૈ હક્કે મસીહ કી ! મૈં તુઝ કો હિરક્લ બાદશાહ કે પાસ ઈન્તાકિયા ભેજૂંગા ઔર કૈસરે રૂમ હિરક્લ તુઝ જૈસે બાગી કો દારુસ્સલ્તનત ઈન્તાકિયા કે દરવાઝા પર અવામુન્નાસ કે સામને સૂલી પર લટકાએગા, તાકિ લોગોં કો ઈબ્રત હાસિલ હો. ફિર હાકિમ દાદરીસ હઝરત યુકના ઔર ઈન કે સાથિયોં કો લે કર કિલ્લે મેં આયા ઔર ઈન તમામ કો અપને બેટે **"લાવન"** કે મહલ મેં બન્દ કર દિયા ઔર લાવન કો કૈદિયોં કી નિગેહબાની કી ઝિમ્મેદારી સૌંપ કર અપને મહલ મેં ચલા ગયા. અપને મહલ મેં આને કે બા'દ ઉસ ને બે તહાશા શરાબ પી ઔર નશે મેં ધુત હો કર બેહોશી કે આલમ મેં ગફલત કી નીંદ સો ગયા.

એ'ઝાઝ કે હાકિમ દાદરીસ કે દો બેટે થે. બડે બેટે કા નામ **લુકા** થા. ઔર છોટે બેટે કા નામ **લાવન** થા. હઝરત યુકના કો દાદરીસ ને અપને છોટે બેટે લાવન કે મહલ મેં કૈદ કિયા થા. લાવન હઝરત યુકના કો અચ્છી તરહ જાનતા થા. ક્યૂં કિ વહ અપને બાપ કે સાથ હલ્બ જાતા થા, તબ હઝરત યુકના કે મહલ મેં મેહમાન કી હૈસિયત સે ઠહરતે થે. ઈલાવા અઝીં હઝરત યુકના સે ખાન્દાની રિશ્તેદારી ભી થી. લાવન હઝરત યુકના કી ઝહાનત, મઝહબી મા'લૂમાત, દીને ઈસ્વી કી હમદર્દી, જંગી મહારત, સિયાસી ઉમૂર મેં મતાનત, દુન્યવી મઆમલાત કી સન્જીદગી વગૈરા મહાસિન ઔર ખૂબિયોં સે અચ્છી તરહ વાકિફ થા ઔર હઝરત યુકના કો અહ્લે રાએ ઔર ઝી શઊર શખ્સ કી હૈસિયત સે માનતા થા ઔર ઈન કી ઈલ્મી સલાહિયતોં કા મો'તરિફ હોને કી વજહ સે ઈન કી બહુત હી તા'ઝીમ વ તકરીમ કરતા થા. રાત કે વક્ત ઉસ ને સોચા કિ હાકિમ યુકના દીન ઔર દુનિયા કે ઈલ્મ ઔર તજર્બે મેં મેરે બાપ સે બહુત ઝિયાદહ મા'લૂમાત રખતા હૈ, ઈલાવા અઝીં દીને નસ્રાની કી હિમાયત મેં ઈસ ને મુદ્દતે તવીલ તક અરબોં સે જંગ કી હૈ ઔર હર તરહ કી કુરબાની ઔર ખિદમત બજા લાઈ હૈ. જબ ઈસ જૈસે દીને નસ્રાની કે હામી ઔર ખૈર ખ્વાહ ને અપના આબાઈ દીન છોડ કર ઈસ્લામ કો અપનાયા હૈ તો ઝરૂર ઉસ ને ઈસ્લામ કી હક્કાનિયત ઔર સદાકત મા'લૂમ કી હોગી. લિહાઝા યહ સચ્ચે હૈં ઔર મેરા બાપ ઝૂઠા હૈ. મૈં ઈન કો રિહા કર દૂં ઔર અપને બાપ કો કત્લ કર દૂં.

લાવન અક્સર અપને બાપ કે સાથ જબ હલ્બ જા કર હઝરત યુકના કે યહાં ઠહરતા થા, તો હઝરત યુકના કે ખાન્દાન કે તમામ અફરાદ સે વહ બે તકલ્લુફ મિલતા થા. હઝરત યુકના કી એક હસીન વ જમીલ લડકી થી. જિસ પર લાવન ફરેફ્તા હો ગયા થા ઔર ઉસ ને યહ તય કિયા થા કિ અગર શાદી કરૂંગા તો ઈસ લડકી સે હી કરૂંગા, વર્ના ઉમ્ર ભર કંવારા રહૂંગા. લાવન ને અપની દિલી ખ્વાહિશ કા અપની માં કે સામને ઈઝહાર ભી કિયા થા ઔર ઉસ કી માં ને ઉસ કો ઈત્મીનાન દિલાયા થા કિ તેરી શાદી હાકિમ યુકના કી લડકી કે સાથ હી હોગી. હાકિમ યુકના કી લડકી કે સાથ લાવન કી શાદી કા પૈગામ ભેજને કે લિયે ઉસ કી માં ને ઈરાદા ભી કિયા થા, લૈકિન ઉન દિનોં ઈસ્લામી લશ્કર ને હલ્બ કે કિલ્લે કા મુહાસરા કર લિયા ઔર લડાઈ ને તૂલ પકડા ઔર નૌબત હઝરત યુકના કે કૈદ હોને તક પહુંચી.

❀ <u>હઝરત યુકના ઔર સાથિયોં કી કૈદ સે રિહાઈ</u> :-

નિસ્ફ શબ કે વક્ત લાવન હઝરત યુકના કે પાસ આયા ઔર કહા કિ ઐ ચચા ! મૈં ને આપ કો ઔર આપ કે સાથિયોં કો કૈદ સે આઝાદ કર દેને કા ઈરાદા કિયા હૈ ઔર મૈં ને આપ કો અપને બાપ ઔર કૈસરે રૂમ હિરક્લ બાદશાહ સે બુઝુર્ગ ઔર અફઝલ જાના હૈ ઔર કુફ્ર કે મુકાબલા મેં ઈમાન ઝિયાદહ તૌફીક ઔર નફા' દેને વાલા હૈ. ઔર મૈં ને યકીન સે જાના હૈ કિ દીને ઈસ્લામ હી હક્ક હૈ ઔર દીને ઈસ્લામ ઈખ્તિયાર કરને મેં હી દુનિયા ઔર આખેરત કી ભલાઈ હૈ. અગર મૈં આપ તમામ કો રિહા કર દૂં તો ક્યા આપ અપની દુખ્તરે નૈક અખ્તર કો મેરી ઝૌજિયત મેં ઈનાયત ફરમાએંગે ? હઝરત યુકના ને ફરમાયા કિ અગર તેરા હમ કો રિહા કરના ઔર ઈસ્લામ કબૂલ કરના કિસી દુન્યવી ગરઝ કે બજાએ સિર્ફ અલ્લાહ ઔર અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી રઝા મન્દી ઔર ખુશનૂદી હાસિલ કરને કી નિય્યત સે હૈ, તો મૈં ઈન્શા અલ્લાહ તેરી મુરાદ પૂરી કરૂંગા ઔર તુઝ કો દુનિયા ઔર આખેરત કી ઈઝ્ઝત ઔર ભલાઈ હાસિલ હોગી. લાવન ને બુલન્દ આવાઝ સે اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰـهَ اِلَّا اللّٰـهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ પઢા ઔર ઈસ્લામ મેં દાખિલ હો ગયા. ફિર ઉસ ને હઝરત યુકના ઔર ઈન કે સાથિયોં કો રિહા કર દિયા ઔર ઈન કે હથિયાર દે દિયે ઔર કહા કિ અબ આપ કિલ્લા ફતહ કરને કે મઆમલા મેં તાખીર ન કરેં ઔર મૈં અપને બાપ કે મહલ કી તરફ જાતા હૂં ક્યૂં કિ મેરા બાપ શરાબ કે નશે મેં ધુત બે-હોશ પડા હુવા હૈ ઔર મૈં યહ ચાહતા હૂં કિ ઉસ કો સોયા હુવા હી કત્લ કર કે અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કી રઝા મન્દી હાસિલ કરૂં.

ફિર લાવન અપને મહલ સે નિકલ કર બ-ઉજલત અપને બાપ હાકિમ દાદરીસ કે મહલ મેં ગયા ઔર અપને બાપ કે કમરા મેં ગયા તો ક્યા દેખતા હૈ કિ ઉસ કા બાપ મક્તૂલ પડા હૈ. ઔર ઈસ કી માં ઔર બહનેં ઉસ કી લાશ કે ઈર્દ ગિર્દ જમા હૈં. ખુદ્દામ ઔર ગુલામ ભી મહવે હૈરત ઔર ખૌફ-ઝદા હૈં. લાવન અપને બાપ કો મક્તૂલ દેખ કર તઅજ્જુબ મેં થા ઔર સોચ રહા થા કિ યહ નેક કામ કરને મેં મુઝ સે કૌન સબ્કત લે ગયા ? ફિર વહ જલ્દી સે અપને મહલ કી તરફ લૌટા ઔર હઝરત યુકના કો અપને બાપ કે હલાક હોને કી ઈત્તિલા' દી ઔર કહા કિ અબ આપ યહાં સે નિકલ કર કિલ્લે કે દરવાઝા પર હમ્લા કર દેં.

ઇસ્લામી લશ્કર કી કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ પર આમદ ઔર કિલ્લે મેં દુખૂલ

હાકિમ દાદરીસ કે મરને કી ખબર કિલ્લે મેં બિજલી કી તરહ ફૈલ ગઈ થી ઔર લોગ ગિરોહ દર ગિરોહ ઉસ કે મહલ કે પાસ જમા હોને લગે. હઝરત યુકના ઔર ઈન કે સાથી લાવન કે મહલ સે નિકલ કર તક્બીર ઔર તહલીલ કી સદાએં બુલન્દ કરતે હુએ કિલ્લે કે દરવાઝા કે મુહાફિઝોં પર ટૂટ પડે. કિલ્લે કે દરવાઝા કી નિગરાની કી ખિદમત પર મુતઅય્યન રૂમી સિપાહી હમ્લે સે ગાફિલ થે. અચાનક હમ્લા હોને સે વહ બૌખલા ગએ ઔર ઘબરાહટ કે આલમ મેં અપને હથિયાર સંભાલ કર મુકાબિલ હુએ, લૈકિન ઈન કો અપને હથિયાર ઈસ્તે'માલ કરને કા મૌકા' હી મુયસ્સર ન હુવા. મુજાહિદોં ને જાતે હી ઈન કે સરોં પર તલવારેં રખ દીં. ઐન ઉસ વક્ત હઝરત માલિક બિન હર્સ ઉશ્તર નખઈ ઈસ્લામી લશ્કર લે કર કિલ્લે કે દરવાઝા પર આ પહુંચે ઔર અપને આને કી ઈત્તિલા' નારએ તક્બીર કી સદા બુલન્દ કર કે કિલ્લે કે અન્દર પહુંચાઈ. લાવન ભી હઝરત યુકના કે હમરાહ કિલ્લે કે દરવાઝા પર મૌજૂદ થા. હઝરત યુકના ને લાવન કો કિલ્લે કા દરવાઝા ખોલ દેને કા હુક્મ ફરમાયા. લાવન ને કિલ્લે કા દરવાઝા ખોલ દિયા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લે મેં દાખિલ હો ગયા.

ઈસ્લામી લશ્કર ને કિલ્લે કે દરવાઝા પર આતે હી નારએ તક્બીર કી જો સદા બુલન્દ કી વહ પૂરે શહર મેં સુનાઈ દી, લિહાઝા તમામ રૂમી સિપાહી દૌડ કર કિલ્લે કે દરવાઝા કી તરફ ભાગે, લૈકિન ઈન કે દરવાઝે પર વારિદ હોને સે કબ્લ ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લે મેં દાખિલ હો ચુકા થા. ઈસ્લામી લશ્કર ઔર રૂમી સિપાહિયોં કા આમના સામના હો ગયા ઔર મુજાહિદોં ને નેઝા ઝની ઔર શમ્શીર ઝની કે કર્તબ દિખા કર ભારી તા'દાદ

મેં રૂમી સિપાહિયોં કો ઝમીન પર કુશ્તા ડાલ દિયા. રૂમી સિપાહિયોં કે કદમ ઉખડ ગએ ઔર ઈન કો યકીન હો ગયા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં કા મુકાબલા કરને કી હમ મેં તાબ નહીં, લિહાઝા ઉન્હોં ને હથિયાર ડાલ દિયે ઔર ખાલી હાથ ઊપર કી જાનિબ ઉઠા કર **"લફૂન, લફૂન"** યા'ની **"અમાન, અમાન"** પુકારને લગે. હઝરત માલિક ઉશ્તર ને અમાન દેતે હુએ જંગ મૌકૂફ કરને કા હુક્મ દિયા.

હઝરત માલિક ઉશ્તર ને હઝરત યુકના સે મુલાકાત કી ઔર ઈન કા શુક્રિયા અદા કિયા. હઝરત યુકના ને ફરમાયા કિ શુક્રિયા ઔર મુબારક બાદી કા હક્કદાર યહ નૌ-જવાન મર્દ મોમિન હૈ. ફિર આપ ને હાકિમ દાદરીસ કે છોટે બેટે લાવન કા હઝરત માલિક સે તઆરુફ કરાયા ઔર ઈસ કે કબૂલે ઈસ્લામ ઔર ઈન કી કૈદ સે રહા કરને કી પૂરી તફસીલ બયાન કી. ફિર હઝરત માલિક ને કિલ્લે પર કબ્ઝા કિયા ઔર કસીર મિક્દાર મેં માલે ગનીમત જમા કિયા. હઝરત માલિક ઉશ્તર કો હાકિમ દાદરીસ કે કત્લ હોને કી ઈત્તિલા' ભી મિલ ચુકી થી. હઝરત માલિક ને હઝરત યુકના ઔર લાવન સે પૂછા કિ દાદરીસ કો કિસ ને કત્લ કિયા ? તબ લાવન ને કુછ યૂં રાઝ ફાશ કિયા.

❀ હાકિમ દાદરીસ કા પુર-અસ્રાર કત્લ :-

હાકિમ દાદરીસ કા બડા બેટા લુકા ઈબાદત ગુઝાર શખ્સ થા. ઉસ કો બ-મુકાબિલ દુન્યવી મઆમલાત કે મઝહબી ઉમૂર કી તરફ ઝિયાદહ રગ્બત થી. શહર એ'ઝાઝ મેં એક બડા કનીસા થા. લુકા અપના ઝિયાદહ તર વક્ત ઈસી કનીસા મેં બસર કરતા થા. ઈસ કનીસા મેં એક બુઢ્ઢા કસ (પાદરી) રહતા થા. લુકા ઉસ કસ સે ઈન્જીલ કી તા'લીમ હાસિલ કરતા થા ઔર હલાલ વ હરામ કે મસાઈલ સીખતા થા. જબ ઈસ્લામી લશ્કર ને મુલ્કે શામ મેં બડે બડે લશ્કરોં કો શિકસ્ત દે કર મુલ્કે શામ કે મઝબૂત કિલ્લોં ઔર શહરોં કો ફતહ કર લિયા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કી અઝીમ ફુતૂહાત કી ખબરેં લુકા ને સમાઅત કીં તો એક દિન ઈસ ને અપને ઉસ્તાદ સે તન્હાઈ મેં પૂછા કિ ઐ હમારે મુઅઝ્ઝઝ બાપ ! ક્યા વજહ હૈ કિ મુલ્કે હિજાઝ કે ઝઈફ ઔર બે સરો સામાન અરબ હિરક્લ બાદશાહ કે અઝીમ લશ્કર પર ગાલિબ આ ગએ હૈં ઔર મુલ્કે શામ કે અહમ મકામાત પર કાબિઝ હો ગએ હૈં. ઈન કો હર મહાઝ પર અલ્લાહ કી તરફ સે મદદ ઔર ગલ્બા હાસિલ હોતા હૈ. ક્યા આપ ને આસ્માની કિતાબોં ઔર મલાહિમ મેં ઈસ અમ્ર કે મુતઅલ્લિક કભી પઢા હૈ ? બુઢ્ઢે કસ ને કહા કિ ઐ મેરે બેટે ! મૈં ને પુરાની કિતાબોં મેં પઢા હૈ કિ અરબ મુલ્કે શામ પર કાબિઝ હો જાએંગે, યહાં તક કિ હિરક્લ બાદશાહ કે તખ્ત કે ભી માલિક હો જાએંગે. ઔર મૈં ને સુના હૈ કિ ઈન કે નબી સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને ફરમાયા હૈ

زُوِيَتْ لِى الْاَرْضُ فَرَاَيْتُ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا
وَسَيَبْلُغُ مُلْكُ اُمَّتِىْ مَا زُوِىَ لِىْ مِنْهَا

યા'ની : "લપેટી ગઈ મેરે વાસ્તે ઝમીન. પસ દેખા મૈં ને પૂરબ ઔર પચ્છમ ઈસ કા ઔર અન્કરીબ પહુંચેગા મુલ્ક મેરી ઉમ્મત કા વહાં તક કિ લપેટી ગઈ મેરે વાસ્તે વહ ઝમીન."

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 336)

ફિર લુકા ને પૂછા કિ ઐ મેરે બાપ ! મુસલ્માનોં કે નબી (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ) કે મુતઅલ્લિક આપ ક્યા જાનતે હૈં ? બુઢ્ઢે કસ ને કહા કિ ઐ મેરે બેટે ! હમારી મઝહબી કિતાબોં મેં લિખા હૈ કિ અલ્લાહ તઆલા મુલ્કે હિજાઝ મેં એક નબી મબ્ઊસ ફરમાએગા ઔર ઈન કી આમદ કી બશારત હઝરત મસીહ ને ભી દી હૈ. લુકા ને અપને ઉસ્તાદ કી ઝબાની યહ હકીકત સુની તો ઈસ કા દિલ યહ કહને લગા કિ મેરા ઉસ્તાઝ ઝાહિર મેં તો ઈસાઈ હૈ, લૈકિન બાતિન સે મુસલ્માન હૈ, લૈકિન ઉસ ને લોગોં કે ખૌફ સે અપના મુસલ્માન હોના પોશીદહ રખા હૈ. લુકા ફિર અપને મહલ મેં ચલા ગયા લૈકિન ઈસ કે ઝહન મેં એક હી બાત ઘૂમતી થી કિ મેરા ઉસ્તાદ ભી ઈસ્લામ કી હક્કાનિયત કા મો'તરિફ ઔર કાઈલ હૈ. વહ કઈ દિન તક ઈસી ખ્યાલ મેં ગર્ક રહા ઔર બિલ-આખિર ઈસ કે દિલ મેં ભી ઈસ્લામ કી હક્કાનિયત રાસિખ હો ગઈ લૈકિન ઈસ ને ભી અપના હાલ કિસી પર ઝાહિર નહીં કિયા.

જબ ઈસ કે બાપ ને હઝરત યુકના કો કૈદ કિયા તબ ઈસ ને સોચા કિ દીને નસ્રાની કી હિમાયત મેં જિસ શખ્સ ને અપને હકીકી ભાઈ યૂહન્ના કો કત્લ કર દિયા ઔર મુદ્દતે તવીલ તક અપની જાન કી બાઝી લગા કર અરબોં સે મસ્રૂફે જંગ રહા. વહ હાકિમ યુકના જબ અપને આબાઈ દીન સે મુન્હરિફ હો કર ઈસ્લામ મેં દાખિલ હો ગયા હૈ ઔર ઈસ્લામ કી ખાતિર અપની જાન હથેલી મેં લે કર અપની ખિદમાત પૈશ કર રહા હૈ તો ઝરૂર ઈસ ને ઈસ્લામ કી હક્કાનિયત મા'લૂમ કર લી હૈ. હાકિમ યુકના મુલ્કે શામ કે દાના ઔર અક્લમન્દ લોગોં મેં શુમાર હોતા હૈ. ઈસ ને જબ ઈસ્લામ ઈખ્તિયાર કરને કા ફૈસલા કિયા હૈ, તો ઝરૂર ઈસ ફૈસલે મેં વહ હક્ક પર હૈ ઔર મેરા બાપ ઝૂઠા હૈ લિહાઝા મૈં ને કસ્દ કિયા કિ પહલે અપને બાપ કો કત્લ કર દૂં ઔર ફિર હાકિમ યુકના કો કૈદ સે

રિહા કરૂં. લિહાઝા પહલે મૈં અપને બાપ કે મહલ મેં ગયા તો મેરા બાપ શરાબ કે નશે મેં બે-હૌશ પડા થા. મૈં ને તલ્વાર કા એક વાર કિયા ઔર ઉસ કી ગર્દન તન સે અલગ કર દી, ફિર મૈં હાકિમ યુકના કો કૈદ સે છુડાને અપને છોટે ભાઈ કે મહલ પર ગયા તો મૈં ને દેખા કિ હાકિમ યુકના કો આઝાદ કરને કી સઆદત હાસિલ કરને મેં મેરા છોટા ભાઈ લાવન મુઝ પર સબ્કત લે ગયા હૈ."

હઝરત માલિક ઉશ્તર નખઈ ને હાકિમ એ'ઝાઝ દાદરીસ કે બડે બેટે યા'ની લુકા સે મુલાકાત કી ઔર ઉસ કો મુબારકબાદ દી ઔર એક સવાલ પૂછા કિ હમ ને સુના હૈ કિ કૌમ રૂમ સે કિસી ભી શખ્સ ને અપને બાપ કો કત્લ નહીં કિયા, લૈકિન શાયદ તુમ પહલે શખ્સ હો જિસ ને અપને હકીકી બાપ કો કત્લ કિયા હૈ, તુમ ને ઐસા ક્યૂં કિયા હૈ ? લુકા ને જવાબ મેં કહા કિ **તુમ્હારે દીને ઈસ્લામ ઔર તુમ્હારે નબી સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી મુહબ્બત કી વજહ સે મૈં ને યહ કામ અન્જામ દિયા હૈ** ઔર મૈં ગવાહી દેતા હૂં કિ "لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَاشَرِيْكَ لَهٗ وَاَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ" હઝરત માલિક ઉશ્તર ને લુકા સે ફરમાયા કિ અલ્લાહ તઆલા ને તુઝે કબૂલ ફરમાયા ઔર તુઝ કો ભલાઈ કી તૌફીક દી ઔર દુનિયા વ આખેરત કી ઈઝ્ઝત વ બેહતરી અતા ફરમાઈ.

❀ <u>એક બુઢ્ઢે પાદરી કા કબૂલે ઈસ્લામ</u> :-

હઝરત માલિક ઉશ્તર ઔર હાકિમ એ'ઝાઝ કે બેટે હઝરત લુકા જહાં ખડે હો કર ગુફ્તગૂ કર રહે થે, વહાં કાફી લોગ જમા હો ગએ થે. અચાનક લોગોં કી ભીડ કે દરમિયાન હઝરત માલિક ને એક બુઢ્ઢે કસ કો દેખા જિસ ને ખુશનુમા લિબાસ ઝૈબ તન કર રખા થા ઔર સાહિબે વકાર મા'લૂમ હોતા થા. હઝરત માલિક ઉશ્તર ને ફરમાયા કિ અગર મેરા ગુમાન સચ્ચા હૈ તો યહ રાહિબ વહી હૈ જિસ કા હાલ લુકા ને બયાન કિયા હૈ. લિહાઝા હઝરત માલિક ને હઝરત લુકા સે પૂછા કિ ક્યા યહ વહી રાહિબ હૈ જિસ કા હાલ તુમ ને મુઝ સે બયાન કિયા હૈ ? હઝરત લુકા ને કહા કિ ઐ સરદાર ! યહ વહી મેરે ઉસ્તાદ મોહતરમ ઔર હાદી હૈં. હઝરત માલિક ઉશ્તર ને ઉસ બુઢ્ઢે રાહિબ સે મુલાકાત કી ઔર ફરમાયા કિ આપ અપને દીન કે ઉલમા મેં સે હૈં. ફિર આપ ને હક્ક બાત ક્યૂં છુપા રખી હૈ ? બુઢ્ઢે રાહિબ ને કહા કિ મૈં ડરતા થા કિ અગર મૈં ને હક્ક બાત ઝાહિર કર દી, તો રૂમી મુઝ કો માર ડાલેંગે. લૈકિન ઈસ કે બા-વુજૂદ જો શખ્સ મેરા મો'તકિદ ઔર મો'તમદ હોતા, ઉસ કો મૈં મુસ્તહિકે નસીહત સમઝ કર હક્ક બાત સે ઝરૂર આગાહ ઔર આશ્ના કર દેતા થા. હઝરત માલિક ને ફરમાયા કિ અબ તો તુમ કો કોઈ ખૌફ નહીં

હૈ. અબ અપના ઈસ્લામ ઝાહિર કરને મેં ક્યૂં તામ્મુલ વ તાખીર કરતે હો ? બુઢ્ઢે રાહિબ ને કહા કિ મૈં ઝરૂર ઈસ્લામ કબૂલ કરૂંગા, લૈકિન મૈં ને મુકદ્દસ ઈન્જીલ મેં કુછ મસાઈલ પાએ હૈં. ઈન મસાઈલ કે તઅલ્લુક સે તુમ સે કુછ સવાલાત કરના ચાહતા હૂં. અગર મુઝ કો તસલ્લી બખ્શ જવાબ હાસિલ હો ગએ, તો મૈં અલલ એ'લાન ઈસ્લામ કબૂલ કરૂંગા. હઝરત માલિક ને ફરમાયા કિ આપ બ-ખૂશી ઈન મસાઈલ કે મુતઅલ્લિક દર્યાફ્ત કરો, મૈં ઈન્શા અલ્લાહ આપ કો ઈત્મીનાન બખ્શ જવાબ દૂંગા. બુઢ્ઢે રાહિબ ને કહા........

અચાનક લોગોં ને ભાગના શુરૂ કિયા. હમ્લા આયા હૈ, જલ્દી કરો ! હથિયાર સંભાલો ! મુકાબલે કે લિયે નિકલો ! કા શૌરો ગુલ બુલન્દ હુવા. લોગોં મેં ઈન્તિશાર ફૈલા. મુજાહિદોં ને મ્યાન સે તલવારેં નિકાલ લીં ઔર મુકાબલા કરને કે લિયે કિલ્લે કે દરવાઝા કી તરફ લપકે. મુજાહિદોં ને ઔર અહ્‌લે શહર ને ગુમાન કિયા કિ કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ લશ્કરે ઈસ્લામ ને ફતહ કર લિયા હૈ, લિહાઝા અતરાફ મેં પોશીદહ કોઈ રૂમી લશ્કર હમ્લા આવર હુવા હૈ. મુજાહિદોં ને કિલ્લે કે દરવાઝા કે બાહર નિકલ કર દેખા તો ઈન કી હૈરત કી ઈન્તિહા ન થી, ક્યૂં કિ હુઝૂરે **અક્દસ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે ચચા ઝાદ ભાઈ હઝરત ફઝ્‌લ બિન અબ્બાસ** રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમા એક હઝાર સવારોં કા લશ્કર લે કર આ પહુંચે થે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈન કો હઝરત યુકના ઔર હઝરત માલિક ઉશ્તર કી કુમુક કરને એહતિયાતન ભૈજ દિયા થા. ઔર વહ અપને સાથ જો એક હઝાર સવાર લાએ થે ઈન મેં સે દો સૌ (200) શહર હલ્બ કે રોઉસા ઔર હઝરત યુકના કે રિશ્તેદાર થે. જિન્હોં ને હઝરત યુકના કી મુતાબેઅત કરતે હુએ દીને નસ્રાની તર્ક કર કે દીને ઈસ્લામ કબૂલ કિયા થા ઔર કબૂલે ઈસ્લામ કે બા'દ અપને અહ્‌લો અયાલ કો હલ્બ મેં છોડ કર એ'લાએ કલિમતુલ હક્ક કી ખિદમત અન્જામ દેને લશ્કરે ઈસ્લામ મેં શામિલ હો કર હઝરત ફઝ્‌લ બિન અબ્બાસ કે સાથ આએ થે. મુજાહિદોં ને દેખા કિ હઝરત ફઝ્‌લ બિન અબ્બાસ તશરીફ લાએ હૈં, તો ઉન્હોં ને નારએ તક્બીર સે ઈન કા ખૈર મકદમ કિયા ઔર કિલ્લે મેં લાએ. હઝરત માલિક ઉશ્તર ને હઝરત ફઝ્‌લ બિન અબ્બાસ કો મર્હબા કહા ઔર ફિર કિલ્લ-એ હલ્બ મેં જો વારદાત પૈશ આઈ ઉસ કી અઝ અવ્વલ તા આખિર તફસીલ બયાન કી ઔર ઈસ બુઢ્ઢે રાહિબ કા ભી તઆરુફ કરાયા. ફિર હઝરત માલિક ઉશ્તર ને ઈસ બુઢ્ઢે રાહિબ સે ફરમાયા કિ અબ જો કુછ ભી સવાલ કરના હૈ વહ હમારે નબી અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે ચચા કે સાહિબઝાદે હઝરત ફઝ્‌લ બિન અબ્બાસ સે કરો. બુઢ્ઢે રાહિબ ને તખ્લીકે કાઈનાત વગૈરા કે તઅલ્લુક સે ચંદ સવાલાત પૂછે, જિન કા હઝરત ફઝ્‌લ બિન અબ્બાસ ને ઐસા તસલ્લી બખ્શ ઔર

મુદલ્લલ જવાબ દિયા કિ સુન કર બુઢ્ઢે રાહિબ ને કહા :

اَشْهَدُ اَنَّ هٰذا الْعِلَمَ الَّذِیْ اسْتَاتُوابِهِ الانْبِيَاءُ وَاَنَا اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ
اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ وَاَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ

તર્જુમા : "મૈં ગવાહી દેતા હૂં ઈસ અમ્ર કી કિ યહ વહ ઈલ્મ હૈ જિસ કી અમ્બિયા કિરામ ને ખબર દી હૈ ઔર મૈં ગવાહી દેતા હૂં કિ નહીં હૈ કોઈ મા'બૂદ મગર અલ્લાહ, વહ એક હૈ ઔર ઈસ કા કોઈ શરીક નહીં ઔર ગવાહી દેતા હૂં કિ બૈશક હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ઈસ કે બન્દે ઔર રસૂલ હૈં."

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 338)

બુઢ્ઢે રાહિબ ને અલલ ઐ'લાન કલ્મા શહાદત પઢા, ઈસ કા અહ્‌લ એ'ઝાઝ પર બહુત અસર હુવા ઔર ચંદ મુતઅસ્સિબ રૂમિયોં કો છોડ કર અક્સર લોગોં ને ઈસ્લામ કબૂલ કિયા. ફિર હઝરત માલિક ઉશ્તર નખઈ ઔર હઝરત ફઝ્‌લ બિન અબ્બાસ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમ અપને લશ્કર કે હમરાહ હલ્બ કી તરફ રવાના હુએ, લૈકિન હઝરત યુકના ને હઝરત ફઝ્‌લ બિન અબ્બાસ કે લશ્કર મેં આએ હુએ દો સૌ (200) રોઉસા હલ્બ કો અપને સાથ રોક લિયા ઔર હઝરત ફઝ્‌લ બિન અબ્બાસ સે કહા કિ મૈં અબ હલ્બ વાપસ નહીં આઊંગા. ક્યૂં કિ મૈં ઈસ વક્ત તક મુસલ્માન ભાઈયોં કો મુંહ નહીં દિખાઉંગા જબ તક મૈં કોઈ અઝીમ કારનામા અન્જામ ન દૂં. મૈં ને અબ ઈન્તાકિયા કા ઈરાદા કિયા હૈ.

❀ અબ તક ઈસ્લામી લશ્કર કે હાથોં ફતહ હોને વાલે મકામાત

(1) અરેકા (2) સહ્‌ના (3) તદમ્મુર (4) હૂરાન (5) બસરા (6) બૈતુલ લહિયા (7) અજનાદીન (8) દમિશ્ક (9) હિસ્ન અબીલ કિદ્‌સ (10) જોસિયા (11) હુમુસ (12) શીરઝ (13) રુસ્તન (14) હમાત (15) કન્સરીન (16) બા'લ્બક (17) યર્મૂક (18) બૈતુલ મુકદ્દસ (19) હલ્બ (20) એ'ઝાઝ

ફતહે ઇન્તાકિયા

હઝરત યુકના અબ્દુલ્લાહ કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ સે અપને સાથ હલ્બ કે દો સૌ (200) નૌ મુસ્લિમ રોઉસા મુજાહિદોં કો લે કર **ઇન્તાકિયા** કી તરફ રવાના હુએ. થોડા ફાસ્લા તય કરને કે બા'દ ઉન્હોં ને અપને સાથ સિર્ફ ચાર આદમિયોં કો લિયા ઔર ''**હારિમ**'' કે રાસ્તા પર ઇન્તાકિયા કી તરફ આગે બઢે ઔર અપને સાથિયોં સે ફરમાયા કિ તુમ ''**અમ્મ**'' ઔર ''**અર્તાહ**'' કે રાસ્તે સે આગે બઢો ઔર અબ હમ સબ ઇન્તાકિયા મેં જમા હોંગે. અગર રાહ મેં તુમ કો હિરક્લ બાદશાહ કા લશ્કર મિલે યા રાહ મેં મુતઅય્યન મુહાફિઝ મિલેં ઔર તુમ સે પૂછેં કિ તુમ કૌન હો ? તો જવાબ મેં યહ કહના કિ હમ હલ્બ કે બાશિન્દે હૈં ઔર અરબોં સે જાન બચા કર ભાગે હૈં ઔર ઇન્તાકિયા મેં પનાહ ગુઝીં હોને જા રહે હૈં. ફિર હઝરત યુકના અપને સાથિયોં કો સફર કે તઅલ્લુક સે ઝરૂરી હિદાયત ઔર તમ્બીહ કર કે એહતિયાત બરતને કી તાકીદ કર કે જુદા હુએ ઔર ''**દૈરે સમ્આન**'' નામી મકામ પર પહુંચે. વહાં સે બઢ કર ''**બહરે અસ્વદ**'' કે કરીબ પહુંચે, તો વહાં હિરક્લ બાદશાહ કે લશ્કર કે લોગ જો રાહોં કી હિફાઝત પર મામૂર થે વહ મિલે. ઇન મુહાફિઝોં ને હઝરત યુકના કો રોકા, કહાં સે આએ હો ? કહાં જા રહે હો ? ઔર ક્યૂં જા રહે હો ? વગૈરા સવાલાત પૂછે. હઝરત યુકના ને ફરમાયા કિ મૈં હલ્બ કા સાબિક હાકિમ યુકના હૂં. અરબોં ને હલ્બ કે કિલ્લે પર કબ્ઝા કર લિયા હૈ ઔર મૈં અપની જાન બચા કર ભાગા હૂં ઔર હિરક્લ બાદશાહ કે પાસ ઇન્તાકિયા જા રહા હૂં. ઇન મુહાફિઝોં કે ગિરોહ કા સરદાર ''**બતરીસ**'' નામ કા ગબર થા. વહ યુકના કે નામ ઔર શોહરત સે વાકિફ થા, લિહાઝા વહ હઝરત યુકના કે સાથ બહુત હી મુહબ્બત સે પૈશ આયા ઔર અપને ચંદ મુહાફિઝોં કો હઝરત યુકના કે હમરાહ ભેજા, તાકિ વહ હઝરત યુકના કો સલામતી સે રાસ્તા તય કરા દેં.

❀ હઝરત યુકના કી ઇન્તાકિયા મેં હિરક્લ બાદશાહ સે મુલાકાત :-

હઝરત યુકના મુહાફિઝોં કી નિગરાની મેં ખૈર વ આફિયત સે ઇન્તાકિયા પહુંચે ઔર હિરક્લ બાદશાહ કે પાસ ગએ. જબ હિરક્લ બાદશાહ કો પતા ચલા કિ યુકના

આએ હુએ હૈં, તો વહ ગુસ્સે મેં લાલ હો ગયા. હઝરત યુકના કો અપને પાસ બુલાયા ઔર સખ્ત નારાઝગી કા ઇઝહાર કિયા ઔર સરઝનિશ કરતે હુએ કહા કિ **તુમ વહી યુકના હાકિમે હલ્બ હો જો અપને દીન સે મુન્હરિફ હો કર અરબોં કે દીન મેં દાખિલ હુવા હૈ ?** હઝરત યુકના ને જવાબ દિયા કિ આપ ને ઠીક સુના હૈ, લૈકિન યહ સબ મૈં ને ખુદ કો ઔર અપને અહ્લો અયાલ કો બચાને કે લિયે અરબોં સે મક્રો ફરેબ કિયા થા. અરબોં ને હમ પર જો મઝાલિમ ઢાએ થે, વહ ના-કાબિલે બરદાશ્ત થે. લિહાઝા મજબૂર હો કર અપની જાન બચાને કે લિયે મુસલ્માન હોને કા મક્રો ફરેબ કિયા થા, લૈકિન ઇન્તિકામ કી આગ તો મેરે દિલ મેં હસ્બે સાબિક શૌ'લા ઝન થી, બલ્કિ મઝીદ બઢ ગઈ થી. હલ્બ કે મઝાલિમ કા બદલા લેને કે લિયે મૈં અરબોં કો ધોકા દે કર કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ ફતહ કરને કી લાલચ દે કર ઇન કે એક હઝાર સવારોં કો એ'ઝાઝ લે ગયા થા, તાકિ મક્રો ફરેબ સે ઇન કે સિપાહિયોં કો માર ડાલૂં ઔર શેહસવારોં કો કૈદ કર કે આપ કી ખિદમત મેં ઇન્તાકિયા ભેજ દૂં ઔર આપ ઇન કો ફાંસી દે કર ઇબ્રતનાક સઝા કી મિસાલ કાઇમ કરેં, લૈકિન અફસોસ કિ એ'ઝાઝ કે હાકિમ દાદરીસ ને અપને જાસૂસોં કી ઝૂટી ઇત્તેલઅ પર મુઝ કો કૈદ કર લિયા. મૈં ને ઉસ કો સમઝાને કી બહુત કૌશિશ કી, લૈકિન ઉસ ને મેરી એક ન સુની ઔર અરબોં સે હલ્બ કે મઝાલિમ કા બદલા લેને કી મેરી હસરત દિલ હી દિલ મેં દબ કર રહ ગઈ.

હાકિમ દાદરીસ કે ઇન્તિઝામી ઉમૂર કે ખોખલા પન કા ઇસ સે બડા સુબૂત ક્યા હો સક્તા હૈ કિ મુઝ જૈસે મુખ્લિસ શખ્સ કો શક વ શુબ્હા કી બિના પર કૈદ મેં ડાલા ઔર અપને ઘર કે ભેદી સે બે-ખબર ઔર ગાફિલ રહા. ઉસ કા બેટા લુકા અરબોં સે મિલ ગયા થા. ઇસ અમ્ર સે વહ અન્જાન રહા ઔર નતીજા યહ હુવા કિ ઉસ કે બેટે લુકા ને હી ઉસે કત્લ કર ડાલા ઔર કિલ્લે કા દરવાઝા ખોલ કર અરબોં કો શહર મેં દાખિલ કર લિયા. શહર મેં દાખિલ હોતે હી અરબોં ને શમ્શીર ઝની ઔર નૈઝા બાઝી કા બાઝાર ગર્મ કર કે હંગામા બર્પા કર દિયા. ઇસ હંગામા કા ફાઇદા ઉઠા કર મૈં અપને ચાર સાથિયોં કે હમરાહ વહાં સે ફરાર હો ગયા. ઔર આપ કે પાસ આયા હૂં. અગર મેરે મન મેં મૈલ હોતા ઔર મૈં મુર્તકિબે જુર્મ હોતા તો આપ કે પાસ ક્યૂં આતા ? ક્યા ઐસા સંગીન જુર્મ કરને કે બા'દ આપ કે પાસ, સામને સે ચલ કર આને કી કોઈ હિમ્મત કર સકતા હૈ ? ક્યા કોઈ મુજરિમ અપની ગર્દન કટાને બઝાતે ખુદ આએગા ? અગર મુઝ કો અપને દીન સે મુહબ્બત ન હોતી તો ક્યા મૈં હકીકી ભાઈ કો અપને હાથ સે કત્લ કરતા ? ક્યા એક સાલ કી તવીલ મુદ્દત તક અરબોં કે મુહાસરા કે સામને ટક્કર લેતા ?

હઝરત યુકના ને અપની ગુફ્તગૂ કા સિલ્સિલા જારી રખતે હુએ કહા કિ ઐ બાદશાહ ! લોગોં ને મેરે ખિલાફ આપ કે કાન ભરે હૈં, લૈકિન આપ ને હાકિમ એ'ઝાઝ દાદરીસ કા તરીકા નહીં અપનાયા, બલ્કિ ખુલૂસ દિલ સે અપને ગુસ્સા કા ઈઝહાર ફરમાયા ઔર મુઝે સફાઈ કા મૌકા' દિયા ઔર ગલત ફહમી કા ઈઝાલા કરને કી રાહ હમવાર કી. યહ આપ કા ખુલૂસ હૈ કિ આપ ને દિલ મેં ઝહર નહીં રખા ઔર મેરે મુતઅલ્લિક જો સુના થા વહ ઈર્શાદ ફરમા દિયા. હઝરત યુકના કી ઈસ ગુફ્તગૂ ને હિરક્લ બાદશાહ પર બહુત અચ્છા અસર ડાલા, ઈલાવા અઝીં બાદશાહ કે પાસ મૌજૂદ બતારેકા ઔર મુલૂકે શામ ને હઝરત યુકના કી તાઈદ ઔર સફાઈ પૈશ કરતે હુએ કહા કિ યુકના અપને કૌલ વ ફૈ'લ મેં સચ્ચે હૈં ઔર હમારે દીન કે સાથ ઈખ્લાસ વ રાસ્તી ઔર જઝ્બએ ઈસાર વ કુરબાની મેં ઈન કા મસલ દૂસરા શખ્સ પૂરે મુલ્કે શામ મેં ઢૂંઢે ન મિલેગા. અબ હઝરત યુકના કા હૌસલા બઢા ઔર હિરક્લ બાદશાહ કો મઝીદ મુસખ્ખર કરને કી ગરઝ સે કહા કિ ઐ બાદશાહ ! અન્કરીબ આપ દેખેંગે કિ મૈં અપના કામ ઔર કૌશિશ ઝાહિર કર કે મુસલ્માનોં કે સાથ ક્યા કરતા હૂં. મૈં વહ કામ અન્જામ દૂંગા કિ આપ તઅજ્જુબ કરેંગે. યહ જુમ્લે હઝરત યુકના ને ઝૂ મા'ની કહે થે. હઝરત યુકના કી બાત સુન કર હિરક્લ બાદશાહ ખુશ હો ગયા ઔર ઉસ ને હઝરત યુકના કો શાહી લિબાસ ઔર તાજ પહના કર ખિલ્અત દી ઔર બે હદ તા'ઝીમ વ તકરીમ કી ઔર અપને કરીબ બિઠાયા. હિરક્લ ને હઝરત યુકના કો ખુશ કરને કી ગરઝ સે કહા કિ અગર અરબોં ને તુમ સે હલ્બ છીન લિયા હૈ તો ક્યા હુવા ? હલ્બ કા અફસોસ કર કે અપના દિલ છોટા મત કરો. મૈં તુમ કો ઈન્તાકિયા કે મુઝાફાત કા ઈલાકા, સિકન્દર ઔર દસ્તક કા વાલી ઔર હાકિમ બના કર હલ્બ કા નેઅમલ-બદલ દૂંગા. હઝરત યુકના ને હિરક્લ બાદશાહ કા શુક્રિયા અદા કિયા.

હઝરત યુકના કે દો સૌ (200) સાથી કી ઇન્તાકિયા આમદ :-

ફિર હિરક્લ બાદશાહ હઝરત યુકના સે મસ્રૂફે ગુફ્તગૂ હુવા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર સે નબર્દ આઝમા હોને ઔર મુલ્કે શામ કે તહફ્ફુઝ કે સિલ્સિલે મેં રાએ ઝની કરતા રહા. યહ દોનોં મસ્રૂફે કલામ થે કિ ઈન્તાકિયા શહર કી સર હદ પર વાકેઅ લોહે કે પુલ કા મુહાફિઝ હિરક્લ બાદશાહ કે પાસ આયા ઔર ઈત્તિલા' દી કિ અરબોં સે ભાગ કર હલ્બ શહર કે તકરીબન દો સૌ (200) આદમી પનાહ ગુઝીં હોને કે કસ્દ સે આએ હુએ હૈં. હમ ને ઈન કો લોહે કે પુલ પર રોક રખા હૈ ઔર આપ કો ઈત્તિલા' દેને આયા હૂં,

લિહાઝા ઈન કે મુતઅલ્લિક ક્યા હુક્મે શાહી હૈ ? હિરક્લ બાદશાહ ને હઝરત યુકના સે કહા કિ આપ શાહી દરબાર સે ચંદ મુસાહિબ કો અપને હમરાહ લે કર લોહે કે પુલ પર જાઓ ઔર તહ્કીક કરો કિ મઆમલા ક્યા હૈ ? ઔર વહ લોગ હલ્બ કે બાશિન્દે હોંગે તો આપ ઈન કો ઝરૂર પહચાનતે હોંગે. અગર વહ આને વાલે મઝ્લૂમ ઔર મુસીબતઝદા મા'લૂમ હોં, તો ઉન કો શહર મેં લે આઓ ઔર અગર મઆમલા બર-અક્સ હૈ તો મુઝે ઈત્તિલા' કરો, ફિર મૈં જો મુનાસિબ હોગા વહ હુક્મ દૂંગા.

હઝરત યુકના ને હિરક્લ કે દરબાર સે ચંદ મુસાહિબ અપને સાથ લિયે ઔર લોહે કે પુલ પર આએ, જહાં પુલ કે મુહાફિઝોં ને દો સૌ (200) આદમિયોં કો શહર મેં દાખિલ હોને સે રોક રખા થા. દર અસ્લ વહ તમામ હઝરત યુકના કે સાથી થે જો હઝરત ફઝ્લ બિન અબ્બાસ કે લશ્કર કે સાથ હલ્બ સે એ'ઝાઝ આએ થે ઔર એ'ઝાઝ સે ઈન કો સાથ લે કર હઝરત યુકના બ-જાનિબે ઈન્તાકિયા રવાના હુએ થે ઔર અસ્નાએ રાહ ઈન સે અલગ હો કર દૂસરે રાસ્તે સે ઈન્તાકિયા આએ થે. હઝરત યુકના ને અન્જાન બન કર ઈન કે અહવાલ પૂછે, સબ કે નામ, પતા ઔર દીગર શનાખ્ત પૂછી ઔર યહાં આને કા સબબ દર્યાફત કિયા. ઉન્હોં ને અપને નામ પત્તે બતાએ ઔર હલ્બ પર અરબોં ને કબ્ઝા કર લિયા હૈ ઔર હમારા સબ કુછ લૂટ લિયા. હમ બે ઘર વ બે સામાન હો ગએ હૈં ઔર હમ વહાં સે જાન બચા કર ભાગે હૈં ઔર યહાં પનાહ વ આસરા ઢૂંઢને કી ગરઝ સે આએ હૈં. થોડી દૈર તક હઝરત યુકના ને ઈન સે મુતફર્રિક મઆમલાત કે મુતઅલ્લિક પૂછ ગછ કી ઔર ફિર અપને સાથ આએ હુએ મુસાહિબોં સે કહા કિ યહ લોગ વાકઈ હલ્બ કે બાશિન્દે હૈં ઔર મુસીબત ઝદા હૈં. ફિર ઈન દો સૌ (200) આદમિયોં કો લે કર હઝરત યુકના હિરક્લ બાદશાહ કે પાસ આએ ઔર સૂરતે હાલ સે આગાહ કિયા. હિરક્લ બહુત ખુશ હુવા ઔર ઉસ ને હમદર્દી કા ઈઝહાર કરતે હુએ અપને મહલ કે સામને એક વસીઅ હવેલી મેં ઈન કો હઝરત યુકના કે સાથ ઠહરાયા. **ઈસ તરહ હઝરત યુકના અપને સાથિયોં કે સાથ ઈસ્લામ કે દુશ્મને આ'ઝમ કે મહલ કે સામને હી કયામ પઝીર હો ગએ ઔર અપને સાથિયોં સે મશ્વરા કરતે થે કિ ઈન્તાકિયા કો ફતહ કરને કા આસાન તરીકા ક્યા તજ્વીઝ કરના ચાહિયે.**

હિરક્લ કી બેટી ઝૈતૂન કી હઝરત યુકના કે સાથ મરઈશ સે વાપસી :-

હિરક્લ બાદશાહ કી સબ સે છોટી બેટી કા નામ "ઝૈતૂન" થા. હિરક્લ ને ઝૈતૂન કી શાદી "**મરઈશ**" કે હાકિમ "**નસ્તૂરસ**" કે સાથ કી થી. નસ્તૂરસ લડાઈ કે ફન

કા માહિર ઔર દિલૈર જંગજૂ થા. ઉસ કી શુજાઅત કી વજહ સે લોગ ઉસ કો ''**સૈફુસ સરાબા**'' કહતે થે. નસ્તૂરસ યર્મૂક કી લડાઈ મેં હિરક્લ બાદશાહ કે લશ્કર મેં મૌજૂદ થા ઔર જંગે યર્મૂક કે બારહવેં દિન વહ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે હાથોં કત્લ હુવા થા. નસ્તૂરસ કી મૌત કે બા'દ ઈસ કી બીવી ઝૈતૂન ને અપને બાપ હિરક્લ કો ખબર ભેજી કિ મુઝ કો ''મર્ઈશ'' મેં અરબોં કા બહુત ખૌફ મહ્સૂસ હોતા હૈ, લિહાઝા એક લશ્કર ભેજ કર મુઝ કો અપને પાસ ઈન્તાકિયા બુલા લો.

જબ હિરક્લ કે પાસ ઈસ કી બેટી કા પૈગામ પહુંચા તો હિરક્લ ને હઝરત યુકના કો બુલાયા ઔર સૂરતે હાલ સે આગાહ કરતે હુએ કહા કિ મેરી નિગાહ મેં તુમ સે બઢ કર ભરોસા મન્દ દૂસરા કોઈ શખ્સ નહીં. અપની લખ્તે જિગર કો મરઈશ સે ખૈરો આફિયત કે સાથ યહાં લે આને કી ઝિમ્મેદારી તુમ્હારે સિવા કિસી કો નહીં સૌંપ સક્તા ઔર મુઝ કો તુમ પર એ'તમાદે કામિલ હૈ કિ મેરા કામ તુમ બ-ખૂબી અન્જામ દોગે. હઝરત યુકના ને ફરમાયા કિ આપ ને મુઝ કો ઈસ કાબિલ સમઝા યહ મેરી ખુશ કિસ્મતી હૈ. મૈં આપ કા યહ હુક્મ ઝરૂર બજા લાઉંગા. હિરક્લ ને હઝરત યુકના કો દો હઝાર કા લશ્કર દિયા ઔર અપની બેટી ઝૈતૂન કો લેને ''મરઈશ'' નામી મકામ પર ભેજા. હઝરત યુકના દો હઝાર કા રૂમી લશ્કર લે કર મરઈશ ગએ ઔર ઝૈતૂન કો સાથ લે કર ઈન્તાકિયા કી તરફ રવાના હુએ, લૈકિન વાપસી મેં ઉન્હોં ને જાને વાલે રાસ્તા કે બજાએ બડી શાહરાહ ઈખ્તિયાર કી ઔર ઉસ રાસ્તે સે આને કા ઈન કા યહ મક્સદ થા કિ અસ્નાએ રાહ ઈસ્લામી લશ્કર કા કોઈ જાસૂસ યા કોઈ મુઆહદી મિલ જાએ, તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ઈત્તિલા' કર દૂં કિ મૈં ઈન્તાકિયા પહુંચ ગયા હૂં. નીઝ મૈં ને હિરક્લ બાદશાહ કા એ'તમાદ હાસિલ કર લિયા હૈ ઔર આપ ઈન્તાકિયા કી તરફ કૂચ કરને કા કસ્દ કરેં. ઈન્શા અલ્લાહ ઈન્તાકિયા અન્કરીબ ફતહ હો જાએગા.

હઝરત યુકના મરઈશ સે વાપસ ઈન્તાકિયા આતે હુએ જબ ''મુર્જુદ દીબાજ'' નામી મકામ પર પહુંચે તો લશ્કર કે આગે ચલને વાલા ગિરોહ (તલીઆ) બિજલી કી સુરઅત સે વાપસ આયા ઔર હઝરત યુકના કો ઈત્તિલા' દી કિ કરીબ મેં અરબોં કા એક છોટા લશ્કર પડાવ ડાલે હુએ હૈ. યહ ખબર સુન કર હઝરત યુકના કી ખુશી કી ઈન્તિહા ન રહી, લૈકિન ઉન્હોં ને અપની ખુશી કે આસાર ચેહરે પર નમૂદાર નહીં હોને દિયે, બલ્કિ અપને સાથ કે રૂમી લશ્કર કો હોશિયાર રહને ઔર એહતિયાત બરતને કી તાકીદ કી ઔર યહ તમ્બીહ ફરમાઈ કિ અગર દુશ્મન સે મુકાબલા હો તો યહ કૌશિશ કરના કિ

ઈન કો ઝિન્દા કૈદ કર લો, તાકિ ઈન કૈદિયોં કો હિરક્લ બાદશાહ કી ખિદમત મેં પૈશ કર કે બાદશાહ કી ખુશનૂદી હાસિલ કર લેં, ઈલાવા અઝીં હિરક્લ બાદશાહ અન્કરીબ અરબોં સે જંગ કરને કા ઈરાદા રખતા હૈ. ઈસ જંગ મેં અગર હમારા કોઈ કૈદી અરબોં કે હાથોં સે છુડાના હોગા, તો યહ અરબ કૈદી કે ઈવઝ મેં હમ અપને કૈદી કો છુડા સકેંગે. યહ હુક્મ નાફિઝ કર કે હઝરત યુકના ને ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં કો શહીદ હોને સે બચાને કી તર્કીબ તજવીઝ કી થી. ફિર હઝરત યુકના રૂમી લશ્કર કો લે કર ઉસ મકામ કી તરફ આગે બઢે જહાં અરબોં કા લશ્કર મુકીમ થા. હઝરત યુકના કા લશ્કર કરીબ આતે હી વહ લશ્કરે અરબ ચૌકન્ના ઔર હોશિયાર હો ગયા ઔર મુકાબલા કે લિયે ઉઠ ખડા હુવા ઔર લશ્કર કે સિપાહિયોં ને સલીબેં બુલન્દ કીં. સલીબેં દેખ કર હઝરત યુકના સમઝ ગએ કિ યહ લશ્કર અરબોં કા ઝરૂર હૈ લૈકિન મુસલ્માન અરબોં કા નહીં બલ્કિ નસ્રાની અરબોં કા હૈ. ઈન નસ્રાની અરબોં ને દેખા કિ કરીબ આને વાલે લશ્કર મેં ભી સલીબેં બુલન્દ હૈં, તો વહ ભી મુત્મઈન હો ગએ કિ યહ લશ્કર હમારે કિસી દુશ્મન કા નહીં બલ્કિ રૂમી લશ્કર હૈ. દોનોં લશ્કર કરીબ હુએ ઔર એક દૂસરે સે મિલે. અરબોં કે લશ્કર કે સરદાર ને પુકાર કર કહા કિ હમ સલીબ કે પરસ્તાર ઔર તાબે' હૈં, તુમ કૌન હો ?

હઝરત યુકના ને જવાબ દિયા કિ હમ હિરક્લ બાદશાહ કે લશ્કરી હૈં. લિહાઝા દોનોં લશ્કરોં ને એક દૂસરે કો સલામ કિયા ઔર ગર્મ જૌશી સે મુલાકાત કી ઔર એક દૂસરે કી નિહાયત તા'ઝીમ કરતે હુએ મર્હબા ઔર ખુશ આમદીદ કહા ઔર ખૈરિયત પૂછી. હઝરત યુકના ને ફરમાયા કિ મૈં હિરક્લ બાદશાહ કી દુખ્તર ઝૈતૂન કો મરઈશ લેને ગયા થા ઔર અબ ઈન્તાકિયા વાપસ જા રહા હૂં. અરબ મુતનસ્સિરા કે લશ્કર કા સરદાર જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની કા બેટા ''**અબ્હમ બિન જબલા**'' થા. અબ્હમ બિન જબલા ને કહા કિ મૈં ''**અદ્રગમા**'' નામી મકામ સે ગલ્લા લે કર હિરક્લ બાદશાહ કે પાસ ઈન્તાકિયા જા રહા હૂં. રાહ મેં ''**મુર્જ વાબિક**'' નામી મકામ પર હમ કો મુસલ્માનોં કા એક છોટા ગિરોહ મિલ ગયા ઔર ઉસ સે હમારી મુડભૈડ હો ગઈ. ઉસ છોટે ગિરોહ કે સાથ હમારી લડાઈ કા યહ આલમ થા કિ હમ ઈન કા એક આદમી માર ડાલતે, તો જવાબ મેં વહ હમારે લશ્કર કે તીન ચાર આદમિયોં કો કત્લ કર ડાલતે. લૈકિન ઈન કી તા'દાદ હમારે મુકાબલા મેં બહુત કમ થી, લિહાઝા હમ ગાલિબ આએ. ઈન કે કુછ આદમિયોં કો હમ ને માર ડાલા, કુછ કો કૈદ કર લિયા હૈ ઔર કુછ ભાગ ગએ. ફિર ઉસ ને હઝરત યુકના કો મુસલ્માન કૈદિયોં કો દિખાયા. હઝરત યુકના ને દેખા કિ

ઈસ્લામી લશ્કર કે દો સૌ મુજાહિદ મુશ્કેં બંધી હૂઈ હાલત મેં કૈદ હૈં ઔર ઈન કૈદિયોં મેં **હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર સહાબીએ રસૂલ** ભી હૈં. હઝરત યુકના કો બહુત હી રંજ ઔર સદમા હુવા, લૈકિન ઉન્હોં ને કડવા ઘૂંટ પીતે હુએ અપને રંજ કો ઝાહિર નહીં હોને દિયા. ઔર મુસલ્માન કૈદિયોં કી જાન બખ્શી કી તર્કીબ સોચને લગે. બ-ઝાહિર ઉન્હોં ને અબ્હમ બિન જબલા કે કામ કી તા'રીફ કી ઔર દો સૌ મુસલ્માનોં કો કૈદ કરને કી મુબારકબાદી દી. ફિર દોનોં લશ્કર સાથ મેં ઈન્તાકિયા કી જાનિબ રવાના હુએ. દોનોં લશ્કર કે સિપાહિયોં કે કદમ ઈન્તાકિયા કી તરફ આગે બઢ રહે થે, **લૈકિન હઝરત યુકના કા દિમાગ ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં કી રિહાઈ કી સબીલ નિકાલને મેં મશ્ગૂલ થા.**

❀ હઝરત ઝિરાર કી ગિરફ્તારી :-

કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ કી ફતહ કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન અલ જર્રાહ ને હઝરત ઝિરાર બિન અલ-અઝવર કો તકરીબન તીન સૌ સવારોં પર સરદાર મુકર્રર કર કે મુર્જ વાબિક કે ઈલાકે કી તરફ ભેજા થા ઔર ઈન કો હુક્મ દિયા થા કિ વહાં કે ઈલાકે કો તાખ્ત વ તારાજ કરેં. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર કે સાથિયોં મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે ગુલામ હઝરત સફીના રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ભી શામિલ થે. હઝરત ઝિરાર કે ગિરોહ કે સાથ એક રૂમી મુઆહદી રાસ્તા બતાને કે લિયે ગયા હુવા થા. હઝરત ઝિરાર કે ગિરોહ ને "**મુર્જ વાબિક**" પહુંચ કર તવક્કુફ કિયા ઔર રાત વહાં બસર કર કે દૂસરે દિન સુબ્હ રવાના હોને કા ફૈસલા કિયા. લિહાઝા રાત કે વક્ત તમામ મુજાહિદીન સફર કી કુલ્ફત દૂર કરને કી ગરઝ સે ઈસ્તિરાહત કર રહે થે કિ અચાનક અબ્હમ બિન જબલા ગસ્સાની સોએ હુએ મુજાહિદોં પર આ પડા. અબ્હમ બિન જબલા કે સિપાહિયોં ને કઈ મુજાહિદોં કો નીંદ કી હાલત મેં ઘોડે કી ટાપોં સે રૌંદ ડાલા ઔર કઈ મુજાહિદોં પર તલવારોં કી શદીદ ઝર્બેં લગાઈં. એક અજીબ શૌર વ ગુલ બુલન્દ હુવા. જિસ કો સુન કર હઝરત ઝિરાર બૈદાર હો ગએ, જસત લગા કર અપને ઘોડે પર સવાર હુએ ઔર ઈન કે સાથ એક સૌ મુજાહિદ ભી મુસલ્લહ હો કર સવાર હો ગએ ઔર અબ્હમ બિન જબલા ગસ્સાની કે હમ્લા કા દિફાઅ શુરૂ કિયા. હઝરત ઝિરાર ને અપને સાથિયોં કો પુકાર કર કહા કિ ઐ મર્દાને અરબ ! હમારે દુશ્મન મુતનસ્સિરા અરબ હૈં ઔર નાગાહ હમ પર આ પડે હૈં. તુમ ઈન કા મુકાબલા કરને મેં બુઝદિલી મત કરો ક્યૂં કિ હમારે આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો અલૈહ વ સલ્લમ ને ફરમાયા હૈ કિ "اَلْجَنَّةُ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوْفِ" યા'ની "**જન્નત તલવારોં કે સાયા કે નીચે હૈ.**" હઝરત ઝિરાર કે કલામ ને મુજાહિદોં મેં એક જૌશ

પૈદા કર દિયા ઔર મુજાહિદોં ને દિલૈરી સે નસ્રાનિયોં કા મુકાબલા કિયા. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર શૈર કી તરહ ગરજતે થે ઔર દુશ્મનોં કો અપની તલ્વાર સે ખાક વ ખૂન મેં મિલાતે. કિસી કો ભી ઈન કે કરીબ જાને કી હિમ્મત નહીં હોતી. હઝરત ઝિરાર પૂરે જૌશો ખરૌશ સે મુકાબલા કર રહે થે કિ અચાનક હઝરત ઝિરાર કે ઘોડે ને ઠોકર ખાઈ ઔર ઘોડા હઝરત ઝિરાર કો લે કર મુંહ કે બલ ગિરા. હઝરત ઝિરાર ને ઉઠ ખડે હોને કી કૌશિશ કી મગર રિકાબ મેં પાઊં ઉલઝ ગયા ઔર ઘોડે કે જિસ્મ કે નીચે દબ ગયા. હઝરત ઝિરાર અપના પાઊં નિકાલને કે લિયે તાકત આઝમા રહે થે કિ આઠ દસ નસ્રાની અરબ ઈન પર ટૂટ પડે ઔર ઈન કો દબોચ લિયા ઔર કૈદ કર લિયા. હઝરત ઝિરાર કે ગિરફ્તાર હોતે હી મુજાહિદોં કે હૌસલે પસ્ત હો ગએ ઔર નૌબત યહ હૂઈ કિ દો સૌ મુજાહિદ ગિરફ્તાર હુએ ઔર કુછ મુજાહિદ ઝિન્દા બચ કર ભાગ નિકલે.

❀ હઝરત સફીના કો શૈર કી મદદ :-

હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ઔર ઈન કે સાથ દો સૌ મુજાહિદોં કો કૈદ હોતા દેખ કર **હઝરત સફીના** (હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે ગુલામ) દુશ્મનોં કી નઝરોં સે બચ કર ભાગે. ઈન કો ભાગતે હુએ કિસી ને ભી નહીં દેખા, લિહાઝા વહ દુશ્મન કે તઆકુબ સે મામૂન હો કર બે તહાશા ભાગ રહે થે તાકિ જલ્દ અઝ જલ્દ વહ હલ્બ પહુંચ જાએં ઔર મુજાહિદોં કી ગિરફ્તારી કે હાદસે કી ખબર પહુંચા દેં. જલ્દી હલ્બ પહુંચને કે ઈરાદા સે ઉન્હોં ને શાહરાહ છોડ કર જંગલ સે ગુઝરને વાલા દરમ્યાની રાસ્તા ઈખ્તિયાર કિયા. હઝરત સફીના જંગલ મેં રાસ્તા ભૂલ ગએ, લૈકિન ફિર ભી બગૈર તવક્કુફ મુસલ્સલ ભાગ રહે થે કિ અચાનક ઈન કે સામને એક બડા શૈર આ કર ખડા હો ગયા. શૈર કો દેખતે હી હઝરત સફીના રુક ગએ. બયાબાન જંગલ, ન કોઈ સાથી ન કોઈ રાહી, ન કોઈ મૂનિસ, ન કોઈ મદદગાર. અકેલી જાન, તને તન્હા, જંગ કી મશક્કત બરદાશ્ત કરને કે બા'દ મુસલ્સલ રાહ તય કરને કી વજહ સે જિસ્મ થક કર ચૂર, સામને મૌત અપના જબડા ફાડ કર ખડી, ઘડી દો ઘડી મેં લુક્મએ અજલ બન જાને કા અંદેશા હૈ. **અબ ક્યા હોગા ઔર ક્યા કરૂં ?** ઈસ કશ્મકશ મેં હઝરત સફીના ને શૈર કી જાનિબ દેખા, તો શૈર ઈન પર નિગાહેં જમા કર ઘૂર ઘૂર કર દેખ રહા હૈ ઔર ઐસા લગ રહા થા કિ એક હી જસત મેં વહ ઉન પર આ પડેગા ઔર ઈન્હેં ફાડ કર રખ દેગા. ઐસે માયૂસી ઔર ના-ઉમ્મીદી કે આલમ મેં **હઝરત સફીના કો એક હી સહારા નઝર આયા.** કૌનેન કે માલિક વ મુખ્તાર, મુસીબત ઝદોં કી **મુસીબત દૂર ફરમાને વાલે પ્યારે આકા વ મૌલા** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી ઝાતે ગિરામી કી તરફ રુજૂઅ કિયા ઔર શૈર કો અપને આકા

વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી દુહાઈ દી. ફિર ક્યા હુવા ?

ઈમામે અર્બાબો સેયર વ તવારીખ અલ્લામા મુહમ્મદ બિન અમ્ર વાકદી ફરમાતે હૈં :

“સફીના ગુલામે રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ કિ ઝિરાર બિન અલ-અઝવર કે સાથ મૌજૂદ થે, જિસ વક્ત વહ કૈદ કિયે ગએ થે. પસ જબ રાત હૂઈ ચલે ઔર ભાગે સફીના બ-ઉમ્મીદ પહુંચને કે પાસ અબૂ ઉબૈદા બિન અલ જર્રાહ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે. પસ સામને આયા ઈન કે એક બડા શૈર અસ્નાએ રાહ મેં, પસ કહા ઉન્હોં ને “یـا اَبـا الْـحَـارِثْ! اَنَا مولى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمْ” “ઐ અબૂલ હારિસ ! (યા’ની ઐ શૈર) મેં રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કા ગુલામ હું” ઔર યહ મેરા હાલ હૈ. પસ મુતવજ્જેહ હુવા શૈર દર-આં હાલાંકિ હિલાતા થા વહ અપની દુમ કો યહાં તક કિ ખડા હુવા સફીના કે પહલૂ મેં ઔર ડકારા ઉસ ને. સફીના ને બયાન કિયા હૈ કિ ચલા મૈં ઔર શૈર મેરે પહલૂ મેં થા. તા આંકિ આયા મૈં અપની સુલહ કી જગહ મેં ફિર છોડા ઉસ ને મુઝ કો ઔર ચલા ગયા.” (હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ અલ્લામા વાકદી, સફહા : 344)

નાઝેરીન ગૌર ફરમાએં ! હઝરત સફીના રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો સહાબીએ રસૂલ હૈં. હુઝૂરે અક્દસ કે સોહબત યાફ્તા હૈં. અર્સએ દરાઝ તક ખિદમતે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ મેં રાત દિન હાઝિર રહને કા શરફ હાસિલ કિયા હૈ. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી ઝબાને ફૈઝ તર્જુમાન સે લાખોં અહાદીસ વ મસાઈલ સમાઅત કિયે હૈં. શિર્ક, કુફ્ર, હલાલ, હરામ, જાઈઝ, નાજાઈઝ, ઔર દીગર અહકામ કી તા’લીમ બારગાહે રિસાલત મઆબ સે હાસિલ કી હૈ. વહ હઝરત સફીના ને મુસીબત કે વક્ત અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી દુહાઈ દી ઔર વહ ભી કિસી ઈન્સાન કો નહીં બલ્કિ ઈન્સાન કો ફાડ ખાને વાલે શૈર બબર કો દી. હઝરત સફીના કા એ’તકાદ કિતના પુખ્તા થા ? કૈસા યકીને કામિલ થા ? જંગલ કે શૈર જો ઈન્સાન કી બોલી ન જાને, ન સમઝે, લૈકિન ઈસ કે બા-વુજૂદ હઝરત સફીના શૈર કો મુખાતબ કર કે કહતે હૈં કિ ઐ શૈર ! મૈં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કા ગુલામ હૂં. હઝરત સફીના કા એ’તકાદ થા કિ યહ શૈર અગર ચે ઈન્સાનોં કી લુગત નહીં જાનતા, લૈકિન તમામ કાઈનાત કે આકા મૌલા

સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો ઝરૂર જાનતા હૈ, સિર્ફ જાનતા હી નહીં બલ્કિ માનતા ભી હૈ. અગર ઉસ કો મૈં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી દુહાઈ દૂંગા, તો યકીનન વહ મુઝ કો ઝરર નહીં પહુંચાએગા. ઔર હુવા ભી ઐસા હી. **હઝરત સફીના કી ઝબાન સે હુઝૂર અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી દુહાઈ સુન કર ખૂંખાર શૈર બકરી બન ગયા ઔર અપની દુમ હિલાને લગા.** ગોયા વહ ઝબાને હાલ સે કહ રહા હૈ કિ ઐ સફીના ! જિસ બારગાહે રિસાલત મઆબ કે તુમ ગુલામ હો, ઉસી ઝાતે વાલા સિફાત કે વુજૂદ કે સદકે મેરા વુજૂદ હૈ. મેરી ક્યા મજાલ કિ ઈસ બારગાહ કે ગુલામ કો તક્લીફ પહુંચાઉં બલ્કિ તુમ્હારી ખિદમત અન્જામ દેના મેરી સઆદત હૈ. ચલો મૈં તુમ્હારા રાહબર ઔર નિગેહબાન બન કર સાથ ચલતા હૂં ઔર તુમ કો જહાં જાના હૈ વહાં તક પહુંચા દેતા હૂં. ચુનાન્ચે વહ શૈર હઝરત સફીના કે સાથ બ-હૈસિયતે રાહબર હલ્બ તક ગયા :

અપને મૌલા કી હૈ બસ શાન અઝીમ જાનવર ભી કરેં જિન કી તા’ઝીમ

સંગ કરતે હૈં અદબ સે તસ્લીમ પૈડ સજદે મેં ગિરા કરતે હૈં

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

લૈકિન,અફ્સોસ !

દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન કા અકીદા યહ હૈ :

- ઈમામુલ મુનાફિકીન **મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી** ને લિખા હૈ કિ :

“શિર્ક કી મુખ્તલિફ શક્લેં :

“અક્સર લૌગ પીરોં કો ઔર પૈગમ્બરોં, ઈમામોં ઔર શહીદોં કો ઔર ફરિશ્તોં ઔર પરિયોં કો મુશ્કિલ કે વક્ત પુકારતે હૈં ઔર ઈન સે મુરાદેં માંગતે હૈં ઔર ઈન કી મન્નતેં માનતે હૈં ઔર હાજત બરઆવરી કે લિયે ઈન કી નઝ્ર વ નિયાઝ કરતે હૈં ઔર બલા કે ટલને કે લિયે અપને બેટોં કી ઈન કી તરફ નિસ્બત કરતે હૈં, કોઈ અપને બેટે કા નામ અબ્દુન્નબી રખતા હૈ, કોઈ અલી બખ્શ, કોઈ નબી બખ્શ, કોઈ પીર બખ્શ, કોઈ મદારબખ્શ, કોઈ સાલાર બખ્શ, કોઈ ગુલામ મુહિયુદ્દીન ઔર ઈન કે જીને કે લિયે કોઈ કિસી કે નામ કી ચોટી રખતા હૈ, કોઈ કિસી કે નામ કી બધી પહનાતા હૈ,

કોઈ કિસી કે નામ કે કપડે પહનાતા હૈ, કોઈ કિસી કે નામ કી બેડી ડાલતા હૈ, કોઈ કિસી કે નામ કા જાનવર કરતા હૈ, કોઈ મુશ્કિલ કે વક્ત દુહાઈ દેતા હૈ, કોઈ અપની બાતોં મેં કિસી કે નામ કી કસમ ખાતા હૈ.''

હવાલા : તક્વિયતુલ ઈમાન, મુસન્નિફ : મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી

નાશિર : દારુસ સલ્ફિયા, બમ્બઈ, સફહા : 16

તક્વિયતુલ ઈમાન કી મુન્દરજા બાલા ઈબારત શિર્ક કે ફત્વે કા એટમ બોમ્બ હી હૈ કિ કલમ કે એક ઝટકે સે મિલ્લતે ઈસ્લામિયા કે લાખોં નહીં બલ્કિ કરોડોં મુસલ્માનોં કો મુશ્રિક કહ દિયા. ઈસ એક ઈબારત કી તર્દીદ મેં મુદલ્લલ દલાઈલ પર મુશ્તમિલ એક ઝખીમ કિતાબ મુરત્તબ હો સક્તી હૈ, લૈકિન યહાં હમ ઈસ ઈબારત સે સર્ફ નઝર કરતે હુએ ઈસ ઈબારત કે જુમ્લે **''કોઈ મુશ્કિલ કે વક્ત દુહાઈ દેતા હૈ''** કી તરફ તવજ્જોહ કરને કી કારેઈને કિરામ સે ઈલ્તિમાસ કરતે હૈં કિ ઈમામુલ મુનાફિકીન ને તક્વિયતુલ ઈમાન મેં મુશ્કિલ કે વક્ત કિસી કી દુહાઈ દેને કો શિર્ક લિખા હૈ, લૈકિન સહાબીએ રસૂલ હઝરત સફીના ને શૈર કે હમ્લે સે મહફૂઝ રહને કે લિયે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી દુહાઈ દી. **અગર હુઝૂરે અક્દસ કી દુહાઈ દેના શિર્ક હોતા, તો ક્યા હઝરત સફીના દુહાઈ દેતે ?** અગર બ-કૌલ મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી દુહાઈ દેના શિર્ક હૈ, તો હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી દુહાઈ દેને વાલે સહાબીએ રસૂલ હઝરત સફીના પર ક્યા હુક્મ નાફિઝ હોગા ? નાઝેરીન ફૈસલા કરેં.

અલ-કિસ્સા ! હઝરત સફીના શૈર કે હમરાહ મસાફત તય કર કે જબ હલ્બ કે કરીબ મહફૂઝ મકામ પર પહુંચ ગએ, તો વહ શૈર વાપસ લૌટ ગયા. ફિર હઝરત સફીના ઈસ્લામી લશ્કર મેં આએ ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ઔર દો સૌ મુજાહિદોં કી ગિરફ્તારી કી ખબર દી ઔર અબ્હમ બિન જબલા ગસ્સાની કે ના-ગહાની હમ્લે કી તફસીલ સુનાઈ. ઈસ સાનેહા કી ખબર ઈસ્લામી લશ્કર મેં ફૈલી તો તમામ મુજાહિદીન મગ્મૂમ હો ગએ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બહુત રોએ. હઝરત ઝિરાર કી બહન હઝરત ખૌલા બિન્તે અઝવર ઔર હઝરત સાબિર બિન ઔસ કી વાલેદા હઝરત મઝ્રૂઆ બિન્તે અમલૂક હુમૈરિયા ભી બહુત રોઈ, લૈકિન કિસી ને ભી સબ્ર કા દામન હાથ સે ન છોડા.

હઝરત ઝિરાર ઔર ઇન કે સાથિયોં કી હિરક્લ કે સામને પૈશી :-

હઝરત યુકના ''મુર્જે વાબિક'' સે અબ્હમ બિન જબલા ગસ્સાની કે લશ્કર કે હમરાહ હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ઔર દો સૌ મુજાહિદ કૈદિયોં કો લે કર ઈન્તાકિયા કી જાનિબ રવાના હુએ. હઝરત યુકના રાસ્તે ભર મુજાહિદોં કી જાન બચાને કી ફિક્ર કરતે રહે ઔર ઈસ કી તર્કીબ સોચતે રહે. જબ ઈન કા લશ્કર ઈન્તાકિયા સે થોડે ફાસ્લે પર થા, તો હઝરત યુકના ને એક શખ્સ કો હિરક્લ બાદશાહ કે પાસ પૈશગી ભેજ દિયા ઔર હિરક્લ કી બેટી ઝૈતૂન કી આમદ ઔર સાથ મેં ઈસ્લામી લશ્કર કે દો સૌ મુજાહિદોં કો કૈદ કર લાને કી ઈત્તિલા' ભૈજ દી. હઝરત યુકના કી ભૈજી હૂઈ ખબર સુન કર હિરક્લ બાદશાહ ખુશી મેં ઝૂમ ઉઠા ઔર ઉસ ને શહર કે તમામ કનીસા કો ઉમદા ફર્શ ઔર રૌશની સે આરાસ્તા કરને કા હુક્મ દિયા. ગુરબા વ મસાકીન કો દિલ ખોલ કર ખૈરાત તક્સીમ કી ઔર અર્બાબે સલ્તનત કો ખિલ્અતેં દીં ઔર લશ્કર કો હુક્મ દિયા કિ ઝૈતૂન ઔર યુકના કા શાનદાર ઈસ્તિક્બાલ કિયા જાએ. હિરક્લ ને અપને ભતીજે **''ફૌરીન''** કો ભી લશ્કર કે સાથ ઈસ્તક્બાલિયા રસ્મ કી અદાયગી કે લિયે ભૈજા. પૂરે ઈન્તાકિયા મેં હિરક્લ કી બેટી કી આમદ કી ખબર ફૈલ ચુકી થી ઔર અહ્લે ઈન્તાકિયા ઉમદા ઔર ફાખિરા લિબાસ સે મુઝય્યન હો કર ઈસ્તિક્બાલ કે લિયે ખડે થે ઔર એક જશ્ન કા માહૌલ ઈન્તાકિયા શહર મેં કાઈમ હો ગયા થા. જબ હઝરત યુકના કા લશ્કર ઈન્તાકિયા શહર મેં દાખિલ હુવા, તો હિરક્લ કે લશ્કર ને બાદશાહ કી દુખ્તર કે એહ્તેરામ મેં સવારી સે ઉતર કર પા-પ્યાદા હો કર ઉસ કી તા'ઝીમ કી ઔર ખૈર મકદમ કિયા. ઈન્તાકિયા કે બાશિન્દોં ને નાકૂસ બજા કર, સલીબેં બુલન્દ કર કે ઔર કલ્મએ કુફ્ર બુલન્દ કર કે ઈસ્તિક્બાલ કિયા ઔર જુલૂસ કી શક્લ મેં ઝૈતૂન કો હિરક્લ કે મહલ કી તરફ લે કર ચલે. ઈસ્લામી લશ્કર કે દો સૌ મુજાહિદ ભી બ-હાલતે કૈદ મુશ્કેં બંધે હુએ સાથ મેં થે. અહ્લે શહર ઈન મુજાહિદોં કો ગાલિયાં દેતે ઔર ઈન કી તહકીર વ તજ્લીલ કરતે. બિલ-આખિર યહ જુલૂસ હિરક્લ બાદશાહ કે મહલ તક પહુંચા. ઝૈતૂન અપને બાપ સે ગર્મજૌશી સે મિલી. ફિર હિરક્લ ને હઝરત યુકના ઔર અબ્હમ બિન જબલા ગસ્સાની ઔર રોઉસાએ શહર કો અપને દરબાર મેં બુલાયા ઔર તમામ કૈફિયત પૂછી. હઝરત યુકના ને તમામ તફસીલ કહ સુનાઈ. ફિર હિરક્લ બાદશાહ ને ઈસ્લામ કે લશ્કર કે મુજાહિદ કૈદિયોં કો દેખને કી ખ્વાહિશ ઝાહિર કી. ચુનાન્ચે હઝરત ઝિરાર ઔર ઈન કે સાથિયોં કો હિરક્લ બાદશાહ કે સામને લાયા ગયા.

જબ હઝરત ઝિરાર ઔર ઈન કે સાથિયોં કો હિરક્લ બાદશાહ કે સામને લાયા ગયા, તો બાદશાહ કે મુસાહિબોં ને પુકાર કર મુજાહિદોં સે કહા કિ બાદશાહ કી તા'ઝીમ બજા લાઓ ઔર ઈસ કે સામને સજદા કરો. લૈકિન કિસી ભી મુજાહિદ ને ઈસ કી બાત કી તરફ ઈલ્તિફાત નહીં કિયા, ગોયા ઉન્હોં ને કુછ સુના હી નહીં,ઔર ઈસી તરહ ખડે રહે. તબ મુસાહિબોં કે સરદાર ને કહા કિ હમ તુમ કો બુલન્દ આવાઝ સે પુકાર કર કહતે હૈં કિ બાદશાહ કો તા'ઝીમ કા સજદા કરો, લૈકિન તુમ હમારે કહને પર કાન નહીં ધરતે ? હઝરત ઝિરાર ને ફરમાયા કિ હમ ખુદા કે સિવા કિસી ભી મખ્લૂક કો સજદા નહીં કરતે. ક્યૂં કિ હમારે નબી સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને ગૈરે ખુદા કો સજદા કરને સે મના' ફરમાયા હૈ. ફિર હિરક્લ ને તમામ મુજાહિદોં સે મુખાતબ હો કર કહા કિ મૈં તુમ સે તુમ્હારે દીન કે મુતઅલ્લિક કુછ સવાલ પૂછના ચાહતા હૂં લિહાઝા તુમ મેં સે કૌન શખ્સ મેરે સવાલોં કે જવાબ દેગા ? તમામ મુજાહિદોં ને **સહાબીએ રસૂલ હઝરત કૈસ બિન આમિર અન્સારી** કી જાનિબ ઈશારા કરતે હુએ કહા કિ હઝરત કૈસ બિન આમિર તમામ હાલાત વ વાકેઆત વ મો'જિઝાતે રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ સે વાકિફીયત રખતે હૈં, લિહાઝા વહ જવાબ દેંગે.

ફિર હિરક્લ બાદશાહ ને વહી, બેઅસત, નમાઝ, રોઝા, ઝકાત, એક નૈકી કે ઈવઝ દસ નૈકી કા સવાબ, મો'જિઝાત, મરાતિબે ઉમ્મત, બશારતે હઝરત ઈસા મુતઅલ્લિક નબીએ આખિરુઝ ઝમાન, દુરૂદ શરીફ ઔર મે'રાજ કે મુતઅલ્લિક સવાલાત કિયે. હઝરત કૈસ બિન આમિર ને હિરક્લ કે હર સવાલ કા કુરઆન કી આયત કી દલીલ પૈશ કર કે જવાબ દિયા. હઝરત કૈસ બિન આમિર ને ઐસે તસલ્લી બખ્શ જવાબ મરહમત ફરમાએ કિ જિન કો સુન કર હિરક્લ બાદશાહ મુત્મઈન હો ગયા. ઔર ઉસ કે ચેહરે સે ઈત્મિનાન વ તસલ્લી કે આસાર નમૂદાર હોને લગે. ગોયા હિરક્લ કો જિસ જવાબ કી તલબ વ ખ્વાહિશ થી, વહ ઉસે હાસિલ હો ગયા. હિરક્લ બાદશાહ કો મુત્મઈન હોતા દેખ કર એક મુતઅસ્સિબ રૂમી ને બાદશાહ કા ઝહન મુન્તશિર ઔર પરાગન્દા કરને કી ફાસિદ નિય્યત સે કતેઅ કલામ કરતે હુએ દરમિયાન મેં બોલા કિ ઐ બાદશાહ ! ઈસ અરબ ને જિસ નબી કા ઝિક્ર કિયા હૈ વહ તો અભી તક મબ્ઊસ હી નહીં હુએ, બલ્કિ અબ હોંગે. ઉસ બતરીક કી બાત સુન કર **હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર આગ બગોલા હો ગએ** ઔર ઈન કે ચેહરે કા રંગ સુર્ખ હો ગયા. આપ કૈદ કી હાલત મેં થે, લૈકિન બતરીક રૂમી કી કિઝ્બ બયાની આપ સે બરદાશ્ત ન હૂઈ, કૈદિયોં કે ઝુમરે મેં હોતે હુએ ચિલ્લા કર જો જુમ્લે ઈર્શાદ ફરમાએ, વહ ઈમામ અર્બાબે સેયર વ તવારીખ હઝરત અલ્લામા મુહમ્મદ

બિન અમ્ર વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ ને અપની કિતાબ મેં ઈસ તરહ નક્લ ફરમાએ હૈં :

"પસ કહા ઉસ બતરીક ને કિ ઐ બાદશાહ જિસ નબી કા તૂ ને ઝિક્ર કિયા હૈ વહ બા'દ અઝીં મબ્ઊસ હોંગે. ઝિરાર બિન અલ-અઝવર ને કહા કિ ઝૂટી હૈ યહ ડાઢી નાપાક તેરી, ઐ કુત્તે રૂમ કે, ઔર વહી નબીએ અરબી મબ્ઊસ વ મશ્હૂર તૌરાત વ ઈન્જીલ ઔર ઝબૂર ઔર ફુરકાન મેં હૈં, ઔર વહ હમારે નબી હૈં, મગર પર્દએ કુફ્ર ને બાઝ રખા હૈ તુમ કો ઈન કે પહચાનને સે"

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 348)

હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ને શૈર કી તરહ ગરજતે હુએ અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી અઝ્મતે શાન બયાન ફરમાઈ ઔર બારગાહે રિસાલત મેં ગુસ્તાખી કરને વાલે રૂમી બતરીક કી તઝલીલ કરતે હુએ દન્દાન શિકન જવાબ દે કર ઉસ કો મબ્હૂત વ ખામૌશ કર દિયા :

ખાક હો જાએં અદૂ જલ કર મગર હમ તો રઝા
દમ મેં જબ તક દમ હૈ ઝિક્ર ઉન કા સુનાતે જાએંગે

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત ઝિરાર ને શાહી દરબાર મેં ભરી મહફિલ મેં જિસ રૂમી બતરીક કી સરઝનિશ કી થી વહ શાહી દરબાર કા હાશિયા નશીં ઔર બહુત હી બા અસર શખ્સ થા. તમામ બતારેકા ઉસ કો અપના મખ્દૂમ વ મત્બૂઅ માનતે થે, લિહાઝા ઉસ રૂમી બતરીક ને ઈસ મઆમલે કો અપના ઝાતી મઆમલા બના લિયા ઔર તમામ બતારેકા કો ઉક્સાયા, તમામ બતારેકા મુશ્તઈલ હો કર ઉઠ ખડે હુએ ઔર હિરક્લ બાદશાહ કે સામને આ કર કહા કિ ઈસ અરબ ને હમારે મઝહબી પેશ્વા કી શાન મેં બે અદબી કી હૈ ઔર આપ કે સામને ભરી મહફિલ મેં બર-સરે આમ દીને મસીહ કે રહબર કી તૌહીન વ તજલીલ કર કે દર હકીકત દીને મસીહ કી તૌહીન કી હૈ ઔર **યહ હર્કત ના-કાબિલે બરદાશ્ત હૈ.** હિરક્લ બાદશાહ ને તમામ બતારેકા કો મુશ્તઈલ ઔર ખશમનાક દેખા, તો વહ ઘબરાયા કિ અગર ઈન કો મુત્મઈન ન કિયા ગયા તો ખૌફ હૈ કિ યહ તમામ મિલ કર મેરે ખિલાફ અલમે બગાવત બુલન્દ કર દેંગે. લિહાઝા હિરક્લ ને હઝરત કૈસ બિન આમિર સે પૂછા કિ દરમિયાન મેં બોલને વાલા યહ શખ્સ કૌન હૈ ? હઝરત કૈસ બિન આમિર ને જવાબ દેતે

હુએ ફરમાયા કિ યહ ઈસ્લામી લશ્કર કે મશ્હૂર શેહસવાર ઔર સહાબીએ રસૂલ હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર હૈં. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર કા નામ સુનતે હી હિરક્લ બાદશાહ ચૌંક પડા. બૈતુલ લહિયા કે મકામ મેં આપ ને રૂમી સરદાર વર્દાન કે બેટે હુમરાન કો જબ માર ડાલા થા, તો આપ કી શુજાઅત વ દિલૈરી કી દાસ્તાન હિરક્લ કે કાનોં તક પહુંચી થી. લિહાઝા હિરક્લ ને પૂછા કિ ક્યા યહ વહી હૈં જિન કે મુતઅલ્લિક મૈં ને સુના હૈ કિ વહ કભી સવાર હો કર તો કભી પૈદલ ઔર કભી ઝિરહ પહન કર તો કભી નન્ગે બદન લડતા હૈ ? હઝરત કૈસ બિન આમિર ને ફરમાયા કિ હાં ! યહ વહ હી હૈં. હિરક્લ ને બતારેકા કી દિલજૂઈ કરને કે લિયે હુક્મ દિયા કિ ઈસ કો સઝા દેને કા તમામ ઈખ્તિયાર મૈં તુમ કો દેતા હૂં. ઈસ શખ્સ ને હમારે મુઅઝ્ઝઝ બતરીક કી બે અદબી કરને કા જો સંગીન જુર્મ કિયા હૈ ઈસ જુર્મ કી સઝા તુમ હી તજવીઝ કરો ઔર અપને હાથોં સે હી સઝા દો. તુમ જો ભી સઝા તજવીઝ કરોગે, મૈં ઈસ સે મુત્તફિક હૂં.

તમામ બતારેકા ને યહ તય કિયા કિ ઈસ શખ્સ કો તલ્વાર કે એક વાર મેં ખત્મ ન કરેં બલ્કિ ઈસ કો તડપા તડપા કર કઈ દિનોં મેં મારેં. ઔર ઐસી ઈબ્રતનાક સઝા દેં કિ કિસી કો ભી હમારે મઝહબી પેશ્વા કી શાન મેં ગુસ્તાખી કરને કી જુર્અત ન હો. લિહાઝા ઉન્હોં ને હઝરત ઝિરાર કો કૈદિયોં કે ઝુમરે સે અલગ કર કે બીચ દરબાર મેં ખડા કિયા ઔર ઈન કો શદીદ જિસ્માની તકાલીફ પહુંચાને કી ગરઝ સે ઈન કે જિસ્મ કે મુખ્તલિફ આ'ઝા મેં તલવારોં કી નોકેં ચુભા ચુભા કર જિસ્મ કો ઈઝા રસાની કા તખ્તએ મશ્ક બનાયા. કુછ ઝાલિમોં ને અપની બર્છિયાં શાના ઔર કલાઈ કે ગોશ્ત મેં પૈવસ્ત કર કે બર્છિયોં કી નોકેં હડ્ડિયોં સે ટકરાઈ. ઘૂંસે ઔર લાતેં માર કર ઔર સર વ ડાઢી કે બાલ નૌચ કર સખ્ત ઝરર રસાની કી. મઝીદ બરાં ફહશ કલામી ઔર ગાલિયોં કી બૌછાર કર કે અપની સકાવતે કલ્બી કા મુઝાહિરા કિયા. અપને આપ કો મુહઝ્ઝબ કહલાને વાલોં ને બદ-તહઝીબી કી હદેં ઉબૂર કર દીં. હઝરત ઝિરાર કે જિસ્મ મેં ઈન ઝાલિમોં ને ચૌદહ તો શદીદ ઝખ્મ કર દિયે થે, લૈકિન હઝરત ઝિરાર ને ઉફ તક નહીં કિયા. અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી શાન મેં ગુસ્તાખી કરને વાલે કી તઝલીલ કરને કે સિલે મેં પહુંચાઈ જાને વાલી તક્લીફ ભી ઈન કો મર્ગૂબ વ પ્યારી થી :

અર્ઝુહો ફિદાકા ફઝિદ હર્કા યક શૌ'લા દિગર બરઝન ઈશ્કા

મૌરા તન મન ધન સબ ફૂંક દિયા યહ જાન ભી પ્યારે જલા જાના

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

ઝાલિમ રૂમિયોં ને હઝરત ઝિરાર કો ઈત્ના ઝદ વ કોબ કિયા કિ બૈઃ હૌશ હો ગએ. જબ હઝરત ઝિરાર બૈઃ હૌશ હો ગએ, તો ઝલીલ હોને વાલે બતરીક સરદાર ને બતારેકા સે કહા કિ ઈસ કી ઝબાન કાટ ડાલો. યહ સુન કર હઝરત યુકના બે ચૈન વ બે કરાર હો ગએ ઔર હિરક્લ બાદશાહ કે સામને આએ ઔર કહા કિ એક અરબ સિપાહી કો ઈતની અહ્મિયત દેની ક્યા મા'ની રખતા હૈ ? મેરી રાએ યહ હૈ કિ અગર લોગોં કે દિલોં પર ઈબ્રત ઔર હૈબત કા સિક્કા બિઠાના હૈ તો ઈસ શખ્સ કો ઈન્તાકિયા શહર કે વસ્ત મેં મજમ-એ કસીર જમા કર કે બર-સરે આમ સૂલી દેની ચાહિયે ઔર મૈં ચાહતા હૂં કિ યહ ખિદમત મૈં અન્જામ દૂં. ઔર યહ કામ કલ સુબ્હ તક કે લિયે મુઅખ્ખર કર દિયા જાએ ઔર મુજરિમ કો મેરે હવાલે કર દિયા જાએ. હિરક્લ બાદશાહ હઝરત યુકના કી ઝહાનત ઔર દૂર અન્દૈશી સે બે હદ મુતઅસ્સિર થા, લિહાઝા ઉસ ને હઝરત યુકના કી દરખ્વાસ્ત મન્ઝૂર કર લી. હઝરત યુકના કા મક્સદ યહ થા કિ ઈસ વક્ત મઆમલા ગર્મા ગર્મી કા હૈ, કલ સુબ્હ તક ઠંડા હો જાએગા, તબ દૂસરી કોઈ તર્કીબ ઈખ્તિયાર કરૂંગા, લૈકિન ઈસ વક્ત તો હઝરત ઝિરાર કી જાન બચા લૂં.

હઝરત યુકના કે લડકે ભી હલ્બ કે દો સૌ નૌ મુસ્લિમ રૂમિયોં કે સાથ આએ હુએ થે. હઝરત યુકના ને હઝરત ઝિરાર કો અપને કબ્ઝે મેં લે લિયા ઔર હઝરત યુકના ઔર ઈન કે સાહિબઝાદે અપને સાથિયોં કે હમરાહ હઝરત ઝિરાર કો બૈઃ હૌશી કી હાલત મેં અપની હવેલી મેં લે આએ. હઝરત ઝિરાર ગશી કે આલમ મેં થે, હઝરત યુકના ઔર ઈન કે શહઝાદે ને હઝરત ઝિરાર કે ઝખ્મ સાફ કિયે, દવા લગાઈ ઔર મર્હમ પટ્ટી કી. ઈન કો હૌશ મેં લાને કે લિયે ચેહરે પર પાની કા છિડકાવ જારી રખા. હલક મેં પાની, દૂધ ઔર દવા વગૈરા થોડે થોડે વક્ફા સે ડાલતે રહે. બિલ-આખિર હઝરત ઝિરાર કો હૌશ આયા. હઝરત યુકના કો અપને કરીબ દેખ કર ઈન કી આંખોં સે શૌ'લે બરસને લગે. હઝરત ઝિરાર ને સખ્ત ગુસ્સા ઔર નારાઝગી કા ઈઝહાર કરતે હુએ ફરમાયા કિ ઐ યુકના ! અફસોસ હૈ તુમ પર કિ તુમ ઈસ્લામ કબૂલ કરને કે બા'દ દુનિયા કી જાહ વ હશ્મત કી લાલચ મેં આ કર મુર્તદ હો ગએ હો. તબ હઝરત યુકના ને ઈન કો પૂરી કૈફિયત સમઝાઈ ઔર હિરક્લ કે સાથ મક્રો ફરૈબ કા પ્લાન સુનાયા. જિસે સુન કર હઝરત ઝિરાર બહુત ખુશ હુએ. ફિર હઝરત યુકના ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ખિદમત મેં ખત લિખા ઔર પૂરી સૂરતે હાલ સે આગાહ કિયા ઔર જલ્દ અઝ જલ્દ ઈસ્લામી લશ્કર કો લે કર ઈન્તાકિયા આ પહુંચને કી ગુઝારિશ કી, રાત મેં હી વહ ખત એક મુઆહદી કે સાથ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ખિદમત મેં ભેજ દિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત યુકના કા ખત મિલતે હી ઈસ્લામી લશ્કર કો ઈન્તાકિયા કી તરફ કૂચ કરને કા હુક્મ દિયા.

ઇસ્લામી લશ્કર કી ઇન્તાકિયા આમદ :-

દૂસરે દિન હિરક્લ બાદશાહ ને હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર કે સાથ દો સૌ મુજાહિદોં કો ભી શહીદ કર દેને કા ઈરાદા કિયા ઔર ઉસ ને કનીસ-એ શહર મેં બતારેકા ઔર રાહિબોં કો જમા કિયા ઔર અપને ઈરાદા સે મુત્તલેઅ કિયા. હઝરત યુકના ને ખડે હો કર હિરક્લ સે કહા કિ મુઝે મેરે મુખબિરોં ને ખબર દી હૈ કિ મુસલ્માનોં કા લશ્કર હલ્બ સે કૂચ કર કે ઈન્તાકિયા પર હમ્લા કરને આ રહા હૈ ઔર અન્કરીબ વહ યહાં પહુંચને વાલા હૈ લિહાઝા હમ ઈસ કા ભરપૂર મુકાબલા કરેંગે. જંગ મેં કિસ કો ગલ્બા હાસિલ હોગા યહ અમ્ર તો મશીયતે ખુદાવન્દી પર મૌકૂફ હૈ, લૈકિન જંગ કે દૌરાન હમારે કુછ લોગ ઈન કી કૈદ મેં જાએંગે. અગર આજ હમ ને ઈન દો સૌ મુસલ્માન કૈદિયોં કો માર ડાલા ઔર ઈસ અમ્ર કી ઈન કો ઈત્તિલા' હો ગઈ, તો હમારા આદમી કૈદ હોતે હી વહ ઈન્તિકામ કે જઝ્બે મેં ઉસ કો હલાક કર દેંગે, લિહાઝા મુનાસિબ યહ હૈ કિ હમ ઈન દો સૌ મુસલ્માનોં કો અપની હિરાસત મેં રહને દેં. ઔર અગર દૌરાને જંગ હમારે કિસી આદમી કો મુસલ્માનોં ને કૈદ કર લિયા તો હમ ઈન કૈદિયોં સે તબાદલા કર કે અપને આદમી કો છૂડા સકેંગે. ઔર અગર હમ કો જંગ મેં ફતહ હાસિલ હૂઈ ઔર હમારા કોઈ આદમી મુસલ્માનોં કી કૈદ મેં નહીં હોગા ઔર હમ કો તબાદલા કી ઝરૂરત ન હોગી, તો ઈન સબ કો હમ કત્લ કર દેંગે. લિહાઝા ઉજ્લત કર કે ઈન કો આજ કત્લ કરને સે બેહતર યહ હૈ કિ હમ ઈન કો અપની કૈદ મેં રખેં. ઈસ મેં હમારા કોઈ નુક્સાન નહીં. કૈદ મેં હોને કી વજહ સે વહ હમારે કબ્ઝા વ ઈખ્તિયાર મેં હોંગે, હમ જબ ચાહેંગે ઈન્હેં કત્લ કર સકેંગે.

હઝરત યુકના ને મઝીદ ફરમાયા કિ મૈં ને અપની રાએ પૈશ કી હૈ. ઈસ વક્ત યહાં પર અર્બાબે સલ્તનત ઔર બતારેકા કી એક બડી જમાઅત મૌજૂદ હૈ, આપ ઈન સે ભી મશ્વરા કર લેં ઔર ફિર જો ભી મુનાસિબ મા'લૂમ હો હુક્મ સાદિર ફરમાએં. હઝરત યુકના કી બાત સુન કર કનીસા મેં મૌજૂદ તમામ લોગોં ને હઝરત યુકના કી રાએ કી તાઈદ કી ઔર એક તજ્વીઝ પૈશ કી કિ ઈસ વક્ત હમ જિસ કનીસા મેં જમા હુએ હૈં, વહ શહર કે તમામ કનીસોં સે ઉમદા હૈ ઔર શહર કી હસીન વ જમીલ ખ્વાતીન ઔર લડકિયાં જમા હૈં. ઈલાવા અઝીં હર કિસ્મ કી ઝીનત કા સામાન ઔર દીબાજ કે કપડે વગૈરા ભી હૈ. હમ ઈન અરબોં કો યહ ચીઝેં દિખા કર દીન સે મુન્હરિફ કર દેંગે. મુલ્કે હિજાઝ કે ભૂકે ઔર ગરીબ ઈન ચીઝોં કો દેખ કર ઈસ કી તમાઅ મેં હમારે દીન કી તરફ રાગિબ હો જાએંગે ઔર ઈન કા ઈસ તરહ રાગિબ હોના ઈન કી પૂરી કૌમ કે લિયે બાઈસે નન્ગ વ

આર હોગા. બતારેકા કે ઈસ મશ્વરા કો કબૂલ કરતે હુએ હિરક્લ ને મુજાહિદ કૈદિયોં કો કનીસા મેં લાને કા હુક્મ દિયા. તમામ કૈદી મુજાહિદોં કો કનીસા મેં લાયા ગયા, લૈકિન ઉન્હોં ને દુનિયા કી ઝીનત વ મતાઅ કી તરફ મુત્લક ઈલ્તિફાત ન કિયા ઔર ઉસ સે બે નિયાઝ હો કર અપની નઝરેં નીચી કર લીં :

તઆલલ્લાહ ઈસ્તગ્ના તેરે દર કે ગદાઓં કા
કિ ઈન કો આર ફ્રિરોં શૌકતે સાહિબે કુરઆની હૈ

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

જૈશે ઈસ્લામ કે મુજાહિદોં કી યહ શાને ઈસ્તગ્ના દેખ કર બતરીક ને કહા કિ ઐ ગિરોહે અરબ ! કિસ ચીઝ ને તુમ્હેં બાઝ રખા હૈ કિ તુમ હમારે દીન કી તરફ પલટો ઔર હિરક્લ બાદશાહ કો ખુશ કર કે ઉસ સે દુનિયા કી ને'મતેં ઔર ખિલ્અતેં હાસિલ કરો. **હઝરત રિફાઆ બિન ઝહીર** ને જવાબ મેં ફરમાયા કિ હમ ઉન મેં નહીં, જો ઈમાન કો કુફ્ર સે બદલ દેં. અગર યે હમ કો તલ્વાર સે કાટ કર ટુકડે ટુકડે કર દોગે, તબ ભી હમ અલ્લાહ ઔર રસૂલ સે મુન્હરિફ નહીં હોને વાલે. હિરક્લ બાદશાહ કો ખુશ કર કે અલ્લાહ વ રસૂલ કો હમ નારાઝ કરના નહીં ચાહતે. તુમ હિરક્લ કી ખુશી ચાહતે હો ઔર હમ અલ્લાહ ઔર રસૂલ કી રઝા મન્દી ચાહતે હૈં :

દેવ તુઝ સે ખુશ હૈ ફિર હમ ક્યા કરેં
હમ સે રાઝી હૈ ખુદા ફિર તુઝ કો ક્યા ?

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

અલ-કિસ્સા ! મુજાહિદ કૈદિયોં કો ઈસ્લામ સે મુન્હરિફ કરને કી કૌશિશ મેં નાકામ હો કર હિરક્લ ને ઈન કો કૈદ ખાના મેં વાપસ ભેજ દેને કા હુક્મ દિયા ઔર હઝરત યુકના કી કૌશિશ સે મુજાહિદ કૈદિયોં કી જાનેં બચ ગઈ. ફિર હિરક્લ કનીસા સે અપને મહલ વાપસ આયા ઔર રૂમી લશ્કર કે સરદારોં કો હુક્મ દિયા કિ અરબોં કા લશ્કર અન્કરીબ ઈન્તાકિયા આ રહા હૈ, લિહાઝા અપની અપની ફૌજ કે દસ્તોં કો મુરત્તબ વ મુસ્તઅદ કરો ઔર જંગ કી તૈયારી મેં લગ જાઓ. ફિર હિરક્લ ને અહ્લે શહર કો દિલ ખોલ કર હથિયાર તક્સીમ કિયા ઔર કહા કિ શહરે ઈન્તાકિયા મુલ્કે શામ કા દારુસ-સલ્તનત હૈ. હમ ઈસ પર અરબોં કો કિસી ભી હાલ મેં કાબિઝ નહીં હોને દેંગે. લશ્કર ઔર રિઆયા દોનોં મિલ કર અરબોં કા મુકાબલા કરેંગે, સલીબ કી મદદ સે હમ

કો ઝરૂર ગલ્બા હાસિલ હોગા ઔર હમ અરબોં કો ભગા દેને મેં કામ્યાબ હોંગે. ઈસ્લામી લશ્કર ઈન્તાકિયા શહર પર હમ્લા કરને આ રહા હૈ, યહ ખબર શહર મેં આમ હો ગઈ થી, લિહાઝા ઈન્તાકિયા કા હર શહરી ઔર ફૌજી દેફાઈ અક્દામ ઔર મુકાબલએ જંગ કે લિયે ઝેહની તૌર સે આમાદા હો ચુકા થા. હિરક્લ બાદશાહ કી હૌસલા અફઝાઈ ને ઈન મેં લડને કા જૌશ વ જઝ્બા પૈદા કર દિયા થા. પૂરે ઈન્તાકિયા શહર ઔર કુર્બો જવાર મેં જંગ કા માહૌલ કાઈમ હો ગયા થા. ઔર વહ દિન ભી આ પહુંચા, જબ હિરક્લ અપને મુસાહિબોં કે હમરાહ રૂમી લશ્કર કા મુઆઈના કરને કી ગરઝ સે લશ્કર કે મુખ્તલિફ શો'બોં મેં ગશ્ત કર રહા થા કિ લોહે કે પુલ સે ચંદ સવાર ભાગ કર હિરક્લ કે પાસ આએ ઔર ઈત્તિલા' દી કિ અરબોં કા લશ્કર લોહે કે પુલ તક આ ગયા હૈ, બલ્કિ પુલ પર ભી કબ્ઝા કર લિયા હૈ ઔર પુલ ઉબૂર કર કે કિલ્લે કી તરફ આ રહા હૈ. ઈસ્લામી લશ્કર ને લોહે કે પુલ પર કબ્ઝા જમા લિયા હૈ, યહ સુન કર હિરક્લ કો બહુત તઅજ્જુબ હુવા. લિહાઝા ઉસ ને ખબર દેને વાલોં સે દર્યાફ્ત કિયા કિ પુલ કી નિગરાની કે લિયે પુલ કે દો બુર્જો મેં તઅય્યુનાત તીન સૌ મુહાફિઝોં ને મુકાબલા નહીં કિયા ? ઉન્હોં ને કહા કિ મુકાબલા કરના તો દર કિનાર, બુર્જો કે મુહાફિઝોં ને હી આગે બઢ કર મુસલ્માનોં કો પુલ સૌંપ દિયા ઔર મુસલ્માનોં કા લશ્કર બગૈર કિસી મુઝાહમત કે પુલ પાર કર રહા હૈ.

❀ મુહાફિઝોં કા અઝ ખુદ ઇસ્લામી લશ્કર કો પુલ સૌંપના :-

હિરક્લ બાદશાહ ને લોહે કે પુલ સે મુલહિક દો બુર્જ બનાએ થે ઔર ઉસ મેં તીન સૌ મુસલ્લહ મુહાફિઝ કો મુતઅય્યન કર રખા થા તાકિ વહ હર વક્ત વહાં મૌજૂદ રહ કર લોહે કે પુલ કી નિગેહબાની કરતે રહેં, ક્યૂં કિ ઈન્તાકિયા કે કિલ્લે તક પહુંચને કે લિયે લોહે વાલા પુલ પાર કરના લાઝિમી થા. લિહાઝા હિરક્લ બાદશાહ ને લોહે કે પુલ પર મુહાફિઝ મુતઅય્યન કર દિયા થા, તાકિ વહ ઈસ્લામી લશ્કર કો પુલ પાર કરને મેં મુઝાહિમ હોં ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે આને કી ખબર ભી કિલ્લે મેં પહુંચા દેં. ઈન તીન સૌ (300) મુહાફિઝોં પર હિરક્લ બાદશાહ કા એક દરબાન નિગરાની કરતા થા. એક દિન વહ દરબાન ચંદ સિપાહિયોં કો લે કર મુહાફિઝોં કી જાંચ પડતાલ કે લિયે હસ્બે મા'મૂલ ગયા તો ક્યા દેખા કિ તમામ મુહાફિઝ શરાબ કે નશે મેં લડખડા રહે હૈં ઔર પુલ કી નિગેહબાની મેં બે એહતિયાતી ઔર ગફ્લત બર્તી જા રહી હૈ, લિહાઝા હિરક્લ કે દરબાન ને અપને સાથ આએ સિપાહિયોં કો હુક્મ દિયા કિ હર એક કો પચાસ પચાસ કોડે મારો. લિહાઝા સિપાહિયોં ને તમામ મુહાફિઝોં કો પચાસ પચાસ કોડે માર કર ઈન કી

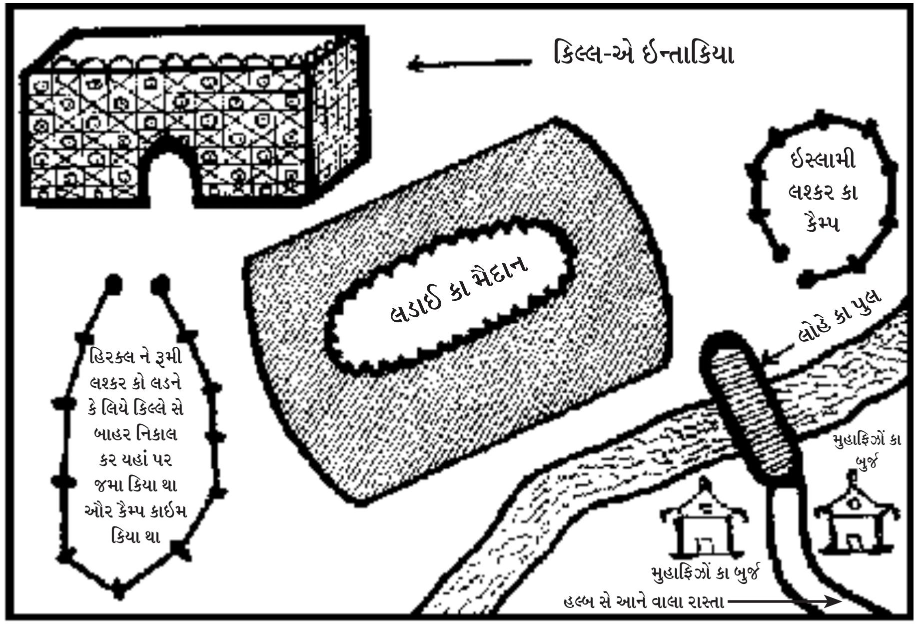
પીઠ કી ચમડી ઉધેડ ડાલી થીં. ઔર ઈન કો ધમકી દી થી કિ આજ તો સિર્ફ ઈતની સઝા દે કર છોડ દિયા હૈ. આઈન્દા અગર ઐસી ગલતી કી તો તુમ કો માર ડાલૂંગા, લિહાઝા વહ તમામ મુહાફિઝ જલે ભુને ઔર ઈન્તિકામ કી આગ દિલ મેં જલાએ, ગુસ્સે મેં ભરે હુએ થે. ઔર કીના સે સીને લબરેઝ કિયે હુએ થે. જબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈસ્લામી લશ્કર લે કર લોહે કે પુલ પર આએ, તો ઈન મુહાફિઝોં ને અપને લિયે અમાન હાસિલ કર કે પુલ કે દરવાઝે ખોલ દિયે. પુલ કે દરવાઝે ખુલતે હી ઈસ્લામી લશ્કર ને પુલ પર કબ્ઝા કર લિયા ઔર પુલ ઉબૂર કર કે કરીબ હી એક જગહ પર અપના કૈમ્પ કાઈમ કર દિયા.

❀ હિરક્લ ને રૂમી લશ્કર કો કિલ્લે સે બાહર નિકાલા :-

જબ હિરક્લ બાદશાહ ને ઈસ્લામી લશ્કર કે આને ઔર લોહે કા પુલ ઉબૂર કરને કી ખબર સુની, તો બડે કનીસા મેં તમામ મુલૂક ઔર બતારેકા કો જમા કિયા ઔર તક્રીર કરતે હુએ કહા કિ મૈં હમેંશા તુમ કો અરબોં કે તસલ્લુત ઔર ગલ્બે કે મુતઅલ્લિક આગાહ કરતા રહા, લૈકિન અબ વહ વક્ત આયા હૈ કિ અરબોં કા લશ્કર મુલ્કે શામ કે દારુસ-સલ્તનત ઔર બુઝુર્ગી કે તાજ કે ઘર તક આ ગયા. લિહાઝા અગર તુમ ને લડને મેં સુસ્તી ઔર બુઝદિલી કી, તો મુઝે ખૌફ હૈ કિ વહ હમારે શહર પર ભી કાબિઝ હો જાએંગે. હમારે માલો અસ્બાબ છીન લેંગે, હમારી ઔરતોં કો લોંડી ઔર હમારે બચ્ચોં કો ગુલામ બનાએંગે ઔર હમારે આબા વ અજ્દાદ ને બડી અકીદત સે જિન કનીસોં કો તા'મીર કિયા હૈ, ઈન કો મસ્જિદ બનાએંગે. હમારે દૈરોં ઔર સૂમુઓં કો ખૌદ કર વીરાના બનાએંગે. તુમ્હારે કિલ્લોં ઔર શહરોં કે માલિક બન જાએંગે, લિહાઝા તુમ અપને દીન, અપને શહર, અપને અહ્લો અયાલ, અપને માલો અસ્બાબ ઔર અપની ઈઝ્ઝત કે તહફ્ફુઝ કે લિયે જાન કી બાઝી લગા કર લડો, તાકિ હમારે બાપ દાદા કે નામ કો બટ્ટા ન લગે. વર્ના દુનિયા વાલે યહી કહેંગે કિ ઈન કે બાપ દાદાઓં ને કનીસે બના કર ઈન કો દિયે ઔર યહ ઈન કનીસોં કી હિફાઝત ન કર સકે ઔર ઈન કનીસોં કો મસાજિદ બનાને કે લિયે અરબોં કો સૌંપ દિયા. લિહાઝા આર ઔર નદામત સે બચને કે લિયે દિલૈરી ઔર જવાંમર્દી સે લડો, સલીબે આ'ઝમ કી મદદ તુમ્હારે સાથ હૈ ઔર તુમ કો ગલ્બા ઔર ફતહ હાસિલ હોગી.

હિરક્લ કી તક્રીર સુન કર સબ ને બ-યક ઝબાન કહા કિ કસમ હૈ હક્કે મસીહ કી ! હમ શિકસ્ત ઉઠાને કે મુકાબલે મેં મર જાના ઝિયાદહ મુનાસિબ જાનતે હૈં. આજ તક જો હુવા સૌ હુવા, લૈકિન અબ હમ ઐસી દિલૈરી કા મુઝાહિરા કરેંગે કિ અરબોં કે લિયે

રાહે ફરાર ઈખ્તિયાર કરને કે ઈલાવા કોઈ ચારા ન હોગા. ફિર હિરક્લ ને રૂમી લશ્કર કો કિલ્લે કે બાહર નિકલ કર મૈદાન મેં પડાવ કરને કા હુક્મ દિયા. હુક્મ મિલતે હી રૂમી લશ્કર કિલ્લે કે બાહર આયા ઔર લોહે કે પુલ કે ઉસ તરફ પડાવ કિયા. લોહે કે પુલ કે ઉસ તરફ ઈસ્લામી લશ્કર ને પડાવ કિયા થા. દોનોં લશ્કર આમને સામને પડાવ કિયે હુએ થે. ઔર દોનોં લશ્કર કે દરમિયાન મેં વાકેઅ વસીઅ મૈદાન કો જંગ કે લિયે ખાલી છોડ દિયા ગયા થા. ઝૈલ મેં દર્જ નક્શે કે મુઆઈના સે ઈસ્લામી લશ્કર હલ્બ કે રાસ્તા સે આ કર લોહે કે પુલ કે મુહાફિઝોં કે બુર્જ પર ઔર પુલ પર કાબિઝ હો કર પુલ ઉબૂર કર કે કિસ જગહ પર કૈમ્પ કાઈમ કિયા ઔર રૂમી લશ્કર ને કિલ્લે સે નિકલ કર કહાં પડાવ કિયા ઔર બીચ મેં લડાઈ કે લિયે મૈદાન ખાલી છોડા ઈન તમામ કા અંદાઝા નઝરે વાહિદ સે હો જાએગા.

❀ ઇસ્લામી લશ્કર કી જંગ મેં પહલ :-

જબ રૂમી લશ્કર કિલ્લે સે નિકલ કર મૈદાન મેં આયા, તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ સે ફરમાયા કિ ઐ અબૂ સુલૈમાન ! સગે રૂમી ને અપને લશ્કર કો લડને કે લિયે મૈદાન મેં ભેજા હૈ. અબ તુમ ક્યા મશ્વરા દેતે હો ? હઝરત ખાલિદ ને જવાબ દિયા કિ ઐ સરદાર ! રૂમી લશ્કર પર અપના રોઅબ ઔર દબદબા કાઈમ કરને કી ગરઝ સે હમ ભી ઈસ્લામી લશ્કર કી ઝીનત ઝાહિર કર કે ઈસ્લામ કી કુવ્વત ઔર

શાન વ શૌકત દિખાએં, ક્યૂં કિ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને કુરઆન મજીદ મેં ઈર્શાદ ફરમાયા હૈ :

وَاَعِـدُّوا لَهُـمْ مَـا اسْتَـطَعْتُمْ مِّنْ قُـوَّـةٍ وَّ مِـنْ
رِّبَـاطِ الْـخَيْـلِ تُـرْهِبُـوْنَ بِـهٖ عَدُوَّ اللّٰهِ وَعَدُوَّكُمْ

(સૂરતુલ અન્ફાલ, આયત : 60)

તર્જુમા : ઔર ઈન કે લિયે તૈયાર રખો જો કુવ્વત તુમ્હેં બન પડે ઔર જિતને ઘોડે બાંધ સકો કિ ઈન સે ઉન કે દિલોં મેં ધાક બિઠાવ જો અલ્લાહ કે દુશ્મન ઔર તુમ્હારે દુશ્મન હૈં.'' (કન્ઝુલ ઈમાન)

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા મશ્વરા કબૂલ કરતે હુએ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ્લામી લશ્કર કો શાન વ શૌકત કા મુઝાહિરા કરતે હુએ મૈદાન મેં ઉતારને કા ફૈસલા કિયા. આપ ને તમામ મુજાહિદોં કો મૈદાન મેં જાને કા હુક્મ દિયા ઔર હસ્બે ઝૈલ તર્તીબ સે કિસ્ત વાર ઈસ્લામી લશ્કર કો મૈદાન મેં ભેજા.

(1) હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ બિન અમ્ર બિન નુફૈલ અદવી કો નિશાન દે કર તીન હઝાર સવારોં કે સાથ રવાના કિયા.

(2) ફિર હઝરત રાફેઅ બિન હુમૈરા તાઈ કો નિશાન (અલમ) દિયા ઔર ઈન કે સાથ દો હઝાર સવારોં કો મૈદાન મેં ભેજા.

(3) ફિર હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક કો નિશાન (અલમ) દિયા ઔર તીન હઝાર સવાર ઈન કે હમરાહ ભેજે.

(4) ફિર હઝરત માલિક બિન હર્સ ઉશ્તર નખઈ કો નિશાન દે કર ઈન કે સાથ તીન હઝાર સવાર મૈદાન મેં ઉતારે.

(5) ફિર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કા બનાયા હુવા **''નિશાને એકાબ''** અતા ફરમાયા ઔર ઈન કે સાથ **''લશ્કરે ઝહફ''** કે દો હઝાર સવાર રવાના ફરમાએ.

(6) ફિર બાકી લશ્કર કો લે કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બઝાતે ખુદ મૈદાન મેં તશરીફ લાએ.

મૈદાન મેં આને કે બા'દ ઈસ્લામી લશ્કર કી સફ બન્દી કી ગઈ ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કી તર્તીબ દી ગઈ. ઈસ્લામી લશ્કર કે મૈદાન મેં આતે હી હિરક્લ ને અપના લશ્કર તર્તીબ દિયા.

❀ <u>હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ કા બતરીક બસ્તૂરસ સે મુકાબલા</u> :-

હિરક્લ ને રૂમી લશ્કર સે લડને કે લિયે સબ સે પહલે બતરીક "બસ્તૂરસ બિન રમન્દ" કો મૈદાન મેં ભેજા. બસ્તૂરસ લડાઈ કે ફન કા માહિર ઔર કુહના મશ્ક શુજાઅ થા. ઉસ કી બહાદુરી ઔર દિલૈરી કા ચર્ચા રૂમિયોં કે ઘર ઘર મેં હોતા થા. હિરક્લ કે લશ્કર મેં શામિલ હો કર વહ અમાલકા, ફારસ ઔર તુર્ક કે લશ્કરોં સે લડા થા. ઔર બહુત હી નુમાયા કારનામા અન્જામ દિયા થા. બતરીક બસ્તૂરસ ને લોહે કી ઝિરહ, ખૌદ વગૈરા ઈત્ના સામાને જંગ પહના થા કિ દૂર સે વહ લોહે કા ઈન્સાન નઝર આતા થા. દોનોં આંખ કી પુતલિયોં કે સિવા ઉસ કે જિસ્મ કા કોઈ ઉઝ્વ નઝર નહીં આતા થા. મૈદાન મેં આતે હી ઉસ ને લલકાર કર મુકાબિલ તલબ કિયા. ઈસ્લામી લશ્કર કી જાનિબ સે **કબીલા બની ઝર્ફ કે ગુલામ હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ** સવાર હો કર મૈદાન મેં આએ. દોનોં ને એક દૂસરે પર હમ્લા કર દિયા ઔર શમ્શીર ઝની શુરૂ હૂઈ, લૈકિન થોડી હી દૈર મેં હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ કે ઘોડે ને ઠોકર ખાઈ ઔર ઝમીન પર ગિરા. ઈસ મૌકે કા ફાઈદા ઉઠા કર બસ્તૂરસ હઝરત દામિસ પર કાબિઝ હો ગયા ઔર ઉન કો કૈદ કર કે રૂમી લશ્કર મેં ભાગ ગયા ઔર અપને ખૈમે મેં જા કર હઝરત દામિસ કો અપને ગુલામોં કો સૌંપ દિયા ઔર ઈન પર નિગરાની કરને કા હુક્મ દે કર વાપસ મૈદાન મેં લડને આયા. અબ ઉસ કા હૌસલા બુલન્દ હો ગયા થા. રૂમી લશ્કર કે સિપાહી ઉસ કી કામ્યાબી પર ઉસે મુબારકબાદી દે કર ઉસ કી હૌસલા અફ્ઝાઈ કર કે ઉસે ઉભારતે ઔર ઉક્સાતે થે. બતરીક બસ્તૂરસ ફૂલા ન સમાતા થા ઔર ઘમંડ ઔર ગુરૂર કે નશે મેં ચીખ ચીખ કર લડને વાલા તલબ કરતા થા.

❀ <u>હઝરત ઝેહાક બિન હસ્સાન કી મૈદાન મેં આમદ</u> :-

બતરીક બસ્તૂરસ કે પુકારને પર હઝરત ઝેહાક બિન હસ્સાન મા'રક-એ મૈદાન મેં આએ. હઝરત ઝેહાક બિન હસ્સાન શક્લ વ સૂરત મેં હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ સે ઈતની ઝિયાદહ મુશાબહત રખતે થે કિ અગર ઈન કો હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે કરીબ મેં ખડા કર દિયા જાએ તો ઈમ્તિયાઝ કરના મુશ્કિલ હો જાએ કિ કૌન હઝરત ખાલિદ હૈં ઔર કૌન હઝરત ઝેહાક હૈં ? ઈલાવા અઝીં હઝરત ઝેહાક બિન હસ્સાન ભી હઝરત ખાલિદ

કે ઢંગ ઔર તરીકે સે લડતે થે. ઈન કો લડતા હુવા દૈખ કર હર શખ્સ યહી ગુમાન કરતા કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ લડ રહે હૈં. હઝરત ઝેહાક બિન હસ્સાન ઔર બસ્તૂરસ મેં જંગ શુરૂ હૂઈ. દોનોં ને તલ્વાર ઝની કે કર્તબ દિખાએ. એક દૂસરે પર જિસ સુરઅત ઔર શિદ્દત સે વાર કરતે થે ઔર હર એક વાર કો ખાલી ફૈરને કે લિયે જિસ તરીકે સે વાર કો સિપર (ઢાલ) પર લેતા થા ઈસ કો દેખ કર દોનોં લશ્કર કે લોગ દંગ રહ ગએ. તલવારોં સે આગ કી ચિંગારિયાં ઉઠતી થીં. હઝરત ઝેહાક બિન હસ્સાન કે લડને કા ઢંગ દૈખ કર રૂમી લશ્કર કે સિપાહિયોં ને યહ સમઝા કિ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ હૈં. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા નામ પૂરે મુલ્કે શામ મેં ઈત્ના મશ્હૂર થા કિ બચ્ચા બચ્ચા આપ કે નામ સે વાકિફ થા ઔર આપ કી શુજાઅત વ દિલૈરી કી વહ હૈબત ઔર દબદબા થા કિ રૂમી લશ્કર કા હર સિપાહી આપ કા નામ સુન કર થર થર કાંપતા થા. જબ રૂમી લશ્કર મેં યહ બાત ફૈલી કિ બતરીક કે સામને લડને વાલે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ હૈં, તો હઝરત ખાલિદ કો દેખને કે લિયે રૂમિયોં મેં ધક્કા ધક્કી ઔર રેલા પીલી શુરૂ હો ગઈ. હર શખ્સ આગે બઢ કર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો કરીબ સે લડતા હુવા દેખને કા ખ્વાહિશમન્દ થા. પસ એક હુજૂમ ઔર ઈન્તિશાર બર્પા હો ગયા. લોગ એક દૂસરે કો ધક્કે દેને લગે ઔર ધક્કા લગને વાલે ગિરને લગે ઔર ગિરને વાલે અપના તવાઝુન બર-કરાર રખને કે લિયે ખૈમે કી રસ્સિયાં થામને લગે. નતીજતન ખૈમે મુન્હદિમ હોને લગે. બતરીક બસ્તૂરસ કી તરફ કે તમામ ખૈમે ગિર ગએ ઔર બસ્તૂરસ કા ખૈમા ભી મુન્હદિમ હો ગયા. બસ્તૂરસ કા ખૈમા ઝીનત ઔર આસાઈશ કે અસ્બાબ સે આરાસ્તા થા. પુર-તકલ્લુફ સામાન સે ખૈમા સજા હુવા થા. બસ્તૂરસ કી નશિસ્ત ગાહ બાદશાહ કે તખ્ત કે માનિન્દ બનાઈ ગઈ થી. ખૈમા મુન્હદિમ હોતે હી ઉસ કા તખ્ત વ દીગર અશ્યા દિર્હમ બરહમ હો ગઈં. ખૈમા કી વઝની ચૌબેં, રસ્સિયાં ઔર કડે વગૈરા તમામ અશ્યા ઉલટ પલટ હો ગઈં. હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ઈસી ખૈમા મેં બ-હાલતે કૈદ થે. બસ્તૂરસ કે ખૈમા કી નિગરાની ઔર ઈન્તિઝામ કે લિયે તીન અશ્ખાસ મુતઅય્યન થે. ખૈમા કે મુન્હદિમ હોને પર વહ તીનોં ખૈમા ફરાશ ઘબરાએ કિ અગર બસ્તૂરસ મા'રક-એ જંગ સે વાપસ આયા ઔર અપના ખૈમા ઈસ હાલ મેં પાયા તો હમારી ખૈર નહીં. અગર ઈસ કો ગુસ્સા આ ગયા તો હમારી ગર્દનેં ઉડા દેગા. લિહાઝા ઉન્હોં ને ખૈમા ખડા કરના શુરૂ કિયા, લૈકિન ખૈમા કી વઝન દાર ચૌબેં ઈન સે ઉઠતી નહીં થીં, લિહાઝા ઉન્હોં ને હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ સે હાથ બટાને કી દરખ્વાસ્ત કી. હઝરત દામિસ ને કહા કિ મૈં તુમ્હારી મદદ કિસ તરહ કર સકતા હૂં ? મેરે તો હાથ બંધે હુએ હૈં. મેરે હાથ ખોલ દો તો મૈં મદદ કર

સકતા હૂં. ખૈમા ફરાશોં ને હઝરત દામિસ કી વઝઅ-કતઅ દેખ કર યહ ગુમાન કિયા કિ યહ કોઈ અરબ સરદાર નહીં યા ઈસ્લામી લશ્કર કા શેહસવાર ભી મા'લૂમ નહીં હોતા. કોઈ મા'મૂલી ગુલામ લગતા હૈ લિહાઝા ઈસ સે મઝદૂરી કા કામ કરા લેં ઔર કામ પૂરા હો જાને કે બા'દ ફિર ઈસ કો બાંધ દેંગે, લિહાઝા ઉન્હોં ને હઝરત દામિસ કી મુશ્કેં ખોલ દીં. લૈકિન ઈન ખૈમા ફરોશોં કો મા'લૂમ નહીં થા કિ ગુલામ નઝર આને વાલા યહ મર્દે મુજાહિદ ઈસ્લામી લશ્કર કા શૈરે બબર હૈ.

હઝરત દામિસ ખૈમે કી ચૌબેં દુરુસ્ત કરને મેં ખૈમા ફરાશોં કી મદદ કરને લગે. ખૈમે મેં બસ્તૂરસ કે હથિયાર કાફી તા'દાદ મેં પડે થે. એક સે બઢ કર એક ઉમદા ઔર પાની દાર તલવારેં પડી હૂઈ થીં. ખૈમા ફરાશ કી મદદ કરતે હુએ અચાનક હઝરત દામિસ ને એક તલ્વાર ઉઠા લી ઔર અપને કરીબ વાલે ખૈમા ફરાશ કી ગર્દન ઉડા દી. યહ દેખ કર બાકી દોનોં ખૈમા ફરાશોં ને હઝરત દામિસ પર હમ્લા કિયા, લૈકિન હઝરત દામિસ ને બિજલી કી સુરઅત સે દોનોં કી ગર્દનેં માર દીં. ફિર હઝરત દામિસ ને ખૈમે મેં પડી એક બડી સન્દૂક કો ખોલા તો વહ સન્દૂક બતરીક કે ઉમદા લિબાસોં સે ભરા હુવા થા. હઝરત દામિસ ને ઉમદા લિબાસ પહન લિયા ઔર ખૈમે મેં પડે હુએ સામાને જંગ સે ઝિરહ, ખૌદ, વગૈરા પહન લિયે ઔર ફિર એક તલ્વાર લે કર બતરીક બસ્તૂરસ કે બંધે હુએ ઘોડોં મેં સે એક ઘોડે પર સવાર હો કર રૂમી લશ્કર મેં ઉસ જગહ આ કર ઠહરે, જહાં નસ્રાની અરબોં કા લશ્કર ખડા થા. હઝરત દામિસ ને બતરીક કે ખૈમે મેં પડે સામાને જંગ સે ઈત્ના સામાન પહન લિયા થા કિ ઈન કી દોનોં આંખોં કે સિવા જિસ્મ કા કોઈ હિસ્સા નઝર નહીં આતા થા. લિહાઝા કિસી કો ઈન પર શક નહીં હુવા. ફિર હઝરત દામિસ આહિસ્તા આહિસ્તા **અરબ મુતનસ્સિરા કે લશ્કર કે સરદાર ઔર જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની કે ભતીજે હાઝિમ બિન અબ્દ યગૂસ કે કરીબ આ કર ખડે હો ગએ** ઔર લોગોં કે સાથ હઝરત ઝેહાક બિન હસ્સાન ઔર બતરીક બસ્તૂરસ કી લડાઈ દેખને લગે.

હઝરત ઝેહાક ઔર બસ્તૂરસ બરાબર લડતે રહે, યહાં તક કિ દોનોં થક કર નિઢાલ હો ગએ ઔર અલગ હો ગએ. બસ્તૂરસ રૂમી લશ્કર મેં વાપસ લૌટ ગયા ઔર હઝરત ઝેહાક ઈસ્લામી લશ્કર મેં વાપસ તશ્રીફ લે આએ. જબ બસ્તૂરસ અપને ખૈમે પર આયા તો ક્યા દેખા કિ ઉસ કા ખૈમા મુન્હદિમ પડા હુવા હૈ ઔર ઉસ કે તીનોં ખાદિમ મક્તૂલ પડે હુએ હૈં ઔર હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ભી ગાઈબ હૈં. વહ સમઝ ગયા કિ યહ કામ હઝરત દામિસ ને હી કિયા હૈ, ઉસ ને શૌર વ ગુલ મચા દિયા ઔર ફૌરન હિરક્લ બાદશાહ કો ઈત્તિલા' દી. હિરક્લ ને હુક્મ દિયા કિ ઉસ કો ઢૂંઢ નિકાલો ઔર

ફૌરન ખત્મ કર દો. વહ શખ્સ હમારે લશ્કર મેં હી કહીં છુપા હુવા હોગા ક્યૂં કિ હમારે લશ્કર સે ભાગ કર કોઈ ભી શખ્સ સામને કી તરફ નહીં ગયા. હિરક્લ કા હુક્મ મિલતે હી રૂમી લશ્કર મેં ભગદડ મચ ગઈ ઔર હઝરત દામિસ કી તલાશ શુરૂ હૂઈ. એક હંગામા મચ ગયા ઔર શૌર વ ગુલ બુલન્દ હુવા. હઝરત દામિસ સમઝ ગએ કિ યહ સબ મેરી જુસ્તજૂ વ તલાશ મેં હો રહા હૈ. વહ હોશિયાર ઔર ચૌકન્ના હો ગએ ઔર અપની તલ્વાર નિકાલ કર કરીબ મેં ખડે જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની કે ભતીજે ઔર નસ્રાની અરબોં કે લશ્કર કે સરદાર હાઝિમ બિન અબ્દેયગૂસ પર તલ્વાર કી ઝર્બ મારી ઔર ઈસ કી ગર્દન ઉડા દી ઔર તૈઝી સે ઘોડા દૌડાતે હુએ ઈસ્લામી લશ્કર કી તરફ ભાગે. રૂમિયોં ને ઈન કા તઆકુબ કિયા, લૈકિન ઉન્હોં ને અપને ઘોડે કી બાગ ઢીલી છોડ દી ઔર ઘોડા હવા સે બાતેં કરતા હુવા બર્ક રફતારી સે ઈસ્લામી લશ્કર મેં પહુંચ ગયા. હઝરત દામિસ કો સહીહ વ સાલિમ વાપસ આતા દેખ કર મુજાહિદોં ને તહલીલ વ તક્બીર કી ફલક શગાફ સદાએં બુલન્દ કર કે ઈન કા ખૈર મકદમ કિયા. હઝરત દામિસ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ખિદમત મેં આએ ઔર પૂરી તફસીલ બયાન કી. સુન કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બહુત હી ખુશ હુએ ઔર દુઆ દી કિ તુમ્હારે હાથ કભી ન થકેં.

❁ <u>રૂમતુલ કુબરા કે હાકિમ કી તીસ હઝાર કે લશ્કર કે સાથ હિરક્લ કી મદદ કે લિયે આમદ</u> :-

જબ જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની કો અપને ભતીજે હાઝિમ બિન અબ્દ યગૂસ કે કત્લ હોને કી ખબર મિલી, તો વહ મિસ્લે શૌ'લ-એ આગ ભડક ઉઠા ઔર ખશમનાક હો કર હિરક્લ બાદશાહ કે પાસ આયા ઔર કહા કિ ઐ બાદશાહ ! મુસલ્માનોં કી જુર્અતેં બહુત બઢ ગઈ હૈં. આપ હમ કો હુક્મ દેં કિ હમ પૂરા લશ્કર લે કર અરબોં પર ટૂટ પડેં ઔર ઈન કા સફાયા કર દેં. મેરે ભતીજે કી મૌત કા સદમા મેરે લિયે ના-કાબિલે બરદાશ્ત હૈ. મેરે સીને મેં ઈન્તિકામ કી આગ શૌ'લા ઝન હૈ. ઈસ કો મેં અરબોં કા ખૂન પાની કી તરહ બહા કર ઠંડા કરના ચાહતા હૂં. હિરક્લ જબલા કો યલ્ગાર કા હુક્મ દેને વાલા હી થા કિ એક બતરીક દૌડતા હુવા આયા ઔર હિરક્લ કો ઈત્તિલા' દી કિ **રૂમતુલ કુબરા કા હાકિમ ફલીતાનૂસ** તીસ હઝાર કા લશ્કર લે કર હમારી કુમુક કરને આયા હૈ. યહ ખબર સુન કર હિરક્લ ને જબલા સે કહા કિ દેખો ! સલીબ હમ પર મેહરબાન હો ગઈ હૈ ઔર હમારી કુમુક કે લિયે રૂમતુલ કુબરા કા હાકિમ આ પહુંચા હૈ. લિહાઝા હમેં યલ્ગાર કરને મેં જલ્દ બાઝી નહીં કરની ચાહિયે બલ્કિ અબ રૂમતુલ કુબરા કે હાકિમ કે

લશ્કર કો સાથ લે કર હમ આઈન્દા કલ ઈસ્લામી લશ્કર પર યુરિશ કરેંગે, તાકિ ઝિયાદહ તાકત સે હમ હમ્લા આવર હો સકેં. ફિર હિરક્લ રૂમતુલ કુબરા કે હાકિમ કા ઈસ્તિક્બાલ કરને ગયા.

હિરક્લ ને રૂમતુલ કુબરા કે હાકિમ કા શાનદાર ઈસ્તિક્બાલ કિયા ઔર ઐન લડાઈ કે વક્ત ઉસ કે આને કો નૈક શગૂન જાના ઔર ફતહ વ ગલ્બા કી ઉમ્મીદ બાંધી ઔર ઈસ કી ખુશી મેં ઘન્ટે બજાએ ગએ ઔર નાકૂસ ફૂંકે ગએ. સલીબેં બુલન્દ કી ગઈ ઔર કલ્મએ કુફ્ર કે ના'રે લગાએ ગએ. હર તરફ એક અજીબ શૌર વ ગુલ હુવા. શહર ઈન્તાકિયા ઔર રૂમી લશ્કર મેં ભી યહ ખબર ફૈલી કિ રૂમતુલ કુબરા કા હાકિમ ફલીતાનૂસ અપને લશ્કર કે સાથ હિરક્લ બાદશાહ કી કુમુક કરને આ પહુંચા હૈ. જાસૂસોં ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ઈસ અમ્ર કી ઈત્તિલા' દી, ઈસ્લામી લશ્કર મેં તશ્વીશ ઔર ઈઝ્તિરાબ ફૈલા કિ અબ સાહિલી ઈલાકા કે હુક્કામ ઈન્તાકિયા આ કર હિરક્લ કી મદદ કરને જમા હો રહે હૈં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને બારગાહે ખુદાવન્દી મેં ખુશૂઅ ઔર ખુઝૂઅ કે સાથ દુઆ કી :

"ઐ મેરે અલ્લાહ ! પરાગન્દા કર દે ઈન કી જમ્ઈયત કો ઔર મુતફર્રિક કર દે ઈન કે કલમે કો ઔર હલાક કર દે ઈન કે લશ્કરોં કો, ઔર ઉખેડ દે ઈન કે કદમોં કો ઔર હમારે કલ્મે કો બુલન્દ ફરમા ઔર હમારી મદદ ફરમા, જૈસી કિ તૂ ને જંગે અહઝાબ કે દિન અપને હબીબ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી મદદ ફરમાઈ થી."

હઝરત મઆઝ બિન જબલ કા સાહિલી ઇલાકોં પર હમ્લા :-

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને સોચા કિ રૂમતુલ કુબરા કે હાકિમ કા અપને લશ્કર કે સાથ હિરક્લ કી કુમુક કરને આને કા મત્લબ યહ હૈ કિ મુલ્કે શામ કી તમામ રિયાસતેં હિરક્લ બાદશાહ કી કુમુક કે લિયે અપના લશ્કર ઈન્તાકિયા રવાના કરેંગી ઔર વહ તમામ મુત્તહિદ હો કર હમ સે લડેંગે, લિહાઝા અબ કોઈ રૂમી હાકિમ અપના લશ્કર ઈન્તાકિયા ન ભેજે બલ્કિ અપને હી ઈલાકે મેં મહદૂદ વ મુકૈયદ રહે, ઈસ કે લિયે લાઝિમી હૈ કિ ઈન કે ઈલાકોં મેં દહશત ફૈલાઈ જાએ, તાકિ વહ અપને ઈલાકા કી હિફાઝત કરને કે લિયે અપને અપને ઈલાકે મેં રુકે રહેં. લિહાઝા હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત મઆઝ બિન જબલ કો તીન હઝાર સવારોં કા લશ્કર દે કર સાહિલી

ઈલાકોં કી તરફ રવાના કિયા ઔર ઈન કો હુક્મ દિયા કિ સાહિલી ઈલાકોં મેં વાકેઅ શહરોં કો તાખ્ત વ તારાજ કરના શુરૂ કરો તાકિ ઈન ઈલાકોં કે હાકિમ અપને શહરોં કી હિફાઝત કે લિયે ફિક્ર મન્દ હોં ઔર હિરક્લ કી કુમુક કરને ઈન્તાકિયા આને કા કસ્દ ન કરેં. લિહાઝા હઝરત મઆઝ બિન જબલ તીન હઝાર સવારોં કો લે કર રવાના હુએ. ઔર સાહિલી ઈલાકોં કે શહરોં કો તાખ્ત વ તારાજ કરના શુરૂ કિયા. હઝરત મઆઝ બિન જબલ કિસી ભી શહર મેં પડાવ નહીં કરતે થે. બલ્કિ આંધી, તૂફાન કી તરહ કિસી શહર પર આ પડતે ઔર ફિર વહાં સે રવાના હો જાતે ઔર ફિર કિસી દૂસરે શહર પર ધાવા બોલ દેતે, લિહાઝા સાહિલી ઈલાકે કે શહરોં મેં દહશ્ત ફૈલ ગઈ કિ ઈસ્લામી લશ્કર હમારે ઈલાકે મેં ઘૂમ રહા હૈ ઔર ન જાને કબ હમ પર આ પડે, તમામ શહરોં કે હાકિમ અપને અપને શહર કી હિફાઝત કે સિલ્સિલે મેં ફિક્ર મન્દ હુએ ઔર જિન શહરોં કે હાકિમ અપના લશ્કર ભેજ કર હિરક્લ કી કુમુક કરને કા ઈરાદા રખતે થે, ઉન્હોં ને અપના લશ્કર ઈન્તાકિયા ભેજને કા ઈરાદા તર્ક કર દિયા ઔર અપને શહર કી હિફાઝત કરને મેં ઉલઝ ગએ.

હઝરત મઆઝ બિન જબલ સાહિલી ઈલાકોં કે શહરોં કો તાખ્ત વ તારાજ કરતે હુએ મુલ્કે શામ કે નસ્રાની અરબોં કે શહર **"બાબે જબલા"** તક પહુંચે. વહાં કા હાકિમ જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની કા ચચાઝાદ ભાઈ **અનાન બિન જર્હમ ગસ્સાની** થા. વહ હિરક્લ બાદશાહ કે બેટે કુસ્તુનતીન કા એક નમ્બર કા ચમચા થા. હિરક્લ કે બેટે ને તરાબુલુસ, એક્કા, સૂર ઔર કૈસારિયા નામી મકામાત સે રસદ ઔર ગલ્લા જમા કર કે હિરક્લ કે લશ્કર કે લિયે ઈન્તાકિયા રવાના કિયા થા ઔર ગલ્લા કા અઝીમ ઝખીરા ઈસ ને અનાન બિન જર્હમ ગસ્સાની હાકિમ જબલા કી નિગરાની મેં શહર કૈસારિયા સે રવાના કિયા થા. અનાન બિન જર્હમ ગલ્લા લે કર અપને કાફલે કે સાથ **"કૈસારિયા"** સે રવાના હો કર **"જબલા"** ઔર **"લાઝિકિયા"** નામી શહરોં કે દરમિયાન બર સરે રાહ થા કિ હઝરત મઆઝ બિન જબલ કે લશ્કર સે ઉસ કી ભેંટ હો ગઈ. હઝરત મઆઝ બિન જબલ કે લશ્કર ને ઉસ પર હમ્લા કર દિયા ઔર એક હી ગરદાવે મેં ઉસ કાફલે કા સફાયા કર દિયા ઔર તમામ ગલ્લે પર કબ્ઝા કર લિયા ઔર ફિર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ ઈન્તાકિયા વાપસ આ ગએ. હઝરત મઆઝ બિન જબલ કો કસીર મિક્દાર મેં ગલ્લા બ-તૌર માલે ગનીમત, સાથ લે કર લૌટને પર ઈસ્લામી લશ્કર મેં ખુશી કી લહર દૌડ ગઈ ઔર મુજાહિદોં ને તહલીલ વ તક્બીર કે ના'રે બુલન્દ કર કે ઈન કા શાનદાર ઈસ્તિક્બાલ

કિયા. ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં શૌર વ ગુલ બુલન્દ હોતા સુન કર હિરક્લ ને અપને જાસૂસોં કો ઈત્તિલા' લેને ભેજા. ઈન જાસૂસોં ને ઈત્તલાઈ દી કિ કુસ્તુનતીન ને કૈસારિયા સે રૂમી લશ્કર કે લિયે જો રસદ ભેજા થા, ઈસ કો મુસલ્માનોં ને છીન લિયા હૈ ઔર અપને કૈમ્પ મેં પહુંચા દિયા હૈ. ઔર રસદ આને કી ખુશી મેં ના'રોં કી સદાએં બુલન્દ હો રહી હૈં. હિરક્લ પર યહ મઆમલા બહુત શાક ઔર દુશ્વાર ગુઝરા ક્યૂં કિ લશ્કર કે લિયે રસદ કી સખ્ત ઝરૂરત થી ઔર જિસ રસદ કે આને કા વહ ઈન્તિઝાર કર રહા થા ઔર જિસ રસદ પર ઈસે એ'તમાદ થા વહ લૂટ ચુકા.

રૂમતુલ કુબરા કે હાકિમ ફલીતાનૂસ ઔર હિરક્લ બાદશાહ મેં ઇખ્તિલાફ :-

રૂમતુલ કુબરા કે હાકિમ ફલીતાનૂસ કા શાનદાર ઈસ્તિક્બાલ કર કે ઉસે હિરક્લ કે લશ્કર મેં લાયા ગયા ઔર ખૈમા નસબ કર કે ઠહરાયા ગયા. હિરક્લ કા ઈરાદા યહ થા કિ રૂમતુલ કુબરા કે હાકિમ કે આને કે દૂસરે હી દિન ઈસ્લામી લશ્કર પર યલ્ગાર કી જાએગી, જૈસા કિ ઉસ ને જબલા બિન ઐહમ સે કહા થા, લૈકિન રૂમતુલ કુબરા કે હાકિમ ને હિરક્લ કો ઈત્તિલા' દી કિ સાહિલી ઈલાકોં કે બડે શહરોં કે લશ્કર ભી કુમુક કરને અન્કરીબ આ રહે હૈં, લિહાઝા હિરક્લ ને ઈન કે પહુંચને તક હમ્લા મૌકૂફ કર દિયા. લૈકિન હઝરત મઆઝ બિન જબલ કી કયાદત મેં ઈસ્લામી લશ્કર કે દૌરા કરને સે ઈન ઈલાકોં કે લશ્કર ઈન્તાકિયા આને સે રુક ગએ. અલબત્તા કુર્બો જવાર કે છોટે છોટે કસ્બાત વ દિહાત સ્કબાબર્સ, તર્સૂસ, મસીસા, દરાસ, માહિયા, અક્સર, ફાગના ઔર મારેહા વગૈરા કે હાકિમ ઔર સરદાર અપને સાથ છોટે છોટે કાફલે લે કર આ પહુંચે, લૈકિન કિસી બડે શહર કા કોઈ લશ્કર અભી તક નહીં આયા. હિરક્લ ઈસી ઈન્તિઝાર મેં થા કિ ઈસ કો ઈત્તિલા' મિલી કી ઈસ્લામી લશ્કર ને હમારી રસદ વ ગલ્લા છીન લિયા હૈ, લિહાઝા ઉસ ને મઝીદ તવક્કુફ કરના ના-મુનાસિબ જાના ઔર રૂમી લશ્કર કો કૈમ્પ સે નિકલ કર મારક-એ મૈદાન મેં જાને કા હુક્મ દિયા. રૂમી લશ્કર કો તર્તીબ દેને કી ઝિમ્મેદારી હિરક્લ ને હઝરત યુકના કો સુપુર્દ કી. લિહાઝા હઝરત યુકના ને રૂમી લશ્કર કી સફ બન્દી ઔર તર્તીબ શુરૂ કી, લૈકિન ઈસ મેં કિસી કિસ્મ કી ઉમદગી ન થી. બે સલીકા ઔર ઘટિયા કિસ્મ કી સફ બન્દી ઔર તર્તીબ કી થી. હિરક્લ બાદશાહ અપને મુસાહિબોં, બતારેકા, મુલૂક ઔર સરદારોં કે હમરાહ લશ્કર કે સાથ મૈદાન મેં આયા થા. ઈસ્લામી લશ્કર ભી અપને કૈમ્પ સે નિકલ કર મૈદાન મેં આ ગયા થા. **દોનોં લશ્કર આમને સામને આ ગએ.**

હિરક્લ બાદશાહ કો ખુશ કરને કી ગરઝ સે રૂમતુલ કુબરા કા હાકિમ ફલીતાનૂસ હિરક્લ કે સામને આયા. ઝુક કર ઉસ કી તા'ઝીમ બજા લાતે હુએ કહા કિ ઐ બાદશાહ ! મૈં દો સૌ ફર્સખ (છ સૌ મીલ)સે સિર્ફ આપ કી તા'ઝીમ ઔર હઝરત મસીહ કી રઝા જૂઈ કી ગરઝ સે આયા હૂં. મુલ્કે શામ કે અક્સર બતારેકા ઈન અરબોં સે લડ ચુકે હૈં ઔર સબ કો આપ ને આઝમા લિયા હૈ, લૈકિન આજ મૈં સબ સે પહલે લડને કે લિયે નિકલને કા ઈરાદા રખતા હૂં, તાકિ મૈં અરબોં સે લડ કર અપને દિલ કો તસ્કીન દૂં. લિહાઝા આપ મુઝે મૈદાને જંગ મેં જાને કી ઈજાઝત મરહમત ફરમાએં. હિરક્લ ને કહા કિ ઐ મેરે ખૈર અંદેશ ઔર હમદર્દ ! મૈં તુમ્હારી મુહબ્બત ઔર જઝ્બએ ઈસાર કા તહે દિલ સે શુક્ર ગુઝાર હૂં, લૈકિન તુમ્હારા સબ સે પહલે મૈદાન મેં જાના મુનાસિબ નહીં, ક્યૂં કિ તુમ એક અઝીમ ઔર કદીમ રિયાસત કે બાદશાહ હો, ઔર તુમ્હારા ઈબ્તિદા હી મેં મૈદાન મેં જાના અરબોં કો અહ્‌મિયત દેને કા બાઈસ હોગા, પહલે હમારે લશ્કર કે આમ લોગ ઔર આમ સિપાહી જાએં, બા'દ મેં હમ સરદાર ઔર બાદશાહ લોગ મૈદાન મેં જાએંગે, તાકિ હમારા રોઅબ ઔર દબદબા બર-કરાર રહે. હિરક્લ કો જવાબ દેતે હુએ ફલીતાનૂસ ને કહા કિ ઐ બાદશાહ ! અબ રોઅબ વ દબદબા કી બાત મત કરો, હમારા રોઅબ ઔર દબદબા માઝી કી બાત હો ગઈ હૈ, અબ હમારા દબદબા કહાં હૈ ? અરબોં ને હમારે કામોં કો મોહમલ ઔર બેકાર કર દિયા હૈ, હમારે દીન કે પેશ્વાઓં ઔર બુઝુર્ગોં કો ઝલીલ વ ખ્વાર કર દિયા હૈ, હમારે માય-એ નાઝ શહરોં કો ઔર કિલઓં કો ફતહ કર કે ઈન પર કાબિઝ હો ગએ હૈં. હમારે લાખોં કી તા'દાદ પર મુશ્તમિલ મુસલ્લહ લશ્કરોં કો ઈન કે મુઠ્ઠી ભર બે સાઝ વ સામાન ગિરોહ ને શિકસ્ત દે દી હૈ. યહ સબ હમારી બુઝદિલી, તકલ્લુફાત, તસન્નોઅ ઔર હમારી દીન કી બે કદ્રી ઔર ઈસ સે ઈન્હરાફ કા નતીજા હૈ. જબ કિ યહ અરબ સખ્તી સે અપને દીન કી ઔર શરીઅત કી પાબન્દી કરતે હૈં ઔર ઈસ કા સિલા ઈન કો યહ મિલા હૈ કિ હમારા રોઅબ વ દબદબા ઝાઈલ હો કર ઈન કા રોઅબ વ દબદબા કાઈમ હો ગયા હૈ. બલ્કિ હમારે મુલ્ક પર કબ્ઝા ઔર તસલ્લુત કાઈમ હો ગયા હૈ. લિહાઝા અબ અપને રોઅબ વ દબદબે કી ગલત ફહમી મેં મત રહો. હમારા રોઅબ ઔર દબદબા એક ઝમાના મેં થા. લૈકિન અબ વહ નાબૂદ હો ગયા હૈ. ઔર મેરી એક બાત યહ ભી સુન લો કિ...

હાકિમ ફલીતાનૂસ મઝીદ કુછ કહના ચાહતા થા લૈકિન હિરક્લ કે બડે મુસાહિબ ને ચિલ્લા કર ઔર ડાંટતે હુએ ફલીતાનૂસ સે કહા કિ **બસ કરો. બહુત કુછ કહ લિયા.** અબ ઝિયાદહ બક બક કર કે બાદશાહ કે દિલ કો મઝીદ પરેશાન મત કરો. તુમ સે પહલે કઈ લોગોં ને બાદશાહ કો ઈસ કિસ્મ કી નસીહત કર કે અપની ઝહાનત કે આ'લા મૈઆર

કે ઈઝહાર કી બહુત કોશિશેં કી હૈં. બાદશાહ હમ સબ સે ઝિયાદહ ઈન બાતોં સે વાકિફ હૈ, લિહાઝા બાદશાહ કો નસીહત કરને કી કોઈ ઝરૂરત નહીં. ઈસ વક્ત હમ મૈદાને જંગ મેં હૈં. કિસી વઅઝ વ નસીહત કી મજલિસ મેં નહીં.

હિરક્લ કે બડે મુસાહિબ ને બર સરે આમ હાકિમ ફલીતાનૂસ કા મુંહ તોડ જવાબ દિયા ઔર ઉસ કે મન્સબ કા બિલ્કુલ લિહાઝ ન કરતે હુએ ઉસ કી તઝલીલ કી ઔર ઉસ કે મુંહ પર ઠીકરી રખ દી, લૈકિન હિરક્લ ને અપને મુસાહિબ કો ઈસ તરહ કી ગુફ્તગૂ કરને સે બાઝ ન રખા ઔર ન હી હાકિમ ફલીતાનૂસ કી તઝલીલ કરને પર કિસી કિસ્મ કી સરઝનિશ કી. લિહાઝા હાકિમ ફલીતાનૂસ સહમ ગયા ઔર મુંહ પસાર કર રહ ગયા. ઔર મુંહ ફુલા કર અપની જગહ જા કર ઠહર ગયા ઔર મૈદાન મેં જાને કા ઈરાદા તર્ક કર દિયા. હાકિમ ફલીતાનૂસ કો મુસાહિબ કી બાત સે ઝિયાદહ બુરા હિરક્લ કા ખામૌશ રહના લગા. ઉસે ગુસ્સા તો બહુત આયા, લૈકિન ગુસ્સા પી કર રહ ગયા. તહમ્મુલ સે કામ લેતે હુએ ગુસ્સે ઔર કદૂરત કો દિલ મેં છુપા લિયા, લૈકિન હિરક્લ કી જાનિબ સે ઉસ કે દિલ મેં સખ્ત નફરત પૈદા હો ગઈ.

ફિર હિરક્લ દિન ભર આમ સિપાહિયોં કો મૈદાન મેં ઉતારતા રહા. રૂમી સિપાહી મૈદાન મેં જાતા, લૈકિન ઈસ્લામી લશ્કર કા મુજાહિદ એક હી ગરદાવે મેં ઉસે ખાક વ ખૂન મેં મિલા દેતા. યહ સિલ્સિલા સુબ્હ તા શામ જારી રહા. હિરક્લ ને અપને લશ્કર સે કિસી ભી ઝી વકાર સરદાર યા અહ્મિયત વાલે બતરીક કો લડને કે લિયે નહીં ભેજા બલ્કિ મા'મૂલી કિસ્મ કે સિપાહિયોં કો મૈદાન મેં ભેજા. ઉસ કે રવય્યા સે ઐસા મહ્સૂસ હોતા થા કિ ઉસ કો જંગ સે રગ્બત વ દિલચસ્પી નહીં, બલ્કિ વહ રસમન જંગ કર રહા હૈ. ગુરૂબે આફતાબ સે બહુત પહલે હી ઉસ ને અપને લશ્કર કો કૈમ્પ મેં વાપસ જાને કા હુક્મ દે દિયા ઔર આફતાબ ગુરૂબ હોને કા ઈન્તિઝાર ભી નહીં કિયા. ગુરૂબે આફતાબ સે પહલે હી દોનોં લશ્કર જંગ મૌકૂફ કર કે અપને કૈમ્પ મેં વાપસ આ ગએ.

❀ હાકિમ ફલીતાનૂસ કા મઅ અપને રુફકા કબૂલે ઇસ્લામ :-

જબ રાત હૂઈ તો ફલીતાનૂસ ને અપને મખ્સૂસ સાથિયોં કો અપને ખૈમે મેં જમા કિયા. વહ સાથી ઉસ કે ઐસે વફાદાર થે કિ ઉસ કે કહને પર અપની જાન ભી નિકાલ કર રખ દેં. ફલીતાનૂસ ને ઉન સે કહા કિ હિરક્લ કે મુસાહિબ ને હઝારોં લોગોં કે સામને જિસ તરહ ઝિડક ઔર ડાંટ કર મુઝે રુસ્વા કિયા હૈ. યહ બાત તુમ પસન્દ કરતે હો ? ઉસ કે સાથિયોં ને કહા ઐ સરદાર ! જબ યહ મઆમલા હુવા તભી હમ સે બિલ્કુલ બરદાશ્ત

નહીં હો રહા થા ઔર હમ ઉસી વક્ત હિરક્લ કે મુસાહિબોં કો કત્લ કર દેના ચાહતે થે, લૈકિન આપ ને સબ્ર કર કે કિસી કિસ્મ કી ખફગી કા ઈઝહાર નહીં કિયા, લિહાઝા હમ ભી ચુપ હો કર બૈઠ ગએ, લૈકિન ઉસ વક્ત સે અબ તક હમ બર-અંગેખ્તા હૈં, મગર મજબૂર હૈં કિ આપ કે હુક્મ ઔર ઈજાઝત કે બગૈર કોઈ કદમ નહીં ઉઠા સક્તે, પસ ખામૌશ હૈં. ફલીતાનૂસ ને અપને સાથિયોં સે પૂછા કિ **અબ મૈં જો કરને વાલા હૂં ક્યા તુમ ઈસ મેં મેરા સાથ દોગે ?** તમામ ને બ-યક ઝબાન કહા કિ ઐ સરદાર ! યહ કોઈ પૂછને કી બાત નહીં. **કસમ હૈ હક્કે મસીહ કી ! તુમ્હારે અદના ઈશારે પર હમ અપની જાનેં નિસાર કર દેંગે.** ફલીતાનૂસ ને કહા કિ મૈં અબ ઝુલ્મત સે નૂર કી તરફ, તારીકી સે રૌશની કી તરફ, જહલ સે અક્લ કી તરફ, ઝિલ્લત સે ઈઝ્ઝત કી તરફ, ઔર અઝાબ સે નજાત કી તરફ જાને કા ઈરાદા રખતા હૂં યા'ની **દીને બર-હક્ક ઈસ્લામ કબૂલ કર કે દીને ઈસ્લામ કી ખિદમત અન્જામ દે કર બહિશ્ત કા હક્કદાર બન જાઉં** ઔર મૈં ચાહતા હૂં કિ ઈસ્લામ મેં દાખિલ હોને સે જો ઈઝ્ઝત ઔર બુઝુર્ગી મુઝે હાસિલ હો, મેરે સાથ તુમ કો ભી હાસિલ હો ઔર અગર તુમ ને ઈસ્લામ કબૂલ કરને મેં મેરી મુતાબઅત વ મુવાફિકત ન કી, તો મૈં તન્હા દીને ઈસ્લામ ઈખ્તિયાર કર લૂંગા ક્યૂં કિ ઈસી મેં દુનિયા ઔર આખેરત કી સલામતી ઔર બેહતરી હૈ. ફલીતાનૂસ કે સાથિયોં ને જવાબ દિયા કિ હમ ને અપને શહર સે છ સૌ મીલ કી મુસાફત હિરક્લ બાદશાહ કે લિયે તય નહીં કી બલ્કિ તુમ્હારી મુહબ્બત મેં હમ યહાં આએ હૈં, હમ તુમ્હારે તાબે' ફરમાન હૈં. જહાં તુમ હોગે હમ ભી વહીં હોંગે. ઈસ મઆમલા મેં તો ક્યા બલ્કિ કિસી ભી મઆમલા મેં હમ તુમ્હારી મુખાલિફત નહીં કરેંગે. **તુમ્હારી મુખાલિફત કરને સે મર જાના હમારે લિયે લાખ દર્જા બેહતર હૈ.**

અપને જાં નિસાર સાથિયોં કા જઝ્બએ ઈશ્કો મુહબ્બત દેખ કર ફલીતાનૂસ બહુત ખુશ હુવા ઔર અપને સાથિયોં કો હુક્મ દિયા કિ અપના સાઝ વ સામાન સમેટ કર, ઘોડોં પર લાદ કર તૈયાર રખો. આધી શબ ગુઝર જાને કે બા'દ હમ અપને જુમ્લા સામાન વ હથિયાર લે કર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં ચલે જાએંગે. ચુનાન્ચે ફલીતાનૂસ કે સાથી સામાન બાંધને મેં મસ્રૂફ હો ગએ ઔર રવાના હોને કી તૈયારી મેં લગ ગએ. આધી શબ કે વક્ત ઉન્હોં ને અપને સામાન ઔર હથિયાર ઘોડોં પર લાદે ઔર રવાના હોને હી વાલે થે કિ ઐન ઉસી વક્ત હઝરત યુકના લશ્કર કી નિગરાની કે કસ્દ સે ગશ્ત કરતે હુએ વહાં આ પહુંચે. સિવાએ પહરેદારોં કે ઉસ વક્ત લશ્કર કા હર સિપાહી ગહરી નીંદ મેં સોયા હુવા હોતા હૈ. બર-ખિલાફ ઈસ કે ફલીતાનૂસ કો મઅ લશ્કર હાલતે બૈદારી, ઔર

જંગી લિબાસ પહને હુએ, હથિયારોં સે મુસલ્લહ દેખ કર હઝરત યુકના ઘબરાએ કિ કહીં યહ લોગ રાત કે સન્નાટે મેં ઈસ્લામી લશ્કર કો ગાફિલ સમઝ કર હમ્લા કરને તો નહીં જા રહે હૈં ? જૈસા કિ એક ઝમાના મેં હલ્બ કી લડાઈ મેં મૈં ને રાત કે વક્ત સોએ હુએ ઈસ્લામી લશ્કર પર હમ્લે કિયે થે, લિહાઝા હકીકત હાલ સે વાકિફ હોને ઔર ઈન કી ઈસ હૈઅત કા સુરાગ લગાને કી ગરઝ સે હઝરત યુકના હાકિમ ફલીતાનૂસ કે પાસ આએ ઔર પૂછા કિ કિસી ચીઝ કી ઝરૂરત તો નહીં ? હાકિમ ફલીતાનૂસ ને પૂછા કિ તુમ કૌન હો ? હઝરત યુકના ને અપના તઆરુફ કરાયા. ઈસ પર હાકિમ ફલીતાનૂસ ને કહા કિ મૈં ને સુના હૈ કિ તુમ ને તો અરબોં કા દીન ઈખ્તિયાર કિયા ? ક્યા યહ દુરુસ્ત હૈ ? તુમ ને ઐસા ક્યા દેખા થા કિ અરબોં કા દીન ઈખ્તિયાર કિયા ? જવાબ મેં હઝરત યુકના ને ફરમાયા કિ મૈં ને અરબોં મેં ચંદ ખૂબિયાં દેખી થીં હમેંશા સચ્ચાઈ ઔર હક્ક પર કાઈમ રહતે હૈં, ઝૂટ ઔર બાતિલ કી તરફદારી હરગિઝ નહીં કરતે, રાત કો સોને કે બજાએ અપને પરવર્દગાર કી ઈબાદત કરતે હૈં, હર વક્ત અપને પરવર્દગાર કો યાદ કરતે હૈં, અદ્લ વ ઈન્સાફ ઈન કા શૈવા હૈ. ઝાલિમ કો ઝુલ્મ સે બાઝ રખના ઔર મઝ્લૂમ કી ઈઆનત કરના ઈન કી ખસ્લત હૈ, પાબન્દી સે નમાઝ પઢના ઈન કી આદત હૈ, દિન કો રોઝા રખના, અપને મોહતાજ ભાઈયોં કી ખબરગીરી કરના, સદાકત, મુવદ્દત, ઉખુવત, બડોં કી ઈઝ્ઝત, છોટોં પર શફકત ઔર હમા વક્ત મસરૂફ રિયાઝત રહેના ઈન કા તરીકા હૈ, લિહાઝા મૈં ને ઈન કો હક્ક પર જાન કર ઈન કે દીન કી તરફ સબ્કત કિયા.

હઝરત યુકના કા જવાબ સુન કર હાકિમ ફલીતાનૂસ ને કહા કિ જબ તુમ ઈન કે અખ્લાકે હસના ઔર ઈન કી હક્કાનિયત સે વાકિફ હો ચુકે થે તો ફિર મુર્તદ હો કર દીને સલીબ કી તરફ ક્યૂં રુજૂ' કિયા ? હઝરત યુકના ને જવાબ મેં કહા કિ અપને દીન કી મુહબ્બત, અપની કૌમ કી સુહબત ઔર રિશ્તેદારોં કી ઉલ્ફત કી વજહ સે ઈન કી જુદાઈ ગવારા ન કી. હાકિમ ફલીતાનૂસ ને કહા કિ અફસોસ હૈ તુમ પર કિ અમ્રે હક્ક દેખ કર દુનિયા ઔર અહ્લે દુનિયા કી મુહબ્બત કો તર્જીહ ઔર અહ્મિયત દે કર તુમ ને નજાતે ઉખરવી કો તર્ક કર દિયા. ઝુલ્મત સે નિકલ કર રૌશની મેં આ કર ફિર દો-બારા અંધેરે ઔર તારીકી કી તરફ વાપસ પલટ ગએ. હક્ક ઈખ્તિયાર કરને કે બા'દ ફિર બાતિલ કી તરફ લૌટે. હાકિમ ફલીતાનૂસ કી ગુફ્તગૂ સુન કર હઝરત યુકના મહ્વે હૈરત થે ઔર ગુમાન કિયા કિ શાયદ ઈન કો ભી દૌલત ઈમાન નસીબ હોને વાલી હૈ, લૈકિન હઝરત યુકના ને એહતિયાત બરત્તે હુએ અપના હાલ ઝાહિર કરને કી જલ્દ બાઝી ન કી ઔર મઝીદ તહ્કીક કરને કી ગરઝ સે પૂછા કિ તુમ્હારી બાતોં સે તો ઐસા મહ્સૂસ હોતા હૈ કિ

મેરા ઈસ્લામ કે લશ્કર સે નિકલ કર વાપસ રૂમિયોં કે લશ્કર મેં આના તુમ્હેં અચ્છા નહીં લગા. જવાબ મેં ફલીતાનૂસ ને કહા કિ હાં ! બે શક મુઝ પર યહ અમ્ર શાક ગુઝરા હૈ કિ તુમ ને રાહે હિદાયત વ નજાત છોડ કર ગુમરાહિયત વ અઝાબ કી રાહ અપનાઈ હૈ. ઔર યહ ભી સુન લો કિ મૈં અપને ચાર હઝાર (4000) સાથિયોં કે સાથ ઈસ્લામી લશ્કર કી તરફ ઈસ કસ્દ સે જા રહા હૂં કિ દીને ઈસ્લામ કબૂલ કર લૂં, ઔર ઈસ્લામ કી ખિદમત કરને કી ગરઝ સે ઈસ્લામી લશ્કર કી ઈઆનત કરૂં, ઈન કો તક્વિયત દૂં.

હઝરત યુકના ને દેખા કિ રૂમતુલ કુબ્રા કે હાકિમ ફલીતાનૂસ ને અપના રાઝ ફાશ કર દિયા હૈ ઔર કોઈ બાત પોશીદહ નહીં રખી, લિહાઝા અબ મૈં ભી અપની હકીકત ન છુપાઉં, લિહાઝા ઉન્હોં ને ભી અપની હકીકત ઝાહિર કર દી, જિસ કો સુન કર હાકિમ ફલીતાનૂસ કા ચેહરા ખુશી સે ચમક ઉઠા ઔર ઉન્હોં ને હઝરત યુકના કો મુબારકબાદ દેતે હુએ કહા કિ અબ દૈર કિસ બાત કી ? ઈસી વક્ત ચલે ચલતે હૈં ઔર તુમ ભી હમારે સાથ ચલો. હઝરત યુકના ને ફરમાયા કિ જલ્દ બાઝી સે કામ મત લો. જૌશ કે સાથ હૌશ ભી શામિલ રખો. ઈસ વક્ત ન મેરા જાના મુનાસિબ, ઔર ન હી તુમ્હારા જાના મુનાસિબ હૈ ક્યૂં કિ અગર હમ ઈસ વક્ત ઈસ્લામી લશ્કર મેં ચલે ગએ તો હિરક્લ કો ઝરૂર પતા ચલ જાએગા ઔર વહ દિન મેં અપને લશ્કર કો મૈદાન મેં ઉતારતે વક્ત એહતિયાત કરતે હુએ નઈ ચાલ ચલેગા, લિહાઝા હમ ઉસ કો ચૌકન્ના ન હોને દેં, બલ્કિ ઉસ કો ગાફિલ રખેં. ઈલાવા અઝીં હલ્બ સે આએ હુએ મેરે દો સૌ સાથી ભી અપના ઈસ્લામ પોશીદહ રખ કર મેરે સાથ શહર મેં ઠહરે હુએ હૈં. ઈન કો ભી સાથ લે ચલના હૈ ઔર ઈસ વક્ત ઈન કા શહર સે નિકલ્ના મુમ્કિન નહીં. એક ઝરૂરી બાત ભી ગૌશે ગુઝાર કર દૂં કિ અસ્હાબે રસૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ સે દો સૌ મુબારક હઝરાત હિરક્લ કી કૈદ મેં હૈં ઔર હિરક્લ ને ઈન કૈદિયોં કો મેરી નિગરાની મેં દિયા હૈ. ઈસ વક્ત વહ તમામ કૈદ ખાના મેં હૈં. લિહાઝા આજ કી રાત તવક્કુફ કરો તાકિ કલ દિન કો મેં અસ્હાબે રસૂલ કો કૈદ સે નિકાલ કર ઈન કો રૂમી લિબાસ પહના કર અપને હલ્બ કે સાથિયોં કે સાથ રૂમી લશ્કર મેં મુન્તશિર કર દૂં ઔર તુમ ભી મક્રો ફરૈબ કરતે હુએ કલ દિન મેં અપને સાથિયોં કે સાથ રૂમી લશ્કર મેં શમૂલિયત ઈખ્તિયાર કર કે મૈદાન મેં નિકલો ઔર ઐસા દિખાવા કરો કિ હિરક્લ કે સાથ તુમ અરબોં સે મુકાબલા કરને આએ હો.

હઝરત યુકના ને હાકિમ ફલીતાનૂસ કો તાકીદ કરતે હુએ કહા કિ તુમ હિરક્લ બાદશાહ કે કરીબ ઠહરના ઔર મૈં ભી તુમ્હારે ઈર્દ ગિર્દ હી ઠહરૂંગા. જબ જંગ શુરૂ

હોગી તબ હમ મૌકા' પા કર હિરક્લ ઔર રૂમી લશ્કર કે અહ્મ સરદારોં કો કત્લ કર કે અપને સાથિયોં સમેત એક સાથ રૂમી લશ્કર તર્ક કર કે ઈસ્લામી લશ્કર મેં શામિલ હો જાએંગે. ઔર ઈન કો અચાનક ઝટકા દે કર જંગ કા તખ્તા પલટ દેંગે. હઝરત યુકના ને હાકિમ ફલીતાનૂસ કો મશ્વરા દેતે હુએ ફરમાયા કિ મેરી રાએ યહ હૈ કિ હિરક્લ બાદશાહ કો તુમ અપને કિસી આદમી સે કત્લ કરાઓ ઔર હિરક્લ કે કાતિલ કી હૈસિયત સે તુમ અલલ એ'લાન ઝાહિર ન હો જાઓ ક્યૂં કિ તુમ જબ રૂમતુલ કુબરા વાપસ જાઓગે, તો વહાં કે રૂમી તુમ સે મુઝાહિમ હોંગે કિ યહ હમારે બાદશાહ કૈસરે રૂમ કા કાતિલ હૈ. તબ તુમ અપને દેફાઅ મેં કુછ નહીં કર સકોગે ઔર અગર તુમ ને અપને કિસી આદમી સે હિરક્લ કો કત્લ કરાયા, તો ઈસ સૂરત મેં તુમ યહ ઉઝ્ર પૈશ કર સકોગે કિ હિરક્લ કો મૈં ને કત્લ નહીં કિયા. મેરે કિસી આદમી ને કત્લ કિયા હૈ ઔર મૈં ઈસ સે બરિયુઝ્ઝિમા હૂં. હાકિમ ફલીતાનૂસ ને જવાબ દિયા કિ ઐ દિની બિરાદર ! મૈં હિરક્લ કા કત્લ દુનિયા કી સલ્તનત કે હુસૂલ કે લિયે નહીં બલ્કિ અલ્લાહ ઔર અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી ખુશનૂદી હાસિલ કરને કે લિયે કરના ચાહતા હૂં. બલ્કિ અબ મેરે દિલ મેં દુનિયા કી સલ્તનત કી કોઈ રગ્બત વ વક્અત નહીં. બસ સિર્ફ યહી એક તમન્ના હૈ કિ હિરક્લ જૈસે સગે રૂમી કો કત્લ કર કે ઈસ્લામ કી અઝીમ ખિદમત અન્જામ દૂં ઔર ફિર યહાં સે બૈતુલ મુકદ્દસ ચલા જાઉં ઔર બાકી ઝિન્દગી અલ્લાહ તઆલા કી ઈબાદત ઔર શરીઅતે મુહમ્મદી કી ઈતાઅત મેં બસર કરૂં ઔર અપની દુન્યવી ઝિન્દગી કો સંવાર કર આખેરત કી ભલાઈ હાસિલ કરૂં.

હાકિમ ફલીતાનૂસ ને હઝરત યુકના સે કહા કિ બેહતર હૈ કિ આઈન્દા કલ હમ જો કારનામા અન્જામ દેને વાલે હૈં ઈસ કી ઈત્તિલા' ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર કો કિસી મો'તમદ આદમી કે ઝરીઆ ભેજ દેં. હઝરત યુકના ને જવાબ દિયા કિ હલ્બ કે કુછ રૂમી મુઆહિદ મેરે જાસૂસ હૈં. ઈન મેં સે કિસી કો ભેજ કર ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ખબર કરતા હૂં.

❀ <u>હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ખ્વાબ મેં ફતહે ઇન્તાકિયા કી બશારત</u> :-

હઝરત યુકના ઔર હાકિમ ફલીતાનૂસ મુન્દરજા બાલા ગુફ્તગૂ કરને કે બા'દ આઈન્દા કલ કે લિયે મન્સૂબા બન્દી મેં મસ્રૂફ હો ગએ ઔર હઝરત યુકના હાકિમ ફલીતાનૂસ કે ખૈમે મેં ઠહર ગએ, તાકિ પાસ શુદા તજવીઝ કો અમલી જામા પહના

ને કે લિયે અહ્મ ઉમૂર મેં મશ્વરા કર સકેં. હઝરત યુકના ઔર હાકિમ ફલીતાનૂસ કે દરમિયાન જબ હિરક્લ કો કત્લ કરને ઔર હાકિમ ફલીતાનૂસ ને ઈસ્લામ કબૂલ કરને કા અપના ઈરાદા ઝાહિર કિયા થા, તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા અપને ખૈમે મેં સોએ હુએ થે ઔર ઉન્હોં ને ખ્વાબ દેખા. ઈસ ખ્વાબ કો ઈમામે અજલ, અલ્લામા મુહમ્મદ બિન અમ્ર વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ કી ઝબાની સમાઅત ફરમાએં :

> **"અબૂ ઉબૈદા બિન અલ જર્રાહ ને ખ્વાબ દેખા થા શબે ફતહે ઈન્તાકિયા મેં કિ ગોયા રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ સલામ કરતે હૈં ઈન પર ઔર ઈર્શાદ ફરમાતે હૈં.**

يَـا اَبَا عُبَيْدَةَ اَبْشِرْ رِضْوَانَ اللّٰهِ وَ رَحْمَتَهُ غَدًا تُفْتَحُ الْمَدِيْنَةُ صُلْحاً
عَـلٰى يَدِكَ وَاَنَّ صَاحبَ رُوْمَةَ الْكُبْرٰى قَدْ جَرىٰ مِنْ اَمْرِهِ مَعَ يُوْقَنَا
كَـذَا وَكَـذَا وَهُـمْ بِـالْـقُـرْبِ مِـنْ جَيْشِكَ فَتَـنْفَذْ اِلَيْهِمْ بِاَنْجَارِ الْاَمْرِ

તર્જુમા : ઐ અબૂ ઉબૈદા ! ખુશ હો તુમ સાથ અલ્લાહ કી ખુશનૂદી ઔર ઉસ કી રહમત કે સાથ, કે કલ ફતહ હો જાએગા શહર અઝ રૂએ સુલહ કે તુમ્હારે હાથોં પર ઔર હાકિમ રૂમતુલ કુબરા કા મઆમલા યુકના કે સાથ ઐસા ઔર ઐસા કુછ હુવા હૈ ઔર વહ લોગ નઝદીક હૈં તુમ્હારે લશ્કર સે પસ હુક્મ ભેજો તુમ ઈન કી તરફ રવાના હોને કામ કે"

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 370)

અલ-ગરઝ હુઝૂરે અક્દસ આલિમે મા કાન વ મા યકૂન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને હઝરત યુકના ઔર હાકિમ ફલીતાનૂસ કે દરમિયાન જો કુછ ભી ગુફ્તગૂ હૂઈ થી ઉસ કો અઝ અવ્વલ તા આખિર લફ્ઝ બ-લફ્ઝ હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે બયાન ફરમા દી ઔર સાથ મેં આઈન્દા કલ ઈન્તાકિયા શહર ફતહ હોને કી બશારત દી ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો હુક્મ ફરમાયા કિ વહ હઝરત યુકના ઔર હાકિમ ફલીતાનૂસ કે પાસ કિસી આદમી કો ભેજ કર ઈન કો વહ કામ કરને કા હુક્મ ભેજેં. ખ્વાબ દેખને કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા બૈદાર હુએ, તો આધી રાત કા વક્ત થા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા થોડી દૈર તક ઈસ ખ્વાબ કે મુતઅલ્લિક સોચતે રહે. ફિર ઉન્હોં ને આદમી ભેજ કર હઝરત ખાલિદ કો બુલાયા. જબ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી

ખિદમત મેં આએ તો ઉન્હોં ને હઝરત ખાલિદ સે અપના ખ્વાબ બયાન કિયા. સુન કર હઝરત ખાલિદ કા ચેહરા ખુશી સે ચમક ઉઠા.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમા કો ઈસ સચ્ચે ખ્વાબ ઔર અપને આકા વ મૌલા હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે તસર્રુફ વ ઈખ્તિયાર ઔર ઈત્તિલા' અલ્લ ગૈબ પર ઈત્ના કામિલ યકીન ઔર પુખ્તા એ'તમાદ થા કિ ઉન્હોં ને હઝરત અમ્ર બિન ઉમય્યા ઝુમ્રી કો બુલાયા ઔર ઈન કો ખ્વાબ કી તફસીલ બતાને કે બા'દ ઈન કો ઉસી વક્ત રૂમી લશ્કર કી જાનિબ યહ કહ કર રવાના કિયા કિ તુમ બે ઝિઝક ઔર બે ખૌફ હાકિમ ફલીતાનૂસ કે ખૈમે મેં ચલે જાના. હઝરત યુકના ભી તુમ કો વહીં મિલેંગે. ચુનાન્ચે **હઝરત અમ્ર બિન ઉમય્યા ઝુમ્રી** ઉસી વક્ત ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ સે રવાના હો કર રૂમી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં હાકિમ ફલીતાનૂસ કે ખૈમે પર કિસી કિસ્મ કી રુકાવટ કે બગૈર આ પહુંચે. ઉસ વક્ત હઝરત યુકના ઔર હાકિમ ફલીતાનૂસ ગુફ્તગૂ મેં મશ્ગૂલ થે કિ ખાદિમ ને આ કર ઈત્તિલા' દી કિ હઝરત યુકના સે મિલને કોઈ શખ્સ આયા હૈ. હઝરત યુકના ખૈમે સે બાહર આએ ઔર વહ તઅજ્જુબ કરતે થે કિ **મૈં યહાં હૂં ઈસ કી ખબર ઈસ આને વાલે કો કિસ ને દી હોગી ?** બાહર આ કર દેખા તો સહાબીએ રસૂલ હઝરત અમ્ર બિન ઉમય્યા ઝુમ્રી હૈં. હઝરત યુકના ઈન કો પહચાન ગએ ઔર ખૈમે કે અન્દર લે આએ ઔર હાકિમ ફલીતાનૂસ સે તઆરુફ કરાયા ઔર ફિર પૂછા આધી શબ કે વક્ત યહાં તશરીફ લાને કી ઝહમત ગવારા ફરમાને કા સબબ ક્યા હૈ ? ઔર આપ કો કિસ ને મેરા પતા બતાયા કિ મૈં યહાં હૂં ? **હઝરત અમ્ર બિન ઉમય્યા ઝુમ્રી ને ફરમાયા કિ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને મુઝ સે ફરમાયા કિ આપ હાકિમ ફલીતાનૂસ કે ખૈમે મેં હી મિલેંગે ઔર ઈન કો હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને ખ્વાબ મેં યહ ઈત્તિલા' દી ઔર મઝીદ બરાં આપ દોનોં કે દરમિયાન આઈન્દા કલ કે મઆમલા મેં જો ગુફ્તગૂ હૂઈ હૈ, ઈસ કી અવ્વલ તા આખિર લફ્ઝ બ-લફ્ઝ તફસીલ બતા દી હૈ.** ફિર હઝરત અમ્ર બિન ઉમય્યા ને ખ્વાબ કી તફસીલ બતાઈ ઔર ફતહે ઈન્તાકિયા કી ખબર ભી સુનાઈ ઔર યહ ભી કહા કિ આપ દોનોં હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો આઈન્દા કલ કી તજવીઝ કી ઈત્તિલા' ભેજને કા ઈરાદા કરતે થે, લિહાઝા હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને આપ કો હુક્મ દિયા હૈ કિ આપ ને જો તજવીઝ તય કી હૈ, ઈસ પર અમલ કરના. ઈન્શા અલ્લાહ તઆલા તુમ્હારી કૌશિશ કામ્યાબ હોગી.

હઝરત અમ્ર બિન ઉમય્યા ઝુમ્રી રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી ઝબાન સે યહ સારી તફસીલ સુન કર હાકિમ ફલીતાનૂસ કે દિલ પર રિક્કત તારી હૂઈ ઔર બદન થર થર કાંપને લગા ઔર ઉન્હોં ને કહા કિ મૈં ગવાહી દેતા હૂં કિ દીને ઈસ્લામ હી પાએદાર ઔર રાસ્ત હૈ ઔર નબી મુર્સલ રહમતે આલમ ઔર રસૂલે બર-હક્ક હૈં. (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ)

નાઝિરીને કિરામ ગૌર ફરમાએં ! હઝરત યુકના ઔર હાકિમ ફલીતાનૂસ મુલ્કે શામ કે ઈન્તાકિયા શહર મેં રૂમી લશ્કર કે કૈમ્પ કે એક ખૈમે મેં બૈઠ કર જો ગુફ્તગૂ કર રહે થે, **ઈસ ગુફ્તગૂ કો હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ મદીના તય્યબહ મેં ગુમ્બદે ખદ્રા મેં આરામ ફરમાતે હુએ સમાઅત ફરમા રહે હૈં ઔર ઈસ કી ઈત્તિલા' લફ્ઝ બ-લફ્ઝ ખ્વાબ મેં હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો દે દી. યહી તો ઈલ્મે ગૈબ ઔર તસર્રુફ હૈ.** બેઃ શક અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને હબીબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો મા કાન વ મા યકૂન યા'ની જો કુછ ભી હો ચુકા હૈ ઔર જો કુછ ભી હોને વાલા હૈ ઈસ કા ઈલ્મ અતા ફરમાયા હૈ ઔર આલમ મેં તસર્રુફ કરને કા ઈખ્તિયાર અતા ફરમાયા હૈ. હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કા ઈલ્મે ગૈબ ઔર તસર્રુફ સિર્ફ આપ કી ઝાહિરી હયાત તક હી મહદૂદ વ મુન્હસિર ન થા, બલ્કિ આપ કે પર્દા ફરમાને કે બા'દ આજ ભી આપ કા ઈલ્મે ગૈબ ઔર તસર્રુફ મિસ્લે આપ કી ઝાહિરી હયાત અપની આબ વ તાબ ઔર આન વ શાન કે સાથ અયાં વ દરખ્શાં હૈ. યહી અકીદા સહાબએ કિરામ કા થા. જભી તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને હઝરત અમ્ર બિન ઉમય્યા ઝુમ્રી કો રૂમી લશ્કર કે કૈમ્પ કી જાનિબ રવાના કરતે વક્ત ફરમાયા થા કિ હઝરત યુકના તુમ કો હાકિમ ફલીતાનૂસ કે ખૈમે મેં મિલેંગેં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર હઝરત ખાલિદ કા યહ અકીદા થા કિ અલ્લાહ તઆલા ને અપને હબીબે અકરમ સલ્લલ્લાહો અલૈહ વ સલ્લમ કો મુગીબાત પર મુત્તલેઅ ફરમાયા હૈ ઔર અલ્લાહ કે હબીબ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ આજ ભી ઈલ્મે ગૈબ પર મુત્તલેઅ હૈં ઔર આપ ને હઝરત યુકના કે મુતઅલ્લિક ખ્વાબ મેં ઈત્તિલા' ફરમાઈ હૈ કિ વહ હાકિમ ફલીતાનૂસ કે સાથ ઈસ તરહ કી ગુફ્તગૂ કર રહે હૈં, લિહાઝા હઝરત યુકના સૌ ફીસદી ઔર યકીનન વ કતઅન હાકિમ ફલીતાનૂસ કે ખૈમે મેં ઝરૂર બિઝ્ઝરૂર મૌજૂદ હોંગે. ઈસી લિયે ઉન્હોં ને હઝરત અમ્ર બિન ઉમય્યા ઝુમ્રી સે ફરમાયા થા કિ હઝરત યુકના તુમ કો હાકિમ ફલીતાનૂસ કે ખૈમે મેં મિલેંગેં.

લૈકિન અફસોસ ! સદ અફસોસ !

દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન હુઝૂરે અક્દસ આલિમે મા કાન વ મા યકૂન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે ઈલ્મે ગૈબ કા સાફ ઈન્કાર કરતે હૈં ઔર હુઝૂરે અક્દસ કે લિયે ઈલ્મે ગૈબ કા અકીદા રખના શિર્ક કહતે હૈં.

- ઈમામુલ મુનાફિકીન, **મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી** ને લિખા હૈ :

"કિસી નબી, વલી કો, જિન વ ફરિશ્તે કો, પીર વ શહીદ કો, ઈમામ વ ઈમામ ઝાદા કો, ભૂત વ પરી કો અલ્લાહ તઆલા ને યહ તાકત નહીં બખ્શી હૈ કિ જબ વહ ચાહેં ગૈબ કી બાત મા'લૂમ કર લેં"

(હવાલા : તક્વિયતુલ ઈમાન, નાશિર : દારુસ સલ્ફિયા, બમ્બઈ, સફહા : 40)

- એક દૂસરા ઈક્તિબાસ પૈશે ખિદમત હૈ :

"કિસી નબી, વલી, યા ઈમામ વ શહીદ કી જનાબ મેં હરગિઝ યહ અકીદા ન રખે કિ વહ ગૈબ કી બાત જાનતે હૈં બલ્કિ રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલૈહ વ સલ્લમ કે બારે મેં ભી યહ અકીદા ન રખે ઔર ન ઈન કી તા'રીફ મેં ઐસી બાત કહે."

(હવાલા : તક્વિયતુલ ઈમાન, નાશિર : દારુસ સલ્ફિયા, બમ્બઈ, સફહા : 47)

- વહાબી તબ્લીગી જમાઅત કે ઈમામ વ પૈશવા **મૌલવી રશીદ અહમદ ગંગોહી** ને લિખા હૈ :

"હઝરત સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો ઈલ્મે ગૈબ ન થા. ન કભી ઈસ કા દા'વા કિયા ઔર કલામુલ્લાહ શરીફ ઔર બહુત સી અહાદીસ મેં મૌજૂદ હૈ કિ આપ આલિમુલ ગૈબ ન થે ઔર યહ અકીદા રખના કિ આપ કો ઈલ્મે ગૈબ થા, સરીહ શિર્ક હૈ."

(હવાલા : ફતાવા રશીદિયા (કામિલ) નાશિર : મક્તબા થાનવી, દેવબન્દ, સફહા : 103)

નાઝિરીને કિરામ ઈન્સાફ ફરમાએં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હુમા જૈસે જલીલુલ કદ્ર સહાબીએ

રસૂલ તો યહ અકીદા રખેં કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો ઈલ્મે ગૈબ હાસિલ હૈ ઔર સહાબી કે ઈસ અકીદા પર આજ કા મુનાફિક વહાબી યહ ફત્વા લગાએ કિ ઐસા અકીદા રખના શિર્ક હૈ. હમ પર લાઝિમ હૈ કિ હમ સહાબએ કિરામ કા હી નક્શે કદમ ઈખ્તિયાર કરેં.

અલ-કિસ્સા ! હઝરત અમ્ર બિન ઉમય્યા ઝુમ્રી હઝરત યુકના કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા પૈગામ પહુંચાને કે બા'દ ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં વાપસ લૌટ ગએ. ફિર હઝરત યુકના ભી હાકિમ ફલીતાનૂસ કે ખૈમે સે રવાના હો કર રૂમી લશ્કર મેં ગશ્ત કરતે હુએ અપને ખૈમે મેં આએ ઔર આઈન્દા કલ કે મન્સૂબે કો બ-ખૂબી ઔર કામ્યાબી સે અન્જામ દેને કે મુતઅલ્લિક સોચને લગે. હાલાં કિ હઝરત યુકના આઈન્દા કલ કે મઆમલે કે મુતઅલ્લિક બહુત ઝિયાદહ ફિક્ર મન્દ થે, લૈકિન ફિર ભી વહ અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી ઈઆનત વ દસ્તગીરી પર એ'તમાદ રખતે હુએ મુત્મઈન થે :

અપને દિલ કા હૈ ઈન્હીં સે આરામ, સૌંપે હૈં અપને ઈન્હીં કો સબ કામ

લૌ લગી હૈ કિ અબ ઈસ દર કે ગુલામ, ચારએ દર્દે 'રઝા' કરતે હૈં

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હિરક્લ બાદશાહ મઅ અહ્લો અયાલ રાત કી તારીકી મેં ફરાર :-

આજ મૈદાન મેં હિરક્લ બાદશાહ મૌજૂદ ઝરૂર થા, લૈકિન લડાઈ મેં ઉસ કો ઝિયાદહ દિલચસ્પી ન થી. હિરક્લ કો બહુત પહલે હી સે અપની સલ્તનત કે ઝવાલ કા યકીન હો ગયા થા. ઈસ્લામી લશ્કર ને મુલ્કે શામ કે બડે બડે લશ્કરોં કો શિકસ્ત દે કર ઈસ કે અહ્મ શહરોં ઔર કિલઓં કો ફતહ કર લિયા થા, તભી સે ઉસ કો અપને તખ્ત કે ઉલટને કા એહસાસ હો ગયા થા. ઈસ્લામી લશ્કર કૂચ કર કે ઈન્તાકિયા આયા તો વહ સહમ ગયા થા ઔર ઉસ કો અપની સલ્તનત કે ઝવાલ કા વક્ત કરીબ નઝર આને લગા થા, લૈકિન અપની કૌમ કા હૌસલા બર-કરાર રખને કે લિયે દિલૈરી સે લડને કી તર્ગીબ દેતા થા, લૈકિન વહ હિમ્મત હાર ચુકા થા. જી સે નિઢાલ હો કર સિર્ફ દિખાવા કરતા થા ઔર શુજાઅત ઔર જવાંમર્દી કી બાતેં કરતા થા. ઉસ કો હર આન યહ ફિક્ર દામન ગીર થી કિ અબ મેરા ક્યા હોગા ? લશ્કરે ઈસ્લામ અબ ઉસ કે દારુસ્સલ્તનત તક આ પહુંચા

હૈ. ઈસ લિયે વહ લડાઈ કે ઉમૂર મેં સુસ્તી બરત કર લડાઈ કો તૂલ દેતા થા, તાકિ અપને લિયે કોઈ સબીલ ઢૂંઢ નિકાલે.

ઉસી શબ હિરક્લ ને ખ્વાબ દેખા કિ એક શખ્સ આસ્માન સે ઉતરા, ઔર ઉસ ને હિરક્લ કે તખ્ત કો ઉલટ દિયા ઔર ઉસ કા તાજ ભી ઉસ કે સર સે ઉડ ગયા, ઔર કોઈ પુકાર ને વાલા પુકારતા હૈ કિ તેરી સલ્તનત કે ઝવાલ કા વક્ત આ ગયા ઔર બ-તહ્કીક સખ્તી ઔર બદ-બખ્તી દૂર હૂઈ ઔર અલ્લાહ તઆલા મઝહબ અહ્લે હક્ક કો લાયા. યહ ખ્વાબ દેખ કર હિરક્લ ચૌંક કર બૈદાર હો ગયા ઔર ખ્વાબ કી તા'બીર સોચતા રહા. બડી દૈર તક સોચને કે બા'દ ઉસ ને યહ તા'બીર નિકાલી કિ મેરી હુકૂમત કા ઝવાલ યકીની હૈ, લિહાઝા ઉસ ને અપના ખઝાના ઔર કીમતી હીરે, જવાહિરાત વગૈરા નિકાલ કર અપની બેટી ઝૈતૂન ઔર ખાન્દાન કે લોગોં કે સાથ ખુફિયા રાસ્તા સે મહલ સે સમન્દર કે કિનારે મુન્તકિલ કર દિયા. ફિર ઉસ ને અપને ગુલામ ઔર ખાદિમે ખાસ "**બાલીસ બિન રીબૂસ**" કો બુલાયા. હિરક્લ કા ગુલામ બાલીસ હિરક્લ સે શક્લ વ સૂરત મેં બહુત મુશાબા થા. હિરક્લ ને ઉસ કો અપના લિબાસ, તાજ ઔર પટકા પહના દિયા ઔર ઉસ સે કહા કિ મૈં અરબોં સે એક ફરૈબ કરના ચાહતા હૂં. આજ રાત હી મૈં અરબોં કે કૈમ્પ કે પીછે એક કમીન ગાહ મેં છુપ જાઊંગા ઔર તુમ સુબ્હ મૈદાને જંગ મેં મેરી જગહ ઠહરના ઔર કિસી કો પતા ન ચલને દેના કિ મૈં લશ્કર મેં મૌજૂદ નહીં ઔર મેરી જગહ તુમ ઠહરે હો. ઐન લડાઈ કે વક્ત કમીન ગાહ સે મૈં ઐસા મક્ર કરૂંગા કિ અરબોં કો હઝીમત હોગી. યહ રાઝ તેરે ઔર મેરે દરમિયાન રહે. મુઝે તુઝ પર પૂરા ભરોસા હૈ ક્યૂં કિ તૂ મેરા પુરાના ઔર વફાદાર ખાદિમ હૈ. ફિર હિરક્લ ને અપને ગુલામ બાલીસ કો જંગ કે તઅલ્લુક સે કુછ હિદાયત ઔર નસીહત કી ઔર બા'દહુ મહલ કે ખુફિયા રાસ્તા સે નિકલ કર વહ ભી સાહિલ પર પહુંચ ગયા ઔર અપના ખઝાના, માલ વ અસ્બાબ ઔર અહ્લો અયાલ કે હમરાહ કશ્તી મેં સવાર હો કર રાત મેં ઈન્તાકિયા સે અપને આબાઈ શહર "**કસ્તુનતુનિયા**" ભાગ ગયા. અલ-ગરઝ ! હિરક્લ ને અપને ખાદિમે ખાસ કો ભી અપને ફરાર હોને સે આગાહ નહીં કિયા ઔર ઉસ કો ભી ગાફિલ રખા.

❁ <u>ઇન્તાકિયા પર લશ્કરે ઇસ્લામ કી ફતહે મુબીન</u> :-

દૂસરે દિન બા'દ નમાઝે ફજ્ર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને પૂરે જૈશે ઈસ્લામ કો કૈમ્પ સે નિકાલા ઔર મારક-એ જંગ મેં લાએ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર હઝરત ખાલિદ ગુઝિશ્તા શબ કે ખ્વાબ કી બશારત કી વજહ સે યકીને કામિલ કે સાથ મૈદાન મેં આએ થે કિ ઈન્શા

અલ્લાહ આજ ઈન્તાકિયા ફતહ હો જાએગા. ઉધર સે રૂમી લશ્કર ભી અપને કૈમ્પ સે નિકલ કર મૈદાન મેં આયા. દોનોં લશ્કર આમને સામને ઠહરે. હિરક્લ બાદશાહ કી જગહ ઉસ કા ગુલામ "**બાલીસ**" શાહી લિબાસ ઔર શાહી તાજ પહન કર ખડા થા. હિરક્લ કે ફરાર હોને ઔર મૈદાન મેં ઉસ કી અદમ મૌજૂદગી કી કિસી કો ઈત્તિલા' ન થી. ગુલામ બાલીસ કો દેખ કર સબ યહ સમઝતે થે કિ હિરક્લ બાદશાહ બઝાતે ખુદ મૌજૂદ હૈ. રૂમતુલ કુબરા કે હાકિમ ફલીતાનૂસ ને અપને સાથિયોં કે હમરાહ હિરક્લ કે કરીબ અપની જગહ ઈખ્તિયાર કી થી. હઝરત યુકના ભી શહર સે દો સૌ સહાબએ કિરામ કો કૈદ ખાને સે નિકાલ કર ઈન કો રૂમી લિબાસ પહના કર અપને હલ્બ કે સાથિયોં કે સાથ રૂમી લશ્કર મેં આ પહુંચે થે. ઔર ઈન તમામ કો હિરક્લ બાદશાહ કે ઈર્દ ગિર્દ મુન્તશિર કર દિયા થા. રૂમી લશ્કર કી સફ બન્દી કી ગઈ, લૈકિન કોઈ સિપાહી લડને કે લિયે મૈદાન મેં ન નિકલા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને થોડી દૈર તક ઈન્તિઝાર કિયા, મગર જબ રૂમી લશ્કર સે કોઈ હર્કત ન હૂઈ તો હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને યહ તય ફરમાયા કિ પૂરે ઈસ્લામી લશ્કર સે યક બારગી રૂમિયોં પર યલ્ગાર કર દી જાએ, લિહાઝા સબ સે પહલે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ લશ્કરે ઝહફ કે મુજાહિદોં કે સાથ રૂમી લશ્કર પર ટૂટ પડે. ઈન કે બા'દ (1) હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ (2) હઝરત રબીઆ બિન કૈસ (3) હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક (4) હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર સિદ્દીક (5) હઝરત ઝુલ-કેલાઅ હુમૈરી (6) હઝરત ફઝ્લ બિન અબ્બાસ (7) માલિક ઉશ્તર નખઈ (8) હઝરત અમ્ર બિન મા'દી કર્બ ઝુબૈદી ઔર (9) હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ને અલા હાઝત તર્તીબ અપને અપને લશ્કરોં કે સાથ મુખ્તલિફ સમ્તોં સે રૂમી લશ્કર પર યલ્ગાર કી. તમામ મુજાહિદોં ને પૂરી તાકત ઔર જૌશ કે સાથ શદીદ હમ્લા કિયા. રૂમી લશ્કર ઈસ તરહ કે યક-બારગી હમ્લા સે લડખડા ગયા. રૂમિયોં ને ભી દિલૈરી સે મુકાબલા કિયા ઔર જાન પર ખેલ કર લડે. લૈકિન રૂમી લશ્કર કુછ સંભલે ઔર કદમ જમાએ ઈસ સે પહલે અચાનક રૂમી લશ્કર મેં આપસ મેં તલવારેં ચલને લગીં. રૂમતુલ કુબરા કે હાકિમ હઝરત ફલીતાનૂસ ઔર ઈન કે જાં નિસાર સાથિયોં ને રૂમી સિપાહિયોં કો તલવારેં મારની શુરૂ કીં. હઝરત યુકના ઔર ઈન કે સાથ દો સૌ સહાબીએ રસૂલ ઔર દો સૌ હલ્બ કે નૌ મુસ્લિમ મુજાહિદોં ને ભી રૂમી સિપાહિયોં કો નૈઝોં ઔર તલવારોં કી નૌક પર લેના શુરૂ કિયા. રૂમી લશ્કર મેં ઈન્તિશાર ઔર બદ નઝ્મી ફૈલ ગઈ. એક તો હર સમ્ત સે ઈસ્લામી લશ્કર ને શદીદ હમ્લા કર કે રૂમી લશ્કર કી સફેં ઉલટ કર રખ દીં, તો દૂસરી તરફ સે રૂમી લશ્કર કે અન્દર હી ખાના જંગી રૂનુમા

હૂઈ. લિહાઝા રૂમી સિપાહી બદ-હવાસ હો કર અંધા ધુન્દ ઔર બે તર્તીબ લડને લગે ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં કી તલવારોં સે ગાજર મૂલી કી તરહ કટને લગે.

રૂમી લશ્કર મેં ફૈલી હૂઈ બદમઝ્ગી કા ફાઈદા ઉઠાતે હુએ મૌકા' પા કર હાકિમ ફલીતાનૂસ ને હિરક્લ કી જગહ ઠહરે હુએ ઉસ કે ગુલામ "**બાલીસ**" કો હિરક્લ સમઝ કર ઉસ પર હમ્લા કિયા. ઔર ઈન કે સાથિયોં ને હિરક્લ કી હિફાઝત પર મુતઅય્યન મુહાફિઝોં કે ગિરોહ પર હમ્લા કિયા. ઔર બાલીસ પર કબ્ઝા કર કે કૈદ કર લિયા. યહ મન્ઝર દેખ કર રૂમી સિપાહી ભડક ગએ. ઉન્હોં ને યહ સમઝા કિ હિરક્લ બાદશાહ મારા ગયા, લિહાઝા રૂમી લશ્કર મેં શૌર ઉઠા કિ હિરક્લ બાદશાહ મારા ગયા યા કૈદ હો ગયા. હિરક્લ કે મક્તૂલ યા મુકૈયદ હોને કી ખબર આને વાહિદ મેં બિજલી કી તરહ રૂમી લશ્કર મેં ફૈલી, જિસે સુન કર રૂમી લશ્કર કે સિપાહિયોં કે હૌસલે ટૂટ ગએ ઔર ઉન્હોં ને પીઠ દિખા કર રાહે ફરાર ઈખ્તિયાર કી. ઈસ્લામ કે જાંબાઝ મુજાહિદોં ને ભાગતે હુએ રૂમી સિપાહિયોં કા હર સમ્ત મેં તઆકુબ કિયા ઔર ઈન પર તલવારેં રખીં. ઉસ દિન રૂમી લશ્કર કે સત્તર હઝાર (70,000) સિપાહી મક્તૂલ હુએ. ઈન મક્તૂલીન મેં બારહ હઝાર (12,000) તો મુતનસ્સિરા અરબ થે. રૂમી લશ્કર સે બીસ હઝાર સિપાહી કૈદ હુએ થે. મુજાહિદોં ને નસ્રાની અરબોં કે લશ્કર કે સરદાર **જબલા બિન ઐહમ ગસ્સાની** ઔર ઉસ કે બેટે **અબ્હમ બિન જબલા** કો બહુત તલાશ કિયા, તાકિ ઈન દોનોં કો વાસિલે જહન્નમ કર દેં, લૈકિન યહ દોનોં બાપ બેટા કૌમ બનો ગસ્સાન કે પાંચ સૌ સવારોં કે હમરાહ બહુત પહલે હી નૌ દો ગ્યારહ હો ગએ થે. લિહાઝા વહ તમામ બચ નિકલે.

હાકિમ ફલીતાનૂસ ને બાલીસ બિન રીબૂસ કો હિરક્લ સમઝ કર હી ગિરફ્તાર કિયા થા લિહાઝા ઉન્હોં ને બાલીસ કી મુશ્કેં બાંધી ઔર ઉસ પર કડી નિગરાની રખી ઔર રૂમી સિપાહી કે કત્લ કા હંગામા સર્દ હુવા, તો ઉસ કો ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે પાસ લાએ ઔર કહા કિ એ સરદાર ! સગે રૂમ કો કૈદ કર કે ખિદમત મેં હાઝિર લાયા હૂં. તબ બાલીસ બોલા કિ મૈં કૈસરે રૂમ હિરક્લ નહીં બલ્કિ ઉસ કા ગુલામ હૂં ઔર હિરક્લ કા હમશક્લ હોને કી વજહ સે હિરક્લ ને મક્રો ફરૈબ કર કે ઉસ કી જગહ મુઝે ખડા કર દિયા ઔર મુઝ કો બલી કા બકરા બના દિયા હૈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને બાલીસ પર ઈસ્લામ પૈશ કિયા મગર ઉસ ને દીને નસ્રાની સે ઈન્હરાફ કર કે દીને ઈસ્લામ કબૂલ કરને કા સાફ ઈન્કાર કિયા, **લિહાઝા ઈસ કી ગર્દન મારી ગઈ.**

હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ખિદમત મેં હિરક્લ કે ગુલામ બાલીસ કો બ-હાલતે કૈદ લે કર હાકિમ રૂમતુલ કુબરા હઝરત ફલીતાનૂસ જબ આ રહે થે, તબ ઈન કે ઈસ્તિક્બાલ ઔર ઈન કી તા'ઝીમ કે લિયે હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર તમામ મુસલ્માન ખડે હો ગએ ઔર મરહબા, અહ્લવ વ સહ્લન કહ કર ઈન કા ખૈર મકદમ કિયા ઔર મુહબ્બત કે પુર-જૌશ લહ્જે મેં સલામ પૈશ કર કે ગર્મજોશી સે મુલાકાત કી, ઔર તવાઝોઅ વ હુસ્ને અખ્લાક કા મુઝાહિરા કિયા. ઔર ઈન કી ઈઝ્ઝત વ તક્રીમ કરતે હુએ ઈસ્લામ કબૂલ કરને કી મુબારકબાદ દી ઔર ઈસ્લામ કી અઝીમ વ નુમાયા ખિદમત અન્જામ દેને કા તહે દિલ સે શુક્રિયા અદા કિયા. મુજાહિદોં કે ઈસ વાલેહાના સુલૂક સે હઝરત ફલીતાનૂસ બહુત મુતઅસ્સિર હુએ ઔર અપને તઅસ્સુરાત કા ઈઝહાર કરતે હુએ કહા કિ **ખુદા કી કસમ ! યહ વહી મુકદ્દસ કૌમ હૈ જિસ કી બશારત હઝરત ઈસા મસીહ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ ને દી થી.**

કારેઈને કિરામ કી ખિદમત મેં એક ઝરૂરી વઝાહત પૈશ હૈ કિ ફતહે ઈન્તાકિયા કે ઝૈલ મેં જો નક્શા દર્જ હૈ. ઈસ કો ફિર એક મરતબા બ-ગૌર મુલાહિઝા ફરમાએંગે તો મા'લૂમ હોગા કિ જંગ ઈન્તાકિયા શહર સે બાહર મૈદાન મેં હૂઈ થી. રૂમી લશ્કર કા કૈમ્પ ભી કિલ્લે કે બાહર બનાયા ગયા થા. હિરક્લ ને **સલ્બ બિન કિત્સ** નામ કે બતરીક કો ઈન્તાકિયા કા હાકિમ મુકર્રર કર કે શહર કી હિફાઝત પર ઉસે મુકર્રર કિયા થા. બતરીક સલ્બ મુતઅસ્સિબ નસ્રાની થા. ઈલાવા અઝીં એક નમ્બર કા ઝિદ્દી ઔર જાહિલ થા. વહ અપને સાથ રૂમી સિપાહિયોં કી એક જમાઅત લે કર કિલ્લે કી દીવાર સે મૈદાન મેં હોને વાલી જંગ કા મુઆઈના કર રહા થા. જબ રૂમી લશ્કર ને હઝીમત ઉઠાઈ ઔર રૂમી સિપાહિયોં ને ભાગના શુરૂ કિયા, તો ઉસ ને કિલ્લે કા દરવાઝા બન્દ કર દિયા ઔર કિલ્લે કી દીવાર સે ઈસ્લામી લશ્કર સે લડને કા કસ્દ કિયા, લૈકિન શહર કે રઈસોં ઔર ઝી શઊર લોગોં ને ઉસ કો ડાંટા ઔર કહા કિ ક્યા તેરી અક્લ કા ચિરાગ ગુલ હો ગયા હૈ ? જબ હિરક્લ કા ઈત્ના બડા લશ્કર અરબોં કે સામને ઠહર નહીં સકા, તો મુઠ્ઠી ભર સિપાહિયોં કો લે કર તૂ કિતની દૈર લડ સકેગા ? નતીજા યહ હોગા કિ તૂ હલાક હોગા ઔર સાથ મેં હમ કો ભી હલાક કરેગા. લિહાઝા લડને કી બૈ-વકૂફી મત કર, દિમાગ સે કામ લે ઔર અરબોં સે સુલહ કર લે. અહ્લે શહર કે રોઉસા, બતારેકા ઔર અવામુન્નાસ કે દબાવ મેં આ કર સલીબ બિન કિત્સ ને લડને કા ઈરાદા તર્ક કર દિયા ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ખિદમત મેં હાઝિર હો કર તીન લાખ દીનાર ઝરે ફિદ્યા પર સુલહ કી ઔર શહર કે દરવાઝે ખોલ દિયે. ચુનાન્ચે હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા

અલૈહ વ સલ્લમ ને ખ્વાબ મેં અઝ રૂએ સુલહ ઈન્તાકિયા ફતહ હોને કી જો બશારત દી થી ઈસ કે મુતાબિક ઈન્તાકિયા કા કિલ્લે બ-ઝરીએ સુલહ ફતહ હુવા.

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને સુલહ કે શરાઈત તય કરને કે બા'દ હાકિમે ઈન્તાકિયા સલ્બ બિન કિત્સ સે ગદ્ર ઔર બે વફાઈ ન કરને કા વા'દા લિયા ઔર હઝરત યુકના ને કસમેં ખિલા કર ઉસ સે હલફ લિયા. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ ઈન્તાકિયા શહર મેં દાખિલ હુએ. જબ ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લે મેં દાખિલ હો રહા થા, તો કારી-એ કુરઆન સૂરહ ફતહ કી તિલાવત કર રહા થા. ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લે મેં દાખિલ હો કર બાબુલ નહાન પર ઠહરા ઔર વહાં એક જગહ પર ખત ખીંચ કર મસ્જિદ કા નક્શા ખીંચા. ફિર વહાં એક મસ્જિદ તા'મીર કી ગઈ જો અબ ભી મૌજૂદ હૈ. ઈન્તાકિયા કી ફતહ માહ ઝીકાદા 18 સન હિજરી મેં હૂઈ. ઈસ્લામી લશ્કર ઈન્તાકિયા મેં તીન દિન ઠહરા. તીન દિન કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ્લામી લશ્કર કો કૂચ કા હુક્મ દિયા ઔર વહાં સે **"દહાઝિમ"** નામી મકામ પર આએ ઔર દહાઝિમ મેં ઈસ્લામી લશ્કર કા કૈમ્પ કાઈમ કિયા. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફતહે ઈન્તાકિયા કી તફસીલ લિખ કર અમીરુલ મોમિનીન સય્યિદોના ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ કી ખિદમત મેં ભેજી ઔર હઝરત ઝૈદ બિન વહબ કો ખત દે કર તૈઝ રફતાર ઊંટની પર મદીના મુનવ્વરા રવાના કિયા.

❀ <u>ઈસ્લામી લશ્કર કે હાથોં ફતહ હોને વાલે મકામાત</u>

(1) ઈરકા (2) સહ્ના (3) તદમ્મુર (4) હૂરાન (5) બસરા (6) બૈતુલ લહિયા (7) અજનાદીન (8) દમિશ્ક (9) હિસ્ન અબીલ કિદ્સ (10) જોસિયા (11) હુમુસ (12) શીરઝ (13) રુસ્તન (14) હમાત (15) કન્સરીન (16) બા'લ્બક (17) યર્મૂક (18) બૈતુલ મુકદ્દસ (19) હલ્બ (20) એ'ઝાઝ (21) ઈન્તાકિયા

અમીનુલ ઉમ્મત હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ઝૈદ બિન વહબ કે હાથોં અમીરુલ મોમિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી ખિદમત મેં જો ખત ભેજા થા, ઉસ મેં યહ ભી લિખા થા કિ મુલ્કે શામ કે જિતને ભી બડે શહર હૈં, વહ કરીબ કરીબ ફતહ હો ગએ, લિહાઝા અબ મેરા ઈરાદા યહ હૈ કિ પહાડી ઈલાકોં મેં જો શહર વાકેઅ હૈં, ઈન કો ફતહ કર લૂં, ઈસ અમ્ર મેં આપ અપના હુક્મ ઔર મશ્વરા તહ્રીર ફરમાએં કિ ઈન શહરોં પર યલ્ગાર કરૂં યા નહીં ? હઝરત ઝૈદ બિન વહબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા ખત લે કર 25 ઝીકાદા 18 સન હિજરી કો મદીના મુનવ્વરા

પહુંચે. હઝરત ઝૈદ બિન વહબ જબ મદીના મુનવ્વરા આએ, તો ક્યા દેખતે હૈં કિ મદીના તય્યબહ કે બાહર લોગોં કા હુજૂમ લગા હુવા હૈ. તફતીશ કરને પર મા'લૂમ હુવા કિ અમીરુલ મોમિનીન હઝરત ઉમર ફારૂક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો બ-ઈરાદએ હજ્જ મક્કા મુઅઝ્ઝમા તશરીફ લે જા રહે હૈં. ઔર અહ્લે મદીના અમીરુલ મોમિનીન કો રુખસત કરને શહર કે બાહર તક આએ હુએ હૈં હઝરત ઝૈદ બિન વહબ ને શહર કે બાહર હી અમીરુલ મોમિનીન સે મુલાકાત કી ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા ખત દિયા. અમીરુલ મોમિનીન ને અસ્નાએ રાહ ખત કા જવાબ ઈર્કામ ફરમાયા ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો લિખા કિ પહાડી ઈલાકોં કે મુતઅલ્લિક મુઝ સે ઝિયાદહ તુમ કો વાકિફીયત હૈ, ક્યૂં કિ તુમ ઉસ ઈલાકા મેં હો ઔર મૈં દૂર હૂં. લિહાઝા તુમ કો જો મુનાસિબ મા'લૂમ હો વૈસા કરને કા ઈખ્તિયાર હૈ, મેરી તરફ સે ઈજાઝત હૈ.

ફુતૂહાતે ઈલાક્એ સાહિલ

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ''દહાઝિમ'' મેં ઈસ્લામી લશ્કર કા કૈમ્પ કાઈમ કર કે વહીં પડાવ કિયા ઔર અમીરુલ મોમિનીન કે જવાબ કા ઈન્તિઝાર કર રહે થે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને યહ તય ફરમાયા કિ મદીના મુનવ્વરા સે અમીરુલ મોમિનીન કા હુક્મ આને કે બા'દ કિસ જાનિબ કૂચ કરના હૈ વહ તય કરેંગે, લિહાઝા જબ તક હઝરત ઝૈદ બિન વહબ મદીના મુનવ્વરા સે વાપસ નહીં આતે તબ તક દહાઝિમ મેં હી મુકીમ રહેં. ઔર દહાઝિમ કે કયામ કે દૌરાન મુલ્કે શામ કે સાહિલી ઈલાકોં કો ફતહ કર લેના ચાહિયે. ચુનાન્ચે હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો કુર્બો જવાર કે સાહિલી શહરોં ઔર કિલઓં કો ફતહ કરને ભેજ દિયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને (1) બન્જ (2) બરાઆ (3) તાબ્લીસ ઔર (4) કિલ્લ-એ નજમ કો બ-આસાની ફતહ કર લિયા. ઈન ફુતૂહાત કા બહુત હી મુખ્તસર અહવાલ ઝૈલ મેં દર્જ હૈ.

(1) **બન્જ :** જબ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બન્જ કે કિલ્લે પર લશ્કર લે કર પહુંચે, તો વહાં કા હાકિમ **જર્ફાસ** આમાદએ જંગ હુવા, લૈકિન અહ્લે શહર ને હાકિમ જર્ફાસ કે ઈસ ઈરાદા કી સખ્ત મુખાલિફત કી ઔર કહા કિ હમ ઈસ્લામી લશ્કર સે જંગ મૌલ લે કર હલાક હોના નહીં ચાહતે, લૈકિન હાકિમ જર્ફાસ માના નહીં ઔર જંગ પર મુસિર રહા, લિહાઝા અહ્લે શહર કિલ્લે કા દરવાઝા ખોલ કર હઝરત ખાલિદ કે પાસ આએ ઔર સૂરતે હાલ સે આગાહ કર કે ડેઢ લાખ દીનાર ઝરે ફિદ્યા અદા કર કે સુલહ કી. હઝરત ખાલિદ ને હાકિમ જર્ફાસ કો મઅ અહ્લો અયાલ વહાં સે ભગા દિયા ઔર હઝરત ઉબાદા બિન રાફેઅ કો વહાં કા હાકિમ મુકર્રર કિયા.

(2) **કિલ્લ-એ નજમ :** બન્જ સે મુલહિક હી લોહે કે પુલ પર એક કિલ્લે મેં રૂમિયોં કી બસ્તી આબાદ થી. યહ કિલ્લા ભી બ-ઝરીએ સુલહ ફતહ હુવા ઔર હઝરત ખાલિદ ને વહાં કે હાકિમ કી હૈસિયત સે હઝરત નજમ બિન મુફરેહ ફહરી કા તકર્રુર કિયા ઔર વહાં સે રવાના હો ગએ.

(3) **બરાઆ :** હઝરત ખાલિદ અપના લશ્કર લે કર બરાઆ પહુંચે તો અહ્લે બરાઆ ને કિલ્લે કે દરવાઝે બન્દ કર દિયે ઔર કિલ્લે મેં મહસૂર હો કર બૈઠ ગએ, લૈકિન કિસી કિસ્મ કા કોઈ હમ્લા યા મુકાબલા નહીં કિયા. ફિર અહ્લે બરાઆ ને જમા હો કર મશ્વરા કિયા કિ અરબોં સે સુલહ કર કે અમાન હાસિલ કરને મેં હમારી બેહતરી ઔર ભલાઈ હૈ. લિહાઝા શહર કે મુઅઝ્ઝઝ લોગ હઝરત ખાલિદ કે પાસ આએ ઔર સુલહ કી. હઝરત ખાલિદ ને હઝરત ઔસ બિન ખાલિદ રબઈ કો વહાં કા હાકિમ મુકર્રર કિયા ઔર ફિર વહાં સે રવાના હો ગએ.

(4) **તાબ્લીસ :** હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને લશ્કરે ઝફ્ફ કે સાથ તાબ્લીસ પહુંચે, તો અહ્લે તાબ્લીસ બહુત ઘબરાએ ઔર કિલ્લે કે દરવાઝે બન્દ કર કે કિલ્લે કી દીવાર પર ચઢ ગએ. અહ્લે તાબ્લીસ ને ઈસ્લામી લશ્કર સે લડને કા કસ્દ કિયા, લૈકિન ઈન કો ઈત્તિલા' મિલ ચુકી થી કિ બન્જ, નજમ ઔર બરાઆ કે લોગોં ને ઝરે ફિદ્યા અદા કર કે સુલહ કર લી હૈ લિહાઝા ઉન્હોં ને કિલ્લે કી દીવાર સે **''લફૂન લફૂન''** યા'ની **''અમાન અમાન''** પુકારના શુરૂ કિયા ઔર ફિર કિલ્લે સે બાહર આ કર સુલહ કી. હઝરત ખાલિદ ને હઝરત બાદર બિન ઔન હુમૈરી કો વહાં કા હાકિમ મુકર્રર કિયા ઔર ફિર વહાં સે ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ ''દહાઝિમ'' કી તરફ વાપસ લૌટે.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બહુત સારે ગનાઈમ ઔર નક્દ દરાહિમ લે કર દહાઝિમ લૌટે થે. ઔર ઈન કે ઈસ તરહ ફતહ વ ઝફર હાસિલ કરને પર ઈસ્લામી લશ્કર મેં ખુશી કી લહર દૌડ ગઈ ઔર ઈસ્લામી લશ્કર ને તહલીલ વ તક્બીર કી સદાએં બુલન્દ કર કે ઈન કા શાનદાર ઈસ્તિક્બાલ કિયા. ફિર હઝરત ખાલિદ ઈસ્લામી લશ્કર કે સિપાહ સાલાર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે ખૈમે મેં આએ ઔર તમામ માલે ગનીમત ઈન કી ખિદમત મેં પૈશ કિયા ઔર તમામ મકામ કી ફુતૂહાત કી તફસીલ કહ સુનાઈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા બહુત ખુશ હુએ ઔર દુઆઓં સે નવાઝા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ સાહિલી ઈલાકોં કી ફુતૂહાત કે મુતઅલ્લિક ગુફ્તગૂ કર રહે થે કિ હઝરત ઝૈદ બિન વહબ મદીના મુનવ્વરા સે અમીરુલ મોમિનીન હઝરત ઉમર ફારૂક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કા ખત લે કર આએ.

પહાડી ઈલાકોં કી ફુતૂહાત

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અમીરુલ મોમિનીન કા ખત ખોલ કર આહિસ્તા પઢા, ફિર આપ ને મુજાહિદોં કો જમા કર કે વહ ખત બ-આવાઝે બુલન્દ પઢ કર સુનાયા ઔર ફરમાયા કિ પહાડી ઈલાકોં કી તરફ કૂચ કરને કે મઆમલા મેં અમીરુલ મોમિનીન ને મુઝ કો ઈખ્તિયાર દિયા હૈ ઔર મૈં તુમ લોગોં સે મશ્વરા કિયે બગૈર કોઈ ફૈસલા નહીં કરતા. લિહાઝા મૈં હાઝિરીન સે ઈલ્તિમાસ કરતા હૂં કિ ઈસ અમ્ર મેં અપને મુફીદ મશ્વરે ઝાહિર કરેં કિ હમ પહાડી ઈલાકોં કા કસ્દ કરેં યા નહીં ? હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ને કહા કિ ઐ સરદાર ! હમ આપ કે ઝૈરે દસ્ત હૈં. હમ પર લાઝિમ હૈ કિ હમ અલ્લાહ ઔર અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી ઔર ફિર આપ કી ઈતાઅત કરેં, આપ જો ભી ફૈસલા કરેંગે વહ હમેં કબૂલ વ મન્ઝૂર હૈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા કિ યહ આપ લોગોં કી મુહબ્બત ઔર હુસ્ને ઝન્ન હૈ. લૈકિન મૈં જાનના ચાહતા હૂં કિ પહાડી ઈલાકોં કી તરફ જાના નફા' બખ્શ ઔર ફાઈદા મન્દ હૈ યા નહીં ? તબ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને અપના મશ્વરા ઝાહિર કરતે હુએ ફરમાયા કિ ઐ સરદાર ! પહાડી ઈલાકોં કી તરફ જાના યકીનન મુનાસિબ ઔર મૌઝૂઅ હૈ. પહાડી ઈલાકોં મેં હમારા જાના દુશ્મનોં પર રોઅબ ઔર દબદબા તારી કરને કે મુતરાદિફ હૈ. ઈન ઈલાકોં કે રૂમિયોં પર યહ અસર કાઈમ હોગા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે ગલ્બે ઔર તસલ્લુત કા યહ આલમ હૈ કિ અબ પહાડી ઈલાકોં તક ઈસ કી રસાઈ હો ગઈ હૈ ઔર યહ અમ્ર રૂમિયોં કે લિયે બાઈસે ઝો'ફ ઔર ખૌફ હૈ. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ફરમાયા ઐ અબૂ સુલૈમાન ! અલ્લાહ તઆલા આપ કો જઝાએ ખૈર દે, આપ ને નિહાયત મુફીદ મશ્વરા પૈશ કિયા હૈ. તમામ હાઝિરીન ને ભી હઝરત ખાલિદ કે મશ્વરે કી તાઈદ વ તૌસીક કી.

❀ ઇસ્લામી લશ્કર કી પહાડી ઇલાકોં કી તરફ રવાનગી :-

હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને એક લમ્બે નૈઝે પર **હુઝૂરે અક્દસ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે બડે અલમ "**રાયત**" કી માનિન્દ એક અલમ (નિશાન)

બનાયા. જો સિયાહ કપડે કા થા. સિયાહ રંગ કે કપડે મેં સફેદ રંગ સે જલી હુરૂફ મેં "لَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ محمّدٌ رَسُوْلُ الله" લિખા હુવા થા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઉસ નિશાન (અલમ) કો જુંબિશ દી ઔર ફિર વહ નિશાન હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક કો અતા ફરમાયા ઔર ઈન કો ચાર હઝાર (4000) સવારોં પર સરદાર મુકર્રર કર કે પહાડી ઈલાકોં કી તરફ રવાના ફરમાયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક કે સાથ જિન ચાર હઝાર સવારોં કો મુતઅય્યન ફરમાયા, ઈન મેં એક હઝાર સવાર ગુલામ થે. ઈન એક હઝાર ગુલામોં પર હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ કો સરદાર મુકર્રર ફરમાયા ઔર હઝરત દામિસ સે ફરમાયા કિ તુમ હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક કી સરદારી કે મા-તહત રહોગે. તુમ પર લાઝિમ હૈ કિ હર મઆમલા મેં ઈન સે મશ્વરા કરો ઔર ઈન કે હુક્મ કી ઈતાઅત કરો. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ચાર રૂમી મુઆહિદીન કો રાહબર કી હૈસિયત સે હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક કે સાથ કિયા, તાકિ વહ લશ્કર કો રાહ બતાને કી ખિદમત અન્જામ દેં. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક કે લશ્કર કો દુઆએ ખૈર વ આફિયત સે નવાઝ કર રુખસત ફરમાયા. તહલીલ વ તક્બીર કહતા હુવા ચાર હઝાર કા ઈસ્લામી લશ્કર દહાઝિમ સે પહાડી ઈલાકા કે શહર "**કૂરસ**" કી તરફ રવાના હુવા. કૂરસ શહર અન્જાન રાહોં કો પાર કર કે આતા થા. વહ શહર પહાડ કી ઊંચાઈ પર વાકેઅ થા ઔર મઝબૂત પત્થર કી બડી બડી ચટ્ટાનોં સે તા'મીર કિયા હુવા શહર થા. કૂરસ શહર પહાડ કી બુલન્દી પર વાકેઅ હોને કી વજહ સે **વહાં બલા કી સર્દી પડતી થી ઔર વહ ઈલાકા બર્ફ કી ચાદરોં સે ઢકા રહતા થા.**

દહાઝિમ સે રવાના હો કર ઈસ્લામી લશ્કર "**બુકઅએ જુન્દ-દરાસ**" નામી મકામ પર પહુંચા. વહાં સે આગે બઢ કર "**નહરે સાહૂર**" પર આયા ઔર નહરે સાહૂર ઉબૂર કર કે કૂરસ કે રાસ્તે પર એક મકામ પર રાત બસર કરને કે લિયે કયામ કિયા. સુબ્હ કો લશ્કર રવાના હુવા. અબ પહાડ કી ઊંચાઈ શુરૂ હૂઈ. ખતરનાક ઘાટિયાં, તંગ રાસ્તે ઔર નૌક દાર પત્થરોં વાલી રાહેં પહાડ કી ઊંચાઈ કી તરફ જાતી થીં. રાસ્તા ઈત્ના તંગ થા કિ એક સાથ દો સવાર નહીં ચલ સક્તે થે. લિહાઝા ઈસ્લામી લશ્કર ને કતાર બાંધ કર પહાડ કી બુલન્દી ઉબૂર કરના શુરૂ કિયા. તંગ રાસ્તે કે દોનોં તરફ નુકીલે દરખ્ત થે, જિન કી શાખેં રાસ્તે કી તરફ ઝુકી ઔર લટકી હૂઈ થીં. ઔર ગુઝરને વાલે સવાર કો ઈસ કે કાંટે ચુભતે થે. યહાં તક કિ ઈન કે કપડે તાર તાર હો જાતે. પથરીલી રાહ કે નૌક દાર પત્થર ઘોડોં કે ખુરોં મેં લગતે ઔર ઈન કે પાઊં ઝખ્મી હો જાતે.

ઈસી તરહ તીન દિન કી દુશ્વાર ગુઝાર રાહ કી મસાફત તય કર કે ઈસ્લામી લશ્કર એક કુશાદહ મકામ પર પહુંચા. મગર વહાં કડાકે કી સર્દી પડતી થી. ચારોં સમ્ત બર્ફ કી સફેદ ચાદરેં બિછી હૂઈ નઝર આતી થીં. ઈસ્લામી લશ્કર કા હર મુજાહિદ સર્દી કી શિદ્દત સે ઠિઠુર ગયા થા. ઈતની સખ્ત સર્દી ઈન કે લિયે ના-કાબિલે બરદાશ્ત થી. કુવ્વતે તહમ્મુલ જવાબ દે ચુકી મગર ફિર ભી હિમ્મત કર કે આગે બઢતે રહે. ઈસ તરહ સખ્ત તક્લીફ ઔર મશક્કત બરદાશ્ત કરતે કરતે પહાડ કી ચોટી પર એક વસીઅ મૈદાન મેં પહુંચે. તમામ મુજાહિદ પાંચ દિન તક મુસલ્સલ ઐસી દુશ્વાર મસાફત તય કરતે કરતે થક ચુકે થે. ઘોડોં કે પાઊં બોઝલ હો ચુકે થે, લિહાઝા હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ને ઉસ વસીઅ મૈદાન મેં તવક્કુફ કરને કા હુક્મ દિયા, તાકિ મુજાહિદીન કુછ આરામ હાસિલ કર લેં. લશ્કર ઉસ મૈદાન મેં કુછ અર્સા ઠહરા ફિર કૂચ કર ગયા.

ઈસ્લામી લશ્કર ને અભી કુછ હી ફાસ્લા તય કિયા થા કિ પહાડ કી જડ મેં બડા શગાફ નઝર આયા, લિહાઝા લશ્કર ઈસ શગાફ મેં દાખિલ હો કર થોડા આગે બઢા તો એક ગાંવ નઝર આયા. મુજાહિદોં ને ગાંવ મેં દાખિલ હો કર દેખા તો ઉસ મેં એક ભી આદમી નઝર નહીં આતા થા. તમામ મકાનાત ખાલી પડે હુએ હૈં. કિસી ઈન્સાન કા નામ વ નિશાન નહીં થા, અલબત્તા મકાનોં મેં જાનવર બંધે પડે થે. મુર્ગિયાં ઔર બતખ અઝાનેં દે દે કર શૌર વ ગુલ મચા રહે થે. મકાનોં મેં ભારી બોઝ વાલા સામાન મિસ્લે પલંગ, અલમારિયાં વગૈરા પડી હૂઈ થીં, લૈકિન આદમિયોં સે પૂરા ગાંવ ખાલી થા. ક્યૂં કિ ઉન્હોં ને ઈસ્લામી લશ્કર કો પહાડ પર ચઢ કર ગાંવ કી તરફ આતા હુવા દૂર સે દેખ લિયા થા, લિહાઝા વહ અપને અહ્લો અયાલ ઔર કીમતી અશ્યા વગૈરા લે કર ભાગ ગએ ઔર અપને મકાનોં ઔર જાનવરોં કો વૈસે હી લા-વારિસ છોડ દિયા. મુજાહિદોં ને ઉસ ગાંવ સે કાફી મિક્દાર મેં ગનીમત પાયા. હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ને મુજાહિદોં કો તમ્બીહ કી કિ હો સક્તા હૈ કિ ગાંવ વાલોં ને ફરૈબ કર કે કોઈ ચાલ ચલી હો ઔર ઈર્દ ગિર્દ પોશીદહ રહ કર હમ પર નઝર રખતે હોં ઔર મૌકા' પા કર હમ્લા કર દેં.

ઈસ્લામી લશ્કર થોડા અર્સા ઉસ ગાંવ મેં ઠહરા, ફિર ગનીમત લે કર કૂચ કર ગયા ઔર વહાં સે ચલ કર એક વસીઅ ચરાગાહ મેં પહુંચા. ઉસ ચરાગાહ કા નામ "**મુર્જુલ કબાઈલ**" થા. ઈસ્લામી લશ્કર ને ઉસ વસીઅ ચરાગાહ મેં કૈમ્પ કાઈમ કિયા. ઈસ્લામી લશ્કર કે ચંદ મુજાહિદ અતરાફ કે ઈલાકે કા મુઆઈના કરને થોડી દૂર તક ચહલ કદમી કરતે ગએ ઔર જબ વાપસ આએ તો ઈન કે સાથ એક રૂમી ગબર થા જિસ કો વહ કૈદ કર

કે લાએ થે. ઉસ કો કૈદ કરને કી વજહ યહ હૂઈ કિ જબ ચંદ મુજાહિદ ચહલ કદમી કરતે હુએ કુછ ફાસ્લા તય કર કે મુર્જુલ કબાઈલ કે મૈદાન કે કિનારે તક ગએ તો ઉન્હોં ને દેખા કિ પત્થર કી એક ચટ્ટાન કી આડ મેં છુપ કર એક શખ્સ ઈન કો દેખ રહા હૈ. વહ શખ્સ કભી ઝાહિર હોતા ઔર કભી છુપ જાતા. ઐસા મહ્સૂસ હુવા કિ વહ જાસૂસી કર રહા હૈ. લિહાઝા મુજાહિદોં કે ગિરોહ સે તીન ચાર મુજાહિદ સરક કર અલગ હો ગએ ઔર લમ્બા ચક્કર કાટ કર જહાં વહ રૂમી ગબર છુપ કર જાસૂસી કર રહા થા ઉસ કે પીછે પહુંચ ગએ. વહ રૂમી ગબર આગે કી જાનિબ દેખ રહા થા ઔર ઉસ કે પીઠ કે પીછે ક્યા હો રહા હૈ ઈસ સે ગાફિલ થા કિ અચાનક મુજાહિદ ઉસ પર જા પડે ઔર ઉસે દબોચ લિયા ઔર ઘસીટતે હુએ કૈદી બના કર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં લે આએ. વહ ગબર રૂમી ઝબાન કે ઈલાવા ઔર કોઈ ઝબાન નહીં જાનતા થા લિહાઝા હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ને રાહબર મુઆહદી મેં સે એક રૂમી કો બુલા કર ઉસ રૂમી ગબર સે હાલ પૂછા તો ઉસ ને બતાયા કિ ઈન્તાકિયા કી ફતહ કે બા'દ હિરક્લ બાદશાહ અપને આબાઈ વતન કસ્તુનતુનિયા ચલા ગયા હૈ ઔર ઉસ કા બેટા કુસ્તુનતીન ભી કૈસારિયા સે વહાં પહુંચ ગયા હૈ. હિરક્લ કો મુલ્કે શામ કે પહાડી ઈલાકોં કે શહરોં કી ફિક્ર લાહિક હૂઈ, લિહાઝા ઉસ ને તીસ હઝાર (30,000) કા એક લશ્કર ઈસ ઈલાકા મેં ભેજા હૈ, તાકિ વહ લશ્કર પહાડી ઈલાકોં મેં ગશ્ત કરે ઔર વહાં કે શહરોં કી હિફાઝત ઔર નિગેહબાની કરે. હિરક્લ કા ભેજા હુવા મઝકૂરા લશ્કર તુમ સે સિર્ફ છ મીલ કી દૂરી પર પડાવ કિયે હુએ હૈ.

જંગે મુર્જુલ કબાઇલ

હઝરત મૈસરા રૂમી ગબર કી ઝબાન સે તીસ હઝાર કે રૂમી લશ્કર કી ખબર સુન કર મુતફક્કિર હુએ ઔર થોડી દૈર કે લિયે સર ઝુકા કર ગહરી સોચ મેં ડૂબ ગએ. હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક કો ઈસ તરહ મુતફક્કિર દેખ કર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા ને કહા કિ ઐ સરદાર ! ક્યા બાત હૈ કિ મૈં આપ કો મલૂલ ઔર ફિક્ર મન્દ દેખ રહા હૂં ? હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા કો જવાબ દેતે હુએ હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ને ફરમાયા કિ રૂમી લશ્કર તીસ હઝાર (30,000) કા હૈ ઔર હમ સિર્ફ ચાર હઝાર હૈં ઔર પહાડી ઈલાકે મેં પહલી મરતબા પર્ચમ લે કર હમ આએ હૈં. અગર ખુદા ન ખ્વાસ્તા હમ કો હઝીમત ઉઠાની પડી, તો **અમીરુલ મોમિનીન હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ** રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો હમ કો સરઝનિશ કરેંગે ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે કિસી મુજાહિદ કો મુસીબત ઔર તક્લીફ પહુંચી તો મુઝ સે હી પૂછતાછ હોગી. હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક કી બાત સુન કર તમામ મુજાહિદોં ને કહા કિ ઐ સરદાર ! કસમ હૈ ખુદા કી ! હમ મૌત કી મુત્લક પરવાહ નહીં કરતે ક્યૂં કિ હમ ને અપની જાનેં અલ્લાહ કો બેચ દી હૈં ઔર ઈસ કે ઈવઝ જન્નત ખરીદ લી હૈ. ઔર જો શખ્સ ઈસ અમ્ર કો જાનતા હૈ વહ કાફિરોં કી જાનિબ સે પહુંચાઈ જાને વાલી તક્લીફ કી પરવાહ નહીં કરતા. મુજાહિદોં કો બુલન્દ હૌસલા દેખ કર હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક બહુત ખુશ હુએ ઔર દુઆએ ખૈર વ બરકત દી. ઐન ઉસી વક્ત રૂમી લશ્કર કે નિશાન ઔર સલીબેં નઝર આઈં. રૂમી લશ્કર ફૈલી હૂઈ ટિડ્ડિયોં કી તરહ આ રહા થા.

અલ-કિસ્સા ! રૂમી લશ્કર ભી મુર્જુલ કબાઈલ કે વસીઅ મૈદાન મેં આ પહુંચા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે સામને વાલે કિનારે પર પડાવ ડાલા. રૂમી સિપાહી અપને કયામ કે લિયે ખૈમે નસબ કરને મેં મસ્રૂફ હુએ. આફતાબ ગુરૂબ હુવા. દોનોં લશ્કરોં ને અપને અપને કૈમ્પ મેં આરામ સે શબ બસર કી ઔર કોઈ નાખૂશ ગવાર વાકેઆ રૂનુમા નહીં હુવા.

દૂસરે દિન હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ને મુજાહિદોં કો નમાઝે ફજ્ર પઢાઈ ઔર નમાઝ સે ફારિગ હો કર ખુત્બા દેને ખડે હુએ ઔર જેહાદ કી ફઝીલત બયાન કર કે મુજાહિદોં કો જેહાદ કી તર્ગીબ દેતે હુએ ફરમાયા :

وَقَالَ نَبِيُّنَا صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ الْجَنَّةُ تَحْتَ ظِلَالِ
السُّيُوْفِ فَلَا تَنْظُرُوْا اِلٰى قِلَّتِكُمْ وَكَثْرَةِ اَعْدَائِكُمْ فَقَالَ عَزَّوَجَلَّ كَمْ
مِنْ فِئَةٍ قَلِيْلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيْرَةًم بِاِذْنِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ مَعَ الصَّابِرِيْنَ

તર્જુમા : **“ઔર ફરમાયા હમારે નબી અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને કિ જન્નત તલવારોં કે સાયોં તલે હૈ. પસ મત દેખો અપની કિલ્લત કો ઔર અપને દુશ્મનોં કી કસરત કો. અલ્લાહ અઝ્ઝ વ જલ્લ ને ફરમાયા હૈ કિ બારહા કમ જમાઅત ગાલિબ આતી હૈ ઝિયાદહ ગિરોહ પર અલ્લાહ કે હુક્મ સે ઔર અલ્લાહ સાબિરોં કે સાથ હૈ.”**

ફિર હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ઈસ્લામી લશ્કર કો કૈમ્પ સે નિકાલ કર મૈદાન મેં લાએ ઔર લશ્કર કી સફ બન્દી કી. મૈમના પર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા સહમી કો ઔર મૈસરા પર હઝરત સ’અદ બિન સઈદ હનફી કો સરદાર મુકર્રર ફરમાયા ઔર હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ કો એક હઝાર ગુલામોં કે સાથ લશ્કર કે આગે ઠહરાયા. ઉધર રૂમી લશ્કર ભી કૈમ્પ સે નિકલ કર મૈદાન મેં આયા ઔર દુશ્મન કે મુકાબલા મેં સફ આરા હુવા. રૂમી લશ્કર કા હર સિપાહી ઉમદા લિબાસ પહને હુએ થા ઔર હર એક કે પાસ પૂરે હથિયાર થે. લશ્કર મેં જગહ જગહ નિશાન ઔર સલીબેં બુલન્દ કી હૂઈ થીં. ઔર તમામ રૂમી સિપાહી ઈસ્લામી લશ્કર કી કલીલ તા’દાદ દેખ કર ગલ્બા ઔર ફતહ હાસિલ હોને કે ગુરૂર મેં અકડ કર ઉછલ કૂદ કર રહે થે ઔર જલ્દ અઝ જલ્દ હમ્લા આવર હોને કા કસ્દ કર રહે થે.

સબ સે પહલે રૂમી લશ્કર સે કૌમે ગસ્સાન કા એક નસ્રાની અરબ મૈદાન મેં આયા ઔર તકબ્બુર કે નશે મેં ચૂર અરબી ઝબાન મેં ગુફ્તગૂ કરતે હુએ બકવાસ કરને લગા કિ **મુલ્કે શામ કે પહાડી ઈલાકે મેં તુમ કો તુમ્હારી મૌતેં લાઈ હૈં.** ઈસ વક્ત જો તીસ હઝાર કા રૂમી લશ્કર યહાં મૌજૂદ હૈ ઈસ લશ્કર કે હર સિપાહી ને સલીબ કી કસમ ખાઈ

હૈ કિ વહ તુમ્હારે ખૂન સે અપની તલ્વાર કી પ્યાસ બુઝાએગા. અગર તુમ કો અપની ઝિન્દગી પ્યારી હૈ તો અપને આપ કો હમારે હવાલે કર દો, તાકિ હમ તુમ સબ કો કૈદ કર કે હિરક્લ બાદશાહ કે પાસ ભેજ દેં ઔર વહ તુમ પર રહમ કર કે તુમ કો બ-હૈસિયતે ગુલામ ઝિન્દા રખેગા ઔર તુમ હિરક્લ બાદશાહ કે રહમ વ કરમ કે સબબ ઝિન્દા રહોગે ઔર તા-ઝીસ્ત ઈસ કી ગુલામી કરોગે.

ઉસ નસ્રાની અરબ કી બકવાસ સુન કર હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ તૈશ મેં આ ગએ ઔર અપની જગહ સે આગે બઢ કર ઉસ નસ્રાની સગ કે કરીબ ગએ ઔર ફરમાયા કિ રોઉસાએ અરબ કો હિરક્લ કા ગુલામ બનાને કે **ખ્વાબ દેખને વાલે સગે રૂમી ! મુઝ કો દેખ ! મૈં ઈન મુકદસ સહાબએ કિરામ કા અદના ગુલામ હૂં. તૂ પહલે મુઝ સે તો નિપટ લે,** ફિર બા'દ મેં હમારે મુઅઝ્ઝઝ આકાઓં કે મુતઅલ્લિક બાત કર. ઔર હાં ! તૂ ને યહ ભી કહા હૈ કિ તુમ્હારે લશ્કર કે હર સિપાહી કી તલ્વાર હમારે ખૂન કી પ્યાસી હૈ. દેખ મેરા યહ નૈઝા તેરે નાપાક ખૂન કા પ્યાસા હૈ, યહ કહ કર હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ને અપના નૈઝા ઉસ કે સીના મેં ઘુસેડ દિયા ઔર એક હી વાર મેં ઉસ કો ઝમીન પર મુર્દા ડાલ દિયા. ફૌરન રૂમી લશ્કર સે એક ગબર ખશમનાક હાલત મેં મૈદાન મેં ઉતરા ઔર તૈઝ રફતારી સે ઘોડા દૌડાતા હુવા નૈઝા રાસ્ત કર કે હઝરત દામિસ કી તરફ આયા, તાકિ નૈઝે કી નૌક હઝરત દામિસ કે જિસ્મ મેં પૈવસ્ત કર દે, મગર હઝરત દામિસ ને બિજલી કી સુરઅત સે અપને ઘોડે કો ગરદાવા દે કર ઘોડે કી પીઠ પર ઝુક ગએ ઔર હાથ મેં નૈઝા મઝબૂત થામ કર ઉસ ગબર કી સમ્ત દરાઝ કર દિયા. જૈસે હી વહ ગબર કરીબ આયા ઉસ કા વાર ખાલી ફિરા ઔર હઝરત દામિસ કા નૈઝા ઉસ કે સીને કી તરફ સે ઉસ કે જિસ્મ મેં દાખિલ હો કર ઉસ કે દિલ કો ચીરતા હુવા પુશ્ત સે બાહર નિકલ ગયા ઔર વહ ગબર ઘોડે કી ઝીન સે ઉછલ કર ઝમીન પર કુશ્તા ગિરા.

અબ હઝરત દામિસ ને મૈદાન મેં ચક્કર લગા કર ઝૌર સે પુકારના શુરૂ કિયા કિ ઐ રૂમિયો ! મૈં એક ગુલામ હૂં કૌમે અરબ કા. અપને દિલૈરોં કો મુકાબલા કરને ભેજો તાકિ ઉસે પતા ચલે કિ કૌમે અરબ કે ગુલામ સે મુકાબલા કરના કિતના મુશ્કિલ હૈ. હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ મુસલ્સલ લલ્કારતે રહે, લૈકિન રૂમી લશ્કર સે કિસી કો હિમ્મત ન હૂઈ કિ વહ મુકાબલા કરને મૈદાન મેં આએ. રૂમિયોં પર ઈસ્લામી લશ્કર કી હૈબત છા ગઈ થી. રૂમી સિપાહી સોચને લગે કિ જબ કૌમ અરબ કે ગુલામ કી શુજાઅત કા યહ આલમ હૈ તો ઈન કે રોઉસા કી દિલૈરી કૈસી હોગી ? જબ રૂમી લશ્કર સે મુકાબલા

કરને કોઈ ભી ન નિકલા તો હઝરત દામિસ ને રૂમી લશ્કર કી સફ અવ્વલ પર હમ્લા કર દિયા ઔર ઈન કી ઈત્તિબા' મેં પૂરે ઈસ્લામી લશ્કર ને યલ્ગાર કર દી. દોનોં લશ્કર આપસ મેં ગુથ ગએ ઔર જંગ કે શૌ'લે બુલન્દ હુએ. શિદ્દત સે નૈઝા ઝની ઔર શમ્શીર ઝની કા બાઝાર ગર્મ હુવા. રૂમી લશ્કર કે સિપાહી બૌખલા ગએ, લૈકિન થોડી દૈર બા'દ સંભલ ગએ ઔર બરાબર મુકાબલા કરને લગે. જબ આફતાબ બુલન્દ હો કર ગર્મ હુવા તબ રૂમિયોં ને હમ્લે મેં શિદ્દત કી ઔર ચાર હઝાર મુજાહિદોં કો અપને ઘૈરે મેં લે લિયા.

ઇસ્લામી મુજાહિદોં કી ઝબાન પર સદાએ યા મુહમ્મદ યા મુહમ્મદ y :-

ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદીન તીસ હઝાર રૂમી સિપાહિયોં કે નર્ગે મેં આ ચુકે થે, લૈકિન અલ્લાહ કી મદદ પર યકીને કામિલ રખતે હુએ સાબિત કદમી ઔર જવાંમર્દી સે લડતે રહે. બા'ઝ જગહ તો યહ હાલત થી કિ એક મુજાહિદ પર એક સૌ રૂમી સિપાહી ટૂટ પડે થે, લૈકિન જૈશે ઈસ્લામ કા કફન બરદોશ મુજાહિદ મિસ્લે ડકારને વાલે શૈર કે રૂમિયોં સે નબર્દ આઝમા થા. રૂમી લશ્કર કે હમ્લે કી શિદ્દત બઢતી જાતી થી ઔર મુજાહિદ સખ્ત મુસીબત મેં મુબ્તલા થે. બ-ઝાહિર તો ઐસા લગતા થા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદ રૂમિયોં કે સામને ઝિયાદહ દૈર ઠહર ન સકેંગે. મુજાહિદોં કો ભી અપની શહાદત કા યકીન હો ગયા થા, લિહાઝા વહ અપની જાન હથૈલી પર રખ કર મૌત કી લડાઈ લડતે થે. રૂમિયોં કો યહ ઉમ્મીદ બંધી થી કિ હમ અન્કરીબ ગાલિબ આ જાએંગે, લૈકિન મુજાહિદોં ને ઈન કી ઉમ્મીદોં પર પાની ફૈર દિયા. હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક મુજાહિદોં કો મુસલ્સલ જેહાદ કી તર્ગીબ દે કર જૌશ પૈદા કરતે થે. અબ મુજાહિદ બુરી તરહ થક ચુકે થે. ઔર સખ્ત મુસીબત મેં મુબ્તલા થે કિ ઉન્હોં ને અપને આકા વ મૌલા, દાફેઉલ બલા વલ વબા, મુઅય્યન વ નાસિર, પ્યારે રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો પુકારા. ઉસ વક્ત કી સૂરતે હાલ કા ઝિક્ર ઈમામે અર્બાબો સેયર વ તવારીખ હઝરત અલ્લામા મુહમ્મદ બિન અમ્ર વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ ને અપની કિતાબ મેં યૂં કિયા હૈ :

“લડે મુસલ્માન તલવારોં સે, યહાં તક કિ જાના ઉન્હોં ને કિ વહ ન લોટેંગે ઔર મુસલ્માન ભરોસા રખતે થે અલ્લાહ ગાલિબ ઔર બુઝુર્ગ પર, ઔર રૂમી ચિલ્લાતે થે અપને કલ્મએ કુફ્ર સે ઔર બ-ઈ-હમા વહ કહતે થે કિ ગાલિબ હૂઈ સલીબ ઔર મુસલ્માન તલબ કરતે થે કુશૂદ કાર કો ઈન

પર, ઔર ગુલામ લોગ મૌત કી લડાઈ લડતે થે ઔર મુસલ્માન કા શેઆર ઉસ દિન "અન્નસ્રો અન્નસ્રો" ઔર ગુલામ કા શેઆર "યા મુહમ્મદો" સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ "યા મુહમ્મદો" સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ થા."

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ અલ્લામા વાકદી, સફહા : 385)

નાઝિરીને કિરામ ગૌર ફરમાએં ! મુસીબત મેં ફંસે હુએ ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં ને "યા મુહમ્મદ" (યા રસૂલલ્લાહ) સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ પુકારા. ઈસ લશ્કર મેં સહાબએ કિરામ ભી મૌજૂદ થે. ઈન કા યહ અકીદા થા કિ મુસીબત કે વક્ત નજાત હાસિલ કરને કે લિયે બારગાહે રિસાલતે મઆબ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ સે ઈસ્તિગાસા કરના યકીનન જાઇઝ હૈ. **અગર યા રસૂલલ્લાહ કહના શિર્ક હોતા તો સહાબએ કિરામ રિઝવાનુલ્લાહે તઆલા અલૈહિમ અજમઈન ઈસ તરહ નિદા કરના હરગિઝ રવા ન રખતે બલ્કિ સખ્તી સે મના' ફરમા દેતે.** ઔર યહ હકીકત હૈ કિ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને મહબૂબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો વહ ઈખ્તિયાર ઔર તસર્રુફ અતા ફરમાયા હૈ કિ વહ અપને નામ લેવા કી મુસીબત કે વક્ત ઝરૂર મદદ ફરમાતે હૈં :

જાલોં પે જાલ પડ ગએ લિલ્લાહ વક્ત હૈ
મુશ્કિલ કુશાઇ આપ કે નાખુન અગર કરેં

બિગડા જાતા હૈ ખૈલ મેરા
આકા આકા સંવાર આકા

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

લૈકિન અફસોસ ! દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન મુસીબત કે વક્ત હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો મદદ કે લિયે પુકારને કો શિર્ક કહતે હૈં.

■ ઈમામુલ મુનાફિકીન **મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી** ને લિખા હૈ :

"હાજતેં બર લાના, બલાએં ટાલના, મુસીબત મેં દસ્તગીરી કરના, બુરે વક્ત

મેં પહુંચના, યહ સબ અલ્લાહ હી કી શાન હૈ. ઔર કિસી નબી ઔર વલી, પીર વ શહીદ, ભૂત વ પરી કી યહ શાન નહીં. જો શખ્સ કિસી કા કોઈ ઐસા તસર્રુફ સાબિત કરે ઔર ઉસ સે મુરાદ માંગે ઔર ઈસી તવક્કો' પર ઉસ કી નઝ્ર વ નિયાઝ કરે ઔર ઉસ કી મન્નતેં માને ઔર ઉસ કો મુસીબત કે વક્ત પુકારે, વહ મુશ્રિક હો જાતા હૈ."

(હવાલા : તક્વિયતુલ ઈમાન, નાશિર : દારુસ-સલ્ફિયા, બમ્બઈ, સફહા : 23)

વહાબી વ તબ્લીગી જમાઅત કે હકીમુલ ઉમ્મત **મૌલવી અશ્રફ અલી થાનવી** ને અપની કિતાબ "બહિશ્તી ઝૈવર" મેં "શિર્ક ઔર કુફ્ર કી બાતોં કા બયાન" ઉન્વાન કે તહત લિખા હૈ :

"કિસી કો દૂર સે પુકારના ઔર યહ અકીદા રખના કિ ઉસ કો ખબર હો ગઈ (શિર્ક હૈ)"

(હવાલા : બહિશ્તી ઝૈવર, નાશિર : રબ્બાની બુક ડિપો, દેહ્લી, હિસ્સા : 1, સફહા : 34)

"તક્વિયતુલ ઈમાન" ઔર **"બહિશ્તી ઝૈવર"** કી મુન્દરજા બાલા ઈબારાત કા મા હસ્લ યહ હૈ કિ મુસીબત કે વક્ત હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો પુકારને વાલા મુશ્રિક હૈ (મઆઝલ્લાહ). લૈકિન સહાબએ કિરામ ઔર તાબેઈન કિરામ ને મુસીબત કે કઈ મૌકોં પર મદદ કે લિયે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો અલૈહ વ સલ્લમ કો પુકારા હૈ. નાઝેરીન ઈન્સાફ ફરમાએં કિ તક્વિયતુલ ઈમાન ઔર બહિશ્તી ઝૈવર કા ફત્વા કિન મુકદ્દસ હઝરાત પે ચસ્પાં હો રહા હૈ.

અલ-કિસ્સા ! મુજાહિદીને ઈસ્લામ **"યા મુહમ્મદ" (યા રસૂલલ્લાહ)** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કા ના'રા બુલન્દ કરતે હુએ શામ તક રૂમિયોં સે ટક્કર લેતે રહે. જબ આફતાબ ગુરૂબ હુવા તો જંગ મૌકૂફ હૂઈ ઔર દોનોં લશ્કર અપને કૈમ્પ મેં વાપસ આએ. ઉસ દિન કી જંગ કા નતીજા યહ થા.

☪ ઈસ્લામી લશ્કર સે **શહીદ હોને વાલે** : 50 (પચાસ) **કૈદ હોને વાલે** : 11 (ગ્યારહ) મુજાહિદ

☪ રૂમી લશ્કર સે **મક્તૂલ હોને વાલે** : 1100 ગ્યારહ સૌ **કૈદ હોને વાલે** : 900 નૌ સૌ સિપાહી

ઈસ્લામી લશ્કર સે શહીદ હોને વાલોં મેં :

(1) હઝરત હર્સ બિન યર્બૂઅ (2) હઝરત સહમ બિન જાબિર

(3) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સાઈદ (4) હઝરત જરીર બિન સાલેહ

(5) હઝરત ઈદ બિન બાહિર (6) હઝરત નો'માન બિન બુહૈર

(7) હઝરત ઝૈદ બિન અર્કમ (8) હઝરત ઝિરાદા બિન હાતિમ

(9) હઝરત રવાહા બિન સુહૈલ વગૈરા રોઉસાએ લશ્કરે ઈસ્લામ કાબિલ ઝિક્ર હૈં.

ઈસ્લામી લશ્કર સે કૈદ હોને વાલોં મેં :

(1) હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ (2) હઝરત આમિર બિન તુફૈલ

(3) હઝરત રાશિદ બિન ઝુબૈર (4) હઝરત સાલિમ બિન મુફરેહ

(5) હઝરત માલિક બિન હાતિમ (6) હઝરત દારિમ બિન સાબિર

(7) હઝરત ઔન બિન કારિબ (8) હઝરત મશ્અર બિન હસ્સાન

(9) હઝરત મુફરેહ બિન આસિમ (10) હઝરત નિબ્હા બિન મુર્રા ઔર

(11) હઝરત અદી બિન શેહાબ થે.

જબ ઈસ્લામી લશ્કર અપને કેમ્પ મેં આયા, તો હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ વાપસ નહીં આએ. મુજાહિદોં ને ઈન કે મુતઅલ્લિક એક દૂસરે સે પૂછા, કિસી ને ઈન કો ઈસ્લામી કૈમ્પ મેં વાપસ આતે નહીં દેખા થા, લિહાઝા કૈમ્પ મેં ઈન કો તલાશ કિયા ગયા, લૈકિન વહ મફકૂદ થે. તો અંદેશા હુવા કિ શાયદ વહ શહીદ હો ગએ, ચંદ મુજાહિદ મૈદાને કારઝાર મેં ગએ ઔર મક્તૂલીન કી લાશેં ટટોલ ટટોલ કર ઈન્હેં ઢૂંઢા, લૈકિન વહાં ભી ઈન કા પતા ન ચલા. ફિર યહ ગુમાન હુવા કિ વહ ગિરફતાર હો ગએ. હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ કી ગુમશુદ્ગી કી વજહ સે ઈસ્લામી લશ્કર મેં રંજ ઔર તશ્વીશ કી લહર દૌડ ગઈ. તમામ મુજાહિદીન હઝરત દામિસ કે લિયે ફિક્ર મન્દ થે ઔર બારગાહે ખુદાવન્દી મેં ઈન કી સલામતી ઔર રિહાઈ કી રો રો કર દુઆ કરતે થે.

હુઝૂરે અક્દસ y ને મુસલ્માન કૈદિયોં કો રિહાઈ અતા ફરમાઈ

દૂસરે દિન નમાઝે ફજ્ર કે બા'દ ઈસ્લામી લશ્કર તૈયાર હો કર મૈદાન મેં આયા, તો રૂમી લશ્કર પહલે મૈદાન પહુંચ કર ઈસ્લામી લશ્કર કા મુન્તઝિર થા. જૈસે હી ઈસ્લામી લશ્કર મૈદાન મેં આયા, રૂમી લશ્કર ને હમ્લા કર દિયા ઔર ઘમસાન કી જંગ શુરૂ હો ગઈ. હઝરત દામિસ કે લા-પતા હોને કી વજહ સે તમામ મુજાહિદીન મલૂલ થે, લૈકિન સબ્ર વ ઈસ્તિકલાલ કે સાથ સાબિત કદમ થે ઔર રૂમી હમ્લે કા મુંહ તોડ જવાબ દેતે હુએ લડ રહે થે. અચાનક રૂમી લશ્કર મેં ભગદડ મચ ગઈ ઔર રૂમી સિપાહી ઈધર ઉધર હટ કર મુન્તશિર હોને લગે. વજહ યહ હૂઈ થી કિ હઝરત દામિસ ઔર ઈન કે સાથી કૈદ સે નિકલ કર રૂમી લશ્કર કે પીછે સે આ કર તક્બીર વ તહલીલ કી સદાએં બુલન્દ કરતે હુએ હમ્લા આવર હો ગએ ઔર રૂમી સિપાહિયોં કે સર કલમ કરતે હુએ ઈસ્લામી લશ્કર કી તરફ બઢ રહે થે. રૂમી સિપાહી અપની જાન બચાને કે લિયે ઈધર ઉધર ભાગ રહે થે. હાલાં કિ હઝરત દામિસ ઔર ઈન કે સાથી કુલ મિલા કર સિર્ફ ગ્યારહ આદમી થે, લૈકિન અલ્લાહ કી કુદરત સે ઈન કી તા'દાદ રૂમિયોં કો બહુત ઝિયાદહ નઝર આતી થી. **ગ્યારહ નહીં ગોયા ગ્યારહ હઝાર તલવારેં ચલતી હોં ઈસ તરહ રૂમી સિપાહી મક્તૂલ ઔર ઝખ્મી હો રહે થે.**

હઝરત અતિય્યા બિન સાબિત બયાન કરતે હૈં કિ મૈં ને ઈસ્લામી લશ્કર સે દેખા કિ એક ગિરોહ રૂમી લશ્કર કે પીછે સે આગે બઢ રહા હૈ ઔર રૂમી સિપાહિયોં કો મારતા, કાટતા હુવા આગે બઢ કર હમારી તરફ આ રહા હૈ. મૈં ને ગુમાન કિયા કિ શાયદ હમારી મદદ કે લિયે ઈસ્લામી લશ્કર કી કુમુક આ ગઈ હૈ યા ફિર જંગે ઓહદ ઔર જંગે બદ્ર કી તરહ આસ્માન સે ફરિશ્તે નાઝિલ હુએ હૈં. લિહાઝા મૈં ને અપના ઘોડા ઉસ તરફ મોડા ઔર કરીબ ગયા તો ક્યા દેખતા હૂં કિ હઝરત દામિસ ઔર ઈન કે સાથી રૂમી ભેડોં પર મિસ્લે શૈર હમ્લા આવર હૈં ઔર રૂમિયોં કી સફેં ઉલટ પલટ કર રહે હૈં. હઝરત અતિય્યા બિન સાબિત ને મઝીદ બયાન કિયા કિ મૈં ને હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ કો સહીહ વ સાલિમ દેખા, તો મેરી ખુશી કી ઈન્તિહા ન રહી. મૈં ઈન કે કરીબ ગયા ઔર પુકાર કર કહા કિ ઐ દામિસ ! તુમ કહાં થે ? સરદાર મૈસરા બિન મસ્રૂક ઔર તમામ મુસલ્માન તુમ્હારે ફિરાક મેં સખ્ત ગમગીન હૈં. હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ને ઈન કો જવાબ દેતે

હુએ જો કહા, વહ ઈમામે અર્બાબો સેયર હઝરત અલ્લામા મુહમ્મદ બિન અમ્ર વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ સે સમાઅત ફરમાએં :

"પસ કહા ઉન્હોં ને કિ એ ભાઈ નહીં થા મૈં મગર સખ્ત લડાઈ મેં ઔર ગિરફ્તાર હો ગયા ઔર ના-ઉમ્મીદ હો ગયા થા મૈં અપની જાન સે, યહાં તક કિ છુડાયા મુઝ કો મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને ઔર યહ વક્ત પૂછને કા નહીં હૈ."

(હવાલા : - ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 386)

નાઝિરીને કિરામ ! હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ કે જુમ્લે "**યહાં તક કિ છુડાયા મુઝ કો રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને**" પર તવજ્જોહ ફરમાએં. ઈન કા સિર્ફ અકીદા હી નહીં બલ્કિ ઐન મુશાહિદા ઔર તજરબા થા કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને ઈન કો કૈદ સે છુડાયા હૈ. હઝરત દામિસ કો હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને કિસ તરહ કૈદ સે નિકાલા ઈસ કી તફસીલ ચંદ સુતૂર કે બા'દ મુલાહિઝા ફરમાએં.

હઝરત અતિય્યા બિન સાબિત ને ફૌરન અપને ઘોડે કી બાગ ફૈરી ઔર હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક કી જાનિબ દૌડે ઔર ઈન કે કરીબ જા કર પુકાર કર કહા કિ એ સરદાર ! રહમત કરે તુમ પર અલ્લાહ ! આઈ હૈ હમારે લિયે મદદ અલ્લાહ કી જાનિબ સે ! ખુશખબરી હો તુમ કો કિ હમારે સાથિયોં કી કુમુક આ પહુંચી હૈ. હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ને ફરમાયા ક્યા ખુશખબરી હૈ ? જલ્દી બતાઓ ! હઝરત અતિય્યા બિન સાબિત ને કહા કિ હમારે આકા વ મૌલા, રસૂલે મક્બૂલ, નબીએ રહમત સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી તરફ સે મદદ ઔર હિમાયત આઈ હૈ ઔર હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ઔર ઈન કે સાથી કૈદ સે રિહાઈ પા કર મૈદાન મેં આ પહુંચે હૈં ઔર રૂમી સિપાહિયોં કો વાસિલે જહન્નમ કર રહે હૈં. હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ઔર ઈન કે સાથિયોં કી રિહાઈ કી ખબર સુન કર હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક કા દિલ બાગ બાગ હો ગયા, ચેહરા ખુશી સે ચમક ઉઠા ઔર પૂરે ઈસ્લામી લશ્કર મેં ખુશી કી લહર દૌડ ગઈ. મુજાહિદોં મેં એક નયા જોશ પૈદા હો ગયા. મુજાહિદોં ને રૂમિયોં સે ઐસા સખ્ત કિતાલ કિયા કિ રૂમિયોં કો દિન મેં તારે નઝર આને લગે. હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ને ઐસી સખ્ત શમ્શીર ઝની કી કિ ઈન કે હાથ મેં જો નિશાન (અલમ) થા, વહ ખૂન કે છીંટોં સે સુર્ખ હો ગયા, હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ઔર ઈન કે સાથિયોં કા હાલ યહ થા કિ

રૂમિયોં કી ગર્દનેં કટને સે ખૂન કે ફવ્વારે ઉડતે, ઉસ ખૂન ને ઈન કે બદન કો લાલ કર દિયા થા, ગોયા વહ ખૂન કે તાલાબ મેં ગોતા લગા કર બાહર નિકલે હૈં. અલ-મુખ્તસર ! ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં ને રૂમિયોં કે છક્કે છુડા દિયે ઔર ઉસ દિન રૂમી લશ્કર કે તીન હઝાર સિપાહી કત્લ હુએ. ગુરૂબે આફતાબ કે વક્ત જંગ મૌકૂફ હૂઈ ઔર દોનોં લશ્કર અપને અપને કૈમ્પ મેં વાપસ લૌટે. હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ અપને સાથિયોં કે હમરાહ જબ ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં વાપસ આ રહે થે, તો ઈન કો આતા દેખ કર સરદાર મૈસરા બિન મસ્રૂક ઈન કા ઈસ્તિક્બાલ કરને આગે બઢે ઔર જબ ઈન કે કરીબ પહુંચે તો હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ને ઘોડે સે ઉતર કર પા-પ્યાદા હોને કા કસ્દ કિયા, તાકિ હઝરત અબૂલ હુલૂલ દામિસ કી તા'ઝીમ કરેં, લૈકિન હઝરત દામિસ ને ઈન કો કસમ દે કર ઐસા કરને સે બાઝ રખા. ફિર હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ને હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ કો સલામ કર કે મુસાફહા કિયા ઔર ઈન કી રિહાઈ કી કૈફિયત પૂછી. હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ને કૈદ સે રિહાઈ હાસિલ કરને કી જો કૈફિયત બયાન કી ઈસ કો હમ ઈમામ અજલ અલ્લામા વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ કી કિતાબ સે નક્લ કરતે હૈં :

"દામિસ ને કહા કિ એ સરદાર ! જાનો તુમ ઈસ અમ્ર કો કિ રૂમિયોં ને મુઝ કો ગિરફ્તાર કિયા થા ઔર દર લાએ થે હમ કો બેડિયોં મેં, ઔર ઐસા હી કિયા થા ઉન્હોં ને મેરે હમરાહિયોં કે સાથ, ઔર ના ઉમ્મીદ હો ગએ થે હમ અપની જાનોં સે. પસ છુપાયા જબ રાત ને સૌ ગયા મૈં. પસ દેખા મૈં ને રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો ઔર ગોયા આપ યહ ઈર્શાદ ફરમાતે હૈં "لَا بَاسَ عَلَيْكَ دَامِسُ وَاعْلَمْ اَنَّ مَنْزِلَتِى عِنْدَ اللهِ عَظِيْماً" (નહીં સખ્તી હૈ તુઝ પર એ દામિસ ! ઔર જાન લો કિ મેરા મરતબા અલ્લાહ કે નઝદીક બડા હૈ) ફિર ખીંચા આપ ને અપને બુઝુર્ગ હાથ સે બેડિયોં કો. પસ ખુલ ગઈ વહ ઔર તોકોં કો પસ દૂર હો ગએ વહ ઔર ઐસા હી કિયા આપ ને મેરે હમરાહિયોં કે સાથ, ઔર ફરમાયા "اَبْشِرُوْا بِنَصْرِ اللهِ فَاَنَا مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللهِ" (ખુશ હો તુમ સાથ મદદ દહી અલ્લાહ કે, પસ મૈં મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ હૂં સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ). ફિર પોશીદહ હો ગએ આપ હમ સે. પસ લિયા હમ ને અપની તલ્વાર કો, ઔર ખીંચ લિયા હમ ને ઈન કો કૌમ કે બીચ સે, ઔર હમ્લા કિયા હમ ને કૌમ પર. પસ મદદ દી હમ કો અલ્લાહ ને ઈન પર, ઔર રસૂલલ્લાહ

ને, ઔર યહ હાલ ઔર બયાન હમારા હૈ. પસ શૌર કિયા મુસલ્માનોં ને સાથ તહલીલ ઔર તક્બીર કે ઔર દુરૂદ ભેજા બશીર ઔર નઝીર પર.''(સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ અસ્હાબેહિ વ સલ્લમ)

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી,સફહા : 386)

નાઝિરીને કિરામ ! ફુતૂહુશ્શામ કી મુન્દરજા બાલા ઈબારત કા બ-ગૌર મુતાલઆ ફરમાએંગે, તો હસ્બે ઝૈલ ઉમૂર સાબિત હોંગે :

(1) હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ને ફરમાયા કિ મુઝ કો હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને કૈદ સે રિહાઈ અતા ફરમાઈ ઔર ઈન કા યહ જુમ્લા હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ઔર દીગર જલીલુલ કદ્ર સહાબએ કિરામ ને સુના ઔર ઈસ પર ખુશી કા ઈઝહાર કરતે હુએ તહલીલ વ તક્બીર કી સદા બુલન્દ કી.

(2) હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને હઝરત દામિસ સે ફરમાયા કિ અલ્લાહ કે નઝદીક મેરા મરતબા બડા હૈ.

(3) હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને હઝરત દામિસ ઔર ઈન કે સાથિયોં કી બેડિયોં ઔર તોકોં કો ખૌલ દિયા ઔર ઈન કો કૈદ સે રિહા ફરમા દિયા.

(4) હઝરત દામિસ ને હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ઔર સહાબએ કિરામ કે સામને અપની રિહાઈ કી દાસ્તાન સુનાને કે બા'દ યહ જુમ્લા કહા કિ ''મદદ દી હમ કો અલ્લાહ ને ઈન પર ઔર રસૂલલ્લાહ ને''

લિહાઝા સાબિત હુવા કિ સહાબએ કિરામ રિઝવાનુલ્લાહે તઆલા અલૈહિમ અજમઈન કા યહ અકીદા, મુશાહિદા ઔર ઝાતી તજરબા થા કિ **અલ્લાહ તઆલા ને અપને મહબૂબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો વહ તસર્રુફ ઔર ઈખ્તિયાર અતા ફરમાયા હૈ કિ આપ જિસ કી ભી, જહાં કહીં ભી, જિસ હાલ મેં ભી ઔર જૈસી ભી મદદ ફરમાના ચાહેં, ફરમા સકતે હૈં બલ્કિ મદદ ફરમાઈ હૈ.** જબ કોઈ મોમિન હર તરફ સે બલાઓં મેં ફંસ જાતા હૈ ઔર ઉસ કે લિયે નજાત કી કોઈ સબીલ નહીં હોતી, ઔર ઉસ કા કોઈ હમ દમ વ યાવર નહીં હોતા, ઐસે આલમ મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ઝરૂર ઉસ કી મદદ ફરમાતે હૈં :

ટૂટ પડતી હૈં બુલાએં જિન પર, જિન કો મિલતા નહીં કોઇ યાવર

હર તરફ સે વો પુર અરમાં ફિર કર, ઈન કે દામન મેં છુપા કરતે હૈં

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલવી)

ઔર બેઃ શક હુઝૂરે અક્દસ અપને નામ લેવાઓં કી મદદ ફરમાને ઝરૂર તશરીફ લે જાતે હૈં. હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ઔર ઈન કે સાથિયોં કો જબ રૂમિયોં ને કૈદ કર લિયા થા તબ બ-કૌલ હઝરત દામિસ **''ઔર ના ઉમ્મીદ હો ગએ થે હમ અપની જાનોં સે''** યા'ની હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ઔર ઈન કે સાથી અપની ઝિન્દગી સે ના-ઉમ્મીદ હો ગએ થે. લૈકિન ઐસે ના-ઉમ્મીદી કે આલમ મેં :

લો વો આયા મેરા હામી, મેરા ગમ ખ્વારે ઉમમ

આ ગઇ જાં તને બે જાં મેં, યે આના ક્યા હૈ

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલવી)

હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ને હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ઔર ઈન કે સાથિયોં કી બેડિયાં ખોલ દીં ઔર ઈન કો કૈદ વ બન્દ સે નજાત અતા ફરમાઈ ઔર ઈન કી બેડિયાં ખોલતે વક્ત યહ ઈર્શાદ ફરમાયા કિ ''اِعْلَمْ اَنَّ مَنْزِلَتِی عِنْدَ اللهِ عَظِیْماً'' યા'ની **''જાન લે કિ બે શક અલ્લાહ કે નઝદીક મેરા બડા મરતબા હૈ''**. ઔર ફિર અપના તઆરૂફ ફરમાતે હુએ ઈર્શાદ ફરમાયા કિ ''فَاَنَا مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللهِ'' યા'ની **''મૈં મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ હૂં''** (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ) યા'ની હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ મુજાહિદોં કો બાવર કરા રહે હૈં કિ મૈં વહ મહબૂબે રબ્બુલ આલમીન હૂં, જિસ કા મરતબા અલ્લાહ કે નઝદીક બહુત બડા હૈ ઔર અલ્લાહ તઆલા ને મુઝ કો વહ તસર્રુફ ઔર ઈખ્તિયાર અતા ફરમાયા હૈ કિ મુસીબત કે વક્ત તુમ્હારી દસ્તગીરી ઔર મુશ્કિલ કુશાઈ કર કે તુમ કો કૈદ સે રિહાઈ અતા ફરમા સક્તા હૂં :

ગમઝદોં કો "રઝા" મુઝ્દા દિજે કિ હૈ

બૈ કસોં કા સહારા હમારા નબી

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

લૈકિન અફસોસ ! સદ અફસોસ !

કિ દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન યહ અકીદા રાઈજ કરને કી સઈ નાકામ કરતે હૈં કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો અલૈહ વ સલ્લમ કો અલ્લાહ ને કોઈ તસર્રુફ ઔર ઈખ્તિયાર નહીં દિયા, વહ અલ્લાહ કી શાન કે આગે ઝર્રા નાચીઝ સે ભી કમતર હૈં, ઈન કા મરતબા બડે ભાઈ જૈસા હૈ, વગૈરા વગૈરા.

ઈમામુલ મુનાફિકીન **મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી** કી રુસવાએ ઝમાના કિતાબ "**તક્વિયતુલ ઈમાન**" સે કુછ ઈક્તિબાસાત :

- <u>સફહા નમ્બર 92 પર લિખા હૈ કિ</u> :

  "અલ્લાહ કી શાન બહુત બડી હૈ, સબ અમ્બિયા ઔર ઔલિયા ઈસ કે સામને એક ઝર્રા નાચીઝ સે ભી કમ તર હૈં."

- <u>સફહા નમ્બર 70 પર લિખા હૈ કિ</u> :

  "ઔર જિસ કા નામ મુહમ્મદ યા અલી હૈ વહ કિસી ચીઝ કા મુખ્તાર નહીં."

- <u>સફહા નમ્બર 30 પર લિખા હૈ કિ</u> :

  "ઔર બ યકીન જાન લેના ચાહિયે કિ હર મખ્લૂક બડી હો યા છોટી, વહ અલ્લાહ કી શાન કે આગે ચમાર સે ભી ઝિયાદહ ઝલીલ હૈ."

- <u>સફહા નમ્બર 99 પર લિખા હૈ કિ</u> :

  "ઔલિયા વ અમ્બિયા વ ઈમામ ઝાદા, પીર વ શહીદ યા'ની જિતને અલ્લાહ કે મુકર્રબ બન્દે હૈં, વહ સબ ઈન્સાન હી હૈં ઔર આજિઝ બન્દે હૈં ઔર હમારે ભાઈ હૈં મગર અલ્લાહ ને ઈન કો બડાઈ દી વહ બડે ભાઈ હુએ."

નાઝેરીને કિરામ "તક્વિયતુલ ઈમાન" કિતાબ કે મુન્દરજા બાલા ઈક્તિબાસાત દેખેં ઔર ઈન કા તકાબુલ સહાબએ કિરામ કે કૌલ વ ફે'લ સે કરેં, તો પતા ચલેગા કિ તક્વિયતુલ ઈમાન કે એ'તેકાદ ઔર સહાબએ કિરામ કે એ'તેકાદ મેં બો'દલ શર્કૈન જિતના તઝાદ હૈ. સહાબએ કિરામ ને મુહબ્બતે રસૂલ ઔર અઝ્મતે રસૂલ કે તહત જિન અફઆલ વ અક્વાલ કો રવા રખા, જિસ પર મુદાવમત કી ઔર અપને મુત્તબેઈન વ મુતઅલ્લિકીન કો જિસ કી તા'લીમ વ તલ્કીન કી, વહ તમામ અફઆલ કો ઈમામુલ

મુનાફિકીન મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી ને શિર્ક મેં શુમાર કર દિયા ઔર ઈન અફઆલ કે મુર્તકિબ કો મુશ્રિક કરાર દિયા.

તક્વિયતુલ ઈમાન કે મુન્દરજા બાલા ઈક્તિબાસાત કા અગર તન્કીદી જાઈઝા લિયા જાએ, તો ઈસ કે રદ્દ મેં બહુત કુછ લિખા જા સક્તા હૈ. લૈકિન ઈસ વક્ત હમ મુલ્કે શામ કે સફર પર હૈં ઔર યહ સફર જલ્દી પૂરા કરના હૈ, ક્યૂં કિ મુલ્કે શામ કે બા'દ "મિસ્ર" કા સફર શુરૂ હોને વાલા હૈ, લિહાઝા નાઝિરીને કિરામ કી અદાલત મેં ઈસ્તિગાસા હૈ કિ મીઝાને અદ્લ કે એક પલ્લે મેં ફુતૂહુશ્શામ કી ઈબારત રખેં ઔર દૂસરે પલ્લે મેં મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી કી તક્વિયતુલ ઈમાન કી ઈબારતેં રખેં ઔર બ-નઝરે ઈન્સાફ મુવાઝના કરેં, તો યહ નતીજા ઔર ફૈસલા હી અખ્ઝ હોગા કિ મુસન્નિફે તક્વિયતુલ ઈમાન, ઈમામુલ મુનાફિકીન મોલ્વી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી ઔર ઈન કે મુત્તબેઈન દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન ફિર્કે-એ વહાબિયા, નજ્દિયા, દેવબન્દિયા ઔર તબ્લીગિયા કે મુતઅલ્લિક સિર્ફ યહી કહા જાએગા :

(1)
ઝિક્ર રોકે, ફ઼ઝ્લ કાટે, નુક્સ કા જોયાં રહે
ફ્રિર કહે મર્દક કિ હૂં ઉમ્મત રસૂલલ્લાહ કી

(2)
ઉફ રે મુન્કિર યહ બઢા જૌશે તઅસ્સુબ આખિર
ભીડ મેં હાથ સે કમબખ્ત કે ઇમાન ગયા

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલવી)

<u>અતરાફ કે દૈહાતિયોં સે રૂમી લશ્કર કે લિયે આમ લોગોં કી કુમુક</u> :-

રૂમી લશ્કર કે સરદાર કા નામ બતરીક "**જારિસ**" થા. હઝરત દામિસ અબૂલ હુલૂલ ઔર ઈન કે સાથિયોં કા કૈદ સે ભાગ જાના, ઈલાવા અઝીં દૂસરે દિન કી લડાઈ મેં તીન હઝાર રૂમી સિપાહિયોં કા કત્લ હોના, ઉસ પર શાક ગુઝરા. રાત કે વક્ત ઉસ ને અપને લશ્કર કો ખૂબ ડાંટ ડપટ કી ઔર સરઝનિશ કરતે હુએ ધમકી દી કિ આઈન્દા કલ જિસ ને આજ કી તરહ બુઝદિલી, સુસ્તી ઔર બે એહતિયાતી કી, તો મૈં ઉસ શખ્સ કો માર ડાલૂંગા. ફિર રાત કે વક્ત બતરીક "જારિસ" ને અતરાફ કે દૈહાતોં સે લોગોં કો મદદ કે લિયે બુલાયા. ચુનાન્ચે લડાઈ કે તીસરે દિન સુબ્હ કે વક્ત અતરાફ કે દૈહાતિયોં સે મુતઅસ્સિબ રૂમી લોગ

મિસ્લે ટિડ્ડી દિલ કે ઉમડ પડે ઔર ગિરોહ દર ગિરોહ આ કર રૂમી લશ્કર મેં શામિલ હોને લગે. રૂમી લશ્કર ને મઝીદ દૈહાત કે લોગોં કી આમદ કે ઈન્તેઝાર મેં લડને સે તવક્કુફ કિયા, તાકિ કસીર તા'દાદ મેં મજમા' હોને કે બા'દ જંગ છેડી જાએ. દો તીન દિન ઈસ તરહ ગુઝરે ઔર ઈતને મેં તો રૂમી લશ્કર કી તા'દાદ મેં કાફી ઈઝાફા હો ગયા. ઈસ્લામી લશ્કર મેં અતરાફ કે લોગોં કી રૂમી લશ્કર મેં શમૂલિયત કી ઈત્તિલા' આઈ, તો હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ને મુજાહિદોં સે મુખાતબ હો કર ફરમાયા કિ ઐ કુરઆન કે ઉઠાને વાલો ! સબ્ર ઔર ઈસ્તિકલાલ સે કામ લે કર જેહાદ કરને મેં અલ્લાહ કી મદદ ઝરૂર નાઝિલ હોતી હૈ, લિહાઝા અલ્લાહ કી નુસ્રત ઔર મદદ પર એ'તમાદ કર કે જેહાદ મેં સાબિત કદમ રહના. તમામ મુજાહિદોં કી જાનિબ સે જવાબ દેતે હુએ હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ બિન અમ્ર બિન નુફૈલ અદવી ને કહા કિ ઐ સરદાર ! હમ સબ હૌઝે કૌસર કા પાની પીને કે મુશ્તાક હૈં ઔર **હૌઝે કૌસર કે પાની કી તલબ મેં અપના ખૂન રાહે ખુદા મેં પાની કી તરહ બહા દેંગે** ઔર શહાદત કા જામ પી કર અલ્લાહ કી રઝામન્દી હાસિલ કરેંગે. મુજાહિદોં કે જઝ્બએ ઈસાર વ કુરબાની કો દેખ કર હઝરત મૈસરા બહુત ખુશ હુએ. ફિર હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ને ઈસ્લામી લશ્કર કે અહ્મ અરાકીન સે મશ્વરા કિયા ઔર એક રૂમી મુઆહદી કો રાત કે વક્ત ખુફિયા તૌર પર અમીનુલ ઉમ્મત હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ખિદમત મેં રવાના કિયા તાકિ ઈન કો સૂરતે હાલ સે આગાહ કર કે લશ્કર કી કુમુક લે આએ.

વહ રૂમી મુઆહદી રાત દિન મુસલ્સલ તૈઝ રફ્તાર ઘોડે સે મસાફત તય કરતા હુવા હલ્બ પહુંચા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઈસ્લામી લશ્કર કો "દહાઝિમ" સે હલ્બ લે આએ થે ઔર હલ્બ મેં પડાવ કિયા થા. વહ મુઆહદી ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં પહુંચ કર સીધા હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે ખૈમે મેં ગયા. જબ વહ મુઆહદી ખૈમે મેં દાખિલ હુવા, તો વહ મુસલ્સલ સફર કરને કી વજહ સે નિઢાલ ઔર શિકસ્તા હાલ થા. ઉસ મેં ગુફ્તગૂ કરને કી ભી સકત ન થી ચુનાન્ચે હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઉસ કો ખાના ખિલાયા ઔર થોડી દૈર આરામ કરાયા. જબ ઉસ મુઆહદી કો કુછ રાહત હાસિલ હૂઈ, તબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઉસ સે ફરમાયા કિ તુમ્હારી ખસ્તા હાલાત ઔર ઉતરા હુવા ચેહરા દેખ કર મુઝે અંદેશા હોતા હૈ કિ શાયદ ઈસ્લામી લશ્કર કે મુતઅલ્લિક તુમ બુરી ખબર લાએ હો. મુઆહદી ને કહા કિ ખુદા કી કસમ ઈસ્લામી લશ્કર હલાક નહીં હુવા, લૈકિન સખ્ત આફત ઔર મુસીબત મેં મુબ્તલા હૈ. ફિર ઉસ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો તમામ કૈફિયત કહ સુનાઈ. સુન કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા બે ચૈન હો ગએ, ઘબરાહટ કે આલમ મેં ઉઠ ખડે

હુએ ઔર બઝાતે ખુદ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે ખૈમે મેં ગએ. ઉસ વક્ત હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપની ઝિરહ ઔર સામાને જંગ દુરુસ્ત કર રહે થે. અચાનક હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો અપને ખૈમે મેં દેખ કર વહ ચૌંક પડે ઔર ફૌરન ઈન કી તા'ઝીમ કે લિયે ખડે હો ગએ ઔર સલામ પૈશ કર કે મર્હબા કહા. **હઝરત ખાલિદ ને પૂછા કિ ઐ સરદાર ! ખૈરિયત તો હૈ ?** હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત ખાલિદ કા હાથ થામા ઔર અપને ખૈમે મેં લે આએ ઔર ઉસ મુઆહદી સે ફરમાયા કિ હઝરત ખાલિદ કો તમામ કૈફિયત કહ સુના, ચુનાન્ચે ઉસ મુઆહદી ને તમામ રૂદાદ બયાન કી. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા ઐ સરદાર ! મૈં ને અપની જાન કો રાહે ખુદા મેં વક્ફ કર દિયા હૈ. **અલ્લાહ ઔર અલ્લાહ કે રસૂલ કે નામ પર અપની જાન કુરબાન કરને મેં બુખ્લ ઔર કોતાહી નહીં કરૂંગા.** મૈં ઈસી વક્ત રવાના હોતા હૂં. ચુનાન્ચે હઝરત ખાલિદ અપને ખૈમે મેં આએ ઔર મુસલ્લહ હુએ ઔર **હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે મુકદસ ગેસૂઓં વાલી મુબારક ટોપી અપને સર પર રખી** ઔર સવાર હો કર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ખિદમત મેં આએ. ઈસ દૌરાન હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ઈસ્લામી લશ્કર મેં મુનાદી કરા કે તીન હઝાર સવારોં કો હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કે સાથ જાને કે લિયે તૈયાર હોને કા હુક્મ દે દિયા થા. લિહાઝા તીન હઝાર મુજાહિદીન હઝરત ખાલિદ કે સાથ જાને કે લિયે તૈયાર ખડે થે.

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ તીન હઝાર કા લશ્કર લે કર રવાના હુએ ઔર ઈન કે રવાના હોને કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત અયાઝ બિન ગાનિમ કો એક હઝાર સવારોં કે સાથ હઝરત ખાલિદ કે પીછે રવાના ફરમાયા. હલ્બ સે રવાના હોતે વક્ત હઝરત ખાલિદ ને અપને સાથિયોં કો હુક્મ ફરમાયા કિ હર શખ્સ અપને ઘોડે કી બાગ ઢીલી છોડ દે ઔર તૈઝ રફ્તારી સે ચલે. હઝરત ખાલિદ "મુર્જુલ કબાઈલ" મેં હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક કે લશ્કર કે લિયે બે હદ ફિક્ર મન્દ થે ઔર યહ ચાહતે થે કિ મુર્જુલ કબાઈલ તક કી મુસાફત જલ્દ અઝ જલ્દ તય કર કે વહાં પહુંચ જાએં. હઝરત ખાલિદ કી ઝબાન પર મુન્દરજા ઝૈલ દુઆ મુસલ્સલ જારી થી :

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ لَنَا اِلَيْهِمْ سَبِيْلًا وَّ اطْوِلَنَا الْبَعِيْدَ وَلَا تُسَلِّطْ
عَلَيْنَا مَنْ لَّا يَرْحَمُنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهٖ

તર્જુમા : "ઐ અલ્લાહ હમારે લિયે ઈન કી તરફ રાહ કર દે, ઔર લપેટ દે હમારે વાસ્તે દૂરી કો, ઔર ન મુસલ્લત કર હમ પર ઈસ કો જો હમ

પર રહમ ન કરે, ઔર મત ડાલ હમ પર વહ બોઝ જિસ કી હમ મેં તાકત નહીં.''

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 388)

મુર્જુલ કબાઇલ મેં ઇસ્લામી લશ્કર કી સબાત કદમી :-

અતરાફ કે દિહાત સે રૂમી લશ્કર મેં શમૂલિયત કરને વાલોં કી આમદ કે તીન ચાર દિન ગુઝરને કે બા'દ બતરીક જારિસ ને રૂમી લશ્કર કો મૈદાન મેં ઉતારના શુરૂ કિયા. ઈધર સે ઈસ્લામી લશ્કર ભી અપને કૈમ્પ સે નિકલ કર મૈદાન મેં આતા. રોઝાના સુબ્હ સે શામ તક જંગ હોતી ઔર ગુરૂબે આફતાબ કે વક્ત મૌકૂફ હોને પર દોનોં લશ્કર અપને અપને કૈમ્પ મેં વાપસ ચલે જાતે. ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં ને અપની તલવારોં કે મ્યાન તોડ ડાલે થે ઔર આખરી સાંસ તક લડને કા અઝ્મે મુસમ્મમ કિયા થા. મુજાહિદોં કી ઉલૂલ અઝમી ઔર આલી હિમ્મતી કાબિલે સદ તહ્સીન થી લૈકિન સૂરતે હાલ યહ થી કિ ઈસ્લામી લશ્કર સે રોઝાના ચંદ મુજાહિદ શહીદ હોને કી વજહ સે નાચાર ઈસ્લામી લશ્કર કી તા'દાદ દિન બ દિન કમ હોતી જાતી થી. હાલાં કિ રૂમી લશ્કર સે ભી રોઝાના ભારી તા'દાદ મેં સિપાહી કત્લ હોતે થે, મગર અતરાફ કે દૈહાત સે રૂમિયોં કી આમદ કા સિલ્સિલા જારી થા. લિહાઝા રૂમી લશ્કર કી તા'દાદ મેં રોઝાના ઈઝાફા હોતા રહતા થા. તાહમ જૈશે ઈસ્લામ કે મુજાહિદ રૂમિયોં કી કસરત કો ખાતિર મેં નહીં લાતે થે.

હઝરત ખાલિદ સૈફુલ્લાહ કી આમદ :-

આજ ભી હસ્બે મા'મૂલ રૂમી ઔર ઈસ્લામી લશ્કર અલસ્સુબ્હ અપને અપને કૈમ્પ સે નિકલ કર મૈદાન મેં આએ. રૂમી લશ્કર સે હિરક્લ બાદશાહ કા મુસાહિબ બતરીક તમામ હથિયારોં સે સજ ધજ કર લડને નિકલા ઔર મૈદાન મેં આ કર અપને ઘોડે કો મૈદાન મેં ઘૂમાને લગા ઔર રૂમી ઝબાન મેં તોતલા કર અપની બડાઈ બયાન કર કે મુકાબિલ તલબ કરને લગા. હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ને મુઆહદી સે પૂછા કિ યહ ગબર ક્યા બકવાસ કરતા હૈ ? મુઆહદી ને કહા કિ વહ અપની બહાદુરી ઔર શુજાઅત પર ફખ્ર કરતા હૈ ઔર લડને કે લિયે મુકાબિલ તલબ કરતા હૈ. હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા કો મૈદાન મેં મુકાબલા કરને ભેજા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ કે આતે હી બતરીક ને ઈન પર વાર કિયા, લૈકિન હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને ઈસે સિપર પર લિયા. ફિર દોનોં મેં શમ્શીર ઝની શુરૂ હૂઈ. વહ બતરીક લડાઈ કે ફન કા કુહના મશ્ક

ઔર માહિર જંગજૂ થા. લૈકિન હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને તલ્વાર ઝની કે કર્તબ દિખા કર ઉસ સે બરાબર કી ટક્કર લી. દોનોં એક દૂસરે પર શિદ્દત સે વાર કરતે રહે ઔર તલવારેં ઈતની ઝૌર સે ટકરાતી થીં કિ આગ કી ચિંગારિયાં ઉડતી થીં. રૂમી બતરીક ને અપના પૂરા જિસ્મ લોહે કી ઝિરહ ઔર લોહે કે મલ્બૂસાત સે મસ્તૂર કર રખા થા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ કો કઈ મૌકેઅ મિલે કિ આપ ને રૂમી બતરીક કે જિસ્મ પર તલ્વાર કી ઝર્બે લગાઈ થીં, લૈકિન તલ્વાર કારગર નહીં હોતી થી. દોનોં કી લડાઈ ને તૂલ પકડા ઔર દોનોં તરફ લશ્કરી ટુક્ટુકી બાંધ કર હૈરત સે દોનોં કી લડાઈ દેખ રહે થે. કિ હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને મૌકા' પા કર બતરીક કી ગર્દન પર તલ્વાર કા ઐસા વાર કિયા કિ ઉસ કી ગર્દન અલગ હો કર ગિરી ઔર બગૈર સર કા જિસ્મ ઘોડે કી પુશ્ત પર લડખડા કર એક જાનિબ લુઢક પડા. નતીજતન ઘોડે ને અપના તવાઝુન ખો દિયા ઔર ઠોકર ખા કર ગિરા, લૈકિન ઘોડા ચૌંક કર ફૌરન ખડા હુવા ઔર રૂમી લશ્કર કી તરફ મુંહ ફૈર કર ભાગને લગા, હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને જસત લગા કર ઉસ કી રિકાબ પકડ લી ઔર કાબૂ મેં લે લિયા. ફિર હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને મક્તૂલ રૂમી બતરીક કા સામાને જંગ લે લિયા ઔર ઉસ કે ઘોડે કી રિકાબ થામ કર અપને સાથ ઈસ્લામી લશ્કર કા રુખ કિયા.

રૂમી બતરીક કે મક્તૂલ હોને પર ઉસ કા કરાબતી રૂમી ગબર ખશમનાક હો કર મૈદાન મેં આયા ઔર મક્તૂલ બતરીક કી લાશ કે પાસ આ કર ઠહરા ઔર રોયા. ફિર ઉસ ને ગરજતી હૂઈ આવાઝ મેં લલ્કારતે હુએ કહા કિ હિરક્લ બાદશાહ કે મુકર્રબ કો કત્લ કરને વાલે કો મેં ઝરૂર કત્લ કર કે યા ગિરફ્તાર કર કે રહૂંગા, લિહાઝા મેરા મુકાબલા કરને વહી શખ્સ આએગા, જિસ ને હમારે મુઅઝ્ઝઝ ઔર બાદશાહ કે મુકર્રબ કો કત્લ કિયા હૈ. કસમ હૈ હક્કે મસીહ કી ઔર કસમ હૈ સલીબે આ'ઝમ કી ! મૈં અપને સાથી કા ઈન્તેકામ લે કર હી રહૂંગા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા ને ઉસ ગબર કી મુબારઝત સુની તો મૈદાન કી તરફ નિકલને કા કસ્દ કિયા, લૈકિન હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ને ઈન કો જાને સે રોકા. ક્યૂં કિ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા મક્તૂલ બતરીક સે કાફી દૈર તક લડને કી વજહ સે થક ગએ થે, લિહાઝા હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ને ખુદ મુકાબલે કે લિયે નિકલને કા કસ્દ કિયા, લૈકિન હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા ને હઝરત મૈસરા સે કહા કિ...

''ઐ સરદાર ! હર ગાહ બુલાતા હૈ મુઝ કો મેરા નામ લે કર ઔર બિછડ જાઉં મૈં નિકલને સે, તો મૈં હોંગા ઈસ હાલ મેં નાતવાં ના મઝબૂતી કરને

વાલા. મૈસરા બિન મસ્રૂક ને કહા કિ મૈં મેહરબાની કરતા હૂં તુમ પર બ-સબબ તુમ્હારી મશક્કત ઉઠાને કે. અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા ને કહા કિ આયા મેહરબાની કરતે હો તુમ મુઝ પર મશક્કત ઉઠાને સે દુનિયા મેં ઔર નહીં મેહરબાની કરતે હો મુઝ પર આગ સે આલમે આખેરત મેં ઔર જલતી હૂઈ આગે દોઝખ સે. કસમ હૈ ઐશે રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી કિ ન લડને નિક્લેગા ઈસ કી તરફ કોઈ શખ્સ વાસ્તે મેરે.''

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 390)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો જલીલુલ કદ્ર સહાબીએ રસૂલ હૈં. ઉન્હોં ને જલીલુલ કદ્ર સહાબીએ રસૂલ હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે સામને કસમ ખાઈ કિ **''કસમ હૈ ઐશે રસૂલલ્લાહ કી''** ઔર ઉસ વક્ત વહાં મૌજૂદ અજિલ્લ-એ સહાબએ કિરામ કી જમાઅત ને સુના, લૈકિન કિસી ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા સે યહ ન કહા કિ ઐ અબ્દુલ્લાહ ! **આપ કૈસી કસમ ખા રહે હૈં ? ઐસી કસમ ખાના તો શિર્ક હૈ. તુમ મુશ્રિક હો ગએ, તૌબા કરો, અઝ સરે નૌ કલ્મા પઢો,** બલ્કિ તમામ સહાબએ કિરામ ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા કી કસમ કા લિહાઝ ફરમાયા ક્યૂં કિ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા ને યહ ફરમાયા થા કિ ''કસમ હૈ ઐશે રસૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ કી ન લડને કો નિક્લેગા ઈસ કી તરફ કોઈ શખ્સ વાસ્તે મેરે'' યા'ની મેરે બદલે મેં (વાસ્તે) કોઈ શખ્સ લડને ન નિકલે. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા કી ઈસ કસમ કો સહાબએ કિરામ ને બુઝુર્ગ જાના ઔર ઈસ કસમ કા લિહાઝ કરતે હુએ કોઈ ભી લડને ન નિકલા. સાબિત હુવા કિ રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી કસમ ખાના હરગિઝ શિર્ક નહીં. ક્યૂં કિ એક સહાબીએ રસૂલ ને એક સહાબીએ રસૂલ સે ગુફ્તગૂ કરતે હુએ જલીલુલ કદ્ર સહાબા-એ કિરામ કી મૌજૂદગી મેં કસમ ખાઈ ઔર કિસી ને ઈસ કસમ પર કોઈ એ'તેરાઝ ન કિયા, બલ્કિ ઈસ કા લિહાઝ કરતે હુએ ઈસે રવા રખા.

લૈકિન અફસોસ ! સદ અફસોસ !

કિ દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન જિસ ફે'લ કો સહાબએ કિરામ ને કિયા, સુના, રવા રખા ઔર ઈસ કા લિહાઝ ફરમાયા ઈસ પર ભી શિર્ક કા ફત્વા દેતે હૈં.

- દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન ફિર્ક-એ વહાબિયા નજિદયા તબ્લીગિયા કે ઈમામ ઔર પેશ્વા **મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી** ને અપની રુસવાએ ઝમાના કિતાબ મેં લિખા હૈ :

''યા જબ કસમ ખાને કી ઝરૂરત પડે તો પૈગમ્બર કી યા અલી કી યા ઈમામ કી યા પીર કી યા ઈન કી કબ્રોં કી કસમ ખાએ. ઈન સબ બાતોં સે શિર્ક સાબિત હોતા હૈ.''

(હવાલા : તક્વિયતુલ ઈમાન, નાશિર : દારુસ સલ્ફિયા, બમ્બઈ, સફહા : 26)

નાઝિરીને કિરામ ! ગૌર ઔર ઈન્સાફ ફરમાએં કિ મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી કા મુન્દરજા બાલા ફત્વા કિન પર ચસ્પાં હો રહા હૈ. ફત્વા કી ગોલા બારી કિન તક પહુંચતી હૈ. અવરાકે સાબિકા મેં કઈ મકામ પર જલીલુલ કદ્ર સહાબએ કિરામ કા હુઝૂરે અક્દસ કી કસમ ખાને કા તઝકિરા હૈ. નાઝિરીને કિરામ કી યાદ દહાની કે લિયે ઝૈલ મેં ચંદ વાકેઆત કા ઈખ્તિસાર કે સાથ ઈઆદા કિયા જાતા હૈ.

- ફતહ દમિશ્ક કે બા'દ હાકિમે દમિશ્ક તુમા કે કાફિલા કે તઆકુબ મેં હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ યૂનુસ (નજીબ) નામ કે રાહબર કી રાહબરી મેં ''મુર્જુદ દીબાજ'' તક ગએ થે. અસ્નાએ રાહ મેં હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને રાહબર યૂનુસ સે યૂં ફરમાયા થા કિ...

'' ચલ તૂ હમારે સાથ ઐ યૂનુસ. ભરોસા કરતા હૂં મૈં અલ્લાહ ગાલિબ ઔર બુઝુર્ગ પર. પસ કસમ હૈ હક્કે રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ આરામ સે સોને વાલે યસ્રબ કી ઔર હક્કે બૈઅતે અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી કિ નહીં કમી કી મૈં ને ઈન કી તલબ ઔર તલાશ મેં.''

(હવાલા : - ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 118)

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને હક્કે રસૂલલ્લાહ ઔર હક્કે બૈઅતે અબૂ બક્ર સિદ્દીક કી કસમ ખાઈ.

- જબ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને કન્સરીન કે હાકિમ કો કન્સરીન કે કિલ્લે કે બાહર અપને કબ્ઝા મેં લે લિયા, તો રૂમિયોં કે દસ હઝાર

કે લશ્કર કે સામને સિર્ફ બારહ મુજાહિદ થે. જબલા બિન ઐહમ ને હઝરત ખાલિદ સે કહા કિ હાકિમ કન્સરીન લુકા કો છોડ દો. તો હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ તુમ દસ હઝાર હો ઔર હમ સિર્ફ બારહ અશ્ખાસ હૈં. એક કે મુકાબલા મેં એક લડને નિકલો ઔર હમ કો પહલે માર ડાલો ફિર બા'દ મેં હાકિમ લુકા કો છુડા લેના. જબલા ને હઝરત ખાલિદ કી તજવીઝ હાકિમે ઉમૂરિયા કો બતાઈ ઔર વહ રઝા મન્દ હો ગયા ઔર એક કે મુકાબલે મેં એક કી લડાઈ તય હૂઈ. રૂમિયોં કી જાનિબ સે એક શેહસવાર શુજાઅ ગબર લડને કે લિયે મૈદાન મેં આયા. મુજાહિદોં કી તરફ સે મુકાબલા કરને કે લિયે હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને નિકલને કા કસ્દ ફરમાયા, લૈકિન હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર સિદ્દીક ને ઈન કો જાને સે રોકા... **"ઔર કહા ઐ અબા સુલૈમાન ! કસમ હૈ હક્કે રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી કિ ન નિકલે ઈન કે મુકાબલે કો કોઈ શખ્સ સિવાએ મેરે."** (હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 163)

હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર સિદ્દીક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને હક્કે રસૂલલ્લાહ કી કસમ ખાઈ.

❁ મઝકૂરા તજવીઝ કે મુતાબિક હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબૂ બક્ર સિદ્દીક લડતે હુએ જબલા કી તલ્વાર સે ઝખ્મી હુએ તો ઈન કે ઝખ્મી હોને પર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ઈન સે ફરમાયા કિ...

"ઐ બેટે સિદ્દીક કે મૈં જાનતા હૂં કિ જબલા ને તુમ કો રંજ આગીં કિયા હૈ સાથ ઝર્બ તલ્વાર કે ઔર કસમ હૈ તુમ્હારે બાપ ઔર ઈન કે સિદ્ક કી કિ હર આઈના મુસીબત ઔર દર્દ મેં ડાલૂંગા મૈં ઈસ કો ઈવઝ મેં ઈસ કે જૈસા કિ દર્દ મન્દ કિયા હૈ ઈસ ને હમ કો બ-સબબ તુમ્હારે રંજ પહુંચાને કે."

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 165)

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક કી કસમ ખાઈ.

❁ જંગે કન્સરીન મેં હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપની ટોપી કિ જિસ મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે મૂએ મુબારક થે,

વહ ટોપી બ-મુકામ શીરઝ કે ઈસ્લામી કૈમ્પ મેં અપને ખૈમે મેં ભૂલ આએ થે. હઝરત ખાલિદ કી ઝૌજા મોહતરમા હઝરત ઉમ્મે તમીમ ને હઝરત ખાલિદ કો કન્સરીન જા કર વહ ટોપી પહુંચાઈ ઔર હઝરત ખાલિદ ને વહ મુબારક ટોપી અપને સર પર રખી. ઈસ વાકેઆ કા બયાન કરતે હુએ હઝરત મુસ્અબ બિન મહારિબ ફરમાતે હૈં કિ :

"પસ કસમ હૈ ઐશે રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી કિ નહીં રખા થા ખાલિદ બિન વલીદ ને કુલાહ કો અપને સર પર ઔર હમ્લા કિયા થા કૌમ પર, મગર યહ કિ ફૈરા ઔર મિલા દિયા ઈન કે આગે વાલોં કો પીછે વાલોં મેં."

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 167)

સહાબીએ રસૂલ હઝરત મુસ્અબ બિન મહારિબ યશ્કરી ને ઐશ રસૂલલ્લાહ કી કસમ ખાઈ.

❁ જબ ઈસ્લામી લશ્કર બા'લ્બક કે કિલ્લે કી તરફ જા રહા થા, તો હાકિમ બા'લ્બક હરબીસ સાઠ હઝાર કા લશ્કર લે કર કિલ્લે સે નિકલા ઔર અસ્નાએ રાહ મુકાબિલ હુવા. લૈકિન ફૌરન શિકસ્ત ઉઠા કર શહર કી તરફ ભાગા. ઈસ વાકેઆ કી મન્ઝર કશી કરતે હુએ હઝરત આમિર બિન રબીઆ ફરમાતે હૈં કિ...

"કસમ હૈ ઐશે રસૂલે મકબૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી કિ ન થા હમારે ઔર ઉન કે બીચ મેં મગર એક ગરદાવા યહાં તક કિ પીઠ ફૈરી ઉન્હોં ને બ-તલબે શહર કે."

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 169)

જલીલુલકદ્ર સહાબીએ રસૂલ હઝરત આમિર બિન રબીઆ ને ઐશે રસૂલલ્લાહ કી કસમ ખાઈ.

❁ જંગ બા'લ્બક કે ચૌથે દિન બાબે વસ્તા પર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે લશ્કર પર રૂમિયોં ને શદીદ હમ્લા કિયા થા ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા લશ્કર સખ્ત મુસીબત મેં થા. હઝરત ઝિરાર બિન અઝવર ઔર હઝરત સઈદ બિન

ઝૈદ અપને અપને લશ્કર કે સાથ કિલ્લ-એ બા'લ્બક કે દીગર દરવાઝોં પર થે. હઝરત ઝિરાર ઔર હઝરત સઈદ કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા પર નાઝિલ મુસીબત કી ઈત્તિલા' દે કર ઈન કો મદદ કે લિયે બુલાને કે લિયે હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે સાથી હઝરત સુહૈલ બિન સબાહ કરીબ મેં વાકેઅ એક ટીલે પર ચઢ ગએ ઔર દરખ્ત કી લક્ડિયાં ઔર શાખેં જલા કર ધૂવાં બુલન્દ કિયા થા ઔર ધૂવાં દેખ કર હઝરત ઝિરાર ઔર હઝરત સઈદ કુમુક કરને આ પહુંચે થે. જંગ ખત્મ હોને કે બા'દ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ધૂવાં બુલન્દ કરને વાલા શખ્સ કૌન થા ? યહ જાનને કે લિયે મુજાહિદોં કો પુકાર કર ફરમાયા :

''ઔર ઈસી ઝિક્ર મેં પુકારા અબૂ ઉબૈદા બિન અલ જર્રાહ ને લશ્કર મેં કિ એ ગિરોહ મુસલ્માનોં કે ! જિસ શખ્સ ને તુમ મેં સે રૌશન કિયા થા આગ કો, પસ આવે વહ સરદાર કે પાસ. સહલ બિન સબાહ ને બયાન કિયા હૈ કિ જબ સુના મૈં ને આવાઝ કો ઔર વહ કસમ દેતે થે હમ કો અલ્લાહ ગાલિબ ઔર બુઝુર્ગ ઔર હક્કે રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ કી.''

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ,અઝ : - અલ્લામા વાકદી, સફહા : 177)

જલીલુલકદ્ર સહાબીએ રસૂલ, હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મુજાહિદોં કો રસૂલલ્લાહ કી કસમ દી.

- જંગે યર્મૂક કા આગાઝ હોને સે પહલે જબલા બિન ઐહમ ને અસ્હાબે રસૂલ હઝરત ઉબાદા બિન સામિત વગૈરા સે જો બાત ચીત કી થી ઈસ કી તફસીલ હઝરત કૈસ બિન સઈદ ને હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો બતાઈ, તો હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ફરમાયા કિ...

''છોડ દો ઈસ કો પસ કસમ હૈ ઐશે રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી, હર આઈના દેખેગા જબલા હમ મેં સે ઐસે લોગોં કો કિ ન ઈરાદા કરેંગે વહ ઈસ કી લડાઈ મેં સિવાએ રઝા મન્દી પરવર્દગારે આલમ કી.'' (હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 209)

હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને ઐશે રસૂલલ્લાહ કી કસમ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે સામને ખાઈ.

- જંગે હલ્બ કે મૌકે પર ઈસ્લામી લશ્કર ને હલ્બ કે કિલ્લે કા મુહાસરા કિયા થા ઔર મુહાસરે ને તૂલ પકડા થા. એક રાત મેં હાકિમ હલ્બ યુકના ને સોએ હુએ ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ પર છાપા મારા ઔર પચાસ મુજાહિદોં કો કૈદ કર કે લે ગયા ઔર દૂસરે દિન કિલ્લે કી દીવાર પર ચઢા કર ઈસ્લામી લશ્કર કો દિખા કર ઈન કો શહીદ કર દિયા. ઈસ હાદસે સે હઝરત અબૂ ઉબૈદા બહુત રંજીદા હુએ ઔર મુજાહિદોં કો રાત કે વક્ત એહતિયાત કરને ઔર અપની નિગેહબાની બઝાતે ખુદ કરને કી તાકીદ કી.

''પસ જબ દેખા અબૂ ઉબૈદા બિન અલ જર્રાહ ને યહ હાલ મુનાદી કરાઈ અપને લશ્કર મેં કિ કસમ હૈ અલ્લાહ ઔર રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ ઔર સરદાર અબૂ ઉબૈદા કી તરફ સે હર મર્દ પર કિ ન હવાલા કરે અપની નિગેહબાની કો દૂસરે પર.''

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 307)

હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ને જૈશે ઈસ્લામ કે મુજાહિદોં કો રસૂલલ્લાહ કી કસમ દી.

કુતુબે સેયર વ તવારિખ મેં ઐસે વાકેઆત કસીર તા'દાદ મેં મર્કૂમ હૈં કિ અજિલ્લ-એ સહાબએ કિરામ ઔર તાબેઈને ઈઝામ ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી કસમ ખાઈ હૈ. યહાં હમ ને ઈખ્તિસારન ચંદ વાકેઆત કી તરફ ઈશારા કિયા હૈ ઔર યહ સાબિત કિયા હૈ કિ :

અજિલ્લ-એ સહાબએ કિરામ મસલન (1) હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ (2) હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ (3) હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન અબી બક્ર સિદ્દીક (4) હઝરત મુસ્અબ બિન મહારિબ યશ્કરી (5) હઝરત આમિર બિન રબીઆ (6) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા (7) હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક વગૈરા ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી કસમ ખાઈ, ઈન કે સામને કસમ ખાઈ ગઈ, ઉન્હોં ને ઈસ કસમ કો અહ્મિયત દી, ઈસ કા લિહાઝ કિયા ઔર ઈસે રવા રખા.

મિલ્લતે ઈસ્લામિયા કે લિયે સહાબએ કિરામ કે અક્વાલ વ અફઆલ કાબિલે એ'તમાદ વ સનદ હૈં. નાઝિરીને કિરામ ઈન્સાફ ફરમાએં કિ અજિલ્લ-એ સહાબએ કિરામ ને હુઝૂરે અક્દસ કી કસમ ખાઈ ઔર ઈસે રવા રખા, લૈકિન દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન સહાબએ કિરામ કે ઈસ ફે'લ કો ભી શિર્ક કા ફત્વા દે રહેં. જબ સહાબએ કિરામ રિઝવાનુલ્લાહે તઆલા અલૈહિમ કી મુકદ્દસ જમાઅત પર શિર્ક કા ફત્વા આઈદ કિયા જા રહા હૈ તો ફિર મા વ શુમા કી ક્યા બિસાત ? તક્વિયતુલ ઈમાન કે ઝાલિમ ઔર બૈબાક મુસન્નિફ ને કરોડોં કલ્મા ગો પર શિર્ક કે ફતવોં કી ગોલા બારી કર કે ઈન કો ખારિજ અઝ ઈસ્લામ કહ કર ઈસ્લામ કે વસીઅ દાઈરે કો તંગ બનાને કી સઈએ બૈજા કી હૈ.

ઈસ બહસ કો મઝીદ તૂલ ન દેતે હુએ હમ અપને મુઅઝ્ઝઝ કારેઈને કિરામ કો વાપસ મુલ્કે શામ કે પહાડી ઈલાકે "મુર્જુલ કબાઈલ" લે ચલતે હૈં, જહાં ઈસ્લામી લશ્કર કે કફન બરદૌશ મુજાહિદીન રૂમી લશ્કર કે સામને મૌત કી લડાઈ લડ રહે હૈં.

અલ-કિસ્સા ! હિરક્લ બાદશાહ કે મુકર્રબ બતરીક કો કત્લ કર કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં વાપસ આએ હી થે કિ રૂમી ગબર ને ઈન કો મૈદાન સે લલ્કારા. હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ કો જાને સે રોકા, લૈકિન હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને કહા કિ ઐ સરદાર ! વહ ગબર મેરા નામ લે કર મુઝે બુલાએ ઔર મૈં લડને ન નિકલૂં તો કલ કયામત કે દિન મુઝે આગ કી મશક્કત ઉઠાની પડેગી. લિહાઝા હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા ફિર એક મરતબા મૈદાન મેં આએ. ઈન કો દેખ કર રૂમી ગબર પહચાન ગયા કિ યહી હમારે મુઅઝ્ઝઝ બતરીક કે કાતિલ હૈં, ક્યૂં કિ હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઉસ મક્તૂલ બતરીક કે ઘોડે પર સવાર હો કર લડને આએ થે. ઉસ મક્તૂલ બતરીક કા નામ **ફલીસ બિન જરીહ** થા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ મૈદાન મેં આએ ઔર ઉસ રૂમી ગબર સે કરીબ હુએ, લૈકિન આપ કો લડને કા મૌકા' હી મયસ્સર ન હુવા, ક્યૂં કિ આપ કે જાતે હી ગબર ને આપ પર જસત કી ઔર ઘોડે કો ગરદાવા દેને કા ભી મૌકા' ન દિયા ઔર ચુંગલ માર કર આપ કો ઘોડે કી ઝીન સે ખીંચ લિયા ઔર આપ પર કાબિઝ હો કર ગિરફ્તાર કર કે રૂમી લશ્કર મેં લે ભાગા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ કો કૈદ કર કે રૂમી લશ્કર મેં લા કર ગબર ને સિપાહિયોં કે સુપુર્દ કર કે હુક્મ દિયા કે ઈસ શખ્સ કો લોહે કી ઝન્જીરોં મેં મઝબૂત જકડ કર ઈસી વક્ત હિરક્લ બાદશાહ કે પાસ **કસ્તુનતુનિયા** ભેજ દો ઔર બાદશાહ કો ઈત્તિલા' કરો

કિ તુમ્હારે મુકર્રબ બતરીક ફલીસ બિન જરીહ કો ઈસ શખ્સ ને કત્લ કિયા હૈ. લિહાઝા હિરક્લ બાદશાહ ઈસે ઈબ્રતનાક સઝા દે. ચુનાન્ચે હઝરત અબ્દુલ્લાહ કો ઉસી વક્ત ચંદ રૂમી સિપાહિયોં કી નિગરાની મેં કસ્તુનતુનિયા ભેજ દિયા ગયા. ફિર વહ ગબર મૈદાન મેં આયા ઔર અપની કામ્યાબી પર નાઝ વ ગુરૂર કરને લગા ઔર ચિલ્લા ચિલ્લા કર મુકાબિલ તલબ કરને લગા.

હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ને હઝરત સઈદ બિન ઝૈદ બિન ઉમર બિન નુફૈલ અદવી કો નિશાન (અલમ) દિયા ઔર મૈદાન મેં આએ. હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક શૈર બબર કી માનિન્દ રજ્ઝ કે અશ્આર પઢતે હુએ રૂમી ગબર સે કરીબ હુએ. દોનોં ને એક દૂસરે પર જસત લગાઈ ઔર તલવારેં બજને લગીં. દોનોં ને લડાઈ કે ફન કા મુઝાહિરા કિયા ઔર તલ્વાર ઝની કે કર્તબ દિખાએ. હઝરત મૈસરા ઔર રૂમી ગબર અપને અપને ઘોડે કો ગરદાવે દે કર મુકાબિલ પર સુરઅત ઔર શિદ્દત સે વાર કરતે ઔર બાઝગશ્ત વાર કો સિપર પર લે કર ખાલી ફૈરતે. ઈસ તરહ લડને સે ઈત્ના ગુબાર બુલન્દ હુવા કિ દોનોં ગુબાર મેં પોશીદહ હો જાતે ફિર અચાનક નઝર આતે. દોનોં કી લડાઈ ને કાફી તૂલ પકડા. યહાં તક કિ આફ્તાબ વસ્તે આસ્માન મેં આ ગયા. દોનોં લશ્કર કે લોગ ટુક્ટુકી બાંધ કર દોનોં કે ફન્ને જંગ કે જૌહર દેખ રહે થે ઔર અપને સાથી કી સલામતી ઔર કામ્યાબી કી દુઆ કરતે થે. લડતે લડતે દફઅતન રૂમી ગબર ને દૈખા કિ કરીબ મેં ઈસ્લામી લશ્કર કા નિશાન નઝર આ રહા હૈ. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ અપને તીન હઝાર લશ્કરી કે સાથ તૂફાન કી તરહ બઢતે હુએ આ રહે થે. રૂમી ગબર યહ દૈખ કર ઘબરાયા ઔર ઉસ ને યહ ઈરાદા કિયા કિ હઝરત મૈસરા પર તલ્વાર કા વાર કર કે ભાગ જાઉં, લિહાઝા ઉસ ને તમામ કુવ્વત જમા કર કે હઝરત મૈસરા પર તલ્વાર કા વાર કિયા, લૈકિન ઉસ કા વાર હઝરત મૈસરા તક પહુંચે ઈસ કે પહલે હઝરત મૈસરા ને બિજલી કી સુરઅત સે તલ્વાર કી ઐસી ઝર્બ લગાઈ કિ ઉસ કા હાથ મઅ તલ્વાર કે શાના સે જુદા હો ગયા. ગબર કા હાથ કટ કર ઝમીન પર ગિરા, વહ ચીખતા હુવા રૂમી લશ્કર કી તરફ ભાગા. રૂમી લશ્કર મેં પહુંચ કર વહ ઝૌર ઝૌર સે નાલા કરતા થા. હાથ કટને કા ઝખ્મ ઉસ કે લિયે ના-કાબિલે બરદાશ્ત થા, વહ દર્દ કી વજહ સે ઉછલતા થા. રૂમી સિપાહિયોં ને ઉસ કે કટે હુએ હાથ કી જગહ દાગ દિયા ઔર મર્હમ પટ્ટી કી. થોડી દૈર મેં હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા લશ્કર તહલીલ વ તક્બીર કી સદાએં બુલન્દ કરતા હુવા મુર્જુલ કબાઈલ કે મૈદાન મેં આ પહુંચા. હઝરત ખાલિદ ને હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક સે મુલાકાત કી ઔર જંગ કી કૈફિયત દર્યાફ્ત ફરમાઈ. હઝરત મૈસરા ને અઝ અવ્વલ તા

આખિર તમામ કૈફિયત કહ સુનાઈ ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા કી ગિરફતારી કી ભી ઈત્તિલા' દી. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા કે કૈદ હોને કી ખબર સુન કર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ બહુત મલૂલ હુએ ઔર કહા કિ અગર અલ્લાહ ને ચાહા તો હમ ઈન કો ઝરૂર છુડા લેંગે. હઝરત ખાલિદ કી આમદ કી ખબર સુન કર રૂમી લશ્કર કા હર ફર્દ કાંપ ઉઠા, લિહાઝા ઉસ દિન દો-પહર કે બા'દ રૂમી લશ્કર સે કોઈ ભી લડને ન નિકલા ઔર દો-પહર કે બા'દ જંગ મૌકૂફ રહી. આફતાબ ગુરૂબ હોને કે વક્ત દોનોં લશ્કર અપને અપને કેમ્પ મેં વાપસ લૌટે ઔર શબ આરામ વ ઈસ્તિરાહત મેં બસર કી.

રૂમી લશ્કર સામાને જંગ છોડ કર રાત મેં ફરાર :-

સુબ્હ નમાઝે ફજ્ર કે બા'દ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઈસ્લામી લશ્કર કો કેમ્પ સે મૈદાન કી તરફ લે જાને કા કસ્દ કર હી રહે થે કિ ચંદ મુજાહિદોં ને આ કર ઈત્તિલા' દી કિ રૂમી લશ્કર સે એક એલચી હઝરત ખાલિદ સે ગુફ્તગૂ કરને આયા હૈ. અગર આપ ઈજાઝત મરહમત ફરમાએં તો હમ ઉસ કો ખિદમત મેં હાઝિર કરેં. હઝરત ખાલિદ ને ઈજાઝત દી, મુજાહિદીન એક બુઢ્ઢે રાહિબ કો હઝરત ખાલિદ કે સામને લાએ. બુઢ્ઢે રાહિબ ને આતે હી હઝરત ખાલિદ કો સજદા કરને કા કસ્દ કિયા, લૈકિન હઝરત ખાલિદ ને ઉસે સખ્તી સે મના' કિયા ઔર ફરમાયા કિ અલ્લાહ કે સિવા કિસી કો સજદા કરના રવા નહીં. ફિર હઝરત ખાલિદ ને બુઢ્ઢે રાહિબ સે પૂછા કિ તુમ કિસ મત્લબ સે આએ હો ? રાહિબ ને કહા કિ રૂમી લશ્કર કે સરદાર બતરીક જારિસ ને મુઝે આપ કે પાસ સુલહ કી ગુફ્તગૂ કરને ભેજા હૈ. હમ અબ લડને કી તાકત નહીં રખતે ઔર હમ સુલહ કરના ચાહતે હૈં. અગર તુમ સુલહ કરના મન્ઝૂર કરો તો હમ તુમ્હારે કૈદિયોં કો રિહા કર દેંગે ઔર જિતના માલ કહોગે, હમ દેંગે. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ હમારે કૈદી કો અઝ રૂએ ઈતાઅત ઔર ફરમાં બરદારી રિહા કરને કે ઈલાવા હમારી તીન શર્તો મેં સે એક કો કબૂલ કરના હોગા. (1) કબૂલે ઈસ્લામ (2) અદાએ જિઝ્યા (3) જંગ. રાહિબ ને કહા કિ મૈં લશ્કર મેં જા કર સરદાર ઔર બતારેકા સે મશ્વરા કરતા હૂં ઔર કલ સુબહ હમારા વફ્દ તુમ્હારે પાસ સુલહ કરને આએગા ઔર તુમ્હારી જો ભી શર્તે હોંગી, ઉસ કી મુવાફિક્ત કર કે સુલહ કરેગા. લિહાઝા આજ કે દિન જંગ મૌકૂફ રખો. જબ હમ કલ સુબ્હ સુલહ કે અહદ વ પૈમાન કરને વાલે હૈં તો ફિર આજ જંગ કર કે ઈન્સાનોં કા ખૂન નાહક્ક બહાના મુનાસિબ નહીં. હઝરત ખાલિદ ને બુઢ્ઢે રાહિબ કી દરખ્વાસ્ત મન્ઝૂર ફરમાઈ ઔર ઉસ દિન જંગ મૌકૂફ રખી. પૂરા દિન બગૈર કિસી જંગ કે આરામ સે ગુઝરા.

જબ રાત હૂઈ તો દોનોં લશ્કરોં મેં મશ્અલેં રૌશન હૂઈં. ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદીન ને આરામ, ઈબાદત, રિયાઝત ઔર તિલાવતે કુરઆન વગૈરા મુખ્તલિફ શગ્લ મેં રાત બસર કી. નિગેહબાન અપની ખિદમત અન્જામ દેતે હુએ કેમ્પ કે ઈર્દગિર્દ ગશ્ત કરતે રહે. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ શબ ભર મસ્રૂફે ઈબાદત રહ કર સુબ્હ કા ઈન્તિઝાર કર રહે થે. લૈકિન રાત કે વક્ત રૂમી લશ્કર મેં ભેદી ઔર ખુફિયા હર્કત હો રહી થી. રૂમિયોં ને દિખાવે કે લિયે બહુત સારી મશ્અલેં રૌશન કી થીં, લૈકિન ભારી બોઝ વાલા સામાન ઔર ખૈમોં કો છોડ કર હલ્કા ઔર કીમતી સામાન ઔર હથિયાર લે કર રૂમી ફૌજી કેમ્પ કી પિછાડી સે સવાર હો કર ફરાર હો ગએ. રૂમિયોં ને ફરાર હોતે વક્ત બહુત એહતિયાત બર્તી કિ કિસી કિસ્મ કા શૌર વ ગુલ ન હુવા. ઈસ અમ્ર કા બહુત ઈલ્તિઝામ રખા કિ કિસી કો મા'લૂમ ન હો. લિહાઝા ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં કો રૂમિયોં કે રાત મેં ફરાર હોને કી ભનક તક ન લગી ઔર ઈસ્લામી લશ્કર સે આંખેં ચુરા કર રૂમી લશ્કર રાત કી તારીકી મેં ભાગ નિકલા.

સુબ્હ મેં હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ રૂમી લશ્કર કે વફ્દ કી આમદ કા ઈન્તિઝાર કર રહે હૈં, લૈકિન કોઈ રહે તો આએ ? યહાં તક કિ આફતાબ તુલૂઅ હો કર આસ્માન મેં બુલન્દ હો ગયા. દૂર સે રૂમી લશ્કર કે કેમ્પ પર નઝરેં જમાઈં તો રૂમી લશ્કર કે કેમ્પ મેં કિસી કિસ્મ કી ચહલ પહલ મહ્સૂસ ન હૂઈ. ઐસા મહ્સૂસ હોતા થા કિ તમામ લશ્કર અભી તક ખૈમોં મેં સોયા પડા હૈ, હઝરત ખાલિદ અપને સાથ ચંદ મુસલ્લહ સવારોં કો લે કર એહતિયાત કે સાથ રૂમી લશ્કર કે કેમ્પ કી તરફ ગએ. કરીબ જા કર દેખા તો કેમ્પ મેં તમામ ખૈમે બ-દસ્તૂર નસબ હૈં, લૈકિન ફૌજિયોં સે ખાલી હૈં ઔર ખૈમોં મેં સન્નાટા છાયા હુવા હૈ. હઝરત ખાલિદ ને અપને સાથિયોં કો તલવારેં મ્યાન સે નિકાલ કર ઔર નૈઝે રાસ્ત કર કે બહુત હી મોહતાત ઔર ચૌકન્ના હો કર રૂમી લશ્કર કે કેમ્પ મેં દાખિલ હોને કા ઈરાદા કિયા, દેખતે ક્યા હૈં કિ તમામ ખૈમે ખાલી પડે હુએ હૈં. એક ભી આદમી નઝર નહીં આતા. ખૈમોં મેં સિર્ફ ભારી બોઝ કા સામાન પડા હુવા હૈ. હઝરત ખાલિદ સમઝ ગએ કિ રૂમી હમ કો ચક્મા દે કર ફરાર હો ગએ. રૂમિયોં કે ઈસ મક્રો ફરૈબ સે ખશમનાક હો કર હઝરત ખાલિદ ને અપની ઉંગલિયોં કો કાટા ઔર ઈસ્તિર્જા' પઢા ક્યૂં કિ ઈન કો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા કી બહુત ફિક્ર લાહિક થી ઔર રાત ભર વહ હઝરત અબ્દુલ્લાહ કી રિહાઈ કે મુતઅલ્લિક મુતફક્કિર થે, લૈકિન રૂમિયોં ને ધોકા દિયા ઔર રાતોં રાત ભાગ નિકલે. લિહાઝા હઝરત અબ્દુલ્લાહ

બિન હુઝાફા કી સલામતી ઔર રિહાઈ કા મઆમલા પૈચીદા હો ગયા ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા કે લિયે બહુત ઝિયાદહ ફિક્ર મન્દ હો ગએ.

હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક ભી હઝરત ખાલિદ કે હમરાહ થે. હઝરત ખાલિદ ને હઝરત મૈસરા બિન મસ્રૂક સે રૂમિયોં કા તઆકુબ કરને કે મુતઅલ્લિક મશ્વરા કિયા, તો હઝરત મૈસરા ઔર મુઆહદી રાહબરોં ને કહા કિ પહાડી ઈલાકા સે મુખ્તલિફ રાસ્તે અલગ અલગ મકામ કી તરફ જાતે હૈં. ઈલાવા અઝીં પૂરા ઈલાકા સખ્ત પથરીલી ઝમીન કા હોને કી વજહ સે નિશાન કદમ સે ભી ઈન કી જાએ ફરાર કા સુરાગ મિલના મુશ્કિલ હૈ. ફિર તમામ ને બ-ઈત્તિફાકે રાએ ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ હલ્બ વાપસ લૌટને કા ઈરાદા કિયા. હઝરત ખાલિદ ને રૂમી લશ્કર કે તમામ ખૈમોં ઔર ખૈમોં મેં પડા હુવા સામાન જમા કરને કા હુક્મ દિયા. મુજાહિદોં ને રૂમી લશ્કર કા તમામ સામાન જમા કર કે સાથ લે લિયા ઔર ખાલિદ બિન વલીદ ઈસ્લામી લશ્કર કો લે કર મુર્જુલ કબાઈલ સે હલ્બ રવાના હુએ. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઈસ્લામી લશ્કર કો લે કર હલ્બ પહુંચે ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો તમામ કૈફિયત સુનાઈ ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા કે ગિરફતાર હોને કા હાલ સુનાયા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા કી ગિરફતારી કી ખબર સુન કર ઈસ્લામી લશ્કર મેં ગમ વ અલમ કા સમાં બંધ ગયા.

હઝરત ઉમર ફારૂક કા રસૂલલ્લાહ y કી કસમ ખાના

હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ને ફૌરન અમીરુલ મોમિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ કી ખિદમત મેં મદીના મુનવ્વરા, પહાડી ઈલાકા મેં ઈસ્લામી લશ્કર કી ફતહ ઔર રૂમી લશ્કર કા હઝીમત ઉઠા કર મફરૂર હોને કી કૈફિયત ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા કે કૈદ હોને કા તફસીલી હાલ લિખ ભેજા. જબ હઝરત અબૂ ઉબૈદા કા ખત અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ કી ખિદમત મેં પહુંચા તો...

"ખુશ હુએ વહ બ-સબબ સલામતી હાલ મુસલ્માનોં ઔર ઈન કે ગાલિબ હોને કે ઈન કે દુશ્મનોં પર, મગર અન્દોહ નાક હુએ વહ બ-સબબ ગિરફતાર હોને અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા કે. પસ કહા ઉન્હોં ને કિ કસમ હૈ ઐશે રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલૈહ વ સલ્લમ કી ઔર આપ કી બૈઅત કી, લિખૂંગા મેં ખત હિરક્લ કો તા આંકિ રવાના કરે મેરે પાસ અબ્દુલ્લાહ

બિન હુઝાફા કો ઔર ભેજૂંગા મૈં ઉસ કી તરફ લશ્કરોં ઔર ફૌજોં કો. ફિર લિખા હઝરત ઉમર રદિયલ્લાહો અન્હો ને બ-નામ હિરક્લ કે."

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 392)

નાઝિરીને કિરામ ગૌર ફરમાએં કિ ખલીફએ દૌમ, અમીરુલ મો'મિનીન સય્યિદોના હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો " ઐશે રસૂલલ્લાહ" ઔર **"બૈઅતે રસૂલલ્લાહ"** કી કસમ ખા રહે હૈં. અગર ઈસ તરહ કસમ ખાના શિર્ક હોતા, તો ક્યા હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ઈસ તરહ કસમ ખાતે ? હરગિઝ નહીં. હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ સે શિર્ક કે કામ કા ઈર્તિકાબ હોને કા તસવ્વુર ભી નહીં કિયા જા સક્તા. લૈકિન દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન કા યહ કહના હૈ કિ રસૂલલ્લાહ કી કસમ ખાના શિર્ક હૈ યા'ની રસૂલલ્લાહ કી કસમ ખાને વાલા મુશ્રિક હૈ.

- વહાબી તબ્લીગી જમાઅત કે ઈમામ વ પૈશવા **મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી** કી ઈબારત કા ફિર એક મરતબા એઆદા :

"યા જબ કસમ ખાને કી ઝરૂરત પડે તો પૈગમ્બર કી યા અલી કી યા ઈમામ કી યા પીર કી યા ઈન કી કબ્રોં કી કસમ ખાએ, ઈન સબ બાતોં સે શિર્ક સાબિત હોતા હૈ. ઔર ઈસ કો "ઈશ્રાક ફીલ આદાત" કહતે હૈં."

(હવાલા : તક્વિયતુલ ઈમાન, નાશિર : દારુસ સલ્ફિયા, બમ્બઈ, સફહા : 26)

તક્વિયતુલ ઈમાન કી મુન્દરજા બાલા ઈબારત મેં મૌલવી ઈસ્માઈલ ને બે લગામ ઘોડે કી તરહ અપના કલમ ચલાતે હુએ સાફ લિખ દિયા હૈ કિ રસૂલલ્લાહ કી કસમ ખાને વાલા મુશ્રિક હૈ. નાઝિરીને કિરામ ઈન્સાફ ફરમાએં કિ મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી કસમ ખાને કો શિર્ક કહ રહા હૈ ઔર હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો રસૂલલ્લાહ કી કસમ ખા રહે હૈં. લિહાઝા મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી કા ફત્વા કહાં ચસ્પાં હો રહા હૈ ?

રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી ઔર આપ કી કબ્ર કી કસમ ખાને કો શિર્ક કહને વાલે શાયદ કુરઆન મજીદ કી સૂરતુલ બલદ કી ઈબ્તિદાઈ આયાત સે બે-ખબર હૈં યા ફિર કસદન અન્જાન બનતે હૈં.

❁ <u>કુરઆન શરીફ મેં હૈ</u> :

لَا اُقْسِمُ بِهٰذَا الْبَلَدِo وَاَنتَ حِلٌّ بِهٰذَا الْبَلَدِo وَ وَالِدٍ وَّ مَا وَلَدَ

(સૂરતુલ બલદ, આયત : 1 તા 3)

તર્જુમા : "મુઝે ઈસ શહર કી કસમ કિ એ મહબૂબ તુમ ઈસ શહર મેં તશરીફ ફરમા હો ઔર તુમ્હારે બાપ ઈબ્રાહીમ કી કસમ ઔર ઉસ કી ઔલાદ કિ તુમ હો." (કન્ઝુલ ઈમાન)

તફસીર : "ઈસ આયત સે મા'લૂમ હુવા કિ યહ અઝ્મત મક્કા મુકર્રમા કો સૈયદે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી રૌનક અફરોઝી કી બ-દૌલત હાસિલ હૂઈ. એક કૌલ યહ ભી હૈ કિ વાલિદ સે સૈયદે આલમ ઔર ઔલાદ સે આપ કી ઉમ્મત મુરાદ હૈ." (તફસીર ખઝાઈનુલ ઈરફાન, સફહા : 1071)

કુરઆન મજીદ કી મુન્દરજા બાલા આયત કા બ-ગૌર મુતાલઆ ફરમાએં. અલ્લાહ તઆલા ઉસ શહર કી કસમ યાદ ફરમાતા હૈ. જિસ શહર મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો અલૈહ વ સલ્લમ રૌનક અફરોઝ હૈં. ઈસ આયત કી તફસીર મેં શૈખે મુહક્કિક **શાહ અબ્દુલહક્ક મુહદ્દિસ દેહ્લવી** અપની કિતાબ મુસ્તતાબ **"મદારિજુન નબુવ્વત"** મેં ફરમાતે હૈં કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ જબ તક મક્કા મુઅઝ્ઝમા મેં રૌનક અફરોઝ થે, તબ તક શહર કી કસમ કી અઝ્મત મક્કા મુઅઝ્ઝમા કો હાસિલ થી ઔર જબ આપ ને મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે હિજરત ફરમા કર મદીના મુનવ્વરા મેં સુકૂનત ઈખ્તિયાર ફરમાઈ, તો શહર કી કસમ કી અઝ્મત ભી મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે મદીના મુનવ્વરા મુન્તકિલ હો ગઈ. ઈલાવા અઝીં મુન્દરજા બાલા આયત મેં હઝરત ઈબ્રાહીમ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ ઔર હઝરત ઈબ્રાહીમ કી ઔલાદ મેં સે હોને કી વજહ સે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી કસમ કા ઝિક્ર હૈ. અલ-હાસિલ ! અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને કુરઆન મજીદ મેં હુઝૂરે અક્દસ કે શહર, હુઝૂરે અક્દસ કે વાલિદ બ-એ'તબારે નસબ હઝરત ઈબ્રાહીમ ઔર ખુદ હુઝૂરે અક્દસ કી કસમ યાદ ફરમાઈ હૈ.

એક ઝરૂરી અમ્ર કી તરફ કારેઈને કિરામ કી તવજ્જોહ દરકાર હૈ કિ ઈલ્મુલ અકાઈદ મેં યહ મુસલ્લમ અમ્ર હૈ કિ જો કામ શિર્ક હૈ, ઉસ કામ કો અમ્બિયા કિરામ કી અઝ્મત કે ઈઝહાર કે લિયે કુરઆન મજીદ મેં હરગિઝ બયાન નહીં કિયા ગયા. **અગર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી કસમ ખાના શિર્ક હોતા,** તો અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કુરઆન મજીદ મેં અપને મહબૂબ કી યા મહબૂબ કે શહર કી હરગિઝ કસમ યાદ નહીં ફરમાતા. અગર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી કસમ ખાના શિર્ક હોતા તો કુરઆન મજીદ કી આયત કા મત્લબ મઆઝલ્લાહ યહ હોગા કિ એ મેરે બન્દો ! જો કામ તુમ્હારે લિયે શિર્ક હૈ વહ કામ યા'ની અપને મહબૂબ કી કસમ યાદ ફરમાના મૈં કરતા હૂં. ઔર ઈસ કો અપને મુકદ્દસ કલામ મેં બયાન ભી ફરમાતા હૂં. તાકિ કયામત તક વહ નમાઝ મેં પઢા જાએ.

આલિમુલ ગૈબ વશશહાદા, અલીમ વ ખબીર, **રબ તબારક વ તઆલા** કે ઈલ્મ મેં યહ બાત થી કિ એક વક્ત વહ આએગા કિ મેરે મહબૂબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી અઝ્મત કે મુન્કિર ઔર મેરે મહબૂબ કી બારગાહ કે ગુસ્તાખ ઔર બ-ઝાહિર કલ્મા ગો, લૈકિન દર હકીકત મુનાફિક પૈદા હોંગે, જો મેરે મહબૂબે અકરમ સલ્લલ્લાહો અલૈહ વ સલ્લમ કી કસમ ખાને કો શિર્ક કા ફત્વા દેંગે. લિહાઝા ઉન ઝબાન દરાઝી કરને વાલોં કો મબ્હૂત ઔર સાકિત કરને કે લિયે અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને કુરઆન મજીદ મેં અપને મહબૂબ કી કસમ યાદ ફરમાઈ હૈ.

એક સાદા લૌહ શખ્સ કો ભી મા'લૂમ હૈ કિ શિર્ક કે મા'ની અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કા કોઈ શરીક ઠહરાના. ફિર ચાહે ઉસ કી ઝાત મેં શરીક ઠહરાયા જાએ યા ઉસ કી સિફાત અઝલી વ કદીમ મેં શરીક ઠહરાયા જાએ યા ઉસ કી ઈબાદત મેં કિસી કો શરીક ઠહરાયા જાએ. ઔર જો કામ શિર્ક હૈ, ઉસ કામ સે અલ્લાહ તઆલા ને અપને બન્દોં કો સખ્તી સે રોકા હૈ ઔર ઉસ કામ કો અપને સે મન્સૂબ ભી નહીં કિયા. અગર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી કસમ યાદ ફરમાના શિર્ક હોતા, તો અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ઉસ કો હરગિઝ અપને સે મન્સૂબ નહીં ફરમાતા.

મૌલવી ઈસ્માઈલ દેહ્લવી ને અપની રુસવાએ ઝમાના કિતાબ **"તક્વિયતુલ ઈમાન"** મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી કસમ ખાને પર શિર્ક કા જો ફત્વા દિયા હૈ, ઈસ કે સુબૂત મેં કુરઆન મજીદ કી કોઈ આયત યા હદીસ શરીફ કી કોઈ ઈબારત બ-તૌર દલીલ પૈશ નહીં કી, બલ્કિ જો ભી જી મેં આયા વહ લિખ દિયા.

અઝ્‌મતે મુસ્તફા વ મુહબ્બતે મુજતબા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે તહત કિયે જાને વાલે જાઈઝ ઔર મુસ્તહસન કામોં કે જવાઝ કે સુબૂત મેં દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન સહાબએ કિરામ કે કૌલ વ ફે'લ કા સુબૂત તલબ કરતે હૈં. જલીલુલ કદ્ર સહાબા કિરામ ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી કસમ ખાઈ હૈ, લૈકિન ઈસ કે બા-વુજૂદ ભી દૌરે હાઝિર કે મુનાફિકીન હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી કસમ ખાને કો શિર્ક કા ફત્વા દે કર **"જો ન ભાએ આપ કો, વહ બડી બહૂ કે બાપ કો"** વાલી મસલ પર અમલ કર રહે હૈં.

કુરઆન મજીદ મેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને ચાન્દ કી, સૂરજ કી, રાત કી, દિન વગૈરા કી કસમ યાદ ફરમાઈ હૈ. ઈન કસમોં કે મુતઅલ્લિક મુફસ્સિરીને કિરામ ને લિખા હૈ કિ ચાન્દ વ સૂરજ કી કસમ સે મુરાદ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કા ચેહરએ અન્વર હૈ ઔર રાત સે મુરાદ હુઝૂરે અક્દસ કી ઝુલ્ફે મુઅમ્બર હૈં :

હૈ કલામ ઈલાહી મેં શમ્સો દુહા તેરે ચેહરએ નૂર ફેઝા કી કસમ

કસમે શબે તાર મેં રાઝ યહ થા કિ હબીબ કી ઝુલ્ફે દોતા કી કસમ

ઔર

વહ ખુદા ને હૈ મરતબા તુઝ કો દિયા, ન કિસી કો મિલ, ન કિસી કો મિલા

કિ કલામે મજીદ ને ખાઇ શહા, તેરે શહરો કલામો બકા કી કસમ

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલવી)

કારેઈને કિરામ કી મઝીદ મા'લૂમાત કે લિયે અર્ઝ હૈ કિ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને કુરઆન મજીદ મેં અપને મહબૂબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે કલામ (બાત) કી ઔર જાન કી કસમ ભી યાદ ફરમાઈ હૈ. મુન્દરજા ઝૈલ આયાત મુલાહિઝા ફરમાએં :

(1) وَقِيْلِهٖ يٰرَبِّ اِنَّ هٰٓؤُلَآءِ قَوْمٌ لَّا يُؤْمِنُوْنَ (સૂરતુલ ઝુખ્રુફ, આયત : 88)

તર્જુમા : "મુઝે રસૂલ કે ઈસ કહને કી કસમ કિ એ મેરે રબ યહ લોગ ઈમાન નહીં લાતે." (કન્ઝુલ ઈમાન)

(2) لَعَمْرُكَ اِنَّهُمْ لَفِىْ سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُوْنَ (સૂરતુલ હજર, આયત : 73)

તર્જુમા : **"એ મહબૂબ ! તુમ્હારી જાન કી કસમ ! બે શક વહ અપને નશે મેં ભટક રહે હૈં."** (કન્ઝુલ ઈમાન)

મુન્દરજા બાલા દોનોં આયાત મેં અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અલત તર્તીબ અપને મહબૂબે અકરમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે કૌલ ઔર તને અક્દસ કી કસમ યાદ ફરમાઈ હૈ. (ذَالِكَ فَضْلُ اللّٰهِ عَلٰى حَبِيْبِهٖ)

હઝરત ઉમર ફારૂક ને હિરક્લ કો ખત મેં ક્યા લિખા ? :-

હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ને હિરક્લ કો હસ્બે ઝૈલ ઈબારત લિખી :

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ الَّذِىْ لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَّلَا وَلَداً
وَصَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى نَبِيِّهٖ وَرَسُوْلِهٖ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ،
هٰذَا الْكِتَابُ مِنْ عُمَرَبْنِ الْخَطَّابِ اَمِيْرِ الْمُؤْمِنِيْنَ اَمَّا بَعْدُ
فَاِذَا وَصَلَ اِلَيْكَ كِتَابِىْ هٰذَا فَابْعَثْ اِلَىَّ بِالْاَسِيْرِ الَّذِىْ فِىْ
اَسْرِكَ وَهُوَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ حُذَافَه فَاِنْ فَعَلْتَ ذَالِكَ رَجُوْتُ لَكَ
الْهِدَايَةَ وَاِنْ اَبَيْتَ بَعَثْتُ اِلَيْكَ رِجَالًا لَا تُلْهِيْهِمْ تِجَارَةٌ وَّلَا بَيْعٌ
عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَالسَّلَامُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰى

તર્જુમા : "શુરૂ કરતા હૂં મૈં અલ્લાહ કે નામ સે જો મેહરબાન નિહાયત રહમ વાલા. ઔર સબ તા'રીફ અલ્લાહ કે વાસ્તે હૈ જો એૈસા અલ્લાહ કિ નહીં ઈખ્તિયાર કિયા ઉસ ને ઝન હમનશીં ઔર ન બેટે કો, ઔર રહમત ભેજી હૈ અલ્લાહ ને અપને નબી ઔર રસૂલ મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ પર, યહ ખત હૈ ઉમર બિન અલ-ખત્તાબ અમીરુલ મોમિનીન કી તરફ સે, પસ જબ પહુંચે તુઝ કો યહ ખત મેરા, પસ ભેજ દે તૂ મેરે પાસ ઉસ કૈદી કો જો તેરી

કૈદ મેં હૈ ઔર વહ અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા હૈં. પસ અગર કરેગા તો ઈસ કામ કો, તો ઉમ્મીદ રખતા હૂં મૈં તેરે વાસ્તે રાહે રાસ્ત પર હોને કી, ઔર અગર ઈન્કાર કરેગા તો ભેજ દૂંગા તેરી તરફ ઐસે લોગોં કો કિ નહીં બાઝ રખતી હૈ ઈન કો કોઈ સૌદાગરી, ન કોઈ ખરીદારી અલ્લાહ કે ઝિક્ર સે ઔર સલામ હો ઉસ પર જો કરે પૈરવી હિદાયત કી.''

(હવાલા ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 392)

અમીરુલ મોમિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ને યહ ખત હઝરત અબૂ ઉબૈદા કો ભેજા ઔર ઈન કો હુક્મ લિખા કિ મેરા યહ ખત હિરક્લ બાદશાહ કી તરફ ફૌરન રવાના કરો, ચુનાન્ચે હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને એક રૂમી મુઆહદી કો યહ ખત દે કર હિરક્લ બાદશાહ કે પાસ કસ્તુનતુનિયા રવાના ફરમાયા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા કા સબ્રો ઈસ્તિક્લાલ :-

કૈસરે રૂમ હિરક્લ બાદશાહ ઈન્તાકિયા કી લડાઈ કે મૌકે પર રાત હી મેં અપને અહ્લો અયાલ કે સાથ ભાગ કર કસ્તુનતુનિયા ચલા ગયા થા ઔર ચંદ દિનોં કે બા'દ ઉસ કા ઈન્તિકાલ હો ગયા. હિરક્લ કે ઈન્તિકાલ કે બા'દ ઉસ કા બેટા કુસ્તુનતીન તખ્ત નશીન હુવા ઔર ઉસ કા લકબ ભી હિરક્લ મુકર્રર હુવા. લિહાઝા અબ જહાં ભી હિરક્લ કા ઝિક્ર આએગા ઉસ સે મુરાદ હિરક્લ કા બેટા કુસ્તુનતીન યા'ની હિરક્લે સગીર લિયા જાએગા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા કો મુર્જુલ કબાઈલ સે કૈદ કર કે હિરક્લ કે પાસ ભેજા ગયા ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ કો બ-હૈસિયતે કૈદી હિરક્લ કે સામને પૈશ કિયા ગયા, તો હિરક્લ ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ સે પૂછા કિ ક્યા તુમ અપને નબી કે ઘરાને સે હો ? હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને ફરમાયા કિ નહીં બલ્કિ ઈન કે ચચા કે ખાન્દાન સે હૂં. હિરક્લ ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ કો દીને ઈસ્લામ સે મુન્હરિફ કરને કી ગરઝ સે કહા કિ તુમ હમારે દીન મેં દાખિલ હો જાઓ, મેં અપને એક મુકર્રબ બતરીક કી હસીન વ જમીલ લડકી સે તુમ્હારી શાદી કર દૂં ઔર તુમ કો અપને મુસાહિબોં મેં દાખિલ કર કે આ'લા ઉહદા ઈનાયત કરૂં. હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને ફરમાયા કિ યહ ના-મુમ્કિન હૈ ક્યૂં કિ મૈં અપને નબી અકરમ હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે લાએ હુએ દીન હક્ક ઈસ્લામ કો નહીં છોડ સક્તા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ કા જવાબ સુન કર હિરક્લ ને એક બડે થાલ મેં કીમતી જવાહિરાત મંગવાએ ઔર કીમતી જવાહિરાત સે લબરેઝ ઉસ

થાલ કો હઝરત અબ્દુલ્લાહ કે સામને રખ કર કહા અગર તુમ હમારા દીન ઈખ્તિયાર કરો તો ખુબસૂરત લડકી સે શાદી કરા દેને કે સાથ સાથ યહ જવાહિરાત ભી તુમ કો તોહ્ફા દૂંગા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા ને ફરમાયા કિ **જવાહિરાત સે ભરા હુવા યહ થાલ ક્યા હૈસિયત રખતા હૈ ? અગર તૂ મુઝ કો અપની સલ્તનત કા માલિક કર દે, ફિર ભી મૈં દીને ઈસ્લામ સે મુન્હરિફ નહીં હોને વાલા.** હઝરત અબ્દુલ્લાહ કી દીને ઈસ્લામ પર સાબિત કદમી ઔર ઈસ્તિકલાલ દેખ કર હિરક્લ ખશમનાક હુવા ઔર તુન્દ લહ્જા મેં કહા કિ અગર તુમ ને હમારા દીન ઈખ્તિયાર કરને સે ઈન્કાર કિયા તો મૈં તુમ્હારી ગર્દન ઉડા દૂંગા. હિરક્લ કી યહ ધમકી સુન કર હઝરત અબ્દુલ્લાહ મુસ્કુરાએ ઔર ફરમાયા કિ **ક્યા તૂ મૌત કી ધમકી દે કર મુઝે ડરાને કી કૌશિશ કરતા હૈ ?** શાયદ તુઝે મા'લૂમ નહીં કિ મૌત તો મેરી ખ્વાહિશ હૈ. અલ્લાહ ઔર અલ્લાહ કે રસૂલ કી રાહ મેં મૌત આએ, યહ તો મેરી દિલી તમન્ના હૈ. મૌત સે મૈં મુત્લક ઘબરાતા નહીં બલ્કિ મૌત કો તો મૈં મહબૂબ જાનતા હૂં. લિહાઝા તૂ ધમકી મત દે ઔર **તુઝે જો કુછ ભી કરના હૈ વહ કર ગુઝર.**

હઝરત અબ્દુલ્લાહ કા અઝ્મે મોહકમ ઔર યકીને કામિલ દેખ કર હિરક્લ ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ કી આઝમાઈશ કરને કી ગરઝ સે કહા કિ અચ્છા ઠીક હૈ. અગર તુમ કો હમારા દીન ઈખ્તિયાર કરના મન્ઝૂર નહીં, તો મત ઈખ્તિયાર કરો, લૈકિન તીન કામોં મેં સે કોઈ ભી એક કામ કરો, તાકિ મૈં તુમ કો બગૈર કિસી સઝા કે કૈદ સે રહા કર દૂં ઔર વહ તીન કામ યહ હૈં (1) સલીબ કો સજદા કરો યા (2) ખિન્ઝીર (સુવ્વર) કા ગોશ્ત ખાઓ યા (3) એક પ્યાલા ભર કર શરાબ પિયો. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને ફરમાયા કિ **ખુદા કી કસમ ! ઈન તીનોં કામોં મેં સે એક કામ ભી મૈં નહીં કરૂંગા.** તબ હિરક્લ ને ગુસ્સા હો કર કહા કિ કસમ હૈ સલીબ કી ! **તુમ ઝરૂર ખિન્ઝીર કા ગોશ્ત ભી ખાઓગે ઔર શરાબ ભી નૌશ કરોગે.** ફિર ઉસ ને અપને આદમિયોં કો હુક્મ દિયા કિ ઈસ કૈદી કો એક કમરે મેં બન્દ કરો ઔર કમરે મેં ખિન્ઝીર કા પકાયા હુવા ગોશ્ત ઔર શરાબ કે ઈલાવા ખાને પીને કી કોઈ ભી ચીઝ મત રખો. ફિર મૈં દેખતા હૂં કિ યહ કિતને દિન તક ભૂકા પ્યાસા રહતા હૈ. જબ ભૂક ઔર પ્યાસ કી શિદ્દત બરદાશ્ત ન હોગી, તો ખિન્ઝીર કા ગોશ્ત ભી ખાએગા ઔર શરાબ ભી પિયેગા.

હિરક્લ કે ગુલામોં ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા કો એક કમરે મેં બન્દ કર દિયા ઔર કમરે મેં ખિન્ઝીર કા ગોશ્ત ઔર શરાબ કી સુરાહી રખ દી ઔર પીને કે લિયે પાની કા એક કતરા ભી કમરા મેં નહીં રખા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ કમરે મેં બન્દ હોતે હી

મશ્ગૂલે ઈબાદત હો ગએ. હિરક્લ કે ગુલામ થોડે થોડે અર્સે કે બા'દ ખિડકી સે ઝાંક કર દેખા કરતે થે કિ હઝરત અબ્દુલ્લાહ ક્યા કરતે હૈં, લૈકિન જબ ભી વહ ઝાંક કર દેખતે તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ ઈબાદત મેં મશ્ગૂલ હોતે, યહાં તક કિ એક દિન ગુઝર ગયા. તબ હિરક્લ ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ કી નિગરાની કરને પર મુતઅય્યન કિયે ગએ સિપાહિયોં કે સરબરાહે આ'લા કો બુલા કર પૂછા કિ કૈદી કા ક્યા હાલ હૈ ? નિગરાં ને કહા કિ ઐ બાદશાહ ! વહ કૈદી હર વક્ત નમાઝ ઔર ઈબાદત મેં હી મસ્રૂફ રહતા હૈ ઔર **અન્દર રખે હુએ ગોશ્ત ઔર શરાબ કી તરફ નઝર ઉઠા કર દેખતા તક નહીં.** હિરક્લ ને કહા અભી એક દિન હી હુવા હૈ. ભૂક ઔર પ્યાસ બરદાશ્ત કરને કી કુવ્વત બહુત જલ્દ જવાબ દે ચુકેગી. ફિર વહ મજબૂર હો કર ઝરૂર ખાએગા ઔર પિયેગા. લૈકિન હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા કે મા'મૂલ મેં ઝર્રા બરાબર ફર્ક નહીં આયા. હમા વક્ત વહ ઈબાદત મેં મશ્ગૂલ રહતે. યહાં તક કિ તીન દિન બસર હો ગએ. જબ ચૌથા દિન હુવા તો હિરક્લ ને નિગરાં કો બુલા કર કૈફિયત પૂછી તો હસ્બે સાબિક હી ઈત્તિલા' મિલી, ઉસ કો સખ્ત તઅજ્જુબ હુવા ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ કો અપને દરબાર મેં પૈશ કરને કા હુક્મ દિયા.

જબ હઝરત અબ્દુલ્લાહ કો ચાર દિન તક કમરા મેં ભૂકા ઔર પ્યાસા રખને કે બા'દ હિરક્લ કે સામને લાયા ગયા તો હિરક્લ ને દેખા કિ ઈન કે સબ્રો ઈસ્તિક્લાલ મેં કિસી કિસ્મ કી કમી નહીં આઈ. ચેહરે પર પઝમુર્દગી કે આસાર કતઅન નુમાયા નહીં બલ્કિ ચેહરા પહલે સે ઝિયાદહ નિખરા ઔર ચમક રહા હૈ. ભૂક ઔર પ્યાસ સે નિઢાલ હોને કે બજાએ તવાના ઔર તરોતાઝા નઝર આ રહે હૈં. હિરક્લ ને મહ્વે હૈરત હો કર હઝરત અબ્દુલ્લાહ સે પૂછા કિ ઐ અરબી નૌ-જવાન ! તુઝ કો કિસ ચીઝ ને ચાર દિન તક ઈન ચીઝોં કો ખાને પીને સે બાઝ રખા હૈ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા ને ફરમાયા કિ અલ્લાહ ઔર અલ્લાહ કે રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે ખૌફ ને મુઝે ઈન ચીઝોં સે બાઝ રખા હૈ. ક્યૂં કિ યહ ચીઝેં હમ પર અલ્લાહ ઔર રસૂલ ને હરામ ફરમાઈ હૈં. હાલાં કિ તીન દિન ગુઝરને કે બા'દ બ-કદ્રે જાન બચાને કે ખાના પીના મેરે લિયે જાઈઝ થા, લૈકિન મૈં ને સિર્ફ ઈસ લિયે ઈન ચીઝોં કો છુવા તક નહીં કિ મેરે એક ફૈ'લ સે તમામ મુસલ્માન મુરિદે તા'ન બનતે ઔર દુનિયા યહ કહતી કિ મુસલ્માન કા સબ્રો ઈસ્તિક્લાલ પુખ્તા નહીં. લિહાઝા તમામ મુસલ્માનોં કો મુરિદે તા'ન બનાને સે બેહતર યહ હૈ કિ મૈં ભૂકા ઔર પ્યાસા હી મર જાઉં. અભી સિર્ફ ચાર દિન હી હુએ હૈં. અગર તૂ

મઝીદ આઝમાઈશ કરના ચાહતા હૈ તો આઝમા કર દેખ લે. મૈં અપને આકા વ મૌલા, રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કા કલ્મા પઢને વાલોં કો મુરિદે તા'ન ઔર રુસ્વા નહીં કરૂંગા. ફિર ચાહે મેરી જાન ચલી જાએ. બલ્કિ અગર મેરી મૌત વાકેઅ હોગી, તો મૈં અપને આપ કો ખુશ કિસ્મત સમઝૂંગા. કિ યહ જાન વ દિલ અલ્લાહ કે મહબૂબ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી મુહબ્બત ઔર ઈન કી શરીઅત કે અહકામ કી પાસદારી મેં કામ આઈ. મેરા હૈ ભી ક્યા ? જો ભી હૈ સબ ઈન્હીં કા હૈ :

યૂં તો સબ ઈન્હીં કા હૈ, પર દિલ કી અગર પૂછો
યહ ટૂટે હુએ દિલ હી ખાસ ઈન કી કમાઇ હૈ

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા કા યહ જવાબ સુન કર હિરક્લ બાદશાહ કુછ કહના ચાહતા થા કિ ઐન ઉસી વક્ત હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કા ભેજા હુવા રૂમી મુઆહદી અમીરુલ મોમિનીન હઝરત ઉમર ફારૂક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કા ખત લે કર હિરક્લ કે દરબાર મેં આયા ઔર હિરક્લ કો ખત દિયા. અમીરુલ મોમિનીન કા ખત પઢતે વક્ત હિરક્લ કે હાથ કાંપને લગે, પૂરે બદન પર લરઝહ તારી હો ગયા ઔર ચેહરે પર હવાઈયાં ઉડને લગીં. અમીરુલ મોમિનીન કા ખત પઢતે હી હિરક્લ કા રવય્યા બદલ ગયા. ગુફ્તગૂ કા લહ્જા નિહાયત નર્મ ઈખ્તિયાર કરતે હુએ ઉસ ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ કો કૈદ સે રિહા કર દિયા. ઔર કીમતી માલ ઉમદા કપડે બ-તૌર તોહ્ફા ખિદમત મેં પૈશ કિયે ઔર તક્લીફ પહુંચાને કી મા'ઝરત ચાહી ઔર આપ કી નિહાયત તા'ઝીમ વ તક્રીમ કી :

નર્કીરૈન કરતે હૈં તા'ઝીમ મેરી
ફિદા હો કે તુઝ પે યે ઈઝ્ઝત મિલી હૈ

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત હઝરત રઝા બરૈલવી)

ફિર હિરક્લ ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કો એક બડા કીમતી મોતી દિયા ઔર કહા કિ મેરી તરફ સે અમીરુલ મોમિનીન હઝરત ઉમર ફારૂક કો યહ તોહ્ફા પહુંચા દેં. બા'દહુ હિરક્લ ને અપને ખાસ સિપાહિયોં કે ગિરોહ કી નિગરાની મેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ કો ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ હલ્બ તક પહુંચા દિયા.

હિરક્લ કા તોહ્ફા મુસલ્માનોં કે બૈતુલમાલ મેં :-

હિરક્લ કે સિપાહિયોં કી નિગરાની મેં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા સહીહ વ સલામત હલ્બ આએ ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદા કી ખિદમત મેં હાઝિર હુએ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ કો સલામત વાપસ આતા દેખ કર જૈશે ઈસ્લામ કા હર મુજાહિદ ખુશી મેં મચલ ગયા ઔર તહલીલ વ તક્બીર કે ફલક શગાફ ના'રે બુલન્દ કર કે અપની ખુશી કા ઈઝહાર કિયા. ખુસૂસન હઝરત અબૂ ઉબૈદા ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ નિહાયત મસ્રૂર હુએ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને અપને કૈદ હોને સે લે કર રિહા હો કર હલ્બ તક આને કી તમામ તફસીલ બયાન ફરમાઈ. સબ ને ઈન કો મુબારકબાદ દી ઔર ઈસ્તિકામત ફીદીન કે જઝ્બ-એ સાદિક કી તા'રીફ વ તેહસીન કરતે હુએ દુઆએ ખૈર વ આફિયત દી. ફિર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ સે ફરમાયા કિ તુમ્હારે મઆમલા મેં અમીરુલ મોમિનીન હઝરત ઉમર ફારૂક બહુત હી ફિક્ર મન્દ ઔર મલૂલ હૈં, લિહાઝા તુમ ફૌરન ઈન કી ખિદમત મેં હાઝિરી કે લિયે મદીના મુનવ્વરા રવાના હો જાઓ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા હલ્બ સે રવાના હો કર મદીના મુનવ્વરા આએ. ઈન કો સલામત ઔર બ-ખૈર વ આફિયત દેખ કર અમીરુલ મોમિનીન હઝરત ઉમર ફારૂક બહુત ખુશ હુએ ઔર અલ્લાહ તઆલા કા સજદ-એ શુક્ર બજા લાએ. હઝરત અબ્દુલ્લાહ ને અમીરુલ મોમિનીન કો તમામ કૈફિયત કહ સુનાઈ ઔર હિરક્લ ને જો મોતી તોહ્ફા મેં ભેજા થા વહ ખિદમત મેં પૈશ કિયા. અમીરુલ મોમિનીન ને વહ મોતી મદીના મુનવ્વરા કે તમામ જોહરિયોં કે પાસ ભેજા, તાકિ વહ ઈસ કી કીમત કા અંદાઝા લગાએં. તમામ જોહરિયોં ને યહી જવાબ દિયા કિ ઐસા કીમતી મોતી હમ ને કભી નહીં દેખા. ઈસ કી કીમત કા સહીહ અંદાઝા નહીં લગાયા જા સક્તા, બલ્કિ મદીના તય્યબહ કે તમામ જોહરી મિલ કર ભી ઈસ કી કીમત નહીં અદા કર સક્તે. ફિર હઝરત ઉમર ફારૂક ને તમામ સહાબએ કિરામ ઔર અહ્લે મદીના કો જમા કિયા ઔર ઈન કો મુત્તલેઅ ફરમાયા કિ સગે રૂમી ને મેરે લિયે યહ કીમતી મોતી કા તોહ્ફા ભેજા હૈ. ઈસ મઆમલા મેં તુમ્હારી ક્યા રાએ હૈ ? સબ ને યહી કહા કિ હિરક્લ ને યહ તોહ્ફા મખ્સૂસ આપ કે લિયે ભેજા હૈ, લિહાઝા યહ મોતી આપ અપને સર્ફ મેં લાએં. હઝરત ઉમર ફારૂક ને ફરમાયા કિ યહ મોતી મેં રખ લૂં જબ કિ મુજાહિદીન ઔર મુહાજિરીન વ અન્સાર કે અહ્લો અયાલ ભૂકે હૈં ? અગર કલ કયામત કે દિન ઉમર સે ઈસ કા મુતાલબા કિયા ગયા, તો ઈસ કા જવાબ દેને કી ઉમર મેં તાકત નહીં. ચુનાન્ચે આપ ને વહ મોતી બૈતુલ માલ મેં જમા કરા દિયા :

ઉમર વહ ઉમર જિસ કી ઉમ્રે ગિરામી
હૂઇ સર્ફ અર્ઝાએ ખલ્લાકે વાહિબ

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલવી)

ઈસ્લામી લશ્કર ને પહાડી ઈલાકે કી ફુતૂહાત હાસિલ કર કે ચંદ દિનોં કે લિયે હલ્બ મેં પડાવ કિયા. ક્યૂં કિ હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને અમ્ર બિન અલ-આસ કો કૈસારિયા કે ઈલાકે મેં ભેજા થા ઔર વહાં ઈન કા ક્યા મઆમલા હોતા હૈ, ઈસ કે ઈન્તિઝાર મેં હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હલ્બ મેં તવક્કુફ કિયા

ઈસ્લામી લશ્કર કે હાથોં ફતહ હોને વાલે મકામાત

(1) ઈરકા (2) સહ્ના (3) તદમ્મુર (4) હૂરાન(5) બસરા (6) બૈતુલ લહિયા (7) અજનાદીન (8) દમિશ્ક (9) હિસ્ન અબીલ કિદ્સ (10) જોસિયા (11) હુમુસ (12) શીરઝ (13) રુસ્તન (14) હમાત (15)કન્સરીન (16) બા'લ્બક (17) યર્મૂક (18) બૈતુલ મુકદ્દસ (19) હલ્બ (20) એ'ઝાઝ (21) ઈન્તાકિયા (22) બન્જ (23) બરાઆ (24) તાબ્લીસ (25) કિલ્લે નજમ (26) કૂરસ (27) મુર્જુલ કબાઈલ

જંગે નખ્લ

હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ પાંચ હઝાર કા લશ્કર લે કર કૈસારિયા કી તરફ રવાના હુએ. હલ્બ સે બ-જાનિબે કૈસારિયા જાતે હુએ રાહ મેં મુઅર્રાત, કફરતાત, કામિયા, જબલે અબી કુબૈસ ઔર ઈન કે અતરાફ કે કિલઓં કો બ-ઝરીએ સુલહ ફતહ કર લિયે ઔર ફિર વહાં સે કૂચ કરતે હુએ "નખ્લ" નામ કે એક ગાંવ મેં પડાવ કિયા. યહ ગાંવ કૈસારિયા સે બહુત હી કરીબ થા. વહાં કા હાકિમ હિરક્લ બાદશાહ કા લડકા કુસ્તુનતીન થા. હિરક્લ બાદશાહ કે લશ્કર ને જબ ઈન્તાકિયા મેં હઝીમત ઉઠાઈ થી, તો ઉસ કે સિપાહી ઈન્તાકિયા સે ભાગ કર કૈસારિયા આએ થે. કૈસારિયા મેં કુસ્તુનતીન ને અસ્સી હઝાર કા લશ્કર જમા કર રખા થા. ફિર વહ અપને બાપ કે પાસ ચલા ગયા ઔર અપને બાપ કે પાસ કસ્તુનતુનિયા મેં ચંદ દિન ઠહરા. ઈસી દૌરાન હિરક્લ બાદશાહ કા ઈન્તિકાલ હો ગયા ઔર ઉસ કી જગહ કુસ્તુનતીન તખ્ત નશીન હુવા. હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફા કા મઆમલા ઈસ કે સામને હી પૈશ હુવા થા. અમીરુલ મોમિનીન હઝરત ઉમર ફારૂક રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કા ખત આને પર ઉસ ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ કો કૈદ સે રિહા કર દિયા ઔર હઝરત અબ્દુલ્લાહ કો કસ્તુનતુનિયા સે હલ્બ રવાના કરને કે બા'દ ફિર વહ ભી કસ્તુનતુનિયા સે કૈસારિયા આ ગયા થા. ક્યૂં કિ ઉસ કો અંદેશા થા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કૈસારિયા કી તરફ કૂચ કરને વાલા હૈ.

કુસ્તુનતીન હિરક્લે સગીર કો નખ્લ ગાંવ મેં ઈસ્લામી લશ્કર કે પડાવ કી ઈત્તિલા' મિલી, તો ઉસ ને અપને એક મો'તમદ જાસૂસ કો ઈસ્લામી લશ્કર કી તા'દાદ મા'લૂમ કરને નખ્લ ભેજા. વહ જાસૂસ નસ્રાની અરબ ઔર કૌમે બની ગસ્સાન સે થા ઔર અરબી ઉસ કી માદરી ઝબાન થી. ઉસ ને ઈસ્લામી લિબાસ પહના ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં દાખિલ હો ગયા. વહ નસ્રાની અરબ જાસૂસ ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં ઘૂમતા રહા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર કી છોટી સે છોટી બાત ભી નોટ કરતા રહા. વહ જાસૂસ ફસીહ વ બલીગ ઝબાન મેં ગુફ્તગૂ કરતા થા, લિહાઝા કિસી કો ભી ઉસ પર શક વ શુબ્હા નહીં હુવા. વહ જાસૂસ ઈસ્લામી કૈમ્પ મેં ગશ્ત કરતા હુવા ઉસ જગહ આયા

જહાં યમની મુજાહિદીન કે ખૈમે થે. વહ જાસૂસ યમન કે મુજાહિદોં કે પાસ આયા ઔર સલામ કર કે બૈઠા ઔર ઈન કી ખૈર વ આફિયત પૂછ કર ઈધર ઉધર કી બાતેં કરને લગા. દૌરાને ગુફ્તગૂ વહ કિસી કામ સે ઉઠા કિ ઈત્તિફાકન ઈસ કા લમ્બા કુર્તા (જુબ્બા) ઈસ કે પાઉં મેં ઉલઝ જાને કી વજહ સે ઠોકર ખા કર ગિરા. ગિરતે વક્ત ઈસ કી ઝબાન સે બે-સાખ્તા સલીબ કે નામ સે કલ્મ-એ કુફ્ર નિકલ ગયા. લિહાઝા યમન કે મુજાહિદોં ને લપક કર ઉસ કો પકડ લિયા ઔર કિસી કિસ્મ કી પૂછ ગછ ઔર તફતીશ કિયે બગૈર માર માર કર હલાક કર દિયા. ઈસ મઆમલા કી વજહ સે માર પીટ કા શૌર બુલન્દ હુવા ઔર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કો ખબર પહુંચી. લિહાઝા હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને નસ્રાની અરબ જાસૂસ કો માર ડાલને વાલે યમની મુજાહિદોં કો બુલાયા ઔર હાલ પૂછા તો ઈન્હોં ને તમામ કૈફિયત બયાન કી. ઈસ પર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ બહુત નારાઝ હુએ ઔર ફરમાયા કિ તુમ કો ઈસ જાસૂસ કો માર ડાલને કી ઉજલત કરને કી ક્યા ઝરૂરત થી ? તુમ પર લાઝિમ થા કિ તુમ ઉસે પકડ કર મેરે પાસ લે આતે તો મૈં ઉસ સે તમામ બાતેં ઉગલવા લેતા ઔર ઈસ કે ઈલાવા દીગર કિતને જાસૂસ હમારે કૈમ્પ મેં ઘુસ આએ હૈં, વહ તમામ હકીકત મા'લૂમ કર લેતા. લૈકિન તુમ લોગોં ને હૌશ કે બજાએ જૌશ સે કામ લેતે હુએ ઉસે માર ડાલને મેં જલ્દી કી ઔર જો ભેદ હમ કો મા'લૂમ હો સક્તે થે, વહ ઉસ કે મર જાને સે પોશીદહ રહ ગએ. ફિર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને લશ્કર મેં મુનાદી કરા દી કિ અગર કોઈ રૂમી જાસૂસ પકડા જાએ, તો ઉસ કો માર ડાલને કે બજાએ કૈદ કર કે સરદાર અમ્ર બિન અલ-આસ કે પાસ લે જાએ.

કુસ્તુનતીન અપને જાસૂસ કે લૌટને કા શિદ્દત સે મુન્તઝિર થા, લૈકિન ઉસ કા ભેજા હુવા જાસૂસ વાપસ ન લૌટા, તો ઉસ ને યકીન કર લિયા કિ મેરા જાસૂસ મારા ગયા, લિહાઝા ઉસ ને દૂસરા જાસૂસ રવાના કિયા. દૂસરા જાસૂસ ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ મેં બ-વજહ ખૌફ ન આયા બલ્કિ નખ્લ ગાંવ મેં ગયા. ગાંવ મેં રહ કર દૂર સે તાક ઝાંક કર કે અંદાઝા કર લિયા ઔર કુસ્તુનતીન કો ઈત્તિલા' દી કિ ઈસ્લામી લશ્કર કી તા'દાદ સિર્ફ પાંચ હઝાર હૈ. કૈસારિયા મેં કુસ્તુનતીન કા લશ્કર અસ્સી હઝાર કી તા'દાદ મેં થા. લિહાઝા ઈસ્લામી લશ્કર કી પાંચ હઝાર કી ખબર પા કર કુસ્તુનતીન કા હૌસલા બઢા ઔર ઉસ ને કૈસારિયા કે તમામ રુઉસાએ બતારેકા ઔર જંગજૂઓં કો જમા કર કે કહા કિ સિર્ફ પાંચ હઝાર કી તા'દાદ કા ઈસ્લામી લશ્કર કરીબ કે ગાંવ નખ્લ મેં પડાવ કિયે હુએ હૈ. વહ લશ્કર હમારે શહર પર હમ્લા કરને આએ, ઈસ સે કબ્લ હમ હી જા કર ઉસ પર હમ્લા કર કે ઉસ કા સફાયા કર દેં. સબ ને ઈસ કી તાઈદ કી, લિહાઝા કુસ્તુનતીન

ને અપને લશ્કર કો હસ્બે ઝૈલ તર્તીબ સે મુન્કસિમ કિયા ઔર ઈસ્લામી લશ્કર પર યુરિશ કરને કા મુસમ્મમ કસ્દ કિયા.

- મસ્કાન નામ કે બતરીક કો દસ હઝાર કા લશ્કર દે કર પહલે રવાના કિયા ઔર ઉસ કો તલીઅએ જૈશ કી હૈસિયત સે નખ્લ ગાંવ કી તરફ જાને કા હુક્મ દિયા.
- ઉસ કે પીછે હિર્સા નામી બતરીક કો દસ હઝાર કા લશ્કર દે કર રવાના કિયા.
- ચાલીસ હઝાર કા લશ્કર લે કર ખુદ કુસ્તુનતીન આખિર મેં રવાના હુવા.
- બીસ હઝાર કા લશ્કર કૈસારિયા શહર કી હિફાઝત કે લિયે શહર મેં હી રહને દિયા ઔર ઈસ બીસ હઝાર કે લશ્કર પર અપને ચચા કે બેટે "નસ્તાવલ" કો સરદાર મુકર્રર કિયા.

રૂમી લશ્કર કી નખ્લ મેં આમદ :-

ઈસ્લામી લશ્કર બ-મુકામ નખ્લ અપને કૈમ્પ મેં થા કિ દફઅતન દસ હઝાર કા રૂમી લશ્કર નમૂદાર હુવા. રૂમી લશ્કર કી પહલી કિસ્ત કે સરદાર બતરીક મસ્કાન ને ઈસ્લામી લશ્કર કે કૈમ્પ સે કુછ ફાસ્લે પર પડાવ કિયા. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને રૂમી લશ્કર કી તા'દાદ મા'લૂમ કરને કે લિયે મુખબિરોં કો કામ પર લગા દિયા. થોડી હી દૈર મેં મુખબિરોં ને આ કર ખબર દી કિ રૂમી લશ્કર કી તા'દાદ દસ હઝાર હૈ. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ બહુત ખુશ હુએ ઔર ફરમાયા કિ યહ બહુત આસાન મરહલા હૈ. **ક્યૂં કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે એક મુજાહિદ કો રૂમી લશ્કર કે દો સિપાહિયોં સે મુકાબલા કરના પડેગા. ઔર યહ કોઈ મુશ્કિલ કામ નહીં.** હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ દસ હઝાર કે રૂમી લશ્કર સે મુકાબલા કી તજવીઝ સોચ રહે થે કિ રૂમી લશ્કર કે દસ હઝાર સવારોં કી દૂસરી કિસ્ત લે કર બતરીક "હિર્સા" ભી આ પહુંચા. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કુછ ફિક્ર મન્દ હુએ ઔર અબ બીસ હઝાર કે રૂમી લશ્કર સે મુકાબલા કરને કી તદ્બીર સોચને લગે કિ રૂમી લશ્કર કી તીસરી કિસ્ત ચાલીસ હઝાર સિપાહિયોં કા લશ્કરે જર્રાર લે કર હાકિમ કુસ્તુનતીન ભી નખ્લ આ ધમકા. **અબ સૂરતે હાલ યહ થી કિ પાંચ હઝાર કે ઈસ્લામી લશ્કર કે સામને સાઠ હઝાર (60,000) કા રૂમી લશ્કર મુકાબલા કરને ખડા થા.** હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કો અબ ફિક્ર લાહિક હૂઈ ઔર આપ ને લશ્કર કે

અહ્મ અરાકીન કો જમા કર કે કહા કિ મેરી રાએ યહ હૈ કિ હમ યહાં સે કિસી શખ્સ કો ફૌરન હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કે પાસ ભેજ કર કુમુક તલબ કર લેં. લૈકિન હઝરત રબીઆ બિન આમિર ને કહા કિ એ સરદાર ! આપ ફિક્ર મન્દ ન હોં. **ઈન સાઠ હઝાર રૂમિયોં કે લિયે હમ પાંચ હઝાર કાફી હૈં.** અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને બહુત સે મકામ મેં હમારી કલીલ જમાઅત કો રૂમિયોં કી જમાઅતે કસીરા પર ગલ્બા ઔર ફતહ અતા ફરમા કર હમારી મદદ કી હૈ. લિહાઝા ન તો હમ કો કુમુક મંગાને કી ઝરૂરત હૈ ઔર ન હી હમ કો ઘબરાને કી ઝરૂરત હૈ :

હૈં રઝા યૂં ન બિલ્ક, તૂ નહીં જય્યદ તો ન હો

સય્યદે જય્યદે હર દહર હૈ મૌલા તેરા

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત રબીઆ બિન આમિર કી જોશીલી ગુફ્તગૂ સુન કર સબ ને ઈન કી તાઈદ કી ઔર કહા કિ હમ કો કુમુક મંગાને કી ઝરૂરત નહીં. લિહાઝા હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ઈસ્લામી લશ્કર કો કૈમ્પ સે મૈદાન મેં લાએ. ઈસ્લામી લશ્કર ને મૈદાન મેં આતે હી તહલીલ વ તક્બીર કી સદાએં બુલન્દ કીં ઔર બુલન્દ આવાઝ સે અપને આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી બારગાહ મેં નઝ્રાનએ દુરૂદ શરીફ ભેજા. મુજાહિદોં કી આવાઝેં કરીબ મેં વાકેઅ પહાડોં સે ટકરાઈં ઔર સદાએ બાઝગશ્ત ઐસી ગૂંજી કિ જિસ કો સુન કર રૂમિયોં કે દિલ દહલ ગએ ઔર ઈન પર એક અન્જાન ખૌફ વ રોઅબ તારી હો ગયા. કુસ્તુનતીન અજીબ કશ્મકશ મેં મુબ્તલા થા. ક્યૂં કિ ઉસ કે જાસૂસોં ને ઈસે ઈત્તિલા' દી થી કિ ઈસ્લામી લશ્કર કી તા'દાદ સિર્ફ પાંચ હઝાર હૈ, લૈકિન જબ ઉસ ને ઈસ્લામી લશ્કર કી તરફ નિગાહ ઉઠા કર દેખા, તો ઉસ કો ઈસ્લામી લશ્કર કી તા'દાદ બહુત ઝિયાદહ મહ્સૂસ હૂઈ.

ઈમામે અર્બાબે સેયર વ તારીખ, ઈમામે અજલ, અલ્લામા મુહમ્મદ બિન અમ્ર અલ વાકદી ને કુસ્તુનતીન કી કૈફિયતે શશો પંજ કા ઈન અલ્ફાઝ મેં ઝિક્ર ફરમાયા હૈ :

"ઔર દેખા કુસ્તુનતીન ને મુસલ્માનોં કે લશ્કર કો, પસ ઝિયાદહ મા'લૂમ હુવા ઉસ કી આંખ મેં ઔર કહા ઉસ ને કિ કસમ હૈ અપને દીન કી જબ આયા ઔર બુલન્દ હુવા થા મૈં ઈસ લશ્કર પર, તો નહીં થે વહ ઝિયાદહ પાંચ હઝાર સે, ઔર અબ બઢ ગઈ હૈ તા'દાદ ઈન કી, ઔર ઝિયાદહ હૂઈ

મદદ ઈન કી, ઔર નહીં શક હૈ કિ અલ્લાહ તઆલા ને મદદ ઈન કો દી હૈ સાથ ફરિશ્તોં કે ઔર બાપ મેરા દાના ઔર બીના થા ઈન અરબ કે હાલ કા, ઔર નહીં હૈ મેરા લશ્કર ઈન અરમની કે લશ્કર સે ઝિયાદહ, જબ કિ મુલાકી હુવા થા વહ ઈન સે યર્મૂક મેં દસ લાખ સે, ઔર બ-તહ્કીક નદામત હાસિલ કી મૈં ને અપને નિકલને પર ઈન કે મુકાબલે કો, ઔર મૈં કરીબ તર ફિક્ર કરૂંગા કિસી મક્ર વ ફરૈબ કા ઈન અરબોં પર.''

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 397)

❀ કુસ્તુનતીન કી સુલહ કી પૈશકશ, હઝરત બિલાલ નુમાઇન્દે :-

કુસ્તુનતીન ને કૈસારિયા શહર કે સબ સે બડે કસ (પાદરી) કો અપને પાસ બુલાયા. વહ કસ દીને નસ્રાનિયા કા ઝબરદસ્ત આલિમ ઔર ફસીહુલ લિસાન ખતીબ થા. ઉસ સે કુસ્તુનતીન ને કહા આપ બ-તૌરે એલચી જાઓ ઔર મુસલ્માનોં કે લશ્કર સે કિસી દાના શખ્સ કો સુલહ કી ગુફ્તગૂ કરને કે લિયે લે આઓ. ચુનાન્ચે વહ કસ ઉમદા લિબાસ ઝૈબ તન કર કે ઔર હાથ મેં સલીબ બુલન્દ કર કે ઈસ્લામી લશ્કર મેં સવાર હો કર આયા ઔર કહા કિ મૈં હિરક્લ બાદશાહ કે શહઝાદે રહમ દિલ બાદશાહ કુસ્તુનતીન કી તરફ સે બ-તૌરે નુમાઈન્દા આયા હૂં. બાદશાહ કુસ્તુનતીન તુમ સે સુલહ કી ખ્વાહિશ રખતા હૈ. ક્યૂં કિ વહ હમારે દીન કા બડા આલિમ ઔર દાના શખ્સ હૈ. વહ ખૂનરૈઝી ઔર ઈન્સાનોં કે કત્લ કો પસન્દ નહીં કરતા હૈ. લિહાઝા તુમ અપને લશ્કર સે કિસી ફસીહ ઝબાન ઔર અક્લમન્દ શખ્સ કો બાદશાહ કે પાસ સુલહ કે અમ્ર મેં ગુફ્તગૂ કરને ભેજો.

હુઝૂરે અક્દસ જાને આલમ વ રહમતે આલમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે મુઅઝ્ઝિન ઔર આશિકે સાદિક હઝરત બિલાલ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો હઝરત અમ્ર બિન આસ કે સામને આએ ઔર કહા કિ મૈં રૂમિયોં કે બાદશાહ સે ગુફ્તગૂ કરને જાતા હૂં. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને કહા કિ ઐ બિલાલ ! હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી જુદાઈ કે ગમ મેં તુમ શિકસ્તા હાલ હો. ઈલાવા અઝીં તુમ અહ્લે હબ્શા સે હો ઔર અહ્લે અરબ કી તરહ ફસીહ વ બલીગ ગુફ્તગૂ નહીં કર સકોગે. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને હઝરત બિલાલ સે યહ બાત ઈસ લિયે કહી થી કિ ઈન કો કુસ્તુનતીન કે પાસ ગુફ્તગૂ કરને કે લિયે જાને સે રોકેં ઔર ઈન કે બજાએ કિસી ઔર કો ભેજેં. હઝરત બિલાલ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કા મક્સદ સમઝ ગએ. લિહાઝા ઈન્હોં ને હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ સે જો

કહા વહ ઈમામે અર્બાબે સેયર વ તવારીખ હઝરત અલ્લામા મુહમ્મદ બિન અમ્ર વાકદી કી ઝબાની સમાઅત ફરમાએં :

''પસ કહા બિલાલ રદિયલ્લાહો અન્હો ને કિ કસમ હૈ તુમ કો હક્કે રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ આલેહિ વ સલ્લમ કી, ઈસ અમ્ર પર કિ છોડ દો તુમ મુઝ કો કિ જાઉં મૈં ઉસ કી તરફ કો. પસ કહા અમ્ર બિન અલ-આસ ને કિ તુમ ને બડી ઔર બુઝુર્ગ કસમ મુઝ કો દિલાઈ. જાઓ તુમ ઔર ઈઆનત તલબ કરો તુમ અલ્લાહ તઆલા સે ઔર ન ડરો તુમ ઈસ સે કલામ કરને મેં ઔર ફસાહત બયાની કરો તુમ જવાબ મેં.''

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 398)

હઝરત બિલાલ કે ઈસ જવાબ પર તફસીલી ગુફ્તગૂ ન કરતે હુએ સિર્ફ ઈત્ના અર્ઝ કરના હૈ કિ હઝરત બિલાલ ને હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કો હક્કે રસૂલલ્લાહ કી કસમ દી. ઔર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને હક્કે રસૂલલ્લાહ કી કસમ કો બડી ઔર બુઝુર્ગ કસમ કહા ઔર હક્કે રસૂલલ્લાહ કી કસમ કા લિહાઝ કરતે હુએ ઈન્હોં ને હઝરત બિલાલ કો કુસ્તુનતીન સે ગુફ્તગૂ કરને જાને કી ઈજાઝત મરહમત ફરમા દી. અગર રસૂલલ્લાહ કી કસમ ખાના શિર્ક હોતા, તો હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ હઝરત બિલાલ કો ઐસી કસમ ખાને સે મના' કરતે. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને હઝરત બિલાલ કો હક્કે રસૂલલ્લાહ કી કસમ ખાને સે મના' કરને કે બજાએ ઈસ કસમ કો બુઝુર્ગ ઔર ઝી વકાર કહા ઔર ઈસ કસમ કા લિહાઝ ફરમાયા. લૈકિન દૌરે-હાઝિર કે મુનાફિકીન રસૂલલ્લાહ કી કસમ ખાને પર શિર્ક કા ફત્વા દે કર જલીલુલ કદ્ર સહાબએ કિરામ કે મુકદ્દસ ઔર પાક દામનોં પર ભી શિર્ક કે ફત્વે કા કીચડ ઉડાતે હૈં.

અલ-કિસ્સા ! હઝરત બિલાલ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ઉસ કસ કે સામને આએ. રૂમી કસ ને હઝરત બિલાલ કો ઘૂર ઘૂર કર દેખા. હઝરત બિલાલ કે સિયાહ રંગ કા જિસ્મ, દરાઝ કદ ઔર ખૂન કી તરહ સુર્ખ આંખેં દેખ કર હૈબત ઝદા હો ગયા. હઝરત બિલાલ ને બોસીદા કમીસ પહની થી ઔર સર પર સૂફ (બોરિયા) કા અમામા બાંધા થા. અપને તોશા દાન ઔર તલ્વાર કો ગલે મેં લટકાએ ઔર હાથ મેં અસા (છડી) લિયે હુએ થે. રૂમી કસ ને યહ ગુમાન કિયા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કે સરદાર ને હમ કો ઝઈફ ઔર હકીર જાન કર, હમારી તઝલીલ કરને કે લિયે કસદન કિસી અરબિયુન નસ્લ ફસીહ શખ્સ કે બજાએ હબ્શી ગુલામ કો બાદશાહ સે ગુફ્તગૂ કરને ભેજા હૈ. લિહાઝા રૂમી કસ ને કહા

કિ એ ગુલામ ! તુમ વાપસ ચલે જાઓ ક્યૂં કિ હમારે બાદશાહ ને તુમ્હારે લશ્કર કે સરદારોં મેં સે કિસી કો ગુફ્તગૂ કરને તલબ કિયા હૈ. હઝરત બિલાલ ને ફરમાયા કિ મૈં બિલાલ મુઅઝ્ઝિને રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ હૂં. મૈં તુમ્હારે બાદશાહ સે ગુફ્તગૂ કરને મેં આજિઝ હો કર પીછે નહીં હટૂંગા. રૂમી કસ ને કહા કિ તુમ અપની જગહ પર હી ઠહરો, મૈં બાદશાહ કો તુમ્હારે મુતઅલ્લિક ઈત્તિલા' કરતા હૂં ઔર અગર ઈજાઝત દી તો તુમ કો સાથ લે ચલૂંગા. રૂમી કસ ફૌરન કુસ્તુનતીન કે પાસ ગયા ઔર ઉસે સૂરતે હાલ સે વાકિફ કિયા. કુસ્તુનતીન ને કહા કિ મૈં મુસલ્માનોં કે સરદાર કે ઈલાવા કિસી ઔર સે ગુફ્તગૂ નહીં કરૂંગા. રૂમી કસ વાપસ આયા ઔર કહા કિ બાદશાહ સિર્ફ તુમ્હારે સરદાર સે હી બાત ચીત કરના ચાહતા હૈ. લિહાઝા હઝરત બિલાલ રદિયલ્લાહો અન્હો વાપસ લૌટ ગએ ઔર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કો ઈસ અમ્ર કી ઈત્તિલા' દી. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના કાતિબે રસૂલ કો લશ્કર કા નિશાન સુપુર્દ કિયા ઔર ફરમાયા કિ અગર રૂમી મેરે સાથ ગદ્ર ઔર બે વફાઈ કરેં, તો મેરી જગહ તુમ સંભાલના. ફિર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ રૂમી કસ કે હમરાહ કુસ્તુનતીન કે ખૈમે મેં ગએ.

❀ <u>હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ઔર કુસ્તુનતીન મેં ગુફ્તગૂ :-</u>

જબ હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કુસ્તુનતીન કે ખૈમે મેં ગએ તો ઉસ કે મુસાહિબ ઔર બતારેકા ઉસ કે ઈર્દ ગિર્દ જમા થે. ખૈમે મેં આ'લા કિસ્મ કે તખ્ત બિછાએ ગએ થે ઔર તકલ્લુફાત કા કાફી સામાન ખૈમે મેં રખા હુવા થા. કુસ્તુનતીન ને હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કો મર્હબા કહા ઔર એક તખ્ત પર બૈઠને કી દરખ્વાસ્ત કી, લૈકિન હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને તખ્ત પર બૈઠને સે ઈન્કાર કિયા ઔર ફરમાયા કિ તેરે ફર્શ સે અલ્લાહ કા ફર્શ પાક ઔર ઉમદા હૈ. ફિર આપ ઝમીન પર ચાર ઝાનૂ ઈસ તરહ બૈઠે કિ અપને નૈઝે કો આગે રખા ઔર તલ્વાર કો રાન પર રખા ઔર ફરમાયા કિ એ રૂમ કે બાદશાહ ! કહો ! ક્યા કહના હૈ ? કુસ્તુનતીન ને કહા કિ એ અરબી જવાન ! તુમ અરબ સે હો ઔર હમ રૂમ સે હૈં. કૌમે અરબ ઔર કૌમે રૂમ બ-એ'તબારે નસબ ભાઈ ભાઈ હૈં. લિહાઝા ઈસ નિસ્બતે કરાબત ઔર યગાન્ગત કા લિહાઝ કરના ઔર ખૂનરૈઝી સે બાઝ રહના તુમ ઔર હમ દોનોં પર લાઝિમ હૈ. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને ફરમાયા કિ તમામ રિશ્તોં સે ઈમાન કા રિશ્તા મુકદ્દમ હૈ. અગર હકીકી બાપ યા ભાઈ ભી અલ્લાહ ઔર રસૂલ કા દુશ્મન હૈ, તો ઉસ સે હમ લડતે હૈં. યહાં તક કિ ઉસ કો કત્લ

કરતે હુએ ભી ઝિઝકતે નહીં, લૈકિન અગર કોઈ અન્જાન શખ્સ ઈમાન કબૂલ કરતા હૈ, તો હમ ઉસ સે ભાઈ ચારા ઔર હમદર્દી કરતે હૈં. લિહાઝા અગર તુમ કો હમારા ભાઈ બનના હૈ, તો ઈસ્લામ મેં દાખિલ હો જાઓ. તાકિ તુમ્હારા ઔર હમારા મઆમલા યક્સાં હો જાએ.

કુસ્તુનતીન ને કહા કિ એ અરબી બિરાદર ! તુમ્હારે નબી હઝરત મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ હઝરત ઈસ્માઈલ બિન ઈબ્રાહીમ અલૈહુમાસ્સલાતો વસ્સલામ કી ઔલાદ સે હૈં ઔર હમ અહ્લે રૂમ ઐઝ બિન ઈસ્હાક બિન ઈબ્રાહીમ કી ઔલાદ સે હૈં. હમારા નસબ હઝરત ઈબ્રાહીમ અલૈહિસ્સલામ મેં આ કર મિલતા હૈ. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને ફરમાયા કિ તુમ્હારે બાપ ઐઝ બિન ઈસ્હાક ને અપની વાલેદા કી ના-ફરમાની કી ઔર નતીજા યહ હુવા કિ વહ અપને ભાઈ યા'કૂબ બિન ઈસ્હાક કી કરાબત સે નિકલ ગએ. ઈસી તરહ તુમ ને અલ્લાહ ઔર રસૂલ કી ના-ફરમાની કર કે અપને કો હમારી કરાબત સે ખારિજ કર દિયા હૈ. હમ સે કરાબત ઔર યગાન્ગત કા રિશ્તા કાઈમ કરને કે લિયે સિર્ફ એક હી રાહ હૈ ઔર યહ હૈ કિ તૂ "لَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ وَاَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ" પઢ કર ઈસ્લામ યા'ની અપને બાપ દાદા કે દીન મેં દાખિલ હો જા. કુસ્તુનતીન ને કહા કિ હમ અપને બાપ દાદા કે દીન સે મુન્હરિફ નહીં હોંગે. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને કહા કિ અગર દીને ઈસ્લામ ઈખ્તિયાર કરના તુમ્હેં મન્ઝૂર નહીં તો જિઝ્યા અદા કરો ઔર હમારી તલવારોં સે મહફૂઝ હો જાઓ. કુસ્તુનતીન ને કહા તુમ કો જિઝ્યા અદા કર કે ઝિલ્લત ઔર રુસ્વાઈ ઈખ્તિયાર કરના ભી હમેં મન્ઝૂર નહીં. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને ફરમાયા **તો ફિર તુમ્હારે ઔર હમારે દરમિયાન તલ્વાર ફૈસલા કરને વાલી હૈ.** યહ ફરમા કર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ખડે હો ગએ ઔર આઈન્દા કલ જંગ કા મુઆહદા કર કે વાપસ લૌટે.

આગાઝે જંગ બ-મુકામ નખ્લ

હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કુસ્તુનતીન કે ખૈમે સે નિકલ કર ઈસ્લામી લશ્કર મેં વાપસ આએ. ઈન કી સલામત વાપસી પર મુજાહિદોં ને અલ્લાહ કા શુક્ર અદા કિયા ઔર તહલીલો તક્બીર કે ના'રે બુલન્દ કિયે. ફિર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને ઈસ્લામી લશ્કર કો લડાઈ કે મૈદાન સે કૈમ્પ મેં વાપસ જાને કા હુક્મ દિયા. ઈસ્લામી લશ્કર ને કૈમ્પ મેં રાત બસર કી ઔર દૂસરે દિન અલસ્સુબહ હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ઈસ્લામી લશ્કર કો લે કર મૈદાન મેં આએ ઔર લશ્કર કી સફ બન્દી કર કે મૈમના ઔર મૈસરા વગૈરા કી તર્તીબ દી. રૂમી લશ્કર ભી અપને કૈમ્પ સે નિકલ કર મૈદાન મેં આયા. કુસ્તુનતીન ને અપને લશ્કર કી સફ બન્દી ઔર તર્તીબ કી ઔર લશ્કર કે આગે તીર અન્દાઝોં કો ખડા કર દિયા. ઈન તીર અન્દાઝોં મેં સે એક તીર અન્દાઝ ને ઈસ્લામી લશ્કર કે મૈમના પર તીર ચલાયા ઔર એક મુજાહિદ કો સખ્ત ઝખ્મી કર દિયા. ફિર ઉસ રૂમી ને ઈસ્લામી લશ્કર કે મૈસરા પર તીર ચલાયા ઔર એક મુજાહિદ કો શહીદ કર દિયા. ઉસ કી યહ જુર્અત દેખ કર ઈસ્લામી લશ્કર સે કૌમે સકફ કા એક મુજાહિદ અપને હાથ મેં અરબી કમાન ઔર તીર લે કર મૈદાન મેં આયા ઔર ઉસ રૂમી કે સામને ખડા હો ગયા. ઉસ સકફી મુજાહિદ ને ઝિરહ યા ખૌદ કુછ ભી નહીં પહના થા. પુરાને ઔર ફટે કપડોં મેં મલ્બૂસ ઉસ મુજાહિદ ને અપને સર પર એક પુરાના અમામા બાંધા થા. રૂમી ગબર ને દેખા કિ ઈસ જવાન કે બદન પર લોહે કી કોઈ ચીઝ નહીં હૈ તો ઉસ ને સકફી મુજાહિદ કો હકીર જાના ઔર એક તીર છોડા. તીર સકફી મુજાહિદ કે સીના કે બજાએ પોસ્તીન મેં લગ કર ઉલઝ ગયા ઔર કારગર ન હુવા. ઉસ રૂમી ગબર કો અપની તીર અન્દાઝી કે ફન પર બહુત નાઝ વ ગુરુર થા. ઉસ ને દેખા કિ મેરે તીર ને ખતા ખાઈ હૈ તો વહ ખશમનાક હુવા ઔર ફૌરન તર્કશ સે એક દૂસરા તીર નિકાલ કર કમાન પર ચઢાયા ઔર સકફી મુજાહિદ પર નિશાના બાંધા, લૈકિન ઉસ કે તીર ચલાને સે પહલે સકફી મુજાહિદ કી અરબી કમાન સે તીર ચલ ચુકા થા ઔર ગચ કરતા હુવા ઉસ કે હલક મેં પૈવસ્ત હો કર પીછે કી તરફ નિકલા ઔર એક હી તીર મેં વહ રૂમી ગબર મુર્દા હો કર ઝમીન પર ગિરા. સકફી મુજાહિદ ને ઉસ ગબર કા જંગી સાઝો સામાન લે લિયા ઔર ફિર ઈસ્લામી લશ્કર મેં વાપસ ચલા આયા.

હિરક્લ બાદશાહ જબ ઝિન્દા થા, તો ઉસ ને અપને બેટે કુસ્તુનતીન કી નિગરાની કે લિયે મુહાફિઝે ખાસ કી હૈસિયત સે બતરીક **"કૈદમૂન"** કો કૈસારિયા ભેજા થા. કૈદમૂન બતરીક હિરક્લ બાદશાહ કા મામૂં ઔર ખાસુલ ખાસ શેહસવાર થા. મુલ્કે શામ મેં એક દિલૈર જંગજૂ કી હૈસિયત સે ઉસ કા નામ થા. વહ ફન્ને જંગ કા કોહના મશ્ક તજરબા કાર થા. કુસ્તુનતીન ને ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં પર રોઅબ ડાલને કી ગરઝ સે બતરીક કૈદમૂન કો મૈદાન મેં ભેજા. મૈદાન મેં આતે હી કૈદમૂન ને અપને ઘોડે કો ગરદાવે દિયે ઔર અપની શુજાઅત ઔર બહાદુરી કે ફખ્રિયા અશ્આર લલકારને લગા. એક યમન કા બાશિન્દા, નૌ-જવાન મુજાહિદ અપની વાલેદા ઔર બહન કે હમરાહ ઈસ્લામી લશ્કર મેં શામિલ થા. વહ યમની મુજાહિદ મૈદાન મેં આયા ઔર આતે હી બતરીક કૈદમૂન પર નૈઝા કા વાર કિયા. લૈકિન કૈદમૂન ને લોહે કી ઝિરહ પહન રખી થી, લિહાઝા નૈઝા કારગર સાબિત ન હુવા ઔર નૈઝા બતરીક કૈદમૂન કી લોહે કી ઝિરહ મેં ફંસ ગયા. યમની મુજાહિદ ને નૈઝા વાપસ ખીંચને કી કૌશિશ કી, લૈકિન કૈદમૂન ને તલ્વાર કા વાર કર કે નૈઝા કી લકડી કાટ ડાલી. અબ યમની મુજાહિદ કે હાથ મેં સિર્ફ નૈઝા કી લકડી થી, જિસ કો યમની મુજાહિદ ને લાઠી કી તરહ ઘૂમાના શુરૂ કિયા, લૈકિન બતરીક કૈદમૂન ને મૌકા' પા કર યમની મુજાહિદ પર તલ્વાર કા વાર કર કે ઈન કે દો ટુકડે કર કે શહીદ કર દિયા.

એક ના-તજર્રબા કાર ઔર નિહત્તે મુજાહિદ કો શહીદ કર કે અપની કામ્યાબી પર બતરીક કૈદમૂન ઘમંડ ઔર ગુરૂર કે નશે મેં ઝૂમને લગા ઔર અપને ઘોડે કો તેઝ રફતારી સે મૈદાન મેં ગરદાવે દેને લગા ઔર પુકાર પુકાર કર મુકાબિલ તલબ કરને લગા.

❀ હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના ઔર બતરીક કૈદમૂન કે દરમિયાન જંગ :-

બતરીક કૈદમૂન કી મુબારઝત પર ઈસ્લામી લશ્કર સે "ઈબ્ને કસ્મ" નામ કે એક મુજાહિદ મૈદાન મેં આએ, લૈકિન ઈન કો તલ્વાર ઝની કરને કા મૌકા' હી મયસ્સર ન હુવા. ક્યૂં કિ ઈન કે મૈદાન મેં આતે હી કૈદમૂન ને તલ્વાર કા વાર કર કે ઈન કો શહીદ કર દિયા. કૈદમૂન કી ઈસ દૂસરી કામ્યાબી પર રૂમી લશ્કર ને કુફ્ર કે ના'રે બુલન્દ કર કે કૈદમૂન કી હૌસલા અફઝાઈ કી. કૈદમૂન અઝ રાહે તકબ્બુર અપની કામ્યાબી પર ફૂલા ન સમાતા થા. વહ મૈદાન મેં ગરદાવે દેતા થા ઔર મુકાબિલ તલબ કરતા થા. હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના ને જબ દેખા કિ મલઊન બતરીક ને દો નૌ-જવાન મુજાહિદોં કો શહીદ કર

દિયા, તો અપને સે ફરમાયા કિ એ નફ્સ ! અફ્સોસ હૈ તુઝ પર કિ નૌ-જવાન મુજાહિદ તો જામે શહાદત સે સૈરાબ હોતે હૈં ઔર તૂ સલામત ઔર ઝિન્દા બૈઠા હૈ ? યહ ખ્યાલ આતે હી હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના ને હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ સે ઈજાઝત લી ઔર મૈદાન મેં કૂદ પડે. હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના હમેંશા દિન કો રોઝા રખતે ઔર રાત ભર ઈબાદત કર કે શબ બૈદારી કરતે, લિહાઝા વહ બહુત લાગર, નહીફ ઔર દુબલે પુતલે થે. બતરીક કૈદમૂન હઝરત શુર્હબીલ કે નાતવાં ઔર ઝઈફ જિસ્મ કો દેખ કર હિકારત સે હંસા. બતરીક કૈદમૂન તવીલ જિસ્મ ઔર ભારી ડીલ ડોલ વાલા શખ્સ થા. ઉસે અપને મોટે ઔર તરોતાઝા બદન કા બહુત ગુરૂર થા.

હઝરત શુર્હબીલ કે મૈદાન મેં આતે હૈં બતરીક કૈદમૂન ને જસત લગા કર તલ્વાર કા વાર કિયા, લૈકિન હઝરત શુર્હબીલ ને ઉસ કે વાર કો ખાલી ફૈરા ઔર બાઝગશ્ત વાર કિયા, જિસ કો કૈદમૂન ને ઢાલ પર લે કર બચાયા. દોનોં મેં શિદ્દત સે તલ્વાર ઝની હોને લગી. તલવારોં કે ટકરાને કી ચકા ચાક ઔર આગ કે શરારે બુલન્દ હોને લગે. દોનોં ને તલ્વાર ઝની કે કર્તબ દિખા કર દેખને વાલોં કો મુતઅજ્જિબ કર દિયા. દોનોં કી લડાઈ ને તૂલ પકડા ઔર દોનોં લશ્કર કે લોગ ઈન દોનોં પર નઝરેં જમા કર દોનોં કી તલ્વાર ઝની કે ફન કી દાદ દે રહે થે. ઉસ દિન સુબ્હ સે હી આસ્માન મેં ઘને બાદલ છાએ હુએ થે. જબ દોનોં કી લડાઈ કા આગાઝ હુવા, તો હલ્કી બૂન્દા બૂન્દી હો રહી થી, લૈકિન જબ દોનોં કી લડાઈ શબાબ પર થી તો દફઅતન મૂસલા ધાર બારિશ શુરૂ હો ગઈ. પાની કી કસરત કે બાઈસ દોનોં કે ઘોડોં કી પીઠ સે ઝીન ફિસલને લગી ઔર ઘોડે કી પુસ્ત પર સવાર હો કર તવાઝુન બર-કરાર રખના ઔર લડના મુશ્કિલ હો ગયા. લિહાઝા દોનોં પા-પ્યાદા હો કર લડને લગે, લૈકિન અબ તલવારેં ભી હાથ સે ફિસલને લગીં. લિહાઝા દોનોં ને તલવારેં ફૈંક દીં ઔર કુશ્તી લડને લગે. દૌરાને કુશ્તી બતરીક કૈદમૂન ને હઝરત શુર્હબીલ કે શિકમ મેં ઘૂંસા મારા ઔર ઐસા શિદ્દત સે ઘૂંસા મારા કિ હઝરત શુર્હબીલ ચીત ગિર પડે. કૈદમૂન છલાંગ લગા કર ઈન કે સીના પર સવાર હો ગયા ઔર દોનોં હાથોં સે હઝરત શુર્હબીલ કા ગલા ઘોંટને લગા. બતરીક કૈદમૂન કા ઈરાદા હઝરત શુર્હબીલ કો ગલા ઘૂંટ કર હલાક કર દેને કા થા. હઝરત શુર્હબીલ કે ઝઈફ ઔર લાગર જિસ્મ પર બતરીક કૈદમૂન કે ભૈંસે જૈસા વઝની જિસ્મ ભારી બોઝ કી શક્લ મેં વારિદ થા ઔર મઝીદ બરાં ઈસ કે હાથ કે મઝબૂત પન્જોં કી આહની ઉંગ્લિયાં હઝરત શુર્હબીલ કી ગર્દન કે ઈર્દ ગિર્દ લિપટ ગઈ થીં. હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના કો અપની શહાદત કા યકીન હો ગયા થા. બ-ઝાહિર બચને કી

કોઈ ઉમ્મીદ નહીં થી. ઐસે આલમ મેં હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને બ-આવાઝે બુલન્દ **''યા ગયાસલ મુસ્તગીસીન''** પુકારા.

અચાનક ઉસી વક્ત રૂમી લશ્કર સે એક શખ્સ નિકલા ઔર બર્ક રફ્તારી સે ઘોડા દૌડાતા હુવા મૈદાન કી તરફ આને લગા. ઉસ સવાર કો અપની તરફ આતા દેખ કર હઝરત શુર્હબીલ ને યહ ગુમાન કિયા કિ રૂમી લશ્કર કા કોઈ કાફિર સિપાહી બતરીક કૈદમૂન કો ઘોડા પહુંચાને ઔર ઉસ કી મદદ કરને આ રહા હૈ. વહ સવાર આને વાહિદ મેં વહાં આ પહુંચા ઔર ઘોડે કી પુશ્ત સે જસત માર કર પા-પ્યાદા હો ગયા ઔર બતરીક કૈદમૂન પર તલ્વાર કા વાર કર કે ઉસ કી ગર્દન ઉડા દી ઔર હઝરત શુર્હબીલ સે કહા કિ એ બન્દએ ખુદા ! ઉઠ ખડા હો. બે શક તેરે પાસ પરવર્દગાર ફર્યાદરસ કી મદદ આ પહુંચી હૈ. હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના ફૌરન ઉઠ ખડે હુએ ઔર ઉસ શખ્સ સે ફરમાયા કિ ખુદા કી કસમ ! તેરે ઈસ કામ સે ઝિયાદહ હૈરત અંગેઝ કામ મૈં ને નહીં દેખા ક્યૂં કિ તૂ રૂમી લશ્કર સે આયા હૈ ઔર બજાએ અપને બતરીક કી ઈઆનત કરને ઉસ કો હલાક કર દિયા. તૂ કૌન હૈ ? ઉસ શખ્સ ને અપને ચેહરા પર ઢાટા બાંધા થા.

હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના કો ઉસ શખ્સ ને અપના તઆરુફ કરાતે હુએ જો જવાબ દિયા, ઈસ કો અલ્લામા વાકદી કુદ્દિસા સિર્રહુ કી ઝબાની સમાઅત ફરમાએં :

> **''ઉસ ને કહા મૈં વહ બદબખ્ત રાન્દા ગયા તલીહા બિન ખોવૈલિદ અલ-અસદી હૂં કિ દા'વા કિયા થા મૈં ને નબુવ્વત કા બા'દ રસૂલલ્લાહ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે ઔર ઝૂટ બાંધા થા મૈં ને અલ્લાહ તઆલા પર ઔર ગુમાન કિયા થા મૈં ને ઈસ બાત કા કિ મેરે ઊપર આસ્માન સે વહી ઉતરતી હૈ.''**

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 405)

ઝૂટે મુદ્દઈ-એ નબુવ્વત

❀ <u>તલીહા કા વાકેઆ :-</u>

તલીહા બિન ખોવૈલિદ અસદી કે ઈલાવા ભી કઈ લોગોં ને નબુવ્વત કા દા'વા કિયા થા. જિન મેં (1) **મુસૈલમા બિન સમામા કઝ્ઝાબ** (2) **મુસૈલમતુલ કઝ્ઝાબ કી બીવી સુજાહ બિન્તે હારિસ** ઔર (3) **અસ્વદ ઉન્સી મન્સૂબ અનસ બિન કદહજ** કો બહુત શોહરત હાસિલ હૂઈ થી. ઈન સબ કો હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને લશ્કર કુશી કર કે ખત્મ કર દિયા થા. તલીહા બિન ખોવૈલિદ અસદી ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી રેહલત કે બા'દ નબુવ્વત કા દા'વા કર કે ખુરૂજ કિયા થા ઔર ઉરૂજ પાયા થા. ઉસ કા દા'વા યહ થા કિ **હઝરત જિબ્રઈલ** અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ મેરે પાસ અલ્લાહ કી તરફ સે વહી લે કર આતે હૈં. તલીહા બિન ખોવૈલિદ બ-ઝરીએ ઈસ્તિદરાજ મખ્ફી બાતેં ઝાહિર કર કે લોગોં કો ગુમરાહ કિયા કરતા થા. મસલન સફર મેં પાની કહાં મિલેગા વગૈરા. અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત સય્યિદોના સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો ને હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો લશ્કર કા સરદાર મુકર્રર ફરમા કર તલીહા સે જંગ કરને રવાના ફરમાયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ લશ્કર લે કર **કબીલએ તય** પહુંચે ઔર **કોહે સલમા** વ **કોહે અજાહ** નામ કી દો પહાડિયોં કે દરમિયાન લશ્કર કા પડાવ કિયા. ગિર્દ વ નવાહ મેં જો કબાઈલ ઈસ્લામ પર કાઈમ થે, વહ ભી ઈસ્લામી લશ્કર મેં આ મિલે ઔર સબ ને મિલ કર તલીહા કે લશ્કર સે જંગ કી ઔર તલીહા કે લશ્કર કો શિકસ્તે ફાશ હૂઈ. તલીહા અપને મુઈને ખાસ ઐનિયા બિન હસીન કે હમરાહ અપની બીવી કો લે કર મુલ્કે શામ કી તરફ ભાગ ગયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ સે વહ ઐસા ડર ગયા થા કિ મુલ્કે હિજાઝ કી સરહદેં ઉબૂર કર કે મુલ્કે શામ મેં હી સુકૂનત ઈખ્તિયાર કર લી ઔર કૌમે કલ્બ કે એક ગાંવ મેં અપની અહ્લિયા કે સાથ રહને લગા. ફિર ઉસ કો તૌબા કી તૌફીક હૂઈ ઔર ઈસ ને અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક કી ખિદમત મેં હાઝિર હો કર તૌબા કરને કા ઈરાદા કિયા, લૈકિન ઉસ પર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કા ઐસા ખૌફ તારી હો ગયા થા કિ વહ અમીરુલ મોમિનીન હઝરત

સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી ખિદમત મેં મદીના મુનવ્વરા આને સે ભી ડરતા થા. ઉસ કો યહ ખૌફ લાહિક હો ગયા થા કિ અમીરુલ મો'મિનીન કી ખિદમત મેં જાતે વક્ત ભી અગર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ને મુઝે રાસ્તે મેં કહીં ભી દેખ લિયા, તો દેખતે હી કત્લ કર ડાલેંગે. લિહાઝા ઉસ ને મદીના મુનવ્વરા આને કી હિમ્મત નહીં કી ઔર મુલ્કે શામ મેં છુપા રહા ઔર મુનાસિબ મૌકે કા ઈન્તિઝાર કરને લગા. હઝરત સિદ્દીકે અક્બર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કે વિસાલ કે બા'દ તલીહા બિન ખોવૈલિદ ને સુના કિ અબ હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ખલીફતુલ મુસ્લિમીન કે મન્સબ પર ફાઈઝ હુએ હૈં, તો ઉસ કા હૌસલા પસ્ત હો ગયા ઔર મદીના મુનવ્વરા જા કર તૌબા કરને કા ઈરાદા તર્ક કર દિયા.

જબ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ મુલ્કે શામ આએ તો તલીહા બહુત ઘબરાયા. ઉસ કો યહ અંદેશા થા કિ અગર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો સિર્ફ ઈત્ના હી પતા ચલ ગયા કિ મૈં મુલ્કે શામ મેં પનાહ ગુઝીં હૂં, તો વહ મુલ્કે શામ કા ચપ્પા ચપ્પા છાન મારેંગે ઔર કિસી ન કિસી તરહ મુઝે ઢૂંઢ કર કત્લ કર ડાલેંગે. લિહાઝા વહ એક મકામ પર રહને કે બજાએ ખાના બદોશોં કી તરહ ઈસ શહર સે ઉસ શહર મારા મારા ફિરને લગા. ઉસ ને અપના નામ ઔર હુલિયા ભી બદલ દિયા થા, તાકિ ઉસે કોઈ પહચાન ન સકે. તલીહા ઈસ્લામી લશ્કર કી તમામ સર ગુઝિશ્ત ઔર સરગર્મી કી મુકમ્મલ વાકિફીયત રખને લગા કિ આજ ઈસ્લામી લશ્કર ને ફુલાં કિલ્લા ફતહ કર લિયા, આજ ફુલાં શહર પર કબ્ઝા કર લિયા, આજ ફુલાં મકામ સે ફુલાં મકામ કી તરફ કૂચ કી વગૈરા વગૈરા. જબ તલીહા કો પતા ચલા કિ ઈસ્લામી લશ્કર કૈસારિયા કી તરફ ગયા હુવા હૈ, તો વહ કૈસારિયા જા કર કુસ્તુનતીન કે લશ્કર મેં બ-હૈસિયતે સિપાહી શામિલ હો ગયા ઔર યહ ઈરાદા કિયા કિ અગર મૌકા' મિલ ગયા તો રૂમી લશ્કર કે સાથ મક્રો ફરૈબ કર કે ઈસ્લામી લશ્કર કી કોઈ ઐસી ખિદમત અન્જામ દે દૂં કિ મેરે માઝી કે ગુનાહોં કા કફ્ફારા હો જાએ ઔર ઈસી નઝરિયે કે તહત ઉસ ને કાતિબે રસૂલ હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના કી જાન બચાઈ ઔર કુસ્તુનતીન કે દાએં હાથ કી હૈસિયત રખને વાલે બતરીક કૈદમૂન કો કત્લ કર દિયા થા.

બતરીક કૈદમૂન કો કત્લ કર કે તલીહા ને કિસી અન્જાન મકામ કી તરફ ભાગ જાને કા કસ્દ કિયા. હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના ને ફરમાયા કિ ઐ તલીહા કહાં જાતા હૈ ? ઈસ્લામી લશ્કર કી તરફ પલટ. તલીહા ને કહા કિ ખુદા કી કસમ ! મૈં વહ

મુજરિમ હૂં કિ મુસલ્માનોં કો મુંહ દિખાને કે કાબિલ નહીં. હઝરત શુર્હબીલ ને ઉસ કો ફરાર હોને સે રોકા ઔર ફરમાયા કિ અલ્લાહ તઆલા તૌબા કબૂલ ફરમાને વાલા હૈ. અલ્લાહ કી રહમત સે ના-ઉમ્મીદ નહીં હોના ચાહિયે. અલ્લાહ તઆલા ને ઈર્શાદ ફરમાયા હૈ કિ **“વ રહ્મતી વસિઅત કુલ્લા શયઈન”** યા’ની **“મેરી રહમત શામિલ હૈ હર ચીઝ કો”**. ઐ તલીહા હમારે આકા વ મૌલા, રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કા યહ ઈર્શાદ ગિરામી હૈ કિ **“અત્તૌબતો તમ્હો મા કબ્લહા”** યા’ની **“તૌબા મિટા દેતી હૈ ઉસ ચીઝ કો જો ઈસ કે પહલે હૂઈ હૈ.”** ફિર હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના ને તલીહા કા બાઝૂ થામા ઔર ફરમાયા કિ ઐ તલીહા ! મૈં તુઝ કો જાને નહીં દૂંગા. બલ્કિ ઈસ્લામી લશ્કર કી તરફ લે જાઊંગા. તલીહા ને કહા કિ મૈં ઈસ્લામી લશ્કર કી તરફ તો હરગિઝ નહીં આઊંગા ક્યૂં કિ **ખાલિદ બિન વલીદ મુઝ કો દેખતે હી કત્લ કર ડાલેંગે.** હઝરત શુર્હબીલ ને ફરમાયા કિ ઈસ લશ્કર કે સરદાર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ હૈં ઔર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ ઈસ લશ્કર મેં શામિલ નહીં. વહ ઈસ વક્ત હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે લશ્કર કે સાથ બ-મુકામ હલ્બ હૈં. જબ તલીહા કો હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી અદમ મૌજૂદગી કી હકીકત મા’લૂમ હૂઈ, તો ઉસ કો ઢારસ બંધી ઔર વહ હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના કે સાથ ઈસ્લામી લશ્કર મેં આયા. જબ તલીહા હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના કે સાથ ઈસ્લામી લશ્કર મેં આયા તો કિસી ને ભી ઉસ કો નહીં પહચાના ક્યૂં કિ ઉસ ને અપને બડે અમામા સે ઢાટા બાંધ કર અપના ચેહરા છુપા રખા થા. હાલાં કિ સબ ને ઉસ કો દેખા થા કિ ઈસી શખ્સ ને હઝરત શુર્હબીલ કી જાન બચાઈ હૈ ઔર બતરીક કૈદમૂન કો કત્લ કિયા હૈ. લિહાઝા મુજાહિદોં ને હઝરત શુર્હબીલ સે પૂછા કિ હમ પર એહસાન કરને વાલા યહ શખ્સ કૌન હૈ ? હઝરત શુર્હબીલ ને ફરમાયા કિ યહ તલીહા બિન ખોવૈલિદ અસદી મુદ્દઈએ નબુવ્વત હૈ. મુજાહિદોં ને કહા કિ બડી ખુશી કી બાત હૈ કિ ઈસ કો તૌબા ઔર રુજૂઅ કી તૌફીક હાસિલ હૂઈ હૈ.

હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના ને મુજાહિદોં સે તલીહા બિન ખોવૈલિદ કા તઆરુફ ઔર મુલાકાત કરાને કે બા’દ ઉસ કો હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કે પાસ લાએ. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને તલીહા કો તૌબા ઔર રુજૂઅ કરને પર મુબારકબાદ દી ઔર મર્હબા કહા. ઔર તલીહા ને જો કામ અન્જામ દિયા થા, ઈસ કા શુક્રિયા અદા કિયા. તલીહા ને હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ સે કહા કિ ઐ સરદાર ! લૈકિન હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ મેરે ઈસ કામ સે ભી ખુશ ન હોંગે બલ્કિ અગર અબ ભી વહ મુઝે દેખેંગે તો ફૌરન કત્લ કર

દેંગે. મુઝે ઈન સે બહુત ડર લગતા હૈ. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને તલીહા બિન ખોવૈલિદ સે ફરમાયા કિ મૈં તુમ કો એક તદ્બીર બતાના હૂં કિ ઈસ તદ્બીર સે તુમ હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કી તલ્વાર કી ઝર્બ સે અમાન હાસિલ કરોગે. મેરા મશ્વરા હૈ કિ આજ તુમ ને ઈસ્લામી લશ્કર કી અઝીમ ખિદમત અન્જામ દેતે હુએ કાતિબે રસૂલ હઝરત શુર્હબીલ કી જાન બચા કર બતરીક કૈદમૂન કો કત્લ કિયા હૈ, ઈસ કામ કી મેં તુમ્હેં સનદ લિખ દૂં ઔર ઈસ સનદ પર યહાં મૌજૂદ ઈસ્લામી લશ્કર કે મુઅઝ્ઝઝ સહાબએ કિરામ કે દસ્તખત બ-તૌર ગવાહી કરવા દેતા હૂં ઔર તુમ યહ સનદ લે કર અમીરુલ મો’મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ’ઝમ કે પાસ ચલે જાઓ. અગર વહ તુમ્હારી તૌબા પર એ’તમાદ કર કે તુમ્હારી જાન બખ્શ દેં ઔર અમાન દે દેં તો ફિર ખાલિદ બિન વલીદ ભી તુમ સે મુઝાહિમ ન હોંગે.

તલીહા બિન ખોવૈલિદ ને હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કી તજવીઝ કો પસન્દ કિયા. ચુનાન્ચે હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને ઉસ કો એક સનદ લિખ દી ઔર ઉસ સનદ પર અજિલ્લ-એ સહાબએ કિરામ કે દસ્તખત બ-તૌર ગવાહી સબ્ત કરાએ ઔર ઉસ સનદ કો તલીહા બિન ખોવૈલિદ કો દે કર અમીરુલ મો’મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ’ઝમ કી ખિદમત મેં રવાના કિયા. તલીહા બિન ખોવૈલિદ નખ્લ સે મદીના મુનવ્વરા આયા, તો પતા ચલા કિ અમીરુલ મોમિનીન તો મક્ક-એ મુઅઝ્ઝમા હજજ કા ફરીઝા અદા કરને કે બા’દ રુકે હુએ હૈં, લિહાઝા તલીહા મદીના મુનવ્વરા સે મક્કા મુઅઝ્ઝમા આયા ઔર અમીરુલ મો’મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂકે આ’ઝમ કો ખાનએ કા’બા મેં ઈસ હાલ મેં પાયા કિ આપ ખાન-એ કા’બા કા ગિલાફ પકડ કર ગિર્યા વ ઝારી કર રહે હૈં ઔર બારગાહે ખુદાવન્દી મેં તૌબા વ ઈસ્તિગ્ફાર કરતે હુએ ઝાર વ કતાર રો રહે હૈં. તલીહા ભી આપ કે કરીબ જા કર ખડા હો ગયા ઔર ઝાર વ કતાર રોને લગા ઔર ખાન-એ કા’બા કા ગિલાફ થામ કર બુલન્દ આવાઝ સે પુકારા કિ ઐ અમીરુલ મોમિનીન મૈં અપને સાબિકા ગુનાહોં સે રબ કા’બા કી જાનિબ સિદ્ક દિલ સે તૌબા કરતા હૂં ઔર મુઆફી ચાહતા હૂં. અમીરુલ મોમિનીન ને તલીહા કી તરફ ઈલ્તિફાત કરતે હુએ દર્યાફ્ત ફરમાયા કિ તૂ કૌન હૈ ? તલીહા ને જવાબ દેતે હુએ અર્ઝ કિયા કિ મૈં રાન્દએ દરગાહ ઔર બદબખ્ત તલીહા બિન ખોવૈલિદ અલ-અસદી હૂં. હઝરત ઉમર ફારૂક ઈસ કા જવાબ સુન કર મુસ્કુરાએ ઔર ફરમાયા કિ ઐ તલીહા ! સખ્તી હો તુઝ પર, અગર મૈં ને તુઝ કો મુઆફ ભી કર દિયા તોકલ કયામત કે દિન અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કો હઝરત **અક્કાશા મુહસિન**

અલ-અસદી કો શહીદ કરને કે મઆમલા મેં તૂ ક્યા જવાબ દેગા ? તલીહા ને અર્ઝ કિયા કિ અક્કાશા જૈસે નેક બખ્ત શખ્સ કો શહીદ કર કે મૈં બદબખ્ત ઔર બડા મુજરિમ બના હૂં ઔર મૈં ઉમ્મીદ રખતા હૂં કિ ફીલ્હાલ મૈં ને જો કામ કિયા હૈ, ઈસ કે સબબ સે અલ્લાહ તઆલા મેરી ઈસ ખતા કો બખ્શ દે. ફિર તલીહા ને હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કા સિફારશી ખત ઔર હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના કી જાન બચા કર બતરીક કૈદમૂન કો કત્લ કરને કી અઝીમ ખિદમત કી સનદ અમીરુલ મો'મિનીન કી ખિદમત મેં પૈશ કી. હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ તમામ કૈફિયત મા'લૂમ કર કે બહુત હી ખુશ હુએ ઔર ફરમાયા કિ ઐ તલીહા ! બશારત હો કિ અલ્લાહ તઆલા બડા બખ્શને વાલા ઔર મેહરબાની કરને વાલા હૈ.

ફિર હઝરત ઉમર ફારૂકે આ'ઝમ ને ઉસ કો અઝ સરે નૌ કલ્મા પઢાયા ઔર તૌબા વ ઈસ્તિગ્ફાર કરાને કે બા'દ ઉસે અપની કયામગાહ પર લાએ ઔર અપને સાથ ઠહરાયા. અમીરુલ મો'મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂક જિતને દિન મક્કા મુઅઝ્ઝમા મેં કયામ પઝીર રહે, ઈતને દિન તલીહા કો અપને સાથ હી ઠહરાયા ઔર જબ આપ મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે મદીના તય્યબહ વાપસ તશરીફ લાએ, તો તલીહા કો ભી અપને સાથ લે આએ. તલીહા મદીના મુનવ્વરા મેં હઝરત ઉમર ફારૂક કે સાથ ચંદ રોઝ ઠહરા ફિર હઝરત ઉમર ને તલીહા કો ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ મુલ્કે ફારસ જેહાદ કે લિયે ભેજ દિયા.

તલીહા બિન ખોવૈલિદ અલ-અસદી સિદ્દ્ક દિલ સે અપની તૌબા પર કાઈમ રહે ઔર ઈસ્લામ કી અઝીમ ઔર બે લૌસ ખિદમાત અન્જામ દીં. શૈખે મુહક્કિક, શાહ **અબ્દુલહક્ક મુહદ્દિસ** દેહ્લવી કુદ્દિસા સિર્રહુ ફરમાતે હૈં કિ **તલીહા બિન ખોવૈલિદ ને અપની બાકી ઝિન્દગી ઈસ્લામી લશ્કર કે સાથ દુશ્મનાને ઈસ્લામ કે સામને જેહાદ કરને મેં બસર કી ઔર જેહાદ કરતે હુએ "નહાવિન્દ" કી જંગ મેં શહીદ હુએ.**

(હવાલા : મદારિજુન નબુવ્વત, જિલ્દ : 2, સફહા : 691)

કુસ્તુનતીન જંગ સે ફરાર :-

જબ બતરીક કૈદમૂન ઔર હઝરત શુર્હબીલ બિન હસના કે દરમિયાન જંગ હો રહી થી, તબ હી મૂસલાધાર બારિશ શુરૂ હો ગઈ થી ઔર લમ્હા બ લમ્હા બારિશ તૈઝ ઔર હવા કે ઝોંકોં મેં ઈઝાફા હોતા ગયા. ધૂવાં ધાર બારિશ ઔર તૈઝ આંધી મેં ખુલે મૈદાન મેં ઠહરના ના-મુમ્કિન થા. રૂમી લશ્કર અપને કૈમ્પ મેં જા કર ખૈમોં મેં

પનાહ ગુઝીં હો ગયા, લૈકિન ઈસ્લામી લશ્કર મેં સિર્ફ ચંદ હી ખૈમે થે લિહાઝા ઈસ્લામી લશ્કર ને કરીબ મેં વાકેઅ **જાબિયા** શહર મેં પનાહ લી. જાબિયા શહર પહલે હી સે સુલહ મેં દાખિલ થા, લિહાઝા ઈસ્લામી લશ્કર ને વહાં જાના પસન્દ કિયા. તીન શબાના રોઝ ઈસી તરહ મુસલ્સલ શિદ્દત સે પાની બરસા ઔર સારા શહર જલ થલ હો ગયા. ચૌથે દિન બારિશ રુકી ઔર આફતાબ ભી નિકલા. પસ હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને ઈસ્લામી લશ્કર કો બ-મુકામ નખ્લ મૈદાને જંગ મેં જાને કા હુક્મ દિયા. જબ ઈસ્લામી લશ્કર નખ્લ કે મા'રકએ જંગ મેં આયા, તો રૂમી લશ્કર કા નામ વ નિશાન ન થા. તમામ ખૈમે ઔર જંગ કા સાઝો સામાન લે કર **રૂમી લશ્કર નૌ દો ગ્યારહ હો ગયા થા.** રૂમી લશ્કર કે ફરાર કી વજહ યહ હૂઈ થી કિ બતરીક કૈદમૂન કે મારે જાને સે કુસ્તુનતીન કા હૌસલા ટૂટ ગયા થા. ઉસ કો ઐસા મહ્સૂસ હુવા કિ ગોયા ઉસ કા દાયાં બાઝૂ કટ ગયા. ક્યૂં કિ બતરીક કૈદમૂન કી શુજાઅત ઔર જંગી મહારત પર ઉસે બહુત એ'તમાદ વ ભરોસા થા. કુસ્તુનતીન ને ઐવાને લશ્કર કો બરાએ મશ્વરા જમા કરતે હુએ કહા હમારે લાખોં કે અઝીમ લશ્કર ને યર્મૂક કી લડાઈ મેં મુંહ કી ખાતે હુએ હઝીમત ઉઠાઈ હૈ ઔર મેરે વાલિદ હિરક્લ ભી ઈન્તાકિયા કી લડાઈ દરમિયાન સે છોડ કર રાત મેં કસ્તુનતુનિયા ફરાર હો ગએ. ઈલાવા અઝીં મુઝે ઈત્તિલા' મિલી હૈ કિ ઈસ્લામી લશ્કર દો તીન હિસ્સોં મેં મુન્કસિમ હો કર મુતફર્રિક મકામાત મેં ગશ્ત કર રહા હૈ. ઈન કે દો બડે સરદાર અબૂ ઉબૈદા ઔર ખાલિદ બિન વલીદ અપને સાથ બડા લશ્કર લે કર હલ્બ સે કૂચ કર કે કૈસારિયા કી તરફ આ રહે હૈં. અગર હમ યહાં નખ્લ મેં મુસલ્માનોં કે છોટે લશ્કર સે ઉલઝને મેં મસરૂફ રહે ઔર હમારી અદમ મૌજૂદગી મેં ઈસ્લામી લશ્કર કૈસારિયા પર યુરિશ કર દેગા, તો શહર પર કબ્ઝા કર લેના ઈન કે લિયે બહુત આસાન હૈ. નતીજા યહ હોગા કિ કૈસારિયા પર મુસલ્માન કાબિઝ હો જાએંગે ઔર કૈસારિયા હમારે હાથોં સે ઈસ તરહ નિકલ જાએગા કિ હમ શહર કે બાહર હી રહ જાએંગે ઔર હમારા કિલ્લે મેં દાખિલ હોના ભી ગૈર મુમ્કિન હો જાએગા. લિહાઝા મુનાસિબ યહ હૈ કિ હમ જલ્દ અઝ જલ્દ કૈસારિયા પહુંચ જાએં ઔર શહર કી હિફાઝત કા ઈન્તિઝામ કરેં. સબ ને કુસ્તુનતીન કી રાએ સે ઈત્તિફાક કિયા ઔર બારિશ રુકને કી શબ મેં હી **રૂમી લશ્કર મૈદાને જંગ સે કૈસારિયા ફરાર હો ગયા.**

હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ બ-મુકામ નખ્લ ઠહરે ઔર સૂરતે હાલ સે આગાહ કરતે હુએ હઝરત અબૂ ઉબૈદા આમિર બિન જર્રાહ કી ખિદમત મેં ખત ઈર્સાલ કિયા. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને જવાબ લિખા ઔર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કો હુક્મ દિયા કિ

મેરા ખત મિલતે હી કૈસારિયા પર કૂચ લે જાઓ ઔર મૈં "સૂર, એક્કા ઔર તરાબુલુસ" કી જાનિબ રવાના હોતા હૂં. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને અપને લશ્કર કો કૈસારિયા કી જાનિબ કૂચ કરને કા હુક્મ દિયા. ઈધર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ નખ્લ સે કૈસારિયા કી જાનિબ રવાના હુએ ઔર ઉધર હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને મુલ્કે શામ કે સાહિલી ઈલાકોં કે શહર કિલ્લ-એ સૂર, કિલ્લ-એ એક્કા ઔર કિલ્લ-એ તરાબુલુસ કી જાનિબ રવાના હોને કા કસ્દ ફરમાયા.

❀ અબ તક ફતહ હોને વાલે મકામાત

(1) અરેકા (2) સહ્ના (3) તદમ્મુર (4) હૂરાન (5) બસરા (6) બૈતુલ લહિયા (7) અજનાદીન (8) દમિશ્ક (9) હિસ્ન અબીલ કિદ્સ (10) જોસિયા (11) હુમુસ (12) શીરઝ (13) રુસ્તન (14) હમાત (15) કન્સરીન (16) બા'લ્બક (17) યર્મૂક (18) બૈતુલ મુકદ્દસ (19) હલ્બ (20) એ'ઝાઝ (21) ઈન્તાકિયા (22) બન્જ (23) બરાઆ (24) તાબ્લીસ (25) કિલ્લ-એ નજમ (26) કૂરસ (27) મુર્જુલ કબાઈલ (28) નખ્લ

ફતહે કિલ્લ-એ તરાબલુસ

હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ સૂર, એક્કા ઔર તરાબુલુસ કી જાનિબ રવાના હોને કા કસ્દ ફરમા રહે થે કિ હઝરત યુકના અબ્દુલ્લાહ ને ઈન સે અર્ઝ કિયા કિ ઐ સરદાર ! આપ મુઝ કો ઈજાઝત મરહમત ફરમાએં તાકિ મૈં આપ સે પહલે લશ્કર કે તલીઆ કી હૈસિયત સે સાહિલી ઈલાકોં કી જાનિબ જાઉં ઔર વહાં કે શહરોં કે રૂમિયોં સે મક્રો ફરૈબ કર કે ઈન પર ગલ્બા હાસિલ કર કે ઈસ્લામ કી હત્તલ ઈમ્કાન ખિદમત અન્જામ દૂં. હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને ખુશ હો કર હઝરત યુકના કી દરખ્વાસ્ત મન્ઝૂર ફરમાલી ઔર દુઆએ ફતહ વ નુસ્રત દેતે હુએ તલીઆ કી હૈસિયત સે પહલે રવાના હોને કી ઈજાઝત દે દી. હઝરત યુકના જબ હલ્બ કે હાકિમ થે, તબ ઈન કે જો સાથી ઔર મુઆવિન થે, વહ હઝરત યુકના કે સાથ ઈસ્લામ મેં દાખિલ હો ચુકે થે, ઈન કી તા'દાદ ચાર હઝાર થી. ઈલાવા અઝીં હઝરત યુકના ને રૂમતુલ કુબરા કે હાકિમ ફલીતાનૂસ ઔર ઈન કે તીન હઝાર સાથિયોં કો ભી અપને સાથ લિયા. કુલ સાત હઝાર નૌ મુસ્લિમ રૂમી મુજાહિદોં કા લશ્કર લે કર હઝરત યુકના અબ્દુલ્લાહ ઔર હાકિમ ફલીતાનૂસ હલ્બ સે સાહિલી ઈલાકોં કી તરફ હઝરત અબૂ ઉબૈદા સે પહલે રવાના હુએ.

❀ કૈસારિયા કે લશ્કર સે હઝરત યુકના કી મુલાકાત :-

હઝરત યુકના અબ્દુલ્લાહ ઔર હઝરત હાકિમ ફલીતાનૂસ કે સાથ જો સાત હઝાર કા ઈસ્લામી લશ્કર થા ઈસ કે તમામ મુજાહિદ નૌ મુસ્લિમ રૂમી થે ઔર ઈન સબ ને રૂમિયોં કા લિબાસ પહના થા તાકિ કિસી કો શક વ શુબ્હા ન હો કિ યહ ઈસ્લામી લશ્કર હૈ.

જબ કુસ્તુનતીન નખ્લ કા મૈદાને જંગ છોડ કર કૈસારિયા વાપસ આયા તો અહ્લે તરાબુલુસ ને ઉસ કે પાસ અપના એલચી ભેજા ઔર કહલાયા કિ ઈસ્લામી લશ્કર હમારે અતરાફ મેં આ પહુંચા હૈ ઔર હમ કો અંદેશા હૈ કિ તરાબુલુસ પર હમ્લા કરેગા લિહાઝા તરાબુલુસ શહર કી હિફાઝત કરને લશ્કર કી કુમુક ફૌરન રવાના કરો. કુસ્તુનતીન ને તીન હઝાર કા લશ્કર કૈસારિયા સે તરાબુલુસ રવાના કરને કા હુક્મ દિયા ઔર તરાબુલુસ સે આએ હુએ નુમાઈન્દા કે સાથ અહ્લે તરાબુલુસ કો ખત ભેજા કિ તીન હઝાર બહાદુર

ઔર શુજાઅ સવારોં કા લશ્કર તરાબુલુસ કી હિફાઝત કે લિયે રવાના કર રહા હૂં. ફિર ઉસ નુમાઈન્દા સે કહા કિ તુમ ઈસી વક્ત તરાબુલુસ જા કર વહાં કે બાશિન્દોં કો તીન હઝાર કા લશ્કર આને કી ખબર પહુંચા દો ઔર મૈં તુમ્હારે પીછે લશ્કર રવાના કરતા હૂં. ચુનાન્ચે વહ નુમાઈન્દા બર્ક રફ્તાર ઘોડે પર સવાર હો કર તરાબુલુસ પહુંચા ઔર વહાં પહુંચ કર ઈત્તિલા' દી કિ તીન હઝાર કા લશ્કર હમારી કુમુક કરને અન્કરીબ આ પહુંચેગા. યહ ખબર સુન કર અહ્‌લે તરાબુલુસ મુત્મઈન હો ગએ ઔર કૈસારિયા સે આને વાલે તીન હઝાર સવારોં કે લશ્કર કા ઈન્તિઝાર કરને લગે. તરાબુલુસ કે નુમાઈન્દા કે રવાના હોને કે બા'દ કુસ્તુનતીન ને તીન હઝાર કા લશ્કર બ-જાનિબે તરાબુલુસ રવાના કિયા ઔર ઈસ લશ્કર પર બતરીક "જર્ફાસ" કો સરદાર મુકર્રર કિયા. બતરીક "જર્ફાસ" તીન હઝાર કા લશ્કર લે કર જબ તરાબુલુસ શહર કે કરીબ પહુંચા તો એક ચરાગાહ મેં પડાવ કિયા તાકિ સફર કી થકન દૂર કર કે થોડા આરામ કર લેં ઔર જાનવરોં કો ચારા ઔર પાની દે દેં ઔર યહાં સે તમામ સિપાહિયોં કો કૈસારિયા કે લશ્કર કા મખ્સૂસ લિબાસ પહના કર ઔર હથિયારોં સે મુસલ્લહ ઔર આરાસ્તા કર કે તરાબુલુસ જાએં તાકિ અહ્‌લે તરાબુલુસ પર અપની આરાઈશ કે ઝરીએ રોઅબ ઔર દબદબા ડાલેં. બતરીક જર્ફાસ કા લશ્કર અભી આ કર ઠહરા હી થા ઔર જાનવરોં કો ચારા પાની ભી ન દિયા થા કિ દફઅતન હઝરત યુકના અપને સાત હઝાર સાથિયોં કે સાથ ઉસ ચરાગાહ (મર્જ) મેં પહુંચે. બતરીક જર્ફાસ અપને ચંદ સિપાહિયોં કો સાથ લે કર હઝરત યુકના કે લશ્કર કે પાસ આયા તાકિ ઈસ લશ્કર કે મુતઅલ્લિક જાંચ પડતાલ કરે.

બતરીક જર્ફાસ ને કરીબ આ કર દેખા કિ તમામ મુજાહિદોં ને રૂમી લિબાસ પહના હૈ તો ઉસ કો ઢારસ બંધી કિ યહ ભી હમારે હમ મઝહબ રૂમિયોં કા લશ્કર મા'લૂમ હોતા હૈ. જર્ફાસ ને હઝરત યુકના સે પૂછા કિ આપ લોગ કૌન હૈં ? ઔર કહાં જા રહે હૈં ? હઝરત યુકના ને જવાબ દિયા કિ હમ સબ હલ્બ, કન્સરીન, ઈન્તાકિયા, એ'ઝાઝ, હમાત, રુસ્તન વગૈરા મુતફર્રિક મકામ કે લોગ હૈં. હમ લોગ અરબોં સે અપની જાન બચા કર ભાગે હૈં ઔર કૈસારિયા કુસ્તુનતીન બાદશાહ કે લશ્કર મેં શામિલ હોને જા રહે હૈં તાકિ રૂમી લશ્કર કી મદદ કરેં ઔર અરબોં સે ઈન્તિકામ લેં. હઝરત યુકના કી બાત સુન કર બતરીક સરદાર જર્ફાસ બહુત ખુશ ઔર માનૂસ હુવા ઔર અપની હમદર્દી કા ઈઝહાર કરતે હુએ કહા કિ મૈં તુમ પર કિયે ગએ ઝુલ્મ વ સિતમ કે લિયે રંજીદા હૂં ઔર બરાબર કા શરીકે ગમ હૂં. અરબોં સે ભાગ કર ભી તુમ બાદશાહ કુસ્તુનતીન કી કુમુક કા

જઝ્બા ઔર હૌસલા રખતે હો ઔર તુમ્હારા યહ જઝ્બા કાબિલે તહ્‌સીન હૈ. તુમ રાત ભર સફર કી મસાફત તય કર કે થક ગએ હોગે, લિહાઝા કુછ આરામ કરો ઔર હમારી દા'વત કબૂલ કર કે હમારે સાથ ખાના ખાઓ ઔર ફિર કલ કૈસારિયા કી જાનિબ રવાના હો જાના. હઝરત યુકના ને ઉસ કા શુક્રિયા અદા કિયા ઔર ઉસ કી દા'વતે તઆમ વ ઈસ્તિરાહત કો મન્ઝૂર કરતે હુએ બતરીક જર્ફાસ કે લશ્કર કે સાથ હી પડાવ કિયા.

બતરીક જર્ફાસ હઝરત યુકના અબ્દુલ્લાહ ઔર હાકિમ ફલીતાનૂસ કો અપને ખૈમે મેં લાયા ઔર એક દૂસરે કી ખૈરિયત ઔર અહવાલ કે ગુફ્ત વ શનીદ મેં મશ્ગૂલ હુએ. દૌરાન ગુફ્તગૂ હઝરત યુકના ને બતરીક જર્ફાસ સે કહા કિ મૈં આપ સે યહ પૂછના હી ભૂલ ગયા કિ આપ કહાં સે આ રહે હૈં ઔર કહાં તશરીફ લે જા રહે હૈં. બતરીક જર્ફાસ ને કહા કિ હમ તીન હઝાર સવારોં કો કુસ્તુનતીન બાદશાહ ને કૈસારિયા સે તરાબુલુસ કી હિફાઝત કે મુહિમ પર ભેજા હૈ. હઝરત યુકના ને ખુશી કા ઈઝહાર કરતે હુએ કહા કિ ઈસ ઈલાકે મેં અરબોં કી મુખ્તલિફ ફૌજેં ગશ્ત કર રહી હૈં, લિહાઝા તુમ બહુત હી હોશિયાર ઔર ચૌકન્ના રહના ઔર કિસી કિસ્મ કી ગફલત ઔર બે એહતિયાતી મત કરના. બતરીક જર્ફાસ ને હઝરત યુકના કા મશ્વરા દેને પર શુક્રિયા અદા કિયા. રાત કે વક્ત જર્ફાસ ને હઝરત યુકના કે લશ્કર કો અપને લશ્કર કે સાથ ખાના ખિલાયા ઔર ઝાદે રાહ વગૈરા સે તોશા દાન ભી ભર દિયા. બતરીક જર્ફાસ ને હઝરત યુકના ઔર હાકિમ ફલીતાનૂસ કો અપને ખૈમે મેં રાત ઠહરને કો કહા ઔર ઈન કે સોને કે લિયે ઉમદા બિસ્તર વગૈરા લગવાએ. જબ થોડી રાત ગુઝરી તો હઝરત યુકના ને બતરીક જર્ફાસ સે કહા કિ ઈસ તરહ ગફલત બરતના ઔર ખૈમે મેં આરામ કરના મુનાસિબ નહીં. હમારે લિયે લાઝિમ હૈ કિ રાત મેં હમ અતરાફ કે ઈલાકે કા ગશ્ત કરેં ઔર દુશ્મન કે હમ્લે સે અપને લશ્કર કી નિગેહબાની કરેં. મેરા ઈરાદા યહ હૈ કિ તુમ્હારે લશ્કર કે કુછ સિપાહિયોં કો સાથ લે કર થોડે ફાસ્લે તક ગશ્ત કર આઊં. જર્ફાસ ને હઝરત યુકના કી તજ્વીઝ કો બહુત પસન્દ કિયા ઔર પાંચ સૌ સિપાહિયોં કે સાથ હઝરત યુકના ઉસ ચરાગાહ સે "**વાદી બિન અહમર**" કી તરફ રવાના હુએ.

વાદી બિન અહમર કી તરફ જાને કા હઝરત યુકના કા મક્સદ યહ થા કિ આજ દિન કે વક્ત હઝરત યુકના વાદી બિન અહમર સે જબ ગુઝરે થે તો ઈન્હોં ને હઝરત હારિસ બિન સલીમ કો દો સૌ મુજાહિદોં કે સાથ વહાં દેખા થા કિ વહ અપને ઊંટોં કો ચરાતે થે. હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ ને હઝરત હારિસ બિન સલીમ કો

સાહિલી ઈલાકા કી મુખબિરી કે કામ પર મુતઅય્યન કિયા થા. લિહાઝા હઝરત યુકના ને રાત કે વક્ત જર્ફાસ કે સિપાહિયોં કો લે કર હઝરત હારિસ બિન સલીમ કે ગિરોહ પર ધાવા બોલ દિયા ઔર તમામ કો ગિરફ્તાર કર કે સબ કી સખ્ત મુશ્કેં બાંધ દીં. ઈન કા સબ સામાન લૂટ લિયા ઔર ઊંટ વ દીગર જાનવર ભી અપને કબ્ઝે મેં લે લિયે ફિર તમામ કો લે કર હઝરત યુકના બતરીક જર્ફાસ કે કૈમ્પ મેં આએ. હઝરત હારિસ બિન સલીમ કો કૈદ કર કે બતરીક જર્ફાસ કે કૈમ્પ તક લાતે વક્ત અસ્નાએ રાહ મૌકા’ પા કર હઝરત યુકના ને હઝરત હારિસ બિન સલીમ સે કહા કિ તુમ યહ ગુમાન મત કરના કિ મૈં દીને હક્ક ઈસ્લામ સે મુન્હરિફ હો કર ફિર નસ્રાની મઝહબ ઈખ્તિયાર કર કે મુર્તદ હો ગયા હૂં, બલ્કિ તુમ કો કૈદ કર કે રૂમિયોં કે સાથ એક ચાલ ચલી હૈ. લિહાઝા તુમ કિસી કિસ્મ કી ફિક્ર મત કરના ઔર થોડે અર્સે તક કૈદ વ બન્દ કી તક્લીફ બરદાશ્ત કરના ઔર આપ કો જો ઝહમત ગવારા કરની પડી હૈ ઈસ કી મા’ઝિરત ચાહતા હૂં. હઝરત હારિસ બિન સલીમ હઝરત યુકના કી બાત સુન કર બહુત ખુશ હુએ ઔર ઈન કા શુક્રિયા અદા કિયા ઔર ઈસ મિશન મેં કામ્યાબ હોને કી દુઆ દી.

વાદી બિન અહમર કા ફાસ્લા જર્ફાસ કે લશ્કર કે કૈમ્પ વાલી ચરાગાહ સે બહુત કમ થા, લિહાઝા આધી રાત કે વક્ત હી હઝરત યુકના દો સૌ મુજાહિદ કૈદિયોં કો લે કર બતરીક જર્ફાસ કે પાસ આએ ઔર કહા કિ મૈં ને તુમ કો જો રાએ દી થી વહ કિતની ફાઈદા મન્દ સાબિત હૂઈ હૈ. અરબોં કે લશ્કર કે દો સૌ આદમી કો કૈદ કરને મેં હમ કો કામ્યાબી હાસિલ હૂઈ હૈ. હઝરત યુકના કા યહ કારનામા દેખ કર બતરીક જર્ફાસ બહુત ખુશ ઔર મુતઅસ્સિર હુવા. કૈદિયોં કો કૈદ ખાના વાલે ખૈમા મેં ભેજ કર હઝરત યુકના ઔર બતરીક જર્ફાસ જંગ કે તઅલ્લુક સે ગુફ્તગૂ કરને બૈઠે. હઝરત યુકના જબ વાદી બિન અહમર કી તરફ રવાના હુએ થે તો ઈન કે જાને કે બા’દ બતરીક જર્ફાસ ને ખૂબ શરાબ પી થી ઔર ઈસ કા નશા અભી તક ઉસ પર ગાલિબ થા. ઉસ કી ઈસ હાલત કા ભર પૂર ફાઈદા ઉઠાતે હુએ હઝરત યુકના ને બતરીક જર્ફાસ સે બહુત સારી ખુફિયા ઔર રાઝ કી બાતેં મા’લૂમ કર લીં. ઈન બાતોં મેં સે એક બાત યહ ભી થી કિ કુસ્તુનતીન બાદશાહ ને અહ્લે તરાબુલુસ કો ખત લિખ કર હમારી આમદ કી ઈત્તિલા’ કર દી હૈ ઔર કલ સુબ્હ અહ્લે તરાબુલુસ હમારા શાનદાર ઈસ્તિક્બાલ કર કે હમ કો કિલ્લે મેં લે જાએંગે. બતરીક જર્ફાસ કી યહ બાત સુન કર હઝરત યુકના કા દિમાગ મુતહર્રિક હુવા ઔર ઈન્હોં ને તરાબુલુસ કા કિલ્લે આસાની સે ફતહ કરને કી સ્કીમ બના લી.

અલસ્સુબ્હ બતરીક જર્ફાસ તરાબુલુસ કી તરફ ઔર હઝરત યુકના કૈસારિયા કી જાનિબ રવાના હુએ. દોનોં લશ્કરોં ને અપની અપની રાહ લી. થોડા ફાસ્લા તય કરને કે બા’દ હઝરત યુકના ને અપને સાથિયોં કો હુક્મ દિયા કિ અપને ઘોડે કી બાગ ફેરો ઔર બતરીક જર્ફાસ કે લશ્કર પર હમ્લા કર કે ઘૈર લો. બતરીક જર્ફાસ કે તીન હઝાર સિપાહિયોં કો હઝરત યુકના કે લશ્કર કે સાત હઝાર સિપાહિયોં ને ચારોં સમ્ત સે ઘૈર લિયા. હઝરત યુકના ને બતરીક જર્ફાસ સે ફરમાયા કિ અગર અપની ઔર અપને સાથિયોં કી સલામતી ચાહતે હો તો હથિયાર ડાલ દો ઔર અપને આપ કો હમારે હવાલે કર દો. બતરીક ઈસ અચાનક હમ્લે સે બૌખલા ગયા ઔર ઉસ કા બદન લરઝને લગા. થોડી દૈર સોચને કે બા’દ જર્ફાસ ને અપને લશ્કર કો હથિયાર ડાલ દેને કા હુક્મ દિયા. ચુનાન્ચે હઝરત યુકના ને ઈન સબ કો કૈદ કર લિયા ઔર કૈદ હોને વાલે જર્ફાસ કે સિપાહિયોં કા લિબાસ ઉતરવા કર અપને તીન હઝાર સાથિયોં કો વહ લિબાસ પહના દિયા. ઔર બાકી ચાર હઝાર સાથિયોં કો જર્ફાસ કે લશ્કર કે તીન હઝાર કૈદી સુપુર્દ કર કે ઈન કો એક ઘની ઝાડી મેં છુપા દિયા. ફિર હઝરત યુકના અપને તીન હઝાર સાથિયોં કો લે કર તરાબુલુસ કે કિલ્લે કી તરફ ગએ.

હઝરત યુકના કે તીન હઝાર સાથી કૈસારિયા કે લશ્કર કે મખ્સૂસ લિબાસ મેં આરાસ્તા થે ઔર આપ સુબ્હ કે વક્ત હી તરાબુલુસ કે કિલ્લે પર પહુંચ ગએ. અહ્લે તરાબુલુસ ને કિલ્લે કી દીવાર સે દેખા કિ તીન હઝાર સિપાહી કૈસારિયા કે લશ્કર કા મખ્સૂસ લિબાસ પહને હુએ આ રહે હૈં, તો વહ ખુશિયાં મનાને લગે ઔર મર્હબા ઔર ખુશ આમદીદ કી સદાએં બુલન્દ કરતે હુએ કિલ્લે કા દરવાઝા ખોલ કર ઈસ્તિક્બાલ કે લિયે કિલ્લે સે બાહર આએ ઔર હઝરત યુકના કે લશ્કર કો ઈઝ્ઝતો ઈકરામ કે સાથ કિલ્લે મેં દાખિલ કિયા ઔર બ-શક્લ જુલૂસ શહર મેં ગશ્ત કરા કર શહર કે બડે કનીસા મેં લે આએ. જહાં શહર કે તમામ બતારેકા, રોઉસા ઔર અહ્લ સર્વત ઈસ્તિક્બાલ કરને કે લિયે જમા થે. અહ્લે શહર ને હઝરત યુકના કા શાનદાર ઈસ્તિક્બાલ કિયા ઔર મુલાકાત કી. તબ હઝરત યુકના ને અપને સાથિયોં કો હુક્મ દિયા ઔર હઝરત યુકના ને તમામ લોગોં પર કબ્ઝા કર લિયા.

ફિર હઝરત યુકના મજમા’ કે દરમિયાન ખડે હુએ ઔર અપના તઆરુફ કરાને કે બા’દ તકરીર કરતે હુએ ફરમાયા કિ ઐ અહ્લે તરાબુલુસ ! હમ લોગ અપને હી હાથોં સે બનાઈ સલીબોં ઔર તસ્વીરોં કો સજદા કરતે થે ઔર ઉસ કી તા’ઝીમ કરતે થે. ઈસ પર હી બસ નહીં બલ્કિ હમ અલ્લાહ કે લિયે ઝૌજા ઔર ઔલાદ કા ભી ફાસિદ અકીદા રખતે

થે. લૈકિન અલ્લાહ તઆલા ને હમારે મુલ્ક કી તરફ એક મુકદ્દસ કૌમ કો ભેજા ઔર ઈસ કૌમ કે તવસ્સુત સે અલ્લાહ ને હમ કો હિદાયત દી ઔર હમ કો ઈસ મુકદ્દસ નબીએ અક્રમ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ સે મિલા દિયા. જિન કા ઝિક્ર ઈન્જીલ મેં હૈ ઔર જિન કી તશરીફ આવરી કી હઝરત ઈસા મસીહ બિન મર્યમ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ ને બશારત દી. બે શક ઈસ્લામ હી દીને હક્ક હૈ. ઈસ્લામ કા ઈત્તિબા' કરને વાલે નમાઝ, રોઝા, ઝકાત ઔર દીગર આ'માલ સાલેહા સે મુત્તસિફ હો જાતે હૈં ઔર હર બુરાઈ ઔર ગુનાહ સે ઈજિતનાબ કરતે હૈં. અપના માલ ઔર અપની જાન અલ્લાહ કી રાહ મેં ખર્ચ કરતે હૈં. જબ મેં દીને ઈસ્લામ કે ઈન મહાસિન સે બે-ખબર ઔર ગાફિલ થા ઔર ગુમરાહી કે અંધેરે મેં ભટકતા થા તબ મૈં ને ઈસ્લામી લશ્કર સે તવીલ અર્સા તક જંગ કી થી, લૈકિન જબ મુઝ પર હક્ક વાઝેહ હુવા તો મૈં ને અપના આબાઈ દીન તર્ક કર દિયા ઔર ઈસ્લામ કબૂલ કર કે ગુમરાહિયત સે હિદાયત ઔર ઝુલ્મત સે રૌશની કી તરફ આયા હૂં. ખુદા કી કસમ ! દીને ઈસ્લામ વહ સચ્ચા ઔર રાસ્ત દીન હૈ કિ જિસ કી હક્કાનિયત ઔર સદાકત કી ગવાહી તમામ અમ્બિયા વ મુર્સલીન ને દી હૈ. લિહાઝા ઐ લોગોં ! મૈં દિલ કી ગહરાઈ ઔર હમદર્દી કે તકાઝા સે તુમ કો નૈક મશ્વરા દેતા હૂં કિ કુફ્ર ઔર શિર્ક કી બદી સે બાઝ આ કર તૌહીદ ઔર રિસાલત કી રાસ્તી અપના કર દુનિયા ઔર આખેરત કી બેહતરી ઔર ભલાઈ ઈખ્તિયાર કરને કે લિયે દીને ઈસ્લામ ઈખ્તિયાર કર લો.

હઝરત યુકના અબ્દુલ્લાહ કી યહ તકરીર ઐસી મુઅસ્સિર સાબિત હૂઈ કિ અક્સર લોગોં ને ઈસ્લામ કબૂલ કર લિયા ઔર બકિયા લોગોં ને અદાએ જિઝ્યા પર અમાન હાસિલ કી. ફિર હઝરત યુકના ને ઝાડી મેં પોશીદહ અપને ચાર હઝાર સાથિયોં કો ઈત્તિલા' ભૈજી કિ વહ સબ કે સબ મઅ જર્ફાસ ઔર ઉસ કે સાથિયોં કો લે કર તરાબુલુસ શહર મેં આ જાઓ. જબ વહ આએ તો હઝરત યુકના ને ઈન પર ઈસ્લામ પૈશ કિયા, લૈકિન બતરીક જર્ફાસ ઔર ઉસ કે સિપાહિયોં ને ઈસ્લામ કબૂલ કરને સે સાફ ઈન્કાર કિયા, લિહાઝા ઈન તમામ કી ગર્દનેં મારી ગઈં. તરાબુલુસ કા કિલ્લા હઝરત યુકના કી તદ્બીર સે આસાની સે મુસલ્માનોં કે કબ્ઝે મેં આ ગયા. હઝરત યુકના ને હઝરત હારિસ બિન સાલિમ કા શુક્રિયા અદા કિયા ઔર ઈન કે દો સૌ સાથિયોં સે કૈદ મેં રહને કી ઝહમત ગવારા કરને કી મા'ઝરત ચાહી ઔર ઈન કો વાદી બિન અહમર કી તરફ રવાના કિયા ઔર હઝરત હારિસ બિન સલીમ કો હઝરત અબૂ ઉબૈદા કે નામ ખત દિયા ઔર ઉસ ખત મેં કિલ્લ-એ તરાબલુસ કી ફતહ કી તમામ તફ્સીલ મર્કૂમ કી.

કિલ્લ-એ સૂર પર યુરિશ

તરાબુલુસ કા કિલ્લે ફતહ કરને કે બા'દ હઝરત યુકના ને અપને સાથિયોં કો હુક્મ દિયા કિ એક શખ્સ કો ભી કિલ્લે કે બાહર ન જાને દો ઔર કિલ્લે કે દરવાઝે પર કડી નિગરાની રખો. ચુનાન્ચે હઝરત યુકના કે સાથિયોં ને કિલ્લે કે દરવાઝે પર સખ્ત પહરા બિઠા દિયા ઔર કિસી શખ્સ કો ભી કિલ્લે કે બાહર જાને કી સખ્ત મુમાનેઅત કર દી. ઈસ મુમાનેઅત કી વજહ યહ થી કિ હઝરત યુકના કિલ્લ-એ સૂર પર ભી કબ્ઝા કરના ચાહતે થે ઔર ઈસ કે લિયે તરાબુલુસ કે સમન્દર કે ઘાટ કા ફાઈદા ઉઠાના ચાહતે થે. તરાબુલુસ કા કિલ્લા લબે સાહિલ વાકેઅ થા ઔર તરાબુલુસ કે ઘાટ પર કશ્તિયોં કી બ-કસ્રત આમદ વ રફ્ત થી. તરાબુલુસ કે ઘાટ કો બન્દરગાહ કી હૈસિયત હાસિલ થી. તરાબુલુસ કા ઘાટ હર કશ્તી કે લિયે વુકૂફ ગાહ ઔર જાએ ઈસ્તિરાહત થા. લિહાઝા જઝીરએ કૈરસ, જઝીરએ અફરીતશ સે લે કર કૈસારિયા, કસ્તુનતુનિયા વગૈરા કે મા-બૈન આમદ વ રફ્ત કરને વાલી હર કશ્તી તરાબુલુસ કે ઘાટ પર ઝરૂર ઠહરતી થી. હઝરત યુકના ને તરાબુલુસ કે ઘાટ પર ભી કબ્ઝા કર લિયા ઔર ઘાટ પર સખ્ત નિગરાની કર દી. ચંદ દિનોં બા'દ જઝીરએ કૈરસ ઔર જઝીરએ અફરીતશ સે રવાના હો કર કૈસારિયા જાને વાલી તકરીબન પચાસ કશ્તિયોં કા કાફલા તરાબુલુસ કે ઘાટ પર આ કર ઠહરા. ઈન તમામ કશ્તિયોં મેં કુસ્તુનતીન બાદશાહ કા હથિયાર, ગલ્લા ઔર દીગર સામાન થા, જો કૈસારિયા જા રહા થા. ઘાટ કી નિગરાની પર મામૂર મુહાફિઝોં ને હઝરત યુકના કો ઈન પચાસ કશ્તિયોં કે હાલ સે આગાહ કિયા. હઝરત યુકના કિલ્લે સે ઘાટ પર આએ. ઈન કશ્તી વાલોં સે મુલાકાત કી ઔર ખુશ આમદીદ કહા. ઔર કૈફિયત મા'લૂમ કી. કશ્તી વાલોં ને હઝરત યુકના કો તમામ કૈફિયત બતા દી કિ બાદશાહ કુસ્તુનતીન ને અરબોં સે જંગ કરને કે લિયે હથિયાર, ગલ્લા, ઔર દીગર સામાન કૈસારિયા મંગાયા હૈ ઔર હમ યહ તમામ સામાન લે કર કૈસારિયા જા રહે હૈં. હઝરત યુકના ને બ-ઝાહિર ખુશી કા ઈઝહાર કિયા ઔર કશ્તી વાલોં કો ખિલ્અત દી ઔર કિલ્લે મેં લા કર ઉમદા ખાને કી ઝિયાફત કી ઔર અપને યહાં મેહમાન બના કર ઠહરાયા. કશ્તિયોં

પર નિગેહબાની કરને વાલે ચંદ અશ્ખાસ હી થે. બાકી સબ હઝરત યુકના કે યહાં દા'વત ખાને ગએ હુએ થે. હઝરત યુકના ને અપને સાથિયોં કો ઘાટ પર ભેજ કર કશ્તી કે નિગેહબાનોં કો કૈદ કર લિયા ઔર તમામ કશ્તિયોં પર કબ્ઝા કર લિયા. કશ્તી કે નિગેહબાનોં કો કૈદ કર કે કિલ્લે મેં લાએ. ઈલાવા અઝીં દા'વત ખાને આએ હુએ કશ્તી બાનોં કો ભી પકડ કર ઉન કો કૈદ ખાના મેં ડાલ દિયા. ફિર હઝરત યુકના ને કશ્તિયોં સે ગલ્લા ઔર દીગર સામાન ઉતારા ઔર કિલ્લે મેં રખવા દિયા. સિર્ફ હથિયારોં કો કશ્તિયોં મેં રહને દિયા. ઔર દૂસરે ઝરૂરી હથિયાર ઔર ઝરૂરી સામાને જંગ કશ્તિયોં મેં લાદે ઔર કશ્તિયોં મેં મઅ અપને સાથિયોં કે રવાના હો રહે થે કિ ઉસી વક્ત એક લશ્કર કો તેઝ રફતારી સે ઘાટ કી તરફ આતા દેખા. થોડી દૈર મેં વહ લશ્કર કરીબ આયા. હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ એક હઝાર સવારોં કે સાથ તશ્રીફ લે આએ થે. હઝરત યુકના હઝરત ખાલિદ કે આને સે બહુત ખુશ હુએ. હઝરત ખાલિદ કો કિલ્લ-એ તરાબલુસ કી ફતહ કી તફસીલ સુનાઈ ઔર અબ કિલ્લ-એ સૂર કી તરફ કૂચ કર કે ફતહ કરને કી તજવીઝ બતાઈ. હઝરત ખાલિદ ને ફરમાયા કિ અલ્લાહ તઆલા ઝરૂર તુમ્હારી તાઈદ ઔર મદદ ફરમાએગા. ફિર હઝરત યુકના ને તરાબુલુસ શહર હઝરત ખાલિદ કો સુપુર્દ કિયા ઔર રાત હી મેં અપને નૌ સૌ સાથિયોં કો પચાસ કશ્તિયોં મેં સવાર કર કે કિલ્લ-એ સૂર કી જાનિબ રવાના હુએ.

❀ <u>હઝરત યુકના કી કિલ્લ-એ સૂર મેં આમદ</u> :-

તરાબુલુસ સે કૈસારિયા જાતે હુએ દરમિયાન મેં કિલ્લ-એ સૂર આતા હૈ. સૂર કા કિલ્લા ઈસ તરહ લબે સાહિલ વાકેઅ થા કિ કિલ્લે કી દીવાર સે કશ્તિયાં સાફ નઝર આતી થીં ઔર કશ્તી વાલા અગર ઝૌર સે પુકારે તો ઉસ કી આવાઝ કિલ્લે કે અન્દર પહુંચતી થી. સૂર કા કિલ્લા નિહાયત મઝબૂત ઔર બુલન્દ થા ઔર શહર ભી હર કિસ્મ કી આરાઈશ સે આરાસ્તા થા. વહાં કા હાકિમ **"અરમુવીલ બિન કિસ્ત"** નામ કા બતરીક થા, જો બાદશાહ કુસ્તુનતીન કા ખાસ આદમી ઔર લશ્કર કા પૈશ રૌ થા. હાકિમ અરમુવીલ ને કિલ્લ-એ સૂર મેં ચાર હઝાર જંગજૂ ઔર દિલૈર સિપાહિયોં કી ફૌજ જમા કર રખી થી. હઝરત યુકના ને કિલ્લે કે સામને લબે સાહિલ તમામ કશ્તિયાં ઠહરાઈં ઔર નાકૂસ બજા કર શૌર બુલન્દ કિયા. વહાં કા દસ્તૂર થા કિ અગર કશ્તી વાલે કો કોઈ ઝરૂરત પૈશ આતી યા કોઈ કશ્તી વાલા કિસી મુસીબત મેં મુબ્તલા હોતા, તો વહ નાકૂસ બજા કર મદદ તલબ કરતા થા. એક સાથ પચાસ કશ્તિયોં સે નાકૂસ બજને સે કાફી શૌર

બુલન્દ હુવા ઔર કિલ્લે કે હર મકાન મેં આવાઝ સુનાઈ દી. હાકિમ અરમુવીલ ને ફૌરન અપને આદમિયોં કો કશ્તિયોં કી કૈફિયત મા'લૂમ કરને ઘાટ કી તરફ દૌડાયા. હાકિમ અરમુવીલ કે આદમી આએ ઔર કૈફિયત પૂછી તો હઝરત યુકના ને ફરમાયા કિ હમ સબ જઝીરએ કૈરસ ઔર જઝીરએ અફરીતશ સે હથિયાર ઔર ઝરૂરી સામાને જંગ લે કર કુસ્તુનતીન બાદશાહ કો પહુંચાને કૈસારિયા જા રહે હૈં, લૈકિન તમામ કશ્તિયોં મેં ખાને પીને કા સામાન ખત્મ હો ગયા હૈ ઔર હમ કો ઝાદે રાહ ઔર તૌશા કી ઝરૂરત હૈ. જબ હાકિમ અરમુવીલ કો યહ ખબર મિલી કિ કશ્તી વાલે બાદશાહ કો હથિયાર પહુંચાને કી અહ્મ ખિદમત અન્જામ દેને જા રહે હૈં, તો ઉસ ને હુક્મ દિયા કિ કશ્તી કે તમામ આદમિયોં કો ઈઝ્ઝત વ એહતરામ કે સાથ કિલ્લે મેં લે આઓ, તાકિ ઉમદા ઔર લઝીઝ ખાનોં સે ઈન કી ઝિયાફત કરેં.

હાકિમ અરમુવીલ કે આદમી વાપસ હઝરત યુકના કે પાસ આએ ઔર હાકિમ અરમુવીલ કી જાનિબ સે ખાને કી દા'વત પૈશ કરતે હુએ કહા કિ હાકિમ અરમુવીલ આપ કી મુલાકાત કે મુશ્તાક હૈં, તાકિ આપ લોગ જિસ અહ્મ મુહિમ પર જા રહે હો, ઈસ કા શુક્રિયા અદા કરે ઔર તુમ સબ કો ખિલ્અત દે. હઝરત યુકના અપને સાથિયોં કો લે કર કિલ્લે મેં આએ ઔર કશ્તિયોં પર ચંદ આદમિયોં કો નિગહેબાની કરને કે લિયે છોડા ઔર ઈન કો તાકીદ કી કિ અગર તુમ્હેં કિલ્લે કે અન્દર સે લડાઈ કા શૌર વ ગુલ સુનાઈ દે તો તુમ ફૌરન કશ્તિયાં લે કર વાપસ તરાબુલુસ ચલે જાના ઔર વહાં જા કર હઝરત ખાલિદ બિન વલીદ કો મુત્તલેઅ કર દેના ઔર ઈન કો અપને લશ્કર કે સાથ કિલ્લ-એ સૂર કી તરફ રવાના કર દેના.

હાકિમ અરમુવીલ ને હઝરત યુકના કા ઈસ્તિક્બાલ કિયા ઔર ઉમદા કિસ્મ કે ખાને પૈશ કર કે ઈન કી ઝિયાફત કી. ખાને સે ફારિગ હોને કે બા'દ હાકિમ અરમુવીલ ને હઝરત યુકના સે કહા કિ એક રાત યહાં કયામ કર કે આરામ કરેં ઔર મુઝ કો મેહમાન નવાઝી ઔર ખિદમત કા મૌકા' દેં. હઝરત યુકના ને ફરમાયા કિ તવીલ સમુન્દરી મસાફત તય કરને કી વજહ હમ ભી યહ ચાહતે હૈં કિ એક રાત આરામ કર લેં, લૈકિન હમારે સાથ કુસ્તુનતીન બાદશાહ કા ઝરૂરી સામાને જંગ ઔર હથિયાર હૈ. ઔર હમ ને સુના હૈ કિ કૈસારિયા કી તરફ અરબોં કા લશ્કર ગયા હુવા હૈ. ઔર બાદશાહ કો ન જાને કબ હથિયારોં ઔર સામાને જંગ કી ઝરૂરત પૈશ આ જાએ. અગર હમ યહાં ઠહર ગએ ઔર ઝરૂરત કે વક્ત હમ ને સામાન નહીં પહુંચાયા, તો બાદશાહ ખફા હોગા ઔર હમારી

સરઝનિશ કરેગા. હાકિમ અરમુવીલ ને કહા કિ બાદશાહ કુસ્તુનતીન કે સાથ મેરે ગહરે મરાસિમ ઔર દૈરીના તઅલ્લુકાત હૈં ઔર રોઝાના ઉન કી તરફ સે મુઝે પૈગામ આતા રહતા હૈ. ફીલ્હાલ સૂરતે હાલ ઐસી નહીં કિ એક રાત ઠહરને સે જંગી મઆમલે કા કોઈ બડા નુક્સાન હો. લિહાઝા આપ એક રાત બ-હૈસિયતે મેહમાન ઠહર જાઓ ઔર અગર તુમ્હારી તાખીર કી વજહ બાદશાહ દર્યાફ્ત કરે તો કહ દેના કિ હાકિમે સૂર અરમુવીલ ને એક રાત ઈસ્રાર કર કે રોક લિયા થા. મેરા નામ સુન કર બાદશાહ તુમ્હેં કુછ ભી નહીં કહેગા બલ્કિ ખુશ હોગા. હઝરત યુકના રાત ઠહરને કા હી ઈરાદા રખતે થે. હાકિમ અરમુવીલ કે ઈસ્રાર પર રાત મેં ઠહરના મન્ઝૂર કર લિયા. હાકિમ અરમુવીલ ને હઝરત યુકના ઔર ઈન કે સાથિયોં કો અપને મહલ સે થોડે ફાસ્લા પર વાકેઅ એક બડી હવેલી મેં ઠહરાયા.

❀ <u>હઝરત યુકના કી ગિરફ્તારી</u> :-

હઝરત યુકના હાકિમ અરમુવીલ કે મેહમાન બન કર અપને સાથિયોં કે સાથ હવેલી મેં ઠહરે ઔર કિલ્લ-એ સૂર કો ફતહ કરને કી તદ્બીર સોચને લગે. લૈકિન તક્દીર મેં કુછ ઔર હી લિખા હુવા થા. હાકિમ યુકના કે સાથિયોં મેં હાકિમ યુકના કા ચચા કા લડકા ભી શામિલ થા, લૈકિન ઈસ્લામ મેં દાખિલ હોને કે બા'દ વાપસ ગુમરાહિયત કે અંધેરે કી તરફ પલટ ગયા થા. રાત મેં છુપ કર હવેલી સે નિકલા ઔર હાકિમ અરમુવીલ કે પાસ આયા. હાકિમ અરમુવીલ કો આગાહ કરતે હુએ ઉસ ને કહા કિ ઐ સરદાર ! તુમ બહુત હી અંધેરે મેં હો. તુમ ને જિસ શખ્સ કો દીને નસ્રાનિયા કા હામી ઔર કુસ્તુનતીન બાદશાહ કા ખૈર ખ્વાહ સમઝ કર અપના મેહમાન બનાયા હૈ, વહ દીને મસીહ કા સબ સે બડા દુશ્મન ઔર અરબોં કે લશ્કર કા અહ્મ રુક્ન કિલ્લ-એ હલ્બ કા માઝી હાકિમ યુકના હૈ. જો અપને સાથિયોં કે હમરાહ અપને આબાઈ દીન સે મુન્હરિફ હો કર મુસલ્માન હો ગયા હૈ. ફિર ઉસ શખ્સ ને કિલ્લ-એ એ'ઝાઝ, ઈન્તાકિયા, ઔર કિલ્લ-એ તરાબુલુસ મેં હઝરત યુકના ને રૂમિયોં કે ખિલાફ જો કિરદાર અદા કિયા થા, ઈસ કી તફસીલ સુનાઈ ઔર હાકિમે સૂર અરમુવીલ કો મુતનબ્બેહ કિયા કિ યુકના તુમ્હારે સાથ ભી મક્રો ફરૈબ કરને વાલે હૈં, લૈકિન ક્યા મક્રો ફરૈબ કરને વાલે હૈં, વહ મુઝે નહીં મા'લૂમ. અલબત્તા વહ ઝરૂર કુછ ન કુછ ફરૈબ કર કે તુમ્હારે શહર પર કાબિઝ હો જાએંગે. ઈલાવા અઝીં ઉસ કે નૌ સૌ સાથી ભી દીને નસ્રાની સે મુન્હરિફ હો કર મુસલ્માન હો ગએ હૈં ઔર યુકના કે હર મક્રો ફરૈબ મેં શરીક રહતે હૈં.

હાકિમ અરમુવીલ ઉસ શખ્સ કી બાત સુન કર ઔર હઝરત યુકના કી હકીકત મા'લૂમ હોને પર ચૌંક ઉઠા ઔર ઉસી વક્ત લશ્કર લે કર ઉસ હવેલી પર પહુંચા જહાં હઝરત યુકના અપને સાથિયોં કે સાથ ઠહરે હુએ થે. રાત કા દો તિહાઈ હિસ્સા ગુઝર ચુકા થા. હઝરત યુકના ઔર ઈન કે સાથી ગહરી નીંદ મેં ખ્વાબીદા થે, કિ હાકિમ અરમુવીલ કે સિપાહિયોં ને તમામ મુજાહિદોં કો દબોચ કર ગિરફ્તાર કર લિયા ઔર મઝબૂત રસ્સિયોં ઔર ઝન્જીરોં મેં જકડ કર કૈદ ખાના મેં ડાલ દિયા. હઝરત યુકના ઔર ઈન કે સાથિયોં કો કૈદ ખાના મેં ડાલને કે બા'દ હાકિમ અરમુવીલ ને એક હઝાર સિપાહિયોં કો ઈન પર નિગરાની કે લિયે મુતઅય્યન કર દિયા ઔર આઈન્દા કલ દો-પહર કે વક્ત ઈન તમામ કો એક હઝાર સિપાહિયોં કી નિગરાની મેં કુસ્તુનતીન બાદશાહ કે પાસ ભેજ દેને કા મન્સૂબા બનાયા, તાકિ બાદશાહ ઈન કો મુનાસિબ ઔર ઈબ્રતનાક સઝા દે. ફિર હાકિમ અરમુવીલ કૈદ ખાને પર આયા ઔર હઝરત યુકના સે કહા કિ તુમ ને બહુત ખૈલ ખૈલે મગર મેરે સાથ તુમ્હારે મક્રો ફરૈબ કા ખૈલ તુમ્હારા આખરી ખૈલ હૈ, બલ્કિ આજ કી શબ ભી તુમ્હારી ઝિન્દગી કી આખરી શબ હૈ. આઈન્દા કલ તુમ્હારા નામ વ નિશાન ભી નહીં હોગા. તુમ અબ કિસી કો ઢૂંઢે ભી નહીં મિલોગે. ઉસ કી યહ ધમકી સુન કર હઝરત યુકના મુસ્કુરાએ ઔર ઉસ કી ધમકી કો કતઅન ખાતિર મેં નહીં લાએ. અલ્લાહ ઔર અલ્લાહ કે રસૂલ કી ઝાત સે ઈન કો વાલેહાના ઈશ્કો મુહબ્બત થી ઔર ઈન કો યકીને કામિલ થા કિ મેરા બાલ ભી બેકા ન હોગા :

ઈસ નિશાની કે જો સગ હૈં નહીં મારે જાતે
હશ્ર તક મેરે ગલે મેં રહે પટ્ટા તેરા

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત યુકના પર મેરી ધમકી કા કુછ અસર નહીં હુવા. વહ ઘબરાને કે બજાએ મુસ્કુરા રહે હૈં, યહ દેખ કર હાકિમ અરમુવીલ તિલ્મિલા ઉઠા ઔર ખશમનાક લહ્જે મેં કહા કિ અપની અક્લ ઔર ઝહાનત પર ગુરૂર કરતે હુએ શાયદ તુમ મુસ્કુરા રહે હો ઔર યહ ગુમાન કરતે હો કિ કિસી તદ્બીર સે તુમ કૈદ સે નિકલ જાઓગે, લૈકિન અબ તુમ્હારી સબ રાહેં બન્દ હો ગઈ હૈં. ઈસ્લામી લશ્કર આ કર તુમ કો છૂડા જાએગા, ઈસ ગલત ફહમી મેં મત રહના. ઈસ્લામી લશ્કર કો તુમ્હારી મૌત કી ખબર તક ન હોગી. હઝરત યુકના ને હાકિમ અરમુવીલ કી બાત પર કાન તક નહીં ધરા ઔર ઉસ કી ધમકી સે બે નિયાઝ વ બે પરવા હો કર અપને મહબૂબ આકા વ મૌલા સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી મુહબ્બત મેં શરશાર હો કર ઝબાને હાલ સે ગોયા યહ કહ રહે થે કિ :

ઐસા ગુમા દે ઈન કી વિલા મેં ખુદા હમેં
ઢૂંઢા કરેં પર અપની ખબર કો ખબર ન હો
(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલવી)

હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન કી લશ્કર કે સાથ કિલ્લ-એ સૂર આમદ

દૂસરે દિન એક અજીબ મઆમલા પૈશ આયા. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને ફતહે નખ્લ કી ઈત્તિલા' કા ખત અમીનુલ ઉમ્મત હઝરત અબૂ ઉબૈદા બિન જર્રાહ કી ખિદમત મેં ભેજા થા. ઈસ કે જવાબ મેં હઝરત અબૂ ઉબૈદા ને હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કો હુક્મ લિખા થા કિ મેરા યહ ખત મિલતે હી ફૌરન કૈસારિયા કી તરફ કૂચ કરો, ચુનાન્ચે હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ નખ્લ સે કૈસારિયા રવાના હુએ થે, અસ્નાએ રાહ ઈન કો ઈત્તિલા' મિલી કિ કરીબ મેં કિલ્લ-એ સૂર વાકેઅ હૈ ઔર ઈસ ઈલાકે મેં કિલ્લ-એ સૂર કી બહુત અહ્‌મિયત હૈ. અગર કિલ્લ-એ સૂર કો ફતહ કર લિયા જાએ, તો યહ અમ્ર રૂમિયોં કે લિયે બાઈસે ખૌફ હોગા. લિહાઝા હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન કી સરદારી મેં દો હઝાર સવાર કો કિલ્લ-એ સૂર કી તરફ ભેજા ઔર હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન સે ફરમાયા કિ તુમ કિલ્લ-એ સૂર કો ફતહ કર કે જલ્દ અઝ જલ્દ કૈસારિયા આ જાઓ. ઈસ દૌરાન મેં કૈસારિયા જા કર કૈસારિયા કા મુહાસરા કરતા હૂં ઔર તુમ્હારા ઈન્તિઝાર કરતા હૂં. ચુનાન્ચે હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન દો હઝાર કા લશ્કર લે કર કિલ્લ-એ સૂર કી તરફ ઔર બાકી મુજાહિદોં કો લે કર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કૈસારિયા કી તરફ રવાના હુએ.

હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન કિલ્લ-એ સૂર આએ ઔર કિલ્લે કે સામને હી પડાવ કિયા. હાકિમ અરમુવીલ બિન કિસ્ત કો ઈત્તિલા' દી ગઈ કિ કિલ્લે કે બાહર ઈસ્લામી લશ્કર ને પડાવ કિયા હૈ, લિહાઝા વહ કિલ્લે કી દીવાર પર ચઢા ઔર બ-ગૌર ઈસ્લામી લશ્કર કા મુઆઈના કિયા, તો મા'લૂમ હુવા કિ દો હઝાર કા લશ્કર હૈ. હાકિમ અરમુવીલ કે પાસ કિલ્લ-એ સૂર મેં કુલ ચાર હઝાર કા લશ્કર થા. જિસ મેં સે એક હઝાર કો હઝરત યુકના ઔર ઈન કે સાથિયોં પર નિગરાની કરને કૈદ ખાના પર મુતઅય્યન કિયા થા ઔર આજ દો-પહર કે બા'દ ઈન એક હઝાર સિપાહિયોં કી નિગરાની મેં હઝરત

યુકના ઔર ઈન કે સાથી કો બાદશાહ કે પાસ ભેજને કા પ્રોગ્રામ થા, લૈકિન આજ સુબ્હ હી કિલ્લે કે બાહર ઈસ્લામી લશ્કર આ પહુંચા થા, લિહાઝા ઉસ ને પ્રોગ્રામ બદલ દિયા ઔર બાદશાહ કે પાસ કૈદિયોં કો ભેજને કા અમલ મુઅખ્ખર કર દિયા ઔર કૈદિયોં કી નિગરાની પર મુતઅય્યન એક હઝાર સિપાહિયોં કો કૈદ ખાના સે બુલા લિયા ઔર અપના ચાર હઝાર કા લશ્કર મુકમ્મલ કર લિયા. હઝરત યુકના ઔર ઈન કે સાથિયોં કો બડે બડે કમરોં મેં બન્દ કર કે મુકફ્ફલ કર દિયા ઔર અપને ચચા ઝાદ ભાઈ બાસીલ બિન મિન્જાઈલ કો નિગરાની પર મુકર્રર કર કે તમામ કુન્જિયાં ઈન કે સુપુર્દ કર દીં. હાકિમ અરમુવીલ ને યહ ગુમાન કિયા કિ દો હઝાર કે ઈસ્લામી લશ્કર સે મુકાબલા કરને કે લિયે મેરા ચાર હઝાર કા લશ્કર કાફી હૈ. અરમુવીલ ને ઈસ્લામી લશ્કર કી તા'દાદ કી કિલ્લત કો દેખ કર ઈસ્લામી લશ્કર કો હકીર જાના ઔર ઉસ કા હૌસલા બઢા બલ્કિ કિલ્લે સે બાહર નિકલ કર મુકાબલા કર કે ઈસ્લામી લશ્કર પર ગલ્બા પા લેને કે ખ્વાબ દેખને લગા ઔર અપને ખયાલી ખ્વાબ કો અમલ મેં લાને કે લિયે વાકઈ ઉસ ને કિલ્લે કે બાહર નિકલ કર લડને કી બૈ-વકૂફી કી.

હાકિમ અરમુવીલ અપને ચાર હઝાર સવારોં કો હર તરહ કે સામાને જંગ સે આરાસ્તા કર કે કિલ્લે કે બાહર નિકલા ઔર શહર કી નિગરાની ઔર ઈન્તિઝામી ઉમૂર કી તમામ જિમ્મેદારી ભી અપને ચચા ઝાદ ભાઈ બાસીલ બિન મિન્જાઈલ કે સુપુર્દ કર કે તમામ કુન્જિયાં ઈન કે હવાલે કર દીં. હાકિમ અરમુવીલ અપના લશ્કર લે કર જબ કિલ્લે કે બાહર આયા તબ દો હિસ્સા દિન ઢલ ચુકા થા ઔર ઉસ દિન જંગ કા ઈમ્કાન નહીં થા, લિહાઝા શામ તક વહ અપને કૈમ્પ કે ખૈમે નસબ કરને મેં ઔર કૈમ્પ કે લિયે ઝરૂરી ઉમૂર કી તૈયારી મેં મશ્ગૂલ રહા. યહાં તક કિ આફ્તાબ ગુરૂબ હુવા ઔર આઈન્દા કલ અલસ્સુબ્હ જંગ કા આગાઝ કરને કા ફૈસલા કિયા. હાકિમ અરમુવીલ રાત કે વક્ત કિલ્લે કે બાહર ઠહરાએ ગએ રૂમી લશ્કર મેં હી ઠહરા ઔર કૈમ્પ મેં બહુત સી મશ્અલેં રૌશન કર કે અપની શાન વ શૌકત કા ઈઝહાર કિયા. ઈલાવા અઝીં ઉસ ને કિલ્લે કે મુહાફિઝોં કો કહલા ભેજા કિ કિલ્લે કી દીવાર પર ઔર દીવાર કે બાહર નીચે કી તરફ ભી ઝિયાદહ સે ઝિયાદહ મશ્અલેં રૌશન કર કે હમારે શહર કી શાન વ શૌકત ઝાહિર કરો.

બાસીલ બિન મિન્જાઈલ કા ખુફિયા કબૂલે ઇસ્લામ :-

બાસીલ બિન મિન્જાઈલ કુતુબે સાબિકા ઔર ખુસૂસન ઈન્જીલ કે ઝબરદસ્ત આલિમ થે. ઈન્હોં ને **હુઝૂરે અકદસ રહમતે આલમ** સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ

સલ્લમ કો **બુહૈરા** નામ કે રાહિબ કે સૌમઆ મેં દેખા થા. જબ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી ઉમ્ર શરીફ સિર્ફ બારહ સાલ કી થી, તબ આપ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ અપને ચચા **અબૂ તાલિબ** કે સાથ મુલ્કે શામ કે સફર પર ગએ થે. મુલ્કે શામ કે મશ્હૂર શહર બસરા કે કરીબ એક ગાંવ મેં ઈસાઈયોં કા એક સૌમઆ (ગિર્જા) થા. ઈસ સૌમઆ મેં **બુહૈરા** નામ કા એક રાહિબ રહતા થા. જો તૌરેત, ઈન્જીલ ઔર દીગર આસ્માની કિતાબોં ઔર મલાહિમ કા ઝબરદસ્ત આલિમ થા. ઉસ કા શુમાર યહૂદ વ નસારા કે અહ્બાર મેં હોતા થા. બુહૈરા રાહિબ બડા હી ઝાહિદ ઔર આબિદ શખ્સ થા ઔર હર વક્ત વહ ઈબાદત વ રિયાઝત મેં મશ્ગૂલ રહતા થા. અપને સૌમઆ સે બહુત કમ બાહર નિકલતા થા, અલબત્તા મુલ્કે હિજાઝ સે આને વાલા કૌમે અરબ કા કોઈ કાફલા ઉસ કે સૌમઆ કે કરીબ ઠહરતા થા, તો બુહૈરા રાહિબ અપને સૌમઆ સે બાહર નિકલ કર ઉસ કાફલે કે પાસ આતા ઔર કાફિલા કે હર શખ્સ કો બ-નઝરે ગાઈર દેખતા. ગોયા ઉસે કિસી કી તલાશ થી ઔર વહ કિસી કો ખોજ રહા થા, લૈકિન હર મરતબા વહ માયૂસ ઔર નાકામ હો કર અપને સૌમઆ મેં વાપસ લૌટતા. લૈકિન 582 સન ઈસ્વી મેં હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કુરૈશ કે કાફલા કે સાથ ઉસ સૌમઆ કે કરીબ આ કર ઠહરે, તો સૌમઆ સે નિકલ કર બુહૈરા રાહિબ કાફલે કે કરીબ આયા ઔર હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો દેખા કિ બાદલ ને આપ પર સાયા કિયા હૈ ઔર જિસ દરખ્ત સે ટેક લગા કર આપ બૈઠે હૈં, વહ દરખ્ત સર સબ્ઝ વ શાદાબ હો ગયા હૈ ઔર હર હજર વ શજર આપ કો સલામ કર રહા હૈ. બુહૈરા રાહિબ યહ દેખ કર ખુશી મેં ઝૂમ ઉઠા ઔર ઉસ કો યકીન હો ગયા કિ અર્સએ દરાઝ સે જિસ કી મુઝ કો તલાશ થી ઔર જો ઝાતે ગિરામી મેરી ઝિન્દગી કા મક્સદ થી, વહ મક્સદ આજ પૂરા હો રહા હૈ :

વો જો ન થે તો કુછ ન થા, વો જો ન હોં તો કુછ ન હો
જાન હૈં વો જહાન કી, જાન હૈ તો જહાન હૈ

(અઝ : - ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલવી)

બુહૈરા રાહિબ ને પૂરે કાફલે કિ દા'વત કી, કાફલે કે તમામ લોગ બુહૈરા રાહિબ કે સૌમઆ મેં ગએ, લૈકિન હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ તશરીફ નહીં લે ગએ. બુહૈરા ને કાફલે વાલોં સે પૂછા કિ સબ કાફલે વાલે આ ગએ યા

કોઈ શખ્સ બાકી ભી હૈ ? અહ્લે કાફલા ને કહા કિ એક નૌ-જવાન નહીં આયા. વહ કયામ ગાહ પર સામાન ઔર જાનવરોં કી નિગહેબાની ફરમાતે હૈં. લિહાઝા બુહૈરા કયામ ગાહ કી તરફ આયા ઔર ફિર યહી દેખા કિ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ પર બાદલ ને સાયા કિયા હૈ ઔર જિસ દરખ્ત સે આપ ટેક લગા કર જલ્વા ફરમા થે, વહ દરખ્ત હરા ભરા હો ગયા હૈ. ઉસ દરખ્ત કે મુતઅલ્લિક બુહૈરા રાહિબ ને કુતુબે સાબિકા મેં પઢા થા કિ ઈસ દરખ્ત કે નીચે નબી આખિરુઝ ઝમાન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ તશરીફ ફરમા હોંગે, તબ યહ ખુશ્ક ઔર બે-બર્ગ વ બાર દરખ્ત શાદાબ ઔર ફલ દાર હો જાએગા. ચુનાન્ચે ઐસા હી હુવા થા. ફિર બુહૈરા રાહિબ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કો અપને સૌમઆ મેં લાયા. બુહૈરા રાહિબ ને અહ્લે કાફલા સે પૂછા કિ ઈસ ઝાતે ગિરામી કા નામ ક્યા હૈ ? બતાયા કિ **મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ** (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ વ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો) ફિર બુહૈરા ને પૂછા કિ કિયા ઈન કે વાલેદૈન ને ઈન્તિકાલ ફરમાયા હૈ ઔર ઈન કે દાદા ઔર ચચા ને ઈન કી કિફાલત કી હૈ ? કાફલે વાલોં ને કહા કિ હાં ! ઐસા હી હુવા હૈ. ફિર બુહૈરા રાહિબ ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ સે ચંદ અહ્મ સવાલાત કિયે, જિન કા આપ ને તસલ્લી બખ્શ જવાબાત અતા ફરમાએ. ફિર બુહૈરા રાહિબ ને શાન-એ અક્દસ પર ઉસ મુહરે નબુવ્વત કો ભી દેખા, જિસ કા ઝિક્ર ઉસ ને આસ્માની કિતાબોં મેં પઢા થા. બુહૈરા રાહિબ ને મુહરે નબુવ્વત કો બોસા દિયા ઔર આપ પર ઈમાન લાયા. ફિર બુહૈરા ને કાફલે વાલોં સે કહા કિ ઐ અહ્લે કુરૈશ ! **યહ વહી નબી આખિરુઝ ઝમાન હૈં, જિન કી બશારત હઝરત મસીહ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ ને દી હૈ.** ખુશ નસીબ હૈ વહ શખ્સ જો ઈન પર ઈમાન લાએગા ઔર ઈન કી ઈત્તિબા' કરેગા.

(1) **મદારિજુન નબુવ્વત**, ઊર્દૂ તર્જુમા, અઝ : શૈખે મુહક્કિક શાહ અબ્દુલહક્ક મુહદ્દિસ દેહ્લવી, કુદ્દિસા સિર્રહુ, જિલ્દ : 2, સફહા : 41

(2) **ફુતૂહુશ્શામ**, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 415

ફિર બુહૈરા રાહિબ ને હઝરત અબૂ તાલિબ સે કહા કિ યહૂદ વ નસારા ઈન કે જાની દુશ્મન હોંગે, લિહાઝા આપ ઈન કી ખૂબ હિફાઝત ફરમાએં. યહ વાકેઆ બહુત તવીલ હૈ. હમ ને ઈખ્તિસારન ઈસ વાકેઆ કા મા-હસલ બયાન કર દિયા હૈ.

મઝકૂરા વાકેઆ જબ બુહૈરા રાહિબ કે સૌમઆ મેં પૈશ આયા થા, તબ બાસીલ

બિન મિન્જાઈલ ભી વહાં મૌજૂદ થે, ક્યૂં કિ વહ બુહૈરા રાહિબ કે ઈલ્મ કે મો'તરિફ ઔર ઉસ કી બુઝુર્ગી કે મો'તકિદ થે. લિહાઝા વહ અક્સર વ બૈશતર બુહૈરા રાહિબ કે સૌમઆ મેં આયા કરતે થે ઔર બુહૈરા રાહિબ સે ઉલૂમ વ ઈરફાન કી બાતેં સુના કરતે થે. જબ હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કુરૈશ કે કાફલે મેં **હઝરત અબૂ તાલિબ** કે સાથ બુહૈરા રાહિબ કે સૌમઆ મેં આએ થે, તબ ઈત્તિફાક સે બાસીલ બિન મિન્જાઈલ ભી વહાં મૌજૂદ થે ઔર ઈન કો ભી હુઝૂરે અક્દસ, જાને આલમ વ જાને ઈમાન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી ઝિયારત કા શરફ હાસિલ હુવા થા. બુહૈરા રાહિબ ને હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે સાથ જિસ અકીદત વ મુહબ્બત કા સુલૂક કિયા થા ઔર હુઝૂરે અક્દસ કે લિયે જો કહા થા, વહ બાસીલ બિન મિન્જાઈલ ને અપની આંખોં સે દેખા થા ઔર અપને કાનોં સે સુના થા. ઔર બાસીલ બિન મિન્જાઈલ કા પુખ્તા એ'તમાદ થા કિ બુહૈરા રાહિબ હક્ક બાત કે સિવા કુછ નહીં કહતા હૈ. લિહાઝા વહ ભી ઉસી વક્ત સે હુઝૂરે અક્દસ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે ગરવીદા હો ગએ થે ઔર આપ કી અઝ્મત વ નબુવ્વત ઔર રિસાલત કે કાઈલ હો ગએ થે, લૈકિન ઈન્હોં ને અપના મઆમલા પોશીદહ રખા થા. ઔર અપને દિલ કા હાલ કિસી પર ભી ઝાહિર નહીં કિયા થા.

હઝરત યુકના કી કૈદ સે આઝાદી :-

જબ હઝરત યુકના ઔર ઈન કે સાથિયોં કો હાકિમે સૂર અરમુવીલ બિન કિસ્ત ને કૈદ કર લિયા ઔર ફિર કૈદિયોં કા એહાતા બાસીલ બિન મિન્જાઈલ કે સુપુર્દ કર કે ચાર હઝાર કા લશ્કર લે કર હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફયાન કે લશ્કર સે લડને કિલ્લે કે બાહર ચલા ગયા, તબ બાસીલ બિન મિન્જાઈલ ને અપને દિલ મેં કહા કિ કસમ હૈ ખુદા કી ! દીને ઈસ્લામ હી વહ સચ્ચા દીન હૈ, જિસ કી સદાકત વ હક્કાનિયત કી ગવાહી ઔર બશારત **હઝરત ઈસા મસીહ** અલા નબિય્યેના અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ ને દી હૈ. લિહાઝા અગર મેં ઈસ દીન હક્ક કે મુજાહિદોં કો કૈદ સે રિહા કર દૂં, તો અલ્લાહ તબારક વ તઆલા મેરી બખ્શિશ ઔર મગ્ફિરત ફરમા દેગા. લિહાઝા હઝરત બાસીલ હઝરત યુકના ઔર ઈન કે સાથિયોં કો કૈદ સે રહા કર દેને કે ઈરાદે સે રાત કે વક્ત ઈન કે પાસ આએ. ઔર હઝરત યુકના કે ઈમાન ઔર ઈસ્તિકામત અલદ્દીન કા ઈમ્તિહાન લેને કી ગરઝ સે કહા કિ ઐ બુઝુર્ગ બતરીક ! તુમ દીને નસ્રાનિયા કે સફે અવ્વલ કે હામી ઔર મદદગાર થે. દીને મસીહ કી ખાતિર તવીલ અર્સા તક ઈન અરબોં સે બ-મુકામ હલ્બ જંગ

ભી કી ઔર પાની કી તરહ અપના માલ ખર્ચ કિયા. ફિર અચાનક તુમ કો ક્યા હો ગયા કિ અપને બાપ દાદા કે દીન કો તર્ક કર કે તુમ ને અરબોં કા દીન ઈખ્તિયાર કર લિયા. હાલાં કિ મુલ્કે શામ કે રૂમી અવામ ઔર રૂમી સલાતીન તુમ કો અપની કુવ્વત ઔર પુશ્ત પનાહ ગરદાનતે થે ઔર અબ મઆમલા યહ હો ગયા હૈ કિ રૂમી અવામ વ સલાતીન તુમ કો દીને નસ્રાનિયા કા એક નમ્બર કા દુશ્મન ઔર અરબોં કે લશ્કર કા મુઆવિન સમઝતે હૈં.

હઝરત યુકના ને જવાબ દેતે હુએ ફરમાયા કિ ઐ બાસીલ ! જિસ તરહ તુમ પર અમ્રે હક્ક ઝાહિર હુવા હૈ, ઈસી તરહ મુઝ પર ભી અમ્રે હક્ક ઝાહિર હુવા ઔર મૈં ને અમ્રે હક્ક કો ઈખ્તિયાર કર કે દીને ઈસ્લામ કબૂલ કર લિયા ઔર અબ યહી આરઝૂ હૈ કિ મરતે દમ તક દીને ઈસ્લામ કી ખિદમત કરૂં ઔર અપને આકા વ મૌલા, રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી મુહબ્બત મેં અપની જાન કુરબાન કરૂં ઔર કબ્ર મેં ચૈન કી નીંદ સૌ જાઉં :

ખાક હો કર ઈશ્ક મેં આરામ સે સોના મિલા
જાન કી અક્સીર હૈ ઉલ્ફત રસૂલલ્લાહ કી

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મુહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલવી)

બાસીલ બિન મિન્જાઈલ ને હઝરત યુકના સે દર્યાફ્ત કિયા કિ તુમ ને અભી જો કહા કિ **"જિસ તરહ તુમ પર અમ્રે હક્ક ઝાહિર હુવા, ઈસી તરહ મુઝ પર ભી અમ્રે હક્ક ઝાહિર હુવા."** તુમ્હારે ઈસ કૌલ સે ક્યા મુરાદ હૈ ? હઝરત યુકના મુસ્કુરાએ ઔર ઈન્હોં ને જો જવાબ દિયા વહ અલ્લામા વાકદી કી ઝબાની સમાઅત ફરમાએં :

"પસ કહા યુકના ને કિ ઐ બાસીલ ઝાહિર હૂઈ મેરે વાસ્તે અમ્રે હક્ક સે વહ ચીઝ જો ઝાહિર હૂઈ તુમ કો. પસ પહચાના તુમ ને ઈસ કો ઔર પુકાર કર કહતા થા મુઝ સે ગૈબ કા પુકારને વાલા કિ બ-તહ્કીક અલ્લાહ તઆલા ને હિદાયત કી હૈ બાસીલ કો બ-જાનિબે દીને ઈસ્લામ કે ઔર સબ તા'રીફ સાબિત હૈ વાસ્તે ઉસ અલ્લાહ કે જિસ ને હિદાયત કી તુમ કો ઔર હમ કો ઔર છુડાયા ઉસ ને હમ કો રાસ્તે હલાકી સે ઔર કિયા ઉસ ને હમ કો અપને દીન કે લોગોં સે ઔર આસાન કિયા ઉસ ને હમારી રિહાઈ કો તુમ્હારે હાથોં પર."

(હવાલા : ફુતૂહુશ્શામ, અઝ : અલ્લામા વાકદી, સફહા : 415)

અલ-હાસિલ ! હઝરત યુકના ને બાસીલ બિન મિન્જાઈલ કા પૌશીદહ હાલ ઝાહિર કર દિયા કિ તુમ દીને ઈસ્લામ મેં દાખિલ હો ચુકે હો ઔર ઈસ વક્ત તુમ હમ કો કૈદ સે રિહા કરને કે નૈક ઈરાદે સે આએ હો.

હઝરત યુકના કી યહ બાત સુન કર બાસીલ બિન મિન્જાઈલ કા યકીન વ અકીદા મઝીદ પુખ્તા હો ગયા ઔર ઈન્હોં ને ફરમાયા કિ **ગફલત કા પર્દા તો મેરે દિલ સે ઉસી વક્ત ચાક હો ગયા થા, જબ મૈં ને અશરફુલ મખ્લૂકાત વ સય્યદુલ મૌજૂદાત સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કા દીદાર બુહૈરા રાહિબ કે સૌમઆ મેં કિયા થા.** ઈન કે અઝીમ મો'જિઝાત દેખ કર મૈં બહુત મુતઅજિજબ હુવા થા. જબ બુહૈરા રાહિબ કી ઝબાની મૈં ને યહ સુના કિ ખુદા કી કસમ ! યહ વહી નબી આખિરુઝ ઝમાન સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ હૈં, જિન કી બશારત હઝરત મસીહ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ ને દી હૈ ઔર જો ઈન કી તસ્દીક કર કે, ઈન પર ઈમાન લાએગા ઔર ઈન કા ઈત્તિબા' કરેગા, ઉસ કે લિયે નજાત હૈ, તો મૈં ને ઉસી વક્ત ઈન કી તસ્દીક કી થી ઔર ઈન પર ઈમાન લાયા થા. લૈકિન મુઝે એક બાત કા બહુત અફસોસ હૈ કિ ઈન કી ખિદમત મેં ફિર હાઝિર ન હો સકા. ઈસ કી વજહ યહ હૂઈ કિ બુહૈરા રાહિબ કે યહાં સે મૈં કસ્તુનતુનિયા ચલા ગયા. વહાં કુછ અર્સા ઠહરા, ફિર વહાં સે કૈસારિયા ગયા ઔર કૈસારિયા મેં સુકૂનત ઈખ્તિયાર કી. જબ મેં કૈસારિયા મેં સુકૂનત પઝીર થા, તબ મૈં ને સુના કિ મુલ્કે હિજાઝ મેં નબી આખિરુઝ ઝમાન **હઝરત મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્દુલમુત્તલિબ** (સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ વ અલા આબાઈહિ વ ઉમ્મહાતેહિ વ અઝ્વાજેહિ વ આલેહિ વ અસ્હાબેહિ અજમઈન) ઝાહિર હુએ હૈં ઔર ઈન્હોં ને તૌહીદ કા પર્ચમ બુલન્દ ફરમા કર દુનિયા કો દીને ઈસ્લામ કી દા'વત દી હૈ, લૈકિન ઈન કી કૌમ ને ઈન કો સતાયા હૈ ઔર વહ મક્કા મુઅઝ્ઝમા સે હિજરત કર કે મદીના મુનવ્વરા આ ગએ હૈં. મૈં બરાબર ઈન કે હાલ ઔર અખ્બાર પૂછતા રહા ઔર વહ અલ્લાહ તઆલા કી મદદ સે ગાલિબ હોતે રહે, યહાં તક કિ અલ્લાહ તઆલા ને ઈન કો અપને પાસ બુલા લિયા. ફિર મુતવલ્લી ઔર ખલીફા હુએ **હઝરત અબૂ બક્ર સિદ્દીક** (રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો) ઔર ઈન્હોં ને થોડે અર્સે મેં હી અપને લશ્કર કો મુલ્કે શામ રવાના ફરમાયા. ફિર વહ ભી ઈન્તિકાલ ફરમા ગએ. ઈન કે બા'દ **હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ** (રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો) મુતવલ્લી ઔર ખલીફા હુએ ઔર ઈન્હોં ને મુલ્કે શામ કે બહુત સે શહરોં કો ફતહ કિયા. ફિર જબ વહ બૈતુલ મુકદ્દસ આએ, તો મૈં ઉમ્મીદ કરતા થા કિ શાયદ વહ સાહિલી ઈલાકોં કી તરફ

તશરીફ લે આએંગે, લૈકિન વહ બૈતુલ મુકદ્દસ સે હી વાપસ ચલે ગએ. ઔર ઈત્તિફાક સે તુમ યહાં આ ગએ.

હઝરત યુકના ને બાસીલ બિન મિન્જાઈલ સે પૂછા કિ અબ તુમ ક્યા ઈરાદા રખતે હો. બાસીલ ને કહા કિ મૈં જિસ નબી કા કલ્મા પઢતા હૂં ઔર જિન કી અઝ્મત વ મુહબ્બત અપને દિલ મેં મૌજ-ઝન પાતા હૂં, ઈન કી બારગાહે આલી મેં હાઝિર હો કર ઈન કી ખિદમત કરને કી સઆદત સે મહરૂમ રહા હૂં, લિહાઝા અબ કમ અઝ કમ નબી આખિરુઝ ઝમાં રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કે દીને પાક કી ખિદમત કરને કે લિયે અપની જાન ખતરે મેં ડાલ કર મર મિટને કા જો મુજાહિદીન જઝ્બા રખતે હૈં, ઈન કી ખિદમત ઔર ઈઆદત તો ઝરૂર કર સકતા હૂં ઔર યહ ખિદમત અન્જામ દેતે હુએ મુઝે મર મિટના ભી પડે, તો યહ મેરી સઆદત હોગી :

લબ પે કિસ મુંહ સે ગમ ઉલ્ફત લાઐં,
ક્યા બલા દિલ હૈ અલમ જિસ કા સુનાઐં

હમ તો ઉન કે કફ્રે પા પર મિટ જાઐં,
ઈન કે દર પર જો મિટા કરતે હૈં

(અઝ : ઈમામે ઈશ્કો મોહબ્બત, હઝરત રઝા બરૈલવી)

ફિર બાસીલ બિન મિન્જાઈલ ને કહા કિ અબ મૈં અપને ઈમાન કો અલલ ઐ'લાન ઝાહિર કર કે અપને બાપ દાદા કે બાતિલ દીન કી ખુલ્લમ ખુલા મુખાલિફત કર કે દીન હક્ક કી ઐ'લાનિયા મદદ કરના ચાહતા હૂં. યહ કહ કર ઈન્હોં ને હઝરત યુકના ઔર ઈન કે સાથિયોં કો રિહા કર દિયા.

ફતહે કિલ્લ-એ સૂર

હઝરત બાસીલ બિન મિન્જાઈલ ને હઝરત યુકના ઔર ઈન કે સાથિયોં કો રિહા કરને કે બા'દ ઈન કો હથિયારોં કે ખઝાને પર લે આએ ઔર તમામ કો હથિયારોં સે મુસલ્લહ કર દિયા. ફિર હઝરત બાસીલ ને હઝરત યુકના કો મુત્તલેઅ કિયા કિ કિલ્લે કે બાહર દો હઝાર કા ઈસ્લામી લશ્કર આયા હુવા હૈ. હાકિમ અરમુવીલ અપને ચાર હઝાર સિપાહિયોં ઔર શહર કે તમામ મર્દોં કો લે કર કિલ્લે કે બાહર મુકાબલા કરને ગયા હુવા હૈ. ઈસ વક્ત શહર મેં બુઢ્ઢે, બચ્ચે ઔર ઔરતોં કે સિવા કોઈ મર્દ નહીં. શહર કે તમામ મુહ્‌કમાત ઔર શહર પનાહ કે દરવાઝોં કી કુન્જિયાં મેરે પાસ હૈં, લિહાઝા અલસ્સુબ્હ તુમ હમ્લા કર કે શહર કા કબ્ઝા કર લો.

સુબ્હ હોતે હી હઝરત યુકના અપને નૌ સૌ મુજાહિદોં કે સાથ તહલીલ વ તક્બીર કી સદા બુલન્દ કરતે હુએ કિલ્લે કી દીવાર પર ચઢ ગએ ઔર કિલ્લે કી નિગરાની પર મુકર્રર ચંદ રૂમી સિપાહિયોં કો માર ગિરાયા ઔર કિલ્લે કી દીવાર સે ફલક શગાફ નારએ તક્બીર બુલન્દ કિયા. નારએ તક્બીર કી સદા બુલન્દ કરતે હુએ મુજાહિદોં કો હાકિમ અરમુવીલ ને કિલ્લે કી દીવાર પર દેખા તો સમઝ ગયા કિ હઝરત યુકના ઔર ઈન કે સાથી કૈદ ખાના સે રિહા હો ગએ હૈં ઔર શહર પર કબ્ઝા કર લિયા હૈ. લિહાઝા ઉસ કા હૌસલા ટૂટ ગયા ઔર ઉસ કે પાઊં તલે ઝમીન સરક ગઈ. થોડી દૈર બા'દ હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન કે લશ્કર ને હાકિમ અરમુવીલ કે લશ્કર પર યલ્ગાર કર દી ઔર બડી દિલૈરી સે શમ્શીર ઝની કી. રૂમી સિપાહી હઝીમત ઉઠા કર કિલ્લે કી દીવાર કી તરફ પીછે હટને લગે. હઝરત યુકના ઔર ઈન કે સાથી કિલ્લે કા દરવાઝા ખોલ કર મૈદાન મેં આ ગએ ઔર કિલ્લે કી દીવાર કી સમ્ત હટને વાલે રૂમી સિપાહિયોં કો તલવારોં કી નૌક પર લેના શુરૂ કિયા. રૂમી લશ્કર બુરી તરહ સે ફંસ ગયા. આગે સે હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન કે લશ્કર કા શદીદ હમ્લા ઔર પીછે સે હઝરત યુકના કી ફૌજ કી શદીદ ઝર્બેં, રૂમી લશ્કર બીચ મેં ફંસા થા. થોડી હી દૈર મેં રૂમી લશ્કર મેં ખૌફ ઔર ઈન્તિશાર ફૈલ ગયા ઔર રૂમી લશ્કર કે સિપાહિયોં કે કદમ ઉખડ ગએ. પીઠ દિખા કર રાહે ફરાર

ઈખ્તિયાર કી, લૈકિન ભાગ કર કહાં જાએં ? સામને કી તરફ હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન કા લશ્કર રાસ્તા રોક કર ખડા થા ઔર કિલ્લે કે દરવાઝા પર હઝરત યુકના કી ફૌજ મૌજૂદ થી. લિહાઝા દાએં બાએં જહાં ભી મૌકા' મિલા ભાગના શુરૂ કિયા. મુજાહિદોં ને મફરૂર રૂમિયોં કા તઆકુબ કિયા ઔર જિસ કો પાયા તહે તૈગ કિયા. રૂમી લશ્કર કા એક ભી સિપાહી ઝિન્દા ન બચા.

ઈસ્લામી લશ્કર કે મુજાહિદોં ને રૂમી લશ્કર કે કૈમ્પ પર કબ્ઝા કર લિયા, તમામ ખૈમોં ઔર ઈન મેં જો માલો અસ્બાબ થા, સબ ગનીમત મેં લે લિયા. ફિર ઈસ્લામી લશ્કર શાન વ શૌકત સે શહર મેં દાખિલ હુવા અહ્‌લે શહર ને **''લફૂન લફૂન''** પુકાર કર અમાન તલબ કી, લિહાઝા હઝરત યઝીદ બિન અબી સુફ્યાન ને અહ્‌લે શહર કો અમાન દી ઔર તમામ અહ્‌લે શહર કો જમા કર કે ઈન પર ઈસ્લામ પૈશ કિયા. અહ્‌લે શહર કી અક્સરિયત ને ઈસ્લામ કબૂલ કિયા ઔર કુછ લોગોં ને અપને આબાઈ દીન પર રહના પસન્દ કિયા, લૈકિન જિઝ્‌યા અદા કરના મન્ઝૂર કિયા, લિહાઝા ઈન કો અદાએ જિઝ્‌યા કી શર્ત પર સુલહ વ અમાન મેં દાખિલ કિયા ગયા. ઈસ તરહ મુલ્કે શામ કા એક અહ્‌મ કિલ્લા ફતહ હો કર મુસલ્માનોં કે ઝૈરે નગીં આયા ઔર કિલ્લ-એ સૂર પર ઈસ્લામ કા પર્ચમ લહરાને લગા.

ફતહે કૈસારિયા

પિસરે હિરક્લ કુસ્તુનતીન કો કિલ્લ-એ સૂર મુસલ્માનોં કે કબ્જે મેં આને કી ખબર મિલી, તો ઉસે અપની હલાકત કા યકીન હો ગયા. ઉસ કો યકીન કે દર્જા મેં મા'લૂમ હો ગયા કિ ઈશ્કે રસૂલ સે સરશાર કૌમે મુસ્લિમ કા મુકાબલા કરના ગૈર મુમ્કિન હૈ. લિહાઝા ઉસ ને અપને બાપ કે નક્શે કદમ પર ચલતે હુએ રાહે ફરાર ઈખ્તિયાર કરના મુનાસિબ જાના. કિલ્લે કે સદ્ર દરવાઝા પર હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કે લશ્કર કા પડાવ થા. લિહાઝા સમન્દર કી તરફ સે ફરાર હોના મુનાસિબ સમઝા. અપને ચંદ મો'તમદ આદમિયોં કો ખુફિયા રાસ્તે સે સમન્દર કે ઘાટ પર ભેજ કર ચંદ કશ્તિયાં તૈયાર રખવાઈ. ફિર અપના ખઝાના, નક્દ, સોના, જવાહિરાત ઔર જિતના ભી કીમતી સામાન થા, વહ તમામ બડે બડે સન્દૂકોં મેં ભરા ઔર અપને અહ્‌લો અયાલ કો લે કર ખુફિયા રાસ્તે સે નિકલ કર સમન્દર કે ઘાટ પર આયા ઔર કશ્તિયોં મેં સવાર હો કર રાત હી મેં અપને આબાઈ શહર કસ્તુનતુનિયા ભાગ ગયા.

કુસ્તુનતીન કે ફરાર હોને કી ખબર ન અહ્‌લે શહર કો હૂઈ, ઔર ન હી ઈસ્લામી લશ્કર કો, સુબ્હ અહ્‌લે શહર કો મા'લૂમ હુવા કિ બાદશાહ કુસ્તુનતીન બુઝદિલોં કી તરહ ભાગ ગયા, તો અહ્‌લે શહર ને જમા હો કર મશ્વરા કિયા કિ મુનાસિબ યહી હૈ કિ શહર કે ચંદ મુઅઝ્ઝઝ લોગ ઈસ્લામી લશ્કર કે પાસ જા કર સુલહ કર કે શહર કે લિયે અમાન હાસિલ કર આએં. ચુનાન્ચે ચંદ લોગોં કા એક વફ્દ કિલ્લે કે દરવાઝા સે બાહર નિકલા. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કે લશ્કર કા કૈમ્પ કિલ્લે કે દરવાઝા કે બિલ્કુલ સામને હી થા. જબ કિલ્લે કા દરવાઝા ખુલને કા શૌર હુવા તો હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને યહ ગુમાન કિયા કિ શાયદ રૂમી લશ્કર કિલ્લે સે નિકલ કર લડને આ રહા હૈ, લિહાઝા ઈન્હોં ને મુજાહિદોં કો હથિયાર સંભાલને કા હુક્મ દિયા. લૈકિન થોડી દૈર કે બા'દ તમામ મુજાહિદ કે હૈરત કી ઈન્તિહા ન રહી. કિલ્લે સે લશ્કર કે બજાએ રોઉસાએ શહર કા વફ્દ બર આમદ હુવા. અહ્‌લે કૈસારિયા કા વફ્દ હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કે પાસ આયા ઔર સુલહ કી દરખ્વાસ્ત કી. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને ઈન કી દરખ્વાસ્ત મન્ઝૂર ફરમાઈ ઔર દો લાખ દિર્હમ ઔર તમામ વહ ચીઝેં જો કુસ્તુનતીન અપને સાથ નહીં લે જા સકા,

મસલન કપડે, બર્તન, જાનવર, હથિયાર, માલો અસ્બાબ વગૈરા ઈસ્લામી લશ્કર કો સુપુર્દ કરને કી શર્ત પર સુલહ કર લી ઔર અદાએ જિઝ્‌યા કી શર્ત પર ઈન કો અમાન દી ગઈ. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને અહ્‌લે કૈસારિયા કો સુલહ વ અમાન કી દસ્તાવેઝ લિખ દી ઔર સાલે આઈન્દા સે હર બાલિગ મર્દ પર ચાર દીનાર કા જિઝ્‌યા મુકર્રર કિયા. ફિર ઈસ્લામી લશ્કર કિલ્લ-એ કૈસારિયા મેં દાખિલ હુવા ઔર ઈસ તરહ કૈસારિયા બ-ઝરીએ સુલહ ફતહ હુવા.

કૈસારિયા ફતહ હોને કી ખબર સુન કર અતરાફ કે શહર વ દૈહાત રમલા, રનિયા, એક્કા, યાફા, અસ્કલાન, ગઝ્ઝા, તાબ્લીસ, લિબ્રિયા, બૈરુત, જબલા ઔર લાઝિકિયા કે લોગ હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ કે પાસ આએ ઔર અદાએ જિઝ્‌યા કી શર્ત પર સુલહ કી ઔર તમામ શહર ફતહ હુએ. હઝરત અમ્ર બિન અલ-આસ ને હઝરત બાસીલ બિન ઔન બિન મુસલ્લમા કો એક સૌ સહાબએ કિરામ કે સાથ કિલ્લ-એ સૂર ભેજા ઔર ઈન કો કિલ્લ-એ સૂર કા હાકિમ મુકર્રર કિયા.

કૈસારિયા કી ફતહ બ-રોઝ બુધ, વસ્ત અશ્રએ માહ રજબ 19 સન હિજરી મેં હૂઈ થી ઔર ઈસ તરહ અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને અપને મહબૂબે અકરમ, રસૂલે મક્બૂલ સલ્લલ્લાહો તઆલા અલૈહ વ સલ્લમ કી બરકત સે મુસલ્માનોં કો પૂરે મુલ્કે શામ કા માલિક બના દિયા.

અમીરુલ મો'મિનીન, ફારૂકે આ'ઝમ, હઝરત સય્યિદોના ઉમર બિન ખત્તાબ રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો કી ખિલાફત કે ઈબ્તિદાઈ છે (6) સાલ મેં હી પૂરા મુલ્કે શામ ફતહ હો ગયા. મુલ્કે શામ ફતહ હોને કે બા'દ મિસ્ર પર ભી ઈસ્લામ કા પર્ચમ લહરાયા ઔર ફિર ઈસ્લામ કા નૂરે હિદાયત પૂરી દુનિયા મેં ફૈલા.

ઈસ્લામ ફૈલાને કે લિયે સહાબએ કિરામ, તાબેઈન ઈઝામ ઔર તબએ તાબેઈન ને જો મેહનત વ મુશક્કત કી હૈ ઔર અપને સર ધડ કી બાઝી લગા કર મા'રકે સર કિયે ઔર હર કિસ્મ કી કુરબાનિયાં પૈશ કી હૈં. યહ મિલ્લતે ઈસ્લામિયા પર અઝીમ એહસાનાત હૈં. જિસ સે મિલ્લતે ઈસ્લામીયા કા હર ફર્દ તા કયામત ઈન કા મરહૂને મિન્નત રહેગા.